

VODITELJ

v bogoslovnih vedah.

Deus ... ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.
Sap. 7, 16.

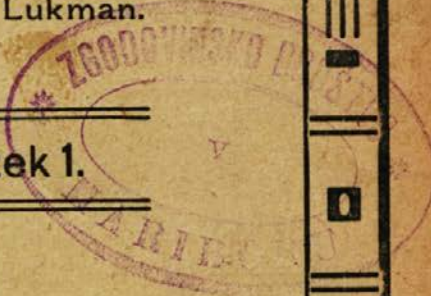
== Izdajejo profesorji kn.-šk. ==
bogoslovnega učilišča v Mariboru.

Urejuje dr. Frančišek Ks. Lukman.

Leto XIV. — Zvezek 1.

V Mariboru, 1911.

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

Vsebina I. zvezka:

I. Razprave:	Stran
Kragelj, Tolminski opravilnik	I
Štrakl, Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843 (Dalje)	28
Stegenšek, Poročila o stari in novi domači cerkveni umetnosti. VII	53
II. Iz duhovnega pastirstva:	
Sv. maša v tuji cerkvi (Somrek) 55 — Utile tempus ad manualium missarum obligationes implendas (Somrek) 55 — Pristnost svetinj ali sv. ostankov (Som- rek) 56 — Kdaj nehajo pridržaji? (Somrek) 57 — Odpustki postajnih križcev (Somrek) 57 — Kaj bi ga rešilo? (—n) 58 — Četrta katehetski shod v Mona- kovem (Somrek) 58 — Beseda o spovednih molitvah (P. M. Holeček) 59.	
III. Iz cerkvene zakonodaje (Dr. F. K. Lukman):	
1. Odredbe sv. Očeta. 2. S. Congregatio S. Officii. 3. S. Congregatio Con- sistorialis. 4. S. Congregatio de religiosis. 5. S. Congregatio Rituum 64.	
IV. Cerkveni pregled:	
1. Katoliška cerkev na vzhodu (Dr. F. Grivec) 68 — 2. Četrta hrvaško-slo- venski katehetski tečaj (V. Cajnko) 75.	
V. Slostvo:	
a) Pregledi: Iz francoskega slostva: a) Cerkveni in verski položaj na Francoskem b) Bogoslovna enciklopedija (A. Bayol) 76.	
b) Ocene: Schäfer, Handbuch zur Biblischen Geschichte II. (J. Zidanšek) 78 — Lehmkuhl, Theologia moralis (Dr. Fr. Cukala) 79 — Ušeničnik, Sociologija (Dr. J. Hohnjec) 81 — Rauschen, Eucharistie und Bußsakram- ent (Lukman) 84 — Stegenšek, Konjiška dekanija (Dr. J. Gruden) 87 — Innerkofler, Ein österreichischer Reformator (Stegenšek) 88 — Deim- el, Kirchengeschichtliche Apologie (J. Kavčič) 88 — Kalan, Vodnik marijanski (F. S. Gomilšek) 89 — Napotnik, Maria, die jungfräuliche Mutter Gottes 91 — Majcen, Der katholische Frauenverein 91.	
VI. Raznoterosti:	
Princ Max Saksonski o uniji (Dr. F. Grivec) 91.	

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je
še I. in II. letnik (po 2 K), IV. — IX. letnik (po 3 K), X. — XII. letnik
(po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogo-
voru. III. letnik je pošel.

VODITELJ

v bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientie dux
est et sapientium emendator.
Sep. 7, 15.

== Izdajejo profesorji kn.-šk. ==
bogoslovnega učilišča v Mariboru.

== Uredil dr. Fr. Ksav. Lukman. ==

====
○ ○ ○ Letnik XIV. ○ ○ ○
=====

V Mariboru, 1911.

Tisek tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

VODITELJ

v bogoslovnih vedah

Q 35/1911

Q 583

Letnik XIV.

Pregled

črez XIV. letnik „Voditelja“.

Razprave.

	Stran
Tolminski opravilnik. Jos. Kragelj	1
Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828 do 1843. Matej Štrakl	28 145 223 304
Poročila o stari in novi cerkveni umetnosti. VII. Dr. Avg. Stegenšek	53
Zgodovinske črtice o bratovščini presv. Rešnjega Telesa na slovenskem Štajerskem. Dr. A. Jehart	97
Uvod v pravoslavno bogoslovje. Dr. Fran Grivec	111
Svete Gore na Štajerskem. Dr. Avg. Stegenšek	129 210
»Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam.« Dr. Fran Grivec	193
Sv. Ciril in Metod, patrona unije. Dr. Fran Grivec	208
Biblična in babilonska kozmogonija. P. Dr. Gvido Rant O. F. M.	282
Državno varstvo vere in njenih obredov. Dr. Jos. Leskovar	296
Naši Marijini stebri. Dr. Avg. Stegenšek	328

Iz duhovnega pastirstva.

Sv. maša v tuji cerkvi. Somrek	55
Utile tempus ad manualium missarum obligationes implendas. Somrek	55
Pristnost svetinj ali svetih ostankov. Somrek	56
Kdaj nehajo pridržaji? Somrek	57
Odpustki postajnih križcev. Somrek	57
Kaj bi ga rešilo? — n.	58
Četrti katehetski shod v Monakovem. Somrek	58
Beseda o spovednih molitvah. P. Mariofil Holeček O. F. M.	59
Krstne matice. P. K. Z.	155
Podelitev sv. poslednjega olja pod pogojem »si vivis«. Lukman	156

	Stran
Tihe maše de requie na dan pogreba. Lukman	156
Kje se naj krščuje? Somrek	157
Odveza povračljivih grešnikov. Somrek	158
Smejo-li šolarji obiskovati dvojen veronauk? Ant. Stergar	160
Katehet in šolske konference. J. L.	161
Zbirke podob za katehetični pouk. J. Markošek	163 339
Skrb za fante, ki odhajajo na tuje. Ant. Mrkun	245
Pijančevanje — največja ovira dušnega pastirovanja. J. Plantarič	246
Kdaj nas bolezen opraviči, da nam ni treba moliti brevirja? Somrek	249
Nova mreža pri spovednicah. Somrek	250
Vino brez alkohola pri daritvi sv. maše. Somrek	250
Kako se naj v šoli moli? Somrek	251
Nabava katehizma. J. L.	251
Beseda o »besedi o spovednih molitvah«. A. Čížek	252
Kako je ravnati katehetu, ako starši ne puste otroka k verskim vajam? M. Petelinšek	354
Pogoji večkratnega sv. obhajila. Somrek	356
Vprašanja pri sv. krstu. Somrek	357
Sežiganje mrličev. Somrek	357
Sprava med nesložnimi zakonskimi. Somrek	357

Iz cerkvene zakonodaje.

Odredbe sv. očeta in odloki rimskih kongregacij. Dr. F. K. Lukman	64 255
---	--------

Cerkveni pregled.

Katoliška cerkev na vzhodu. Dr. F. Grivec	68
Četrti hrvatsko-slovenski katehetskí tečaj. V. Cajnko	75
Sillon. A. Bayol	169
Vzhodna cerkev: I. Carigrajski patriarhat. II. Bolgarska cerkev. Dr. F. Grivec	174
Briçarelli-Verdesi. Lukman	265
Katoliška cerkev na Ruskem. Dr. F. Grivec	268
Škofijska sinoda v Mariboru. Lukman	358
Peti hrvatsko-slovenski pedagoško-katehetskí tečaj. V. Cajnko	359
III. Velehradski shod. Dr. F. Grivec	361

Slovstvo.

Accessus ad altare et recessus. Ed. 5.	189
Baunard, Un siècle de l'Eglise de France (A. Bayol)	76
Clericus devotus. Ed. 2.	189
Deimel, Kirchengeschichtliche Apologie (J. Kavčič)	88
Denzinger-Bannwart, Enchiridion Symbolorum. Ed. II. (Lukman)	369
Dictionnaire de la foi catholique (A. Bayol)	77
Encyclopédie des sciences ecclésiastiques (A. Bayol)	77
Foerster, Dvanajst Marijinih pesmi (S. S.)	190
Gatterer-Krus, Die Erziehung der Keuschheit. 2. u. 3. Aufl. (A. Čížek)	274

	Stran
Göpfert, Moraltheologie. III. Band, 6. Aufl. (Lukman)	272
Grëdt, Elementa philosophiae Aristotelico-thomisticae. Vol. I, ed. 2. (Dr. F. Grivec)	177
Hansen, Fünf Predigten zur Vorbereitung einer Gemeinde auf die Gnadenzeit der hl. Mission (Lukman)	278
Hansjakob, Kanzelvorträge — Zeit und Kirche — Jezus von Nazareth — Sancta Maria — Die Gnade (A. Tkavc)	187
Haring, Einführung in das Studium der Theologie (Hohnjec)	276
Heimbucher, Die Bibliothek des Priesters. 6. Aufl. (Lukman)	278
Hribar, Cerkvena glasbena dela 1. in 2. zvezek (S. S.)	191
Huonder, Katholische und protestantische Missionsalmsen (Stegenšek)	276
Innerkofler, Ein österreichischer Reformator (Stegenšek)	88
Jašek, Was ist die cyrillo-methodeische Idee? (Dr. F. Grivec)	181
Jeglič, Mladičem. II. zvezek (J. L.)	185
Johannes Chrysostomus, Homilien über das Evangelium des hl. Matthäus. II. Band (Lukman)	278
Keller, Sonnenkraft (Lukman)	365
Kirch, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae (Dr. A. Medved)	369
Kržič, Osmero blagrov ali nauk o srečnem življenju. 2. izd. (J. L.)	185
Leban, Zbirka cerkvenih pesmi (S. S.)	376
Lehen-Brucker, Der Weg zum inneren Frieden 24. u. 25. Aufl. (J. Kavčič)	374
Lehmkuhl, Theologia moralis. Ed. 11 (Dr. F. Cukala)	79
Majcen, Der katholische Frauenverein	91
Meschler, Die Andacht zum göttlichen Herzen Jesu. 3. Aufl.	189
Müller, J. B., Zeremonienbüchlein. 3. Aufl. (R. Janežič)	376
Müller, K., Das Kirchenjahr (Lukman)	371
Napotnik, Maria, die jungfräuliche Mutter Gottes	91
„ Send- und Lehrschreiben (Dr. J. T.)	185
Newman, Die heilige Maria (Lukman)	372
v. Olfers, Pastoralmedizin. 3. Aufl. (Dr. F. Ušeničnik)	272
Oremus! Kleines Meßbuch (Lukman)	190
Pechárek, Zpovědnice. 2. vyd. (S. S.)	365
Podlaha, Posvatná místa kralovství českého IV. V. (Stegenšek)	373
Pogačnik, Missa in honorem s. Iosephi (S. S.)	191
Procházka, Lid český (Stegenšek)	373
Psenner, Religion und Volkswohl (Hohnjec)	186
Rauschen, Eucharistie und Bußsakrament. 2. Aufl. (Lukman)	84
Reck, Das Missale als Betrachtungsbuch. IV. Band (Somrek)	277
Reuter-Lehmkuhl, Neoconfessarius practice instructus. Ed. 2. (A. S.)	366
Ritig, Povjest i pravo slovenštine u crkvenom bogoslužju. Sv. I. (Dr. F. Grivec)	179
Schäfer, Die Evangelien und die Evangelienkritik. 2. Aufl. (Lukman)	271
Scherer, Bibliothek für Prediger. V. Band, 2. Aufl. (J. L.)	375
Schmöller, Naturphilosophie (Dr. F. Grivec)	178
Schott, Das Meßbuch der hl. Kirche. 14. Aufl. (Lukman)	190
Schuen-Seeböck, Bausteine zu Standesunterweisungen. 2. Aufl.	375
Schuster-Holzammer, Handbuch zur Biblischen Geschichte. II. Band, 7. Aufl. (J. Zidanšek)	79
Seipel, Das Brot des Lebens (Lukman)	364

	Stran
Snopek, Konstantinus-Cyrillus und Methodius, die Slavenapostel (Dr. F. Grivec)	178
Stegenšek, Umetniški spomeniki lavantinske škofije. II. Konjiška dekanija (Dr. J. Gruden)	87
Steinmüller, Die Feindesliebe nach dem natürlichen und positiven Sittengesetze (Lukman)	366
Steska, Slikar Janez Wolf (Stegenšek)	373
Stingeder, Wo steht unsere heutige Predigt? (Fr. Žužek)	186
Stolz, Predigten. II. Band (A. S.)	189
Stöhr-Kannamüller, Handbuch der Pastoralmedizin. 5. Aufl. (Lukman)	274
Strelli-Olbert, Das Benediktinerstift St. Paul in Kärnten 1809-1909 (Stegenšek)	275
Thomae Hemerken a Kempis Opera omnia. Vol. I. (J. Kavčič)	374
Ude, Die Erschaffung der Welt (Lukman)	177
„ In der hohen Schule des Kreuzes Christi (Lukman)	375
Ušeničnik. Sociologija (Dr. J. Hohnjec)	81
Vodnik Marijanski (F. S. Gomilšek)	89
Wilhem, Das Eheleben. 2. Aufl. (A. S.)	367
Wolfgarten, Dreifacher Jahrgang ganz kurzer Homilien. 2. Aufl.	375
Zapletal, Der Schöpfungsbericht der Genesis. 2. Aufl. (P. G. Rant)	363
Zimmermann, Das Gottesbedürfnis (E. Vračko)	373

Raznoterosti.

Princ Maks Saksonski o uniji. Dr. F. Grivec	91
Academia Velehradensis	191
Velehradski shod. Dr. F. Grivec	192
Na Velehrad! Dr. F. Grivec	279
Sv. Ciril in Metod. F. G.	279

Razprave.

Tojniški opravilnik.

od dr. J. J. Knapca, Ljubljane.

Eskizirani opravilnik, drugičen od prvotnega, je bil najprej v
poslednjih letih, preden so imeli predpisane in vsebinsko določene
pogoje. Nastanek tega je bil posledica večjih in manjših
spremenitev. Tojniški opravilnik, ki ga ima vsak vojak pri
sebi, je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni in
3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne
in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh
delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov
je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov.
Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni
in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne
in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh
delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov
je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov.

Načrt je bil prvotno izdelan, kar je posledica tega, da je bil
izdelan v obliki, ki je bila najprej izdelana. Nastanek tega je bil
posledica večjih in manjših spreminitev. Tojniški opravilnik, ki
ga ima vsak vojak pri sebi, je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne
in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh
delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov
je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov.
Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni
in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne
in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh
delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov
je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov.

Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni
in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne
in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh
delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov
je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov.

I. Opravilnik.

Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni
in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne
in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov je sestavljen iz dveh
delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov. Vredne delov
je sestavljen iz dveh delov: 1. Vredne in 2. poročilni in 3. 4. delov.

I.

Razprave.

1.

Tolminski opravilnik.

Spisal dekan Jos. Kragelj, Tolmin.

Cerkvene opravilnike, dragocene spomenike javne službe božje v posamnih duhovnijah, so imenovali prednamci navadno *matriculae*. Dandanes imajo to ime poročne, rojstne in mrtvaške cerkvene knjige. Tolminskemu opravilniku so dali ime »*Cathapan sive Directorium (Parochiae Tulmini)*«. Vezan je v pergament in ima 31 zaznamovanih, drobno popisanih strani. Na zadnjih listih, ki niso zaznamovani s številkami, je dostavljenih dvoje pisem arhidiakona Andreja Foramiti iz l. 1738 in 1748. Pripisana je tudi določba goriškega poddelegata za francoske vlade na Tolminskem (l. 1812) glede župnikovih dohodkovnih pravic.

Ta knjižica je povsem zanimiva. Naštevata praznike in godove med letom, cerkvene obhode, bratovščine. Omenja dogodke lokalnega pomena in nas seznanja s štolnimi taksami takrat še nerazdeljene župnije. Letnice nima. Nastala je pa brez dvoma najkasneje v prvi polovici 18. stoletja. Že samo arhidiakonovo pismo iz l. 1738 nam to jasno izpričuje. Pozneje pripiske smo deli zavoljo lažjega pregleda v oklepaj. Dodali smo opravilniku tudi pojasnila, ki naj služijo v razumenje njega vsebine.

V goriški nadškofiji je menda še nekaj cerkvenih opravilnikov. Na dan ž njimi, da ne spržé. Varujmo svoje dragotine sami. Tujci nam jih ne bodo.

I. Opravilnik.

Vicarius Curatus et vacante Vicariatu Oeconomus tenetur Missam specialiter applicare pro Populo singulis Dominicis alijsq. diebus festivis de praecepto. Si tamen juxta licentiam Archidiacem sub die 12. Iunij 1748

concessam Missa nonnullis ex dictis diebus fuerit applicata pro dantibus eleemosinam tot Missae infra hebdomadam pro Populo erunt applicandae, quot in diebus festis infra eandem hebdomadam occurrentibus secundum peculiarem intentionem offerentium eleemosinam fuerint applicatae. Registratum est in executionem Litterarum Archiduum et ad tenorem Edicti diei 12. Iunij 1748, quae vide . . .

Ianuarus.

Quavis prima Dominica Mensis fit Processio SS.mi Rosarij ante sacrum cantatum cum suo Rosario curenti et Sermone.

In Vigilia Epiphiae solet Benedici aqua.

Quolibet die Dñico Novilunij sacrum mane ad S. Ioan. Baptam et qualibet die Dominica Rosarium ante sacrum ultimum vel illo impedito ante sacrum primum.

Dominica Secunda post Epiphaniam Festum SS.mi Nominis Iesu Indulg. plenariae perpetuae

unum Sacrum perpetuum pro dfta Magdalena Vrshizh Ecclesia Parochialis solvet lib: 2

unum Sacrum perpetuum pro qm Mathia Ruthar de Sadlas

unum Sacrum perpetuum pro defuncto Rdo Dno Antonio Gaberscheg Ecclesia Parochialis solvet lib: 2

Sacra 4 perpetua pro dfto Ill.mo Dno Hieronymo Formentini Ecclesia S. Marci tempore rationum solvet pro quovis lib: 2.

Sacra 3 pro qm Ioanne et Margarita Cumar p. qbús Eccla Parochialis Z 4

(vide 18. 7bris et 24. 8bris Anniversarium).

Circa festum S. Sebastiani colligunt. scapulae Dresinze Ladra et Smast.

Casu quo 25 Ianuarij hyems impedimento esset functio Ecclesiastica fit ad S. Marcum.

1 Circumcisio Domini Functio domi cum contione, festum de praecepto

2

3

4

5

6 Epiphania Domini functio domi cum contione, festum de praecepto

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17 S. Antonij Abbatis Missa ad S. Laurentium lib. 3

18 Cathedra S. Petri Missa ad S. Petrum lib. 3

festas de
consuetudine

- 19
 20 Fabiani et Sebastiani Missa ad S. Georgium Coena et prandium
 21 Agnetis Virg. et Mar: ad S. Georgium coena et prandium
 22 Vincentij Mar. Rationes Ecclesiae S. Petri lib. 6 festa de con-
 23 Desponsatio B. M. V. cum S. Ioseph Missa ad S. Marcum suetudine
 24
 25 Conversionis S. Pauli Missa cum Vesperis ad S. Paulum lib. 3 (nunc
 26 ad S. Marcum) in communitatibus Polubini et Sabizh festum de
 27 praecepto
 28
 29
 30
 31 Translatio S. Marci Evang. Missa Conftis ad S. Marcum

Februarius.

In festo S. Blasij solent Benedici cola duobus candelis in crucem positis fit etiam ratio Conftatis S. Floriani pro qua et pro Sacro lib: 5 ac pro caeteris Missis 4.^{tr} temporum et patrociniij lib: 8 in omnibus lib: 15 (translata).

Prima die non impedita post festum Purificationis dicitur nocturnus deftorum cum Exequijs libera me Dñe et sacro cantato ad Aram Rosarij pro defis Conf.^{bus} et Consorioribus Rosarij.

In festo S. Apolloniae colligunt. Scapulae in Camna Volarja et Gabria Die Dominico Novilunij mane sacrum ad S. Joēm Bap̄tam et sic caeteris mensibus.

Quolibet die Festivo maiori de praecepto tum Dñi tum B. V. etiam de consuetudine quandocumq. mÿsterium aliquod Rosarij commemoratur fit Rosarium de eodem Mÿsterio tractans.

Dominica Quinquagesimae Indulgentiae Conftis S. Iosephi septem annorum et totidem 40 dierum.

(Hae Indulgentiae 7 añorum et 40 dierum translatae sunt ad Dominicas Quatuor temporum per Decretum diei 28. Aprilis 1769 Celsissimi et Rm̄i DD. Archiepiscopi Goritiensis, uti apparet in Brevi Aplo, ad quod...)

- 1
 2 Purificationis B. M. V. domi tota functio cum Benedictione candel. festum de praecepto Sacrum pro Comunitate Satulmini dant lib: 2 (transl. in Sabb. 4 tprum)
 3 Blasij Ep. et Mar: Missa ad S. Petrum lib: 3
 4
 5 Agathae Virg. et Mar. Missa ad S. Annam in Magost Coena et prandium festum de consuetudine
 6 Dorotheae Virg. et Mart.
 7
 8
 9 Apolloniae Virg. et Mar: Missa et ratio Confraternitatis S. Apolloniae
 10 Volariae lib: 6 Indulgentia plenaria dae Confraternitatis S. Apolloniae
 11
 12 (Nascita dell' Imperadore d' Austria e Re etc. Francesco I.)

- 13 Foscae Missa ad S. Michaëlem in Lubino lib: 3 de consuetudine
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20 (Anniversarium pro Aug. Imp. Jos. II. hac die aō 790 pie in Domino
 21 defuncto)
 22 Cathedra S. Petri Missa ad S. Petrum lib: 3 de consuetudine
 23 Ieiunium. Margaritae de Cortona Indulg. Plenaria pro Confratribus
 24 Matthiae Apli Patrocinium Raunae ad S. Matthiam coena et prandium
 25 et pro Vesperis solidos 12 de praecepto
 26 Item Indulgentiae 7 annorum et totidem 4dragenarum Conftis S. Flo-
 27 riani
 28
 29 Anno bisextili

Martius.

Quavis Dominica 4 temporum Sacrum ad S. Laurentium lib: 3.

Infra hebdomadam 4tuor temporum fiunt Sacra sequentia
 unum Sacrum pro dfto Sp.^{li} Joanne Braunizer lib: 2.

Sacra tria pro dfto Paulo Leban pro quovis lib: 2 tempore rationum
 Parochialium.

Sacra tria pro defto Antonio Forte pro qbus solvet Eccla Parochlis Z 2.

Die Jovis Sacrum cum exequijs ad Altare S. Floriani pro deftis
 Confratribus et Consororibus eiusdem pro quo Lib: 4 tempore rationum.

Die Mercurij Missa cum nocturno Officij Dftorum et exequijs in Eccla
 S. Britij pro dftis Confratribus et Consororibus S. Apolloniae Z 4 „ 10.

Die Veneris Sacrum cum nocturno deftorum et exequijs ad S. Spi-
 ritum pro dftis Confratribus et Consororibus eiusdem Lib: 5.

Item ut supra exequiae ad S. Marcum pro dftis Confratribus et Con-
 sororibus S. Marci Z 3 „ 12.

Item unum Sacrum pro defuncto Dno Thoma Kirhsloger, solvit fra-
 ternitas SS.mi Rosarij.

Feria 2. post Dnicam 4 tam Quadragesimae incipiunt Confessiones
 Paschales Dresinzae et successive in Smast habet uictum penes Rusticos.

Feria 2. post Dnicam 5 tam Confessiones in Vrsina et successive in
 Camna et Volaria hac die ultima Confessionis Eccla S. Bricij dat coenam
 et prandium.

Post Dnicam 6 tam Confessiones una die in Lubin Sacrum solvit Ec-
 clesia S. Michaëlis lib: 3 altera die Confessiones Polubini Ecclesia S. Marci
 soluit Sacrum Lib: 3.

In Commemoratione 7 Dolorum B: V: M: fit Missa Votiva pro Com-
 munitate Sattulmini etiam in hon: Sti Floriani. Eleemosinam a Supano
 collectam totam percipiat Parochus.

Feria 6. post Dominicam Passionis Septem Dolorum B. V. de gsue-
 tudine.

Ultima Fer. VI. mensis Martij Missa votiva pro Communitate Dollia
 in honorem S. Floriani ob incendium in illa villa hac ipsa Feria ao. 1780

exortum; quae Missa quotannis Dominica praecedente ex pulpito denun-
tiatur, ut Decanus Communitatis pro tempore noverit collectam in villa
facere, quam subinde adfert Parocho pro celebratione Missae, sicut in
Festo S. Nicolai pro Com.te Zadra fieri consuevit.

- 1 Dominica prima Quadragesimae fiunt computa Confis SS.mi Xfixi pro
- 2 oibus functionibus totius anni lib: 29 sol. 8 Capellanus vero Lib: 14
- 3 Item habet Vic.us Curat Lib: 8 pro 4 Sacris 4tuor tprum pro dfto Dno
- 4 Thoma Kirshsloger
- 5 Qualibet feria 6.ta hujus Mensis sub Missa, quae celebrabitur ad Altare
- 6 SS. Xfixi pro omnibus fidelibus Defunctis uti ex Regula exponetur
- 7 particula SS. Crucis et dabitur ad osculandum post Missam ante
- 8 quam instituetur via Crucis.
- 9
- 10
- 11
- 12 Gregorij de consuetudine
- 13
- 14
- 15
- 16 Hilarij et Tatiani de consuetudine
- 17 Gertrudis Virg. de consuetudine
- 18
- 19 Josephi Sponsi B. V. Indulgentia plenaria ad Altare eiusdem Confatis
- de praeepto
- 20 Joachimi Patris B. V. de consuetudine (translatum)
- 21 Benedicti Abbatis de consuetudine
- 22
- 23
- 24 Anniversarium pro def.^o Antonio Forte
- 25 Annunciationis B. V. tota functio domi de praeepto
- 26 Sacrum pro Communitate Satulmini dant lib: 2 (translatum in Sabb. 4
- tprum)
- 27 Post festum Annunciationis Sacrum cum nocturno et exequijs ad aram
- 28 Rosarij pro Confbus et Consororibus defis.
- 29
- 30
- 31

(Die 22. Martii 1835 pagus Lubini incendio combustus. Missa quo-
tannis hac die Lubini.

Celebranti dabitur . . . f. 2.—
aedituo paroch. . . . » —.15

Quavis feria 4. Quat. Temp. missa privata ad S. Uldaricum hora 10.
pro villa Dolliae et Gabriae.

Parocho pro missa . . . f. 1.—
Ecclesiae » —.20
Aedituo » —.15

f. 1.35

Joseph. Vogritz h vulgo Streszh ex Tulmino № 86 in suffragium animae def. Thomae Vogritz h ex Tulmino pro futuro dabit tantum promissa cantata quavis hebdomada 4 temporum.

Parocho	f. 1.—
2 cantoribus	» —.20
Ecclesiae pro lumine	» —.10
Aedituo parochiali	» —.06

Summa f. 1.36

Tulmini die 29. Maji 1825.

Joannes Strukl, m. p.
Parochus et Decanus.)

Aprilis.

In Maiori hebdomada fiunt functiones de more.

Die Jovis concio de Passione.

Die Veneris post prandium finito Matutino fit Processio et postea brevis exhortatio de Doloribus B. V.

Die Sabbathi post prandium Benedictio ovorum et carniū in Coemeterio Parochiali, postea it. Doliam de quavis domo percipit solidum unum, postea it. Satulminum.

Die Resurrectionis Dñi mane in Aurora fit Resurrectio et Sacrum postea vadit Polubinum ad Benedicendum ut supra post Sacrum cantatum fit eadem Benedictio in Foro Tulmini.

Feria 4. post Pascha Sacrum ad S. Laurentium cum exequijs Libera me Domine p. dfta Magdalena¹ dant successive Rustici in Smast Lib: 2 sol. 8 et prandium.

Dominica prima post Pascha processio ad S. Spiritum Indulgentiae 7 annor. et totidem 40 dierum fit circuitus Sacrum et Vesperae Lib: 3 sol: 12.

Dominica 3tia Aprilis Indul: plen: Conf̄tatis SS.mi Rosarij processio cum statua B. V. per Tulminum contio et Rosarium.

1 Dñus Capellanus Benedicit in partibus Gabriae incipiendo usq Ladra

2 celebrat die Dominico Paschatis ad S. Laurentium

3

4 (Quavis feria 2.da majoris hebdomadae missa votiva pro villa Gabriae

5 complectens 18 domus in honorem S. Floriani et B. M. V. quae

6 missa quotannis Dominica Palmarum ex pulpito denunciatur, col-

7 lecta facta adferenda erit tota Parocho pro celebratione missae.

8 Tulmini die 28.va Martii 1833.

9

Joannes Strukel, Decanus).

¹ Dekla patriarha Bertranda. Daroval ji je 25. maja 1612 vso desetino v Smastih (pri Kobaridu), od koder je bila doma. Ona jo je prepustila pa s-ojim sovaščanom. »Nos Bertrandus etc. dono dedimus in perpetuum fidelissimae nostrae Magdaleneae decimam in Smast etc. Praedicti Vicini obligati sunt tenere Missas et elemosinas post mortem praedictae Magdaleneae.« Rutar, Zgodovina Tolminskega str. 181 in 241.

- 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16 Die Veneris post Pascha Missa ad S. Spiritum pro pueris lib: 3
 17
 18
 19
 20 (Die 21. et 22. Aprilis quotannis habetur mercatum animalium Tulmini,
 21 tenore aulicae Resolutionis diei 29. Martii 1820.)
 22
 23 Georgij Mart: in Dresenza patrocinium et de praecepto ibidem Sacrum
 24 cum Vesperis coena prandium et sol: 12, alibi vero festum de gsve-
 25 tudine. Marci Evangelistae Patrocinium ad S. Marcum de prae-
 26 cepto, processio de Ecclesia Parochiali ad S. eundem eundo et re-
 27 deundo, ibi circuit. Sacrum cum Vesperis lib: 3 sol: 12.
 28
 29
 30

Maius.

Dominica prima post Festum SS: Philippi et Jacobi est dedicatio Ecclesiae S: Pauli, unum Sacrum cum Processione Parochiae Ruthis Theutonici ad S. Paulum cum Vesp: Lib: 3: 12

fit etiam Processio Parochiae propriae ad S. Marcum ibiq expectandae Parochiae Cnesae et Vulzanae, circuitus ter cum Sacro, contione et Vesperis lib: 3 sol: 12 Sacrum vero fit de die curendi, superius autem de dedicatione.

(In die Inventionis S. Crucis Missa pro Communitate Raunae sol. Com.tas f. 1).

Die Jovis Ratio Ecclesiae S. Marci lib: 6.

Die Veneris Ratio Ecclesiae S. Michaëlis lib: 6.

et pro uno Sacro pro Benefactore molendini lib: 2.

Die Dominica 2.da post Festum SS: Philippi et Jacobi dedicāo Ecclesiae S. Briccii processio et Sacrum ibidem cum Vesperis lib: 3 sol: 12 sequenti die incipiunt rationes Ecclesiarum Dresinzae pro quavis lib: 6.

(Die Veneris seqti Processio per campos Volariae).

Dominica 3ta post Festum ut supra dedicatio Ecclesiae S. Laurentij processio et Sacrum ibidem cum Vesperis lib: 3 sol. 12.

Solent Benedici campi Vicinitatum hoc mense processionaliter die ad libitum eligenda, quaevis Vicinitas dat lib: 4 sol: 10.

Die Lunae Rogationum Processio ad S. Marcum eundo et redeundo lib: 3.

Die Martis procesio eodem modo ad S. Petrum dant lib: 3.

Die Mercurij processio ad S. Vdalricum eodem modo redit. processionaliter.

Die Jovis Ascensionis Dni de praecepto Processio circa campos Tulmini cum Sacro ad S. Vdalricum et altero Sacro domi cum Rosario ter Myster.

Dominica post Festum S. Canciani est didicāo Ecclesiae S. Justi in Cossez coena prandium et pro Vesperis sol: 12.

- 1 Philippi et Jacobi de praecepto Processio ad S. Petrum dedicatio eius-
- 2 dem Ecclesiae fit ter circuitus Sacrum et Vesperae Lib: 3 sol: 12
- et Ratio Ecclesiae Parochialis Z 6
- 3 Inventionis S. Crucis de praecepto hodie mane fit Processio circa cam-
- pos Tulmini Sacrum ad S. Vdalricum et postea domi totum Offi-
- cium Defectorum cum Sacro ad Altare eiusdem p. Conftibus et Soro-
- ribus Indul: plen:
- 4 Floriani de consuetudine Sacrum ad S. Spiritum lib. 3 item Sacrum
- domi ad Altare eiusdem
- 5 Anno 1741 propter frequentia incendia exorta deliberaverunt Vicini
- 6 quolibet anno facere Processionem per Tulminum cum Sacro can-
- 7 tato ad Altare S. Floriani quod persolvetur eleemosynis colligendis
- 8 in templo eodem die Z 4 sol: 10.
- 9 Anno 1745 erecta est canonice Conftas S. Floriani et hac die Pa-
- 10 trocinij est Indulgentia Plenaria ac fiunt Computa eiusd. Conftis p.
- 11 qbus Vic.º Cur.º Z 6 et pro hodierna functione Z 4 sol: 10. Pro
- 12 Missis vero quatuor alijs diebus Indulgentiarum Z 12 et pro Exe-
- 13 quijs quolibet die Jovis 4.º tprum Z 16: 10 nec non pro singulis
- 14 ex hac Confte per annum Defunctis pro quibus Missa celebratur
- 15 die Jovis Privilegata, quatenus fieri potest Z 2. . ac etiam pro
- exequijs cum Missa cantata defunctorum pro deftis Confratis aliqua
- die post Festum S. Floriani faciendis Z 4: 4 et pro Commemoratione
- singulis diebus Dominicis et festivis Z 6; universim Duc. 8: 1: 10
- et pro M^{ss} Missarum de singulis defunctis Confratribus et Conso-
- roribus
- 16 Joannis Nepomuceni
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21 Helenae de consuetudine Missa ad S. Brictium lib: 2
- 22
- 23
- 24
- 25 Urbani de consuetudine Missa ad S. Brictium lib: 2
- 26
- 27
- 28
- 29
- 30
- 31 Canciani et Sociorum Missa ad S. Michaëlem de gsuetudine lib: 3.

Iunius.

Dominica Pentecostes Processio ad S. Spiritum Indul: plenariae lib: 3 sol: 12.

Die Lunae Processio ad B. V. in Mengora lib: 3.

Die Martis Processio ad S. Luciam lib: 3.

Dominica ante Festum S. Viti tota Parochia cum Processione ad S. Leonardum Vulzanam lib: 3.

In hebdomada 4tuor tprum Sacra ut in 4tuor tpbus primis Vide superius In Festo Corporis Xti fit Processio cum Venerabili prout die Ascensionis cum Sacro ad S. Vdalricum cantato et concione, domi concluditur solemnitas cum Sacro ordinario Z 6.

Die Dominico infra Octavam fit Processio cum Venerabili de more officiante aliquo A. R. D.no parcho extraneo cuius processionanti Advenae dantur lib: 3

hac die sunt Indulgentiae S. Josephi 7 ann. et totidem Quadrag. (Indulgentia Plenaria pro iis, qui observant horam adorationis SS. Eucharistiae).

Quovis die per totam 8.vam fit expositio ad Sacrum et diebus feriabilibus post 4.tam ad litanias OO. SS.

Die 8.va fit Processio per Coemeterium cum Evangelijs 4 prout quavis die Dominica usq ad Dominicam ante Festum S. Michaëlis.

Fer. 6. post Fest. Corporis Xti Indulgentia plenaria et Processio eiusmodi Confraternitatis aggregatae Archi-Confraternitati SS.mi Corporis Xti Almae Urbis

item pro quovis fratre et sorore mortuis Conftis SS.mi Corporis fit Sacrum lib: 2 pro singulo.

Dominica 3.a post Pentecosten festum Coronationis et Apparitionis B. M. V. de Monte Sancto de qua etiam fit Officium sub Ritu Dup. Maj. ut ex Decretis Sac. Rituum Congregationis diei 7. 7bris 1748 et 20. 9bris 1749.

- 1 Infra hebdomadam 4 tprum Sacra prout in 4 tpbus Quadragesimae
- 2 Eodem die Dnico vero etiam Sacrum ad S. Vdalricum cum concione
- 3 et ad S. Laurentium Lib: 3
- 4 Quirini de consuetudine Processio et Sacrum ad S. Bricium
- 5 Volariae offertorium casei pro Ecclesia Lib. 3
- 6
- 7
- 8
- 9 Primi et Feliciani Missa ad S. Annam coena et prandium hac occasi-
- 10 one fit collectura casei Dresinzae et alibi de consuetudine
- 11 Barnabae de consuetudine Missa ad S. Petrum: Lib. 3
- 12
- 13 Antonij de Padua Missa ad S. Laurentium lib. 3 et fit processio cum
- 14 Venebili ad Sacellum S. Antonij de consuetudine (Missa et domi pro communitate Zhadra)
- 15 Viti de consuetudine
- 16
- 17
- 18
- 19 Gervasij et Protasij dedicao Eccae S. Michaëlis Missa et Processio et
- 20 ter circuitus cum Vesperis lib: 3 sol: 12
- 21

- 22 Ahatij Missa et Processio ad S. Paulum cum Vesperis et uno circuito
lib: 3 (cum Ecclā S. Pauli sit demolita, functio fit in Ecclā S. Marci)
- 23 Ieiunium Vesperae ad S. Joēm (Pro qm Mathia Cumar hac die defuncto
celebrandae Missae Nr. 5 juxta Decretum Archidle)
- 24 Joīs Bap̄tae de praecepto Processio et Missa ad S. Joannem cum 2. dis
- 25 Vesperis Indulgentiae an. 7 et totidem quadragenar. Confis S.
Apolloniae
- 26 Joānis et Pauli Mm. Benedictio Candellarum contra Tempestatem
- 27
- 28 Ieiunium
- 29 Petri et Pauli Processio ad S. Petrum Missa cum circuito et Vesperis
lib. 3 sol: 12 in quo Festo etiam est Indulgentia Plenaria Confrat-
nitatis Doctrinae Xstnāe
- 30

Iulius.

Dominica 2. da post festum S. Joannis est dedicāo eiusdem Ecclesiae cum processione et sacro.

(N. B. Ecclesia haec diruta, ex qua aucupium factum, ita ubi olim cibus spiritualis, nunc mere corporalis capitur).

Dominica 3ta Mensis Iulij ex Indulto Aptio celebratur Dedicatio Ecclae Parochialis et Ecclesiarum Sacramentalium S. Spiritus et S. Georgij cum Octava. Pro Missa in Ecclā Parochiali Z 3.

Georgius Coffou de Praprot defunctus die 24. Iulij 1755 legavit agrum d. um Podponiza pro Missis quatuor cum exequijs in die anniversarij celebrandis in perpetuum, pro quibus Marina ejus filia haeres, nupta Thomae Kuoss, cum d. um agrum retinuerit, se obligavit de fructibus ejusd. solvere annuatim Z 12 donec . . .

Dominica 2. da (post?) festum S. Jacobi dedicāo Ecclesiae ad S. Matthiam cum Vesperis coena prandium et sol. 12.

- 1
- 2 Visitatio B. V. dicit. Rosarium mane in sacro primo, quia celebrat.
3 mysterium eiusdem de consuetudine (Missa ad S. Marcum).
- 4 Vdalrici de praecepto in tota Parochia patrociniū Parochialis antiquae
5 processio ad Sanctum.
- 6
- 7
- 8
- 9 Briccii Missa in Vollaria (fit 13. 9bris vide ibi).
- 10
- 11 Ieiunium (Ieiunium, quod commendatur. Ab anno 1772 demandatur
festum de ppto. Anno immed. te seq. ti abrogatum fuit, quia una
Cruce signatum).
- 12 Hermagorae et Fortunati de praecepto processio et sacrum cum cir-
cuiu ad S. Briccium lib: 3
- 13 Margarithae de consuetudine sacrum ad S. Michaelē lib: 3
- 14
- 15
- 16 Commemor. Solemn. B. M. V. de Monte Carmelo.

- 17 Alexij Conf.
 18
 19
 20
 21
 22 Mariae Magdaleneae. Missa ad S. Bricium de gsuetudine lib: 2
 23
 24 Ieiunium (Anniversarium pro def.^o Georgio Coffou de Praprot).
 25 Iacobi Apli de praecepto processio ad B. M. Podmeuz lib: 3
 26 Annae de praecepto patrociniū ad S. Annam sacrum cum Circuitu
 27 et Vesp. coena prandium et sol: 12, sunt etiam Indul. 7 annor. et
 28 totidem 40 dierum ad S. Spiritum.
 29
 30
 31

Augustus.

Dominica 3^{tia} post Festum S. Jacobi dedicāo Ecclesiae S. Vdalrici Processio et Sacrum (mane).

Dominica p.^a Augusti dedicatio Ecclesiae S. Mathiae Raunae-Dresnizae.

Dñica prima post Assumptionem Processio Caporetum Z 3 Eadem Dominica Festum S. Joachim Patris B. M.

die n. impedita post Festum dictum nocturnus cum exequijs et Sacro cantato ad aram Rosarij pro dftis Confbus et Consororibus.

Ab antiquo Comunitas Satulmini vovit celebrare seu abstinere a laboribus quovis die Sabbatino post prandium, sed quia multi ex dicta Comunitate non observarunt, Anno 1741 tpe Jubilaei novi Regnantis Sumi Pontificis Benedicti XIV. petierunt comutari votum, quod comutatū fuit, ut in diebus festivis B. V. id est Assumptionis, Conceptionis, Purificationis et Annunciationis solvant unum sacrum duabus libris. nomine dictae Comunitatis comparuerunt Stephanus Juvancig claviger Balthasar Tutta, Gregor Zuiz, Lucas Mlacher, Joannes Ruttar et Valentinus Ruttar.

Anno 1743 suprapta sacra fuerunt translata ad Sabbathata quatuor temporum et obligavit se d.^a Comunitas ad eadem audienda et solvenda ut supra.

- 1 Petri ad Vincula Volariae Festum de Voto Sacrum ibidem lib: 3
 2 item Sacrum ad S. Petrum lib: 3
 3 item Sacrum ad S. Justum coena et prandium
 4 Dominici Fundatoris Rosarij de consuetudine (Rosarium Mane)
 5 B. V. ad Nives de consuetudine
 6
 7
 8
 9 Ieiunium
 10 Laurentij de praecepto Patrociniū ad S. Laurentium
 11 Processio cum circuitu et Vesperis lib: 3 sol: 12
 12

13

14 Ieiunium

15 Assumptionis B. V. de praecepto Patrocinium domi fit cum Statua B. V. Rosarij per Tulminum item Sacrum pro Comunitate Satulmini dant lib: 2. Rochi de voto Processio ad S. Vdalricum lib: 3

17

18

19

20

21 Die Veneris ante Festum S. Bartholomaei Missa ad S. Paulum dant lib: 3. (Anniversarium D. Joseph Albertis)

23 Ieiunium

24 Bartholomaei Apli de praecepto Processio ad S. Jacobum in Collourat (Indulgentiae 7 annor. et 4 genarum Confis S. Floriani)

26 fit etiam Missa ad S. Georgium coena et prandium

27 Dominica post Festum S. Bartholomaei Processio in Rozha

28 Danielis et S. Augustini dant lib: 3

29 Decolationis S. Jois Baptae Missa ad S. Joannem

30

31

September.

Dominica infra 8vam Nativitatis dedicao Ecclesiae Parochialis et Indul. ple: SS.mi Nominis B. V. M. Z 3

item dedicao Ecclesiae S. Spiritus fit ter circuit. Sacrum cum Vesperis lib: 3 sol: 12.

In hebdomada 4 tpūm prout in Quadragesima et die dominica Sacrum ad S. Vdalricum cum sermone

post Dominicam 4tuor temporum solet fieri Collectum tritici Ladrae Smast et consequenter versus Tulminum.

Dominica 3tia Septembris Festum Septem Dolorum Bae Mariae Virg. (Die 21.ma et 22da 7bris habetur quotannis mercatum animalium Tulmini tenore aulicae Resolutionis diei 29. Martii 1820).

In festo S. Michaelis solet fieri collectura tritici Lubini, Praprot et Polubini.

1 Aegidij Abbatis de consuetudine Missa ad S. Bricium loco Dominicae

2 Antecedentis impeditae cum Processione in Rozha lib: 3

3 Dominica 1.a 7bris Festum SS. Angelorum

4

5

6 introducit(ur) Processio ad B. V. Castagnavizensem post prandium

7 introducit(ur) Processio ad B. V. Montis Sancti supra Salcanum post

8 prandium. Nativitatis B. V. de praecepto domi Rosarium cum pro-

9 cessione minori. Indulgentia Plenaria Confis SS.mi Xfixi et Virg.

10 Mae Dolorosae pro Pio Suff.

11

12

13

- 14 Exaltationis S: Crucis Indul. ple. et congregāō Conftis SS.mi Xfixi
 15 Officium dftorum et missa cantata ad aram (et S. Nottburgae)
 16
 17
 18 Anniversarium cum Missa cantata et altera privata p. defa Marg.a Cumar
 19
 20 Ieiunium
 21 Matthaei Apli de praecepto Indul. ad S. Spiritum 7 annor. et totidem
 22 40 dierum lib: 3 et Sacrum ad S. Matthiam Raunae coena et pran-
 23 dium (Aniv.um pro dfta Ursula Leban et Prapotna).
 24
 25
 26 Sacrum pro def.º Adm Rdo Vic.º Cur.º Josepho Ant.º Zernigoi
 27
 28
 29 Michaëlis Archangeli patrocinium et processio ad S. Michaël. cum Ve-
 30 speris et circuitu lib: 3 sol. 12. Dominica post Festum S. Michaëlis
 est dedicao Ecclesiae S. Georgij in Dresinza coena et prandium
 et sol: 12 pro Vesperis.

October.

Prima Dominica 8bris Indul. ple. Rosarij cum processione cum Statua Rosarij per Tulminum.

Dominica 2.da post S. Michaëlem et dedicao Ecclesiae S. Marci lib; 3 sol: 12 pro Vesperis.

Eadem die fiunt Computa Confraternitatis S. Marci.

Dominica 3tia 8bris Dedicatio omnium Ecclesiarum.

Dñica 4ta 8bris Indulgentiae S. Josephi 7 annor. et totidem quadrag. prima die Sabbathi post Festum S. Lucae fit anniversarium pro qm Valentino Pippa de Lubino cum sacro cantato, nocturno et exequijs atq simplici sacro per Dom Capellanum cui dant. Z 2 Vic.º Cur.º Z 8 : 5 aedituo sol: 12, quos solvet qui laborabit campum vocatum na doym platu. Sacra fiant in Altari privilegiato S. Josephi.

Usque ad annum 1747 inclus. fuit suprad.m Legatum a filia Elisabeth in secundis votis Kauzhizh adamussim adimpletum prout . . .

Anno 1775 Ad preces Consanguinitatis suprapti qm Pippa translatum fuit anniversarium ad diem S. Lucae (vel S. Ursulae) cum in ea mortum fuerit et Missae celebrandae ad Altare maius, facta praeced.te Dominica hujusmodi denunciaōē ad effectum . . .

1

2

3

4 Francisci de consuetudine

5

6

7

8 Birgittae Vid. Indulg. Plen. habentibus Rosarium Birgittinum quatenus
 9 sint confessi et SS. Comun.e refecti

- 10
 11
 12 (Anniversarium pro Nob. Dno Fran.co Xaverio Locatelli de Gibillini)
 13
 14 Calisti de consuetudine Missa ad S. Michaëlem lib: 3 solet coligi co-
 lectura tritici Dresinzae die dominica post S. Calistum est dedicao
 Ecclesiae S. Annae coena prandium et pro Vesperis sol: 12
 15 (S. Theresiae V. festum dispensatum)
 16
 17
 18 Lucae Evang. de consuetudine ro (ratio) Ecclesiae S. Briccii lib: 3
 19
 20
 21 Vrsula Missa in Magost coena et prandium
 22 (Anniversarium pro qm Valentino Pippa cum nocturno et exequijs Z 5 : 5)
 23
 24 (Anniversarium cum Missa cantata et privata pro qm Joa. Cumar (cum
 25 uxor solvere ulterius non intendit anno 1820 haec obligatio cessat
 26 ad libitum uxoris Mariannae in 2. dis votis Miani. — NB. Error est,
 quia praedicta missa cantata cum privata pro qm Joanne Cumar in
 perpetuum persolvi debet)
 27 Ieiunium
 28 Simonis et Judae Aplorum de praecepto Indulgēae Conftis S. Apol-
 29 loniae
 30
 31 Ieiunium.

November.

Post 11. Novembris.

Primo die Mercurij incipiunt Computa Conftatis S. Spiritus usque
 ad diem Veneris inclusive

habet. die Veneris nocturnum cum exequijs pro defunctis qualibet
 die habet lib: 6 item lib: 6 pro suffragijs totius anni factis in Parochiali
 totum simul lib: 24

Item si non percipit per annum pro Missis dierum Veneris 4tuor
 temporum lib: 24

ac pro Sacris S. Stephani Mar. S. Antonii de Padua ac S. Floriani
 lib: 10 : 10

item pro quovis fratre et sorore Conftis S. Spiritus lib: 3

si vero cum licentia Parochi alij persolverint aliqua Sacra, est illo-
 rum merces.

Dominica 3.tia Nbris Indulgentiae 7 annor. et totidem 4 dragenarum
 Confraternitatis S. Floriani: seu Dominica gratiarum actoria.

Die 19. Fbrij 1774 Expeditum fuit Decretum Archidiacone pro exe-
 cutione Legati qm Marinae Leban de Camna Bonorum juxta aestimatio-
 nem Dicti in Processu causae evictae contra Paulum Sturm Duct. 300 quo
 determinatae fuerunt Missae in perpetuum celebrandae, ut sequitur: Die
 27. Januarij Missa in die Martis d.tae Marinae Legantis 8. 8bris seu die
 Mortis Andreae Leban Mariti d.ae Marinae Singulis ad libitum Vicarij

Cur.ti Missae quatuor, omnes celebrandae in Eccla S. Spiritus pro anima dictae qm Marinae et pro una qualibet Missa taxata fuit ob distantiam Eleemosina Z 4 : 10.

- 1 Omnium Sanctorum de praecepto functio domi Indulgēā Plen et qualibet die seqti usque ad Octavam inclusive Confraternitatis Pij Suffragij
- 2 Comemorationis Deftorum Sacrum ad S. Vdalricum et ad S. Laurentium cum Offo Deftor ubiq
- 3
- 4
- 5
- 6 S. Leonardi de consuetudine
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11 Martini de consuetudine Missa in arce offertorium spectat ad Vicarium (Incipit oratio Adorationis SS.æ Eucharistiae uti e Decreto quod vide in Libro Conftis)
- 12 Sacrum ad S. Marcum et ibidem Computa Confraternitatis eiusdem. Die Dominica post S. Martinum gratiarum actoria in Parochiali
- 13 S. Bricij Patrocinium Ecclesiae Volariae et ibidem Festum (nunc vero abrogatum)
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19 Elisabeth de consuetudine Missa ad S. Spiritum lib: 3
- 20
- 21 Praesentationis B. M. V. Missa ad S. Marcum lib: 3
- 22
- 23 Clementis de consuetudine
- 24
- 25 Catharinae de consuetudine
- 26
- 27
- 28
- 29 Ieiunium
- 30 Andreae Apli de praecepto Missa ad S. Petrum lib: 3 (Anniversarium pro Aug. Imp. Maria Theresia hac die aō 1780 pie in Domino defunctae).

December.

Infra hebdomadam 4 pūm Sacra prout in Quadragesima die Dñico vero ratione hyemis est Sacrum in Parochiali et ad S. Laurentium lib: 3. 22. Xbris it. Lubinum Sequenti mane benedicunt, domus ibidem in Praprot et Polubini cum Sabiz.

Die 24. mane it. Doliam postea Satulminum post prandium per Tulminum.

25. 2.dum Sacrum ad S. Joēm Baptam cum Offertorio, 3.tium Sacrum Domi cum Offertorio et Rosario (olim, nunc omnia tria sacra peraguntur in Eccla Parochli de Mandato Archidiai)

hac die fiunt duo Sacra pro dfto Joanne Cumar et Margaritha uxore. Solvit Eccla tpe Comput. Z 4 (Prečrtano z opomnjo: Vide Decretum Archidiaie).

In festo S. Sylvestri offertorium est Ecclesiae S. Spiritus.

- 1
- 2
- 3 Francisci Xaverij de consuetudine
- 4 Barbarae de consuetudine
- 5 (Missa p. def.^a Illma Magdalena Formentini)
- 6 Nicolai de consuetudine Missa ad S. Justum coena et prandium et ad Altare S. Floriani fit Sacrum pro Comtate Zadra
- 7 Ieiunium ex Voto
- 8 Conceptionis B. V. de praecepto processio parva cum Rosario. Sacrum pro Comunitate Sattulmini dant Z 2 (translat. in Sabbat. 4 temporum) prima die non impedita fit nocturnus dftorum cum exequijs et sacro cantato ad aram Rosarij
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13 Luciae Virginis de consuetudine Indul. S. Josephi 7 annor. et totidem dierum (et Jodoci Conf.)
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18 Expectationis B. M.^{ae} Virg. Missa ad S. Marcum
- 19
- 20 Ieiunium
- 21 Thomae Apli de praecepto Indul. ad S. Spiritum 7 annor. et totidem 40 dierum lib: 3
- 22
- 23
- 24 Ieiunium
- 25 Nativitatis Dni Matutinum cum Sacro in Media nocte Offert
- 26 Stephani de praecepto Missa ad S. Laurentium fit benedictio aquae lib: 3 sol: 10.
- 27 Joīs Evangelistae de praecepto. Missa ad S. Joēm domi Benedictio Vini
- 28 SS. Innocentū de praecepto
- 29
- 30
- 31 Sylvestri de praecepto Missa ad S. Spiritum lib: 3.

Pro Benedictione Vigiliar Nativitatis Dni Coloni dant scapulam unam, farcimen et panem.

Cossani vero sol: 4 qui dividunt. cum aedituo, ratio n. scit.

Praebenda Parochi

Quivis Colonus tenetur dare tritici modium medium
Lanam Ovis unius

ante pascha oua septem

Circa festum S. Quirini Caseum unum

In Morte Patris vel Matris familias ouem et pro pane et carnibus
reglia lib: 3 sol: 12.

Pro Matrimonijs

Quando Sponsi veniunt ad inscribenda illorum nomina pro denunciationibus sunt examinandi de Mysterijs fidei et alijs de matrimonio scitu necessarijs

Pro consensu illorum debent dare	lib: 1 sol: 4
Pro tribus denunciationibus	lib: 1 sol: 16
Pro Copulatione	sol: 12

3 : 12

Si Sponsus vel Sponsa vadunt extra Parochiam adiunctis superioribus dictis debent dare lib: 8 et pro perceptione et transmissione Requisitorium alterius Parochi lib: 1 sol: 4.

Sequit. Stola Funeralis

Pro associatione Cadaveris	Lib. 1 : 4
Pro nocturno	Lib. 1 : 4
Pro sepultura	Lib. : 12
Pro Coperta	Lib. 1 : 12
Pro Jentaculo	Lib. 1 : —
Pro sacro cantato	Lib. 3 : —
Pro sacro ordinario in Ecce Parochiali	Lib. 1 : 10
Si vero conuenit ire Dresinzam pro itinere	Lib. 3 : —
et prandium, sacrum ut supra	Lib. 1 : 10
ad S. Laurentium vero pro itinere tantum	Lib. 3 : —
sacrum ut supra	Lib. 1 : 10

Quibus omnibus si moriunt, pater et mater adiungit. ouis, et regalia panis et carniuum ut supra.

Si vero moriunt, filij familiarum sepeliunturq in Stola Nigra omnia solvunt ut supra regalia panis et carniuum juxta gsuetudinem Z 3 : 12.

Pro sepultura vero parvulorum et pro sacro Lib: 3.

Stola pro excursibus administrando infirmis

Hic Tulmini	Lib: : 12
Satulmini, Doliae, Sabiz et Polubini	Lib: 1 : 12
Lubini	Lib: 3 : 12
Praprot	Lib: 1 : 16
in Sadlas ex utraque parte	Lib: 2 : 8
In Rauna	Lib: 3 : 12
Sub Rauna	Lib: 3 :
In Zadra, Tuminscha, Cren, Camna	Lib: 3 : 12
In Volaria et Seliszha	Lib: 2 : 8
In Gabria	Lib: 1 : 16
In Seuza et Vrshina	Lib: 3 : 12

A festo S. Jois Bap̄tae usq̄ ad Dominicam post festum S. Bartholomaei fiunt preces unius Pater et Ave pro pastoribus et aalibus in Planinis, pro quibus quivis planinae conductor dat unum Caseum, et vicissim Vicarius dat aliquam recognitionem Portanti ad libitum.

Andreas Foramiti J. V. et SStae Thogiae Doctor Insignis Ecclesiae Collegiatae Civitatis Austriae Canonicus et Theologus et pro eisdem Ecclesiae a Rmo Capitulo Archidiaconus a parte Imperij.

Attentis Nobis expositis a Blasio Massera Camerario Ecclesiae Parochialis Tulmini pro parte ac nomine eiusdem Ecclesiae et constituto, quod ex redditibus Capitalis Ducatorum Centum librarum 6 pro singulis, effective oblatis ac dati a Margaritha relicta qdam Joannis Cumar de Tulmino, dicta Ecclesia oratrix subire possit onus Missarum duarum annuatim perpetuis temporibus celebrandarum in eadem Ecclesia ad libitum Addum Rdi Vicarii pro tempore ad intentionem eiusdem Margarithae, pro anima nempe defuncti Joannis Cumar qdm̄ eius Mariti, et pro ipsa Margaritha: pro huiusmodi acceptatione et oneris susceptione, auctoritatem Nostram interponendo, licentiam et facultatem concedimus ac impertimur, iniuncto tamen ipsi Ecclesiae oratrici onere, quamprimum dicta ducata Centum investiendi in bonis stabilibus, fructiferis, tutis et securis per legitimam annui Census constitutionem, ut dies eiusdem obligationis et oneris duarum Missarum annuatim celebrandarum incipere possit et debeat saltem prima die mensis Maij anni proxime futuri 1739 in quorum . . .

Datum Tulmini die 26. 7bris 1738.

Andreas Foramiti mp.
Can. cus et Archid.

Josephus Antonius Zhernigoi
Vic. Cur. Tulmini specialiter ad hunc actum deputatus.

(Hoc Decretum fuit reformatum per aliud diei 1. Maij 1756 ob augmentum ducat. 20 a prae. da Margaritha fact. et demandatae fuerunt etiam duae Missae cantatae annuatim celebrandae diebus anniversarijs obitus).

Decretum Archidiacone concedens licentiam habendi scamnum in Ecclesia Parochiali, petitum a Mathia Cumar et Francisco Penzin.

Ut oratores non aliter tamen quam titulo praecarij sive nulla unquam suffragante possessione vel quasi contra nutum et Beneplacitum Capitulare seu Archidiaconale in hac Ecclesia Parochiali Tulmini habere possint petitum scamnum promiscuum immediate post tria scamna nunc existentia intra spatium Altaris S. Josephi et Baptisteryj collocandum conjunctim cum scamno Joannis Zuffar, quae non excedant longitudinem ultimi ex tribus d. tis scamnis et praecedente aliqua effectiva elargitione ipsi Ecclesiae facienda, cujus taxatio et determinatio Adm Rdi Vicarij Curati loci arbitrio statuenda relinquatur facultas et licentia conceditur sic quae . . .

Tulmini die 16. Februarii 1748.

Decretum per Mag. cum et Rmum Dnum Archidnum Andream Foramiti.

NB. Elargitio ab utroque simul facta fuit Z 22 idest ab unoquoq. Z 11.

Tolmino li undici Giugno Mille otto Cento dodici.

A ricerca di questo Reverendissimo Signor Parroco e Decano Don Antonio Smersu io sottoscritto Notajo Imperiale, Maire provvisorio di Tolmino ho fatto riportare in questo Catapan di parola in parola la seguente Rissoluzione del Signor Cavaliere Stratico Suddelegato del Distretto di Gorizia

Impero Francese

Suddelegazione di Gorizia

N°. 2161 Al Sigr Notajo Imperiale Maire prov^o di Tolmino

Sigr Maire

Riscontro il di Lei rapporto N° 354 e le rimetto in pari tempo la Memoria e l' unito Catapan rassegnatole dal Sig.^r Paroco di Tolmino.

Poichè Ella mi assicura, che il Catapan è la norma incontrastabile per l' essazione delle rendite Parochiali, io non dissento, ch' Ella accordi protezione al Sig.^r Paroco per l' ottenimento di ciò che per diritto, e per pratica gli compete con la scorta del pred.^o Documento.

Ho l' onore di riverirla con distinzione.

Il Suddelegato di Gorizia, Cavaliere
del R. Ordine della Corona di Ferro

Gorizia il 22. Maggio 1812.

Stratico mp.

Penzin mp.

II. Pojasnila.

A. Procesije.

Procesij so imeli vse polno. Hodili so iz župne cerkve k podružnicam pa tudi v zunanje bližnje in oddaljene župnije. Opravilnik navaja naslednje:

1. Na Belo nedeljo na Libušnje.
2. Na god sv. Filipa in Jakoba (1. maja) k sv. Petru Zatoľminom.
3. Prvo nedeljo po sv. Filipu in Jakobu k sv. Marku v Poljubinju.
4. Na binkoštno nedeljo na Libušnje.
5. Na binkoštni ponedeljek na Měnjgore v volčanski župniji.
6. Na binkoštni torek k Sv. Luciji na Mostu.
7. Na god sv. Kvirina (4. jun.) na Volarje.
8. V nedeljo pred sv. Vidom (15. jun.) k sv. Lenartu v Volčah.
9. Na god sv. Ahacija (22. jun.) k sv. Pavlu nad vasjo Žabče.
10. Na god sv. Ivana Krst. (24. jun.) k podružnici sv. Ivana blizu trga.
11. Na god sv. Petra in Pavla (29. jun.) k sv. Petru Zatoľminom.
12. Na god sv. Mohorja in Fortunata (12. jul.) k sv. Brikciju na Volarjih.
13. Na god sv. Jakoba (25. jul.) v Podmėlec.
14. Na god sv. Lovrenca (10. avg.) k sv. Lovrencu na Libušnjem.

15. Na god sv. Roka (16. avg.) je šla procesija k podružni, nek-
daj župni cerkvi sv. Urha na pokopališču in je bila ondi pri stranskem
oltarju sv. Roka sv. maša.

16. Prvo nedeljo po Marijinem Vnebovzetju (15. avg.) v Kobarid.

17. Na god sv. Jerneja (24. avg.) k sv. Jakobu v Kolovratu, v
volčanski župniji.

18. V nedeljo po sv. Jerneju v Roče.

19. Dne 6. septembra popoldne na Kostanjevico v Gorici.

20. Dne 7. septembra popoldne na Sv. Goro nad Solkanom.

21. Na god sv. Mihaela (29. sept.) na Ljubinj.

S to procesijo so sklepali vsakoletne cerkvene obhode.

Zraven teh procesij k podružnicam in zunanjim cerkvam so imeli
obhode tudi doma okoli cerkve ali pa po trgu ob teh dnevih:

1. Vsako prvo nedeljo v mesecu procesijo bratovščine sv. rož-
nega venca z Najsvetejšim okoli cerkve.

2. Tretjo nedeljo v mesecu aprilu procesijo bratovščine sv. rož-
nega venca po trgu s kipom M. D.

3. Na god Najdbe sv. Križa (3. maja) procesijo po polju in sv.
mašo pri sv. Urhu.

4. Na Florijanovo (4. maja) procesijo po trgu. Po procesiji je
bila peta sv. maša pri oltarju sv. Florijana v župni cerkvi. Vpeljali
so jo l. 1741 na prošnjo okoličanov radi pogostnih požarov. Oltar je
že davno odstranjen in odtlé tudi procesije ni več.

5. Na glasu je že od nekdanj pomembna procesija po polju na
Vnebohod Kristusov (na Veliki križ). Nemci ji pravijo »Oeschproces-
sion« ali »großer Flurgang«. Ta obhod nas spominja poti, ki so jo
prehodili ta dan apostoli iz Jeruzalema skoz Betanijo na Oljsko goro
in s te gore nazaj v Jeruzalem. Ker je, kolikor mi vemo, edina v
okraju, se je vdeležujejo radi tudi sosednji župljani.

6. V nedeljo po sv. Rešnjem Telesu je bila procesija z Najsvete-
jšim po trgu. Imel jo je kak vnanji župnik. Ker je bil na to ne-
deljo v trgu tudi semenj (bržkone radi vnanjih, ki so zahajali k pro-
cesiji) in ni bilo ne dostojnega obnašanja ne pravega reda, so obhod
v novejšem času (l. 1892) odpravili.

7. Prvo nedeljo v mesecu oktobru (na rožnivenško nedeljo) pro-
cesijo bratovščine sv. rožnega venca po trgu s kipom M. B.

B. Bratovščine.

Župna cerkev je imela pet oltarjev in vsak je imel svojo bra-
tovščino. Te so bile:

a) Bratovščina presv. Rešnjega Telesa.

Ustanovljena je bila dne 14. decembra 1750 in potem radi odpustkov pridružena nadbratovščini enakega imena v Rimu. Namen ji je bil češčenje in moljenje Kristusa v najsvetejšem Zakramentu. Udje so morali po pravilskih določbah skrbeti, da je gorelo na velikem oltarju, kedar je bilo Najsvetejše izpostavljeno, najmanj deset sveč, pri božjem grobu po noči vsaj šest, čez dan pa vsaj osemnajst lučnic (lampades). Pri božjem grobu sta nepretrgoma po dva in dva, primerno preoblečena (cappa induti), klečé molila. Te navade tudi dandanes niso opustili. Čez dan ne manjka pred Najsvetejšim v božjem grobu nikdar molivcev, na veliko soboto molijo vrsteč se pa tudi po noči do Vstajenja ob 4. zjutro.

b) Bratovščina sv. Križa.

Premišljevanje pet krvavih ran Kristusovih in žalosti Marijinih vernim dušam v pomoč, je bil menda glavni namen te bratovščine. Ustanovljena je bila l. 1691 za župnika Matija Bravničar (1689—1710). Župnik Ivan pl. Bravničar (1740—1782) jo je dal pridružiti v Rimu veliki bratovščini »Arciconfraternità dell' anime del Purgatorio con l'aggiunta dell' Invocazione della Beata Vergine Dolorosa«¹.

Glavni bratovski praznik je bil god najdbe sv. Križa (3. maja). Obhajali so ga zjutraj s procesijo k sv. Urhu, kjer je bila tudi sv. maša. Slovesnost so sklepali v župni cerkvi z biljami za rajne ude in s sv. mašo pri oltarju sv. Križa.

Dnevi popolnih odpustkov so bili:

1. God najdbe sv. Križa, 3. maja.
2. God rojstva Marijinega, 8. septembra.
3. God povišanja sv. Križa, 14. septembra.

Znana so nam tudi pravila te bratovščine, ki so:

»Regulae observandae a Confratribus et Sororibus Confraternitatis Ss: Crucifixi.

1.ma

Ad hanc Confraternitatem inscribi debent solummodo 150 praeter Sacerdotes.

2.da

Singuli Fratres et Sorores in vivis tenentur promittere celebrari unum Sacrum pro singulis Fratribus defunctis et partem Ss: Rosarij recitare.

¹ Mudil se je kot župnik dva meseca v Rimu.

3.tia

Dum portatur Sacra Synaxis infirmis, omnes convenient et devotissime usque ad domum infirmi comitentur.

4.ta

Omnes Fratres et Sorores vivi obligantur Cadaver defuncti Fratris aut Sororis ad sepulturam comitari et si adesse impediatur, orent 5 Pater et 5 Ave in honorem 5 vulnerum Xti pro anima defuncti.

5.ta

Diebus praescriptis veluti 3. Maij et in festo S. Matthaei processionibus adsint lucernas ardentis in manibus gestantes.

6.ta

Visitent saepius infirmos, consolentur eosdem in necessarijs corporis et specialiter animae. Alter alterius onera portent, id est seipsos ament, diligant et coadjuvent.

7.ma

Omnimode satagant adesse divinis officijs id est sacro missae officio, verbo DEI, vesperis et ad amussim conentur has regulas servare et acquirant remissionem culpae et poenae in hoc et post hanc DEO adjuvante pervenient ad vitam aeternam.«

c) Bratovščina sv. rožnega venca.

Vstanovljena je bila l. 1689, torej že davno prej ko je bil papež Klement XI (1700—21) praznik sv. rožnega venca raztegnil na celi krščanski svet.

Imela je vsako prvo nedeljo v mesecu pred zadnjo mašo procesijo okoli cerkve, na rožnivenško nedeljo pa s kipom M. B. po trgu. Jožefinska doba jo je zatrla. Njeno mesto je zavzela l. 1859 »družba živega rožnega venca«.

d) Bratovščina sv. Jožefa.

Odkar je sv. Jožef v nebesih, nam ni le vzor vseh čednosti, ampak tudi prvi priprošnjik za Marijo. Sv. Cerkev ga je poslavlila z dvema praznikoma (19. marca in 3. povelikonočno nedeljo) in vpeljala njemu na čast bratovščine, ki naj bi bile njegovim častivcem varna podpora v življenju, posebno pa ob smrtni uri.

Župna cerkev v Tolminu ima oltar sv. Jožefa in je imela od leta 1730 do jožefinske dobe njemu na čast tudi bratovščino. Odpustke je imela ta za naslednje dni: 1. Na praznik sv. Jožefa, 19. marca, popoln odpustek. — Odpustke 7 let in 7 kvadragen: 2. tretjo predpepel-

nično nedeljo; 3. v nedeljo med osmino sv. R. T.; 4. četrto nedeljo v oktobru in 5. na god sv. Lucije, 13. decembra. Oltar sv. Jožefa je imel privilegij, bržkone po prizadevanju takratnega župnika Jožefa Černigoj (1720—1740).

e) Bratovščina sv. Florijana.

Kedaj je bila ta bratovščina vpeljana, se po pismih ne da doognati. Po cerkvenih predpisih je bila ustanovljena šele l. 1745. Imela je svoj oltar, pri katerem so se služile ob kvaternih četrtek sv. maše za rajne, med letom umrle ude. Račune o denarničnih dohodkih in stroških so delali na Blaževo. Zapadla je kakor druge tesnosrčnosti jožefinske dobe.

f) Bratovščina krščanskega nauka.

V opravilniku je zaznamovan 30. dan junija kot dan popolnih odpustkov bratovščine krščanskega nauka (»Confraternitas doctrinae ehristianae«). Bila je potemtakem v župniji tudi ta bratovščina, katere namen je bil, pospeševati pouk v krščanskem nauku. Vpeljali so jo tuintam po želji cesarice Marije Terezije, ki je določila za verouk nov učben način. Ni pa imela dolgega obstanka in je, kakor se zdi, že v jožefinski dobi zaspala.

Toliko o bratovščinah v župni cerkvi Marijinega Vnebovzetja. Pa tudi podružnice niso bile brez njih. O naslednjih dveh vemo to zadržno.

g) Bratovščina sv. Apolonije.

Mihael Gabršček, ključar podružne cerkve sv. Brikcija na Volarjih, Gašpar Četrnič in Štefan Fortunat, ondešnja občinska zastopnika, so prosili dne 7. marca 1749 arhidiakona, da naj bi ustanovil v ti cerkvi bratovščino sv. Apolonije z odpustki. In ustanovil jo je 24. junija istega leta. Glavni praznik ji je bil god sv. Apolonije, 9. februarja. Prazniki druge vrste, ob katerih so se dobivali odpustki 7 let in 7 kvadragen, so bili naslednji godovi: 1. Sv. Ivan Krst., 24. junija; 2. Vezi sv. Petra ap. (S. Petri Ap. ad Vincula), 1. avgusta; 3. sv. Simon in Juda, ap., 28. oktobra in 4. sv. Janez apost. in evang., 27. decembra.

Stranski oltar sv. Apolonije je imel ob sredah privilegij. Zaobjubljen bratovski praznik s sv. mašo je bil 1. avgusta, na god vezi sv. Petra. Godu sv. Apolonije niso praznovali. Bil jim je le delavnik. K sv. maši so pa hodili ta dan. Ko je bila bratovščina zatrta, se je polastila njenega precejšnjega premoženja svetna oblast. Zapadlo je državni denarnici.

h) Bratovščina sv. Marka.

Hkrati z Vólarci so prosili tudi Poljubinjeci za ustanovitev bratovščine sv. Marka v podružnici tega svetnika. Bratovske maše in bilje so imeli v ti cerkvi ob kvaternih petkih. Maševali so tudi za vsakim umrlim udom. Maše so plačevali iz bratovske blagajnice, katero so zalagali s prostovoljnimi doneski. Ta bratovščina ni imela odpustkov.

C. Razni obredi in običaji.

1. Blagoslavljanje vode na sv. Štefana dan (26. dec.). Tega blagoslovnega obreda ni v rimskem obredniku, nahaja se pa v raznih proprijih, n. pr. v solnograškem. Po obredu bi sodili, da je bilo to blagoslavljanje prvotno blagoslovljenje krstne vode¹. Nekdaj so navadno le Veliko soboto in tisto soboto pred Binkoštni slovesno krstili. Zato so ta dva dneva tudi krstno vodo blagoslavljali. V nekaterih škofijah, ki imajo svoj obrednik (*Rituale particolare*), so krščevali slovesno pa še druge dni in to tudi na god sv. Janeza, apost. in ev. Za tega voljo so pred ta dan, na god sv. Štefana, krstno vodo blagoslavljali. Kako je pa prišel ta obred pri nas v navado? Patriarh oglejski in nadškof solnograški sta bila mejaša. Vsled tega sta se navzeli ti dve škofiji ena od druge raznih šeg in navad, ki so se po nekod šele pred nedavnim odpravile.

Posebno veljavo in moč je pripisovalo ljudstvo soli, ki je bila blagoslovljena na sv. Štefana dan. Poznali smo častitljivega, že postarnega gospodarja. Hladna zemlja ga krije že nekaj let. Ne zabimo pa z lepa, s kako navdušenostjo je govoril o Štefanji soli. Na sploh se je menilo: Nad Štefanjo soljo in sv. Treh kraljev vodo ni blagoslovlila.

2. Šentjanževc. Na god sv. Janeza ap. in ev. (27. decembra) so blagoslavljali po zadnji maši v župni cerkvi vino (šentjanževc). Namen tega blagoslavljanja je izražen v molitvi (in append. ad Rit. Rom.) . . . »ut quicumque ex eo sumpserit vel biberit, intercedente dilecto discipulo tuo Ioanne Apostolo et Evangelista, singulis morbis et venenis pestiferis effugatis, sanitatem inde corporis et animae consequatur.« Molitev sama se pa nanaša na ostrupljeno vino, ki jo je sv. Janez brez škode popil.

3. Na god sv. Blaža (3. febr.), pomočnika zoper vratne bolezni, so blagoslavljali grlo. Pravijo, da so opustili to navado zato,

¹ Gassner, Handbuch der Pastoral. Salzburg 1868, I, 438. — A. Franz, Die kirchlichen Benediktionen im Mittelalter. Freiburg i. B. 1909, I, 206—209.

ker so s svečami, po nerednosti ali neprevidnosti, katerega ožgali. Mi bi pa rekli, da je upihnila te sveče jožefinska sapa.

4. Blagoslavljanje hiš. Po predpisu rimskega obrednika (Rituale Rom. tit. VIII. cap. 4.) bi imeli na Veliko soboto župniki, vsak v svoji župniji, po hišah hoditi in jih kropiti z vodo, ki je bila tisti dan za krstni kamen blagoslovljena. To se pa ni uveljavilo. Župniki so se izgovarjali s pomanjkanjem časa in oddaljenostjo in številom hiš. Zjutro jih zadržujejo cerkvena opravila, popoldne morajo pa spovedovati. Za velikonočno spoved je bilo namreč po določbi Evgenija IV le 14 dni časa: »de iure communi nomine Paschatis intelligitur ipse dies Paschatis cum octo proxime praecedentibus, et octo proxime subsequentibus diebus«¹. Hiše so pa pri vsem tem blagoslavliali, toda drugikrat in z vodo, ki je bila po navadnem obredu (po »ordo ad faciendam aquam benedictam«) blagoslovljena.

V tolminski župniji se je to godilo okoli Božiča: dne 23. decembra na Ljubinj, Prápotnem, v Poljubinju in v Žabčah. Dne 24. decembra dopoldne v Doljah in Zatoľminom. Popoldne v Tolminu. Ali so hodili po vseh hišah, ali le po nekaterih, ni zapisano. Zloglasnih, če jih je bilo kaj, so se gotovo ogibali. To veleva tudi obrednik².

5. Blagoslavljanje poljščine. Navada, polje blagoslavljeti, je prastara in brzkone iz apostolskih časov³. Vpeljalo jo je versko prepričanje: Bog je, »qui operit coelum nubibus et parat terrae pluviam. Qui producit in montibus foenum et herbam servituti hominum« Ps. 146. Polje so blagoslavliali v mesecu maju med procesijo: Na Volarjih vsako leto tisti petek po 2. nedelji po Filipovem, po drugod pa, kedar se jim je zljubilo in so si dan po svoje izbrali. Dandanes se blagoslavlja setev med procesijami križevega tedna.

6. Blagoslavljanje sveč proti hudemu vremenu. — Sv. Janez in Pavel »duo candelabra lucentia ante Dominum: habent potestatem claudere coelum nubibus et aperire portas eius«, kakor ju poveličuje rimski breviarij 26. junija, sta bila zavetnika proti hudemu vremenu. Ta dan so se blagoslavliale sveče⁴, katere so prižigali, kadar se je pripravljalo k hudi uri.

D. Raznoterosti.

1. »Šent Pavel«, Poljubincem in Žabicem od nekđaj priljubljeno cerkveno godovanje (gl. opravilnik m. maj). O njem naj sledi tu nekaj zgodovinskega. Prvo nedeljo po sv. Filipu in Jakobu (1.

¹ cf. Baruffaldus ad Ritual. Rom. Comment. Tit. XV, n. 10 de Commun. pasch.

² cf. Baruff. Tit. XLVII n. 17, 18. — ³ cf. Baruff. Tit. LIII n. 1.

⁴ Prim. A. Franz, Die kirchlichen Benediktionen II, 59 f.

maja) je bila procesija z mašo, pridigo in večernicami v dveh podružnicah hkrati. Pri sv. Pavlu nad vasjo Žabce so obhajali ta dan obletnico posvečenja te cerkvice in je prihajala k nji tudi procesija iz daljnega Nemškega Ruta.

Sla je to nedeljo iz župne cerkve procesija tudi k podružnici sv. Marka v Poljubinju in čakala ondi procesiji iz sosednjih župnij, s Kneže in iz Volč. Zdi se pa, da tega obhoda k sv. Marku nekdanj ni bilo in da so ga vpeljali le zato, ker se je župljanom tožilo hoditi k sv. Pavlu s procesijo v hrib. Da bi utegnili to res biti, sodimo po vizitacijskem zapisniku o ti cerkvi iz l. 1758: »Inter quas Ecclesias est ea S. Pauli, consecrata, parvula, cum unico altari indecenti, miserabilis, pulvere conspersa, constituta super montem difficilimi accessus... Habet valvas insubsistentes, quae pro libito a Pastoribus aperiuntur... Ad hanc Ecclesiam eundum esset quater in anno pro Missa celebranda, nempe in Solemnitate Conversionis S. Pauli Apostoli. Sed ob nives, quae tunc esse solent, omittitur. Dominica 1.ma Maji, in qua cadit dies Dedicationis; in die S. Achatii Martyris et feria 6. ante Festum Sancti Bartholomaei. Praemissis quatuor diebus cadunt processiones ad S. Paulum, populus autem non concurrat sed instituta processione in Parochiali progreditur usque ad Ecclesiam Sti Marci de Polubino ibique sistitur, exceptis paucissimis, qui cum Sacerdote montem ascendunt.« Po tem takem so bile pri sv. Pavlu štiri maše na leto in bi bili morali hoditi k njim v procesiji. To niso bile igrače. Cerkev vrh strmega hriba, pot do nje celo za dobrega hodca utrudljiva, kaj pa šele za otroke in stare! To je upoštevala tudi cerkvena oblast, ko je odredila, da naj se obhaja na 25. dan januarija služba božja v podružnici sv. Marka. In ravno ta, sicer po vsem opravičena popustljivost cerkvene oblasti je bila kriva, da se župljanom tudi ob ugodnem vremenu ni ljubilo hoditi navkreber in so se vstavljali s procesijo pri sv. Marku in ondi bili pri službi božji. Le redko kdo (»exceptis paucissimis«) je ubral pot k sv. Pavlu na goro.

Cerkev so že za cesarice Marije Terezije podrli, cerkvišče se pa še dobro pozna po nizkem zaraslem zidovju. Maše so prenesli k podružni cerkvi sv. Marka in postavili v nji sv. Pavlu stranski oltar, katerega pa tudi ni več. Nekdanja obletna svečanost, prvo nedeljo po Filipovem, je pa še v navadi. Pravijo ji od nekdanj »Šent Pavel«, ker jo je sv. Marko po sv. Pavlu prevzel.

2. Cerkev sv. Ivana Krst. (gl. opravilnik m. julij). Na hribčastem svetu ob poti v Zatoľmin, le nekaj streljajev od župne cerkve, je stala nekdanj cerkvice sv. Ivana Krst. Opuščena je bila za cesarja Jožefa II. Tam kjer je stala cerkev, so bili napravili ptičnico (aucu-

pium). Dandanes tudi te ni več. Holmec se je s travo zarasel in nekdanji stavbi še sledu ni več. Na to ptičnico meri omenjena opazka.

3. Cerkev sv. Jakoba, ap. (gl. opravilnik 24. avg.) Te cerkvice že davno ni več. L. 1773 so prenesli iz nje sv. moči v župno cerkev sv. Lenarta v Volčah, oltar pa v ondešnjo podružno, nekdanj župno cerkev sv. Daniela na pokopališču. Pri sv. Jakobu pisane maše so se služile odtle pri sv. Danielu pri omenjenem oltarju. S tem je nehala tudi procesija na Kolovrat. (Protocol. Gratosorum No XIV pag. 95, arhidiakon. arhiv v Tolminu).

4. Pastirji na planinah. Tolminsko je planinsk svet. Sočna trava v gorah redi mnogo mlečne živine. Mlekariti in siriti so učili naše ljudi že od nekdanj Lahi. Sploh so bili Lahi našim v marsičem učitelji. V državnih gozdih so žilavi in varčni Karnijeli (iz Karnije na Frijulskem) mnogo let drvarili, vsled tega je Tolminec še dandanes pri drvarstvu priljubljen. Življenje na planinah ima pa svoje nevarnosti. Živina se rada ponesreči, pastirji so izpostavljeni vsem vremenskim izpremembam. Zarad tega so si naročali za čas planšarstva molitve po cerkvah in so bili za to duhovno dobroto tudi hvaležni. O sv. Jerneju je dajala vsaka planina župniku po letini večji ali manjši sir. Pa tudi župniki niso bili stiskavi in so darovavce o ti priložnosti primerno gostili.

5. Rod Pencinov. Pencinova družina je v Tolminu v marsičem predstvovala. Omenjeni Frančišek je imel za francoske vlade na Goriškem kot namestni mēr uplivno besedo pa tudi težavno stališče. O svojem izviru je imela ta družina svoje posebne misli, češ, da je bila prišla od nekod z Bavarskega tu sem, kar pa ni res. Pencini so bili na Cerkljanskem doma, so se nastanili v Tolminu in so prišli tu do posestva in primernega blagostanja. Po ženitvah so imeli z veljavnimi družinami na Goriškem vplivno zvezo. Z duhovnom Karolom Pencin, ki je lepo število let v Tolminu kaplanoval in visoko starost včakal (roj. 1819, u. 1907), je ta družina izmrla¹.

¹ V dokaz temu naj služijo izpiski iz listin v arhidiakon. arhivu v Tolminu: Dilecto Nobis in Christo Rdo Blasio Penzin, Capellano Curato de Ottales. Arhidiakon Foramiti ga je 26. jan. 1748 hudo prijel, ker je oklicaval in poročal brez dovolitve. — »Inter scripturas concernentes Capellaniam in Ottales anno 1695 sequentes habentur: (omissis) die 7. Januarii 1755 habetur instantia Marinae Penzin.»

Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843.

Po virih iz župnijskega arhiva pri Sv. Petru pri Mariboru.

Spisal župnik **Matej Štrakl**, Sv. Peter pri Mariboru.

(Dalje.)

II. Jožef Bizjak.

Sam se je podpisoval Wisiačk, Orožen pa piše Bizjak in pri tej pisavi ostanemo tudi mi in sicer namenoma. Bizjak zasluži, da ga imenujemo prvega za Glaserjem. Bil je prvi župnik njegov, njegov ljubezniv voditelj in svetovalec v prvih letih dušeskrbja. Bil mu je, rekli bi — »rector spiritualis in praxi«, kar je neprecenljive vrednosti za vsakega mladega duhovnika.

Bizjak in Glaser sta bili dve srci, ki sta kaj lepo soglašali med seboj. Zato sta si bila vdana v prav veliki prijateljski duhovni ljubezni, pri kateri se kaže visoko medsebojno spoštovanje. Glaser je bil Bizjaku vdan kakor dober sin svojemu očetu in ga visoko čislal zavolj njegovih izvanrednih lepih lastnosti, ki jih je kazal v svojem pastirovanju. Glaser, mlad, nadarjen, izvanredno delaven, kmalo visoko čislán in povzdignjen, ni prezrl, da ima tudi gospod iz starejše šole, navadni župnik na kmetih, velike duhovne vrline in zasluge.

Nasprotno pa je spoštoval ponižni — ta prilastek mu smelo damo, kakor bomo videli iz sledečega — Bizjak Glaserja kot moža izvanrednih darov, zatekal se zaupljivo k njemu v vseh svojih nadlogah, iskal pri njem sveta in pomoči, kadar si ni vedel pomagati sam. Vedel je, da tudi v mladi glavi in bogaboječem srcu biva modrost, akoravno še manjka izkušnje. Storil je Bizjak pri Glaserju, pa tudi pri drugih svojih kapelanih, kar zahteva naša sinoda iz l. 1900 tit. IV. De regimine eccl. cap. LII., ki pravi: »Parochi velint vicarios observare ut viros sacerdotio Christi insignitos, cum bonitate, mansuetudine et benevolentia eos tractantes ut socios in labore, sicque omnia deponere ut eorum neuter graviori onere prematur et tamen omnia munia suo tempore adimpleantur.«

Pa še več. Bizjak je bil ravno tisti, ki je sam in po svojih kapelanih presajal na slovenska tla prežlahadne duhovne cvetlice, katere je sejal Glaser v teh letih, o katerih govorimo, v nemškem Gradcu. Vse bratovščine, ki so se vpeljale v Gradcu, vse pobožnosti, vse knjige in knjižice itd., vse to je našlo v Bizjaku dobrega očeta, ki ni samo

vpeljal in storil sam vsega, ampak tudi navduševal zato svoje kape-lane in sosede.

Tako je vplival pa ravno po Bizjaku Glaser na našo slovensko ljudstvo in si stekel zanje velikih zaslug, tako velikih, kakor noben drug duhovnik tistega časa. Živel so ob njegovem času dr. Muršec, Krempl, itd., ki so budili naš narod in so postali nesmrtni. Naš Glaser ni bil sicer v vrsti teh narodnjakov, bil pa je mož, ki se je trudil vzdržati našemu narodu to, kar ga najbolj povzdiguje in kar mu pri-znavajo tudi njegovi najhujši sovražniki — namreč globoko vernost.

In kaj pravi o tem pastirski list našega prevzvišenega nadpastirja iz l. 1910?

»Krščanski patriot se mora v enomer potegovati za sv. vero, da zagotovi svojemu narodu večni obstanek. Storiti mora to, čeprav ga zategadelj rojaki-bratje obrekujejo in napadejo, češ, da je brezdom-vinec sovražnik in izdajalec naroden, da je ovir narodne slave in ve-ljave.«

Tak je bil Glaser. On ni bil »nemškutar«, kakor se mu je oči-talo in ga sodilo. V korespondenci dr. Muršeca, ki jo je izdal dr. Ilešič v Slov. Matici, se Glaser res imenuje le dvakrat in sicer prav na kratko. Kakor bomo videli, ga tudi Krempl ni maral. To pa le zaradi ilirstva ne. To bi bilo edino proti Glaserju poleg tega, da je skoraj zmiraj govoril nemški. Iz njegovih dejanj pa je lahko dokazati nasprotno.

Skoraj smo zabredli predaleč. Pojdimo k Bizjaku nazaj, ki je tako lepo pomagal našemu Glaserju delovati za Slovence, bivajoče v sekovški škofiji.

Rodil se je Bizjak v Negovi dne 18. febr. 1787¹. Študiral je v Mariboru in v Gradcu. L. 1808 je vstopil v graško bogoslovje. Izmed izpričeval omenjamo le, da je dobil dne 25. avg. 1811 »ex re agraria utriusque semestris« I^{am}. Izpričevalo iz katehetike in pedagogike z dne 30. jul. 1811 kaže, da je obiskoval katehet.-pedagog. predavanja na c. kr. glavni normalni šoli v Gradcu ter dobil pri izkušnji »in An-sehung der zweckmäßigen Katechesierart die erste Classe, in Anseh-ung der deutschen Schullehrtart »auch die erste Classe«. Ordiniran je bil iz tretjega leta. Tonzuro in nižje redove je dobil dne 20. maja 1809 v domači škofovski kapelici, ravno tam dne 14. sept. 1810 sub-diakonat in 15. sept. 1810 dijakonat. V duhovnika pa je bil posvečen

¹ Tukaj in v sledečem omenjamo le one časovne podatke, katere posnamemo iz listin šentpeterskega arhiva, kar se tuintam ne strinja z Orožnom.

v c. kr. mavzoleju sv. Katarine »dispensatus in aetate« dne 16. sept. 1810¹.

Ko je eno leto pozneje zapustil bogoslovje in se podal v pastirstvo, mu je dalo vodstvo kn. šk. bogosloja sledeče častno izpričevalo: »Dem aus dem Priesterhause trettenden Zöglinge Pr. Joseph Wissiack wird hiemit das wohlverdiente Zeugniß ertheilet, daß er sich während seines dreyjährigen Aufenthaltes im Priesterhause durch fleißige Verwendung auf seine Berufswissenschaften, durch Beobachtung der Statuten des Hauses, durch ein nüchternes und durchaus untadelhaftes Betragen so zu seinem Vortheile ausgezeichnet habe, daß er würdig war nach Verlauf des 3ten theologischen Kurses zum Priester geweiht, und im letzten Jahre seinen Mitzöglingen als Präfect vorgesetzt zu werden, in welcher Eigenschaft er sich auch zur Zufriedenheit der Direction betragen und sich daher aller Empfehlung würdig gemacht hat.«

Služboval je kot kaplan v Marenbergu od 28. okt. 1811 do 29. okt. 1812, pri Sv. Barbari pri Vurbergu (prvokrat) od 1. nov. 1812 do 2. maja 1813, v Svečini od 3. maja 1813 do 4. nov. 1816, pri Sv. Barbari (drugokrat) od 4. nov. 1816 do 1. marca 1819, tam kot provizor od 1. marca 1819 do 29. maja 1819 in potem istotam kot župnik do svoje smrti, t. j. do 28. febr. 1845.

Kakršen je bil kot bogoslovec, takšen je bil kot kaplan in župnik. Duhovski in posvetni predstojniki so bili ž njim jako zadovoljni. Posebno hvalijo njegovo modrost v dušeskrbju in nadarjenost za kateheziranje v cerkvi in posebno v šoli.

Izpričevalo gosposke v Svečini z dne 6. febr. 1817 pravi: »In der Unterweisung der Pfarrsmenge sowohl, als beim Katechisieren in der Schule allhier legte er gründliche Berufskennntnisse und Wissenschaften an den Tag, sowie nicht minder in der Erfüllung seiner Berufspflichten stets eine ausnehmende Willfährigkeit und besondere Unverdrossenheit bezeugte.«

Njegov župnik v Svečini, nekdanji kn. šk. konz. tajnik Matija Mangin spričuje z dne 6. febr. 1817, da je bil dober ubogim in izbornen katehet, ki je povzdignil šolo, in da je rad pomagal v dušeskrbju v vseh 4 sosednih lokalijah. Dekan lučanski navaja v izpričevalu z dne 10. jul. 1817 »der humane und für alles Gute empfängliche Pr. Wissiack hat sich durch seine geläuterten Grundsätze, Pastoralklugheit und sittliches Betragen ausgezeichnet«, »daß selber ein vortrefflicher Schulman sey und das Schulwesen von dessen eifrigen und thätigen Verwendung sich immer gute Folgen zu versprechen habe.«

¹ Ordinacija se je vršila tedaj zaporedoma tri dni.

Marenberški župnik in dekan piše dne 6. marca 1819, »da je bil v dušeskrbju jako goreč in v šoli jako priden in v vsakem oziru hvalevreden.«

Šentbarbarški župnik Scozilly hvali (17. sveč. 1819) tudi njegovo ljubezen in skrb za bolnike, gosposka Vurberška — Bezirksberrschaft Wurmberg (6. sušca 1819) — piše pa, »daß W. die Pflichten seines Standes mit strengster Obiegenheit als würdigster Priester nicht nur unbeschwersam, sondern auch lobenswürdig erfüllte, die Pfarrsgemeinde zur Beobachtung der Landesfürstlichen Gesetze, durch seine eigene Befolgung und Auslegung des wahren Sinnes derselben ermunterte, das Aufblühen der Schule durch weißliche Belehrung der Aeltern, Eintheilung der Klassen, durch besonderen Unterricht in getheilten Stunden durch reine Katecheß beförderte und jede öffentliche Anstalt mit geistvoller Würde und dem priesterlichen ehrenvollen Ansehen mit eigener Aufopferung zu unterstützen vermochte. Aber nicht nur als Lehrer der Religion und Wegweiser seiner Pfarrsgemeinde, auf dennen so verschiedenartigen bedrängten Bahnen, verdient dieser Priester, seines erhabenen, dem Staate so nützlichen Standes zu den Würdigsten gezählt zu werden, sondern auch als ein Vater der Unglücklichen, als ein Tröster der Nothleidenden, als ein Freund der Bedrängten wird er allgemein geehret und geliebt.« Matija Matutz, župnik pri Sv. Trojici v Slov. gor., poprej župnik pri Sv. Barbari spričuje, (22. sušca 1819), da je bil v dušeskrbju tako goreč in marljiv, »ut mihi magno solatio, toti Parochiae amori, superioribus maximae aestimationis fuerit omnibusque singulare sobrietatis, zeli et pietatis exemplum praebuerit.«

Okrožni dekan mariborski Matija Löschnig povdarja (25. marca 1819) posebno njegovo delovanje na pridižnici, v izpovednici, pri bolnikih in novi šoli, glede ubogih in tudi cepljenja osepnih, in njegov trud, ker je bil eno leto sam, kar so župljani jako težko prenašali in kar je tudi njemu prizadelo veliko gmotno škodo. Vsa ta izpričevala je priložil, ko je prosil za župnijo Sv. Barbare, kjer je bil tudi provizor. Dobil jo je po župniku Scozilly, ki je šel za kurata v karlavsko-kaznilnico. Kn. šk. sekovski ordinariat ga je prenzentiral dne 21. aprila 1819 in 5. maja št. 9894 ga je potrdila deželna vlada.

Kot župnik je dobil dvakrat pohvalo zarad šolskega pouka in sicer 23. nov. 1838 in 26. oktobra 1839. Sledeča p sma, ki jih je pisal Glaserju, nam pa podajajo prav lepo podobo tega skrbnega in dobrega dušnega pastirja.

Zadnjega oktobra l. 1831 je zapustil Glaser župnijo Sv. Barbare. Pustil pa je še tam vse svoje pohištvo, perilo in obleko razun najpotrebnejšega.

V pismu (7. nov. 1831) prosi Bizjak, naj mu Glaser naznani, kdaj bo poslal po svoje reči. Glaser mu je naznanil, pismo pa je zaostalo. Bizjak je težko čakal na odgovor, katerega pa le ni bilo; zato in ker so mu med tem kaplana predstavili, mu je pisal 20. nov. 1831 v pozni noči sledeče pismo:

»Unbegreiflicher Freund!

Auf mein Schreiben habe ich für jeden Fall früher eine Nachricht erwartet, als Sie Ihre Mobilien abführen lassen werden; deßwegen war ich am 14ten hujus selbst in Marburg bey der Bothin und auf der Post, um eine Antwort auf mein Schreiben zu erhalten; weil ich aber nichts erhielt, so wartete ich geduldig auf den Samstag, und am 19ten war ich wieder selbst in Marburg bei der Bothin und auf der Post und erhielt wieder nichts. Auf dem Platze fand ich Ihren Herrn Vater und fragte ihn ob er keine Nachricht hätte. Er sagte mir dann, daß eben an diesem unglücklichen Samstag der Karl (brat Glaserjev) herabgefahren sey, um Ihre Mobilien abzuholen; und dieß that mir wehe; denn ich war nicht zu Hause und so gieng ich sehr gekränkt nach Hause, wo ich einen Wagen beladen im Hofe vorfand, der andere aber bereits nach Kötsch abgefahren war; darüber wurde ich so traurig und mißlaunig, daß ich weder essen noch trinken noch schlaffen konnte, obwohl ich sehr müde war, denn ich war zu Fuß in Marburg, weil ich des hohen Schnees wegen nicht fahren konnte. Der Franzl (Puntner) wird Ihnen erzählen, wie traurig und mißlaunig ich deßwegen war, daß ich von Ihnen keine Nachricht erhielt.

Der heutige Tag, Sonntag, ist in Geschäften vorübergeflogen, und Abends um 5 Uhr kam ich in Geschäften nach Wurmberg wo mir und dem Herrn Fraß der Herr Verwalter Konsistorialdekrete übergab. Ohne zu ahnen, wie bitter der Inhalt seyn könnte, öffneten beyde unter froher Laune unsere Dekrete und wie verstimmt blieben wir in der Mitte stehen und sahen uns verwundernd gegenseitig an, ohne ein Wort zu reden; die neugierigen Zuseher erstaunten über unsere Sprachlosigkeit und fiengen an, uns zu ermahnen, daß wir getrost seyn sollen, vielleicht ließe sich noch eine Abänderung erwirken. Ich wurde neuerdings traurig und konnte es nicht begreifen, wie eine solche Übersetzung so geschwind wieder vor sich gehen sollte. Es wurde dann hin und her geredet, ob eine Gegenvorstellung von einer oder der anderen Seite oder beyderseits zugleich rätlich und nützlich wäre; und so vergiengen die Augenblicke, daß es 7 Uhr Abends wurde. Eben wollten wir uns empfehlen, als ein Both von Marburg kam und unter anderen Briefen auch Ihren unbegreiflichen Brief an mich brachte, in welchem Sie von der Übersetzung des H. Fraß als

von einer schon länger bekannten Sache schreiben und von Mlinarič und Domaingo sprechen, wovon ich nicht die Hälfte verstehe.

Sie schreiben von einem Briefe, den der Herr Fraß von Ihnen erhalten haben sollte, wovon wir jedoch nichts wissen.

Was ist nun zu thun? — aufhängen? — davon laufen? ein Narr werden? — am besten, denn Narren kommen am leichtesten in der Welt fort; jammern und winseln hilft nichts.

Könnte ich meine verbrauchten Kräfte zurückkaufen, so bliebe ich wieder gerne solange allein, bis mir die Herrn eine ausdauernde Hilfe zusenden könnten; alle 14 Tage oder alle Monate einen andern Kaplan haben, dafür danke ich. Können Sie vielleicht etwas beitragen, daß der H. Fraß zu verbleiben habe, so kann ja jener dorthin wandern und ich verbleibe in der Ordnung, was mein sehnlichster Wunsch ist, besonders itzt, wo das Fest und die Adventbeicht so nahe ist.

Es ist bereits Mitternacht vorüber, folglich schon der 21te; ich will versuchen ob ich zu schlaffen im Stande bin.

Empfehlen Sie mich, wo, und wie Sie wollen, und seyen Sie freundschaftlich eingedenk

Ihres traurigen, gewordenen

Pfarrers.

P. S. Der Franzl (Puntner) hat Ihnen 45 kr. CM. zu übergeben für einen mitgemachten Konduktgang.«

Pismo Glaserjevo, katerega je pisal Frasu, je prišlo k Sv. Barbari še le 26. nov. Med tem pa je pisal tudi Bizjaku pismo, po katerem se je pomirilo njegovo srce. Ker se je bal, da je razžalil Glaserja s svojim prejšnjim pismom, prosi ga v sledečem (3. dec. 1831) odpuščanja.

»Nachdem ich Ihr Schreiben vom 23.ten November l. J. durch den Franzl erhalten hatte, hat sich mein früherer Unwille in stille Wehmuth umwandelt und ich fieng an nachzudenken, wie doch das Schicksal manchmal bemüht ist, sich gegenseitig liebende Herzen zu trennen, und wo möglich zu entzweien; ich vertraue aber auf Ihr edles Herz, daß uns diese Schicksalsposse nicht entzweien wird, sondern daß sich unsere gegenseitige Freundschaft nach gemachten Aufklärungen erneuern wird, um dann desto fester zu bestehen.«

Vložil je prošnjo na konzistorij, da naj ostane Fras, pa ni bil uslišan. Dne 1. dec. je prišel Ignacij Mlinarič, Fras pa je še le odšel 2. decembra, ker je čakal na odgovor na Bizjakovo prošnjo.

To pismo je pisal Bizjak v soboto na predvečer praznika sv. Barbare — patrocinija župnije. Zato piše proti koncu:

»Es wird Sie wundern, daß ich eben heute an einem Samstag so viel Zeit fand, Ihnen zu schreiben; aber das ist dermaßen sehr natürlich; denn auf unser morgiges Barbarafest ist in der Früh der neue Kaplan zu fungieren bestimmt und spät wird Herr Donau¹ predigen, folglich bin ich wieder Freyherr; das Hochamt hat der Herr Kreisdechant von — Pettau (Meglič) zu halten dem Herrn Fraß für gewiß versprochen; ob er aber sein Wort halten wird, werden Sie schon später erfahren; am Montage werden wir aber unseren allgemeinen Beichttag haben.«

Konečno mu poroča, da bode 12. dec. dražba cerkvenega vina pri Sv. Barbari, v Vurbergu in pri Sv. Martinu.

V pismu z dne 2. marca 1832 izraža svoje veselje, da se zboljšava zdravje Glaserju. Pošilja mu denar, katerega je dobil v izpovednici v restitucijo, da ga Glaser obrne v namene, ki so pisani na listkih.

Prihodnje pismo je pisal dne 31. marca 1832. V njem zahvaljuje Glaserja za častitko za god ter mu poroča, da bo izkušnja iz veronauka v sredo 4. aprila in da je to leto prav zdrav.

Pošilja mu ob enem pobotnice, da mu vzdigne plačo za 1. četrtletje, denar pa naj prinese sam ob Filipovem, katerega bodo obhajali prvo nedeljo po veliki noči, ker je 1. maj v torek. Glaser bi rad izvedel nekaj novic od Sv. Barbare. Bizjak mu piše: »an dieser Waare leide ich große Noth«. Poroča pa mu:

1. »Das Bildniß unseres verewigten Kreisdechantes (M. Löschnig) samt Biographie ist unlängst in Marburg angekommen und bey Ferlinz zu haben; mein Zimmer ist bereits damit ausgeschmückt.

2. Die Leopoldinenstiftung (St. Leopolds-Verein) hat durch eine verbreitete Lüge einen Nachtheil erlebt, ob ich im Stande sein werde, ihr wieder aufzuhelfen, wird der Erfolg lehren: Der alte, liebe Schugmann ist mich fragen gekommen, ob es wahr sey, daß gerade in jenen Gegenden die stärksten Rebellionen entstanden seyen, wohin die Unterstützungen des Leopoldinen-Vereines gesendet worden sind; und deßwegen wollten die Leute keine Beyträge mehr leisten; ich berichtigte den Irrthum, und er für sein Haus hat mir versprochen, bald wieder die neuen Beyträge zubringen.«

Kot »postscriptum« mu priporoča za prsi neko zdravilo, katerega je sam rabil v Marnbergu: »Huflattich, Skabiosen, Feldbetonien und Schafgarnkraut, von jedem frisch gebrockt gleich viel, klein gehackt in die Rindsuppe, welche eben sieden muß, hineingeworfen und 5 Minuten lang zugedeckt gelassen, ohne mehr zu sieden, dann auf einen

¹ Kurat vurberški.

oder zwei Eierdotter herabgesichen und gut abgesprudelt, eine Stunde vor dem Mittagessen zu nehmen; jedoch darf man, solange diese Kur dauert, nichts Saures essen und keinen Wein trinken.«

Tega recepta mu ni poslal brez namena, Glaser je začel zopet bolehati in tožil je, da ga močno bolijo prsi, kar je povzročilo pri Sv. Barbari »pri vseh dobrih« veliko žalost. To mu naznanja dne 7. jul. 1832 ter mu ob enem pošilja »zahtevane pesmi«¹ in ga zahvaljuje, da je dobil po njegovem prizadevanju zopet kaplana nazaj, katerega so mu bili vzeli meseca majnika.

»Unsere Correspondenz hatte nun einen ziemlich langen Waffenstillstand gehabt; wenn es Ihnen gefällig wäre, so könnte der freundschaftliche Federkrieg wieder beginnen« s temi besedami začjenja Bizjak svoje pismo Glaserju z dne 18. nov. 1832. Pravi nadalje, da je bila letošnja trgategv slaba, da še s kaplanom nista imela zrske bire zavolj slabega vremena, da še je ajda vsa zunaj in zdravje v celi župniji precej dobro.

»Aurum et argentum non est mihi« te besede sodijo precej na Bizjaka. Kar ga je dobil in imel kot kaplan in mlad župnik, to je pozneje vse prodal. V tem oziru je to pismo prav značilno. Piše namreč:

»Nun möchte ich wieder nach meiner alten Gewohnheit Ihre bereitwillige Freundschaft in Anspruch nehmen und Sie um einige Gefälligkeiten ersuchen: 1mo übersende ich Ihnen im Einschluß meine silberne Dose nebst einigen silbernen Kleinigkeiten mit der Bitte, Sie möchten sich gelentlich bey einem Silberarbeiter erkundigen, ob die Dose leicht zu reparieren sey und was die Reparatur kosten würde; jedoch bin ich zu keiner großen Auslage für die Reparatur geneigt, sondern möchte lieber die Dose verkaufen, weil die äußeren Verzierungen nicht für mich passend sind. Neu hat diese Dose 8^{2/10} Loth gewogen, und wenn das Loth für 1 fl 36 kr CM. veräußert werden könnte, wie ich gehört habe, daß der Werth des Sielbers seyn soll, so wäre es mir am liebsten, wenn sie alles Sielber verkaufen, den Betrag indessen bey sich behalten und dann, wenn ich Gelegenheit haben werde, Ihnen ein Mehreres einzusenden, an die Leopoldinenstiftung abführen möchten. Mit der lieben Leopoldinenstiftung geht es itzt ziemlich schwach, denn der Geldmangel ist in unserer Gegend so groß, daß wir am Allerheiligen Tage nicht ein einziges Meßstipendium erhielten, was aber sehr natürlich ist; denn Wein haben die Leute so viel als gar keinen, Getraid wird bey uns, wie Sie wissen,

¹ Glaser je že takrat nabiral slovenske cerkvene pesmi, katere je potem tudi izdal pri svojih molitvenikih. Prim. Voditelj XIII (1910) 206. 305 nsl.

nur sehr wenig verkauft, und das liebe Obst hat keinen Werth wegen der Menge. 2.º wünschte ich durch diese Gelegenheit, wenn es möglich ist, 4 Pakette Docht für die argantischen Lampen für mich und für den guten Voglar zu erhalten; ebenso wäre es mir erwünscht, wenn ich eine Portion Putzpulver zur Metallreinigung erhalten könnte.

P. S. Wegen der Silberangelegenheit brauchen Sie nicht zu eilen, sondern gelegentlich belieben Sie sich zu erkundigen, was Sie dafür bekommen könnten und bitte mich gelegentlich davon in Kenntniß zu setzen; was Sie aber für das Petschierstökl bekommen, darüber bitte ich um besondere Auskunft; denn es ist gefunden, damit ich dann den Betrag zu einem frommen Zwecke verwenden kann.«

Glaser mu je vse oskrbel, le tobačnice še ni prodal, zato ga zahvaljuje in mu piše (5. dec. 1832): »In betreff der Dose ersuche ich Sie, selbe so gut als möglich zu verkaufen, Sich die gemachten Auslagen zu ersetzen und den Rest aufzubewahren, um gelegentlich wieder einige Auslagen für mich bestreiten zu können. Ich habe eben ein solches Geschäft in peto, nämlich, wenn Sie das Werk des H. Johann Eduard Domainko: »Die ganze christkatholische Lehre in Beispielen aus der hl. Schrift, und aus den Lebens- und Leidensgeschichten frommer und heiliger Hirten, Dienstbothen« etc, welches letzthin mit der Kurrende angekündigt wurde, für so gut finden, als es in der Ankündigung gelobt wird, so ersuche ich Sie, mir selbes zu kaufen und ordinär in türkisches Papier einbinden zu lassen. — Als Neuigkeit aus unserer Gegend mag Ihnen dienen, daß ich die allgemeinen Beichttage in unserer Gegend vielleicht für Immer abgebracht habe; denn ich sah es ein, daß der Zweck nicht erreicht wurde, den wir erreichen wollten und wir litten mehr als es nothwendig war. Gestern am Tage der hl. Barbara sind wohl noch einige Fremde gekommen und H. Fraß von Schleinitz hat uns sowohl im Beichtstuhl als beym Altare ausgeholfen, weil er in der Meinung, wir hielten noch allgemeine Beichttage, Tags zuvor gekommen ist. Am Sonntage hat H. Murko von St. Ruprecht gepredigt und der Hochw. Herr Kreisdechant von Pettau das Hochamt gehalten.

Ich habe im Sinne auch mein Pferd zu verkaufen; denn es kommt mir vor, daß ich so lange nicht im Stande seyn werde, meine Schulden zu bezahlen, so lange ich das Pferd so kostspielig erhalte.«

Naročil še je pol funta pečatnega voska. Dne 27. apr. 1833 častita Bizjak Glaserju za god, pa mu pošilja ob enem denar za se in za kaplana, da poplača dolgove pri krojaču¹, drugo pa odda za bratovščino sv. Leopolda, o kateri pravi: »es ist wohl sehr wenig für

¹ für einen Kaputrock 24 fl 48 kr CM.

«diese hl. Zeit an diesen frommen Beyträgen eingegangen; allein wer die Zeitumstände unserer Gegend gegenwärtig kennt, wird sich nicht über den kleinen Betrag, sondern darüber wundern, daß doch noch so viel eingegangen ist.»

Filipovo so obhajali 5. maja, izkušnjo iz veronauka pa so imeli 29. aprila popoldne. »An der Verzögerung dieses Akts sind die traurigen Geschichten mit den Redemptoristen in Marburg schuld.«

To leto je začel Bizjak zalšati cerkev. Odločil se je, da postavi najprej oltar sv. križa, kjer bi bil tudi božji grob. Pomagati mu mora Glaser, zato mu piše (3. jun. 1833): »Mein Herz ist ganz voll von der Begierde, den zweiten Altar nach Ihrem mitgenohmenen Plane in unserer Kirche anzuschaffen. Ich ersuche Sie deßwegen auf das freundschaftlichste, mir dabei behilflich zu seyn. Haben Sie also die Güte bey dem hochwürdigsten Ordinariate Erkundigungen einzuhohlen, ob es nötig ist, den Plan vorzulegen und was für Vorsicht bey Erbauung eines neuen Altares zu beachten ist; dann bitte ich, Sie möchten sich gefälligst erkundigen, was ein schön gearbeiteter Corpus für das Kreuz und ein anderer Corpus für das hl. Grab und ein Maria-Schmerzen-Bild kosten würden. Diese 3 Stücke könnten wohl bis zum Herbst gemacht seyn und dann würde ich noch in diesem Jahre vor dem Eintritte der Kälte den Altar bis auf die Mählerey herrichten lassen um das nächste hl. Grab, wenn ich es mit Gottes Hilfe erlebe, schon bey jenem Altare herrichten zu können; gemahlt könnte aber dann im folgenden Frühjahr werden. Wenn alles glücklich von Statten gehet, so werde ich dann auch ein Portatile brauchen, was Sie vielleicht auch irgendwo auskundschaften könnten. Wenn es dem Herrn gefällig ist, sich meiner als eines unwürdigen Werkzeuges zu bedienen, um seiner (!) Verehrung und Anbethung zu befördern, so will ich ihm mit Freuden den letzten Rest meiner Lebenskräfte, welche ohnehin seine Gaben sind, widmen. Um aber desto leichter auf unser Gotteshaus meine Aufmerksamkeit richten zu können, so werde ich trachten, von anderen Sorgen frey zu werden.« Ker mu je Glaser obljubil, da mu bo storil prav rad vse, kar mu bo mogoče, mu pošilja Bizjak v dveh naslednjih pismih razne mere, drugo pa naj naredita in predarita Glaser in umetnik, ki bo delal oltar, kipe in podobe.

Dne 8. avg. 1833 je obhajal Bizjak 14. obletnico svojega župnikovanja pri Sv. Barbari. Drugi dan je pisal Glaserju sledeče pismo:

»Gestern war der 14.te Jahrestag meiner Installation; aber was für ein Unterschied zwischen diesen zwei Tagen! Damals war ich der fröhlichste, nach meiner Ansicht der glücklichste Mensch in der ganzen Monarchie, und itzt bin ich immer traurig; denn der unerbittliche

Tod hat mir mehrere sehr empfindliche Wunden in meinem Herzen gemacht, die nicht so leicht und nicht bald geheilt werden können; nebst dem stürmen auch andere Schicksalsschläge über mich, um mich, wo möglich zu verderben; aber ich hoffe und vertraue mit solcher Zuversicht auf die Weisheit, Güte und Allmacht des Herrn, daß es mir doch noch gelingt mit seiner erbarmenden Hilfe, aufrecht zu stehen. Nun erkenne ich mit dankbarem Herzen, wie gut es für mich war, daß ich in meiner Jugend Bitteres zu genießen gelernet habe. Der Herr sey gepriesen in Ewigkeit.

Bester, Liebster Freund! Außer Ihnen habe ich itzt beynahe Niemanden, dem ich mein Herz öffnen dürfte, ich bitte Sie deßwegen aus dem Grunde meines Herzens, mir Ihre Freundschaft nie zu entziehen, sondern mein Tröster zu verbleiben, so lange es der Wille des Herrn ist, uns auf diesem Erdenpielballe zu erhalten. Ich ersuche Sie also sehr freundschaftlich, mir die Gefälligkeit zu erweisen und zu unserem Bartholomäifeste zu mir zu kommen; denn ich möchte die Freude genießen, mit meinen bisherigen Herren Kaplänen dieses Fest zu feyern. Herr Fraß hat mir versprochen, daß er gewiß predigen kommen wird, Hr. Mlinaritsch wird den Frühgottesdienst halten, vielleicht kann Herr Rotter an jenem Sonntage auch hier seyn und so würden die späteren Herren Kapläne Ihnen als dem Ersten beym Hochamte assistieren. Bitten Sie mit mir den Herrn, daß mir meine Freude, nach welcher ich mich sehne, nicht verdorben werde.

Daß das Fest am 25. hujus gefeyert wird, ist sehr natürlich, und der darauffolgende Montag ist zur Prüfung bestimmt; haben Sie also die Güte mit Ihrer Gegenwart zu erheitern und zu erfreuen

Ihren

aufrichtigen Freund

J. W. Pf.«

Kako lepo nam kaže Bizjak v teh kratkih stavkih življenje marsikaterega župnika. »Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini«, tako se glasi ob sprejemu in vmeščanju. Sicer se mu je že pri sprejemu ponudil križ, zato mnogokrat le prehitro pride »Veliki petek«, ko se iste množice začnejo razgovarjati in pričkati: »Dober je« — »ni dober, ampak zapeljuje ljudstvo« — »prerok božji je« — »ne, on nasprotuje nam, kaj začnemo ž njim?« itd. Kaj naj stori? Bizjak je zaupal na modrost, dobrotljivost in vsemogočnost božjo in — ni padel, stal je po koncu.

Sledeče pismo z dne 16. okt. 1833 govori zopet o novem oltarju. Pove nam, da bo imel tudi tabernakelj: »Haben Sie also die Güte, den Tabernakel, das Kreuz, die Bögen zum hl. Grabe und das Antependium gefälligst zu besorgen; ich denke, der Tabernakel und das

Kreutz könnten von gleichem Holze und dunkelbraun poliert seyn.« Poroča tudi, da je portatile prejel in da je trgatev jako slaba, ker sta dobila župnik in kaplan na biri vsak ne celo 3 polovnjake — kislega mošta.

Dosedanji kaplan Ignacij Mlinarič je dobil župnijo pri Kapeli. Bizjaka prosi, da bi mu pridigal pri inštalaciji, ker bi sicer moral sam slovesno pridigo imeti. Obljubil mu je, ako bo le dopustilo zdravje. Naročena podoba Marije 7 žalosti je bila med tem gotova in 30. novembra že v Mariboru. Bizjak ni mogel poslati takoj po njo, ker je precej deževalo. Dopadla se je vsem, ki so jo videli. Vendar pa župnik ni hotel podobe sedaj že vsem pokazati. Še le na sveti večer jo je dal v cerkev. Tudi ljudem se je dopadala in so tem rajši prinesli svoje prispevke za nov oltar in božji grob, ki sta mu delala veliko skrbi. Denar zanj si upa pripraviti, pa če bosta le gotova in o pravem času poslana, da se lepo vse pripravi! Zato toži in prosi¹:

»Mein Lieber Freund! Ich ersuche Sie schönstens und vom Herzen, denen Meistern, welche an unserem neuen Altare arbeiten, recht ans Herz zu legen, daß die nächsten Ostern ziemlich früh, schon mit Ende März einfallen. Deswegen glaube ich, daß bis 1ten März schon alles fertig seyn soll, um mich in den Stand zu setzen, am 3ten März 1834 den ganzen Altar abhohlen zu dürfen, damit selber bis 15ten März schon hier aufgestellt seyn könnte; denn in der Palmwoche wird dann schon notwendig seyn, das hl. Grab vorzubereiten und die Beleuchtung auszumitteln. In der Woche nach dem 9ten März könnte ich schon schwerer vom Hause abkommen, weil damals schon der Beichtstuhl stärker besucht wird; und wenn eine solche Arbeit bis auf die letzten Tage verschoben wird, so kommt man leicht ins Gedränge. Mir aber liegt der neue Altar so auf dem Herzen, daß es mir vorkommt, ich müßte sterben, wenn nicht das hl. Grab bey dem neuen Altar seyn könnte.« V tem pismu naročuje za 5 gld. 12 kr. CM. podobic in molekov za »premijske«.

Prihodnje pismo (12. jan. 1834) govori seveda zopet o oltarju, posebno o kanon-tablicah in okvirju okoli oltarja, katerega bo delal domači mizar Voglar, ko bode oltar že postavljen, da bo lepo sodil k celi stavbi. Darovi prihajajo počasi, ker nimajo ljudje denarja in ker jih gosposka venomer tirja za davke. »Jedoch verzweifle ich nicht; denn ich habe eine andere kleine Quelle entdeckt, woraus mir einige Beyträge zugeflossen sind.« Kje — ne pove.

V tem pismu pa govori tudi o Frančišku Puntnerju, katerega smo že poprej imenovali². Glaser in Bizjak bi ga rada spravila

¹ Pismo 18. dec. 1833. — ² Glej »Voditelj« XIII (1910) 297.

posebni kurz za učitelje v Gradcu, da bi ložje naredil izpit za učitelja-mojstra. Oče Puntnerjev je obljubil dati denarja, pa še le ob novem letu. Sedaj je novo leto tukaj, oče Puntner pa še nima denarja. Kaj bo? Dobra gospoda nista čakala na denar, dala sta ga v šolo v Gradec, kjer je bil pod nadzorstvom Glaserjevim. Pa skrbni pastir še ni bil miren. Zato piše Glaserju: »Es ist Ihnen bekannt, daß ich den guten Franz Puntner ebenso, oder doch nicht viel weniger liebe, als Sie, und vom Herzen wünsche, ihn glücklich zu sehen; allein ich fürchte immer, daß ihn Gratz nicht so unverdorben zurückgeben wird, als er hingekommen ist. Ich weiß zwar wohl, daß Sie liebevoll ein achtsames Aug auf ihn haben, aber das Beyspiel der großen Welt wirkt oft so heimlich auf ein unbefangenes Herz, daß man seine Wirkung nicht leicht bemerken kann. Es wäre freylich erfreulich, wenn meine Furcht durch das Gegentheil zu Schanden gestellt würde, was ich auch hoffe, indem ich weiß, daß er mit ganzem Herzen bereit ist, Ihren Wünschen zu entsprechen; aber von Zeit zu Zeit eine kleine Ermahnung ist für junge Leute nicht ohne Nutzen. Haben Sie also die Güte, ihn von mir recht herzlich zu grüßen und ihm zu sagen, daß mich sein Neujahrswunsch recht erfreute, aber es sey nicht nötig viele Zeit auf so Etwas zu verwenden, sondern er soll nur jeden Augenblick zu seiner Ausbildung benützen, er soll aber nie auf Gott vergessen und der Tugend getreu verbleiben, dann kann auch mein Wunsch, ihn glücklich zu sehen, erfüllt werden.« Skrbnemu duhovnemu očetu se je izpolnila želja popolnoma, ker je, kakor smo slišali, umrl kot »angelski mladenič«.

Glaser mu je po želji oskrbel vse zastran novega oltarja. Poslal ga je o določenem času in tako je bil tudi v pravem času postavljen in blagoslovljen. Bizjak je imel pri tem skrbni in dela čez glavo. Še le 1. aprila je prišel nekoliko k sapi. Dne 11. aprila 1834 pa piše o vsem tem, tako-le:

»In Rücksicht des allgemein geliebten Altares bin ich mit Ihnen (Glaser) und dem Herrn Rath (mizar in kipar) sehr zufrieden. Der neue Altar zieret meine freundliche Kirche recht schön, und das hl. Grab ist sehr besucht gewesen, sowohl von den Pfarrkindern als von Fremden; und bey der Auferstehung und am Ostersonntage bey dem nachmittägigen Gottesdienste war unsere Kirche voll Menschen. Ich bin aber auch so glücklich, daß der ganze Bedarf des Altares schon berichtet ist. Jedoch sage ich dieses nur Ihnen, denn hier sage ich noch immer, daß noch etwas abgeht, was auch insoweit wahr ist, weil ich auch jenes Geld zum Altare verwendet habe, welches die weibliche Jugend für den Himmel gesammelt hat; überdies machen ja die Beyträge von auswärtigen Freunden einen bedeutenden Betrag und

viele haben noch nicht ihr freywilliges Versprechen erfüllt; wenn diese Versprechungen erfüllt seyn werden, so werde ich in den Stand gesetzt seyn, auch den Himmel anschaffen zu können. Einweihen mußte ich den Altar selbst; denn dem H. Kreisdechante war es zu weit, in so kaltem Winde eine halbe Ewigkeit nach St. Barbara zu fahren. Es geschah am Mondtage in der Charwoche ohne anderem Gepränge als daß ich gleich nach der Einweihung eine gesungene Messe mit zwey Segen für Alle dem Herrn geopfert habe, welche zur Anschaffung des Altares behilflich waren. Ich war früher gesinnt und entschlossen, auch eine passende Predigt zu halten, allein wirklicher Mangel an Zeit vereitelte mein Vorhaben. Zum Überflusse war der Herr Kaplan kränklich¹.

Filipovo so praznovali 27. aprila, v nedeljo pozneje pa pri Sv. Martinu. Povabil je Bizjak k tej svečanosti Glaserja, da mu ustmeno pove v častitki za god, »daß wahrscheinlich auf dem Erdenrund Niemand ist, der Ihnen was Besseres und Mehreres wünscht, als mein armes Herz welches Sie so liebet, daß es eine größere Liebe nicht geben kann.«

Glaser je res prišel in imel tam slovesno sv. mašo. Za intencijo je dobil 1 gld. 30 kr. dun. velj.

Puntner je med tem izdelal dobro kurz za učitelja. Bizjak bi ga rad imel pri Sv. Barbari, školnik Kolarič pa ga ni maral. V pismu (dne 5. jun. 1834) se Glaserju o tem pritožuje, posebno ker se je menil Kolarič ločiti od svoje žene, kar daje faranom mnogo pohujšanja. Drugemu šolskemu pomočniku tudi župnik ni hotel dajati hrane, Puntnerja pa ni vsiljeval več, ker bi pri svojem mojstru itak ne videl ničesar dobrega. Tako mu je delala ravno šola veliko preglavic. Komaj je minula velika skrb zarad novega oltarja, so že prišle druge stiske. Iste popisuje Glaserju v pismu z dne 18. junija 1834: »Wenn Sie mein Herz sehen könnten, so würde Ihr liebevolles Herz gewiß Mitleid empfinden. Ich würde Sie wahrscheinlich noch einige Zeit verschont haben mit meinen Klagetönen, indem ich weiß, daß Sie ohnehin von allen Seiten gequält werden; allein ich weiß mir nicht anderst zu helfen, als meiner Bitterkeit einem redlichen Freunde zu klagen. Sollten Sie eben in einer Gesellschaft seyn, als Sie diese Worte lesen, so bitte ich abzubrechen und dann gelegentlich allein zu lesen und das Folgende ganz allein für Sich zu behalten. Mit meiner Schule habe ich ein großes Kreuz. Den Meister kennen Sie ohnehin, der Gehülff ist ein aufbrausender Niemand, und der Katechet (J. Rotter) kein Schulfreund, aber ein Freund des Ge-

¹ Šentbarbarska kronika: »Im Jahre 1834 ist der Kreuzaltar mit dem Schmerzensbilde Mariae und dem hl. Grabe vom H. Anton Rath, Bildhauer, Maler und Vergolder aus Graz um 145 fl. CM. aufgestellt worden. Portatile kostete 3 fl. CM.

hülfen, der die Beleidigungen der Kinder nach seinem unglücklichen Naturel nicht leicht vergessen kann. Letzterer (Katechet) besucht die Schule gewöhnlich nur zweymahl in der Woche; das Vorgetragene wird mit den Kindern von Niemandem wiederhohlet, und wenn er dann darüber ausfragt, so ärgert er sich, daß die Kinder nichts wissen, und hat sich schon einige Mahle gegen mich beklagt, daß er solche Kinder noch Niergends angetroffen habe. Mir blutet dabey das Herz, jedoch will ich mich mit ihm nicht überwerfen, indem ich außer dem Gehülfen der Einzige bin, mit dem er auf einem freundschaftlichen Fuße lebt; denn er ist nach seinem Naturel äußerst mißtrauisch, was ihn wahrscheinlich, auf seinen früheren Stationen so unzufrieden machte.« Zraven še je prišel sledeči dogodek — »mehr lächerlich als sträflich«. Popisuje ga tako-le: »Der Gehülf hat neulich einen Mißgriff gethan, woraus Verdrüßlichkeiten entstanden sind, und ich weiß nicht, wie ich die Dummheit wieder in die Ordnung bringen könnte, ohne Jemandem zu Nahe zu treten. Er hat einem Schüler ein Messer weggenommen und nicht wieder zurückgegeben. Darüber hat der Vater des Schulkindes einige Mahle heftig gestritten und den Gehülfen geschimpft, worüber dann der Meister und der Gehülf bey mir Klage angebracht haben, mit dem Bemerken, daß sie es der Obrigkeit anzeigen und Satisfaktion haben wollten. Ich berief den Vater zu mir. Die Geschichte ist mehr lächerlich als sträflich, die Schimpfnahmen abgerechnet, die der Gehülf erhielt, weil er das Messer nicht zurückgeben will. Der Herr Katechet bestärkt noch den Gehülfen in der Meinung, er dürfe das Messer nicht zurückgeben und doch lehrt er ebenso als ich, daß das fremde Gut zurückgegeben werden muß. Was soll ich also thun? Ich sagte dem Vater, er soll indessen ruhig seyn, ich werde mit dem Gehülfen reden, was aber noch nicht geschehen ist. Sagen Sie mir, wie soll ich mit dem jungen Menschen reden, ohne der Ehre eines solchen Herrn zu schaden und ohne dem Vater zu große Strafe für die Beschimpfungen zu diktieren? Der Schüler ist aber ohnehin schon doppelt gestraft worden.«

Res smešno pa sitno in vendar pri vsem tem vsakdanje, kar dušnemu pastirju v slični obliki povzročuje marsikatero sitnosti. Tako je pač res, kar piše Bizjak v istem pismu nadalje:

»O mein Lieber, Innigst Verehrter Freund! Schwer ist manchmal das liebe Leben, und doch lebt man gern; wenn es doch dem Herrn gefällig wäre, soviel Geduld und Kraft zu ertheilen, um das Bittere jederzeit mit Gleichmuth und Ergebung zu tragen.«

Nadalje govori Bizjak v tem pismu o onem mladeniču Pečarju, ki bi se rad v Gradcu učil kovaškega¹. Domači so se o njem posve-

¹ Prim. »Voditelj« XIII. (1910) 300.

tovali, pa so spoznali, da še je preslab, zato so ga še dali služiti k neki teti v Slov. goricah. Ako bo čez leto in dan močan dovolj, tedaj mu pa ne bo nikdo branil.

Poroča tudi Glaserju, da je namenjen obiskati Valentina Frasa, ki je hotel pred Binkoštni ž njim vred obiskati Mlinariča, župnika pri Kapeli — pa ga ni bilo.

Sklep pisma pa je nekoliko šaljiv. »Sie hätten wahrscheinlich gewünscht, was Gutes und Angenehmes von mir zu erfahren, allein dieser Artikel ist uns beynahe ausgegangen. Je nun, wenn keine Rindsuppe zu haben ist, muß eine Klachelsuppe auch gut seyn, und Fasttags thuts eine Einbrennsuppe auch für die Noth... Doch das Neueste in unserer Gegend war Gestern ein erquickender Regen nach dem wir schon lange geseufzet haben.

Ich hoffe Ihre Freundschaft wird mir mein Zutrauen zu Ihnen nicht übel nehmen und ich bitte sehr freundlich, mich recht bald mit einer Zuschrift zu erfreuen, und dieses Papier zu verbrennen, sobald Sie selbes nicht mehr brauchen, damit meine Herzensangelegenheit außer Ihnen Niemand erfahre.

Leben Sie glücklich und laßen Sie Ihrer Freundschaft und An-dacht empfohlen seyn Ihrer manchmal melancholisierenden Freund.«
Kaj ne, škoda bi bilo, ako bi bilo zgorelo to pismo!

Mesca avgusta 1834 je bil Bizjak pri Kapeli, kjer je bilo blagoslavljanje novo popravljene cerkve. Glaserju piše o njem (avg. 1834): »Das Fest war schön und die Kirche ist wircklich schön, 13 Priester haben dann mit dem Oberhirten zusammen gespeist.«

Oktobra je prišla zakonska zadeva šolnikova, ki se je med tem sprl s celo občino, pred okrožnega dekana. Spor med zakoncema je bil vedno hujši, vendar pa je hotel poskusiti okrožni dekan spravo mirnim potom.

Dne 24. nov. 1834¹ je bila v Stražičkem vrhu dražba vina župnijske cerkve Sv. Martina. Malo kupcev je prišlo, vendar pa so prodali vse vino, štrtinjak s posodo vred po 50 gld. CM., zadnjega celo po 60 gld. CM. Ta cena bi bila skoraj škodovala tudi Glaserju. On je namreč kupil vino od nekega Tomaža Wračko, ki je zahteval 50 gld. CM. za štrtinjak s posodo in vožnjo v Gradec in da se mu povrne cestnina. Ko je pa izvedel za cene šentmartinškega vina, bi ga skoraj zgrivala njegova prodaja.

Za Leopoldovo bratovščino je Bizjak nabral 18 gld. CM., za »premijske« je poslal Glaserju 4 gld. CM. in toliko tudi za Domajnkovo knjigo². Naročil pa je »2 Pakette Docht für die argantische Lampe

¹ Pismo 14. XI. in 26. XI. 1834. — ² Prim. pismo z dne 5. XII. 1832.

und 1 Pfund Sigillack, jedoch nicht von dem Feinsten, welches mit besonderen Wohlgerüchen verhunzt ist, sondern ein feines, gern brennendes und gut fließendes.«

Poroča tudi, da je odišel Franc Puntner za domačega učitelja v Ivnik in da bi nek sodarski pomočnik rad šel v službo v Gradec k sodarju Schwarzu. Glaser mu pa naj piše, ali je ta mojster pošten mož, da bi se mu lahko izročil ta nepokvarjen mladenič.

V tem času je imel župnik zrnsko zbirco, s katero je bil menda zadovoljen.

Dne 4. dec. je bila dražba domačega cerkvenega vina, na katero pridejo Rušanci, posebno omenja Glaserjevega brata Karola. Kako so prodajali vino, ni znano.

Za Velikonoč 1. 1835 naročil je Bizjak¹ po Glaserju rudeče nebo in dal popraviti nek »Spiegelapparat zu den hl. Öhlen«. Doma je hotel imeti vse vsaj do velikega petka na večer. Poslal je zato svojega hlapca v Gradec že na cvetni pondeljek. Tam bi naj čakal do vel. četrтка ter prinesel vse skupaj, tudi sv. olja in nek beli velum. Ravno takrat pa je prišel v Gradec Slanič od Sv. Barbare s svojim »šekom« ter je pripeljal vse srečno domov.

Bizjaku je bila pač zmiraj največja skrb, kako bi si prav lepo in okusno opravil svojo ljubljeno cerkvico. Koj po Velikinoči želel si je novega lestenca iz stekla. V cerkveni blagajni je imel to leto toliko gotovine, da se mu je zapovedalo, naložiti plodonosno 500 gld. dun. vr. Za ta denar pa bi rad kupil: kelih, čegar kupa in patena bi naj bili iz zlahtne kovine, črn in vijolčast mašni plašč, vijolčast in rudeč velum, albo in dva roketa. Dal je dotično prošnjo na vogtijo. Proračun mu je naredil Glaser.

Ker je dobil Jakob Standegger, župnik kamški, tačas župnijo v Zavrču, je šel barbarški kaplan Rotter za provizorja v Kamco. Na njegovo mesto je prišel Anton Jurkovič.

Od sedaj manjka poročil za dve leti. Naslednje pismo je datirano z dne 19. julija 1837. V njem naročuje Bizjak po Puntnerju, ki je prišel med tem za šol. pomočnika nazaj k Sv. Barbari, svilnat dežnik in pa knjigo »Zenner—Confessarius«, »um sich über die hl. Beicht noch etwas mehr belehren zu können.«

Toži se, da mu zmanjkuje denarja, ker ga je potreboval pri zidanju gospodarskega poslopja in studenca².

¹ P. 30. III. in 4. IV. 1835.

² Šentbarbarska žup. kronika pravi: »Bizjak erbaute das pfarrhöfliche Wirtschaftsgebäude aus eigenen Mitteln und ließ den 18 Klafter tiefen Brunnen graben.«

Za cerkev pa je naročil v Celju v tem času nov zvon, ki mu je delal več skrbi. Sicer pa mu je šel tudi tukaj Glaser prav rad na roko ter je naprosil celo graškega stolnega prošta Purkarthoferja, da blagoslovi novi zvon. Poslal mu je tudi neko podobo — menda podobo presv. Srca Jezusovega in Marijinega¹ za zasebno rabo. Zato se zahvaljuje v pismu, pisanem prvi petek oktobra l. 1837.

»Nicht Tausend, sondern Millionen Dank bin ich Ihnen schuldig für Ihre Liebe und Freundschaft, für Ihre Sorgfalt und Aufopferung. Nie werde ich im Stande seyn, gehörig und hinlänglich danken zu können; könnte ich doch so schöner, edler Liebe würdig werden. Mein armes schwaches Herz ist so voll von danbarer Liebe, daß ich befürchte, Sie zu erdrücken, wenn ich Sie umarmen und küssen könnte. Laudemus Dominum in aeternum, qui nos amicos fecit.

Ihre Sendung habe ich am 4ten Oktober Abends, während ich in Gesellschaft des vortrefflichen Herrn Jurkovitsch das Abendessen eingenommen habe, unversehrt erhalten und darüber eine unbeschreibliche Freude empfunden; der Herr möge Sie dafür belohnen, daß Sie so gütig für meine Freuden sorgen. Die Auslagen werde ich durch Übersendung der Quittungen berichtigen. Wenn ich nur bis zu Ihrer Ankunft die Rahmen erhalte, so könnten auch Sie bey meinem Hausaltar Ihre Andacht verrichten.

Lieber Freund! Ich bin durch Ihre Äußerung in Betreff des Hochwürdigsten Herrn Domprobstes wegen Consecration der Glocke ein wenig in Verlegenheit gekommen, und habe einen ganzen Tag darüber nachgedacht, was ich Ihnen darüber antworten soll. Denn erstens weiß ich mich nicht zu erinnern, daß ich davon eine Meldung gemacht hätte; zweitens ist mit dem Glockengießer so akkordiert worden, daß er die Consecration durch den hochw. Herrn Abten in Cilli zu besorgen hat; drittens ist eine so schwere Glocke nicht leicht wo immer zur Consecration herzurichten, weil nur die Glockengießer mit solchen Apparaten versehen sind, und diesen Apparat von Cilli herführen und wieder zurückzusenden ist doch etwas unbequem; und dann mangelt uns zu so einer Feyerlichkeit ein geeigneter Platz, indem es Ihnen bekannt ist, daß es um unsere Kirche nur enge Gänge gibt. Bey so einer Feyerlichkeit kann das andrängende Volk weder durch gute Worte noch durch strenge Maßregeln im Zaume oder in der Ordnung erhalten werden; eben deßwegen ist auch die Verabredung getroffen worden, daß die Glocke nicht in Gegenwart einer großen Volksmenge sondern still und ohne Gepräng aufgezogen wird,

¹ Za cerkev je take podobe naročil kaplan Jurkovič iz lastnega. Kronika šentbarbarska.

weil sonst unsere angränzenden Weingärten total ruiniert werden würden«

Bizjak zatrjuje, da bi mu bilo veselje in velika čast, pogostiti tako imenitnega gosta, vendar pa se boji slabega vremena, v katerem bi menda prošt ne prišel, da še ne ve za gotovo, kedaj pripeljejo zvon, akoravno mu je obljubil zvonar, da bo zvon gotov do praznika Vseh svetnikov.

Poroča mu koncem nameravan vspered pri prepeljatvi in blagoslavljanju zvona: »Am Samstage Abends soll die Glocke bis zum Stipper in der Ameisgasse (Vinička ves) gebracht werden; Sonntag nach dem frühen Gottesdienste soll sie unter Begleitung einer Procession zur Kirche geführt werden, wo sie am Sonntage den ganzen Tag zur Schau stehen bleibt, und an diesem Sonntage wäre dann ein feyerlicher später Gottesdienst, wobei ich Sie als Prediger verehren möchte. Am Montage würde die Glocke still aufgezogen und also hergerichtet, daß selbe am Allerheiligenfeste zur späten Predigt den ersten Laut von sich gäbe. Dieses große Unternehmen bringt mich manchmal so in die Klemme, daß ich oft nicht weiß, wo ich mich hinwenden soll; kaum ist ein Hinderniß überwunden, so nimmt schon ein anderes die Stelle des ersten ein; aber ich hoffe und vertraue auf den Herrn, daß er mir die Gnade verleihen wird, Alles zu besiegen.«

Tako se je tudi zgodilo¹. Zvon so vlili v Celju 19. oktobra ob 1/2 12^h predpoldne. Dne 26. oktobra se je peljal Bizjak ponj. V soboto (28. okt.) ob 12^h je čakal že z vozom na prošta in Glaserja ter se je peljal z njima čez Jarenino in Sv. Marjeto proti domu. Ob 3^h pa je bil že tudi zvon, katerega so peljali čez Maribor, na določenem mestu pri ribnikih ob meji šentbarbarske župnije v Vinički vesi, odkoder so ga s procesijo peljali k cerkvi, kjer so bile na to slovesne večernice. Drugi dan se je vršilo blagoslavljanje, pri katerem je imel Glaser že omenjeno pridigo² in zložil posebno pesem.

Maja l. 1839 je zbolel kaplan Anton Jurkovič³ in je moral stopiti v začasni pokoj. Na njegovo mesto pa je prišel Jernej Jodl iz Zavrča, ki je bil Glaserju že dolgo časa drag prijatelj.

Zanimiv dogodek poroča Bizjakovo pismo z dne 23. jan. 1840. Prišla je neka že starejša žena ter mu razodela, da je jako nemirna že dolgo let, ker je dvakrat birmana. Prvič je bila birmana »durch die Sorg-

¹ Pismo 21. X. 1837.

² Glej »Voditelj« XIII, (1910), 198. St. Barbarska kronika pravi o tej svečanosti. Im Jahre 1837 den 29. Oktober wurde die große Glocke vom hochw. Herrn Mathias Purkarthofer, Dompropst, konsekriert. Sie kostete 1435 fl CM. und wurde durch freiwillige Beiträge der Pfarrgemeinde und der Nachbarschaft bezahlt. Auch zwei kleine Glocken wurde dazugegeben. — ³ Pismo 10. V. 1839.

falt der Eltern«, ko je bila $\frac{3}{4}$ leta stara, drugokrat pa čez 2 ali 3 leta »durch die Sorgfalt einer Anverwandten«, ki je vzela dete k sebi, ko je bilo eno leto staro. Žena sama ni vedela ne za prvo ne za drugo birmo. Še le po dolgih letih je zvedela o tem, ko je prišla omenjena sorodnica obiskat njene starše. Pri tej priliki so starši pravili, kako da je bilo njih dete v mladosti slabo, da si pač niso mislili, da bo dolgo živelo. Zato so ga dali majhno birmat. Sorodnici je pri tem prav vroče postalo in s strahom je pravila, da je ona dete tudi nosila k birmi k Sv. Martinu, ker ni vedela, da je že birmano. Starši so mrtvi, za sorodnico pa se ne ve. Bizjak prosi Glaserja, naj mu piše, kaj mu je pač storiti v tej zadevi s to dvakrat birmano žensko, »oder was ich ihr zur Pönitenz aufzuerlegen verpflichtet bin«.

»In festo Ascensionis Domini 1840 post Vesperas« piše Glaserju z veselim srcem: »Dem HERRN sey es gedankt, seit Erhalt des letzten Quartalgeldes lebe ich schuldenfrey, was sehr angenehm ist; allein ich weiß noch nicht ob ich für Immer werde schuldenfrey bleiben können; denn mir mangelt so Manches, was durch die Länge der Zeit zu Grunde gegangen ist. Freylich hoffe ich mit dem folgenden Quartalgelde Manches nachschaffen zu können; allein die liebe Sommer- und Herbstzeit ist eine geldfressende Zeit und außer der Quartalzeit ist die Einnahme in den Sommermonathen gewöhnlich um die Hälfte geringer als in den kalten Monathen. Aber es sey, wie es der Herr haben will; für mich ist es wohlthätig, daß ich an keinen Reichtum gewohnt bin, und ich habe mich schon oft so geäußert: Bin ich einmahl schuldenfrey, so bin ich reich genug. Wenn ich nur auch meine arme Seele so schuldenfrey vor Gott machen könnte, so wäre ich sehr glücklich.«

Za cerkev je naročil dve rudeči zastavi. Glaser mu je poslal vzorec rudečega damasta, ki pa mu ne dopada, ker bi zastavi ne sodili k nebu, ki ima »doppelt rote Farbe«. Naročil pa je, da naj da Glaser delati podobe za omenjeni zastavi, ki pa ne smejo veljati čez 6 gld. CM. Zastave bo naročil osebno v jeseni, ko pride v Gradec na semenj. Za Bolfanško cerkev je naročil na željo neke pobožne osebe prejšnji kaplan Jurkovič podobe presv. Srca Jezusovega in Marijinega. Glaser jih naj pošlje k Sv. Barbari, ako so gotove, in pridene račun, ker ima Bizjak denar zanje hranjen. Ob enem pa je naročil podobo svete Barbare za neko zasebnico. Podoba bi naj bila posnetek podobe na glavnem oltarju barbarškem v četrtinki za 2 gld. CM.

Z zastavami pa ni čakal Bizjak do jeseni. Bogoslovec Slanič, ki je umrl kot župnik pri Sv. Bolfanku v Slov. gor., mu jih je prinesel, ko je prišel na počitnice. V pismu z dne 17. julija 1840 Glaserja

zahvaljuje, ga prosi, da mu naroči »Vogels Heiligenlegende« in mu sporoči, »wie, wo und vom Wem sollen die neuen Fahnen eingeweiht werden.«

Meseca septembra je pa naročil v Gradcu pri zvonarju Feltlu srednji zvon, ki pa mu je delal še več preglavic, kakor prejšnji l. 1837. V pismu, ki pa ni datirano, toži, — da je bil pri vseh skrbeh vsikdar otroško vesel, kadar je kaj pripravil za svojo ljubljeno župnijsko cerkev. Nabava tega zvona pa mu je povzročevala neko notranjo tesnobo, katere se ni mogel rešiti tudi v najprijetnejši družbi ne. »Navajen sem na zapreke, Bog mi je pomagal jih prenašati, odkod pa sedaj ta pobitost?« Denarja za zvon še sicer ni bilo skupaj. Naznanil pa je že ljudem, da je zvon že vlit in da so se razdelili stroški zanj popolnoma pravilno tako-le: cel kmet plača 7 gld., polkmet 5, veliki nagnjak 4, srednji 3, mali 2 in kočarji 1 gld.

Rotil in prosil je župljane, naj plačajo dobrovoljno to vsoto iz ljubezni do Boga in župnika. Po župniji pa se je razširjala kmalo vest, »žalostna za župnika«, da je reklo veliko posestnikov, da ne dajo nič.

Da bi primoral župljane prispevati za zvon, je iztuhtal to-le zvijačo: »Ne bom dal zvona takoj potegniti v zvonik, ampak ga bom postavil na ogled nekaj časa in zagrozil župljanom, da ne bo obešen zvon tako dolgo v zvonik, dokler ne plačajo uporniki svojega deleža ali pa ne zagotovijo pred tremi pričami, da ga plačajo poznej. Med tem se lahko v zvonišču stol pripravi in še le potem bom poklical g. Feltla, da pride in potegne zvon v zvonik in sprejme svoj denar.«

To pismo je poslal Bizjak s košarico barbarškega in završkega grozdja, ki ga je prinesel s seboj g. Jodl, s pripombo: »Da werden Sie den ungeheuren Abstand der Güte der beiden Traubensorten bemerken; wir sind halt im Lande »Husch« zu Hause.«

Kako so zvon pripeljali k Sv. Barbari, ali je bil res obešen pred cerkvijo ali ne, tega ne vemo. V pismu z dne 1. dec. 1840 piše Bizjak Glaserju, da je Feltl že popolnoma izplačan. Manjkalo je le 170 gld. CM. Vendar pa so mnogi obljubili »mit Hand und Mund«, da bodo plačali svoj delež, ko prodajo vino. »Eno pa je«, pravi Bizjak, »zvon je šentbarbarčanom premajhen, radi bi imeli še večjo larmo.« O tem zvonu piše kronika šentbarbarška: »Im Jahre 1840 wurde die mittlere Glocke von Herrn Johann Feltl in Graz gegossen und v. Purkarthofer konsekriert und dann von Graz abgeholt, mit einer Prozession vom Anfang der Pfarre zur Kirche geleitet, aber ohne Gepränge aufgezogen. Sie wiegt 1015 Pfund und heißt Marcus (zu Ehren des Marcus Glaser). Die gebrochene mittlere (durch 30 Jahre die große) Glocke wurde dazu gegeben, das übrige wurde aber durch freiwillige

(!) Beiträge berichtet.« V tem času se je pripravljaj, da popravi zvonik, posebno streho na njem, ki je že bila strohnjena.

V tem pismu prosi Glaserja, da bi mu mesto starega križevega pota z dvanajsterimi postajami oskrbel novega, popolnega. Naročil je novo burzo za na spoved za 8 gld. CM. — pa tudi strup za miši in podgane, katerega je delala neka Tirolka Jožefa Rauscher, prodajal pa bukvovez Sirolla v Gradcu, ter 1 funt pečatnega voska — ker ne more dobiti dobrega v Mariboru.

Dne 8. dec. 1840 je poslal v menjavo star sv. križev pot. Podoče naj bi imele zgoraj prostor za križ, spodaj za napis in bi naj bile gotove do I. postne nedelje, ker se to nedeljo začne moliti sv. križev pot. Blagoslovil bi ga naj Glaser in sicer naj vravna tako, da bi blagoslovil na eni poti tega pri Sv. Barbari in potem še cirkovskega, ki ga je naročil župnik Herga¹.

Občudovanja vredno je, kar je Bizjak kot dober pastir storil za svojo cerkev. Manjkala ji je še krona — posvečenje — in tudi to je dovršil. V kroniki najdemo zapisano: »St. Barbara Kapelle erbaut 1639. Abgetragen im Jahre 1787, wurde dann große Kirche gebaut ohne Dielen. Diese hat der Fürstbischof Roman am 3. Oktober 1841 konsekriert. Die günstigste Witterung — eine unglaubliche Menge Gläubiger und 26 Priester.

Dne 2. junija 1841 je prosil Bizjak v imenu župnije št. barbarške, da bi se posvetila župnijska cerkev. Knezoškof Roman Zängerle jo je sklenil posvetiti dne 22. avgusta leta 1841 o priliki vizitacije in birme. To se je naznanilo župnijskemu uradu s knezoškofijskim odlokom z dne 22. julija 1841 št. 1452. Odlok opominja župnika, da pripravi vse, kar je po predpisih »Pontificale Romanum« za posvečenje cerkve potrebno. Omenjamo le, kar je za šentbarbarsko cerkev posebnega.

1. V oltarju so vloženi ostanki sv. Benigna, mučenca, in sv. Donate, mučenice.

2. Cerkev ni mogla hraniti sv. hostij, ker ni nobene postranske kapele. Zato so se morale konsumirati vse hostije prejšnji dan pri sv. maši, ljudem pa se že oznaniti v nedeljo, da naj gredo k sosednjim faram, ako bi potrebovali sv. popotnico za bolnika.

3. V zakristiji se je moral pripraviti prostor za sv. ostanke.

¹ Šentbarbarska kronika: »Im Jahre 1841 zur österlichen Beicht ist der gewesene 12 stationige Kreuzweg auf 14 stationigen abgeändert und mit Ablass eingeweiht worden. Die Kosten betragen 72 fl. CM. Am Charsamstage vor der Auf-erstehung wurden die neuen Fahnen mit Bildern zum erstenmale gebraucht. Die Fahnen kosten 66 fl. CM.

Koncem pravi odlok: Ako bi se morale te odredbe predrugaćiti zarad dohoda Njih Veličanstva presvitlega cesarja, se bo pa naznanilo župnijskemu uradu.

Tako se je tudi zgodilo. Zato je bilo posvečenje cerkve še le 3. oktobra na roženvensko nedeljo. Ob enem je bila vizitacija in birma. Na predvečer je prišel knezoškof tje in je tam prenočil.

Pri lepem vremenu in srečno se je vršilo posvečenje barbarške cerkve. Pri tem je imel seveda Glaser veliko opravila. Zato ga Bizjak zahvaljuje v pismu z dne 22. okt. 1841, da mu je pripomogel do tega največjega zemeljskega veselja. Ponižno zahvaljuje pa tudi knezoškofa in mu izreka tisočero »Bog plačaj« za to njemu in župniji izkazano milost. Pravi še, kako se je izrazil o posvečenju nek posestnik, da se mu je zdelo, ko je videl škofa in vse sv. obrede, »da je bil Izveličar sam med nami v vidni postavi na ta nepozabljivi dan.« Poslal je ob enem Glaserju za posodico s sv. ostanki 2 gld. 30 kr. CM. in v pozlačenje nek kelih, katerega je že dal enkrat pozlatiti in ga rabil nevede — neposvečenega. Z odlokom z dne 20. okt. 1841 št. 2690 je dobil Bizjak od graškega ordinariata dve listini glede posvečenja cerkve. Dal je obe v pozlačene okvirje ter jih obesil v cerkvi eno pod podobo Srca Jezusovega, drugo pod podobo Srca Marijinega.

Za listine je plačal 3 gld. in pergamentni ovitek 50 kr. CM., za pozlačena okvirja pa 1 gld. 40 kr. CM.

Zopet pa mu je manjkalo denarja. »Izdal sem vse, kar sem imel, za župnišče in cerkev, vendar pa sem se še odločil, čeravno težko, v Imenu Gospodovem, podpirati Drozgovega dijaka.«

Prosi ob enem Glaserja, da ga pouči o odpustku, ki se podeljuje ob priliki cerkvenega posvečenja, in sicer, kakšen da je, kdaj in pod kakšnimi pogoji se dobi.

Preostaja nam le še dvoje pisem¹. V prvem prosi za svet v zakonski zadevi: »Sme-li vdovec za ženo vzeti sestrano svoje rajne žene? Je spregled mogoč, in kako se naj napiše dotična prošnja?«

Toži, da je čisto bolehav. Pri hoji v hrib ali glasnem govorjenju mu zmanjkujeta sape, muči ga tudi suh kašelj, zapušča ga spomin — »sed hoc maneant inter nos«.

V slednjem pismu, ki ga je pisal skoraj dve leti pozneje, zopet toži o svoji bolehavosti. Takrat je bil Glaser že pri Sv. Petru župnik. Bizjak bi ga rad obiskal. Peš mu ni mogoče, peljati pa se ne more. Zato tudi ni šel v Gradec na semenj, kakor skoraj vsako

¹ 27. XII. 1842 in 6. III. 1844.

leto. Hotel je nakupiti bel mašni plašč in dalmatike, pa ni mogel spraviti denarja skupaj, ker je »naš kraj sedaj res zelo ubog«.

Ako se mu ne bode zboljšalo zdravje sedaj v spomladi, bo moral iti v pokoj. In tako bi še imel veliko povedati Glaserju, pa sedaj ne more. Naj moli zanj in mu izprosi milost, da zamore priti k Sv. Petru.

S tem se konča Bizjakova korespondenca z Glaserjem. Je-li prišel Bizjak k Sv. Petru, tega ne vemo, pač pa vemo iz zapuščine Glaserjeve, da je bil on tem večkrat pri Sv. Barbari pri različnih cerkvenih in drugih slovesnostih. Žalibog, da nista bila dolgo sosedata. Že 28. januarja 1845 ob dveh popoldne je zatisnil Bizjak svoje trudne oči in se vlegel k zaželjenemu počitku. Vzornega župnika in svojega očetovskega prijatelja je pokopal Glaser ter mu zložil nagrobni napis, ki se v originalu glasi:

V Bogi to počivajo
visokovredni fajmošter

Jožef Wisjak

rojeni v negovski fari 18. febr. 1787

vmrli pa so v toti fari 28. jan. 1845.

Njihovo duhovsko življenje je bilo v goreči skerbi za božjo sveto čast. Bili so 26 $\frac{1}{2}$ let svojim farmanom dober pastir, smilečni oča, vredin perjatelj, lubleni od vsih.

* * *

Drago telo to perhni (trohni)
To mi vemo farmani
Zato smo zahvalni Njim
Kapelco stav'li na spomin,
Dušo pa b'mo vedni vsi
Sporočili Jezusi.

Farmani pri sv. Barbari.

Dodatek.

Cerkev je imela takrat še le dva oltarja in nizek strop iz lesenih stropnikov, ki pa so v teku časa strohnili. Zato prosi in opominja Glaser šentbarbarške župljane pri slovesni pridigi na Filipovo l. 1865, da oskrbijo še drugo, kar je potrebno za cerkev, posebno strop.

V pridigi pravi: »Visok in zvišan je Vaš kraj, pa cerkev je nizka; lep je vaš kraj — strop v vaši cerkvi pa je strohnjen in nevaren. Letos v jeseni pridejo knezoškof k vam, kako lepo bi bilo, da bi delo bilo dokončano do tistega časa. Obeta se vam tudi sv. misijon, zato bi trebalo tudi stanovanja za več duhovnikov, za misijonarje in za vašega duhovnega pastirja.

Koliko lepih zidanih hiš ste si postavili med tem časom, odkar poznam vaš kraj, koliko obokanih kleti — obokanih hlevov! — Vaša hiša božja pa še ima lesen strop, ki je vrh tega slab in za ljudi nevaren. Lani se je v neki cerkvi na Švicarskem podrl tak strop in bilo je 300 mrličev in še veliko več ranjencev in pohabljenecv.

Ko so slišali rajni škof Slomšek o tej nevarnosti v vaši cerkvi, so rekli nam vsem, svojim svetovalcem v škofijski seji, da se mora cerkev obokati, sicer jo bodo dali zapreti, župnijo pa razdelili. — Deo gratias, da se to ni zgodilo. Vi ste začeli delati. Le naprej z zaupanjem! Okoli vas so tako lepe cerkvice, tako bode te napravili tudi vi. Pri dobri volji bo vse šlo. Ne pravite: »Časi so hudi« — ljudje so hudobni, storite dosti dobrega za Boga, Bog bo storil še več dobrega vam.

Pa »denarja ni«. Mislim pa, da pri teh, ki to govorijo, vere in ljubezni ni. Toliko denarja in moči ima gotovo vaša župnija, da oskrbi za cerkev obok in še slikarijo. Dajte mi le vi svoje srce, svojo voljo in ljubezen, pa opravim vse.

Samega denarja tudi ni treba. Strop ne bo obokan s samimi tolarji in dvajseticami, ampak z opeko, apnom, peskom itd. Skrbite, da bodo te reči o pravem času tukaj. Za oder se potrebuje les — pripeljite ga, pa bo treba manj denarja.

Ravno tako se je zidala nekdanj vaša cerkev. Št. peterski kaplan in potem prvi župnik barbarški, je imel tukaj krščanski nauk. Kdor je prišel k nauku, je moral prinesiti na breg opeko ali pa kamen. Z veseljem so nosili — in s časom nanosili dovolj.

Bodite pridni pri delu. Delajte le z rokami ne pa z jezikom, saj še kopač v gorici, ki dosti govori, nič ne opravi.« Župljani so ubogali Glaserja.

Dne 11. julija 1869 jim je blagoslovil tretji oltar in pri pridigi rekel med drugim: »Pred 3 leti sem vas vspodbujal k delu. Bogu hvala, ubogali ste me. Lani so vam posvetili vašo cerkev naš knezoškof, danes pa še blagoslavljamo vaše oltarje in dovršujemo vaše krasno delo.«

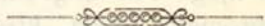
Da je bilo veliko nasprotnikov, posnamemo iz sledečih njegovih besed v tej pridigi:

»Cirkev mate povikšano — polepšano — dnes žegnano. No kaj je to koštalo — skrbi — môje, vosov, kelko 1000 rok — no denarjev? Pa je to môje vredno — sa volo zidanega hrama tolko preftati?

Ja nič vas ne griva, kaj fte terpeli no kaj fte za ofer dali — če ste le s' ljubesnijoj no s dobro voloj storili.

Le tifte bo grivalo, kteri so proti beli — tisti slepi sromaki, keru so imeli kratke roke k pomoči, pa dolgi jezik k ogovarjanji.«

Koncem pa še pristavi: »Imate pri Sv. Barbari sedaj visoko novo šolo, povišano cerkev; mogoče bode te priskrbeli še sedaj iz ljubezni in zahvale tudi za svojega pastirja višje stanovanje, kjer najdeta prostor oba pastirja. Tega še manjka pri vas.«

3.

Poročila o stari in novi domači cerkveni umetnosti.

Spisal prof. in c. kr. konservator dr. A. Stegenšek, Maribor.

VII. Oltarni relikvijarji na Planini in pri Novištifti.

Kako važen zgodovinski vir so relikvijarji v oltarjih, se je zopet pokazalo pri cerkvi sv. Marjete na Planini in Matere Božje v Novištifti. Ko so delali nove oltarje, so razdrli stare in dali tedaj najdene relikvijarje preštudirat.

V grobiču velikega oltarja na Planini je bila cvetu podobna steklena posodica (visoka 66 mm, široka pa spodaj 47 in pri sredi 62 mm) z na znotraj vgreznjenim dnom. Zgoraj je bila odprta, a brez vrata in zamaška. V njo so vložili relikvije ter poveznili čez avbo iz rumenega voska, ter so že deloma pri tej priliki potrupali nežno posodico (Steklo je le $\frac{1}{3}$ mm debelo). Pečat iz rudečega voska in v gotskoovalni obliki (78 : 47 mm) je bil na vrhu.

V posodici je bilo več zrn kadila in trije žepčki. Prvi je bil rdečesvilnat z dvema koščicama in z napisom na pergamentnem lističu: Tiburtii et Valeriani M. Črke so bile pokoncu stojče a vezane med sabo, črnilo je rjastorujavo. Drugi žepič je bil zelenosvilnat z napisom: Vrfulle v'gs. Črnilo rudeče (minium), pisava pokoncu stoječa, z nevezanimi, tisku podobnimi črkami. V tretjem žepiču iz svetlorujavega (nekdanj belega) damasta je bila temnozeleno voščena ploščica (26 : 10 : 1 mm) z vdrelano leseno treščico (11 mm dolga in $\frac{3}{4}$ mm široka) in z napisom: Dellancia Sti adestrici. Črnilo zelenkastorujavo, črke pokoncu stoječe, vezane, a nizke. Opomniti je še, da pri prvih dveh napisih manjka S(anctus), pri drugem in tretjem pa M(artyr); tretji spominja na lašk pravopis (Dellancia) in ima lastno ime (adestrici) pisano z malo pismenko, prva dva pa z veliko. Vsak žepič je bil torej iz druge svile in od druge roke napisan; več se za sedaj ne da iz tega sklepati. Sv. Tiburcij in Valerijan sta rimska mučenika in znana iz legende sv. Cecilije, od sv. Uršule v Kolinu je itak po vsem

svetu mnogo relikvij, neznan pa je sv. Adestrik¹, mučenik, ki je bil s sulico preboden. Pečat nas vodi v Zagreb, ker je last zagrebškega pomožnega škofa Janeza, kanonika stolne cerkve in naslovnega škofa lidskega. V sredi vidimo sv. Janeza Krstnika v gotskem tabernakelju, spodaj pa škofa Janeza samega, ki se s sklenjenima rokama svojemu zaščitniku priporoča, in na njegovi desni grb lidske škofije (dve prekrizani berglji z ozirom na hromege Eneja, ki ga je sv. Peter ozdravil v Lidi (Dej. ap. 9, 32—35), na levi škofov osebni, še nedognan grb²). Škof Janez je bil stolni kanonik zagrebški in po l. 1433 upravitelj zagrebške škofije in generalni vikarij, vrhutega pa je bil z l. 1441 pomožni škof oglejski. Kot tak je posvečeval cerkve na Kranjskem pa tudi na Štajerskem, kakor vidimo iz našega slučaja³. Obenem z oltarjem je bil tedaj tudi prezbiterij cerkve sv. Marjete nov, kakor se da sklepati iz sloga.

Pod stranskim oltarjem Device Marije sta se našli dve posodici. Valjasta je bila 56 mm visoka in je imela 36 mm v premeru. V njej so bili štiri žepiči, drugo je že sprhnelo. Grb škofa Feliksa Schrattenbach (1728—1742) je pričal o njeni starosti. Drugi relikvijar je bil nizek (2 cm) in štirivoglat (5 cm dolg in širok) ter je vseboval relikvije sv. Viktorina, Fortunata in Jukundina (gotovo katakombskih svetnikov) ter listino, da je dne 21. junija l. 1771 Karol grof Herberstein, posvečeni škof mindenski in ljubljanski koadjutor, posvetil ta oltar na čast sv. Frančišku.

Zanimiv je relikvijar v glavnem oltarju pri Novištifti, ker se je dvakrat rabil, prvič najbrž od škofa Tomaža Hrena, drugič od škofa A. M. Slomška. Ima podobo štirivoglatega kovčega s polukrožnim pokrovom (dolg je 71 mm, širok 50 mm in visok 60 mm) ter je iz cina narejen. Spredej je vrezana s starimi številkami letnica 1612, na dnu pa (zunaj) 1854.

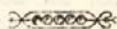
Stare relikvije z napisanimi relikvijami lističi (S. Vincentii M., S. Theodori M., S. Clari M. in še eden žepič brez napisa) je dejal škof Slomšek v glinast lonček (32 mm v premeru, 40 mm visok), zraven pa je položil v kovčeg nove ostanke sv. Gaudencija in sv. Konštancija

¹ Ad-dextricus = Moč, ki stoji na desni strani v boju?

² Pečat je objavil J. Dostal v Četrtem Izvestju društva za kršč. um. v Ljubljani, 1907, str. 53. Tam je spodnji del okrušen, naš pečat pa je cel, a vsločen ter se ni dal fotografovati. Škofov osebni grb je z brunom razpolovljen ščit z dvema zvezdama v zgornjem polju, z eno pa v spodnjem.

³ Več o njem in tedanjih cerkvenih razmerah je napisal J. Gruden v knjigi: Cerkvene razmere med Slovenci v petnajstem stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije 1908, str. 19 in 127.

ter listino, da je posvetil veliki oltar Mariji na čast dne 15. avgusta leta 1854.

H.

Iz duhovnega pastirstva.

Sv. maša v tuji cerkvi. Ecclesia aliena — tuja cerkev je vsaka cerkev, ki ima drugačen direktorij, kakor duhovnik, ki tamkaj mašuje. Duhovnik je posebno na potovanju prav pogosto prisiljen maševati v tuji cerkvi. Takrat so zanj merodajne sledeče določbe: *a)* Ako je oficij kake cerkve ali javne kapele (v seminiščih, kongregacijah, hospicijah, kaznilnicah) ritus duplicis, se morajo vsi duhovniki, ki tamkaj mašujejo, ravnati po direktoriju dotične cerkve. Dnevnemu mašnemu obrazcu ne smejo nič dodati, tudi ne Credo. *b)* V omenjenem slučaju morajo vsi mašniki vzeti določeni mašni obrazec iste cerkve tudi tedaj, ako je dotični Proprium kakega reda ali kake kongregacije. *c)* Le tedaj, ako ima red dotične cerkve svoj poseben obred, se tuji ne smejo po njem ravnati. *č)* Ako je oficij tuje cerkve ritus semiduplicis ali simplicis, sme tamkaj tuj duhovnik vzeti votivno mašo ali requiem, ali svoj mašni obrazec, če je na pr. tudi I. classis ali de feria occurrente. Votivne maše sme vzeti seveda le ob dnevih, ki so določeni po rubrikah. *d)* V zasebnih oratorijih pa mora duhovnik vzeti vedno mašni obrazec, ki se vjema z njegovim oficijem. Le na god krajevnega patrona se mora tudi v zasebnem oratoriju vzeti njegova maša. V tem slučaju bi torej tuj duhovnik ne smel vzeti votivne maše, dasi ima sam offic. semiduplex. *e)* V kapelah raznih redovnic se mašuje po njihovem direktoriju, ako ga imajo; sicer pa po škofijskem direktoriju. Ako dotična kapela ni lastnina redovne družbe, ampak kake redovne osebe (alicui Regulari tamquam personae privatae concredita), morajo redovniki kakor tudi tuji duhovniki tukaj maševati po škofijskem direktoriju.

Somrek.

Utile tempus ad manualium missarum obligationes implendas je vsled odlokov S. Congr. Conc. z dne 11. majnika 1904 in 27. febr. 1905 proti poprejšnjim cerkvenim določbam nekaj novega. Vsled teh določb ne sme nikdo več intencij sprejeti, kakor jih more tekom postavno določenega časa opraviti ali sam ali po drugem. Župniki lahko svoje podložne kaplane pri sprejemanju intencij upoštevajo. Kot tempus utile velja sedaj za eno intencijo eden mesec, za 100 pol leta. Čim manjše je število intencij, ki jih ena in ista oseba prinese, tem prej

se morajo opraviti, čim večje je število, tem dalje se lahko počaka. Ako intencije prihajajo od več oseb, ki se s čakanjem zadovoljijo, velja za 10 intencij eden mesec, za 20 intencij dva mesca, za 40 intencij tri mesce, in za vsakih naslednjih 20 intencij eden mesec več. Ta cerkvena postava je dana in favorem plačnikov mašnih intencij. Ako se plačnik zadovolji z dolgim čakanjem, je čakanje opravičeno, sicer pa ne. Zato naj duhovnik pri prejemanju intencij naznani, v katerem času mu bo približno mogoče opraviti dolžnost. Ako kdo zahteva izrecno, da se mora dotična intencija hitro opraviti n. pr. za umirajočega, za srečen porod, ali pa na določen dan, se mora to vestno izponiti. Kdor bi pa odlagal in n. pr. sv. mašo še le opravil po rojstvu, po smrti bolnikovi, bi grešil in bi bil dolžan celi znesek povrniti. Kdor pa dobi več intencij, kakor si jih upa v določenem času opraviti, naj jih odda škof. ordinariatu ali kakemu popolnoma zanesljivemu duhovniku v škofiji. Ako jih pošlje škofijstvu, nima nikake odgovornosti več, ako jih pa da komu drugemu, je še vedno odgovoren.

Somrek.

Pristnost svetinj ali sv. ostankov. Ker se je že mnogokrat zgodilo, da so brezvestni ljudje navadne človeške kosti zavijali in spravljali v posode in jih prodajali kot svetinje kakega svetnika, je dobro, ako označimo nekatera svojstva pristnih svetinj. Da smemo kako svetinjo ali relikvijo zasebno častiti in jo smatrati kot pristno, mora imeti škofovsko potrdilo. Tudi pobožno ustno izročilo znači pristnost svetinj, ki jih ljudstvo javno časti že vsaj 60 let. Drugače pa mora vsaka pristna svetinja biti v zaprti posodici, katere ni mogoče odpreti, ne da bi se odstranil škofov pečat. Poleg škofovega pečata priča pristnost tudi posebno škofovo pismo (authentica). Kjer svetinje niso več zapečatenene s škofovim pečatom, se ne morejo smatrati pristne.

Nepristne svetinje se naj iz cerkev odstranijo, vendar previdno, da se ljudstvo ne spodtika, in se nadomestijo s pristnimi. Gotovo nepristne se sežgejo ali pokopljejo. Dvomljivo pristne pa se zložijo v kako posodo; zunaj se napiše: Reliquiae dubiae. Vendar se svetinje, ki jih ljudstvo javno časti, brez škofovega dovoljenja ne bi smele odstraniti iz cerkev. Ako bi Loretska hišica ne bila pristna, bi le sveti Oče smel prepovedati njeno češčenje, ne pa kak posamezni dušni pastir ali kak učenjak. Vsled enciklike Pascendi Dominici gregis (1907) ni več dovoljeno v nabožnih listih razpravljati o pristnosti kakih svetinj. Tako bi tudi noben cerkveni govornik ne smel ljudstvu praviti s prižnice, da je morda ustno izročilo o Loretski hišici nepristno ali neresnično. Svetinje rimskih katakomb sme kot pristne potrditi le S.

Indulg. Congreg. oz. zdaj sv. oficij. Ako je pristnost potrjena od papeža, mora še škof potrditi, da je isto potrdilo resnično papeževo. S tem je pristnost zajamčena. *Somrek.*

Kdaj nehajo pridržaji? Navadno nehajo rezervati, kadar jih odveže posebno pooblaščen spovednik. Imamo pa še tudi nekatere druge slučaje, ki si jih mora spovednik dobro zapomniti: a) Ob misijonskem času ali v jubilejnem letu se lahko prigodi, da ima grešnik namen dobiti odvezo vseh grehov in tudi vseh pridržajev. On je tudi dobro pripravljen. Pri spovedi pa pozabi povedati ta ali drugi rezervat. Ker je spovednik pooblaščen, bi mu ga tudi smel odvezati. A spovedenec se rezervata iz pozabljivosti ne obtoži, ne da bi ga zadela kaka krivda. V takem slučaju mu je rezervat odpuščen. Kadar koli se torej dobro disponiran spovedenec brez lastne krivde pozabi obtožiti pridržaja posebej pooblaščenemu spovedniku, ne ha pridržaj. Greh mu je odvezan indirektno in mu ga pri prihodnji spovedi lahko odveže vsak navaden spovednik. Ako pa spovednik nima oblasti, odvezati pridržajev, takrat pa pridržaj ne neha, in naslednji spovednik, ki nima posebne oblasti, ga ne more takoj odvezati. b) Zgodí pa se lahko še drug slučaj. Spovedenec pride k spovedi iz tega namena, da prejme odvezo pridržanih grehov. Pripravljen je tudi sprejeti naloženo pokoro in jo vestno opraviti. A pri tej spovedi je bistvena pomanjkljivost. Morda zamolči kak drug smrtni greh, ali nima kesa, sploh, ta spoved je neveljavna. Ko pride zopet k spovedi, se obtoži slabo opravljene spovedi n. pr. vsled zamolčanega greha. Pove pa, da se je pridržaja spovedal. V takem slučaju neha pridržaj. Če drugi spovednik tudi nima oblasti do rezervatov, mu vendar sme podeliti odvezo, ako je grešnik sicer pripravljen. Reservat je namreč že nehal pri poprejšnji, če tudi neveljavni spovedi (S. Alph. VI. 598). Ako pa je spoved neveljavna vsled zamolčanja rezervata, rezervat ne neha, če se je grešnik spovedal tudi posebno pooblaščenemu spovedniku. c) V smrtni nevarnosti neha pridržaj vsled odveze vsakega, tudi ne privilegirane spovednika. d) Ako se kdo obtoži navadnemu spovedniku greha, o katerem dvomi, ali je pridržaj, pa še le pozneje spozna, da je bil pridržaj, mu je pridržaj že naravnost odpuščen, ker v tem slučaju nadomešča cerkev spovedno sodnost. *Somrek.*

Odpustki postajnih križcev. Kakor je znano, dobi lahko vsakdo odpustke javnega križevega pota kake cerkve ali kapele, če ima v ta namen blagoslovljen križec in je postavno zadržan priti v cerkev. Poleg običajnih pogojev za dobitvev odpustkov mora moliti 20 očenašev, češčenihmarij in ravno toliko častbodi. Kjer pa skupno molijo te

molitve, postanejo vsi deležni odpustkov, ako ima le ena izmed navzočih oseb tak blagoslovljen križec v rokah. Dasi opravljanje teh molitev zdravim ne dela posebne težave, je vendar mnogo bolnikov, ki ne morejo toliko moliti, ker jim primanjkuje moči. Sveti Oče Leon XIII je tudi mislil na take nevarno bolne. Izdal je namreč poseben breve dne 9. septembra 1889, v katerem zelo olajšuje poprej ukazane molitve onim, ki so nevarno zboleli. Vsled teh določb za došča, ako bolnik ustmeno obudi kes ali vzdihne: Tebe torej prosimo, pridi na pomoč svojim služabnikom, ki si jih z dragoceno krvjo odrešil, ter se vsaj v mislih vdeleži molitve treh očenašev, češčenihmarij in častbodi, kar navzoči molijo. S tem so pogoji za odpustke križevega pota tako olajšani, da jih lahko izpolni v veliko dušno tolažbo vsakdo tudi v hudi bolezni.

Somrek.

Kaj bi ga rešilo? V neki župniji je bil misijon. Pri tej priliki se je neki star žganjar odpovedal popolnoma žganju in prejel sv. zakramente. Deset let je držal svoj sklep in ni pokusil nobene kapljice žganja. Nato je zbolel. Zdravnik mu svetuje, da naj tuintam spi je kak kozarček žganja, da bo imel boljši tek pri jedi.

Mož se je bal žganja in je šel vprašat za svet misijonarja, kateri ga je pred 10 leti izpreobrnil. Vprašal ga je, ali se naj ravna po zdravnikovem svetu ali ne? Misijonar mu je rekel: »Dragi moj, ako hočete mal kozarček žganja le včasih popiti kot zdravilo, vam tega ne more nihče prepovedati. Toda pazite, da se stara strast v vas ne zbudi. Ako slutite to nevarnost, potem ne smete pod nobenim pogojem piti žganja.«

Mož je šel domov, začel piti žganje ter zopet postal stari žganjar. Izpreobrnil se ni več in je umrl v pijanosti. Abstinenca bi bila zanj edino rešilno sredstvo.

—n.

Četrty katehetski shod v Monakovem se vrši prihodnje poletje od 27. avgusta do 1. septembra 1911. Enotna misel, ki se bo obravnavala, je: Verski razvoj kot podlaga verske vzgoje. Predavanja se delijo v dve skupini: I. Teoretska podlaga, II. praktična izvršitev. V prvem delu se bo razpravljalo: Umski razvoj s posebnim ozirom na verske predstave in pojme. Dve predavanji vseučilišnega profesorja dr. Geysler-Münster; — Razvoj hotenja, posebno нравnih vzorov in nagibov. Dve predavanji. Nadzornik Schips-Neresheim; — Razvoj čustvovanja s posebnim povdarjanjem verskih čustev. Dve predavanji urednika dr. Wunderle-Eichstätt; — Verski razvoj in delovanje milosti. Eno predavanje docenta dr. P. Krus S. J. Inomost; — Telesni razvoj in verska vzgoja. Eno predavanje šolskega zdravnika dr.

Weigl-Monakovo. V drugi skupini so na vrsti ti-le predmeti: Razdelitev verske učne snovi po verskih razvojnih zakonih. Dve predavanji prof. dr. Göttler-Freising; — Sprememba učne metode vsled verskih razvijalnih stopenj. Dve predavanji docenta dr. Grunwald-Braunsberg; — Disciplinarni sestavi in njih poraba v raznih starostnih stopnjah. Eno predavanje župnika Gill-Dingharting; — Verske vaje posameznih starostnih stopenj. Eno predavanje nadzornika dr. Thalhofer-Monakovo; — Veroučitelj in stariši. Eno predavanje istega; — Versko-nravno ravnanje z mladimi kaznjenci. Eno predavanje opata P. G. Danner-Monakovo; Versko-nravno vodstvo šoli odrasle mladine. Dr. Schiela-Monakovo; — Versko-nravna izobrazba slaboumnih. Dvoje predavanj ravnatelja Pemsel-Wemding.

Kakor se iz načrta vidi, bodo razprave v vsakem oziru pomenljive za vsakega kateheta. Kdor ima priložnost nekoliko potovati v počitnicah, naj združi dulce cum utili.

Somrek.

Beseda o spovednih molitvah. Prepričan sem, da deluje vsak v duhu svete cerkve, v duhu Kristusovem, kdor na katerikoli način olajša vernikom prejetje svetih zakramentov ali spolnjevanje krščanskih dolžnosti. Saj pravi Zveličar sam: »Moj jarem namreč je sladek in moje breme je lahko« (Mt 11, 30). Dolžnost dušnih pastirjev je »jarem Gospodov«, kolikor je mogoče, vernikom osladiti in breme Njegovih postav, kolikor je dovoljeno, olajšati. To velja v prvi vrsti o zakramentu svete pokore, ki je že vsled našega samoljubja gotovo eno izmed najtežjih bremen, kar jih mora nositi katoliški kristjan.

Radostno sem vsled tega pozdravil članek v Voditelju XIII (1910) 163 nsl, ki razmotriva, kako bi se besedilo molitve pred spovedjo in molitve kesanja po spovedi (gl. Veliki katehizem vpr. 694) porabno, a brez duševne škode vernikov spremenilo, oziroma skrajšalo?

Brez dvoma izvrstna misel!

Z mirno vestjo trdim, da niti g. pisec omenjenega članka, niti jaz s tem ne mislim kritikovati od cerkvene oblasti potrjenega katehizma, kateri se je s tolikim trudom in toliko občudovanja vredno požrtvovalnostjo v občni duševni blagor avstrijskih katoliških narodov sestavil!

A zakaj bi potem bila sprememba omenjenih molitvic vendar-le umestna in koristna?

Odgovoriti na to vprašanje nobenemu spovedniku ne bo delalo preglavic!

Opazujmo le spovedence, kako opravljajo navadno te spovedne molitve! Z malo izjemo jako slabo! Nekateri te molitve zamenjujejo,

drugi do cela zmešajo, tretji, in teh je največ, te molitve skrajšajo ali jih pa popolnoma opusté.

Odkod ta nepravilnost, ta nerednost?

Gotovo ne smemo tega pripisovati zgolj nemarnosti, lenobi, slabosti ali celo hudobnosti in nagajivosti vernikov; saj opazujemo to nerednost tudi pri jako pobožnih in poštenih vernikih. Brezdvomno tiči nekaj vzroka tudi v molitvah samih: predolge so in, ako se smem tako izraziti, preučeno, preumetno sestavljene. Zato jih verniki, posebno kmečko ljudstvo, in kristjani, ki bolj redko pristopajo k svetim zakramentom, kaj hitro pozabijo!

Vsled tega bi bilo želeti, da bi se te molitve skrajšale; a ravno v skrajšanju tiči vsa težkoča; zakaj okrajšati se smejo te molitve le toliko in tako, da tudi v svoji novi, skrajšani obliki dosežejo svoj namen in da skrajšanje ne povzroča vernikom nobene duševne škode. Tem zahtevam sem skušal ustreči z naslednjima obrazcema:

I.

Molitev pred sveto spovedjo.

»Pros m duhovni oče, svetega blagoslova, da se svojih grehov natančno, odkritosrčno in skesano spovem. Svojo zadnjo spoved sem opravil Obtožim se, da«

Molitev pred sveto spovedjo v ti ali slično skrajšani obliki je po mojem mnenju *a)* bolj pripravna in *b)* popolnoma zadostuje.

a) Je bolj pripravna in umestna:

1. Verniki, posebno oni, ki redkeje prihajajo k svetim zakramentom, navadno prosijo le za sveti blagoslov, vse drugo pa izpustijo: znamenje, da so pozabili molitev, kakor so se je v šoli učili. Ker si zapomnijo samo prvi del, se pa redoma dogaja, da ne povejo, kdaj so zadnjikrat opravili sveto spoved.

2. Kadar verniki to molitev res hočejo opraviti, kakor so se je naučili v šoli, jo tako razmrcvarijo, da se Bogu usmili, ponavljajo, da je včasih res mučno že za spovednika, kaj še le za spovedenca.

3. Velik je trud, katerega ima katehet, da nauči svoje učence, pa tudi velika težava, s katero se učenci priučijo te molitve, da jo potem navadno pozabijo.

b) Skrajšana molitev povsem zadostuje in sicer iz sledečih razlogov:

1. Za ascetično izobraženega kristjana, n. pr. za svetne in redovne duhovnike, za redovne lajike in redovnice, je očitna spoved

jako pomenljiva, saj jo je sveta cerkev zato odobrila in vpeljala. Za nižje sloje ljudstva pa očitna spoved nima tolikega pomena, da bi se ne mogla opustiti. Vsled tega mislim, da se prav lahko in brez najmanjše duševne škode opusti.

Pripomnim pa, da bi vernikom prinašalo gotovo veliko več duševne koristi, ako bo katehet navadil učence, priporočiti se pred sv. spovedjo preblaženi Devici Mariji ali sv. Jožefu, angelu varihu, krstnemu in birmanskemu patronu ali sv. nadangelu Mihaelu za pomoč, katere potrebujemo za dobro sveto spoved.

2. V ti skrajšani obliki imamo vse, kar potrebujeta spovednik in spovedenec.

a) Spovedenec dobi blagoslov božji, za katerega prosi in katerega mu spovednik mora podeliti.

b) Spovedenec se še neposredno pred sveto spovedjo opomni, da se mora obtožiti »natančno«, to je vsega, na kar se spomni, »odkritosrčno«, t. j. tako, kakor se je spoznal, in »skesano«, ne iz navade ali celo iz samoljubja, ampak res s tem namenom, da bi zadobil odpuščenje grehov.

c) Spovednik zve za čas, kdaj je spovedenec zadnjič opravil sveto spoved, kar je neobhodno potrebno vedeti.

Toliko o molitvi pred sveto spovedjo.

II.

Bolj važna in pomembna kakor molitev pred sveto spovedjo je pa brezdvomno ona po končani obtožbi, namreč kesanje.

Molitev kesanja mora biti 1. tako sestavljena, da odgovarja vsem zahtevam kesanja, kakršno mora imeti spovedenec, ki hoče zadobiti odpuščenje grehov; 2. naj bo tudi kolikor mogoče kratka, da se je verniki lahko naučijo in jo zapomnijo; 3. pa naj bo tudi prisrčna, take vsebine, da vernika, ki obuja ž njo kesanje, v resnici tudi presune, verniku seže, kakor pravimo, do srca.

Tem trem zahtevam sem skušal ugoditi z naslednjim vzorcem kesanja:

»O moj Jezus! Iz ljubezni do Tebe obžalujem vse grehe celega življenja. Zato trdno sklenem, raje umreti, kakor še kedaj vedoma in prostovoljno grešiti! Bog, bodi milostljiv meni ubogemu grešniku (ubogi grešnici)!« [Mesto zadnjega zdihljeja se lahko postavi kak drug sličen zdihljej kakor n. pr.: »Moj Jezus, usmiljenje!«].

To ali podobno skrajšanje molitve opravičujem tako-le:

1. V molitvi kesanja, kakor je v Velikem katehizmu vpr. 694, se mi dozdeva, da je prvi stavek, ki govori o nepopolnem kesanju, odveč.

Kazen, strogost in žuganje le redkokdaj spreobrne zastarelega grešnika. Pridni in marljivi spovedniki mi gotovo v tem pritrdijo. Govoriš mu o peklu, o strašnem trpljenju, o grozni večnosti, o neskončni pravičnosti božji, ki terja zadoščenja za vsako nepotrebno besedo, govoriš mu o kazni, ki ga čaka, ako se ne bo spreobrnil; in kak odgovor dobiš? »Gospod, če je pa tako, potem pa zame ni več pomoči in rešitve«, ali pa: »Potem bom pa gotovo pogubljen, potem je pa tako vse eno, ali hodim še k spovedi ali ne!«

Nasprotno pa ima spovednik vedno uspeh, ako grešniku govori o neskončni ljubezni in dobrotljivosti, o prizanesljivosti in usmiljenosti božji. To najde pot do grešnikovega srca. Take besede so, rekel bi, žarki ljubezni božje, ki predrejo gosto meglo zakrknjenosti, katera je morebiti že leta in leta obdajala dušo ubogega grešnika: ledena skorja se začne taliti pred gorkimi žarki ljubezni božje; solze, ki pridero iz oči spovedencu, pričajo, da je zavladata v njegovi duši lepa spomlad. Rešen je! Grešnika, katerega prej ni mogla omehčati stroga kazen, je premagala prizanesljiva ljubezen.

Pa mi zna kdo oporekati: Saj se v molitvi »kesanje«, kakor je v Velikem katehizmu vpr. 694, nahaja poleg nepopolnih nagibov, tudi popolni nagib h kesanju. Gotovo! Pa vprašam, čemu vernike mučiti z nagibi k nepopolnemu kesanju, ko vendar lažje in prej dosežemo namen z nagibi k popolnemu kesanju.

To čuti ljudstvo tudi samo. Dasiravno se v šoli na vse pretege uči po katehizmu, vendar v praktičnem življenju redoma prvi stavek izpušča.

2. Da v zgoraj omenjenem obrazcu molitve »kesanja« povdarjam posebno nagib k popolnemu kesanju, je važno tudi iz naslednjega razloga.

Vsak človek je dolžan (glej Veliki katehizem vpr. 665) obuditi popolni kes:

1. v smrtni nevarnosti, zlasti če ima na vesti kak smrtni greh in se ga ne more spovedati;

2. vsakokrat, kadar mora prejeti kak zakrament živih, pa ni v stanu milosti božje in tudi nima prilike, da bi se spovedal. Razun tega želi sv. cerkev, da bi obudili popolni kes, kadar smo smrtno grešili, pa se ne moremo precej spovedati.

»Zelo koristno je, da ga obudimo vsak večer.« (Glej Veliki katehizem vpr. 666).

Vprašaj učenca, vprašaj odraščenega, tudi one, ki pobožno žive, kaj morajo storiti v omenjenih slučajih. Le redko, prav redko boš dobil povoljen odgovor. To bodejo morda še vedeli, da morajo obuditi kesanje. Ako jih pa vprašaš kako, ti ne bodo mogli odgovoriti.

Tej nevednosti v tako važnih resnicah bi se lahko enkrat za vselej odpomoglo, ako bi se verniki naučili in navadili že v življenju, v zdravih dneh obujati le popolni kes. Ako dosežemo to, potem bojo verniki tudi v velikih in smrtnih nevarnostih obujali popolni kes, ker so že od mladih nog tega navajeni. To pa dosežemo s tem, da se v molitvi kesanje pri spovedi izpustijo nagibi k nepopolnemu kesanju.

3. Da sem pridejal v »obrazcu« besede: »vse grehe celega življenja«, je mislim tudi opravičeno. Saj zadobi grešnik, ako se obtoži o celem svojem življenju, vedno več odpuščanja časnih kazni; poleg tega pa mu spomin na grehe minulega življenja pripomore do vedno popolnejšega kesanja.

4. Glede trdnega sklepa mislim, da pri sveti spovedi, to je v spovednici, zadostuje občni trdni sklep, kakor je v obrazcu: »Zato trdno sklenem, raje umreti, kakor še kedaj vedoma in prostovoljno grešiti.«

Besede: »svoje življenje poboljšati«, kakor jih ima molitev kesanja v Velikem katehizmu vpr. 694 so odveč. Saj zato prejemo svete zakramente.

Isto velja o besedah: »bližnje priložnosti v greh se varovati in nič več ne grešiti« (glej Vel. katehizem št. 694, 3). To vse je že v trdnem in resnem sklepu zapopadeno.

Sploh pa naj bi verniki ta trdni sklep storili pri spraševanju vesti doma ali v cerkvi obenem, ko obudijo kesanje nad spoznanimi grehi. Da se učenci tega naučijo in navadijo, naj bi katehet prav posebno pazil.

5. Dostavek: »Bog bodi milostljiv meni ubogemu grešniku«, je koristen in umesten. Skušnja nas uči, da kratke prisrčne molitvice najložje omehčajo naše srce. Tega tudi pri spovedi ne bodo zgrešile. Razun tega pripravljajo v grešnikovem srcu dobra tla za spovednikove opomine, svarila in nauke.

6. Prošnja »za zveličavno pokoro in sveto odvezo« (glej Veliki katehizem vpr. 694, 3) po moji skromni pameti nima prav nobenega pomena in se brez vsega pomisleka in najmanjše duševne škode lahko opusti.

a) Saj je pokora za ta zakrament neobhodno potrebna.

b) Grešnik zato k sveti spovedi pride, da dobi odvezo, katero mu

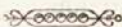
c) spovednik mora dati, ako spozna, da je spovedenec disponiran.

Če pa ni mogoče mu odveze dati, pa prošnja tudi nima nobenega smisla.

7. Da bi se s tako okrajšanimi molitvami ob dnevih, ko pride mnogo spovedencev, v adventnem in postnem času, o praznikih, pri

šolskih spovedih prihranilo znatno časa, bodi samo mimogrede ome-
njeno.

P. Mariofil Holeček O. F. M.

III.

Iz cerkvene zakonodaje.

Sestavil prof. dr. F. K. Lukman.

1. Odredbe sv. Očeta.

V Sillonu, organizaciji francoske katoliške mladine, so se pojavile v zadnjih letih nevarne struje, tako da so že l. 1907 nekateri škofje prepovedali svojim duhovnikom sodelovanje. Dne 25. avgusta 1910 je izdal sv. Oče Pij X na francoske škofe okrožnico »Notre charge apostolique«, v kateri opozarja na nevarno smer v Sillonu ter določa sredstva, da se organizacija spravi zopet v pravi tir. O namenih in delu Sillona bomo obširneje govorili v 2. zvezku tega lista.

Dne 1. septembra 1910 je izdal sv. Oče Motu proprio »Sacrorum antistitum«, v katerem znova opozarja na pretečo nevarnost modernizma, obnavlja in povdarja že poprej dane predpise, posebno glede duhovnih semenišč, in naroča, da morajo vsi duhovniki, kateri opravljajo kako cerkveno službo, pod prisego zavreči zmote, obsojene v dekretu »Lamentabili sane exitu« in v encikliki »Pascendi dominici gregis.« Pridejano je tudi besedilo prisege. Kot dodatek še sledi odlok, ki ga je izdala na povelje Leona XIII kongregacija škofov in redovnikov dne 31. julija 1894 za italijanske škofe in redovne predstojnike o oznanjevanju božje besede. Nekatero dvome, ki so nastali v zadevi prisege, rešuje konsistorialna kongregacija v odloku z dne 25. oktobra 1910. Najvažnejše so naslednje točke:

IV. Utrum iuramenti formula, pluribus simul convenientibus, ab omnibus singillatim legenda sit, an vero sufficiat ut ab aliquo ex eis recitetur;

V. an quotannis teneantur renovare iusiurandum vicarii parochiales, confessarii et sacri concionatores quibus facultas singulis annis prorogatur;

VI. utrum parochi, in locis a residentia Episcopi dissitis, teneantur emittere iuramentum coram Vicariis foraneis, an sufficiat ut ad Episcopum remittant iurisiurandi formulam ab ipsis subsignatam;

VII. an novi beneficiarii debeant subscribere formulam tum professionis fidei tum iurisiurandi.

Odgovori se glase:

ad IV. sufficere ut, formula iuramenti ab uno recitata, a ceteris singulis, iureiurado emisso, formula ipsa subscribatur;

ad V. negative;

ad VI. pro hac prima vice sufficere ut memorati parochi subsignent iuramenti formulam iuxta indultum diei 25 Septembris elapsi; in posterum vero parochos teneri ad iuramentum praestandum coram eo a quo beneficii possessionem obtinebunt;

ad VII. quoad professionem fidei, nihil innovandum; quoad iuramentum, servandam dispositionem Motus proprii Sacrorum Antistitum.

Z Motu proprio »Ob singularem« z dne 8. septembra 1910 je dovolil sv. Oče, da se v frančiškanskih cerkvah lavretanskim litanijam dostavlja invocacija: »Regina Ordinis minorum, ora pro nobis!« — »Sub hac invocatione, pravi papež, speciale Immaculae Virginis praesidium implorandum declaramus: I. Pro omnibus et singulis triplicis Minoriticae Familiae alumnis, et pro earum Ministris Generalibus, qui omnes, pari iure, praedecessorum suorum perpetuam seriem ab ipso Seraphico Patre ducunt. — II. Pro Monialibus, quae Regulam Sanctae Clarae sequuntur, quocumque nomine vocentur. — III. Pro Tertiariis utriusque sexus, qui in religiosa communitate vitam degunt; et pro Tertiariis saecularibus, cuiuscumque e Franciscalibus Familiis iurisdictioni vel directioni subiectis.«

Z dne 15. septembra 1910 je datirano pismo, ki ga je pisal sv. Oče friburškemu profesorju dr. G. Decurtins. Ta je bil priobčil razpravo o literarnem modernizmu t. j. o modernizmu v leposlovju. Članek je zbudil mnogo pozornosti in bil predmet živahnih, toda stvarnih diskusij v monakovskem tedniku »Allgemeine Rundschau« in v izborni »Schweizerische Kirchenzeitung«.

20. zvezek »Acta apostolicae Sedis« prinaša poslovník najvišjega cerkvenega sodišča Sacra Rota Romana v 238 paragrafi.

Dne 8. decembra je izdal sv. Oče Motu proprio »In Romanae curiae ordinatione«, s katerim določa, da se bodo od 1. jan. 1911 naprej rabile v bulah nove formule, ki so se revidirale ozir. reformirale v zmislu konstitucije »Sapienti consilio«.

2. S. Congregatio S. Officii.

Z dekretom z dne 10. septembra 1910 je prepovedala kongregacija sv. oficija bogoslovni mesečnik »Rivista storico-critica delle scienze teologiche«, ki je izhajal v Rimu sedaj šesto leto. S septembrom je revija prenehala. Isti dekret proskribira zbirko »Manuali di scienze religiose«, ki je obsegala do sedaj tri zvezke.

3. S. Congregatio Consistorialis.

Glede praktičnega izvajanja naročil, ki jih vsebuje Motu proprio »Sacrorum antistitum«, so nastali dvomi, na katere odgovarja

konsistorialna kongregacija po naročilu sv. Očeta z odlokom z dne 25. septembra 1910. Iz pojasnil je razvidno, kako resno se trudi sv. Oče, da odvrne nevarnost, ki preti od modernističnih zmot.

Ravnotako so nastali dvomi o znanem dekretu »*Maxima cura*« o administrativni odstranitvi stalno nastavljenih duhovnikov. Ker smo lani objavili odlok, naj slede tukaj odgovori kongregacije na stavljená vprašanja:

1. Utrum examinatores eligendi iuxta praescriptum can. 4 adhiberi possint in examinibus pro collatione beneficiorum, atque sint unum et idem ac examinatores de quibus statuit Trid. Synod. cap. 18 sess. 24 de reform.; an potius sint distincti et adhibendi dumtaxat pro amotione decernenda.

R. Affirmative ad I. partem, negative ad II.

2. An examinatores sive synodales sive prosynodales nunc existentes, per ipsum decretum a munere cessent.

R. Servetur dispositio finalis decreti.

3. Utrum ordinarii, quando synodus non celebratur, adhuc indigeant indulto S. Sedis pro eligendis examinitoribus.

R. Negative.

4. Utrum ordinarii possint eligere aliquem sacerdotem regularem in examinatore vel consultorem.

R. Affirmative, dummodo sacerdos regularis parochus sit, si in consultorem eligatur.

5. Utrum eligere possint extradioecesanum.

R. Affirmative in parvis dioecesibus, aut quoties iusta aliqua causa intercedat.

6. Utrum ordinarius inter examinatores accensere possit Vicarium generalem.

R. Non expedire.

7. Utrum inter examinatores aliquot parochi accenseri possint.

R. Affirmative.

8. Utrum una eademque persona esse possit simul examinitor et consultor.

R. Affirmative, sed non in eadem causa. Generatim tamen expedit ne plura officia in una eademque persona cumulentur.

9. Utrum consultores dioecesani de quibus in § 2, can. 4 quorum consensus (quoties deficiat capitulum cathedrale) requiritur in electione examinerum et parochorum consultorum, iidem sint ac collegium praefatum parochorum consultorum.

R. Negative; sed consultores dioecesani stant loco capituli in aliquibus dioecesibus ubi cathedrale capitulum erigi adhuc non potuit.

10. Utrum in computanda antiquitate electionis ratio habenda sit electionum praecedentium; an dumtaxat electionis praesentis, ita nempe ut qui bis vel ter electus iam fuerit, antiquior non habeatur illo qui prima vice electus sit, dummodo pari die electio evenerit.

R. Negative ad I. partem, affirmative ad II.

11. Utrum error in computanda antiquitate et admissio alicuius examineris seu consultoris, hac de causa illegitima, inducat nullitatem actorum.

R. Negative.

12. Utrum iusiurandum in can. 7 praescriptum debeat singulis vicibus in singulis causis renovari, an sufficiat illud semel emittere post electionem aut in primo conventu.

R. Sufficit semel emissum, durante munere, dummodo pro omnibus causis fuerit emissum. Potest tamen ordinarius exigere ab examinadoribus et consultoribus ut illud renovent in casibus particularibus, si id expediens iudicaverit.

Dne 18. novembra 1910 je izdala ista kongregacija odlok, v katerem priporoča duhovnikom skrb za združništvo, prepoveduje pa zavzemati odgovorna mesta v načelništvu. Kako se bode izvedel odlok v naših razmerah je treba še počakati; gotovo pa se bode našel tak modus, da naše razvito združništvo ne bode oškodovano. Najvažnejša odstavka imenovanega dekreta sloveti:

Cum vero nostris diebus quamplurima, Deo favente, in Christiana republica instituta sint opera in temporale fidelium auxilium, in primisque arcae nummariae, mensae argentariae, rurales, parsimoniales, haec quidem opera magnopere probanda sunt clero, ab eoque fovenda; non tamen ut ipsum a suae conditionis ac dignitatis officiis abducant, terrenis negotiationibus implicent, sollicitudinibus, studiis, periculis quae his rebus semper inhaerent obnoxium faciant.

Quapropter SSmus Dominus Noster Pius PP. X, dum hortatur quidem praecipitque ut clerus in hisce institutis condendis, tuendis augendis operam et consilium impendat, praesenti decreto prohibet omnino ne sacri ordinis viri, sive saeculares sive regulares, munia illa exercenda suscipiant retineantve suscepta, quae administrationis curas, obligationes, in se recepta pericula secumferant, qualia sunt officia praesidis, moderatoris, a secretis, arcarii, horumque similium. Statuit itaque ac decernit SSmus Dominus Noster, ut clerici omnes quicumque in praesens his in muneribus versantur, infra quatuor menses ab hoc edito decreto, nuntium illis mittant, utque in posterum nemo e clero quodvis id genus munus suscipere atque exercere queat, nisi ante ab Apostolica Sede peculiarem ad id licentiam sit consecutus.

IV. S. Congregatio de Religiosis.

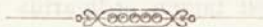
Z odlokom z dne 1. oktobra 1910 je dovolila kongregacija frančiškonom pobirati miloščino za sv. deželo.

Z dekretom z dne 27. avgusta 1910 je naročila ista kongregacija, da se uvedejo v noviciatih primerne študije, za katere smejo porabiti noviciji zasebno po eno uro na dan, pouk pa naj se vrši po trikrat na teden.

V. S. Congregatio Rituum.

Postavila se je komisija za pripravo kanonizacije bl. Magdalene Zofije Barat, ustanoviteljice sester presv. Srca (Sacré-Coeur). — Postavila se je komisija za pripravo beatifikacije služabnikov božjih

Vida Mihaela Di Netta iz kongregacije redemptoristov, in kapucina Jožefa iz mesta Carabantes v Kastiliji.

IV.

Cerkveni pregled.

1. Katoliška cerkev na vzhodu.

I.

Zedinjenje Bolgarov s katoliško cerkvijo. (1860—1910).

Bolgari so se takoj po svojem pokristjanjenju (okoli leta 864) tesneje združili z Rimom, a pozneje so z Grki vred zašli v razkol. Leta 1204 so se iz političnih ozirov za nekoliko let združili z Rimom. Važnejša in trdnjša je novejša bolgarska unija, ki praznuje ob novem letu 1911 svojo **petdesetletnico**. Unija je v tesni zvezi z bolgarskim narodnim preporodom.

Leta 1767 je carigrabski patriarh v zvezi s turško vlado zatrl bolgarsko patriarhijo (oziroma metropolijo) v Ohridi. Bolgari so izgubili zadnjo oporo svoje narodne samostojnosti; carigrabski patriarhi so Bolgarom pošiljali škofe grške narodnosti, zatirali so staroslovenski jezik in bolgarsko duhovščino.

V prvi polovici 19. stoletja so se začeli Bolgari narodno probujati; ustanavljali so bolgarske šole in izdajali bolgarske knjige. Glavna ovira bolgarskega preporoda je bila grška razkolna cerkev. Bolgarski rodoljubi so spoznali, da se je treba najprej otresti jarma carigrabske cerkve in ustanoviti samostojno bolgarsko hierarhijo. Mnogo bolgarskih rodoljubov je bilo prepričanih, da bi mogli s pomočjo cerkvene združitve z Rimom doseči svoje narodne namene. V tem prepričanju so jih utrjevali poljski rodoljubi, ki so v Turčiji iskali zavetja proti Rusom, in francoski lazaristi v Solunu in Carigradu.

Najprej so se s katoliško cerkvijo zedinili bolgarski prebivavci mesta Kukuš v Macedoniji (karih 60 km severno od Soluna); leta 1859 so po posredovanju lazaristov sporočili v Rim, da se zedinijo s katoliško cerkvijo, a prosijo, da dobijo škofa bolgarske narodnosti. Grški patriarh je sedaj Kukušanom poslal bolgarskega škofa Partenija, ki je unijo sicer oviral, a zatreti je ni mogel. Kukuš je sedaj središče bolgarske unije v Macedoniji.

V Carigradu se je pripravljala unija v večjem obsegu. Pod varstvom francoskih lazaristov je izhajal časopis »Bolgarija«, ki je Bolgare navduševal za unijo; urejeval ga je bolgarski rodoljub Dragan Cankov. O božičnih praznikih leta 1860 so se bolgarski rodoljubi odločili za unijo. Dne 30. decembra (bilo je v nedeljo po Božiču) so se bolgarski voditelji in karih 2000 carigrabskih Bolgarov slovesno zedinili s katoliško cerkvijo v pričo papeževega delegata Brunonija in armenskega katoliškega nad-

škofa Hassuna. Ob novem letu 1911 torej praznujemo 50-letnico bolgarske unije.

Dne 14. aprila leta 1861 je bil bolgarski menih Jožef Sokolski v Rimu posvečen za nadškofa katoliških Bolgarov. Bolgari so dosegli, za kar so se borili, dobili so podlago za narodno bolgarsko hierarhijo. Po vseh bolgarskih pokrajinah se je začelo širiti navdušenje za unijo; nad 60.000 Bolgarov se je zedinilo s katoliško cerkvijo. Toda prvo navdušenje se je naglo poleglo. Mnogo bolgarskih voditeljev se je brezobzirno borilo proti uniji. Rusija je podpirala razkolno agitacijo. Nadškof Sokolski je bil nesposoben, da bi branil unijo; bil je namreč skoraj popolnoma neizobražen in čudnega značaja. V jeseni leta 1861 ga je ruska vlada tajno odpeljala v Rusijo. Še sedaj ni pojasnjeno, ali je Sokolski odpadel ali je bil nasilno odpeljan.

Katoliški Bolgari so bili še premalo utrjeni, da bi mogli prestatiti tako preizkušnjo: Skoraj vsi duhovniki in velika večina vernikov je odpadla od katoliške cerkve. Dolgo ni bilo mogoče najti sposobnega moža, ki bi ga mogli posvetiti za škofa zedinjenih Bolgarov. Šele leta 1865 je bil Rafael Popov postavljen za škofa mali čredi svojih rojakov, ki so še ostali zvesti katoliški cerkvi. Unija se je v nekoliko letih zopet utrdila in razširila.

Leta 1863 se je s katoliško cerkvijo zedinil bolgarski menih Pantelejmon, ki ga je ljudstvo splošno spoštovalo kot svetnika. Še kot razkolnik je z veliko gorečnostjo vsak dan pristopal k sv. obhajilu. Praksa vzhodne cerkve pa odločno nasprotuje vsakdanjemu sv. obhajilu. Zato so razkolni škofje brezobzirno preganjali Pantelejmona. Osemkrat je bil obsojen v ječo, večkrat tudi telesno kaznovan. Nazadnje se je kot sedemdesetletni starček seznanil s katoliško cerkvijo. S Pantelejmonom je pristopilo v katoliško cerkev več vasi v okolici Odrina (Adrianopol) in trije od njega ustanovljeni samostani (Sudžak, Mostratli in Metoh pri Odrinu). Starček Pantelejmon je umrl leta 1868. Po njegovi smrti so mnogi njegovi učenci zopet odpadli, a njegovo delo se ni dalo uničiti. Čudovita zgodba meniha Pantelejmona, ki ga je vsakdanje sv. obhajilo privetlo v katoliško cerkev, je najtoložilnejši pojav v zgodovini bolgarske unije.

Preglejmo kratko še nadaljno zgodovino bolgarske unije. V Macedoniji so francoski lazaristi ohranili malo čredo zvestih katoličanov. Leta 1864 so ustanovili šola v Zeitenliku pri Solunu; ta šola se je polagoma preuredila v bolgarsko malo semenišče za vzgojo domačega duhovskega naraščaja. Leta 1883 je bil ustanovljen macedonski apostolski vikariat; prvi apostolski vikar je bil lazarist škof Mladenov. Kakih deset let je unija zelo napredovala; okoli 60 macedonskih vasi (okoli 30.000 duš) se je zedinilo s katoliško cerkvijo. Leta 1894 pa je vstala silovita agitacija proti uniji; agitacijo so vodili bolgarski in ruski agitatorji. Vrhutega so pa nastala še nesporazumljenja med domačimi in francoskimi katoliškimi duhovniki, med Mladenovim in misijonarji. Mnogo duhovnikov in večina vernikov je odpadla; celo Mladenov je začel omahovati. Mladenov živi sedaj v Rimu; njegov naslednik je svetni duhovnik škof Šanov.

Istega leta (1883) kakor v Macedoniji je bil ustanovljen apostolski vikariat za cerkveno pokrajino Tracijo, ki obsega okolico Odrina in vse bolgarsko kraljestvo. Apostolski vikar za Tracijo je škof Mihael Pet-

kov (že od l. 1883) v Odrinu. V Carigradu pa so ustanovili (1883) bolgarsko nadškofijo za vse zedinjene Bolgare. Nadškofija je bila več let nezasedena. Sedanji nadškof Mirov je bil posvečen leta 1907 in leta 1909 tudi od turške vlade priznan za cerkvenega poglavarja vseh zedinjenih Bolgarov v Turčiji.

II.

Ali je vredno še delati za katoliško cerkev med Bolgari?

Po tolikih neuspehih se nehoté vprašujemo, ali je vredno delati za bolgarsko unijo. Govoril sem z nekaterimi misijonarji, ki delajo med Bolgari, druge sem pismeno vprašal o tej stvari. Misijonarji so prepričani, da ima katoliška cerkev med Bolgari še lepo bodočnost. Dosedanji neuspehi se dajo lahko razlagati.

1. Unija se ne da izvršiti v enem dnevu. Celo generacijo je treba v katoliškem duhu vzgojiti in ji preskrbeti domačih duhovnikov, ki so že od mladosti v katoliški veri vzgojeni. Bolgarska unija je bila zato tako nestalna, ker je morala prestatil silne viharje, preden je bila zadosti utrjena.

2. Neuspehov so bili krivi tudi misijonarji, ker so delali prepovršno in so se premalo prilagodili bolgarskemu in sploh vzhodnemu značaju. Bili so pač v dotiki z nekaterimi bolgarskimi voditelji in duhovniki, a z ljudstvom samim niso imeli zadosti stika. Misijonarji so zagrešili tisto napako, ki jo je jezuit Possevin že v 16. stoletju očital vsem rimskim poizkusom zedinjenja: mislili so, da se da unija doseči s samo diplomacijo, a prezrli so podrobno misijonsko delo, poučevanje ljudstva in vzgojo dobrih domačih misijonarjev. Bolgarska unija se je v začetku naslanjala le na politiko in posvetne nagibe; ko so Bolgari spoznali, da si bodo narodno-cerkveno samostojnost priborili tudi brez unije, je njihov navdušenje za unijo ponehalo. Misijonarji bi bili pri tej priliki lahko nekoliko globlje posegli med ljudstvo, a niso bili zadosti pripravljeni. Neki misijonar, ki že 25 let dela med Bolgari, mi piše, da je bila katoliška akcija za unijo popolnoma napačna, zato se je ponesrečila.

3. Katoliški misijonarji, ki že 50 let delajo za bolgarsko unijo, so skoraj sami Francozi; poljski resurekcionisti v Odrinu niso nikoli imeli posebne vloge. Vse drugače bi bilo, ko bi se bili tega dela udeleževali katoliški Jugoslovani; francoski misijonarji to radi priznajo.

Šele leta 1895 so začeli asumpcionisti sistematično vzgajati domače bolgarske duhovnike. To delo napreduje zelo počasi. Ko bi ga bili začeli že leta 1860, bi bilo sedanje stanje bolgarske unije mnogo sijajnejše.

Dosedanji neuspehi so sicer žalostni, a vendar zelo poučni. Zgodovina bolgarske unije se nam zdi kakor bogato ilustriran pouk, kako je treba delati za razširjanje katoliške cerkve na vzhodu, in katerih napak se je treba pri tem varovati. Misijonarji so si ta nauk dobro zapomnili. Sedaj delajo zelo previdno in solidno. Katoliška stvar med Bolgari sicer počasi, a varno napreduje. Ko bodo tla nekoliko pripravljena, bode katoliška cerkev hitreje napredovala. Vsaka podpora, ki jo damo za te misijone je varno naložena in bode gotovo enkrat obrodila mnogo sadu.

Bolgari so sploh najresnejši in najtreznejši narod na Balkanu. Že pred 50 leti so pokazali, da so pripravljene zediniti se s katoliško cerkvijo, ako bi bilo to v korist bolgarskega naroda. O tem jih bodo najlažje pre-

pričali dobro urejeni in preskrbljeni katoliški misijoni. Zato so bolgarski misijoni vredni posebne pozornosti in podpore.

Naslednji pregled katoliških misijonov med Bolgari je najboljši dokaz, da je res vredno in potrebno delati za katoliško cerkev na Balkanu.

III.

Katoliški misijoni med Bolgari.

V Bolgariji je 35.000 katoličanov latinskega obreda. Približno polovica izmed njih je bolgarske narodnosti, to so nekdanji krivoverni pavličani (bogomili), ki so jih v prejšnjih stoletjih izpreobrnilo frančiškanski misijonarji. Razdeljeni so v dve škofiji: škofija Nikopolis-Ruščuk (škof pasionist Doulcet) in apostolski vikariat Sofija (nadškof kapucin R. Menini, rojen v Dalmaciji). Duhovščine latinskega obreda je razmeroma preveč (v sedanji dobi nekaj nenavadnega); zato je moral nadškof Menini katoliško semenišče v Sofiji zapreti. Za napredek katoliške cerkve med Bolgari latinski katoličani nimajo velikega pomena. Mnogo važnejši so katoliški misijoni vzhodnega obreda. Oglejmo si jih!

1. Macedonija.

V Macedoniji je okoli 10.000 katoličanov vzhodnega obreda v približno 20 vaseh. Domačih duhovnikov je okoli 30, a ti so večinoma oženjeni in se po svoji umski in ascetični izobrazbi ne razlikujejo mnogo od razkolnih popov. Tako duhovstvo ni sposobno za pravo misijonsko delo; zato je morala unija v Macedoniji prestati toliko bridkih izkušenj. Katoliško semenišče v Zeitenliku (pri Solunu) je doslej vzgojilo (kolkor mi je znano) 8 duhovnikov vzhodnega obreda; ti so mnogo sposobnejši za misijonsko delo, ker so neoženjeni in vsaj srednje izobraženi. Semenišče v Zeitenliku se zelo razlikuje od naših duhovskih semenišč; v istem zavodu se namreč vzgajajo učenci ljudske šole, učiteljski kandidati, rokodelski vajenci in bogoslovci. Leta 1909 je bilo v semenišču 63 gojencev in sicer 4 bogoslovci (kleriki), 50 učencev nižjih razredov in 7 rokodelskih vajencev. Semenišče vodijo francoski lazaristi.

V Kukušu imajo francoske usmiljenke bolnišnico in dekliško šolo, ki je vzgojila že nekoliko dobrih bolgarskih katoliških učiteljic. V Janici (Jenidže-Vardar) so francoske usmiljenke l. 1908 ustanovile bolnišnico in šolo. Poleg tega se nahaja po katoliških vaseh kakih 14 katoliških šol za dečke in kakih 10 za deklice.

Macedonske katoliške misijone vodijo francoski lazaristi. Vse misijonske naprave se vzdržujejo z milodari iz zahodne Evrope. Katoliške cerkve in šole so zelo primitivne; povsod se opaža velika revščina in pomanjkanje. — Med usmiljenkami so 3 Slovenke, ki zelo dobro delujejo; da bi jih bilo le še kaj več! Lazaristi so vsi Francozi. Škoda, da ni med njimi nobenega Jugoslovana.

2. Tracija.

Cerkvena pokrajina Tracija obsega okolico Odrina (Adrionopol) in vsa Bolgarijo. Misijonsko delo je tukaj mnogo bolj razvito kakor v Ma-

cedoniji. Doslej uspehi glede na število katoličanov še niso posebno veliki (katoličanov vzhodnega obreda je okoli 6000), ker so v tej pokrajini Bolgari bolj izpostavljeni razkolni agitaciji. Vendar so ravno ti misijoni vredni največje pozornosti, ker je od njih v prvi vrsti odvisen napredek katoliške cerkve med Bolgari. Misijonsko delo izvršujejo asumpcionisti, poljski resurekcionisti in usmiljenke zagrebške provincije.

Zagrebške usmiljenke imajo v središču Odrina nižjo dekliško šolo in dekliško učiteljske. O Veliki noči l. 1910 se je 14 pravoslavnih učenk zedinilo s katoliško cerkvijo. Sedaj zidajo usmiljenke novo poslopje za svoje zavode in so v veliki denarni stiski.

Poljski resurekcionisti vodijo neke vrste srednjo šolo v Odrinu. Vseh misijonarjev-resurekcionistov je samo 10; večinoma so že stari in bolehn. Ker nimajo naraščaja, zato njih misijoni nimajo mnogo upanja za prihodnost.

Glavna podpora katoliških misijonov v provinciji Traciji so asumpcionisti, ki delajo v teh misijonih že od leta 1863. Kakor so doma na Francoskem pokazali veliko sposobnost za umevanje časovnih in krajevnih razmer tako tudi na vzhodu. Izmed vseh tujih misijonarjev so se najbolj znali prilagoditi bolgarskim in sploh vzhodnim razmeram; njih misijonsko delo je najobsežnejše, najbolj sistematično in najgloblje. Z veliko potrpežljivostjo in nič manjšo odločnostjo posegajo v vse sloje in na vsa važnejša kulturna polja ter tako sistematično pripravljajo tla za zedinjenje. Začnimo v Bolgariji.

V Plovdivu je asumpcionistovski kolegij sv. Avguština središče obširnega katoliškega delovanja. Katoliška gimnazija (edina v Bolgariji) asumpcionistov je leta 1910 imela 250 učencev in 28 učiteljskih moči; združena je z velikim konviktom. Velika večina učencev je pravoslavnih iz premožnejših bolgarskih rodovin, ki plačujejo šolnino, stanovanje in hrano. Katoliški učenci se vzgajajo in poučujejo brezplačno. V tej šoli se na miren način vzgaja nov rod bolgarskih izobražencev, ki bodo znali brez predsodkov presojeti katoliško cerkev. Bivši učenci te šole so zastopani v vseh slojih in službah; celo med poslanci bolgarskega parlamenta jih je nekoliko. Med seboj in s kolegijem so združeni po posebnem društvu »bivših učencev«. — V šolskem letu 1910/11 so asumpcionisti ustanovili še višjo trgovsko šolo. — Poleg kolegija je katoliška župnijska cerkev za Bolgare vzhodnega obreda, ki je s kolegijem vred središče najmodernejšega pastirovanja: 2 družbi sv. Vincencija, katoliško izobraževalno društvo sv. Cirila in Metoda s čitalnico in knjižnico, katoliška ljudska šola, predavanja o verskih kulturnih in sploh aktualnih vprašanjih itd. Ker imajo katoliški latinski Bolgari preveč duhovnikov, zato eden izmed profesorjev asumpcionistov siromašne in nadarjene dečke iz katoliških latinskih rodovin navaja k misijonskemu poklicu v vzhodnem katoliškem obredu. Zavodi asumpcionistov so precej obsežni, a vendar vsi prenapolnjeni, poleg tega jim bode regulacija mesta odvzela precej prostora. Zato so prisiljeni k zidanju novih poslopij, ki bodo stala na stotisoče, a že sedaj so vsi zadolženi. Izdatna pomoč iz zahodne Evrope je nujno potrebna.

V Varni imajo asumpcionisti katoliško župnijo in ljudsko šolo, sestre asumpcionistke pa višjo dekliško šolo s konviktom. V Jamboliju je katoliška župnija in ljudska šola. V Slivnu vodi katoliško župnijo

asumpcionist P. Reydon, jako goreč duhovnik širokega obzorja; l. 1909 se je udeležil velehradskega shoda. P. Reydon izdaja bolgarsko življenje svetnikov v mesečnih spopičih; na ovitkih poroča o raznih dogodkih iz cerkvenega življenja. Izdal je tudi molitvenik za katoliške Bolgare vzhodnega obreda. Njegovo nabožno-kulturno delo je zelo važno in vredno podpore. Pred kratkim mi je pisal, da je njegova blagajna popolnoma prazna. Nek slovenski dobrotnik mu je na to poslal 200 K.

V okolici Odrina je pravo duševno središče bolgarskih misijonov. V veliki vasi Kara-Agač (nekako predmestje Odrina) imajo asumpcionisti malo semenišče za vzgajanje duhovskega naraščaja. Letos imajo nad 40 gojencev. Semenišče je izvrstno urejeno; vsi profesorji so prestopili v vzhodni obred. Nekaj posebnega je, da sprejemajo tudi dečke iz pravoslavnih rodovin in jih vzgajajo za katoliške misijone. V Turčiji je to mogoče; drugje ne bi bilo mogoče. Za srednješolske študije imajo zavod v Fanaraki pri Carigradu. Bivši gojenci asumpcionistov so najboljši misijonarji, izobraženi v katoliškem in bolgarskem narodnem duhu. V bolgarskih vaseh ustanavljajo misijonske postaje in župnije. Semenišče se vzdržuje z milodari iz zahodne Evrope. V podporo temu semenišču je simpatično »delo vsakdanjega kruha«. Dobrotnik si izbere določen dan v letu in plača za dotični dan najpotrebnejšo hrano za gojence; to stane okoli 20 K. Za dobrotnika se dotični dan bere sv. maša, gojenci molijo zanj in eden gojenec daruje sv. obhajilo v namen dobrotnika. Slovenski dobrotniki so doslej že za nekoliko tednov preskrbeli »vsakdanji kruh«. Sestre asumpcionistke imajo v Kara-Agač deklinško šolo in noviciat za bolgarske kandidatkinje. Vzgojile so že mnogo bolgarskih sester, ki sedaj poučujejo v šolah ali strežejo bolnikom.

V vasi Mostratli (Monaster) imajo asumpcionisti samostan, ki ga je ustanovil sveti bolgarski starček Pantelejmon, župnijo in ljudsko šolo. V vasi Derviška Mogila na turško-bolgarski meji vodi katoliško župnijo neki bivši gojenec asumpcionistov (Gešev); prav tako je tudi v vasi Sudžak, ki je že na bolgarskih tleh ob turški meji. Te tri vasi je izpreobrnil omenjeni starček Pantelejmon; zato smemo upati, da bode katoliška cerkev v tej okolici še zelo napredovala. V okolici Odrina so še tri druge misijonske postaje vzhodnega obreda.

3. Carigrad.

Leta 1860 so bili francoski lazaristi v Carigradu glavna podpora bolgarske unije. Leta 1895 je Leon XIII glavno skrb za vzhodne misijone izročil asumpcionistom; po njegovem naročilu so naslednje leto ustanovili bogoslovsko semenišče za Grke in Bolgare. Vsi bogoslovski profesorji (asumpcionisti) so priznani strokovnjaki v vzhodnem cerkvenem vprašanju; celo protestantje in Rusi jih visoko cenijo. Njih znanstveno glasilo »Échos d'Orient« je najboljša revija svoje vrste. Umevno je torej, da so taki učenjaki najsposobnejši odgojitelji grških in bolgarskih misijonarjev. V Fanaraki pri Carigradu imajo nekako srednjo šolo za svoje bolgarske gojence. Nikoli se še ni tako temeljito in vsestransko delalo za unijo kakor delajo asumpcionisti. Zato so njih misijoni in podjetja najbolj vredna naše podpore. Asumpcionisti so v stalni zvezi s tistimi (žal, da tako maloštevilnimi) katoliškimi Slovani, ki se zanimajo za cerkveno zedinjenje; udeležujejo se unionističnih shodov na Velehradu in

bodo glavna znanstvena podpora »Velehradske Akademije«. Posebno si prizadevajo, da bi katoliške Jugoslovane pridobili za praktično misijonsko delo na Balkanu. Čudno! Rojeni Francozi umevajo potrebo misijonskega dela na Balkanu mnogo bolje kakor mi. Nekateri so se tako prilagodili bolgarskemu značaju, da jih je težko ločiti od Bolgarov.

IV.

Katoliška cerkev v Rusiji.

V zadnjih pet letih je okoli 250.000 ruskih državljanov prestopilo v katoliško cerkev. Mnogi izmed njih se prištevajo ruski narodnosti. Za te se v Peterburgu izdaja ruski katoliški mesečnik »Věra i Žiznj« nabožno-poučne vsebine; naročnikov ima nad 4000. Ker v Rusiji še ni dovoljena katoliška hierarhija vzhodnega obreda, zato so skoraj vsi katoliški Rusi prestopili k latinskemu obredu. Za te Ruse je v Peterburgu in Moskvi preskrbljena dopolnilna služba božja (pridige, litanije, pesmi) v ruskem jeziku. Ko so se lansko leto prvokrat pele ruske litanije in ruske pesmi pri blagoslovu, so bili skoro vsi navzoči Rusi do solz ginjeni. V Peterburgu in Moskvi bodo zgradili nove cerkve za katoličane ruske narodnosti. Sedaj zbirajo v ta namen prostovoljne darove.

Okoli izpreobrnjenih ruskih duhovnikov se v Peterburgu in Moskvi zbira mala čreda ruskih katoličanov, ki bi tudi v sedanjih razmerah radi ohranili vzhodni obred. V Peterburgu jih vodita konvertita duhovnika Susaljev in Zverčaninov, v Moskvi pa Storožev. Ustanovitev katoliške hierarhije vzhodnega obreda je nujno potrebna. Ruska država bode morala to nazadnje vendarle dovoliti, ker sicer bo sama kriva, če se bodo ruski katoličani odtujevali ruski narodnosti in ruskemu narodnemu značaju. Število ruskih izpreobrnjenih duhovnikov se ne da določiti, ker mnogi izmed njih ne morejo in ne smejo javno nastopiti kot katoličani. Večinoma se izpreobračajo bivši duhovniki staroobredcev, ki spoznavajo, da je v katoliški cerkvi prava cerkvena avtoriteta, ki bi mogla staroobredce rešiti iz njih negotovega položaja. Staroobredski tednik »Cerkev« (izhaja v Moskvi) sicer vedno piše proti katoliški cerkvi, a v resnici se stvarno velikokrat zelo ujema s katoliškimi načeli. Zato smemo še vedno pričakovati, da se bodo začeli staroobredci v večjem številu združevati s katoliško cerkvijo.

V Rimu živi znatno število ruskih katoličanov vzhodnega obreda. Lansko leto so zanje priredili rimsko cerkev sv. Lovrenca (San Lorenzo ai Monti); na »ikonostazu« so naslikane podobe Rusom najbolj priljubljenih svetnikov, razne podobe M. B., sv. Vladimira, sv. Cirila in Metoda, sv. Teodozija. Cerkev je bila slovesno izročena Rusom dne 13. novembra 1910, na dan, ko praznuje vzhodna cerkev spomin sv. Janeza Zlatousta. Vsako prvo nedeljo v mesecu se vrši slovesna staroslovenska služba božja za zedinjenje s cerkvenim govorom v ruskem, italijanskem in francoskem jeziku. Gotovo najboljši dokaz, da so v Rimu vedno pripravljene pospeševati cerkveno zedinjenje.

Leta 1911 bode minilo 60 let odkar je škof Slomšek ustanovil »Bratovščino sv. Cirila in Metoda« (od apostolskega sedeža je bila potrjena leta 1852) ter začel Slovence navduševati za delo za cerkveno zedinjenje. Naj bi se torej letos poživila častitljiva »Bratovščina sv. Cirila in

Metoda« in razširjalo »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« (glej Koledar »Družbe sv. Mohorja« 1911, str. 97). Nemški katoličani se na katoliških shodih navdušujejo za misijone. Ali naj mi pozabimo na tiste misijone, ki so v prvi vrsti od nas odvisni? Kot katoličani smo dolžni, da se zanje zanimamo in jih po svojih močeh podpiramo. Gotovo imamo tudi doma veliko dela; vendar se nikar ne bojmo, da bi domače delo zaradi misijonov kaj trpelo. Slo mšek je vedel, da je doma veliko dela; prav zato je ustanovil »Bratovščino sv. Cirila in Metoda« kot važno dopolnilo katoliškega dela v domovini.

Dr. F. Grivec.

2. Četrti hrvatsko-slovenski katehetski tečaj.

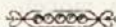
Četrti hrv.-slov. katehetski tečaj, ki se je vršil v Djakovem od 5. do 9. julija 1910, se je od vseh dosedanjih tečajev najbolj obnesel. Hrvatski in slovenski katehetje vedno bolj spoznavajo, kolikega pomena je dobra kateheza, in zato čutijo potrebo, da se med seboj združujejo, sestajajo in posvetujejo, kako bi mogli vspešno delovati v vzgoji. Pri III. hrv.-slov. tečaju v Ljubljani se je določilo, da se vrši IV. tečaj kje v Slavoniji, da bi se ga lažje udeležili duhovniki iz Bosne in bi Slovenci spoznali slavonske kraje. In tako se je izbralo Djakovo, da si morejo ogledati mnogi veličasten spomenik — stolnico — vladike Strossmayerja. Ko se je določil kraj, se še ni znalo, da bo Strossmayerjev naslednik škof Krapac s toliko ljubeznjivostjo sprejel udeležence tečaja: vsi (bilo jih je okoli 120) so bili ves čas njegovi gostje.

Na tem tečaju se je mnogo lepega slišalo v spodbudo v težavnem katehetskem delovanju. Predavateljev, duhovnikov in učiteljev, je bilo skupaj 15. Prvi dan, na praznik sv. Cirila in Metoda, po sv. maši, katero je služil škof Krapac sam, so govorili z vso navdušenostjo o važnosti katehetskega tečaja msg. Cepelić kot predsednik in škofa Voršak in Krapac. Popoldne pa je imel župnik Golubičić (Komletinac v Slavoniji) pred otroci praktično katehezo o zakramentu pokore (za tretji razred). — Drugi dan je predaval kaplan Galović (sremski Karlovac): »Sakrament pokore kao odgojno sredstvo naravno i svrhunaravno«. Za njim je nastopil slovenski referent prof. dr. Levičnik (Ljubljana) in je govoril »o ekshorti za dijake«, kakšna naj bo snov, oblika, in kako se je treba za njo pripravljati. Znani zastopnik psihološke metode na Hrvatskem prof. Heffler je na to predaval: »Kateheza nije eksegeza«. Za njim je prišel na vrsto djakovski učitelj Lazarić z referatom: »Čimbenici (faktorji) u uzgoji«. Dan je zaključil župnik dr. Cenkić (Kalnik) s katehezo o prvi božji zapovedi za drugi razred. — Tretji dan je govoril prof. Rožić iz Zagreba o rimskih odah in njihovem vzgojnem pomenu, potem prof. Heffler, kako je »katehizacija predhodna ilustracija«, in katehet Cajnko iz Varaždina »o odgoju i obrazovanju djevojaka«. — Štrti dan je razpravljajl msg. dr. Dovranić iz Zagreba »o pomagalima psihološkoj metodi«, prof. Heffler: »Katehizacija je meditacija« in prof. dr. Peček iz Zagreba o katehizmu v XIV. stoletju. Praktično katehezo je imel učitelj Rakoš iz Vuke: »Zapovijed o ljubavi prema bližnjemu«. — Peti dan je predaval duhovnik Ivanek iz Zagreba o paleolitičnem človeku in predsednik hrvatskega katehetskega društva v Zagrebu prof. dr. Čukac »o zapadnem razkolu«. Nato se je bilo stavilo še nekaj praktičnih predlogov. Z zahvalnico v stolnici se je tečaj zaključil. Peti tečaj bi se imel

vršiti v Sarajevu. Tukaj naj bi se zbrali katehetje iz vseh hrvatskih in slovenskih pokrajin še v večjem številu!

Varaždin.

V. Cajnko.

V.

Slovstvo.

a) Pregledi.

Iz francoskega slovstva.

a) **Cerkveni in verski položaj na Francoskem.** P. Albert Marija Weiß prosi v svojem delu »Die religiöse Gefahr« svoje rojake, naj prečitajo knjigo »Un siècle de l'Église de France«¹, preden sodijo o francoskih razmerah. Mi smo prepričani, da bi inozemci mileje sodili Francosko, če bi čitali to jasno in priprosto pisano delo. Bivši rektor katoliškega vseučilišča v Lille msgr. Baunard podaja celotno sliko življenja, dela, bojov in napredka francoske cerkve v XIX. stoletju. Kratek pregled vsebine naj pokaže, kako zanimiva vprašanja se obravnavajo: Pij VII in Napoleon; galikanska cerkev; katoliška stranka in svoboda; Pij IX in Francoska; krščanski pouk; duhovništvo in redovništvo; episkopat in edinost z rimsko stolico; protikrščanski duh in njegove posledice; versko življenje; Leon XIII in cerkev; antiklerikalizem; politična in socialna kriza; tisk; francoski misijoni.

Mnogokrat se mi je že stavilo vprašanje: Kako je moglo priti na Francoskem do tako žalostnih razmer? V odgovor bi bilo treba pregledati zgodovino francoske cerkve ob l. 1870, posebno od l. 1876 naprej. Tak pregled daje znani Montalembertov biograf oratorianec p. Lecanuet v svojem delu: *L'Église de France sous la troisième République*². Izdal je do sedaj dva zvezka, pisana lahkotno in zelo zanimivo. Ta dva zvezka sta imela na Francoskem mnogo vspeha, tako da je drugega, ki je izšel v juniju 1910, razprodanih že okoli 4000 izvodov. Da je nastala zaradi te knjige tudi ostra polemika, je povse naravno, zakaj p. Lecanuet je govoreč o skoraj sodobnih dogodkih zbudil antipatijo drugače mislečih. Splošno pa velja sodba, ki jo je izrekla revija *Études* o drugem zvezku: »Brez njega (Lecanueta) bi bilo Debidourovo delo edino, kar bi imeli katoličani o razmerju med cerkvo in državo v zadnjih letih... Lecanuet je pa postavil dogodke v drugačno zvezo, pripoveduje jih v drugem tonu, presoja jih po drugih kriterijih: vsi ti popravki zaslužijo priznanje. Njegova knjiga je jasna, zanimiva, oživlja jo verski duh, po vsebini bogata, tako da marsičesa ni najti pri Debidourju.« Slično sodbo je izrekel

¹ *Un siècle de l'Église de France (1800—1900)*, par Mgr. Baunard, ancien recteur de l'Institut catholique de Lille. Paris. Ponssielgue. Ilustrirana izdaja 15 fr., navadna 5 fr.

² Paris. Poussielle. 2 zvezka. Vsak zvezek 5 fr.

Georges Goyau. Po našem mnenju je knjiga posebno zanimiva za tujce. Koliko držav namerava posnemati versko politiko francoske republike! Začne se pri šoli in se dosledno nadaljuje. Ta knjiga pripoveduje, kako je skoraj dan za dnem postajal hujši boj, ki so ga morali francoski katoličani biti proti oficialnemu ateizmu.

b) **Bogoslovna enciklopedija. Encyclopédie des sciences ecclésiastiques**, redigée par les savantes catholiques les plus éminents de France et de l'étranger. Paris. Librairie Letouzey et Ané. Ta obširna enciklopedija bode obsegala pet delov: Dictionnaire de la Bible, D. de Théologie, D. d'Archéologie et de Liturgie, D. d'Histoire et de Géographie ecclésiastiques, D. de Droit canonique. S izdajanjem prvih starih delov se je že začelo, peti, obsegajoč cerkveno pravo, bo začel izhajati, ko se bode konečno kodificiralo kanonično pravo. Do sedaj je objavljenih 105 zvezkov in 4°, t. j. 33 000 kolon ali 16.500 strani v malem, a dobro čitljivem tisku.

Najbolj je napredoval Dictionnaire de la Bible pod vodstvom tajnika biblične komisije F. Vigouroux. Do danes se je izdalo 35 zvezkov; zadnji obsega članke od besede Scribe do Royaume de Dieu. Tudi nasprotniki priznavajo znanstveno vrednost in zanesljivost tega dela. — Dictionnaire de Théologie je začel izhajati pod vodstvom Vacantovem, kateremu je sledil prof. Mangenot. Zadnji, 30. zvezek obsega članke Dieu—Dogme. Zeitschrift für katholische Theologie imenuje to podjetje naravnost monumentalno delo, ki bo v popolnosti prekašalo Kirchenlexikon. — Dictionnaire d'Archéologie et de Liturgie urejuje Dom F. Cabrol, benediktinski opat v Farnborough. Izšlo je 20 snopičev, zadnji obsega Cantorbéry—Catéchumenat. Kar je Daremberg-Saglio ali Pauly-Wissowa za klasično starinoslovje, to bode Cabrolov slovar za krščansko. — Dictionnaire d'Histoire et de géographie ecclésiastiques vodi msg. Baudrillart, rektor katoliškega vseučilišča v Parizu. Do sedaj obsega še samo dva zvezka. Vanj se bode sprejelo vse, kar se nanaša na cerkveno zgodovino in geografijo; pri ločenih cerkvah se bode oziralo samo na one stvari, po katerih so kakorkoli stopile v dotiko s katoliško cerkvo. Vsakemu članku je pridejana bogata bibliografija.

Dictionnaire de la foi catholique, publié sous la direction de A. d'Alès, professeur à l'Institut catholique de Paris. Paris. Librairie Beauchesne. Izhaja v zvezkih po 160 strani (320 stolpcev); cena zvezku 5 frankov. — Ta enciklopedija je popolnoma predelan Jaugyjev Dictionnaire apologétique. Naslov sam že pravi, da se peča z apologijo in ugovori proti krščanstvu, posebno novejšimi. Članki so pisani jasno in pri vsej znanstveni natančnosti poljudno. Imenujemo samo nekatere posebno važne in skrbno izdelane: Agnosticisme (Chossat S. J.); Babylon et la Bible) Condamin S. J.; st. 329—390); Critique biblique (Durand S. J.; st. 761—819); Dieu (Garrigou in Lagrange; 941—1088); Esclavage (Allard; 1457—1522). O evangelijskih bode pisal lyonski profesor Lepin, eden najhujših nasprotnikov Loisyja.

Konečno naj še omenim zbirko zgodovinskih študij, ki jo izdajajo profesorji katoliškega vseučilišča v Parizu pod naslovom: La Bibliothèque de théologie historique. Izšle so že te-le knjige: Histoire de la théologie

positive du concile de Trente au concile du Vatican; La théologie catholique au XIX siècle; La théologie de Tertullien; La théologie de saint Hippolyte; La théologie de saint Paul I; La théologie de Cardinal Belarmin; Les origines du dogme de la Trinité. *A. Bayol.*

b) Ocene.

Handbuch zur Biblischen Geschichte. Für den Unterricht in Kirche und Schule sowie zur Selbstbelehrung. Siebte, neu bearbeitete und vermehrte Auflage. Zweiter Band: Das Neue Testament. Bearbeitet von Dr. Jakob Schäfer, Professor der Theologie am bischöfl. Priesterseminar in Mainz. Mit 103 Bildern und drei Karten. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. 1910. 8°. (XXII u. 820). K 12.60; gbd. K 15.60.

To je naslov knjigi, ki je menda že vsakemu gosp. katehetu dobro znana, zakaj dosedaj nimamo nobenega drugega bolj praktičnega pripomočka za razlaganje svetopisemskih zgodb; predstoječa nova (sedma) izdaja se pa res odlikuje po svojih posebnih vrlinah: 1. je l. 1908 pisatelj Schäfer obiskal sv. deželo, kar je za vsakega, ki hoče pisati o bibličnih stvarih, neprecenljivega pomena; vsled tega so tudi izginile nekatere, posebno topografične pomote, ki so se nahajale v prejšnjih izdajah; 2. nam nu di nova izdaja analizo ali kratek posnetek vseh Pavlovih in 10 katoliških listov v prijetni in lahko umevni obliki in 3. sta ob koncu knjige dva prav zanimiva dodatka: Anhang I. Pilger und Pilgerberichte. Forscher und Forschungen im hl. Lande. Anhang II. Vereine und Gesellschaften, die religiöse oder wissenschaftliche Interessen im hl. Lande verfolgen.

Hvalevredno je tudi, da nam podaja knjiga najnovejše rezultate bogoslovne učenjaške diskusije in krajevnih raziskovanj in izkopavanj; kjer pa še stvar ni določena, tam navaja za vsako dotično podmeno priznane avtoritete n. pr. kedaj je sv. Matevž spisal svoj evangelij, ali okoli leta 40 ali 70? ali natančneje 42 ali 67? Prvega mnenja so Kaulen, Cornely, Belser, drugega pa Schanz, A. Schäfer, Batiffol. — Opozoriti pa hočem tudi na nekatere podatke, s katerimi se ne morem celo strinjati. Tako n. pr. nam knjiga ponuja kot dognano resnico, da so vse sv. n. z. knjige spisane v grškem jeziku razun Matevževega evangelija; kaj pa list do Hebrejcev? ali nam ni sv. Pavel prvotne snovi za to pismo podal v aramajskem jeziku? In res trdijo Panten, Klement Aleks. in drugi stari pisatelji, da je sv. Pavel kot Hebrejec, Hebrejcem pisal hebrejski. — Da bi bil sv. Marko pisal v latinskem jeziku, tega pač dandanes¹ menda ne trdi nihče več; toda omenilo bi se lahko bilo, da je ravno to mnenje resno zagovarjal kardinal Baronij.

Razprava o zvezdi, ki je modrim kazala pot do novorojenega Zveličarja mi nikakor ne ugaja (na str. 129—131); sv. očetje namreč učijo (in ž njim se strinjata slavna zvezdoslovca Kepler in Tycho de Brahe), da je bila to celo posebna zvezda ali izredna prikazen na nebu, ne pa znabiti »kraljevska konjunkcija zvezd«, kojo je bilo videti pred Kristusovim rojstvom¹.

¹ V tem oziru je prav zanimiva in poučna pridiga prem. knezoškofa Mihaela dne 6. jan. 1898: Das hl. Dreikönigsfest. Vortrag gehalten von Dr. Mich. Napot-

V obče se pa mora reči, da je ta nova izdaja izvrstna knjiga, ki bo dobro služila znanosti in praktični uporabi. *J. Zidanšek.*

Theologia moralis auctore Aug. Lehmkuhl S. J. Vol. I. cont. Theol. mor. generalem et ex speciali theol. mor. tract. de virtutibus et officiis vitae christianae. (XIX et 900). — Vol. II. cont. theol. mor. specialis partem secundum seu tract. de subsidiis vitae christianae. Cum duobus appendicibus (XVI et 950). Ed. XI de integro revisa, relecta, adaucta. Friburgi Herder 1910. K 24; gbd. Halbfranz K 29.76.

P. Lehmkuhl, ki vživa v »kraljestvu morale« neoporečeno priznanje, bodisi radi vsestranske zanesljivosti zastopanih nauk, bodisi radi lahkotne, dosledne in spretne uporabe neizpremenljivih moralnih principov pri vseh, tudi pri najnovejših vprašanjih, ki jih tok časa sili v ospredje, je priredil zopet novo in sicer že 11. izdajo svoje slovite knjige »Theologia moralis«. Prvič je izšla njegova »Theologia moralis« leta 1883. Če so že tedaj označili ocenjevalci to knjigo z znanimi, laskavimi besedami: »Laudibus huius operis« aliquid addidisse decerpisse est«, velja ta pohvala v polnem obsegu in še bolj o pričujoči izdaji. Tekom 25 let se je naravno nabralo obilno nove tvarine (novi dekreti, nove in važne disciplinarne spremembe), katero je bilo treba uvrstiti med traktate nraivoslovne knjige; tudi so se spremenile in izpolnile družabne razmere, katere mora moralist upoštevati; napredovala je posebno dušeslovna znanost, ter rodila rezultate, ki so za moralista tako fundamentalnega pomena, da jih ne sme spregledati. Tem potrebam je skušal ustreči avtor v prejšnjih izdajah svoje knjige le toliko, da je dostavljaj na primernih mestih kratke opombe, ne da bi na ta način trpela stereotipična oblika knjige. Toda te opombe niti oddaleč niso ustrezale svojemu namenu, zato se je avtor odločil za radikalno preurejenje knjige. To se je zgodilo v enajsti izdaji, ki se nam prezentira, kot »de integro revisa, relecta, adaucta...« Oba debela dela sta na novo stavljena, in zato je bilo mogoče vplesti med prejšno tvarino popolnoma nove traktate; razširiti ali pa skrajšati dosedanje traktate, kar je seveda popolnoma spremenilo marginalne številke prejšnjih izdaj.

Toda dasi ima 11. izdaja premaknjene in spremenjene marginalne številke, ki se pri citiranju navadno rabijo, vendar ne izključuje porabe prejšnjih izdaj; zlasti ker je dodal pisatelj ob koncu II. dela nekaj »ključ«, ki orientira na mah čitatelja, katera »stara« številka odgovarja »novi«.

Posebej bodi opozorjeno na sledeče spremembe: Nova je v obeh delih sistematika. Dosedanje izdaje so bile tako urejene, da so se obravnavala najprej vsa glavna načela (principi) kake zaokrožne materije — in še le potem so se aplicirala ta načela na posamezne slučaje. Ta metoda je bila sicer za predavanja in za šolsko porabo priporočljiva, toda čitatelj se za takšno metodo ne more ogreti. — V novi izdaji je opustil avtor ta sistem in rešuje slučaje takoj med principi, na licu mesta. Pri sprejemanju in uvrščavanju novih tvarin se je držal avtor svojega »Compendium theologiae moralis«, ki je izšel leta 1907 v 5. pomnoženi izdaji. Kakor tam je tudi v I. delu Theologiae moralis sprejel kot »caput preambulum« solidno razpravo »de fine hominis«, ki tvori pravzaprav pod-

lago krščanske morale (štev. 1—50). Traktat je razdelil v sledeče teze: »I. Ultimus finis Dei operantis in creatione seu ultimus finis creatoris est ipsa Dei gloria intrinseca. II. Ultimus finis obiectivus creationis, adeoque etiam hominis est gloria Dei externa, eaque per beatitudinem hominis formaliter attingenda. III. Ex parte hominis eius ultimus finis internus est perfecta beatitudo in possessione Dei obtinenda.« Sledi razprava o nadnaravnem značaju blaženosti in o njenem bistvu. V traktatu »De voluntario« se z zadovoljstvom opazi nov odstavek (št. 87—92): »De iis, quae remote vel dispositive in liberum arbitrium eiusque diminutionem influunt«, v katerem spretno in dosledno uporablja tozadevne spise: A. Huber: »Hemnisse der Willensfreiheit« (Münster 1904); Beßmer, »Störungen im Seelenleben« in »Die Grundlagen der Seelenstörungen« (Freiburg 1904 in 1906); Familler, »Pastoralpsychiatrie«. Opozarjam tudi na stališče, katero zavzema avtor v vprašanju: De distinguendo peccato mortali et veniali (339), kakor tudi na jasno distinkcijo nove razprave o monopolu, o kartelih in trustih (1332—1334), kjer izvaja: »Quae foedera si fiunt contra immodicam aemulationem ad impediendam nimiam pretii rerum depressionem atque depressionem salarii operariorum, ad coercendam immodicam abundantiam in producendis mercibus, non est, cur reprobanda sint. Si autem tendunt in aemulos omnes vi suprimendos vel atterendos, in deprimendos operarios, in accumulandas iniquo pretio rerum divitias, iniustitiae damnari debent.« — Novo je tudi vprašanje, ki ga stavi avtor v traktatu »De contractu operariorum«, kako naj se umevajo besede okrožnice Leona XIII »Rerum novarum« glaseče se: »ex fine laboris homini ab eius auctore impositi sequi, ut alendo opifici... imparem mercedem esse haud liceat« utrum illud »alendo opifici« intelligendum sit de opifice solitario an de opifice cum sua familia indigente? Odgovarja: »Si condendae familiae homini inest ius naturale, natura ipsa dictat operarium labore suo tantum lucrari posse debere, quantum sufficiat, ut se suosque modest alat.« V naslednjih vrstah pa pojasnjuje kako je umeti »tantum, quantum ad alendum sufficiat« (1346—1350). O novi razpravi: »Specialia de assecuratine vitae« in: »Specialia de assecuratione operariorum, contra infortunia, de assecuratione invalidorum et senum« pregledno označuje krivice in nepoštenosti, ki se lahko pri zavarovanju dogodijo ali pa se redovito dogajajo. (1360—1366).

Spremembe II. dela so po pretežni večini povzročile papeževe določbe o pogostem sv. obhajilu, o mašnih štipendijah, o zakonskem pravu i. dr. Vrhutega je poglobil pisatelj dogmatične partije v traktatu »De sacramentis« (67. 127. 128). Določbe o mašnih štipendijah se navajajo brez vsakega komentarja (275—80). Jako skrčena so tudi prikladna pojasnila o dekretu »Ne temere« (886—895) ter ne dosejajo jasne razlage Noldin, »Decretum de sponsalibus et matrimonio«. Veliko jasneja je razprava s katero končuje II. del: »Supplementum de prohibitione et censura librorum«, ki smo jo v prejšnjih izdajah pogrešali (1312—1340). Naj še omenim, da je tudi »Series chronologica propositionum damnatarum ab a. 1418 ad a. 1907«, katero je uvrstil pisatelj v I. dodatku II. dela izpopolnjena z dekretom Pija X »Lamentabili« (XIX) in z dekretom »De aperiitione conscientiae superioribus haud exigenda (XX). Tudi dodatek II., ki navaja v abecednem redu vse uglednejše starejše in najnovejše pisatelje-moraliste, je pomnožen in popravljen. Škoda, da se je vrinila tudi v to iz-

dajo odprta zgodovinska neresnica, da bi bil Thyrsus Gonzalez, preden je vstopil v Družbo Jezusovo, sloveč profesor bogoslovja v Salamanki. P. Gonzalez (roj. 18. jan. 1624) je vstopil že l. 1643 v D. J., bil potem 1655—1665 in 1676—1687 profesor dogmatike v Salamanki, vmes pa je 11 let delal kot ljudski misijonar. L. 1687 je bil izvoljen za generala Družbe Jezusove.

Lehmkuhlova knjiga sicer ni umerjena za učno ali šolsko knjigo, ampak je izvrsten »Nachschlagewerk«, ki naj ne manjka med knjigami vestnega in ukaželjnega duhovništva. Dela ni treba znova priporočati, ker je itak priznано dobro.

Celovec.

Dr. Fr. Cukala.

Sociologija. Spisal dr. Aleš Ušeničnik. Izdala Leonova družba v Ljubljani. 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Tiskala Katoliška tiskarna. 8°. (XV in 839). Cena vez. K 10.80, broš. K 8.50.

Slovenska sociološka literatura ni ravno kvantitativno bogata na številu znanstvenih spisov, pač pa kvalitativno vsled njih izvrstnosti. Posebno dve veliki deli tvarjata stalen zaklad naše sociološke književnosti: Krekovi »Socijalizem« in Ušeničnikova »Sociologija«.

Prvo je predvsem zgodovinsko delo, drugo pa bolj filozofično. V predgovoru navaja Ušeničnik razloge, zakaj ni priredil 2. izdaje Krekovega dela, temveč se je odločil spisati lastno delo, in sicer socialno-filozofijo, najprej kot navadno vodilo za sociološki pouk na bogoslovnem učilišču, potem v razširjeni obliki kot knjigo za izobražence sploh.

Sociologija kot veda o družbi preučuje najprej načela in zakone, na katerih se mora snovati družba (sociologija v ožjem pomenu), potem pa v posebnem delu še natančneje preučuje pogoje materialne blaginje (socialna ekonomija).

Iskajoč enotnega načela, iz katerega bi mogli vse umeti, so se sociologi ločili v več šol. V uvodu razpravlja pisatelj precej podrobno o teh šolah. Sledeč italijanskemu sociologu Ahileju Loriji predstavlja intelektualno šolo (A. Comte), biološko (H. Spencer) in ekonomsko (K. Marx). Ne zadovolji ga povse nobena izmed teh treh, kakor tudi ne prirodoslovno-sociološka nekdanjega graškega profesorja Gumplovicza. Moderna psihološka in etična šola vpoštevata poleg tvornih činiteljev tudi netvarne, etična načela in tudi religijo; toda med njenimi zastopniki ni prave enote. Enoto daje sociologiji samo smoter, zato je treba to vedo pojmovati teleološko.

Celo tvarino deli pisatelj tako-le: najprej povzame iz metafizike in etike »osnovne ideje« (I. del). Potem razlaga »socialni organizem«, t. j. nauk o družbi, njenem postanku, smotru, nalogah itd. (II. del). V III. delu predstavlja »socialne sisteme«: individualizem, socializem in krščanski solidariizem. V IV. delu pa izkuša praktično rešiti najvažnejše »socialne probleme«.

Kakor vidimo, je razdelbno načelo v bistvu isto, kakor pri drugih krščanskih sociologih. Razlikuje se Ušeničnikova »Sociologija« od drugih učnih knjig te stroke (n. pr. Biederlack, Schindler, Kachnik) ne samo po razširjenem predmetu in mnogovrstnejši ter bogatejši vsebini (knjiga broji brez skrbno sestavljenega kazala 811 strani), temveč tudi po metodi.

Ravnokar imenovani pisatelji nam podajajo bolj za prakso prikrojeni obris socialne etike, Ušeničnik pa sistematično socialno filozofijo. Zato razpravljajo druge sociološke učne knjige osnovne ideje o človeku kot osebi, kot socialnemu bitju, o družbi, o državi itd., primeroma prav kratko, ker spada obširnejše obdelovanje te snovi v moralno filozofijo, naš pisatelj pa je tem osnovnim idejam — sicer je tako naslovljen le prvi del, moglo bi se pa tudi drugemu dati tak naslov — namenil nad 180 strani. Res pa je, da je Slovincem, ki še nimamo sistematične moralne filozofije, ne samo ta odstavek in poznejši slični, ampak tudi cela Ušeničnikova knjiga prav dobro došla.

V podrobnosti se ne moremo spuščati, samo omeniti hočemo to in ono. Z ozirom na socialno oblast pisatelj odklanja teorijo o pogodbi bodisi v Hobbesovem ali Rousseaujevem smislu ter izjavlja, da je vir socialne oblasti narava in v naravi izražena božja volja; božja volja je, da so države, da je v državi neka socialna oblast, toda božja volja ne določuje ne oblike državam, ne nositelja socialne oblasti. Kar se dostaje nositelja te oblasti, mu ne ugaja teorija nekaterih modernih katoliških sociologov, katera se snuje na dejstvih, ki iz njih nastanejo ali morejo nastati države (volitev, vojska, podaritev ali odpoved, socialna nuja) in katero Cathrein imenuje »prirodopravno«, temveč on posega nazaj po stari sholastični teoriji. Bellarmin, Suarez i. dr. so učili, da narava sama nikomur ne da socialne oblasti, torej je socialna oblast neposredno in po naravnem pravu v ljudstvu, posredno pa in po človeškem pravu v kraljih ali drugih vladarjih. Bistvo sholastične teorije je pravo, ne prizna pa pisatelj sholastičnega zaključka, kakor da bi prvotna vladavina bila demokracija; prvotno ni vladavina ne monarhična, ne demokratična.

Pisatelj kaj lepo in stvarno razloži načelno stališče v vprašanju demokracije in splošne ter enake volilne pravice, ki je potrebna reforme v smeri organizacije; iz stanovske ljudske organizacije bo vzrastle socialni volilni sistem.

Socialno zlo, s katerim se peča socialno vprašanje, je mnogovrstno: je tvorna beda, tudi ponižanje in suženjstvo, poleg tega tudi velika duševna beda, npravna izkvarjenost in verska praznota velikih socialnih slojev.

Nekateri smatrajo kot edini lek zoper vse socialne rane individualno svobodo — individualizem ali gospodarski liberalizem. Drugi zopet menijo, da je ravno individualizem kriv vsega zlega, zato je rešilna njegova negacija, ki odpravlja vsako zasebno lastnino ter proglašča družbo kot lastnico vsega in vse ljudi kot delavce v socialni službi — socializem. Zopet drugi pa sodijo, da je v resnici rešilna le sinteza individualizma in socializma — krščanski solidarizem.

S temi sistemi se peča 3. del »Sociologije«. Največ prostora zavzema razprava o socializmu, skorej še enkrat toliko kot oni dve o individualizmu in solidarizmu skupaj.

Obširna tvarina socializma je razdeljena na 4 poglavja: 1. utopije (Platonova Politeia, Morova Utopija, Civitas Solis Tomaža Campanelle itd.); 2. utopični komunizem proti koncu 18. in v prvi polovici 19. stoletja (Babeuf, Saint-Simon, Comte, Infantin, Bazard, Pecqueur, Fourier, Anglež Robert Owen, Francoz Cabet, Louis Blanc s svojo socialno organizacijo dela, Nemca Weitling in Karl Rodbertus); 3. moderni socializem (Marx,

Engels, Lassalle, takozvani čisti socializem): 4. izrastki socializma (anarhizem, agrarni socializem, državni socializem).

Način, kako pisatelj predstavlja in označuje socializem, je jasen in precizen, kritika kaže veliko dialektično rutino ter je tudi stvarno popolna. Saj pa je tudi avtor preštudiral in v to svrhu pridno porabil najboljše avtorje, kakor n. pr. Cathrein, Pesch, Schäffle, E. de Laveleye, Biederlack, Bernstein, Sombart, posebno Tugan Baranowsky . . .

Pri tej priliki bodi omenjeno, da pisatelj kaj rad in veliko citira. Če bi se vse tiste odstavke, ki vsebujejo doslovne citate ali pa kjer pisatelj povzema smisel iz drugega avtorja, postavilo nasproti tistim odstavkom, kjer on govori popolnoma z lastnimi besedami, ne vem, če ne bi bilo skorej ravnovesje.

Citati imajo dobro stran, ker ne pomnožujejo samo notranjih dokazov, temveč jim še tudi dodajajo zunanje. Toda imajo tudi svojo temno stran. Zdi se mi namreč, da preveč citatov vzbuja nekak videz, kakor da bi pisatelj ne zaupal dosti v objektivnost in dokaznost svojih besed, ker pusti druge zase in mesto sebe govoriti. Zdi se pa tudi — in izkušnja to potrjuje —, da citati znatno otežkočijo knjigo v didaktičnem oziru. Vrhutega se tudi to rado pripeti, da se takrat, ko avtor, na katerega se je prej oziralo ter tudi opiralo, krene v nasprotni tabor, ž njim razplete polemika. To pa razpravo dostikrat preveč raztegne, kakor se je n. pr. po mojem mnenju zgodilo v poglavju o čistem socializmu in o socialističkih dokazih.

K metodi, ki jo pisatelj rabi pri kritiki socializma, bi še tudi to omenili, da je ž njo nehote združeno ponavljanje. Tako n. pr. razpravlja avtor o materializmu marksizma v podrobni kritiki, v načelni kritiki in v kritiki socialne demokracije. Da, celo iste besede Tugana Baranowskega: »Duševno delo Pasteurja ali Werner Siemensja je tudi za narodno bogastvo veliko večjega pomena, kakor pa ekonomsko delo tisoč in tisoč tvorničkih delavcev«, se v primerno kratkih presledkih pojavljajo trikrat, in sicer str. 343, 372, 423.

Ne individualizem, ne socializem, ne moreta rešiti socialnega vprašanja, ker sta ekstremna in enostranska, temveč nek sestav, ki je v sredi, ki je sinteza dobrih plati individualizma in socializma ter ima v večnih etičnih načelih svoj temelj: krščanski solidarizem ali krščanski socialni sistem. Pisatelj najprej opredeli ta sistem, potem poda njegovo zgodovino v treh delih: 1. doba pred Leonom XIII (škof Ketteler in krščanski solidarizem na Nemškem, krščanski socializem v Avstriji in drugih deželah); 2. doba Leonova; 3. doba po Leonu in naš čas.

Leon XIII je začrtal vsemu svetu krščanski program o socialnem vprašanju, zlasti je to storil v 3 okrožnicah: »Quod apostolici muneris« (28. dec. 1878), »Rerum novarum« (15. majnika 1891) in »Graves de communi« (18. januarja 1901). Pisatelj tolmači te okrožnice, posebno natanko okrožnico »Rerum novarum«, ki se po pravici imenuje magna charta delavcev. Ušeničnik je skrbno zbral in pregledno razdelil vse glavne misli papeževga pisma. Vendar se nam zdi, da bi bilo boljše, ako bi bil objavil v celoti besede te okrožnice s primerno razdelitvijo in z označbo vsebine v napisih. Tako bi imeli bralci, katerim je najbrž iz večine ta slavna okrožnica nesmrtnega Leona nedostopna, lastne papeževge besede pred seboj.

Temeljujoč na Leonovih načelih pisatelj preučuje in priporoča pogoje, pod katerimi se naj izvrši velika socialna reforma, ki bo uresničila smoter krščanskega solidarizma, namreč blaginjo vseh. K temu je predvsem treba npravne reforme, ki jo klasično opisuje Foerster v svoji knjigi: »Christentum und Klassenkampf«; nadalje pravne reforme, socialne reforme (organizacije in demokracije), ekonomske reforme in splošno kulturne reforme. Na tem polju je podal velike in plodovite misli sloveči krščanski sociolog Vogelsang, na katerega se ozira Ušeničnik.

Zadnji del »Sociologije« se imenuje »Socialni problemi«, med katere avtor prišteva nov rod (družina in šole in njuna reforma), delavsko, obrtno, trgovsko, kmetiško, žensko vprašanje, socialne naloge občine, razmerje med delom in kapitalom, duhovnik in socialno delo.

Ta del je konkretna uporaba splošnih načel na dejanske razmere ali praktična sociologija, h kateri je tudi treba izkustva. Ker pisatelju poleg jako obsežnega teoretiškega znanja gotovo ne manjka izkustva, bi želeli, naj bi kmalu sam začel izvrševati tisto misel, ki jo je izprožil v predgovoru, da bi se izdala posebna »socialna knjižnica«, ki bi naj posamezna vprašanja bolj obširno tolmačila. Zakaj reči moramo, da je v praktičnem delu »Sociologije« marsikaj, da se poslužimo Ušeničnikovega izraza, preskopko povedano. Za dokaz navedemo samo kmetiško vprašanje, o katerem se razpravlja samo na 23 straneh, dočim je n. pr. Biederlack, kojega knjiga obsega komaj 304 strani, temu vprašanju namenil 34 strani. »Zadnji namen sociologije pa je vendarle praktičen: pokazati, kje treba socialne reforme in navajati tako na socialno delo«, pravi pisatelj sam (str. 31). Mogoče pa bi tudi bilo — in to še celo bolj svetujemo —, da bi pisatelj praktični del svoje »Sociologije« obširnejše obdelal ter izdal. Potem bi njegovo delo, ki je slovenski literaturi v čast in vsled svoje temeljitosti trajne vrednosti, imelo tudi večjo rabno vrednost.

Dr. Jos. Hohnjec.

Eucharistie und Bußsakrament in den ersten sechs Jahrhunderten der Kirche. Von Dr. Gerhard Rauschen, a. o. Professor der Theologie an der Universität Bonn. Zweite, verbesserte und vermehrte Auflage. Gr. 8° (XII u. 252). Freiburg i. Br. & Wien 1910. Herdersche Verlagshandlung. K 4.80; geb. in Lwd. K 6.—

Rauschenova knjiga o evharistiji in zakramentu pokore, ki je izšla pred dvema letoma, je zbudila povsod zanimanje: italijanski in francoski prevod ter druga pomnožena nemška izdaja so dokazi zato. R. ima kot zgodovinar dobro ime, predmet je težaven in vsebuje mnogo še nerešenih vprašanj, zato je zanimanje umljivo in opravičeno. Knjiga sama je pa tudi simpatična, in pisatelj jo karakterizuje najbolje sam v uvodu prve izdaje: »Ich halte mit meiner Auffassung niemals zurück, wo ich glaube, daß sie wissenschaftlich begründet und der katholischen Lehre nicht entgegen ist.« Druga izdaja je popravljena, kar se ji pozna na mnogih mestih, in hkrati pomnožena za 48 strani, ki se dele na razne pristavke in pa na nov paragraf o obhajilni praksi stare cerkve.

Resnična pričujočnost Gospodova v evharistiji je predmet § 1. R. beleži, da protestanti v novejšem času vedno bolj priznavajo realizem v stari cerkvi. Sam podaja kratek, pa prav dober pregled nauka najstarej-

ših cerkvenih očetov in pisateljev. Svoja izvajanja o Tertullianu, Cyprianu in posebno o Avguštinu je v drugi izdaji preciziral, in se popolnoma strinjam z njimi. — § 2 govori o transsubstanciaciji in o razvoju tega nauka. — Sledeči odstavek pojasnjuje in zavrača nedokazane in samovoljne teorije protestantov o postavljenju in prvotnem pomenu evharistije. — § 4 obravnava bistvo daritve sv. maše, posebno z ozirom na obširno Renzovo delo »Die Geschichte des Meßopferbegriffes« (2 zv.) in na Wielandove knjige. S to razpravo, kakor je sedaj v drugi izdaji, se povse strinjam, posebno kar zadeva Wielanda. Škoda, da W. ni takoj od začetka preciziral svojega stališča, kakor je to storil v uvodu svoje zadnje knjige »Der vorirenäische Opferbegriff«; preprečil bi bil marsikatero nesporazumljenje. Mimogrede omenjam, da se mi zdi zelo neverjetno, da meni Athenagoras, Legatio 13 z izrazoma *ἀναμιατικὸς θυσία* in *λογικὴ λατρεία* evharistično daritev (str. 85 nsl.). — V § 5 govori o kanonu maše. Molitve v »Nauku 12 apostolov« (pogl. 9 in 10) smatra po pravici za evharistične, potem podaja prevod t. zv. Serapionove anafore, se pridružuje mnenju, da so sledili prvi kristjani pri evharističnih sestankih redu judovske sobotne večerje (Drews, von der Goltz) in sprejme kot najverjetnejšo Drewsovo hipotezo, da se je izvršila v kanonu rimske maše tekom 5. stoletja (morebiti po Gelaziju I) nova razredba molitev, ki jo imamo še sedaj, dočim se je prej kanon začeljal z molitvo »Hanc igitur oblationem«, in so molitve »Te igitur clementissime Patere«, »Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum« in »Communicantes« imele svoje mesto še le za molitvo »Supplices te rogamus«. Tudi to stališče odobrujem. — § 6, katerega konec je R. v novi izdaji znatno izpremenil, vsebuje vse, kar se da reči o težavnem vprašanju epikleze. Dobro bi bilo pojasniti pomen tretjega fragmenta iz Dêr Bazyleh v Egiptu, katerega je objavil Dom P. de Puniet, *Fragments inédits d'une Liturgie Égyptienne écrits sur Papyrus* v Report of the Nineteenth Eucharistic Congress, held at Westminster from 9th to 13th September 1908. London 1909, 367—401. Posebno hvalevredno je, da je sestavil R. vse tekste cerkvenih pisateljev, ki so važni za presojanje epikleze. — Zadnji paragraf govori o obhajilni praksi stare cerkve, kolikokrat so verniki prejemali sv. zakrament, in kakšna priprava se je zahtevala.

Drugi del knjige (§§ 8—12) je temeljita in trezna razprava o staro-cerkveni spokorni disciplini. § 8, ki je v novi izdaji znatno razširjen, govori o cerkvenem odpuščanju poglobitvinih grehov v prvih treh stoletjih. R. pride po vestnem raziskovanju do teh-le zaključkov: Hermas zastopa v drugem stoletju mnenje, da se poglobitvni grehi (apostazija, umor in prešestvo) po krstu ne morejo več odpustiti, dovoljuje pa izjemoma za zdaj enkratno odpuščanje. Justin in Irenej pravita, da dobe lahko vsi grešniki odpuščanje. Tertullian obeta v svojem delu iz katoliške dobe »De paenitentia« vsem grešnikom odpuščanje, seveda onim, ki so krivi poglobitvinih grehov, le enkrat. Ni pa gotovo, ali govore vsi ti o cerkveni absoluciji ali pa samo o odpuščanju pri Bogu, da, ako pregledamo vse gradivo, se zdi zadnje bolj verjetno, vsaj pri Tertullianu. Potemtakem je še le Kallist s svojim dekretom dovolil cerkveno rekonziliacijo za nečistnike (220) in bil vrh tega v praksi tako popustljiv, da ga rimski Hipolyt ostro graja (*Philosophumena* IX 2). Apostatom in morilcem se je

pa v Tertullianovi dobi v zapadni cerkvi odrekala cerkvena rekonce-liacija. Izprememba te prakse se je izvršila sredi 3. stoletja vsled De-cijevega preganjanja, najprej v Rimu, potem tudi v Kartagini. Najdalje-je veljala stroga disciplina na Španskem, kar izpričujejo kanoni sinode v Elviri (okoli l. 300). V oceni prve izdaje R. knjige (*Literarischer Anzeiger* XXIII, 1908/9, 374) sem to stališče odklonil, sedaj pa sem po novem primerjanju vsega gradiva izpremenil svoje mnenje ter se popolnoma strinjam z R. glede stroge prakse, ki je veljala v Rimu, Kartagini in na Španskem proti apostatom (in moril-cem) do srede 3. stoletja. K temu me je privedlo najprej proučevanje Cyprianovih listov. V vzhodni cerkvi se je postopalo vobče milejše, kolikor se da sklepati na podlagi pičlih virov. — O javni izpovedi grehov (§ 9) zastopa R. tole mnenje: Za javno storjene pogla-vitne grehe se je zahtevala javna izpoved pred verniki, za tajne pa ne. Ako je bilo dejanje tajno, je opravljal grešnik javno pokoro, pa brez javne izpovedi. Javni pokori so bili podvrženi t. zv. poglavitni grehi (*peccata capitalia, mortalia, mortifera*). Tertullian jih našteva troje: odpad od vere (*idololatria*), nečistost (*adulterium in fornicatio*) in umor (*homicidium*) in jih hoče razbrati iz dekreta t. zv. apostolskega koncila v Jeruzalemu (Dej. ap. 15, 28 nsl.). Opomniti pa je treba, da so to tri vrste grehov, da torej vsebujejo mnogo grešnih dejanj, kar je razvidno iz spisov 4. sto-letja. V 5. stoletju so omejili javno pokoro na poglavitne grehe *stricto sensu*. Pojem in obseg poglavitnih grehov, kakor jih umevamo sedaj, je iz srednjega veka. Evagrij jih našteva osmero, njemu sledi Kassian, Gregorij Veliki jih pozna sedem. To število je končno obveljalo po Petru Lombardskem; red, v katerem jih naštevamo, je iz 13. sto-letja. — O instituciji javne pokore govori R. v § 10. Javni pokori so bili podvrženi poglavitni grehi. Za tajno storjene take grehe se je naložila tudi javna pokora, vendar tako, da se iz nje ni dalo spoznati, kaj da je spokornik zagrešil. Izjema je bila morda v Španiji, kjer je bila spokorna disciplina posebno stroga. Najmanjša kazen je bila izključitev od evha-ristične službe božje ali vsaj od sv. obhajila. Da so se spokorniki pred daritvo s katehumeni odpuščali, se za zapadno cerkev ne da dokazati. V cerkvi so stali spokorniki blizu vrat. Razdelitev spokornikov v štiri raz-rede je bila v zapadni cerkvi neznana; še le v 9. stoletju se je pojavila za kratko dobo v frankovski državi slična institucija. Čas pokore se je včasih skrajšal po posredovanju mučencev pri škofu (*libelli pacis*); mučen-cem samim se pa nikdar ni priznavala oblast, deliti rekonce-liacijo. Od 4. stoletja naprej se je disciplina polagoma omilila, posebno naglo v vzhodni cerkvi. — Zgodovino tajne izpovedi, »eno izmed najtemnejših poglavij zgodovine dogem«, podaja R. v § 11 (210—247). Izpoved javnih pogla-vitnih grehov je bila v prvih štirih stoletjih skoraj povsod javna. Ker se je pa smela ta izvršiti le z odobrenjem cerkvenih predstojnikov, so seveda grešniki prej tem povedali svoje grehe; niso pa po tej izpovedi dobili odveze: ta se je podelila še le po končani pokori. V štrtem sto-letju imamo priče za tajno pokoro in tajno izpoved, in gotovo je bila ta že poprej v navadi za tajne grehe. V 5. stoletju se je javna pokora in izpoved vedno bolj omejala, da, na vzhodu je skoraj popolnoma izginila. Tako je obveljala izključno tajna izpoved, pri kateri se je odveza takoj podelila.

Lukman.

Umetniški spomeniki lavantinske škofije. Drugi zvezek: **Konjiška dekanija.** Spisal Dr. Avguštin Stegenšek, profesor bogoslovja in c. kr. konservator. S 75 nariski v tekstu in 94 slikami na 59 tablicah. V Mariboru 1909. Založil pisatelj. Leks.-8°. (VIII, 300 strani in 59 tablic).

Minulo je že več kakor eno leto, odkar je izšel imenovani zbornik. Ako se poročilo o njem še le sedaj objavlja v »Voditelju«, je temu kriv poročevalec, ki je moral za dva strokovna lista podati oceno. Težko pa je o istem delu dvakrat pisati, ne da bi se misli ponavljale. — Sicer pa imajo »Umetniški spomeniki« trajno vrednost, in ne bodo tako lahko zastareli, kakor mnogi drugi izdelki na književnem trgu. Zato tudi poročilo o njih ne bode došlo prepozno.

Drugi zvezek »Umetniških spomenikov« nudi več, kakor izraža naslov. Tu ne najdemo le natančnega opisa cerkvenih in svetnih spomenikov (cerkva, gradov, grajščin, pokopališč) temveč tudi mnogo poglavij o zgodovini župnij, samostanov in gradov. Zgodovina žičke kartuzije zavzema dobro četrtno knjige. V svojem prvem poročilu (Izvestja muz. društva za Kranjsko 1909, str. 189) sem to preobilo zgodovinsko navlako grajal kot nedostatek, ker ni potrebna za umevanje opisanih predmetov in ne vstreza namenu knjige. G. pisatelj mi je potem v posebnem pismu navel vzroke, ki so ga nagnili, da je tudi zgodovino sprejel v okvir svojega dela. Bili so sledeči: Ozir na čitajoče občinstvo, ki zgodovino rado čita in razume, za umetnost pa dostikrat nima dovolj razuma in naobrazbe. Pomanjkanje monografij za konjiški okraj in vsled tega potreba temeljitih, izvernih zgodovinskih študij, ki olajšujejo umevanje umetnin. Slednjič je odločevalo tudi dejstvo, da konjiška dekanija še nima svoje tiskane zgodovine, kakor jih imajo po zaslugi rajnega prošta Orožna druga cerkvena okrožja lavantinske škofije. — Popolnoma vpoštevam navedene razloge, ki pričajo, kako težko je pri naših književnih razmerah izvesti delitev dela. Vendar vstrajam pri svojem mnenju, da je pri opisovanju umetnin sprejeti le toliko zgodovinskih podatkov, kolikor jih je za njih umevanje neobhodno potrebnih. Drugo spada bolj v zgodovinski zbornik kakor pa med »Umetniške spomenike«.

Drugi zvezek kaže enako kakor prvi veliko marljivost pri nabiranju gradiva in opisovanju posameznih predmetov. Poudarjal sem, v imenovanem poročilu, da imamo pred seboj vestno sestavljen umetniški inventar konjiške dekanije. Ta pripomba nima biti očitek. Znanstveno vrednost dela taka natančnost le poveča. Toda, ako bi se gradivo nekoliko bolj organsko razpredelilo, umetniške in zgodovinske vrednote nasproti malenkostim bolj poudarjale in osvetlile, bi bila knjiga zanimivejša in vtis celotnejši. Moja opomba velja torej le za formalno ali estetično plat knjige.

Posameznih malenkostnih zmot in pomanjkljivosti tu ne bodem zopet našteval. Splošno bi bilo v prihodnje želeti doslednejšo terminologijo pri opisovanju stavbenih delov in čistejši jezik. Uredba družega zvezka se razlikuje od prvega tudi v tem, da so važnejše slike, (59 tablic), odtisnjene na finejši papir, pridejane ob koncu knjige, za tekst in nekatere risbe pa se je rabil slabejši papir. Tudi ta izprememba, ki jo je narekovalo varčevanje, ni delu v korist. Papir v knjigi je komaj dober za tisek besedila, kaj še le za risbe in slike. Knjiga o »Umetniških spomenikih« mora tudi glede na zunanjo opremo ugajati estetskemu čutu. —

Pisatelj je delo sam založil. »Umetniški spomeniki«, ki so tolikega pomena za našo cerkveno in splošno kulturno zgodovino izhajajo torej kot zasebno podjetje. Prav verjetno je, da bode avtor poleg svojega ogromnega dela in truda, moral trpeti še znatno gmotno škodo. Tembolj so dolžni zlasti duhovniki z naročevanjem podpreti važno književno podjetje.

Dr. Josip Gruden.

Ein österreichischer Reformator. Lebensbild des heiligen P. Klemens Maria Hofbauer, des vorzüglichsten Verbreiters der Redemptoristenkongregation. Von P. Adolf Innerkofler, C. Ss. R. Regensburg, 1910. Fr. Pustet. 8°. (XXII, 914). Cena 6 K broš., v platno vezana K 7.44.

Večina duhovnikov je že gotovo čitala življenje sv. Klementa Hofbauerja, vsaj v kanonizacijski buli iz l. 1908; kdor pa je tudi kako obširnejše delo o njem predelal, n. pr. življenjepis Bauchingerjev, bode vendar z največjim zanimanjem čital Innerkoflerjevo knjigo, kakor se je zgodilo poročevalcu. I. je namreč vse zbral, kar so dosihdob o svetniku poročali razni pisatelji in kar se je zvedelo po pričah v kanonizacijskem procesu, porabil je tudi svetnikovo korespondenco, ki se je pred vsem v Rimu v centralnih uradih ohranila, zato je to najpopolnejša in najnatančnejša Hofbauerjeva biografija. Svetnika spremljamo najprej v njegovih težavnih študijah, potem ga občudujemo kot organizatorja in apostola v Varšavi, v zadnjem delu pa kot reformatorja na Dunaju. Posebno ta del je izredno zanimiv. Saj gre za celo vrsto znanih oseb. Pisatelj je tudi orisal tedanje politične in kulturne razmere; napisal je sama fakta, ogibal se je vseh moralizovanj. Zato pa knjiga zapusti čitatelju globok utis. Oprava je okusna, cena prav nizka.

Stegenshek.

Kirchengeschichtliche Apologie. Sammlung kirchengeschichtlicher Kritiken, Texte und Quellen, auf apologetischer Grundlage herausgegeben von Dr. Theodor Deimel, Religionsprofessor am Landes-Real-Obergymnasium in Stockerau. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlags-handlung 1910. 8°. (XX u. 396). K 5.28; geb. in Lwd. K 6.—

Dr. Deimel je že dobro znan pisatelj poučnih knjig za srednje šole. Navedena knjiga ni sicer šolska knjiga, ampak nekako dodatek ali dopolnitev cerkvene zgodovine za šole. Spisana je pred vsem za katehete, zanimiva pa bo za vsakega, ki se s cerkveno zgodovino peča. Sestavljena je iz citatov judovskih, poganskih, krivoverskih in katoliških zgodovinarjev in drugih sodobnih pisateljev.

Smer je apologetična. Za pouk cerkvene zgodovine bo dobro služila, ker je glavna snov o tistih osebah in zgodovinskih dogodkih zbrana, ki se pri zgodovinskem pouku, kakor tudi v zgodovinskih knjigah krivo in krivično tolmačijo. Posebno dandanašnji je ta knjiga jako umestna, ko se vse zaletava v sv. katoliško cerkev, kakor da bi bila ona nasprotna napredku in znanosti. Učeca se mladina sliši že v zgodnji mladosti takšne obtožbe iz ust veri sovražnih učiteljev ali pa jih bere v takšnih knjigah in spisih. — Škoda, da pisatelj za zgodovino sv. Cirila in Metoda ni vzel večjega citata, če bi ga moral tudi iz zgodovine kakšnega slovanskega zgodovinarja prestaviti.

Jak. Kavčič.

Vodnik marijanski. Navodilo za pravilno vodstvo Marijinih družb. Izdalo osrednje vodstvo Marijinih družb za ljubljansko škofijo. 1910. Založila Katoliška bukvarna v Ljubljani. 8°. (IV, 156). Cena vezane knjige K 3.20.

Če katera, je bila ta knjiga res nujno potrebna za mnogoštevilne voditelje Marijinih družb na Slovenskem. Iz srca moramo biti hvaležni za njo pisatelju Janezu Ev. Kalanu, ki je kot osrednji vodnik Marijinih družb za ljubljansko škofijo ter kot urednik »Bogoljuba« bil na podlagi svojih bogatih izkušenj pač najbolj usposobljen, spisati praktično navodilo za pravilno vodstvo Marijinih družb.

Vodnik marijanski ima namen, »pomagati, da naše družbe ostanejo vedno na višini, polne življenja in tudi polne lepih sadov«, kar se bo zgodilo, če se bodo vodile v smislu tega navodila pravilno in enotno. V »Uvodu« razpravlja pisatelj o tem namenu, opisuje velikanski vzgojevalni pomen Marijinih družb za naš narod in daje nasvete, kako pridobiti že šolsko mladino za družbo. Le če se stalno skrbi za naraščaj, cveto Marijine družbe in je mogoče tekom let vzgojiti čisto nov, boljši rod, poln Marijinega duha in pravega krščanskega življenja. Že v nekaterih letih se pokažejo prelepi sadovi Marijinih družb, zato ima pisatelj prav, ko trdi, »da mora biti Marijina družba ena prvih duhovnikovih misli« in da mu napravlja največ duhovnega veselja. Prav je storil pisatelj, da je pojasnil v posebnem članku tudi razmerje kongregacij do izobraževalnih društev in Orlov. Tudi mi smo odločno prepričanja, da pri mladeniški organizaciji veljaj prva in največja skrb Marijinim družbam, ker so te najvarnejši in najtrdnjši temelj izvenskerkvenim mladeniškim organizacijam. Mladeniči-kongreganisti so najbolj zanesljivi in vstrajni delavci v vseh naših organizacijah, pri Orlu, pri mladeniških zvezah in drugod. Lepe nauke Terseglavove »Zlate knjige« so zmožni v polni meri udeležiti le mladeniči-Orli-kongreganisti.

V II. delu podaje pisatelj kratko »Generalia« o Marijinih družbah, opišuje bistvo in namen družb, podaje splošna pravila, navaja vse odpustke, podeljene Marijinim družbam in govori o početku, razširjanju, propadu in poživiljenju Marijinih družb sploh in tudi na Slovenskem. Jedro vse knjige je III. del: Navodilo. Tu najdeš navodilo, kako se kanonično ustanovi in vpelje Marijina družba, kako se po dovršeni vsaj polletni kandidaturi vrši slovesni sprejem, kako je vse odvisno od modrega duhovnega voditelja, kako se izbere, sestavi in kake naloge ima družbeno predstojništvo. Tu bi pripomnili, da je jako želeli, da se izda oficijelni obrednik za družbe s stalnim besedilom. V dosedanjem se je vedno premenjavalo. Seje predstojništva (str. 48) pa ne sodijo za čas pred shodom, ko ima duhovnik drugo delo, kvečemu predpoldne, najbolje pač prejšnji dan po sv. maši, ko je tudi več časa za razgovor. Pri družbenih knjigah je poleg imenika in zapisnika treba še pač tretje knjige: Kontrolnega zapisnika udov. V imenik se naj vpišejo udje po vrsti, kakor so bili sprejeti. Obenem se potrebne rubrike izpolnijo. Rubrika o shodih in obhajilih pa naj odpade, ker bi sicer moral vsak ud imeti v imeniku vsaj pol strani za-se. Z imenikom se lepo združi kronika kot drugi del knjige. V njo se vpiše tudi vsako novo predstojništvo. Kakih 15—20 listov pa se naj koncem kronike odloči za zapisnik naukov, kjer se kratko zabeleži dan, predmet in vir nauka. Kontrolni zapisnik ima na prvih listih imenik

družbenikov, kakor so se po vrsti oglasili za Marijino družbo, potem pa imenik udov razpisan po krajih, v katerem se ob vsakem nauku zabeleži navzočnost ali nenavzočnost. V ta namen služijo razpredelki čez obe strani imenika, na katerega koncu se lahko zabeleži tudi prejemanje sv. zakramentov in potrebno glede obnašanja. Tak kontrolni zapisnik služi 3-5 let. Vanj se zabeležijo kratko tudi naročila in oznanila ob vsakokratnem nauku. Tako bo ostal imenik s kroniko snažen in lepo ohranjen.

Sprejemnice po 24 v so res lep okras za hiše. Take naj bi se povsod rabile. Male vsprejemnice, ki jih je založila Cirilova tiskarna, se naj v naši škofiji izročajo le kot pravila ob vstopu v družbo. Male svetinjice, ki se dajo udom ob vstopu v družbo, naj bodo vedno »čudodelne«. Te je priporočil tudi marijanski kongres v Solnogradu. Za Marijine družbe se nam zde najbolj primerne zastave, a ne bandera. Ložje se shranijo, tudi ložje nosijo ob prireditvah. Na solnograškem kongresu smo videli skoro izključno samo zastave (štantarte).

Kar piše pisatelj glede družbenih nauk, prejemanja sv. zakramentov in pobožnih vaj, duhovnih vaj in božjih potov, je vse prav praktično in uvaževanja vredno. Isto velja glede raznih odsekov, ki izvršujejo apostolsko delo. Odseki so res potrebni, ker delajo življenje v družbi zanimivo in spravijo vedno kaj novega na površje. Mladina ljubi raznoličnost. Kar pisatelj nasvetuje z ozirom na ude na tujem, naj bi se pač povsod izpolnilo. Zelo primerna je naprava škofijskega in dekanijskega vodnika Marijinih družb. Tako velika organizacija, kot je marijanska v družbah, jo nujno potrebuje po vseh slovenskih škofijah.

Koncem knjige nam še pisatelj poda prav poraben razpored nagovorov pri Marijinih družbah in najvažnejšo literaturo. Slednjo naj še izpopolnimo z nekaterimi dobrimi deli, ki jih je pisatelj prezrl: v. Doss, »Die Perle der Tugenden« imamo preloženo v slovenščino (Mladina biserica). Za mladeniče so priporočila vredne še te-le knjige: P. Muff, »Hinaus ins Leben«; P. Marcus Prattes, »Der christliche Jüngling«; P. Matthias v. Bremscheid, »Der Freund des christlichen Jünglings« in F. X. Wetzel, »Leitsterne für die männliche Jugend«. Za dekleta: P. Muff, »Mit ins Leben«; P. M. Prattes, »Die christliche Jungfrau«; P. Busenbaum, »Lilien unter den Dornen«; P. Wenzel Lerch, »Die Jungfrau«; Al. Roik, »Der Schmuck der Jungfrau«; Joh. Hiebl, »Das gute Marienkind«; B. Störmann, »Die gute Congreganistin« (poslovenil in pomnožil Bleiweiss, Hči Brezmadežne); M. Ludwig, »Die christliche Jungfrau«, Entwürfe zu Vorträgen. Za može: P. M. Bremscheid, »Der christliche Mann«; Aug. Egger, »Der christliche Vater«. Za žene: P. M. Bremscheid, »Leitstern für christliche Frauen und Mütter«; Avg. Egger, »Die christliche Mutter«. Želeti je, da dobimo sčasoma tudi v slovenščini več porabnih izvernih del za Marijine družbe.

Po vsem tem je »Vodnik marijanski« res izvrstno navodilo za vodstvo naših Marijinih družb. Vsak slov. duhovnik, zlasti še voditelj Marijine družbe, mora imeti to knjigo. Ob duhovskih sestankih naj bi se brali posamezni članki in svrhu debate o njih. Knjiga je zelo dobro došla bratom Hrvatov, tudi Čehi jo proučujejo z velikim zanimanjem. Vse to jo dovolj priporoča. Vsi pa, ki so knjigo predelali, naj ne pozabijo izpolniti želje pisatelja, ki pravi v uvodu: »Obračam se do vseh čč. sobratov, da mi sporočé takoj, kar opazijo v knjigi pomanjkljivega ali napačnega; in

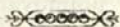
kar bo le kazalo, se bo uvaževalo in pri drugi izdaji uporabilo. Na ta način bomo dobili nekaj kolikor mogoče popolnega. Fr. Sal. Gomilšek.

Maria, die jungfräuliche Mutter Gottes. Vier Send- und Lehrschreiben von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Neue, verbesserte Auflage. Marburg 1910. Im Selbstverlage. 8° (II u. 161).

Knjiga, ki jo tukaj naznanjamo, vsebuje štiri postne pastirske liste prevzv. knezoškofa lavantinskega iz let 1896, 1899, 1904 in 1905. Predmet prvega je lepa molitev »Češčena Marija«, drugi govori o žalosti in bridkosti preblažene Device in božje Matere, tretji razlaga v jubilejnem letu 1904 izredno prednost Marijino, njeno brezmadežno spočetje, štirti razpravlja o molitvi sv. rožnega venca. Pridigarji najdejo v teh duhovito in navdušeno pisanih poslanicah mnogo gradiva.

Der katholische Frauenverein der werktätigen christlichen Liebe in Marburg. Festschrift anlässlich des goldenen Vereinsjubiläums verfaßt von Josef Majcen. Marburg 1910. 8° (182).

Spomladi l. 1910 je obhajalo katoliško gospejno društvo, ki ga je ustanovil knezoškof A. M. Slomšek, slovesno petdesetletnico svojega obstanja. V spomin na to svečanost je izdal društveni konzulent kanonik Jos. Majcen knjigo, ki podaja natančno sliko delovanja društva od ustanovljenja do danes. Knjiga je gotovo lepo spričevalo o dobroti in požrtvovalnosti društvenih udov. V povest so vpleteni nagovori društvenega pokrovitelja, prevzv. knezoškofa dr. M. Napotnika, ki jih je imel pri raznih slovesnostih in dobrotah društvenih prireditvah. Na čelu knjige je lep jeklorez, sv. Vincencij Pavlanski (po Führichu), v knjigi pa so razvrščene slike prevzv. pokrovitelja, društvenih konzulentov, posebno zaslužnih članic ter sedanjega odbora.

VI.

Raznoterosti.

Princ Maks Saksonski o uniji.

Princ Maks Saksonski, profesor bogoslovja na katoliškem vseučilišču v Friburgu v Švici, je znan po svojih spisih o uniji in o vzhodni cerkvi; omenjam le »Praellectiones de liturgiis orientalibus« (Freiburg, Herder 1908) in »Vorlesungen über die orientalische Kirchenfrage« (Freiburg in Schw. 1907). Kot profesor, predavatelj in pisatelj je navdušeno razširjal idejo unije; na marijskih shodih v Friburgu (Švica) l. 1902 in v Einsiedelnu l. 1906 je obširno govoril o tem predmetu v zvezi s češčenjem M. B. na vzhodu. Njegova predavanja o uniji so posebno zato zanimiva, ker je prepotoval vzhodne dežele, Rusijo in grške pokrajine. Posebno med Grki si je pridobil mnogo simpatij, ker se je znal prilagoditi grškemu pojmovanju in se postaviti na grško stališče. In to mu je škodovalo; šel

je predaleč. Njegovi spisi in njegova predavanja sploh razodevajo jako široko izobrazbo, a manj znanstvene temeljitosti. Posebno čudno je, da svojih zgodovinskih trditev ne podpira s citati kakor zahteva kritična znanstvena metoda; tudi v dogmatičnih trditvah bi želeli več preciznosti. Ta premalo kritična metoda in neko drzno kôketiranje z razkolnimi Grki ga je zapeljalo, da je v svojem najnovejšem članku nagromadil toliko zgodovinskih in dogmatičnih zmot. Članek sam, še bolj pa njega obsodba od apostolskega sedeža je zbudila mnogo pozornosti na zahodu in vzhodu.

Članek je izšel ob koncu novembra v novi reviji »Roma e l' Oriente« (izdaja katoliški grško-italijanski samostan vzhodnega obreda v Grottaferrati pri Rimu) pod naslovom »Pensées sur la question de l'union des églises« (str. 13—29). Uredništvo je že v programu izjavilo, da so za podpisane članke odgovorni dotični pisatelji. Zato je Maksov članek objavilo brez kakih izprememb ali opomb. Poglejmo vsebino, posebno tiste točke, ki so dale povod, da je bil članek obsojen!

Vzhodno cerkveno vprašanje že celo tisočletje zanima in vznemirja krščanski svet. Kakor nekđaj tako tudi sedaj vsi resni možje na vzhodu in zahodu priznavajo, da je razkol velika nesreča in da je unija zelo potrebna za blagor krščanstva. Kako je možno, da še vedno traja cerkveni razkol, ko so vendar na obeh straneh vedno priznavali potrebo unije? Zato ker unijo drugače umevajo na vzhodu in drugače na zahodu (str. 13—16). Latinska cerkev pojmuje unijo po svoje in zahteva, da se ji mora grška cerkev podvreči; zahodna cerkev naj ostane neizpremenjena, grška pa mora popolnoma priznati jurisdikcijo rimskega papeža in vse dogme rimske cerkve. — Grška cerkev pa pojmuje unijo kot bratsko, prijateljsko zvezo. Grška in latinska cerkev sta dve enakovredni sestri. Da se sprijaznita, se morata povrniti k onemu stanju, v kakoršnem sta bili pred razkolom. Rimska cerkev se mora torej odpovedati vsem dogmam in predpraviciam, ki si jih je pridobila, odkar je nastal razkol.

1. Princ Maks obsoja latinsko pojmovanje unije in trdi, da je grško pojmovanje edino pravilno. Latinsko pojmovanje unije je celo protislovno, ker naravnost nasprotuje že samemu pojmu »unije«, t. j. prijateljski edinstvi in zvezi. Nekateri uniati, n. pr. Rusini, so sprejeli latinsko pojmovanje unije, a vzhodna cerkev kot cerkev ga ne more sprejeti. Zato so se vse unije izvršile le iz političnih ozirôv.

To je osnovna dogmatična in obenem zgodovinska zmeta Maksova. Nikakor ni resnično, da bi rimsko-katoliška cerkev pojmovala unijo tako kakor ji on podtika. Rimska cerkev je vedno priznavala disciplino in obrede vzhodne cerkve, »incolumitatem disciplinae Orientalium propriae« (Leon XIII, »Orientalium dignitas«). Primat rimskega papeža ni nastal žele v dobi po razkolu, ampak je bil na vzhodu priznan v vseh stoletjih pred razkolom kot »primatus iuris divini«. Grško pojmovanje unije nasprotuje bistvu in ustavi katoliške cerkve. Cerkev je eno telo, ne pa politična federacija avtonomnih organizacij. Druge Maksove zmote so v tesni zvezi z njegovim napačnim pojmovanjem Kristusove cerkve.

2. Maks podrobneje dokazuje, da je sedanja cerkvena ustava bistveno različna (»radicalement changé« str. 18) od prvotne cerkvene uredbe (str. 16—20). Prvotna cerkev po čudnem Maksovem mnenju ni poznala primata v sedanjem pomenu. Sv. Peter je pač prejel od Kristusa posebne »privilegije«, a sv. Pavel mu ni bil podložen. Tako so bili

v prvih stoletjih tudi škofje avtonomni; cerkev ni bila enotna monarhija, ampak le zveza avtonomnih skupin. Rimski papež je imel na zahodu veliko oblast kot patriarh zahodne cerkve, nad vzhodno cerkvijo pa ni imel direktne jurisdikcije, ampak le indirektno, v kolikor je imel pravico urejati zadeve vesoljne cerkve (lorsqu'il s'occupait des affaires de l'Église universelle). Kako nelogično! Z ene strani taji primat jurisdikcije, a z druge bi ga rad priznal papeževo vesoljno oblast; a v resnici je tajitev primata logična posledica Maksovega dokazovanja. Katoliškim zgodovinarjem in dogmatikom očita, da ne ločijo med sedanjo oblastjo rimskega papeža in med oblastjo, ki jo je izvrševal v prvih stoletjih. Vsak častni naslov, ki ga stari pisatelji in očetje privedajo rimskemu papežu, navajajo kot dokaz za primat v sedanjem zmislu. Princ Maks bi se bil moral o stvari bolje poučiti. Saj celo pošteni razkolni zgodovinarji (n. pr. A. P. Lebedev) priznavajo zgodovinske dokaze za primat rimskega papeža od prvega stoletja dalje! Primat rimske cerkve nikakor ni samo slaba »navada« kakor se drzne trditi Maks (»l'Église latine, toujours un peu habituée à commander« str. 15). Čudno se nam zdi, kako more pošten zgodovinar še ponavljati staro laž, da je sedanja cerkvena uredba vsaj deloma nastala na podlagi laži-Izidorjevih dekretalijev (str. 18). — Zmotna je torej tudi Maksova trditev, da je le razkolna cerkev čisto ohranila prvotno cerkveno uredbo in da so uniatii v popolnem nasprotju s cerkveno zgodovino (»contradiction vivante de toute l'histoire ecclésiastique de l'antiquité et de l'Orient« str. 18). Katoličani vzhodnega obreda odločno protestirajo proti tej krivični in napačni Maksovi trditvi (glej pismo vzhodnega katoličana v »Corriere d'Italia« 24. dec. 1910, št. 355).

Iz tega sledi, da so napačna tudi navodila, ki jih daje Maks gledé na cerkveno uredbo katoličanov vzhodnega obreda. Res je sicer, da sedanje cerkvenopravno razmerje uniatov do rimske cerkve ne more biti definitivno. Nikakor pa ni resnično, da hoče rimska cerkev Orientalcem vsiliti »latinski« cerkveni sistem, ampak nasprotno je rimska cerkev vedno pripravljena dati uniatom cerkveno uredbo, primerno njih starih tradicijam. Rimska cerkev gre celo tako daleč, da za malo peščico uniatov nastavlja patriarhe in metropolitane (n. pr. za Armence, Kaldejce, Sirce, Melhite, Bolgare); o tem nam priča posebno zgodovina bolgarske unije. Postopanje posameznih latinskih škofov in duhovnikov ni bilo vselej v soglasju s temi načeli, a rimski papeži so se jih dosledno držali. — Princ Maks bi menda rad, da bi katoliška cerkev pomagala obnoviti nekdanjo oblast carigrajskega patriarha; tako se je vsaj izražal nasproti grškim cerkvenim dostojanstvenikom (ko je l. 1909 popotoval po grških pokrajinah). Toda temu se bodo uprle vse »avtokefalne« razkolne cerkve, celo grška (v grškem kraljestvu). Pa tudi carigrajski patriarhi so pred razkolom priznavali primat rimskega papeža in niso bili popolnoma neodvisni. Čudna Maksova trditev, »l'Église orientale devrait donc rester absolument (!) indépendante« (str. 19), je v kričečem nasprotju s cerkveno zgodovino in dogmatiko.

3. Podobno rešuje strogo dogmatična vprašanja, kakor so vprašanja o vicah, epiklezi in »filioque« (str. 20—26). Priznava, da je unija možna le na podlagi edinosti v verskih resnicah. Ta edinost se lahko doseže, ker se obe cerkvi v verskih resnicah stvarno ujemata; razlike so navidezne, ker se iste resnice različno izražajo in od raznih strani

pojmujejo. Na tem je nekoliko resnice, a treba jo je precizneje in previdneje izražati. Zmotno je, da so dogmatične razlike samo navidezne in zunanje. Zmotna in nevarna je koncesija, da grški cerkveni očetje ne poznajo izhajanja sv. Duha iz Očeta in Sina (str. 19—21). — Nauk o vicah pri uniji res ne bo delal posebnih težav.

Težje je vprašanje o epiklezi. Maks trdi (str. 25), da je moment konsekracije odvisen od namena cerkve oziroma duhovnika. Po namenu rimske cerkve se konsekracija izvrši s Kristusovimi besedami; po namenu vzhodne cerkve je pa epikleza poglobitveni del konsekracije, torej se izpremenjenje izvrši še le v epiklezi. Približno isto mnenje je zagovarjal tudi G. Rauschen v I. izdaji svojega dela »Eucharistie und Bußsakrament« (Freiburg i. B. 1908) str. 100; a v II. izdaji istega dela (1910) trdi, da se to mnenje ne sklada z naukom katoliške cerkve (str. 126).

O dogmah brezmadežnega spočetja M. B. in papeževe nezmotljivosti ne govori posebe. Ako bi te dve dogmi presojal tako kakor druga vprašanja, bi jima gotovo ne prizanašal in bi tudi tukaj zašel v zmote. — Jako čudno in nepravilno je Maksovo izražanje »latinska dogma«, »dogme latinske teologije«.

4. Popolnoma pravilno trdi, da nas morata pri delu za unijo voditi resnica in ljubezen; škoda le, da se je sam v svojem članku tolikokrat pregrešil proti zgodovinski in dogmatični resnici. Res so se posamezni katoliški teologi včasih motili, ko so branili katoliško stališče; a splošno so bili v obrambi katoliškega stališča mnogo bolj kritični kakor je Maks, ko navidez brani vzhodno stališče, ki je pa pravzaprav le stališče grške cerkve po razkolu. Posebno zmotna je trditev, da je florentinski cerkveni zbor dogmatična vprašanja nekritično dokazoval s ponarejenimi teksti iz grških cerkvenih očetov (str. 24). Ker Maks trdi, da grški očetje ne učijo izhajanja sv. Duha iz Očeta in Sina, zato dosledno sodi, da so bili nepristni vsi dotični citati, ki so jih rabili zahodni teologi na florentinskem cerkvenem zboru. A tukaj se Maks zelo moti. Na florentinskem cerkvenem zboru so bili tudi Grki, ki so nezaupno kontrolirali vse citate. Ravno nasprotno je torej resnično; latinski teologi florentinskega cerkvenega zbora so morali kritično postopati. Princ Maks naj bi prebral vsaj dotične strani kritičnega zgodovinarja Hefejeja (Conciliengeschichte VII. Freiburg i. B. 1874, str. 673—740); o tekstih grških očetov za »filioque« pa naj pogleda v Bardenhewerjevo Patrologie (2. izd. Freiburg i. B. 1901; 3. izd. 1910).

Princ Maks je torej na malo straneh nakopičil toliko zmot, da se moramo čuditi, kako je to mogoče. V zgodovinskih trditvah (n. pr. o florent. cerkvenem zboru) se nekoliko opaža vpliv A. Pichlerjevega dela »Geschichte der kirchl. Trennung« (2 zv. München 1864/5), ki je vsled tajitve primata prišlo na indeks; pa tudi sicer je to delo premalo kritično in nekoliko zastarelo.

Popolnoma naravno je, da je bil članek sredi decembra 1910 od papeža obsojen, razpošiljanje in razprodajanje 1. št. časopisa »Roma e l' Oriente« prepovedano. Pisatelj in urednik sta bila poklicana na odgovor.

Uredništvo je v »Osservatore Romano« (15. dec. 1910, št. 345) objavilo izjavo, v kateri obsoja Maksove dogmatične in zgodovinske zmote in zatrjuje, da je Maksov članek objavilo le zato, ker je pisatelj podpisan s polnim imenom in torej po načelih uredništva sam odgovoren za svoj

članek; a obenem je imelo že pripravljen odgovor na Maksov članek. V 2. št. časopisa »Roma e l' Oriente« je res izšel splošen uredniški odgovor (str. 76—82), ki je bil očitno spisan že pred obsodbo. V tem odgovoru se naznanja, da bodo v naslednjih številkah objavljeni še podrobnejši odgovori, ki jih je uredništvo prejelo od katoliške in razkolne strani. Uredništvo (glavni urednik je A. Pellegrini, opat samostana Grottaferrata) je z Maksovim člankom zbudilo mnogo pozornosti za svoj časopis, a na drugi strani je gotovo napačno postopalo, ker je objavilo tako očitno in vsestransko zmoten članek katoliškega pisatelja. Postopanje uredništva se v rimskih cerkvenih krogih splošno obsoja; verjetno je, da bode časopis vsaj za nekoliko časa ustavljen.

Princ Maks se je takoj pismeno (iz Friburga) podvrigel. Dne 22. dec. je prišel v Rim, da se še osebno podvrže in zadosti vsem zahtevam sv. očeta. V Rimu se je nastanil v novem konventu dominikancev in tukaj delal duhovne vaje. Kolikor je možno dognati iz časnikarskih poročil, je bil dvakrat sprejet od papeža. Princ Maks je bil vedno zelo ponižen in pobožen duhovnik. Tudi v tem resnem trenutku se je izredno ponižno podvrigel razsodbi sv. očeta in podpisal obsodbo vseh zmot, ki se nahajajo v njegovem članku. Sv. oče je nasproti ponižnemu princu zelo ljubeznivo postopal. Vsa stvar se je ugodno rešila. Dne 29. decembra je princ Maks odpotoval v Friburg, kjer bode še nadalje ostal profesor bogoslovja (liturgike).

Časnikarjem je dal ta slučaj mnogo zanimivega gradiva. Največ so o Maksovem članku in o njega obsodbi pisali italijanski in francoski liberalni časopisi. V katoliškem dnevniku »Corriere d' Italia« je anonimni katoličan vzhodnega obreda objavil odločen odgovor proti Maksovemu članku. Iz tega odgovora je razvidno, da je princ popolnoma napačno razlagal stališče Orientalcev.

Najzanimivejša je pa izjava carigradskega grškega patriarha Joahima III nasproti dopisniku »Giornale d' Italia« (27. dec. 1910, št. 560). Maksov članek, tako je rekel patriarh, nasproti Rimu ni žaljiv, ker piše zgolj resnico (!). Patriarh trdi, da je po nauku vzhodne cerkve papež le »primus inter pares«, da se je torej katoliška cerkev v svoji ustavi res oddaljila od Kristusovega nauka in s tem poostrila cerkveni razkol. Z druge strani je patriarh priznal, da je Maks delal neoportuno; lahko bi bil že naprej videl, da bo povzročil »škandal«. Stvari sami ni prav nič koristil. Patriarh se v teh stvareh izogiblje konfliktov in odobrava postopanje papeževo kakor tudi pokorščino Maksovo. To je že nekoliko preveč kompromisovsko in politično! — »Sicer bi se pa dala unija le polagoma pripraviti s sodelovanjem obeh cerkvâ«, tako je nadalje govoril patriarh; »a pri tem je treba pomniti, da vzhodna cerkev ne tvori ene celote, ampak je sestavljena iz več avtonomnih cerkvâ, ki bi morale vse sodelovati, ako hočemo doseči unijo. Avtokefalne vzhodne cerkve pa hočejo, naj se ohrani »status quo«, torej za sedaj ni misliti na unijo.« (To točko je Maks prezrl). — Časnikar je patriarha nazadnje še vprašal, kaj misli o Velehradskem shodu l. 1909. Patriarh je odgovoril, da carigradska cerkev ni bila v nobeni zvezi s tem shodom, ker je imel le »panslavistične namene«. Ta izjava se ne sklada z izjavo uradnega patriarhovega glasila o istem shodu (glej »Voditelj« 1910, str. 77). Patriarha morebiti boli, ker ga na Velehradu niso nič vpoštevali. A kakor je raz-

vidno iz njegove navedene izjave, je naše stališče edino pravilno. Ko bi se bil princ Maks držal istega stališča, gotovo ne bi bil tako daleč zašel.

Korenina vseh Maksovih zmot je njegovo preveliko spoštovanje do carigrajskega patriarha. To ga je zapeljalo, da je hotel unijo zgraditi na podlagi koncesij staremu častihlepnemu nasprotniku rimskega papeža. Že v prejšnjih spisih in izjavah je nekoliko preveč računal s carigrajskim patriarhom. V svojem zadnjem članku se je pa popolnoma postavil na stališče carigrajskega razkola, a ni pomislil, da so ravno zmotna carigrajska cerkveno-pravna načela povzročila razkol in potem dosledno razpadanje razkolne cerkve in ustvarila celo vrsto narodnih »avtokefalnih« cerkva. Ta načela so proticerkvena in protikrščanska, κατ' ἐξοχήν razkolna in razdiravna, torej ne morejo biti podlaga unije. To nam jasno potrjuje zgodovina vzhodne cerkve in nazadnje celo sam sedanjí carigrajski patriarh. V navedeni izjavi namreč (vsaj »implicite«) priznava, da enotne vzhodne cerkve sploh ni, ker si je carigrajska cerkev sama izpodkopala podlago nekdanje svoje oblasti in slave. — Princ Maks je na podlagi carigrajskih razkolnih načel svojo teorijo o uniji privedel »ad absurdum« in si tako nehoté sam napisal obsodbo, še preden je bil obsojen od rimskega papeža. Ne iščimo torej podlage za unijo drugje kakor pri Petru, »super hanc Petram aedificabo ecclesiam meam« (Mt 16, 18).

Dr. F. Grivec.

I.

Razprave.

1.

Zgodovinske črtice o bratovščini presv. Rešnjega Telesa na slovenskem Štajerskem.

Spisal dr. Anton Jehart, Žalec.

Zivahno evharistično gibanje naših dni nam zbuja nehote vprašanje, kako so pač kaj v prejšnjih dobah čistili najsvetejši zakrament. Krivo bi sodili naše prednike, ko bi menili, da so morebiti bili hladni v tem oziru. Pričujoče črtice hočejo vprvič opozoriti na starodavno bratovščino, ki je, po bistvu vsaj, imela že isti namen kakor današnje evharistične družbe. Bila je to bratovščina presv. Rešnjega Telesa, »fraternitas Corporis Christi«, »Corpus-Christi-Bruderschaft«. Nismo sicer mogli vpoštevati vseh, ampak le večino krajev, kjer je bila ustanovljena ta bratovščina, ker nam je za drugod manjkalo virov, tako n. pr. za Slovenske gorice, vendar se da že iz teh podatkov ustvariti dovolj jasna slika o razširjenju in upravi te davne predhodnice naših evharističnih družb.

Podati hočemo najprej kratko zgodovino razširjanja bratovščine presv. Rešnjega Telesa na slovenskem Štajerskem in za tem govoriti o njeni upravi. Par podatkov o odpravitvi bratovščine v jožefinski dobi naj spopolni sliko.

* * *

V zgodovini razširjanja bratovščine presv. Rešnjega Telesa moramo ločiti dve dobi: 1. dobo od XIV. do XVI. stoletja, natančneje do l. 1539, ko se je ustanovila nadbratovščina v Rimu, 2. dobo od

XVI. pa do XVIII. stoletja, ko je cesar Jožef II odpravil bratovščino l. 1782.

Zanimivo je dejstvo, da je bratovščina presv. Rešnjega Telesa cvetela v naših krajih že ob času, ko še v Rimu ni bilo takih družb. Njeni prvi sledovi segajo pri nas nazaj v sredo XIV. stoletja. L. 1399 jo najdemo v Gornjem gradu, in sicer takrat »cum quibusdam bonis ei accedentibus¹. Iz tega pač smemo sklepati, da je bila ustanovljena že mnogo prej, sredi XIV. stoletja ali pa že v njegovi prvi polovici. Pod vplivom Gornjega grada se je razširila bratovščina kmalu tudi po drugih krajih nekdanjega naddiakonata »Saunia«, zlasti po onih, ki so vsaj začasno spadali pod Gornji grad. V Hočah se imenuje bratovščina l. 1545 pod imenom Gottesleihnahn-Bruderschaft« še z dvema drugima, pa že takrat s pripombo: »Diese drey Bruderschaften seien ganz abkhomen«. ² Vsled tega smemo staviti njen začetek nazaj v XV. stoletje. V tem času, približno od l. 1400 do leta 1461 (?), je pa pripadala hoška župnija h Gornjemu gradu ³.

Iz Hoč se je razširila bratovščina presv. Rešnjega Telesa po vikariatih te v onem času silno razsežne nadžupnije. Najdemo jo pri sv. Magdaleni (oz. v Lembahu) v začetku XVI. stoletja ⁴ in prav tako v Rušah ⁵; morebiti se je v tem času uvedla tudi v Slivnici ⁶.

Opomba. Delo rajnega stolnega prošta Ignacija Orožna, Das Bisthum und die Diözese Lavant. I—VI. Bd. Marburg 1875—1887 bodemo kratko navajali tako, da znači rimska številka zvezek, sledeča arabska pa stran. Le pri zvezkih, ki obsegajo po dva dela, znači arabska števika 1 ali 2 za rimsko dotični del.

¹ I. Orožen II, 2, 38: »Fraternitas Corporis Chr. produxit litteras fundationis Capellaniae de 1464, quibus certa bona deputantur pro sustentatione unius Capellani. Alias de 1399 de quibusdam bonis eidem accedentibus« (Vizitacijski zapisnik iz l. 1652).

² Po vizitacijskem zapisniku iz l. 1545 (I. Orožen I, 286).

³ I. Orožen I, 277 ff.

⁴ Ta župnija je imela v začetku svoj sedež pri cerkvi sv. Magdalene na desnem bregu Drave. Njene podžupnije so bile sv. Jakob v Lembahu in Ruše. Okoli l. 1500 (vsekako pred l. 1528) se preseli sedež magdalenske župnije v Lembah (prim. I. Orožen I, 31. 341). Na prvotnem sedežu ne najdemo bratovščine, imenuje se še le v času, ko je bila župnija v Lembahu, in sicer prvokrat l. 1620, kot starodavna bratovščina. Takrat je imela že dva vinograda, l. 1636 pa štiri (I. Orožen o. c. 346). Iz tega smemo sklepati, da se je ustanovila v začetku XVI. stoletja, morebiti že tedaj, ko je bil sedež župnije še pri sv. Magdaleni.

⁵ Faalski urbar iz l. 1638 pravi: »Es ist auch ein Bruderschaft Corporis Christi bey dißer Khürchen, welliche auch etliche Weingarten oxen vnd Khüe hat, welliche Jarlich vezinst werden, vnd gibt sunsten ein jeder Brueder Jarlich zu der Khürchen in die Bruderschaft 2 fl« (I. Orožen I, 370). Ker je imela bratovščina tedaj toliko posestva, gotovo ni bila nova; sicer pa v tej dobi v teh krajih nihče ni ustanavljal bratovščine Corporis Christi. Njen začetek moramo staviti torej daleč nazaj v XVI. stoletje. Po poročilu ruške kronike so postale ruše še le l. 1625. hoški

L. 1545 se imenuje »Gottesleichnambs Bruderschaft« pri župnijski cerkvi na Laškem¹.

Jako zgodaj jo najdemo v Ptujju. Že l. 1447 se imenuje v neki oporoki².

Pa tudi nad Dravo, v krajinah solnograške nadškofije, nahajamo to bratovščino v tej dobi. Pri župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika v Mariboru obstaja že l. 1450³. Takrat ima že kaplanijo⁴ in svoj oltar⁵; vse to govori, da je bila ustanovljena že davno pred l. 1450. V istem času je bratovščina znana pri sv. Martinu v Kamnici⁶.

Toliko je znano o razvoju bratovščine presv. Rešnjega Telesa v naših krajih pred ustanovitvo rimske nadbratovščine.

V XVI. stoletju je vsklilo v cerkvi novo življenje. Jela se je zbu-
jati nanovo verska zavest. Verski preobrat na Nemškem, v Švici, na
Angleškem in Francoskem je zdramil vse cerkvene kroge, in tudi širje
sloje ljudstva je prešinila verska zavest. Okrepila se je posebno v
Rimu, kjer je dolgo spala vsled avignonskega eksila papežev, vsled
zapadnega razkola ter mnogih notranjih nemirov in homatij. Zato se
nam ni čuditi, da je izšla v Rimu iz širjih slojev ljudstva misel, usta-
noviti družbo, bratovščino, ki bi naj skrbela za dostojno češčenje naj-
svetejšega zakramenta. Ustanovila se je po prizadevanju dominikanca
Tomaža Stella l. 1538 pri dominikanski cerkvi S. Maria sopra Mi-
nerva, in papež Pavel III (1534—1549) jo je potrdil, obdaroval z bo-
gatimi odpustki in mnogimi privilegiji ter ji dal naslov »nadbratovščine«
z bulo »Dominus noster Iesus Christus« z dne 30. decembra 1539⁷.

Ustanovitev nadbratovščine presv. Rešnjega Telesa v Rimu je bila
nova spodbuda za ustanavljanje novih in obnavljanje že obstoječih
bratovščin. Sv. stolica je večkrat izrazila željo, naj bi škofje po vseh
župnijah uvedli bratovščino, ter je odpustila agregacijo rimski bratov-
ščini⁸. Škofje-protireformatorji so začeli marljivo rabiti to sredstvo, da
oživijo zamrlo pobožnost in poskrbijo za dostojno češčenje najsvetejšega
zakramenta. Zakaj prav v tem oziru je bilo stanje premnogih župnij v

vikariat, prej je bila cerkev le podružnica, toda temu nasproti je treba pomisliti, da
je bila ruška cerkev že davno sloveča božja pot.

¹ To je zgolj konjektura. V poznejši dobi je imela vinograd v Čreti. Ni iz-
ključeno, da je bila uvedena v prvi polovici XVI. stoletja, ker je bila razširjena v
neposredni sosesčini.

¹ V vizitacijskem zapisniku iz l. 1545. I. Orožen IV, 2, 8.

² M. Slekovec, Škofija in nadduhovnja v Ptujju. V Mariboru 1889, 56.

³ I. Orožen I, 7, 17. — ⁴ I. Orožen I, 17, 552. — ⁵ I. Orožen ibid.

⁶ I. Orožen I, 581.

⁷ F. Beringer, Die Ablässe, ihr Wesen und Gebrauch¹³. Paderborn 1906, 593.

⁸ Pavel III v omenjeni buli, kongregacija odpustkov z dekreti 15. februarja
1608 in 23. aprila 1676. Cf. F. Beringer o. c. 594.

dobi t. zv. reformacije žalostno, prežalostno. In kako tudi ne! Saj so bili voditelji novotarskega gibanja nasprotniki evharistije v katoliškem smislu. Protestantizem je zadušil v vernikih versko prepričanje, duhovnike pa storil često mlačne in brezbrizne za najsvetejši zakrament. Cerkve so bile zapuščene, oltarji brez potrebne oprave. In kako so shranjevali Sanctissimum! Kakšen je bil tabernakel pogosto! Škof Hren najde n. pr. l. 1597 v Trbovljah »tabernaculum luto vespertilionum seu murum repletum«¹. Prav tako zapuščena in zanemarjena je bila često cerkvena posoda in obleka. Niso bile sicer povsod take razmere, toda na mnogih, premnogih krajih. To nam pričajo posebno vizitacijski zapisniki škofov Tomaža Hrena in Martina Brennerja.

Spodnji Štajer je spadal v času protireformacije vsaj upravno k ljubljanski in sekovski škofiji. Zato opažamo, da se je širila v XVII. stoletju bratovščina presv. Rešnjega Telesa po slovenskem delu Štajerske od dveh središč protireformacijskega gibanja, iz Ljubljane in iz Gradca. V Ljubljani je obstajala ta bratovščina že dolgo, že od leta 1461 sem, toda trpela je v dobi reformacije². Tomaž Hren jo je uvedel na novo l. 1592³. V Gradcu jo je ustanovil škof Martin Brenner l. 1603⁴.

Doba najlepšega razvitka naše bratovščine na Spodnjem Štajerskem je XVII. stoletje. V tej dobi so goreči protireformatorji, ljubljanski in graški škofje, z vso vnemo širili bratovščino presv. Rešnjega Telesa po naših krajih. Mnogokje je bratovščina za reformacije zamrla; tu jo je bilo treba zbuditi k novemu življenju. Gornjegrajska bratovščina »Corporis Christi«, ustanovljena že v XIV. stoletju, je popolnoma zaspala v teku XVI. stoletja⁵. Ljubljanski škof Rajnald Scarlichi (1630—1640) jo je obnovil l. 1632⁶. Bratovščino v Hočah, ki je l. 1545 obstajala komaj po imenu, najdemo v XVII. stoletju obnovljeno⁷. Bratovščina pri sv. Magdalenii se je obnovila l. 1687⁸, v Rušah okoli l. 1638⁹. Na Laškem je bila nanovo uvedena l. 1670¹⁰, ker je prva čisto zaspala. Graški škof Joannes Marcus je obnovil bratovščino pri župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika v Mariboru l. 1635¹¹ in v Kamnici l. 1654¹².

¹ I. Orožen IV, 2, 400.

² M. Prelesnik, Protireformacija na Kranjskem. Katoliški Obzornik 1901, 321. — ³ M. Prelesnik l. c.

⁴ L. Schuster, Fürstbischof Martin Brenner. Graz und Leipzig 1898, 574.

⁵ I. Orožen II, 2, 38—40. Ne imenuje se nikjer od l. 1519—1632.

⁶ I. Orožen l. c. — ⁷ I. Orožen I, 286. — ⁸ I. Orožen I, 346 f.

⁹ I. Orožen I, 370 f. — ¹⁰ I. Orožen IV, 60.

¹¹ I. Orožen I, 7. — ¹² I. Orožen I, 581.

Po drugod so bratovščino uvedli na novo, posebno po prizadevanju ljubljanskih škofov. Mnogo zaslug si je pridobil Tomaž Hren, že imenovani Rajnald, največ pa je storil za razširjanje bratovščine škof Oton Friderik (1641–1664). V naslednjem podamo ustanovitev bratovščine po župnijah v kronološkem redu.

Po vranski župniji se je širila bratovščina okoli l. 1641¹; najdemo jo pri sv. Mihaelu na Vranskem, pri D. M. v Braslovčah, pri sv. Pavlu ob Voljski, v Trbovljah. — Skoro ob istem času se je ustanovljala po vikariatih nekdanje razsežne župnije gornjegrajske, tako pri sv. Lovrencu v Lučah² in v Mozirju³. Leto ustanovitve nam sicer ni znano, vendar jo smemo staviti brez skrbi pod vladu Otona Friderika. Tudi v Šoštanju najdemo bratovščino l. 1690⁴, njeno ustanovitev pa bode treba staviti za nekaj desetletij nazaj. — Med l. 1650–1655 je prišla naša bratovščina v nekdanji veliki okraj pilštanjski. Okoli l. 1651 je ustanovljena v Pilštanju⁵, l. 1652 pri sv. Vidu na Planini⁶, malo pred l. 1654 v Podsredi⁷, l. 1651 pri sv. Petru pod Svetimi gorami⁸, malo pred l. 1654 pri sv. Lovrencu na Bizeljskem⁹, l. 1656 v Podčetrtku¹⁰, nekaj prej pa pri sv. Jakobu v Žusmu¹¹.

¹ Ves vranski okraj je spadal v tem času pod ljubljansko škofijo. Pod škofjskega komisarja in župnika na Vranskem je spadale braslovška župnija z vikariati sv. Pavel ob Voljski, Trbovlje, Griže itd. Prim. Hrenov zapisnik v Izvestjih muz. dr. za Kranjsko 1895, 58. Ustanovno leto je znano le za Braslovče, 1641. Prim. I. Orožen, IV, 1, 29. Verjetno je, da se je bratovščina razširila po vsej župniji približno ob istem času, ako upoštevamo, da je v teh letih vladikoval vneti Oton Friderik. Res se imenuje kmalu potem na Vranskem l. 1666 (I. Orožen IV, 1, 82), v Trbovljah l. 1690 (I. Orožen IV, 2, 390).

² Prvikrat se imenuje l. 1669 v zapisniku kapelanovih dohodkov (I. Orožen II, 2, 151). — ³ L. 1647 (I. Orožen II, 2, 213).

⁴ I. Orožen V, 391. L. 1690 je imela bratovščina svoj vinograd.

⁵ V vizitacijskem zapisniku iz l. 1651 se imenuje na prvem mestu »confraternitas Ss. Sacramenti« (I. Orožen VI, 51).

⁶ Vizitacijski zapisnik z dne 1. novembra 1654 poroča: *Etiam Confraternitas Ssmi Corporis in hac ipsa parochiali Ecclesia erecta hoc anno fraternitati Romanae eiusdem tituli ad S. Laurentium in Damaso incorporata est, constitit haec Incorporatio 12 aureos. Datum litterarum a die, quo supplicatio accepta est, et Bulla expedita 1653 die 13. Aprilis* (I. Orožen VI, 184 nsl.) Ako se je izvršila inkorporacija v aprilu 1653, se je ustanovila bratovščina gotovo l. 1652.

⁷ Vizitacijski zapisnik iz l. 1654: *Sanctissimum Sacramentum habet lampadem auricalchinam hoc anno provisam, ex qua Sanctissimo Sacramento illuminatio providetur a fraternitate Sanctissimi Corporis Christi noviter instituta* (I. Orožen VI, 284). — ⁸ I. Orožen VI, 359.

⁹ Vizitacijski zapisnik iz l. 1654 poroča: *Vocati primo Ecclesiarum Syndici et Veritatis dicendae moniti, videlicet: . . . et Fraternitatis Sanctissimi Sacramenti erectae in Parochiali sine Curata Ecclesia Iuri Popshek et Blasius Trampush; . . .*

Proti koncu XVII. stoletja in tekom XVIII. stoletja se ni bratovščina, kolikor nam je znano, nikjer uvedla.

Ti podatki nam kažejo, kako hitro in močno se je razširila bratovščina »Corporis Christi« pri nas zlasti za protireformacije. Proti koncu XVII. stoletja je bila uvedena na 476 krajih na Štajerskem¹.

Naša bratovščina pa se ni širila samo zunanje, tudi na znotraj se je jako okrepila. Število udov je bilo za one časovne razmere in v primeri z drugimi bratovščinami precejšnje. V Žusmu n. pr. šteje naša bratovščina l. 1665 40 udov², pri sv. Lovrencu na Bizeljskem l. 1654 okoli 200 udov³, istega leta najdemo v Podsredi tudi do 200⁴, v Mozirju l. 1735 nad 200⁵, pri sv. Petru pod Svetimi gorami l. 1654 300⁶, in v Trbovljah l. 1690 celo 431 udov⁷.

Bratovščina ni bila razširjena samo med prostim ljudstvom, štela je med svoje ude in dobrotnike tudi osebe iz višjih in najvišjih stanov⁸. V Mariboru so se l. 1634 potegnili za ustanovljenje oz. obnov-

Ideo examinati secundum datas Constitutiones Visitationis responderunt, fraternitatem Sanctissimi Sacramenti esse institutam de ducentis circiter personis, quaelibet illarum dat pro lumine perpetuo ante Sanctissimum Sacramentum prouidendo unum grossum, aliqui octo, etiam Ein schaffel frumenti; et quia fuit maxima difficultas ante aliquod annos, nunc facile dictum lumen prouidetur (I. Orožen VI, 415).

¹⁰ I. Orožen VI, 478.

¹¹ Vizitacijski zapisnik iz l. 1665 pravi: Ecclesia habet altaria tria: 1. in Choro s. Iacobi apostoli consecratum. Est in eo fraternitas S^mi Sacramenti... Et etiam in eodem altari fraternitas S. Iacobi Apostoli... Haec est antiquissima, altera S^mi Sacramenti sub parcho Laurentio Khriuiz ad mandatum Principis Ottonis Friderici fuit inchoata (I. Orožen VI, 547). Krivic (Krivec) je bil v Žusmu vikar nekako med l. 1643 in 1649. V vizitacijskem zapisniku iz l. 1651 se bere: Fraternitas Ss. Sacramenti fuit, sed iam collapsa est (I. Orožen VI, 542¹). Zapisnik iz l. 1654 pa poroča: Pro fraternitatis S^mi Corporis Christi confirmatione supplicatum est in synodo Dorotheana ante biennium et exercitia pietatis, quae practicat secundum constitutionis Mandatum, sunt in eadem supplicatione exposita et Revd^{mo} domino Vicario Generali tradita, decretum nondum perceperunt; ad quod Mandatum, ut supplicationem replicent, si forte prior aliquo reposita non occurrit, alia merebitur fortasse gratiam, pro qua supplicatur (I. Orožen VI, 542). V istem zapisniku čitamo pozneje: . . . Fraternitatem S^mi Corporis Christi respondit seruari secundum Visitationis constitutionem (I. Orožen VI, 543).

¹ Th. Unger, Gedenktaler der Sacramentsbruderschaft zu Graz aus dem Jahre 1633 v »Mitteilungen des Klubs der Münz- und Medaillenfreunde«. Wien 1893, Nr. 39.

² I. Orožen VI, 547. Druge bratovščine v Žusmu: sv. Jakoba 30, Matere božje 60 in sv. Andreja 30 udov. — ³ I. Orožen VI, 415.

⁴ I. Orožen VI, 284. — ⁵ I. Orožen II, 2, 213.

⁶ I. Orožen VI, 359. — ⁷ I. Orožen IV, 2, 390.

⁸ Prim. Th. Unger, Gedenktaler usw. v »Mitteilungen des Klubs der Münz- und Medaillenfreunde« 1893, Nr. 39. — L. Schuster, Fürstbischof Martin Brenner

ljenje bratovščine trgovci¹. V Šoštanju se imenuje l. 1681 kot do-
brotnica Marija Katarina pl. Hohenwart roj. baronica Prankh².
Kako spoštovanje je uživala bratovščina tudi v teh krogih, kaže zani-
mivo dejstvo, da so si visoke osebe često izbrale kapelo bratovščine
za zadnji počitek. Ana, teta ljubljanskega škofa Rajnalda, se je dala
pokopati pred oltarjem te bratovščine v Gornjem gradu³. Polidor
de Montagnana, dvorni kapelan in svetnik Ferdinanda I, ima na
Laškem v kapelici bratovščine Corporis Christi svoj grob in spomenik⁴.

Da se je bratovščina širila tako hitro, je pred vsem zasluga ško-
fov, zlasti že imenovanih protireformatorjev, ki so dajali vspodbudo.
Ustanavljali so bratovščino seveda župniki⁵. »Approbatio« in »con-
firmatio« se je vršila po škofu⁶. Da, celo laiki so se zavzeli za usta-
novitev bratovščine ter prosili za njo svojega škofa⁷.

* * *

Uprava bratovščine presv. Rešnjega Telesa se je ravnala po
časovnih in krajevnih razmerah. Zato je precejšnja razlika med to
bratovščino in današnjimi evharističnimi družbami. Pravila se nam,
kolikor je znano, nikjer niso ohranila. Bratovščine pri posameznih
cerkvah so bile samostojne, neodvisne druga od druge ter so imele
upravo vsaka za-se. To kaže dejstvo, da so bili viri, iz katerih je za-
jemala bratovščina gmotna sredstva za dosego svojega namena, v tesni
zvezi s krajevnimi in časovnimi razmerami. To bodo pokazale nasled-
nje črtice o organizaciji bratovščine. Neodvisna druga od druge so
ostale bratovščine tudi po ustanovitvi nadbratovščine pri cerkvi s. Ma-
ria sopra Minerva v Rimu. Agregacije k nadbratovščini de iure ni
bilo treba⁸, čeprav se je tuptatam izvršila⁹.

S. 574. — M. Prelesnik, Protireformacija na Kranjskem. Katoliški Obzornik 1901,
322. — ¹ I. Orožen I, 7. — ² I. Orožen V, 390.

³ I. Orožen II, 2, 26. — ⁴ I. Orožen IV, 2, 132.

⁵ N. pr. v Kamnici župnik G. Schweighardt (I. Orožen I, 581), v
Mozirju J. Plevnik (I. Orožen II, 2, 213), v Žusmu L. Krivic (I. Orožen
VI, 547).

⁶ Mariborsko bratovščino je n. pr. potrdil solnograški nadškof Paris Lo-
dron 4. avgusta 1635 (I. Orožen I, 7).

⁷ Tako so prosili n. pr. mariborski trgovci dne 31. julija 1634 graškega škofa,
naj obnovi bratovščino, »welche durch die eingerissenen Ketzereien erloschen wor-
den ist« (I. Orožen I, 7).

⁸ Bula »Dominus noster Iesus Christus« Pavla III z dne 30. novembra 1539
in odloki kongregacije odpustkov z dne 15. februarja 1608 in 23. aprila 1676. F.
Beringer, Die Ablässe¹³, 593 f.

⁹ N. pr. v Gornjem gradu l. 1632 (I. Orožen II, 2, 39); na Planini
l. 1653 (I. Orožen VI, 184).

Premoženje bratovščin je bilo trojne vrste: Obstajalo je 1. iz rednih prispevkov (udnine), 2. iz svobodnega bratovščinskega premoženja in 3. iz premoženja z obveznostmi (ustanov).

Udnina je bila različna. Plačevali so jo udje navadno v denarju, ponekod pa tudi v blagu¹. Tudi zbirca je bila v navadi², pa menda bolj za pokritje izrednih stroškov. Plačevali so udje različno na leto. V pilštajskem okraju navadno po grošu, »unum grossum«³, v gor-njegrajskem je bil v navadi »crucifer«⁴, podrugod zopet drugače⁵. Prišlo je na ta način precej denarja v bratsko blagajno⁶. Udnina je bila eden najbolj stalnih, gotovih in zdatnih gmotnih virov. Zanimivo je, v kakšen namen so plačevali udje svoje prispevke. Navadno se omenja, da je bratovščina oskrbovala večno luč⁷; najbrž zato, ker je bila večna luč pogosto zanemarjena. V porabljanju udnine je bil tako izražen prvotni namen bratovščine, skrbeti za dostojno češčenje naj-svetejšega zakramenta.

Prosto bratovščinsko premoženje so bila posestva, glav-nice in drugo imetje, na katero niso bile navezane nikake dolžnosti. To premoženje je bilo, lahko rečemo, jedro vsega bratovščinskega za-klada. S tem je namreč mogla razpolagati bratovščina popolnoma svobodno in po potrebi. Posestva so bila precejšna in najraznovrst-nejše oblike. Najčešče so bili vinogradi (skoro povsod); po enega, po dva, celo štiri štejemo pri nekaterih bratovščinah⁸, nadalje polja,

¹ O bratovščini na Bizeljskem poroča vizitacijski zapisnik iz l. 1654: ... quaelibet illarum (personarum) dat pro lumine perpetuo ante Sanctissimum Sacra-mentum prouidendo unum grossum, aliqui octo, etiam ein schaffel frumenti (I. Orožen VI, 415).

² O bratovščini v Podsredi beremo v vizitacijskem zapisniku iz l. 1654: ... fecerunt etiam collecturam Vini, ex quo intendunt facere Vexillum processionale comparari (I. Orožen VI, 285).

³ Tako na Bizeljskem, pri sv. Petru pod Sv. gorami, v Podsredi (I. Orožen VI, 415. 359. 285).

⁴ V Trbovljah: ... quilibet solet dare annuatim 3 cruciferos (I. Orožen IV, 2, 390).

⁵ Faalski urbar iz l. 1638 poroča o ruški bratovščini: ... vnd gibt sunsten ein jeder Brueder Jahrlich zu der Khürchen in die Bruederschafft 2 ß (približno 3¹/₂ groša; I. Orožen I, 370).

⁶ L. 1735 v Mozirju 16 fl. 41 kr. (I. Orožen II, 2, 213).

⁷ N. pr. na Bizeljskem (I. Orožen VI, 415), pri sv. Petru pod Sv. gorami (I. Orožen VI, 359); o pilštanski bratovščini se poroča leta 1654: Seruiebat fraternitas haec annuatim tres florenos pro illuminatione Ssmi Sacramenti (I. Orožen VI, 53).

⁸ Tako je imela bratovščina v Hočah štiri vinograde (I. Orožen I, 286); ravno tako ona v Lembahu (I. Orožen I, 345).

njive, travniki (ti v manjšini), gozdovi¹, pa tudi hiše², pristave (Huben)³, kleti⁴ itd. Pri premožnejših bratovščinah najdemo celo po več glav živine, volov (največ), krav, n. pr. v Rušah, v Lembahu in drugod. Jako zanimivo, pa popolnoma v soglasju s tedanjim časom je dejstvo, da je imela naša bratovščina ponekod tudi svoje podanikemeti. Bratovščina v Mozirju šteje l. 1745 sedem kmetov⁵. Tudi o ptujski beremo, da ima več kmetov⁶. Ena najbogatejših bratovščin presv. Rešnjega Telesa je bila ona v Gornjem gradu. Posestev je imela: osmero travnikov, trinajst njiv, več vinogradov, hiš, pristav, kleti itd. in glavnico 200 gld.⁷; bogata je bila tudi bratovščina v Mozirju⁸.

Posestva so se dajala v najem⁹, ali pa so se spravili pridelki v denar. Najemnik je lahko plačal tudi v blagu¹⁰. Dogodilo se je, da je kaka bratovščina v pokritje izrednih stroškov prodala kos posestva¹¹. Kmetje-podaniki so svoje posestvo odslužili¹².

K prostemu bratovščinskemu premoženju smemo šteti tudi glavnice, denar, ki se je sčasom nabral v blagajni iz raznih dohodkov. Tega denarja je bilo z ozirom na takratno denarno vrednost včasih precej¹³.

Premoženje z obveznostmi so tvorile ustanove, ki so jih udje ali dobrotniki sporočali bratovščini pod kakim pogojem, navadno tem, da se plača iz dohodkov na leto določeno število maš.

Semkaj spadajo tudi bratovščinske kaplanije. Temelj takim ustanovam je bilo navadno kako posestvo. Kaplanije najdemo pri mnogih bratovščinah in sicer že jako zgodaj. Gornjegrajska ima kaplanijo l. 1464¹⁴, mariborska l. 1479¹⁵. Kaplan je bil obvezan, opraviti za dobrotnika določeno število sv. maš, obhajati obletnico

¹ Samo pri bratovščini marenberški (I. Orožen I, 82).

² V Kamnici (I. Orožen I, 581).

³ Posebno v Gornjem gradu (I. Orožen II, 2, 39 f).

⁴ Ravnotam. — ⁵ I. Orožen II, 2, 214.

⁶ M. Slekovec, Škofija in nadduhovnja v Ptuiju 73.

⁷ I. Orožen II, 2, 40. — ⁸ I. Orožen II, 2, 213 f.

⁹ N. pr. v Rušah (I. Orožen I, 370).

¹⁰ Gornjegrajski urbar iz l. 1426: Item hensel vnder dem Stayn Mr. 2 lb. cere ad fraternitatem corporis Christi (I. Orožen II, 2, 39).

¹¹ Mozirska bratovščina proda l. 1735 vinograd za 94 fl. ter naroči za to svoto monštranco in božji grob (I. Orožen II, 2, 213).

¹² V Mozirju. (I. Orožen II, 2, 214).

¹³ Tako v Gornjemgradu 200 fl. (I. Orožen II, 2, 40), v Šoštanju l. 1784 155 fl. (I. Orožen V, 391). — ¹⁴ I. Orožen II, 2, 38.

¹⁵ Ustanovil jo je Andrej Maßoltrer (I. Orožen I, 17).

smrti itd.¹ K tej vrsti premoženja je šteti tudi mašne ustanove. Udje, tudi drugi verniki, so testamentarno določili svoto denarja ali pa primerno posestvo², da se bere iz dohodkov določeno število maš. Lastnik pa pri teh volilih, vsaj pri nas najdemo te, navadno ni bila bratovščina, temveč cerkev³, župnik⁴ ali pa tudi bratovščinski oltar⁵. V tem slučaju je dobivala bratovščina le del dohodkov od posestva oz. obresti od glavnice, ostalo pa je bilo odločeno v druge dobre namene⁶. Vendar pa najdemo slučaje, da je bila bratovščina poglavitni dedič⁷.

Umevno je, da je pri tolikem raznovrstnem bratovščinskem premoženju trebalo bratovščini posebnih činiteljev, oskrbnikov, knjigovodstva v pravem pomenu besede.

Funkcionarji naše bratovščine so bili: predsednik, prošti, pokrovitelj, oskrbniki (syndici). Predsednik je bil menda navadno župnik⁸. Nadzoroval je bratovščino, njeno duševno in gmotno stanje, skliceval letne občne zборе, pri njem je delala bratovščina letni sklepni račun. Shranjeval je tudi blagajniške ključe in računске knjige⁹. Pokrovitelj je bil kak premožnejši župljan. Njemu je bilo zlasti na skrbi gmotno stanje bratovščine. Prošti (ključarji) so bili laiki¹⁰. Bili so nekako gospodarji bratovščine, veččaki v gospodarskih stvareh. Kupovali so, prodajali, dajali posestva v najem itd.¹¹ Bilo jih je po navadi več pri eni bratovščini¹². Oskrbnik (syndicus) je bil računski vodja bratovščine. Bilo jih je tuptam po več pri eni bratovščini¹³. Syndicus je imel na skrbi skupno blagajno¹⁴, pobiral udnino¹⁵, sploh

¹ Bratovščinski kaplan v Mariboru je moral imeti vsak teden peto mašo na čast presv. Rešnjemu Telesu, za ustanovnika pa obletnico in dve sv. maši in pri teh skrbeti sam za svečavo (I. Orožen I, 17).

² N. pr. v Laškem vinograd (I. Orožen IV, 2, 60), pri sv. Vidu pri Planini vinograd (I. Orožen VI, 189), v Mozirju vinograd (I. Orožen II, 2, 213), v Gornjem gradu razna zemljišča (I. Orožen II, 2, 39) itd.

³ N. pr. v Rušah (I. Orožen I, 370), pri sv. Lovrencu na Bizeljskem (I. Orožen VI, 415).

⁴ N. pr. pri sv. Vidu pri Planini. Župnik je lastnik, iz dohodkov pa se bere več maš, ena pri oltarju Corporis Christi.

⁵ N. pr. v Mozirju (I. Orožen II, 2, 213).

⁶ V Šoštanju zapusti pl. Hohenwart 200 fl. Od 5% obresti dobi bratovščina 5 fl., kaplan pa 5 fl. za 20 maš na leto. Na Bizeljskem napravi oskrbnik Juri Mechtig ustanovo z glavnico 250 fl. Od obresti dobi bratovščina na dan obletnice za svečavo 1 fl. 30 kr. (I. Orožen VI, 424 f).

⁷ Barbara Dreu je postavila v oporoki z dne 26. decembra 1728 bratovščino v Šoštanju za poglavitnega dediča (I. Orožen V, 390).

⁸ I. Orožen VI, 52.

⁹ I. Orožen l. c. — ¹⁰ I. Orožen I, 581; II, 2, 39.

¹¹ I. Orožen II, 2, 39. — ¹² I. Orožen l. c.

¹³ I. Orožen VI, 52, 415. — ¹⁴ I. Orožen VI, 53. — ¹⁵ I. Orožen VI, 415.

denarne prispevke, vodil računsko knjigo¹, plačeval iz skupne blagajne obed na dan računa² ter izplačal ta dan tudi cerkovnika³.

Sklepni račun je delala bratovščina vsako leto⁴. Izbrala je za ta svoj največji praznik dan presv. Rešnjega Telesa ali pa osmino⁵. Bil je ta dan nekak občni zbor za bratovščino⁶. To moremo posneti iz dejstva, da se je ponekod pobirala na ta dan tudi udnina in doneski in darila udov⁷. Zbralo se je torej k sklepnemu računu kolikor mogoče veliko udov. Bilo je po pravilih, da se vrše ti shodi pri predsedniku, župniku⁸. Račun se je delal vpričo župnika, pokrovitelja, ključarjev in sindikov in vsaj nekaj udov. Določilo se je stanje bratovščinskega premoženja, potrdili so račune, napravili zapisnik, ki ga je hranil župnik, poprej pa dobil v pregled pokrovitelj⁹. Tudi se je na dan računa sklenilo, kaj se bode nakupilo prihodnje leto, napravil se je torej nekak proračun. Končal se je račun s skupnim obedom¹⁰.

Preostaja še, da govorimo o delovanju bratovščine presv. Rešnjega Telesa.

Pred vsem je bratovščina skrbela za povzdigo gorečnosti in pobožnosti do najsvetejšega zakramenta. Zato je poskrbela za veliko število maš, ki so bile ali ustanovljene po udih in dobrotnikih ali pa plačane iz blagajne v bratovščinske namene. Pri ustanovitvi je bil navadno pogoj, da se mora opraviti maša pri bratovščinskem oltarju¹¹ in v ustanovnikov namen. Če je bil ustanovnik ud bratovščine, je dal opraviti navadno sv. mašo za sobrate¹². Maše, plačane iz bratovščinske blagajne so bile vedno za ude bratovščine, za žive ali rajne in za njene dobrotnike. Sploh se je bralo jako veliko mrtvaških sv. maš, ustanovljenih in od bratovščin plačanih, navadno z mrtvaškim oficijem. Za maše so bili določeni posebni prazniki v letu ali pa gotovi dnevi tednu. Mrtvaške maše so opravljali navadno v kvaternih tednih¹³ ali, če je bila maša vsak teden, navadno v petek. Maše v čast presv. Rešnjemu Telesu in za bratovščino so opravljali na praznik presv. Rešnjega Telesa ali pa, če je bila maša v ta namen vsak teden, v če-

¹ I. Orožen VI, 52. — ² I. Orožen l. c. — ³ I. Orožen l. c.

⁴ Ohranili so se nekateri letni računi, n. pr. iz Ruš (I. Orožen I, 372), iz Gornjega grada (II, 2, 40), iz Mozirja (II, 2, 213), iz Pilštanja (VI, 52 f).

⁵ Tako v Pilštanju (I. Orožen VI, 52) in v Mozirju (II, 2, 213).

⁶ I. Orožen IV, 1, 28. — ⁷ I. Orožen l. c. — ⁸ I. Orožen VI, 52.

⁹ I. Orožen l. c.

¹⁰ Omenja se v Mozirju (I. Orožen II, 2, 213) in v Pilštanju (VI, 52).

¹¹ N. pr. pri sv. Vidu pri Planini (I. Orožen VI, 189).

¹² I. Orožen I, 370 f.

¹³ N. pr. pri sv. Petru pod Sv. gorami (iz l. 1654): »et pro defunctis Confratribus qualibet angaria unam missam pro defunctis (I. Orožen VI, 359).

trtek¹. Le-te maše so bile često »coram Sanctissimo«², ali pa vsaj »cum exposito Sanctissimo in ciborio«. Število maš je bilo različno. Pri nekaterih bratovščinah najdemo prav mnogo ustanovljenih maš, n. pr. pri mariborski bratovščini vsak teden »missa de ss. Eucharistiae Sacramento« po namenu ustanovnika bratovščinske kaplanije³, v Šoštanju na leto 20 ustanovljenih maš od ene ustanove⁴, od druge 6⁵, v Rušah so bile ustanovljene maše vsak kvaterni teden⁶ itd. Podrugod je takih ustanov manj; zato pa so številneje maše iz bratskega zaklada. Ena najbogatejših v tem oziru je bila bratovščina v Gornjem gradu. Tu se je bralo na leto 8 maš za bratovščino iz bratovščinske blagajne in povrh še na leto štiri pro defunctis⁷. V Kamnici sta bili na teden dve sv. maši na namen bratov⁸, v Lučah⁹, v Pilštanju¹⁰, pri sv. Petru pod Sv. gorami¹¹, na Bizeljskem¹², vsak teden po ena maša na čast presv. zakramentu (v četrtek) ali pa za ude (v petek). Podrugod so bile bratovščinske maše vsak mesec¹³. Mrtvaške maše iz bratovščinske blagajne »cum officio defunctorum« najdemo prav pogosto; n. pr. v Lembahu¹⁴, v Rušah¹⁵, v Gornjem gradu¹⁶, v Laškem¹⁷, v Pilštanju¹⁸, pri sv. Petru pod Sv. gorami¹⁹. Pogosto so tudi maše na čast presv. Rešnjemu Telesu na Telovo in v osmini²⁰.

Umevno je samoposebi, da je naša bratovščina tudi z odpustki vnela svoje ude h gorečnosti in pobožnosti, dasi beremo o odpustkih le malokje. Zvemo le, da so bili navadno navezani na določene dni, na posebne godove bratovščine: na dan ustanovitve in na praznik presv. Rešnjega Telesa i. dr.²¹. Tudi je bratovščina navajala svoje ude k dobrim delom krščanskega usmiljenja: k obiskovanju bolnikov in mrtvaškim sprevodom. Splošna mlačnost in brezbriznost v času, ko se je pri nas širil protestantizem, je povzročila, da so ti in enaki

¹ N. pr. pri sv. Petru pod Sv. gorami (poročilo iz l. 1654): Habent missam diebus Jovis cum expositione Venerabilis . . . (I. Orožen VI, 359).

² N. pr. na Polzeli (I. Orožen IV, 1, 200).

³ I. Orožen I, 17. — ⁴ I. Orožen V, 390. — ⁵ I. Orožen I, c.

⁶ I. Orožen I, 370. — ⁷ I. Orožen II, 2, 39.

⁸ I. Orožen I, 581. — ⁹ I. Orožen II, 2, 151. — ¹⁰ I. Orožen VI, 53.

¹¹ I. Orožen VI, 359. — ¹² I. Orožen VI, 415.

¹³ N. pr. na Polzeli (I. Orožen IV, 1, 200). — ¹⁴ I. Orožen I, 347.

¹⁵ I. Orožen I, 370. — ¹⁶ I. Orožen II, 2, 39. — ¹⁷ I. Orožen IV, 2, 60.

¹⁸ I. Orožen VI, 53. — ¹⁹ I. Orožen VI, 359.

²⁰ Tako v Lembahu (I. Orožen I, 346), v Laškem (I. Orožen IV, 2, 60), pri sv. Petru pod Sv. gorami (I. Orožen VI, 359). Tukaj je bila v osmini slovesna teoforična procesija, torej gotovo tudi sv. maša.

²¹ V Laškem so bili odpustki na dan ustanovitve (17. januarja), poleg pa še na Telovo, 14. septembra, 8. in 13. decembra.

izrazi ljubezni do bližnjega prenehali skoro popolnoma, kakor tožijo sodobniki¹. Zato je bila bratovščina kaj dobro sredstvo, da znova oživi krščanski duh in ljubezen do sobrata, posebno v smrtni uri. V tem oziru najdemo v naših krajih pri bratovščinah v pilštanjskem okraju jako lepe navade. Ponekod² je dal cerkovnik vernikom znamenje, kadar je šel duhovnik s sv. popotnico k bolniku, da so bližnji lahko prihiteli k cerkvi, spremljali sv. zakrament ter molili med potom in pri bolniku. Udje so se tudi udeleževali mrtvaških sprevedov, posebno umrlih sobratov, in sicer ponekod z gorečimi svečami³. Bratovščina je iz svojega premoženja poskrbela za mrtvaške prte, za luč itd.⁴

Bratovščina je tudi skrbela za slovesne obhode, da bi tako tudi na zunaj povzdignila češčenje najsv. zakramenta. V nekaterih župnijah — izrečno se to omenja pri sv. Petru pod Sv. gorami⁵ — je imela bratovščina lastno teoforično procesijo v osmini praznika presv. Rešnjega Telesa, podrugod se je pač udeležila skupne procesije na Telovo in pri njej imela častno mesto.

Omenili smo že, kako zapuščene so bile često cerkve pri nas v reformacijski dobi. Da zboljša te razmere, je bila naša bratovščina kaj pripravna, ker ni bila navezana na cerkveno premoženje, temveč je sama oskrbovala potrebna gmotna sredstva, ki jih je lahko svobodno rabila za olepšanje in opravo cerkve. Da je tudi v naših krajih dala bratovščina zelo mnogo za cerkvene potrebe, smemo sklepati že iz pičlih podatkov, ki se nahajajo posebno v vizitacijskih zapisnikih. Pri sv. Petru pod Sv. gorami sodeluje bratovščina pri zidanju ali popravljanju zvonika⁶. Mnogokje se nahaja poseben bratovščinski oltar ali celo kapela, in sklepati smemo, da je zanje skrbela družba sama.

¹ Prim. M. Prelesnik, Protireformacija na Kranjskem. Kat. Obzornik 1901, 322. — O razmerah v Podčetrtku, kjer se je vpeljala bratovščina še le l. 1655, toži vizitacijski zapisnik iz l. 1654: *Signum datur, quando sacerdos aegros prouisurus exit cum Sanctissimo, sed raro aliquis dat comitivam* (I. Orožen VI, 477). Podobno beremo v vizitacijskem zapisniku iz istega leta o razmerah pri sv. Petru pod Sv. gorami (I. Orožen VI, 359).

² Z Bizeljskega poroča vizitacijski zapisnik iz l. 1654: *... et quando exitur cum Sanctissimo ad aegros signum datur maiori Ecclesiae campana, et ad domum aegri communicandi a vicinis conuenitur* (I. Orožen VI, 415).

³ Prim. M. Prelesnik, Protireformacija na Kranjskem. Kat. Obzornik 1901, 322. — Vizitacijski zapisnik iz l. 1654 poroča o bratovščini pri sv. Vidu pri Planini: *... ad sepulturam Confratrum fraternitas conuenit sed absque candelis ardentibus, ideo iidem sibi proposuerunt etiam Cereos prouidere, qui in sepultura Confratrum accendantur* (I. Orožen VI, 185).

⁴ O bratovščini pri sv. Petru pod Sv. gorami poroča vizitacijski zapisnik iz l. 1654: *... providet praeterea ista fraternitas pro sepulturis confratrum Ein Partuch* (I. Orožen VI, 359). — ⁵ I. Orožen VI, 359.

⁶ *... ad Turrim contribuit fraternitas 11 fl.* (I. Orožen VI, 359).

Najčešče je družba skrbela za večno luč v cerkvi, kakor smo že zgoraj videli. Drugje je nabavila bratovščina potrebne cerkvene obleke¹, cerkvena bandera², monštranco³, svetilnico za večno luč⁴, božji grob⁵.

* * *

Pa to lepo naredbo je koncem XVIII. stoletja zadela ista usoda kakor druge slične cerkvene naredbe. Bratovščina s premoženjem, posestvi itd. se je zdela Jožefu II. abusus, nasproten cerkvenemu duhu.

Patent z dne 26. marca 1782 naroča škofom, da odpravijo vse nepotrebne odpustke in bratovščine. Ta ukaz je zadel tudi našo bratovščino. Vendar ni nehala takoj in ne povsod ob istem času⁶. Še do l. 1789 ni bilo povsod rešeno vprašanje o bratovščinskem premoženju.

Premoženje odpravljenih bratovščine se je porabilo različno. Ponekod so ostala posestva pri cerkvi⁷, drugje so jih prodali po dražbi⁸. Denar bratovščine so porabili tako-le: ustanovni denar je zapadel verskemu zakladu, ki naj bi služil kot podlaga za novo ustanovljene kuratije⁹. Dolžnosti (maše, obletnice itd.) naj bi opravljali kurati,

¹ V Podsredi: Casulam Viridem damascenam hoc anno (1654) emerunt per 18 fl. (I. Orožen VI, 285). — Pri sv. Petru pod Sv. gorami: . . . unum de aurato Corio Antependium et unum Conopaeum mixtorum colorum pro Ciborio . . . (I. Orožen VI, 359).

² V Podsredi: fecerunt etiam collecturam Vini, ex quo intendunt facere Vexillum processionale comparari (I. Orožen VI, 285).

³ V Mozirju (I. Orožen II, 2, 213).

⁴ V Podsredi (I. Orožen VI, 284).

⁵ V Mozirju (I. Orožen II, 2, 213).

⁶ Leto odpravitve nam je znano le malokje, n. pr. za Celje 1783 (I. Orožen III, 278), za Laško 1784 (I. Orožen IV, 2, 62); v istem letu je prenehala tudi v Mozirju (I. Orožen II, 2, 214) in v Šoštanju (I. Orožen V, 391).

⁷ N. pr. v Slivnici vinograd (I. Orožen I, 450); v Marenbergu gozd (I. Orožen I, 82).

⁸ N. pr. v Mozirju (I. Orožen II, 2, 214), v Šoštanju (I. Orožen V, 391). Dne 18. februarja 1789 poroča gornjegrajski dekan — poročilo v kn. šk. ordinariatskem arhivu v Mariboru —, da so se posestva bratovščine prodala licitando za 677 fl. 38 kr.; »das Geld wurde angeblich an das Kreisamt geschickt durch den Verwalter von Oberburg«.

⁹ V kn.-šk. ordinariatskem arhivu v Mariboru (Sign. 9 AB) se nahaja kopija uradnega odloka iz Celja z dne 12. avgusta 1787 glede premoženja gornjegrajske bratovščine: Da nach jüngst eingelangter höchster Weisung alle von den Bruderschaftsvermögen excidierten Stiftungskapitalien dem Religionsfonde zum Behuf der neuen Kuraziendotierung zu übergeben sind, somit . . . (600 fl. von Oberburg) . . . wurden eingeschrieben auf den Namen des steirischen Religionsfondes, aber so, daß 387 fl. 55 kr. mit Stiftungsverbindlichkeiten belastet sind (2 Jahrtäge, 11 Seelen-

dotirani iz verskega zaklada, in sicer ne ravno v kraju, za katerega je bila ustanova prvotno namenjena, marveč, kjer bi ravno kazalo¹. Svobodno bratovščinsko premoženje pa je dobil učni² ali pa ubožni zaklad³.

Te kratke črtice o bratovščini presv. Rešnjega Telesa nam nudijo zanimivo kulturno sliko. V organizaciji bratovščine se zrcali dobršen odlomek preteklih dni, njihove dobre in slabe strani. Hkrati pa imamo tu dokaz, kako so naši predniki častili zakrament ljubezni.

2.

Uvod v pravoslavno bogoslovje.

Spisal dr. Fran Grivec, Ljubljana.

Sv. oče Pij X se v pismu do apostolskih delegatov na vzhodu (dne 26. decembra l. 1910) spominja Leona XIII in pravi o njem, da je z izredno gorečnostjo delal za cerkveno zedinjenje. Leon XIII se je res ves čas svojega dolgega pontifikata živo zanimal za vzhodno

meßen, 9 Kreuzwege) während 212 fl. 50 kr. auf Namen des steirischen Bruderschaftsfondes geschrieben wurden.

¹ Gornjegrajskemu dekanu, ki je prosil, da se mu izplačajo obresti za ustanove, se je odgovorilo dne 14. aprila 1788: . . . Da das Bruderschaftskapital auf Namen des Religionsfonds umgeschrieben worden sei, so verstehe es sich von selbst, daß die Stiftungsverrichtungen, die nunmehr der Religionsfond zu besorgen habe, daselbst wo die Bruderschaft war, nicht mehr fortzusetzen seien . . . (Kn. šk. ord. arh. v Mariboru 9 AB).

² Dekret z dne 20. marca 1783 (Lav. kn. šk. arhiv v Mariboru) pravi: Seine Majestät hätten sämtliche Bruderschaftskapitalien und von denen Brüdern leistenden Zuschüsse von dem geistlichen fundo gänzlich trennen zu lassen und solche, insoweit selbe für die Bruderschaften nach deren künftigen anderweitigen Regelung nicht mehr nötig sein werden, dem Schulfonde zu widmen allergnädigst geruht und darüber ländersweis derselben diesfälliges Totale vorzulegen anbefohlen . . . (Ker se je bati, da se ne bode vse resnično priznalo), so sei der sorgsamste Bedacht zu nehmen, durch die Kreisämter und auf alle sonst mögliche Art den richtigen Bestand des allseitigen Bruderschaftsvermögens zu erheben, wie denn zu diesem Ziel und Ende denen Bruderschaftsvorstehern der allgemeine Nutzen, der dem gesamten Publico durch die Verwendung dieser Gelder auf Verbesserung und Vermehrung der deutschen Landschulen zugehen würde, mit dem Beisatz wol begreiflich zu machen, daß diejenigen, welche sich einer Verheimlichung schuldig machen sollten, scharf bestraft, diejenigen aber, die ein verschwiegenes Bruderschaftsvermögen verlässlich anzuzeigen wüssten, nebst Verschweigung ihres Namens belohnt würden.

³ N. pr. v Mozirju (I. Orožen II, 2, 214), v Celju (I. Orožen III, 278).

cerkev in se mnogo trudil za cerkveno zedinjenje¹. V zadnjem desetletju svojega vladanja je spoznal, da se s prijaznimi pismi in diplomatičnimi sredstvi ne da veliko doseči; prepad je preglobok. Zato je tembolj priporočal, da se misijonsko delo na vzhodu poglobi in prenovi; katoliške bogoznance je vnmel za globlje proučevanje vzhodne cerkve, misijonarjem pa priporočal, naj skrbijo za temeljito izobražene apostole cerkvenega zedinjenja. Po naročilu in s podporo Leona XIII so se ustanovile znanstvene revije za vzhodne cerkvene študije (»Revue de l' Orient chrétien«, »Bessarione«, »Échos d' Orient«); v Rimu in na vzhodu so se ustanovili oziroma prenovili razni zavodi za vzgojo duhovnikov vzhodnega obreda. Delo za cerkveno zedinjenje je dobilo trdnjšo podlago in varnejšo smer. To je eden največjih uspehov velikega papeža.

Med najvažnejše znanstvene sadove Leonovega prizadevanja smemo prištevati A. Palmierijevo knjigo »**Theologia dogmatica orthodoxa** (ecclesiae Graeco-russicae) ad lumen catholicae doctrinae examinata et discussa«². Učeni avguštinec Avrelij Palmieri se sme prištevati med tiste učenjake, ki so se pod vplivom Leona XIII vneli za študij vzhodne cerkve; nekoliko časa se je mudil v Carigradu v znanstvenem zavodu za vzhodne (bizantinske) cerkvene študije, ustanovljenem od asumpcionistov po naročilu Leona XIII. Načrt svojega dogmatičnega dela o vzhodni cerkvi je pred enajst leti razodel Leonu XIII; veliki papež mu je z veseljem podelil apostolski blagoslov (str. XIII). Tako nas to delo v dvojnem oziru spominja na Leona XIII.

Obširna Palmierijeva knjiga je torej sad desetletnih študij, a tvori še le I. zvezek velikega dela, ki bode obsegalo najmanj štiri debele zvezke. Pričujoči I. zvezek je uvod k študiju dogmatike vzhodne razkolne cerkve. Naslednji zvezki bodo razpravljali o posameznih dogmatičnih kontroverzah med vzhodno in med katoliško cerkvijo (o tradiciji, o sv. pismu, o cerkvi, o papežu, o sv. Duhu); v prvem delu II. zvezka bode še razpravljal o nekaterih uvodnih vprašanjih (število bogoslovskih razlik, specialna bogoslovska polemika, moralno in pastirsko bogoslovje v vzhodni cerkvi in glavne ovire zedinjenja). Kolikor moremo soditi po prvem zvezku, bode Palmierijevo delo v vsakem oziru velikansko in temeljito, v ponos katoliški bogoslovski znanosti.

¹ Gl. »Voditelj« 1909, str. 248 in 252; v posebnem odtisku »Vzhodno cerkveno vprašanje« (Maribor 1909) str. 28 in 32.

² Florentiae 1911 (XXV in 815). Cena 20 K. Kdor naroči knjigo naravnost od pisatelja, jo dobi za 15 K s poštnino vred; iz prijaznosti posreduje pisatelj tega članka.

Popolnoma pravilno se ozira Palmieri samo na grško in rusko cerkev (k ruski cerkvi se smejo prištevati tudi druge slovanske razkolne cerkve, ker so popolnoma pod vplivom ruske bogoslovske znanosti), ker so druge razkolne cerkve (armenska, sirska, kaldejska, koptska) pravzaprav heretične, ne pa razkolne; rumunska cerkev (tudi nanjo se Palmieri ozira) pa spada k rusko-grški cerkveni skupini. Najobširneje govori povsod o ruski bogoslovski literaturi, saj ima ruska cerkev in ruska bogoslovska znanost vodilno ulogo na vzhodu.

Pri vsakem vprašanju navaja iz prvih virov in razlaga nauk vzhodne cerkve (oziroma vzhodne bogoslovske znanosti), potem razlaga in znanstveno dokazuje katoliški nauk, na to podrobno primerja obojni nauk in določa skladnost, oziroma neskladnost, nazadnje pa rešuje ugovore in zavrača posamezne napade. Tako se iz knjige lahko temeljito poučimo o katoliškem in o razkolnem nauku; obenem lahko pregledamo obojno stališče in ni se bati, da bi bili enostranski. Povsod se obširno ozira na katoliško literaturo in navaja vso dotično novejšo in starejšo pravoslavno literaturo, ne samo knjige, ampak tudi članke iz časopisov, če imajo količkaj bogoslovsko-znanstvenega pomena.

Doslej nismo imeli na katoliški strani še nobenega podobnega dela; vsa dosedanja dela (katoliška in protestantska) so le neznatni in enostranski odlomki v primeri z velikanskim in vsestransko temeljitim Palmierijevim delom. Tudi Grki in Rusi nimajo nobenega sistematičnega dela, ki bi bilo moglo služiti za podlago Palmierijevim preiskavam. Popolnoma samostojno je moral preiskavati in zbirati dotično literaturo, z velikimi stroški si je moral kupovati knjige in časopise ali jih pa iskati po raznih knjižnicah. Kakor sem že omenil, se je mudil nekoliko časa v Carigradu, največ zakladov si je pa nabral v Rusiji. V Rusijo je popotoval štirikrat, obiskal je glavna središča ruske bogoslovske znanosti, preiskal knjižnice, seznanil se s prvimi ruskimi bogoslovskimi učenjaki (dotična imena našteva na str. XXIV), ki so spoznali velikanski znanstveni pomen Palmierijevega dela in ga radi podpirali; vsega skupaj se je v Rusiji mudil 16 mesecev.

Za tako delo je treba izrednih talentov, velike pridnosti in spretnosti ter obširnega jezikovnega znanja. Vsa ta svojstva ima Palmieri v obilni meri. O tem nam priča pričujoče delo in brez števila drugih Palmierijevih del in člankov, ki jih je napisal v zadnjih 10 letih. Njegovo jezikovno znanje je čudovito; to vam je pravi Mezzofanti. Klasično govori in piše latinsko, francosko in italijansko; razume in deloma govori (kolikor mi je znano iz njegovih spisov in iz osebnega

občevanja ž njim) vse slovanske jezike (v francoskih revijah poroča o ruskih, poljskih, srbskih in bolgarskih delih; razume tudi češko in slovensko), rumunsko, grško (klasično in moderno), angleško, nemško, armensko, turško in arabsko (gl. njegov strokovnjaški članek »Coran« v »Dictionnaire de théologie cathol.« snopič 23, kol. 1779—1843). Skoraj nemogoče se zdi, da bi mogla biti tako obširna izobrazba združena z znanstveno temeljitostjo in spekulativno globokostjo. Novejša Palmierijeva dela pa dokazujejo, da združuje vse te prednosti. Čudo, pravi »unicum« bogoslovske znanosti!

Težko je torej ocenjati najnovejše Palmierijevo delo. Zato hočem najprej navesti vsebino Palmierijevega dela kar po vrsti po poglavjih, potem pa dodati nekatere opazke, v zavesti, da sem nezmožen kontrolirati vse njegove preiskave in citate.

1. Definicija pravoslavnega bogoslovja (dogmatike). Ruski (Makarij, Silvester, Malinovskij) in grški (Evgenij Bulgaris, Nikolaj Kursulas) dogmatiki se v definiciji dogmatične znanosti bistveno ujemajo s katoliškim pojmovanjem. Razlikujejo se le v tem, da zahtevajo, naj pravoslavna dogmatika svoj predmet obravnava v duhu in pod vodstvom »pravoslavne« cerkve. — Razkolna cerkev sploh rada govori o svojem pravoslavju in se imenuje »pravoslavno« t. j. pravoverno. Palmieri dokazuje iz grških in ruskih virov, da je to napačno (5—11). Ruski duhovnik Čelcov piše, da je izraz »pravoslaven« preveč splošen in da sploh ne zaznamuje značaja vzhodne cerkve. Drugi Rus (Molojskij) dokazuje, da si razne vzhodne cerkve med seboj v važnih rečeh nasprotujejo, torej niso vse »pravoslavne«.

Kaj naj pomeni »pravoslavni duh«? Novejši grški zgodovinar Diomedes Kyriakos trdi, da je duh pravoslavne cerkve bolj svobodoljuben kakor duh katoliške cerkve in da je sorodnejši protestantizmu; pravoslavje se drži srednje poti med protestantizmom in katolicizmom, z avtoriteto združuje svobodo. Podobno mnenje je zastopal »slavjanofilski« bogoslovski pisatelj A. Homjakov. To mnenje je le v toliko resnično, da grško-ruska cerkev res vedno nestalno omahuje med protestantizmom in katolicizmom; a to omahovanje ravno priča, da si po krivici prisvaja »pravoslavnost« (pravovernost). Rostovski metropolit Dimitrij, ki ga Rusi častijo za svetnika, se je n. pr. glede na epiklezo in brezmadežno spočetje M. B. skladal s katoliškim naukom. Verizpoved znanega patriarha Cirila Lukarisa je bila protestantska, verizpoved jeruzalemskega patriarha Dositeja († 1707) pa tako katoliška, da so jo v ruskih izdajah morali očistiti »latinskih zmot«. Celo vzhodni cerkveni zbori (ruski in grški) ne podajajo zanesljive in za vse razkolne cerkve veljavne resnice. Carigrajski cerkveni zbor leta 1872 je Bolgare izobčil. Po vzhodnem pravu bi morale to odločbo priznati

vse vzhodne cerkve. Toda Rusi občujejo z Bolgari kot s pravovernimi. Ruski pisatelj Molojskij dokazuje, da celo v Rusiji ne velja samo eno »pravoslavje«, ampak v raznih dobah in celo v istem času so »razna pravoslavja«. Pravoslavje stare Rusije je različno od sedanjega pravoslavja, ker je že cerkvena uredba bistveno različna; »pravoslavna« vera, ki jo uči »sinoda«, se večkrat razlikuje od one vere, ki se uči na ruskih duhovnih akademijah.

Razkolni dogmatiki učijo, da se mora bogoslovje obravnavati »v duhu in pod vodstvom pravoslavne cerkve«; duh in nauk pravoslavne cerkve pa da je izražen v veroizpovedih (simbolih) in cerkvenih zbiorih. Toda enotne pravoslavne cerkve sploh ni, ker si posamezne cerkve med seboj nasprotujejo. Tudi vzhodne veroizpovedi in cerkveni zbiri si večkrat nasprotujejo. Kako naj bodo torej zanesljiv kažipot vzhodnim dogmatikom? Vzhodne cerkve se torej po krivici imenujejo »pravoslavne« in vzhodno bogoslovje se pravzaprav ne more imenovati »pravoslavno bogoslovje«. Bolj primerno bi se imenovalo »krščansko bogoslovje vzhodnih cerkvâ«.

Razkolna cerkev se torej po krivici imenuje pravoslavna. Vendar je ime »pravoslavna cerkev« prišlo že tako v navado, da se mu težko izognemo. Vsak pameten katoličan ve, kaj to ime zaznamuje. Zato ni nevarnosti, da bi izraz »pravoslaven« koga zapeljal v zmoto. Palmieri sam ga rabi že v naslovu svojega dela.

2. Pomen, definicija in razdelitev dogem v pravoslavnem bogoslovju (11—30). Po nauku pravoslavne dogmatike mora imeti dogma štiri znake: *a*) mora biti (teoretična) verska resnica (rusko: umozriteljnost), *b*) razodeta (bogootkrovennost), *c*) proglašena od cerkve (cerkovnost), *d*) za vse obvezna (obščeeobjazateljnost). Napačno definira dogmo novejši grški dogmatik Zikos Rhosis; v svoji obširni definiciji namreč izraža trditev, da ima samo »vzhodna pravoslavna (t. j. grška) cerkev« pravico proglašati dogme in to tudi na partikularnih cerkvenih zbiorih (19). Ruski dogmatik Malinovskij pa uči, da morejo samo vesoljni cerkveni zbiri definirati verske resnice, posamezni škofje pa le potem, ako se pismeno med seboj dogovore in skupno proglasijo kak nauk za versko resnico (16). Iz tega bi sledilo, da razkolna cerkev ne more proglašati dogmatičnih naukov, ker brez papeža ni vesoljnega cerkvenega zbora; tudi posamezni škofje se ne bodo med seboj zedinili, če nimajo poglavarja.

Iz nauka pravoslavne cerkve o dogmah izvaja Palmieri dve važni posledici:

a) Pravoslavna cerkev se po krivici imenuje »cerkev sedmih cerkvenih zborov« (23—24). Pravoslavni dogmatiki priznavajo, da učenstvo sv. cerkve po IX. stoletju ni prenehalo; tudi ne vedo nobenega

razloga, zakaj se bi cerkveno učenje po razkolu ne smelo izvrševati. Pravoslavni bogoslovci so prisiljeni priznati, da pravoslavna cerkev ne more sklicati vesoljnega cerkvenega zbora, zato bi se radi omejili le na prvih sedem cerkvenih zborov. Ker pa morajo z druge strani vendarle priznati, da učenje sv. cerkve ni prenehalo, zato se zapletajo v očitno protislovje, ko svojo cerkev ponosno imenujejo »cerkev sedmih cerkvenih zborov« (ta pridevek večkrat ponavlja carigrajski patriarh Anthimos VII v svoji okrožnici [leta 1895] proti Leonovi okrožnici »Praelara gratulationis«).

b) Pravoslavni dogmatiki učijo, da nove dogmatske definicije ne uvajajo novih dogem; nova je le oblika, ne pa nauk kot tak, dogma je nova »quoad nos«, ne pa »quoad se«. A katoliški cerkvi pa le vedno očitajo »nove dogme«. Če hočejo biti dosledni, morajo najprej dokazati, da dogme, proglašene po razkolu, niso obsežene niti v sv. pismu niti v tradiciji. A tega niso še dokazali. Torej je njih očitjanje tudi s pravoslavne stališča napačno (25–26).

Ruski bogoznanec Hostin napada katoliške definicije in razdelitev dogem ter katoličanom očita formalizem, a Palmieri ga odločno zavrača (26–30).

3. Dogmatski napredek (de progressu dogmatico) po nauku katoliških in pravoslavnih bogoznancev (31–89). To poglavje je važno tako z ozirom na modernizem, kakor tudi z ozirom na pravoslavno cerkev. Kakor povsod tako tudi tukaj najprej jasno in podrobno razlaga katoliški nauk. Naštevava in zavrača zmote protestantov, katoliškega dogmatika Güntherja in modernistov (32–36); zanimiva je opazka (str. 36) o razmerju ruskih bogoznancev do modernizma (o tem gl. »Slav. litt. theol.« 1909, str. 161). Z veliko temeljitostjo in živahnostjo razlaga katoliški nauk (37–56). Do Kristusove dobe so se človeštvu odkrivale nove resnice, kakor se odkriva cvet, ki je bil po noči še skrit v cvetlični čaši (39). Po Kristusu in apostolih je razodetje dopolnjeno. Sv. cerkev nikakor ne proglašava novih dogem »quoad se«, ampak le jasneje (quoad nos) proglašava resnice, ki so v razodetju (sv. pismu in tradiciji) že obsežene.

Še zanimivejši je drugi del tega poglavja (str. 56–89), ki se ozira na nauk razkolne cerkve. V zadnjih letih se je s katoliške strani mnogo pisalo o dogmatskem napredku, a na vzhodno bogoslovsko literaturo se ni še nobeden ozrl. Zato je ta oddelek Palmierijeve knjige vreden največje pozornosti.

Pravoslavno bogoslovje a) splošno priznava dogmatski napredek »secundum quid« (quoad nos); b) praktično zameta napredek dogem, ker nima vrhovnega cerkvenega učenja; c) iz nasprotja proti katoliškemu nauku zameta v protikatoliški polemiki sploh vsak dogmatski

napredek; d) napadi proti katoliškemu nauku potekajo iz nasprotja med teorijo in prakso.

Pravoslavni dogmatiki učijo izpopolnjivost (usovršaemost), napredek in razvoj (razvitie, ἀνάπτυξις) dogem. Malinovskij n. pr. pravi, da je ta napredek »točnejshe opredeljenje in pojasnjenje ali razkritje enih in istih, v svojem bistvu neizpremenljivih dogem«. Globoko, a nekoliko temno razlaga ta nauk ruski dogmatik škof Silvester. Pravi namreč, da je neka živa zveza med zavestjo vernikov in med dogmami, med živo zavestjo sv. cerkve in med oživljajočimi dogmami. Kakor posameznik tako tudi cerkev napreduje in vedno določnejše pojasnjuje isto sveto vero (57—59). Indirekten vzrok dogmatičnega napredka so herezije, proti katerim mora cerkev pomnožiti svoje utrdbe. — Pravoslavni nauk se torej splošno ujema s katoliškim; tudi pravoslavni se radi sklicujejo na Vincencija Lirinskega (60—63). Toda ta nauk ni v soglasju s sedanjim stanjem pravoslavne cerkve. Manjka ji živega vrhovnega učenitva. Od tod razne zmote pravoslavnih dogmatikov.

Poglavitna zmeta pravoslavne dogmatike je napačno razlaganje vrhovnega cerkvenega učenitva. Pravoslavni dogmatiki (Malinovskij, Zikos Rhois i. dr.) trdijo, da je po razkolu samo vzhodna cerkev izvrševala vrhovno učenitško službo in podrobneje pojašnjevala in branila dogme proti »latincem« in protestantom. Vzhodna pravoslavna cerkev izvršuje svoje vrhovno učenitvo na cerkvenih zborih in v soglasju svojih pastirjev. Toda Palmieri sijajno zavrača to zmoto s pomočjo pravoslavne bogoslovske vede. Pravoslavno cerkveno pravo namreč jasno uči, da imajo le odločbe vesoljnih cerkvenih zborov obvezno veljavo za vso pravoslavno cerkev; partikularni cerkveni zbori ne morejo dajati zakonov za vso cerkev. Pri tem se Palmieri sklicuje na največja ruska kanonista Pavlova in Berdnikova in na A. Hristodula, ki ima veliko avtoriteto med Grki (64—65). Isto dokazuje tudi iz zgodovine ruskih in grških cerkvenih zborov, ki niso še nobene dogme definirali, ampak si še celo med seboj čudno nasprotujejo. Moskovski cerkveni zbor leta 1650 je n. pr. odločil, da je »latinski« krst neveljaven, moskovska cerkvena zbora l. 1656 in 1667 pa sta odločila ravno nasprotno. Prav tako so si nasprotovali grški cerkveni zbori (67). Kako naj se med seboj ujemajo posamezne vzhodne cerkve, ki se tolikokrat med seboj prepirajo in nimajo nobene vrhovne avtoritete? Carigrajski patriarh Antim VI je n. pr. predlagal, da naj bode turška vlada najvišja instanca za poravnavo cerkvenih prepirrov (68).

V polemiki proti katoličanom pa posamezni vzhodni bogoznanci zametajo vsak dogmatični napredek. Tako n. pr. ruski nadškof Nikanor, carigrajski patriarh Antim VI (1845—1848), zgodovinar D. Kyria-

kos, razni dokumenti carigradske cerkve složno in vztrajno ponavljajo, da priznajo samo dogme prvih krščanskih stoletij, dogme »sedmih cerkvenih zborov«, in z grdimi psovkami obsojajo »zaslepljenost latinske cerkve«, »zvijače«, »goljufije«, »hudičeve zmote« (68—70).

Proti tem očitanjem Palmieri dokazuje, da katoliška cerkev ni nikoli niti teoretično niti praktično učila takega dogmatičnega razvoja, da bi ustvarjala nove dogme, ki niso obsežene v sv. pismu ali tradiciji. Konkretno dokazuje to o primatu in »filioque«. Da primat ni »nova« dogma, nam priča slavni ruski zgodovinar A. P. Lebedev, ki odločno uči, da so v prvih krščanskih stoletjih tudi na vzhodu priznavali primat rimskega papeža (71—74).

Proti katoliški cerkvi in proti katoliški dogmatiki se pravoslavni bogoslovci radi sklicujejo na Vincencija Lirinskega, ki uči, da se moramo držati tega, »quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.« Palmieri dokazuje, da se mora to mesto razlagati v soglasju z načeli Vincencija Lirinskega samega, ki prav lepo uči in pojasnjuje dogmatični napredek (80—87).

Zanimivo je, da so tudi na Ruskem nekateri (Rožanov) že učili dogmatični razvoj v modernističnem zmislu (opazka na str. 79 - 80). Pravoslavni dogmatiki se težko borijo proti takim zmotam, ker se večkrat zapletajo v nasprotja in v polemiki radi tajijo resnice, ki so jih prej teoretično sami priznali.

Poglavje o dogmatičnem napredku je Palmieri v razširjeni obliki izdal v italijanski knjigi: »Il progresso dommatico nel concetto cattolico« Firenze 1910 (XVI + 304). Kritika je to knjigo zelo hvalila; posebno se občuduje obširna in vsestranska izobrazba pisateljeva (»Revue Bénédictine« 1910, str. 424—25; »Theol.-prakt. Quartalschrift«. Linz 1911, str. 145—47).

4. Potrebnost, metoda in razdelitev bogoslovja (89 do 138). V začetku XX. stoletja se je med rusko inteligenco organizirala zanimiva stranka »bogoiskateljev«. Ta organizacija je l. 1902/3 prirejala »religiozno-filozofične shode« in izdajala časopis »Novyj Putj«. V zadnjih treh letih se je delovanje te stranke zopet nekoliko poživilo. »Bogoiskatelji« iščejo novega krščanstva in strogo kritizirajo pravoslavno cerkev, dogme in bogoslovje. Merežkovskij in Rožanov sta na religiozno-filozofičnih shodih dokazovala, da so se krščanske dogme preživele in le ovirajo pravilno umevanje krščanstva. Odpravimo torej dogme ali jim pa dajmo drugačen pomen in ustanovimo novo cerkev, v kateri bo vladala ljubezen, kakor jo uči sv. Janez! Podlago tem zmotam je dal L. N. Tolstoj. — Ruski bogoznanci so se udeleževali »religiozno-fil. shodov«, da bi branili in pojasnjevali pravoslavno vero, a so jako slabo izvrševali svojo nalogo; namesto stvar-

nih dokazov so navajali le prazne fraze in se zapletali v čudna protislovja (89—95). Proti zmotam ruskega brezdogmatičnega krščanstva Palmieri prav lepo in temeljito dokazuje, da verske skrivnosti ne nasprotujejo niti človeškemu razumu niti srcu, ampak da so primerne in koristne. Pri tem dokazovanju spretno uporablja grške cerkvene očete (96—112) in nazadnje omenja, da pravoslavna cerkev nima nobenega orožja proti zmotam in herezijam, ker ji manjka živega vrhovnega učenitstva. Ta oddelek Palmierijeve knjige spada med najzanimivejše.

Pisatelji ruskih dogmatičnih učnih knjig (Makarij, Silvester, Malinovskij) so načelno za isto dogmatično metodo kakor katoliški dogmatiki, namreč za združeno uporabo pozitivne (zgodovinske) in spekulativne (sistematične) metode. V resnici pa rabijo skoraj le zgodovinsko metodo; večinoma navajajo množico patrističnih citatov brez pravega reda, brez izbire, brez kritike. Glavni zastopnik te metode je Makarij. Podobno delajo novejši grški dogmatiki. Ruski dogmatik Silvester rabi bolj kritično zgodovinsko metodo, nekako genetično metodo. Splošno Rusi in Grki svojih dogmatikov ne cenijo posebno visoko; očitajo jim suhoparnost in nesamostojnost. Slavni cerkveni zgodovinar Lebedev pravi, da je ruska dogmatika po svojem duhu protestantska. Ruska dogmatika ne more napredovati in nestalno omahuje med protestantizmom in katolicizmom, ker je ne vodi živo in nezmotljivo cerkveno učenitstvo. Katoliška dogmatika pa nasprotno lepo napreduje in prav primerno združuje pozitivno in spekulativno metodo (114—120).

Uspevanje bogoslovske znanosti je odvisno od bogoslovskih šol. Grška razkolna cerkev je bila od XV. stoletja dalje brez bogoslovske šole; zato je bila grška duhovščina skrajno nevedna. Šele sredi XIX. stoletja (1845) se je ustanovila bogoslovska šola (semenišče) na otoku Halki pri Carigradu. V Jeruzalemu je bila leta 1855 ustanovljena grška bogoslovska šola sv. Križa; Palmieri še ne omenja, da je ta šola leta 1909 začasno prenehala. V Atenah je z vseučiliščem združena bogoslovska fakulteta (ustanovljena l. 1837), ki je pod prevelikim vplivom protestantizma. — V Rusiji so štiri duhovne akademije, v Kievu (ustanovljena 1615), Moskvi, Peterburgu in Kazanu. Vsaka teh akademij izdaja svoje znanstveno glasilo. V znanstvenem oziru so prav dobro preskrbljene; najslabejša je dogmatika. — Rumuni imajo v Bukareštu bogoslovsko fakulteto. — Pisatelj bi bil smel omeniti tudi pravoslavno bogoslovsko fakulteto v Černovicah in srbsko semenišče v Sremskih Karlovcih. Sicer je pa resnična Palmierijeva opazka, da so pravoslavni Slovani v bogoslovju popolnoma odvisni od Rusov (120—128).

Zanimiva je ruska polemika, ali naj bi se višje bogoslovne šole (duhovne akademije) združile z vseučilišči, ali naj ostanejo ločene. Doslej so na ruskih vseučiliščih tri bogoslovne profesure, za cerkveno zgodovino in kanonično pravo. Nekateri bogoslovski profesorji so za združitev, večina bogoslovskih in svetnih profesorjev je pa za sedanje stanje. Gotovo je, da bi v bogoslovski znanosti še bolj zavladal protestantski vpliv, ako bi se na vseučiliščih ustanovile bogoslovne fakultete (129—132).

Mnogi ruski bogoslovski pisatelji zahtevajo popolno svobodo bogoslovne znanosti; cerkvena oblast naj se nikar ne vmešuje v znanstvene stvari. Ta zahteva je umevna, če pomislimo, da je pretirana ruska cenzura vedno zelo ovirala napredek bogoslovne znanosti. Ruski bogoznanci se pač zavedajo, da ruska sinoda v resnici ni prava cerkvena avtoriteta. Načelno je zahteva po popolni svobodi seveda napačna (132—135).

Ruski in grški dogmatiki po vzoru grških očetov splošno delijo bogoslovje *a*) v bogoslovje v ožjem zmislu (theologia), t. j. nauk o Bogu in božjem bistvu ter *b*) v ekonomijo, t. j. nauk o včlovečenju (odrešenju).

5. Bogoslovna literatura v grško-ruski cerkvi (138 do 185). Palmieri pripravlja obširno delo »Nomenclator theologiae graeco-russicae«; izdala ga bode »Velehradska Akademija«. Iz bogate zbirke zbranega gradiva nam tukaj podaja pregledno sistematično zgodovino ruskih in grških bogoslovskih učnih knjig (dogmatičnih kompendijev); podrobneje bode o grško-ruski bogoslovski literaturi razpravljala v »Nomenklatorju«.

Po razkolu je grška bogoslovna literatura naglo propadala. Skoraj do XVII. stoletja je bila knjiga »De fide orthodoxa« (sv. Janeza Damaščana) edini bogoslovski kompendij grško-ruske cerkve. Po padcu Carigrada je grška bogoslovna literatura proizvajala le še polemične spise proti »latincem«. A. P. Lebedev (ruski zgodovinar) pravi, da je grška polemična literatura v veliko sramoto grški cerkvi, dokaz grške nevednosti. Prvi grški bogoslovski kompendij je spisal Nikolaj Kursulas v prvi polovici XVII. stoletja; delo je do XIX. stoletja ostalo v rokopisu, tiskano je bilo l. 1862. A to delo spada pravzaprav h katoliški znanosti, ker je bil pisatelj gojenec grškega kolegija v Rimu, a je odpadel. Pisal je v razkolnem duhu, a po sholastični metodi; v polemiki je dosti zmeren. V začetku XVIII. stoletja je Vincencij Damosos spisal obširno dogmatiko v 5 zvezkih. Delo je ostalo v rokopisu; hrani se v knjižnici grške kolonije na Dunaju. Najboljši grški dogmatik je Evgenij Bulgaris (1716—1806). V XIX. stoletju so Grki prevedli ruski kompendij Makarijev. Najnovejša grška dogmatika sta

Zikos Rhosis (1903) in Hristos Andrutsos (1907). Prvi piše bolj polemično in malo znanstveno. Andrutsos je temeljitejši; rad bi se držal nauka grške razkolne cerkve, a nestalno omahuje med katoliškim in protestantskim naukom. Njegova dogmatika je povzročila mnogo hrupa; eni jo dolže katoličanstva, drugi protestantstva (142—152).

V ruski cerkvi je bogoslovska znanost zacvetela v XVII. stoletju; središče bogoslovske znanosti je bila duhovna akademija v Kievu. Kievská akademija je bila pod vplivom katoliške bogoslovske znanosti; profesorji so predavali v latinskem jeziku in po sholastični metodi. Najslavnejši kievski profesorji J. Popovskij, K. Čarnuckij, J. Volčanskij, H. Levickij, H. Negrebeckij so odločno branili nauk o brezmadežnem spočetju M. B. (154—156). Kievski profesorji so se s ponosom šteli med učence sv. Tomaža Akvinca in Duns Skota. Žal, da so sholastično bogoslovje poznali večinoma le iz katoliških kompendijev, ne pa iz prvotnih virov (158). Njih bogoslovska dela (rokopisi) se hranijo v knjižnici kievške duhovne akademije.

Najslavnejši dogmatik kievške šole je Teofan Prokopovič (1681—1736). V mladosti je bil katoličan; kot katoliški menih reda sv. Bazilija je študiral v Rimu. Po vrnitvi v domovino je odpadel in postal največji nasprotnik katoliške cerkve. Kot svetovavec Petra Velikega in s svojimi bogoslovskimi deli je pretrgal tradicije kievške šole; proti katoliški bogoslovski znanosti se je začel dosledno naslanjati na protestantsko bogoslovje. Dasi je pisal v latinskem jeziku in na zunaj še rabil sholastično metodo, je bil vendar najhujši nasprotnik sholastike in katoliškega bogoslovja; njegova dela so polna očitno protestantskih zmot. Zastopniki kievške šole so odločno obsojali Prokopovičeve zmote, a so morali na povelje Petra Velikega obmolkniti (159 do 163).

V XVIII. stoletju je zaslovela moskovska bogoslovska šola. Tudi moskovska šola se je še držala sholastične metode. Latinski kompendiji moskovskih bogoslovskih profesorjev iz XVIII. stoletja so ohranjeni v izvirnih rokopisih in prepisih; v njih se že znatno kaže protestantski in Prokopovičev vpliv (164—169).

V XIX. stoletju je bilo sholastično bogoslovje v Rusiji že popolnoma pozabljeno; tem bolj pa je napredoval vpliv nemških protestantov. Najslavnejši ruski bogoslovski pisatelj je Makarij (Bulgakov), cerkveni zgodovinar in dogmatik. Njegova dogmatika (prva izdaja leta 1849—1853) je v Rusiji najbolj razširjena; prevedena je tudi na francoski, grški in srbski jezik. Makarij je uporabil tudi katoliško in protestantsko literaturo; njegovi citati so večkrat nezanesljivi. V kontroverzah s katoliško cerkvijo rad zavija in celo potvarja citate iz sv. očetov. Mnogo boljša in v vsakem oziru solidnejša je dogmatika

Silvestra (Malevanskega). Manjše vrednosti je dogmatika Filareta Gumilevskega. Najnovejša dogmatika N. Malinovskega se nekoliko bolj ozira na rusko bogoslovsko literaturo; izšla je krajša izdaja (v dveh zvezkih), obširnejša izdaja (v 6 zvezkih) še ni dokončana (172 do 177). Poleg tega je izšlo še kakih deset kratkih dogmatičnih kompendijev brez posebne znanstvene vrednosti.

Nazadnje nam Palmieri podaja še kratko zgodovino ruskih in grških katehizmov (180—185). Najvažnejši je ruski katehizem moskovskega metropolita Filareta († 1867).

Pregled ruske in grške dogmatične literature je izvrstno sestavljen; pozna se, da ga je popolnoma samostojno spisal temeljit poznavavec vzhodne cerkvene zgodovine in literature.

6. Sholastično bogoslovje in umski dokazi v verskih stvareh (186—266). Ruski in grški bogoznanci že od nekdaj napadajo sholastiko kot poglaviten vir cerkvenega razkola. Silvester in Malinovskij trdita, da je katoliška cerkev po razkolu zapustila stare cerkvene tradicije in odpadla od vesoljne cerkve; ta odpad je vzrok, da je začela iskati novih in protikrščanskih načel in nove metode za svoje novotarsko bogoslovje. Tako je nastala sholastika, ki zlorablja filozofijo, po vzoru starih heretikov dogme proglašča za resnice naravnega reda, prezira duha verskih resnic in goji le dialektično formo, pogansko filozofijo ceni bolj kakor sv. očete, pripravlja pot protestantizmu in povečuje prepad med vzhodom in zahodom, ker bogoslovska mnenja proglašča za verske dogme (187—189). Še hujše napadajo sholastiko grški bogoznanci. Proti bogoslovju razkolne cerkve je treba torej vsestransko braniti in pojasniti sholastično metodo in filozofijo.

Palmieri s katoliškimi bogoznanci priznava, da je sholastično bogoslovje v dobi propada (XIV. in XV. stol.) zabredlo v formalizem in dlakocepljenje, a zaradi tega še ne smemo zametati sholastike sploh. Papeži in znamenitejši katoliški bogoznanci so sami grajali izrodke sholastike. — Najznamenitejša grška dogmatika Evgenij Bulgaris in Nikolaj Kursulas sta po pravici hvalila in uporabljala sholastiko; rabili so jo tudi starejši ruski dogmatiki (gl. odzgoraj 5. pogl.). Ruski bogoznanci po zgledu T. Prokopoviča zajemajo svoje sovraštvo in napade proti sholastiki iz motnih protestantskih virov (195—197).

Palmieri obširno brani in razlaga sholastično metodo. Jako primerno in spretno dokazuje, da se je sholastična metoda rodila na grškem vzhodu (Leoncij Bizantinski in Janez Damaščan); sholastika je grška po svojem izviru in po Aristotelovi filozofiji. Na vzhodu je preživela mladeniško dobo, na zahodu pa zrelo moško dobo (204—209). Sploh je sholastična metoda v soglasju z bogoslovsko metodo grških cerkvenih očetov.

Sicer pa teoretično tudi ruski bogoznanci priznavajo važnost umskih dokazov; njih nauk se teoretično ujema s sholastično metodo. Malinovskij, Silvester, Makarij in Filaret poudarjajo važnost filozofije za teologijo, priznavajo apologetični pomen filozofije. Nesoglasje je le v izražanju. Kakor drugod tako tudi tukaj pravoslavni bogoznanci v polemiki proti katoličanom napadajo to, kar teoretično sami učijo (248—263).

7. Simbolično bogoslovje in starejši simbolični dokumenti vzhodne cerkve (267—424). Katoliški dogmatični kompendiji se skoraj nič ne ozirajo na simbolične dokumente vzhodne cerkve. A vendar je ta del bogoslovja z ozirom na vzhodno cerkev zelo važen. Odkod naj spoznamo nauk vzhodne cerkve, ako ne iz njenih avtentičnih veroizpovednih dokumentov, torej iz simboličnih dokumentov, simboličnih knjig? Vzhodni bogoznanci pripisujejo simboličnim dokumentom posebno važnost, ker hočejo na ta način dokazati, da je v razkolni cerkvi še ohranjeno živo cerkveno učenje. Palmieri hoče izpolniti veliko vrzel v katoliški bogoslovski literaturi, zato tako obširno razpravlja o simboličnih (veroizpovednih) dokumentih. V tem poglavju temeljito in podrobno razpravlja o apostolskem simbolu (veri), o nicejsko-carigrajskem in Atanazijevem simbolu. Povsod se ozira na katoliško, protestantsko in rusko literaturo.

Nas najbolj zanima »filioque«, zapadni dodatek k nicejsko-carigrajskemu simbolu (str. 337—351). Palmieri razpravlja o zgodovinski, dogmatični in juridični strani »filioque«. Zgodovinski pomen ima ta dodatek vsled tesne zveze z razkolom. Palmieri dokazuje, da razkola ni povzročil »filioque«, ampak tisti, ki so odpadli, so izrabljali »filioque«; to priznavajo tudi nekateri pravoslavni pisatelji (Amorazis, Kirěčev). Dogmatično je ta dodatek pravilen; razkolni bogoznanci ne morejo dokazati, da bi bil »filioque« dogmatično napačen. »Filioque« je tudi juridično pravilen, ker je efeški cerkveni zbor prepovedal le verske novotarije, nasprotujoče pravi veri (*alteram fidem, ἐτέραν πίστιν*); ker je »filioque« dogmatično pravilen, je torej tudi juridično opravičen. — Za zahodno bogoslovsko znanost je zanimivo mnenje A. P. Lebedeva o nicejsko-carigrajskem simbolu (str. 351—362).

Najvažnejši simbolični dokumenti so dogmatične definicije vesoljnih cerkvenih zborov. To priznavajo tudi pravoslavni bogoznanci; le Teofan Prokopovič je koncilom po vzoru protestantov pripisoval samo navadno človeško veljavo. Proti Prokopoviču dokazuje Palmieri nezmotno avtoriteto vesoljnih cerkvenih zborov in navaja vso rusko literaturo o tem predmetu (401—424).

8. Novejši simbolični dokumenti v pravoslavni cerkvi (425—660). Simbolični (veroizpovedni) dokumenti so potrebni,

ker je cerkev živ organizem, ki uči in se vojskuje. Avtentične izjave sv. cerkve, posebno proti heretikom, so zbrane v simboličnih knjigah (str. 425—434. — Ta oddelek bi spadal k uvodu prejšnjega poglavja). Razkolna cerkev bi rada pokazala, da še živi, da še izvršuje vrhovno učeniško službo. Zato izkuša svoj nauk izraziti v avtentičnih dokumentih. Toda vprašanje je, če imajo ti dokumenti sploh vrednost avtentičnih cerkvenih definicij.

Palmieri temeljito in obširno razpravlja o veroizpovedi carigrajskega patriarha Genadija (prvi patriarh po padcu Carigrada), o odgovoru carigrajskega patriarha Hieremija II protestantskim teologom, o veroizpovedi Cirila Lukarisa, o sinodah v Jasi (1642) in Jeruzalemu, o veroizpovedi jeruzalemskega patriarha Dositeja, o veroizpovedih Petra Mogila in Metrofana Kritopula, o partikularnih cerkvenih zborih ruske in grške cerkve, o okrožnicah carigrajskih patriarhov in o simbolični vrednosti Filaretovega katehizma. Te razprave bi same zase tvorile obširno knjigo; po svoji vsestranski temeljitosti presegajo vse, kar se je doslej napisalo o simboličnih knjigah vzhodne cerkve.

Ob kratkem ni mogoče navesti vseh zanimivih vprašanj, ki se tukaj rešujejo. Izmed obširnega gradiva se mi za zahodno znanost zdi popolnoma nova razprava o ruskih in grških partikularnih cerkvenih zborih (576—627). Nekateri razkolni pisatelji se sklicujejo na te cerkvene zборе kot dokaz, da v vzhodni cerkvi še živi vrhovno cerkveno učeništvo, a po krivici. Ti cerkveni zbori nimajo niti dogmatično niti pravno značaja vesoljnih cerkvenih zborov; celo one cerkve, ki so sklicale dotične zборе, jim ne priznavajo vesoljne pravne vrednosti, ampak jih različno razlagajo. Verskih stvari so se redko dotikali, a še takrat tako nesrečno, da so se zapletali v očitne verske zmote in v nasprotja (gl. odzgoraj 3. poglavje str. 116 nsl). Nekateri vzhodni cerkveni zbori so bili sploh bolj podobni nekakim konzistorialnim sejam kakor pa cerkvenim zborom.

Okrožnice carigrajskih patriarhov tudi nimajo značaja avtentičnih izjav vzhodne cerkve, ker carigrajski patriarh nima oblasti nad posameznimi avtokefalnimi cerkvami. Zanimivi sta posebno okrožnici leta 1848 in 1895 proti okrožnici Pija IX »In suprema Petri apostoli sede« (1848) in proti okrožnici Leona XIII »Praeclara gratulationis« (1894).

Palmieri je iz vzhodnih (grško-ruskih) virov dokazal, da se morejo simbolični dokumenti vzhodne cerkve po razkolu tako imenovati le v širjem pomenu, ker nimajo značaja avtentičnih verskih definicij. Nobeden teh dokumentov nima vesoljne simbolične veljave; nobeden ni priznan od vseh pravoslavnih cerkvá, celo v isti (grški in ruski) cerkvi so mnenja bogoznancev o simbolih dotične cerkve zelo različna. Novejši grški bogoznanca Amorazis, Kyriakos in Papadopu-

los učijo, da simboli pravoslavne cerkve nimajo obvezne in absolutne vrednosti, ampak le relativno, zgodovinsko, bogoslovsko. Ruski bogoznanci Filaret Moskovski, Svetlov i. dr. priznavajo, da v pravoslavni cerkvi niso možni vesoljni cerkveni zbori. Iz tega sledi važna resnica, da vzhodna cerkev po razkolu ne izvršuje in nima vrhovnega cerkvenega učenštva (649—655).

Obširna in temeljita Palmierieva razprava o simboličnih dokumentih pravoslavne cerkve je sijajen, na vzhodne vire oprt dokaz za resničnost katoliške cerkve in njenega nauka o nezmotljivem učenštvu vesoljne cerkve Kristusove. Vzhodna cerkev in vzhodni bogoznanci sploh učijo, da je Kristusovi cerkvi nujno potrebno vrhovno in nezmotno cerkveno učenštvo. Po soglasnem mnenju pravoslavnih bogoznancev vrši cerkev svoje vrhovno učenštvo na vesoljnih cerkvenih zborih ali po soglasnem učenju svojih pastirjev, izraženem v simboličnih knjigah. Zgodovina vzhodne cerkve in nauk pravoslavnih bogoznancev pa priča, da v vzhodni cerkvi ni možno niti eno niti drugo. Torej pravoslavna cerkev nima vrhovnega učenštva. Ker pa ni mogoče, da bi v nerazrušljivi Kristusovi cerkvi kar celih 1000 let prenehalo vrhovno učenštvo (tudi Rusi in Grki to priznavajo), se mora v eni izmed krščanskih cerkvâ še nahajati cerkveno učenštvo. To pa more biti le v katoliški cerkvi, ki uči in ima redno (papež) in izredno (vesoljni cerkveni zbor) vrhovno učenštvo. Torej so edino v katoliški cerkvi možne nezmotne verske definicije, pravi vesoljni simbolični dokumenti. Ta sijajni dokaz je v tej obliki za katoliško bogoslovsko znanost popolnoma nov; vreden je, da ga uporabljajo vsi katoliški profesorji dogmatike, oziroma fundamentalne teologije (655—660).

9. O polemičnem bogoslovju (661—698). Simbolično bogoslovje nas vodi k pravemu spoznanju pravoslavnega cerkvenega nauka. Katoliško bogoslovje mora iti še dalje in nauk vzhodne cerkve s katoliškega stališča presoati in zmote zavračati. To izvršuje polemično bogoslovje (Rusi ga imenujejo »obličiteljno bogoslovje«). V polemiki se je treba ogibati vsakega pretiravanja. Razlik med vzhodno cerkvijo ne smemo pomnoževati, pa tudi ne zmanjševati; skrbno se je treba varovati dogmatičnih koncesij, v nedogmatičnih stvareh (obredih) pa ne smemo biti malenkostni. Pri vsem nas mora voditi ljubezen do resnice. Vzhodne cerkve, ki same sebe imenujejo pravoslavne, so sicer res razkolne, vendar se smemo v polemiki ogibati imena »razkolniki«, ker ima polemika miroljubne namene. Če torej rabimo izraz »pravoslaven«, s tem nikakor ne mislimo zatajiti katoliškega stališča.

10. Pomožne znanosti polemičnega bogoslovja (699 do 763). V prejšnjem poglavju je Palmieri razložil splošna načela, ki nas

morajo voditi pri kritičnem študiju pravoslavnega bogoslovja. V 10. poglavju pa podaja podrobnejša navodila za študij vzhodne cerkve. — Katoliški bogoznanec, ki hoče preiskovati razlike med vzhodno in zahodno cerkvijo, mora pred vsem temeljito poznati katoliško in pravoslavno bogoslovje (dogmatiko). Za poznavanje vzhodne cerkve je prvi pogoj znanje vzhodnih jezikov; za silo zadostuje znanje grškega in ruskega jezika (700—705).

Pravoslavna cerkev visoko ceni vzhodno cerkveno tradicijo, ohranjeno v spisih grških cerkvenih očetov; tudi starejše latinske cerkvene očete spoštuje. Palmieri navaja vso grško in zelo bogato rusko literaturo o cerkvenih očetih. — Poznati je treba zgodovino in sedanje stanje vzhodne cerkve, zgodovino razkola in poizkuse zedinjenja. O vseh teh vprašanih nam navaja sploh vso važnejšo vzhodno in zahodno znanstveno literaturo. Zelo koristno je poznavanje življenja in delovanja sv. Cirila in Metoda; zato nam Palmieri navaja rusko literaturo o sv. slovanskih apostolih. Nazadnje pa še kratko in pregledno govori o vzhodnem cerkvenem pravu, navaja in ocenja dosti bogato rusko cerkvenopravno literaturo.

To poglavje je velike vrednosti za vse, ki hočejo temeljiteje poznati vzhodno cerkev. Tukaj se posebno kaže čudovito obširna erudicija Palmierijeva.

11. Splošna bogoslovska polemika pri Grkih in Rusih (763—805). Grško polemično literaturo (od Focija do padca Carigrada je preiskal A. Ehrhard (v Krumbacherjevi »Gesch. der byzantinischen Litteratur«². München 1897. Str. 37—218). Palmieri se je omejil na splošno grško polemiko iz dobe po padcu Carigrada. O njej velja že navedena obsodba A. P. Lebedeva, da je sramoten dokaz grške nevednosti (764—770).

Najstarejša ruska protilatinska polemika je grškega izvora; spisana je od grške duhovščine in večinoma v grškem jeziku. Iz XIII. in XIV. stoletja ni znan noben ruski polemičen spis. V XVI. stoletju je na Ruskem začel gojiti protilatinsko polemiko grški pisatelj Maksim Grk. V XVIII. stoletju je začel pod protestantskim vplivom (T. Prokopovič) v ruski protilatinski polemiki prevladovati oni sovražni in zabavljivi duh, po katerem so se grški polemiki že od nekdaj odlikovali. K protilatinski polemiki bi smeli prištevati tudi one ruske pisatelje, ki v razkolniškem duhu opisujejo katoliško cerkev (770—778).

Leta 1800 sta grška pisatelja Agapij iz Peloponeza in Nikodem Hagiorites izdala *Πηδάλιον* (krmilo), zbornik apostolskih kanonov, izbranih mest iz cerkvenih očetov in cerkvenih zborov. Ta zbirka je polna neopravičenih in smešnih napadov proti katoliški cerkvi, n. pr. da latinski krst ni veljaven, da »latinci« nimajo sv. evharistije (ker ra-

bijo opresni kruh), da sploh neveljavno dele sv. zakramente. Rusa Lebedev in Nikoljskij obsojata *Πηδάλιον*. Žal, da grška duhovščina še vedno iz te knjige zajema svoje znanje o katoliški cerkvi (778—783).

K splošni polemiki bi smeli prištevati obilno rusko polemično literaturo, povzročeno po rusinski uniji (v Brestu 1596). Ta literatura je zanimiva v dogmatičnem in zgodovinskem oziru. Palmieri vso navaja in ocenja (783—797).

V XX. stoletju sta se v bogoslovski polemiki na Ruskem najbolj odlikovala A. S. Homjakov in Vl. S. Solovjev. Prvi se je navduševal za rusko »pravoslavje«, drugi pa je bil največji nasprotnik ruske državne cerkve in najjogrnjivejši branitelj cerkvenega zedinjenja. Palmieriju smo posebno hvaležni za simpatično oceno Vl. Solovjeva in za dragocene podatke o njegovih spisih in o dotični ruski in zahodni literaturi (798—805).

Ako bi hotel podrobneje podati bogato vsebino Palmierijeve knjige, bi moral v vsakem poglavju posebe napisati obširen članek. Vsako izmed obširnejših poglavij ima namreč po svoji temeljitosti, po obširnosti in po vsebini vrednost temeljite znanstvene knjige, ki bi že sama zase zbudila pozornost in občudovanje bogoslovsko-znanstvene kritike, kakor je to n. pr. storila posebna italijanska izdaja 3. poglavja. In kdo ne bi strmel, ko proučuje celotno delo?

Palmieri se odlikuje po temeljitem poznavanju katoliške dogmatike; po znanstveni samostojnosti, po spekulativni bistrournosti in jasnosti, po poznavanju in spretni uporabi novejše in starejše literature se lahko meri z najboljšimi katoliškimi bogoznanskimi deli. Poglavja o dogmatičnem napredku, o sholastični teologiji, o simbolih so važno znanstveno dopolnilo h katoliškim dogmatikam. Po poznavanju grško-ruske bogoslovске znanosti in literature pa daleč presega ne samo vse zahodne, ampak tudi vse ruske in grške bogoslovске učenjake.

Palmierijeva knjiga rešuje celo vrsto zanimivih vprašanj iz zgodovine in nauka vzhodne cerkve. Poleg vprašanj, ki so naznanjena v naslovu vsakega poglavja se dotika še mnogih drugih zanimivih vprašanj; n. pr. pomen izraza »pravoslaven« (1. pogl.), pridevek »cerkev prvih sedem cerkvenih zborov« (2. pogl.), razmerje ruskih bogoznancev do modernizma, ruski »bogoiskatelji«, rusko brezdogmatično krščanstvo, vpliv protestantizma na grško-rusko cerkev, bogoslovska znanost in vseučilišča, vera in veda (4. in 6. pogl.), brezmadežno spočetje M. B. v Rusiji (5. pogl.), »filioque« itd. Pri vseh teh in drugih se navaja dotična grško-ruska in zapadna literatura.

Ogromno gradivo nikakor ni oviralo bistrega pogleda pisateljevega. Palmieri svoje gradivo res obvladuje, ga lepo sistematično razvrščuje, ohranja logično zvezo in spretno izrablja njega dogmatično vsebino. Čudovita je tudi njegova lahkota in jasnost v izražanju in bogastvo njego-

vega latinskega besednega zaklada. V Palmieriju tiči čuvstvovita pesniška narava; nekatere njegove primere (n. pr. str. 39, 50, 52, 119) so v resnici pesniške.

Palmierijeva taktika nasproti razkolni cerkvi je izvrstna. Vzhodne zmote navadno pobija z vzhodnim orožjem; če je treba, se postavi na vzhodno stališče in od tukaj dokazuje nedoslednost razkolne dogmatike. Njegovim dokazom se tudi grški in ruski bogoznanci ne bodo mogli izogniti, ker pisatelj pozna in spretno uporablja vso grško in rusko bogoslovsko literaturo. Zato je Palmierijevo delo dragocena pridobitev za katoliško cerkev.

Vsako človeško delo ima svoje nepopolnosti, tako tudi Palmierijevo. Pred vsem bi bilo primerneje, ako bi svoje delo izdajal v manjših zvezkih. Pričujočemu zvezku se pozna, da so bila prva poglavja približno poldrugo leto prej spisana in tiskana kakor pa zadnja poglavja. Obe poglavji o simbolih (okoli 400 str.) bi kakor nalašč tvorili posebno knjigo. Tudi praktični oziri priporočajo manjše zvezke. Malo ljudi je namreč, ki bi mogli hitro prečitati ali vsaj pregledati tako obširno knjigo; marsikdo, ki bo knjigo dobil v roke, bode tožil, da je preobširna in predraga. — Zunanja razdelitev v knjigi naj bi bila preglednejša. Poglavja naj bi bila krajša. Posamezni podnaslovi in razdelitve naj bi bile tiskane tudi med tekstem, ne pa samo v začetku poglavij in v kazalu. S tem bi uporabnost in preglednost knjige mnogo pridobila.

V citiranju naj bi se ravnal po moderni metodi. Knjige, ki se večkrat citirajo, naj bi bile po abecednem redu navedene v začetku ali na koncu knjige, ali pa v začetku poglavij; med tekstem bi potem lahko rabil okrajšane citate. Sedaj pa citira knjigo s polnim naslovom samo enkrat pod črto, potem pa vedno o. c. in l. c.; pa išči knjigo v ogromni množici citatov in listaj po 100 do 300 strani nazaj! V 4. in 5. poglavju n. pr. večkrat citira neko delo Višnevskega; dolgo sem iskal, kje je povedan naslov dotičnega dela, a brez uspeha. — V nemških citatih je mnogo tiskovnih pomot; ruski citati so razmeroma boljši, samo da je namesto velikega ruskega T dosledno tiskan veliki ruski Š. Transkripcija ruskih imen je urejena po francosko-italijanskem načinu; a ta način je jako čuden in nepopoln. — V uvodu navaja na str. XXII. in XXIII. tiskovne pomote; v knjigi se nahaja še mnogo drugih. Najbolj motijo tiskovne pomote v zaporednih številkah in znakih (latinskih in grških črkah), ki med tekstem zaznamujejo razdelitev tvarine; n. pr. str. 204 in nasl., str. 613 do 628 (zmedena razdelitev). Velikokrat so izpadli navodilni znaki.

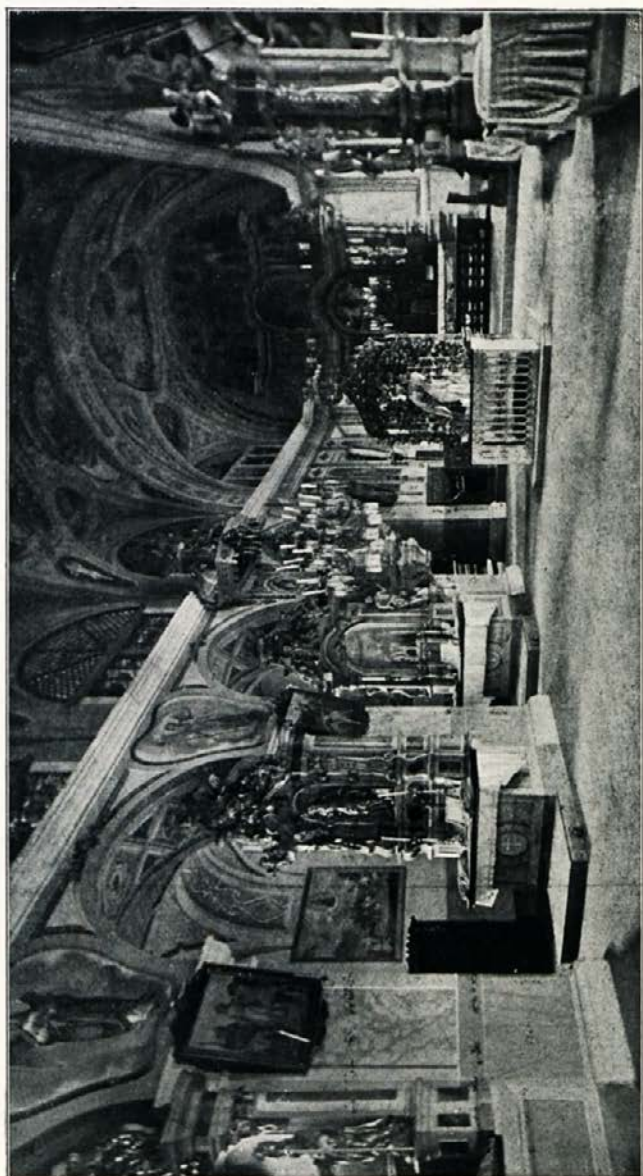
V stvarnem oziru sem že odzgoraj pri posameznih poglavjih sem ter tja kaj pripomnil. Sploh je v knjigi malo stvarnih netočnosti. Str. 22. v. 24. in str. 23. v. 18. se nejasno izraža o razodetju, kakor da bi bilo razodetje obseženo samo v sv. pismu; drugod se izraža o tej stvari jasno in precizno. Str. 195 navaja izrek papeža Gregorja IX. iz XIII. stol. kot dokaz, da so papeži grajali poznejšo sholastiko (po XIII. stol.) in jo izkušali ohraniti na višini XIII. stol.; a navedeni izrek spada v začetek XIII. stoletja, torej v dobo, ko sholastika še ni dosegla svojega vrhunca. — Pisatelj naj bi bil navedel tudi važnejšo rusko apologetično literaturo (n. pr. v pogl. 4 - 6).

Palmierijevo delo je ena največjih novejših pridobitev bogoslovske znanosti. Na podlagi njegovih raziskav bode treba izpopolniti

Sv. gore. Pogled na cerkev.

Sv. gore. Notranjščina cerkve.

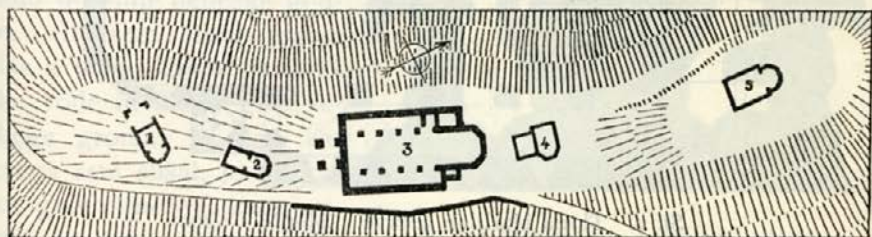
marsikateri oddelek dogmatike, fundamentalne teologije in zgodovine (patristike). Delo je velike važnosti tudi za one, ki jih vzhodna cerkev ne zanima neposredno. Želimo, da bi si knjiga kmalu pridobila vsestransko priznanje, ki ga je po pravici vredna.

3.

Svete gore na Štajerskem.

Spisal prof. in c. kr. konservator **Dr. Avg. Stegenšek**, Maribor.

Med najslavnejše slovenske božje pote spadajo Svete gore nad Sv. Petrom v kozjanskem okraju. Prostorna cerkev in četero kapel venča visoki hrib, ki leži 621 m nad morjem, 408 m pa nad Sv. Petrom (tabl. 1 in sl. 1). Spada k dolgemu hrbtu, ki prekriža savski vogel Štajerske dežele ter gre od Vidma ob Savi pa do razvalin Kunšperga in Cesargrada ob Sotli.

Sl. 1. Vrh hriba s cerkvijo in kapelicami. (Merilo 1 : 1600).

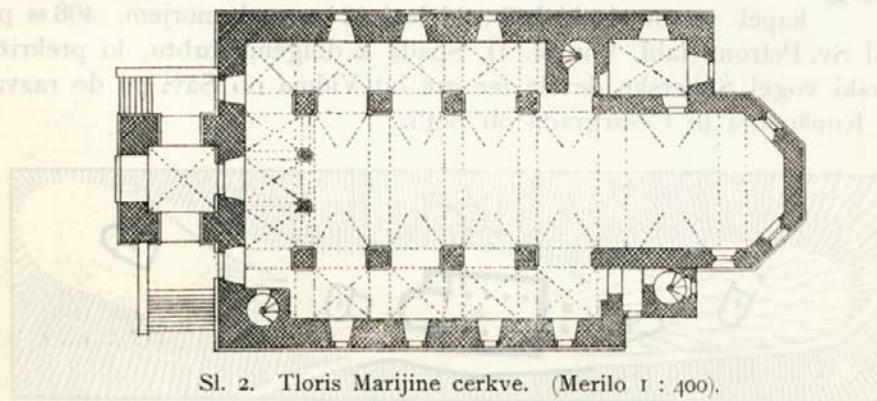
(1 = kapela sv. Martina, 2 = k. sv. Jurija, 3 = cerkev D. M., 4 = k. sv. Boštjana in 5 = Lurška kapela).

I. Popis.

Cerkev Device Marije.

Cerkev je znotraj 30 m dolga ter preko ladij 14·70 m široka (sl. 2). Spredaj je močen zvonik, potem slede tri ladje in prezbiterij (duhovnišče). Nad stranskima ladjama so hodišča (galerije), nad zakristijo in stopniščem pa molilnici (oratorija), ki se odpirata proti glavnemu oltarju. Ker glavna ladja nima svoje svetlobe, ampak jo dobiva iz stranskih ladij in hodišč, spada cerkev v vrsto t. zv. dvoranskih stavb. Notranjščina napravi prav lep utis, četudi je obok malo nizek (tabl. 2). Tla so krita s pisanimi samotnimi ploščami, stene in svod so poslikani z raznimi Marijinimi znaki in angeli ter tudi večjimi skupinami. Ko vstopimo v cerkev, vidimo na oboku na moški strani 1. kako je

Bog napovedal preblaženo Devico Marijo predstaršem v raju, potem 2. kako je papež Pij IX l. 1854 proglasil Marijino brezmadežno spočetje, nato 3. kako Marija pod križem objokuje mrtvega Jezusa, ter 4. kako Kristus in Marija ščitita sv. Cerkev, pozidano na skali sredi kipečih valov. Na ženski strani pa vidimo najprej 1. sv. Pavla, ki na potu v Damask zagleda Marijo z Ježuščekom v naročju, potem 2. Jezusa in Marijo na gostiji v Kani galilejski, nato 3. Marijo, ki sreča Jezusa, s križem obloženega, ter 4. Marijo, ki z apostoli vred prejme na binkoštni praznik sv. Duha¹. V duhovnišču pa je na oboku lepa skupina venčanja Marijinega v nebesih. V stranskih ladjah so na stenah razna uslišanja, ki so se dogodila na priprošnjo Marije Svetogorske, potem tudi slika krščanske zmage pri Lepantu in pa ustanovitve cerkve Marije Snežne v Rimu.

Sl. 2. Tloris Marijine cerkve. (Merilo 1 : 400).

Bolj ko slike pa vleče naše oči na se glavni oltar. Ta je kamnita miza, na kateri se ponavlja daritev Zadnje večerje, za njo pa je tabernakelj, v katerem se shranjuje presv. Rešnje Telo, in nastavek, ki se v štirih oddelkih z 52 stebri dviguje kvišku ter nosi okoli 40 kipov angelov in svetnikov ter dve sliki. Kaj tako bogatega se nikjer na Slovenskem Štajerskem ne najde². Še bolj pa bodemo občudovali to delo, ako bodemo razumeli, koga predstavljajo te podobe, kako so med seboj v zvezi. Navadno se nihče ne zmeni za te dvorjane, ki spremljajo kraljico Marijo, ampak vsak upira svoje oči le v ljubko Marijino podobo.

Kaj vidimo vse v Marijinem prestolu (tabl. 3)?

¹ Škoda, da slike niso po vsebini enotno izbrane in razvrščene, tudi ne na prvi pogled lahko umljive.

² Veliki pozlačeni vijugi ob straneh spodnjih stebrov se bodeta o priliki zopet dejali nazaj, ker sicer se oltar vidi spodaj ožji ko zgoraj pri oznanjenju.

Spodaj vodijo tri stopnice do odprtega mostovža na 7 gladkih stebrih. Nad mostovžem se kopičijo oblaki, vrh katerih stoji na polumescu Marija Kraljica z detetom Jezusom v desni roki. On kaže s prstom navzgor proti nebesom ter tako kliče romarjem, naj iščejo najprej to, kar je zgoraj (sl. 3). Na vsaki strani srednjega hodišča je še po eden nekoliko višji mostovž, obstoječ iz po pet zavitih stebrov, ki nosijo pevski kor. Tu svirajo in igrajo angelci na harfo, gosli, bas, boben, orglje, trobente in klarinete. Spominjamo se na besede skrivnega razodenja, v katerem je videl sv. Janez Evangelist Jagnje božje obdano od silne nebeške godbe. »In sem slišal kakor glas z neba, kakor glas velike vode in kakor glas velikega groma; in glas, katerega sem slišal, je bil kakor glas citrarjev, kateri citrajo na svoje citre.«¹ Pred temi stebri pa stojijo štirje večji angeli z znaki Marijinega brezmadežnega spočetja — s hišo zlato, Davidovim stolpom, vrati nebeškimi in skrinjo zaveze². Marija Brezmadežna kraljuje torej v prestolu.

Sl. 3. Marijin kip v velikem oltarju.

¹ Skrivn. raz. 14, 2.

² Pri zadnjem obnovljenju l. 1908 so se dala enemu angelu vrata nebeška mesto Jakobove lestvice, ki se je spravila na podstrešje, odpravila se je tudi Ezehielova solnčna ura in pa zapečateni studenec. Na sliki, s katero se zakriva Marija v prestolu, se še vidijo ti stari simboli. Mostovž pod Marijo znači s stebrišči ograjen italijanski vrt, zaprt vrt — *hortus conclusus* — simbol Marijinega brezmadežnega spočetja. Tudi drugi znaki (*fons signatus*, *scala Iacob*, *turris David*, *arca foederis*, *horologium Achaz* — 4 Reg. 20, 11) imajo isti pomen. Kompozicija našega Marijinega prestola spominja na pobožne sličice z Marijinimi simboli, kakor se ena vidi v knjigi Beissel, *Geschichte der Verehrung Mariens im 16. und 17. Jahrhundert*, Freiburg i. Br. 1910, str. 250. Vsi ti simboli so vzeti iz sv. pisma in so se rabili že koncem srednjega veka, ne pa iz Lavretanskih litanij, ki so se šele pozneje razvile. Ves prestol Marijin je torej slavospev o Brezmadežni, Kraljici angeljev, kraljici nebes in zemlje.

Nad njo je slika rojstva Marijinega. Slikar se je s pobožnim srcem tako ugloobil v ta veseli dogodek, da mu ni bila nobena podrobnost premalenkostna, ampak vse imenitno in svečano. Kraljica nebes in zemlje se ne rodi v kaki koči, ampak v prostorni in veličastno obokani dvorani, kakor so jo imeli tedaj le rimski cesarji. Pri materi Ani, ki leži v postelji, sta njena sorodnica in pa sv. Joahim, njenemu detetu pa streže petero dekel, dve ga kopljeta, ena prinaša vode, druga pripravlja povoj, druga plenice! Dva angelca sta pa priletela iz nebes in se zibljeta pod visokim sobnim obokom ter nosita lilijo, znak brez madeža rojene Device¹. Ako se zamislimo v to slovesno sliko, nam prevzame dušo neki prazniški čut. Poleg te slike je na skrajnih stebrih na eni strani kip angela Gabriela, na drugi pa Marije Device, imamo torej oznanjenje Marijino. V sliki vrhu oltarja pa vidimo njeno slovesno venčanje v nebesih. Tako je ta oltar posvečen štirim Marijinim praznikom, njenemu Spočetju (8. decembra), Rojstvu (8. septembra), Oznanjenju (25. marca) in Vnebovzetju (15. avgusta), a na najodličnejšem mestu, v prestolu, je njeno spočetje, kot podlaga in vir vseh poznejših milosti in odlikovanj².

Učeni župnik³, ki je veliki oltar l. 1693 postavil, je vse dobro premislil in tudi svetnike, ki obdajajo Marijo, je primerno izbral. S časom se je sicer pozabil pomen nekaterih in izgubili so se njih znaki, a ostal je napis, da je tukaj zbrano sorodstvo Jezusovo (Consanguinitas Christi). Same sorodnike Jezusove in Marijine imamo torej pred seboj. Kako so razvrščeni, je razvidno iz naslednjega pregleda.

<i>Jese</i>			<i>David</i>			
<i>Venčanje</i>						
<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>	<i>Marijino</i>	<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>
<i>Jožef Prav.</i>	<i>Suzana</i>	<i>Jakob Ml.</i>		<i>Juda</i>	<i>Esmerija</i>	<i>Simeon</i>
<i>Rojstvo</i>						
<i>Marijino</i>						
<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>		<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>
<i>Devica</i>	<i>Marija</i>	<i>Kleofova</i>	<i>Jan. Ev.</i>	<i>Jakob St.</i>	<i>Marija</i>	<i>Salome</i>
<i>Marija</i>						<i>Gabriel</i>
<i>Marija</i>						
<i>Brezmadežna</i>						
	<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>		<i>Sv.</i>	<i>Sv.</i>	
	<i>Caharija</i>	<i>Jožef</i>		<i>Jan. Krst.</i>	<i>Elizabeta</i>	

¹ Te vrste predstava je za konec XVII. stol. precej redka in izredna; drugod je kaj takega že veljalo kot naivno. Z umetniškega stališča naša slika ni brez vrednosti. Slikar je čedno risal, dobro pripovedoval, pa tudi obrazi, razsvetljava in barve niso slabe. Prvotna slika visi sedaj v stranski ladji, v velikem oltarju je moderna kopija.

Posebno imenitni sta dve sestri Marijini, Marija Kleofova in Marija Salome, spodaj pa je njena »teta« Elizabetha. Stara narodna pesen pripoveduje o Mariji v Lubečnem pri Poljčanah, ki se nahaja v zvoniku, da se ozira po Svetih gorah — ki se od tam res vidijo — ter na svoje sestre in Elizabeto, ki so v našem velikem oltarju¹. Marija Kleofova je bila mati sv. Janeza Evangelista in sv. Jakoba Starejšega, ki stojita poleg slike rojstva Marijinega, štiri sinovi Marije Salome pa so zgoraj poleg venčanja in sicer Jožef Pravični, ki se je od apostolov s sv. Matijem vred predlagal za naslednika izdajavcu Judežu, potem Jakob Mlajši, Juda Tadej in Simeon, škof jeruzalemski, ki je bil l. 107 kot stoleten starček križan. Vmes še stojita Suzana, mati sv. Ane in Esmerija, Anina sestra². Na vrhu pa zremo Jeseta in kralja Davida. Iz Jeseta, očeta Davidovega, je izšel Mesija, ali kakor je pre-

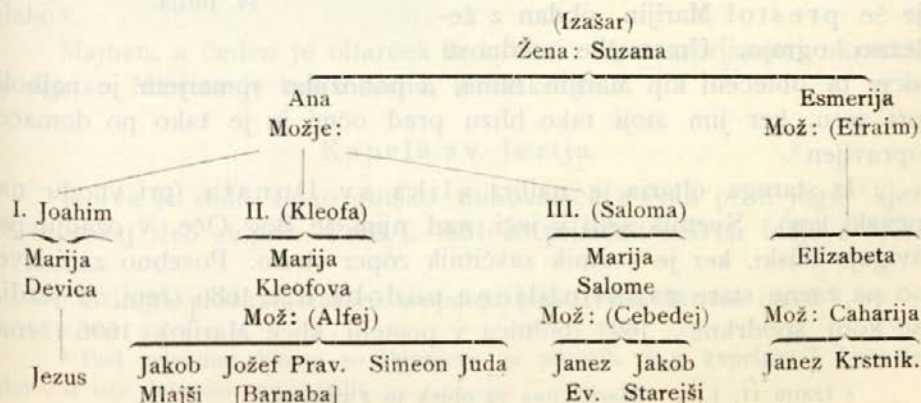
² Krivo je torej, če se trdi, da je oltar posvečen v prvi vrsti Marijinemu rojstvu. Tudi glavni shodi niso bili nekdanj dne 8. septembra.

³ Ivan Jakob Gietler, komisar (dekan) in apostolski protonotar.

¹ Dol v zvonici sem selo zbrala,
Doli bom prebivala
In se bom ozirala na Svete gore, na sestrice,
Na Marijo, Elizabeto in te druge sestre vse.

Prim. Štrekelj, Slovenske narodne pesmi, I, str. 531; potem Stegenšek, Marija v Lubečnem v narodni pesmi in legendi, Voditelj, 1908, 333. Pesem je za to zanimiva, ker nam kaže, da so nekdanj kipe našega oltarja umevali, z druge strani je pa pesem s tem tudi datirana na dobo po l. 1693 in pred Jožefom II.

² Z umetniških razlogov, ker stojita vrh stebrov, sta Jožef in Simeon večja po rasti in, ker ima Simeon mitro na glavi, je tudi Jožef pokrit s turbanom. Simeon se navadno obrazi kot škof in je veljal kot sorodnik Gospodov. Mesto Jožefa se imenuje kot sin Salome tudi apostol Barnaba, a ta se drugače izobraža. Dobro bi bilo, da bi se o priliki pod kipi te zgornje vrste izmili napisni ščitki, da se zagotovijo morebitna prvotna imena. Slednjič podamo rodovinsko deblo Jezusovo po zlati legendi in denemo osebe, ki niso na našem oltarju, v oklepaj.

rokoval Izaija: Pognala bo mladika iz Jesetove korenine in cvetlica zrastle iz nje¹.

Stranski oltarji so prislonjeni k slopom ter imajo čedne nastavke s slikami in kipi. Na moški strani je prvi pri vhodu oltar sv. kmeta Izidora s kipoma sv. Petra in sv. Andreja; sledi oltar sv. Frančiška Ksaverija s podobo sv. Ignacija Lojolanskega zgoraj; zadnji pa je rožniverški oltar s kipoma sv. Dominika in sv. Vincencija Ferrerja, zgoraj pa sv. Mihaela nadangela. Na ženski strani je pri vhodu oltar sv. Antona Puščavnika s stranskima podobama sv. Blaža in sv. Urha, drugi je oltar sv. Florijana z Bogom Očetom na vrhu, tretji pa oltar sv. Ane z njeno sliko in kipi sv. Caharija in sv. Janeza Krstnika spodaj ter deteta Jezusa zgoraj.

Sl. 4. Kapela sv. Martina.

Lepa je pridižnica s podobami štirih evangelistov in mladega Jezusa na ograji, na strehi pa vidimo Boga Očeta med angeli. Sredi ladje je še prestol Marijin, obdan z železno ograjo. Umetniške vrednosti sicer ta oblečeni kip Marijin nima, a pobožnim romarjem je najbolj pri srcu, ker jim stoji tako blizu pred očmi in je tako po domače opravljen².

Iz starega oltarja je najbrž slika sv. Donata (pri vhodu na pevski kor). Svetnik sedi v ječi, nad njim je Bog Oče, v ozadju pa švigajo bliski, ker je svetnik zaščitnik zoper strelo. Posebno zanimive so pa razne stare zaobljubljene podobe iz l. 1686 (ženi, ki jezdi, se konj spodrkne), 1691 (bolnica v postelji kliče Marijo), 1696 (žena

Sl. 5. Cerkev od spredaj in kapela sv. Jurija.

¹ Izaija 11, 1. — ² Marija ima 22 oblek in 4 prstane.

ozdravi od ran), 1779 (prebivalci Župeče vasi so rešeni živinske kuge) in 1842 (plemič rešen bolezni).

Kapela sv. Martina.

Najprej vstopimo v pozneje prizidano gotsko lopo (sl. 4), ki ima ob desni strani vrat kamnito klop, katera je l. 1651 še služila kot oltar. Potem pridemo v ladjo, ki ima čedno poslikan obok, delo priprostega mojstra iz konca srednjega veka. Kape so vse prepletene z rastlinskimi rozgami, vmes pa so s patroni naslikane cvetke in Ime Jezusovo. Proti oltarju se vidi Jezušček med dvema angeloma, pod obokom pa je nad vhodnimi vrati Veronikin prt med angeloma, na južni strani sv. Martin na konju pred mestom Autun, na severni steni pa poslednja sodba. Kristus stoji oblastveno pred nami in iz njegovih ust gre lilija proti izvoljencem, oster meč pa proti pogubljenim¹. Dva angelja poleg njega trobentata, da zbudita vse ljudi iz grobov in zbereta izvoljene od štirih vetrov, od konca do konca neba². Devica Marija in sv. Janez Krstnik pa kleče prosita Odrešenika, naj bode usmiljen sodnik. Vrste zveličanih in pogubljenih pa je že celo zglodal časa zob, le na desni se še da spoznati odprto peklensko žrelo, iz katerega bruha ogenj.

Sl. 6. Tloris kapele sv. Martina.

Sl. 7. Tloris kapele sv. Jurija.

Slavolok z Imenom Jezusovim in pa duhovnišče sta okoli 150—200 let pozneje poslikana (1670). Na oboku vidimo štiri evangeliste, na severni steni sv. Martina, na jugu neko sv. opatico, za oltarjem Marijo sedem žalosti Podsreško in Marijo kraljico Zagorsko ter dve svetnici na oboknicah. Žal, da so vsi obrazi potemneli, ko slike drugače niso slabe³.

Majhen, a čeden je oltarček iz l. 1665 z lepo izrezljanimi okraski, le kip sv. Martina je bolj okorno, kmetsko delo.

Kapela sv. Jurija.

Izprva je stalo samo gotsko duhovnišče z vrati proti jugu, kjer je še sedaj sled stopnic. Pred l. 1651 so prizidali zraven ladjo z lese-

¹ Običajna predstava koncem srednjega veka. Prim. Skrivno razod. I, 16.

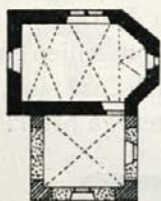
² Mat. 24, 31.

³ Pod sedanjimi slikami so ohranjene po poročilu č. g. kapelana J. Laha še stare, iz iste dobe ko one v ladji.

nim stropom, postavili v njej oltar sv. Lucije in pred vhodom še tretji oltarček. Na podbojih so nekatere črke vsekane¹, v zunanji steni pa je kamnita plošča s podobo stoječega Zveličarja, ki kaže, da neizučena roka tudi najlepše predloge ne zna posneti. Oltarček iz l. 1667 ima zgoraj kip sv. Lucije kot spomin na odpravljeni oltar v ladji, ob straneh priproste podobe sv. Jurija dva čedna kipa sv. Klare in sv. Katarine Sienske. Četudi l. 1845 obnovljen, je vendar zelo potreben, da se vnovič osnaži in prezlati.

Kapela sv. Fabijana in Boštjana.

Obstoji iz prostranega gotskega duhovnišča, kateremu so dodali ob strani odprto vežo, ker spredaj ni bilo mogoče. Oba prostora sta imela raven strop, v kapeli in pred vrati sta pa bila oltarja. Vežo so pozneje prezidali v sobo.

Sl. 8. Tloris kapele sv. Boštjana.

Edino pozornost vzbuja oltar, ki se je postavil dne 26. maja leta 1662. Kipa sv. papeža Fabijana in sv. vojščaka Boštjana sta poznejše delo iz rokoodobe in sta na mestu nekdanje slike. Vsi drugi kipi so pa še prvotni. Spodaj zremo sv. Janeza Evangelista in sv. Jakoba Starejšega, zgoraj pa sv. Matveja med sv. Agato in sv. Apolonijo in na vrhu sv. Mihaela. Kako lepo bi bilo, če bi pobožni romarji dali prenoviti ta lepi oltar, ki se je postavil pred 250 leti z milimi darovi gorečih božjepotnikov, kakor pove starinski napis².

Sl. 9. Kapela sv. Jurija in cerkev.

¹ Črke so le tam, kjer ni bil kamen zakrit od ometa. Vsekane so od človeka, ki ni znal čitati in je vse pokvaril. Znotraj na zapadni steni je grafito, ki se morda čita »Martinus«.

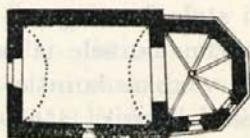
² Glej napis šte. 13. — Za oltarjem so pičli ostanki oltarja sv. Bolfenka.

Lurška kapela, nekdanj sv. Bolfenka.

Pozidala se je morda l. 1518 in ima še sedaj lesen strop v ladji, čeprav v obliki oboka. Gotski oltarček s kipi Device Marije in Bernardike je nov, v lesenem stolpiču pa še visita kot zanimiva starina dva zvonova, eden star okoli 450 let z napisom: »O kralj veličastni, prinesi nam mir!«¹, drugi pa iz l. 1598.

Zidani križi.

Kak pomen so imele nekdanj Sv. gore, se da sklepati iz starinskih znamenj, ki stojijo ob potih, ki vodijo od vseh strani na Gore. Ako prideš od severa, te pozdravlja že v Sreberniški vasi križ iz sekanega kamna iz l. 1749, pri Stadlerju srečaš potem podoben Beli križ,

Sl. 10. Tloris Lurške kapele.

Sl. 11. Osojnikov križ.

ki bi pač zaslužil, da bi se obnovil kot pomnik nekdanjih dni. V gozdu, malo prej ko stopimo na zadnjo plan po vršičkom Sv. gore, je Zvezani križ, okovan z železom. Postavil ga je l. 1642 Jurij Narat in čudno je, da so starinske slike še tako dobro ohranjene. Vidimo Marijo Devico, sv. Martina, sv. Jurija in sv. Jakoba, zaščitnika romarjev. V bližini je novejša kapela, ki se imenuje Božja noga. V njej je veliko razpelo in pod nogo Zveličarjevo žubori skozi cev bistra voda, pred kratkim pa je izviralala še naravnost iz noge, zato so tudi kapelo tako imenovali². V kapeličinem čelu pa je lesen, 70 cm visok kip Matere Božje iz prve polovice 15. stol. in je najbrž bil nekdanj na oltarju prvotne cerkve.

Ko stopimo iz gozda ven na planoto, vidimo sejmišče, prostorno župnišče in mežnarijo z gospodarskimi poslopji. Tukaj je novejša kapela Žalostne Matere Božje. Lep star križ pa je na poti proti Pišecam (sl. 11). Postavil ga je l. 1612, ko se je najbrž cerkev na Gori posvetila, župnik Gregor Bedal in cerkvena ključarja C. Ulčnik in O.

¹ Glej napis I.

² Romarji jemljejo vodo na dom in jo rabijo za bolezen pri ljudeh in živini.

Zemljč, popravil ga pa je župnik J. Fundeš. To nam pripovedujejo zanimivi napisi¹, slike na njem so pa že celo izginile. V župniji je še več kapelic in javnih sv. podob, tako kamenit kip sv. Marjete na potu v Trebče in Usmiljeni Jezus na stebru v Črešnjevcah. Vsi taki spomeniki se naj zvesto čuvajo. Budijo pobožnost in vežejo sedanji rod z davno izumrlimi rodovi. Hiše, v katerih so prebivali, so izginile, zemlja, ki so jo obdelovali, je že sto- in stokrat preorana, pokopališča, kjer so bili zagrebeni, so opuščena in pozabljena, le-ti pobožni spomeniki so ostali še taki, kakršni so bili v dobi postavljenja, kot priče okusa, veselja in pobožnosti davno preminulih rodov.

II. Zgodovina.

Znano je, da je bila okolica, v kateri stoje Svete gore, obljudena že pred prihodom Rimljanov, a pisane vesti imamo šele iz mnogo poznejših dob, ko je prišel pilštanski okraj v roke koroške rodovine Breže-Selče in potem krških škofov. Škof Henrik (1167—1174) je grad Kunšperg podrl². Vendar pa se je zopet pozidal in 60 let pozneje je gospodinjila na njem pobožna Rihica, sestra Zofije Rogaške, ustanovnice Studeniškega samostana. Rihica je prva (že l. 1237) samostan obdarovala z 20 kmetijami na Dravskem polju, sledili so ji pa mnogi drugi izmed graščakov, ki so bili podložni krškim škofom. Saj jih je škof Ulrik I. 1251 takorekoč pozival, naj darujejo del svojih posestev samostanu. O tej priliki stopi »Gora svete Marije Device pri Kunšpergu« prvikrat v zgodovinsko javnost³. Škof Dietrich se je po

¹ Glej napis štev. 6.

² Chuongisperch destruxit. Jaksch, Monumenta ducatus Carinthiae, I, str. 191.

³ »Mons sancte Marie virginis apud Chungesperch«. Navadno se imenuje Gospejina gora (vnser Vrowen Berg), šele v novi dobi pretežno Sveta gora (Heiligenberg, Mons sanctus). Odkod ime? Ali radi slavne božje poti ali pa je ime preneseno od Svete gore pri Gorici. (Tako je dobila od bolj imenitnega božjega pota ime Oljska gora pri Polzeli, Brinjeva gora pri Zrečah pa se je imenovala tudi Male Višarje). V množini (Svete gore) se najbrž rabi ime, ker je petero svetišč. Pri Podsredi imamo Stare sv. gore. Tamošnja božja pot je posvečena Žalostni Materi Božji in zato je že radi patrocinija šele iz 14. stol. (V listinah se v srednjem veku ne imenuje. Zahn, Ortsnamenbuch, str. 258), je torej mlajša ko naša cerkev. Podsreška Marijina cerkev je morala nekdanj biti slavna božja pot, to priča cerkvena stavba, to postranske kapele. A je kmalu zgubila veljavo. O tem stavbe najbolj glasno govorijo. Kakor so se pozidale, tako so ostale — v priprostih oblikah 14. stol., še celo stari Marijin kip se je ohranil na oltarju. Vse drugače pa na naši Sv. gori. Tu so se koncem 15. stol. postavile kapele, tu se je cerkev vedno prezidavala, ker je tukaj klilo vedno novo življenje. Zato v novi dobi prevlada edini naslov Svete gore, ali pa Daljne gore, ker so ob robu dekanije, torej za večino prebivalcev dalje ko podsreške.

zimi l. 1264 mudil na svojih spodnještajerskih posestvih. Dne 2. dec. je bival v Pilštanju, dne 10. dec. v Kostanjevici na Dolenjskem, dne 4. jan. leta 1265 je že bil v Studenicah, odkoder se je vrnil na Koroško. Najbrž prve dni l. 1265 pa je bil na Sveti gori. O tem imamo dve listini. Prva se je spisala na Sveti gori sami in poroča, da je Oton Kunšperški daroval studeniškim dominikankam svojo vas Razbor ob levem bregu Sotle. Navzoči so bili škof Dietrich ter kot spremeljevalci njegov dvorni kapelan Henrik, potem Kunšperški dekan Kristan in še neki kapelan Ivan, od posvetnih pa poleg že imenovanega Otona še Gundaker Kunšperški ter Markelin z imenom Heido¹. Sveta gora je bila tedaj v lasti nekih plemenitih bratov, ki niso imeli dedičev, zakaj sklenili so vse, kar so imeli — polja in vinograde ter vse premičnine — izročiti kot fevd studeniškim redovnicam in dne 4. jan. l. 1265 so jim pričo škofa v Studenicah prisegli zvestobo ter so podpečatili darilno listino². Škof pa je pozivljaj vernike, naj podpirajo te brate, ker bo vsak dar v korist Studeničank.

L. 1305 je Friderik Kunšperški zastavil grad in posestvo s Sv. goro vred krškemu škofu Henriku ter si izposodil od njega večjo svoto³. L. 1347 pa so Kunšperški gospodje prišli v prepir s Celjskimi grofi, ki so tedaj imeli od krških škofov grad Podsredo v najem. Škof je pozval obe stranki v Podčetrtek in je izprašal in zaprisegel najstarejše in najodličnejše može, ki sta jih obe stranki za priče navedli, ter je potem določil, da dela mejo studenec, ki izvira na sedlu zapadno od Sv. gor⁴. Na isti strani je imel svojo last tudi Ottel Turn, ki je l. 1352 dve tretjini svojega imetja prodal celjskemu grofu Frideriku⁵. V drugi polovici 14. stol. so Kunšperški gospodje izumrli, spomin na nje pa je ostal na Sv. gorah, saj so ustanovili večno luč v cerkvi⁶. Poznejši oskrbniki na Kunšpergu so morali za to na leto dajati dva tolarja v srebru in škaaf pšenice. Tudi so spadale Sv. gore pod kunšperško sodnijo, pri Osojnikovem križu je bila meja proti bizeljskemu krvnemu sodstvu⁷.

Prvotna Marijina cerkev je bila tam pozidana, kjer stoji sedaj ladja. Koncem srednjega veka pa so potem v enakih presledkih po hrbtu Gore postavili še štiri kapelice. Ne ena ni drugi podobna, različne so glede tlorisov, stropov in obokov, različne tudi v podrobnostih. V Boštjanovi kapeli imamo n. pr. eden enoten prostor, še lepo trolistno

¹ Glej listino 1. Že iz duhovnih oseb se da sklepati, da je bil škof navzoč. Listino je podpečatil in svojega pečata gotovo ni dal komu drugemu na pot. Ne imenuje se med pričami, ker ni bil priča, ampak potrditelj listine.

² Glej listino 2. Redovnice so pozneje zemljo prodale ali pa zamenjale s Kunšperškimi gospodi. — ³ Listina 3.

⁴ Listina 4. — ⁵ Listina 5. — ⁶ in ⁷ Listina 6.

gotsko okno in raven strop, v Martinovi kar tri z rebresi obokane prostore, mala ostroločna okna, narobe pa so okrožnoločna okna pri Sv. Juriju in pri Sv. Bolfenku. Duhovnišča zadnjih dveh imata rebresni obok, prva kapela prvotno ni imela ladje, druga jo je imela z lesenim stropom. Vsaka kapela je torej organizem za sebe, vsaka je imela za vzdrževanje tudi posebno bratovščino¹. Ker ni bilo prostora za mnoge oltarje v mali Marijini cerkvi, so pa okolu nje stavili kar posebne kapelice. Vsem kapelam je lastno, da nimajo podpornikov, v vseh pa se najdejo še drugi znaki pozne gotike, so torej iz druge polovice 15., nekatere mogoče tudi iz začetka 16. stol.² Srednjeveška pobožnost je pred svojim zatonom še enkrat vsplamtela — povsod so tedaj zidali cerkve in stavili oltarje — potem pa je nastopila doba verskih preprirov, mlačnosti in nejasnosti, povzročena od Lutra in njegovih predikantov. Oboje se je javilo tudi na Sv. gorah — pobožnost v štirih kapelah, njej sledeča mlačnost pa v razpadu Marijine cerkve. Toliko je gotovo, da ta ni zadostovala oživiljenemu katoliškemu prepričanju začetkom 16. stol. Pozidali so na starem mestu mnogo večjo in so l. 1611 prosili svojega škofa, gorečega Tomaža Hrena, naj jo pride posvetit³. Ta cerkev je napravljala še starinski utis. Pevski kor je bil na lesenih tramih, pod slavolokom pa je bil v višini dolg hlod čez prezbiterij in na njem veliki križ med kipoma Device Marije in sv. Janeza. Poleg velikega oltarja, v katerem je gorela večna luč, je bil še rožnivenški ter dva druga. Posvečena je bila torej cerkev isto leto 1612 ko veliki oltar druge sloveče božje poti Marijine, namreč pri Novištifti nad Gornjim gradom. Sedanji stolp na Sv. gorah je bil še pred l. 1650 narejen, morda še spada h Hrenovi stavbi⁴. En zvon iz l. 1598 je sedaj v Lurški kapeli.

L. 1642 je grof Žiga Tatenbach, graščak na Bizeljskem, prosil cesarja, da bi smel imeti o binkoštih sejem za blago in živino na Sv. gorah. S tem se je število obiskovalcev božjega pöta le še pomnožilo,

¹ Orožen, VI, 352.

² Tiste, ki imajo okrožnoločna okna. Na kapeli sv. Bolfenka je bila najbrž letnica 1518. Orožen, VI, 370.

³ Orožen, VI, 365. Ali je imela nova cerkev eno ali tri ladje, se ne da doognati. Ako je imela tri kakor cerkev sv. Uršule ali pri Novištifti, so jih potem koncem 17. stol. samo prezidali. Mogoče pa je tudi, da Hren ni nove cerkve posvetil, ampak staro, srednjeveško, a popolnoma predelano in olupšano. — Na votivni podobi iz l. 1696 se vidi cerkev s stolpom spredaj in s prostorno stransko kapelo s kupolo na epistelski strani. Slikar je gotovo hotel vsaj približno narisati našo cerkev, ali pa jo je kedaj videl, je veliko vprašanje. Za zgodovino se ne da nič iz te slike sklepati, saj je že tri leta pred njo stalo južno stopnišče (l. 1693) poleg novega prezbiterija.

⁴ Prim. podobna stolpa pri sv. Uršuli in pri Novištifti.

pa tudi cerkveni dohodki so narastli. Omislili so se sedanji novi zvonovi, ki so bili za ono dobo tako odlični, da še dandanes po 260 letih ne potrebujejo boljših; ravnotako sta se naročila kropilnika na mramornatih stebrih poleg velikih vrat.

Posebna pozornost se je posvetila štirim kapelam. Bile so temne z ozkimi okni, ki se niso dala odpirati, brez kropilnikov, z golimi oltarji, ki deloma še kipov in svečnikov niso imeli. V vseh kapelah so se zato v letih 1650—1667 naredili z milodari romarjev sedanji nastavki, ki bi bili še dandanes vsakemu muzeju v čast¹.

Kako veliko zaupanje so imeli verniki do svetogorske Marije, kažejo zaobljubljene podobe iz l. 1686, 1691 in 1696. Število romarjev je zahtevalo novo razširjenje glavne cerkve. Podrli so najprej premalo duhovnišče in pozidali iz rezanega kamna sedanje, ki je visoko in prostorno ter hrani lepi oltar iz l. 1693. Potem so še ostalo cerkev prezidali, le nekaj zidov prejšnje stavbe so ohranili². Novi so krepki slopi, ki delijo tri ladje, nove galerije, nov pevski kor³. Najbrž se je to zgodilo pod župnikom Janezom Gietlerjem, ki je dal idejo za veliki oltar in bil odlična ter posebno zaslužna oseba, saj je bil dekan zasoteljski in protonotar apostolski. Do l. 1732 pa je bila stavba gotovo končana, ker to letnico nosi preklada velikih vrat in tudi stranski oltarji spadajo v ta leta. S tem so cerkvene stavbe zopet skozi 160 let počivale.

Prosvitljena doba koncem 18. stol. in pa prva polovica 19. stol. ni bila prijazna ne cerkvenemu življenju ne pobožnemu romanju. Tako se je cerkev na Gorah zanemarila, število romarjev pa zelo znižalo. Šent Peter je tedaj imel zaporedoma stare in bolj slabotne župnike, ki niso na Gore hodili. Za cerkev sta skrbela le cerkvena ključarja, še bolj pa se je vmešaval njen zavetnik (Vogt) Hirschhofer. Ni samo pregledoval računov, kar je bila njegova pravica, in skrbel za zunanji mir in red pri shodih, ampak po vsakem shodu je pobral ves okoli oltarja nabrani denar ter ga je odnesel na Bizeljski grad, tam je neki tudi shranjeval boljšo mašno opravo⁴. Romarjem je dal točiti samo gra-

¹ Izvzemši seveda kmetska kipa sv. Martina in sv. Jurija.

² Nad levo stransko ladjo kaže zid srednje ladje za 8 m dolžine od stolpa naprej omet in belež na zunanjo stran, je bil torej prej vidljiv, ko še ni bilo stranskih obokov. — Podobno je tudi zid prezbiterija bil prej vidljiv in morata oba oratorija biti šele iz 19. stol.

³ Pevski kor je bil l. 1654 še lesen (Orožen, VI, 366), sedanji je torej šele po tem letu. Njegovi stebri imajo enake baze in kapitele ko slopi v ladjah, torej so tudi ti slopi čisto novo delo po l. 1654, pravzaprav po l. 1693. — Napravili so tudi dve kriпти, eno v prezbiteriju, eno pred rožnivenškimi oltarjem.

⁴ Podobno se je godilo že za časa grofov Tatenbachov. Orožen VI, 366 (leta 1654) in 456 (1645).

ščinsko, včasih še pokvarjeno vino. Cerkev pa je propadala. Streha je bila preperela in veter je nosil dež in sneg na cerkveni obok, znotraj pa so bili oltarni nastavki umazani, zlato obledelo, tlak izhojen, stene pokrite s stoletnim prahom, okna preperela, šipe pomanjkljive, Marijin prestol v ladji, ki je bil z lesa, ves prhel, deloma z vrvmi povezan, tako da so ga množice v gnječi ob shodih semtertja prerivale. Kapele so imele vse za nič strehe, vrat na njih sploh ni bilo in mežnarjeve ovce so v njih prenočevale. Na posvečenih mestih je vladala »gnusoba razdjanja«¹.

Kdor pride dandanes na Gore in vidi lepo prenovljeno cerkev, niti ne slutiti, koliko dela je bilo treba in koliko denarja, da se je tekom 50 let vse popravilo in olepšalo. Župnik Jurij Stepišnik (1857—1862) je napravil novo streho na duhovnišču ter omislil nov tabernakelj in križevi pot. Goreči Matija Sevnik (1862—1892) je dal narediti l. 1867 nov venčni okrajek okoli in okoli cerkve, potem je ladjo cerkve (1873 na severu in 1875 na jugu) in vse štiri kapele (1874) na novo pokril in dal kapele okrasiti z novimi lesenimi stolpi. Znotraj v cerkvi pa je dal prebarvati in prezlatiti vse oltarje in prižnico, napraviti nov prestol v ladji ter vso cerkev okusno poslikati od Laha Tomaža Fantonija (l. 1872). Župnik dr. J. Lipold (1892—1897) je dal poslikati Lurško kapelo in postaviti v njej nov Marijin oltar, sedanji vlč. g. svetovalec in župnik J. Tombah (od leta 1898) je položil nov šamotni tlak v cerkvi in v Lurški kapeli ter cementni tlak pod zvonikom in na galerijah, potem je dal pozlatiti spodnji del velikega oltarja ter prestol v ladji in omislil nove svečnike za glavni oltar. Tako je cerkev vsa prenovljena in lepa. Tri starinske kapele pa še žalujejo zapuščene in zanemarjene, ker se ne rabijo več za službo božjo. Kramarji shranjujejo v njih les za mize in šotore, romarji prenočujejo v njih ob shodih. Kar se je na Sv. gorah skozi sto let zanemarilo, se ne da v par letih popraviti, posebno, ako ni v rabi. Gotovo bodo pa tudi te pol tisoč let stare kapele z lepimi in posvečenimi oltarji obnovili goreči župnik, darežljivi domačini in pobožni romarji, da bodo Bogu v čast in okraju v okras.

III. Legende².

Cerkev in grofi Tatenbachi³. Ko je šel Tatenbach na lov, ga je šla grofica čez tri dni iskat in je prišla v to goščo. Pa je jo-

¹ Dan. 9, 27. — Ravnotako zanemarjena je bila cerkvena hiša. Ni bilo ne veternic na oknih, ne postelj za duhovnike, veliko sobo je rabil mežnar kot pod za mlačev, klet pa kot hlev, ker ni imel gospodarskega poslopja.

² Večinoma po pripovedovanju g. Vinka Rautnerja, mežnarja svetogorskega.

³ Grofi Tatenbachi so imeli skozi 200 let Bizeljski grad (ok. 1550—1750) in skoro ravno tako dolgo Kunšperg (od l. 1586) ter so bili s tem zavetniki (vogti)

kala, kje je njen mož in je zdihovala. Pa je prišla neka deklica k njej in jo je vprašala, kaj bi rada. Grofica ji je potožila, da bi moža rada našla, ali pa, da bi vsaj domov prišel, kamor ga že tri dni ni. Deklica je nato šla z njo in ji je pokazala, kje je njen mož. Zvečer pa se je grofici v spanju prikazala in ji rekla, naj ji postavi kapelico na mestu, kjer jo je srečala — bila je Marija. Grofica pa je imela štiri sestre in vsaka je dala eno izmed peterih kapelic napraviti¹.

Ko je ta grofica umrla, se je Mati Božja prikazala ženi njenega sina in je rekla, naj gre na Svete gore in, kjer bo videla štiri kupe snega okoli majhne kapelice, tam naj cerkev sezida².

Ko je bila cerkev do vrha dodelana, je skozi sto let ostala taka, da se ni maševalo v njej. Tu se je Marija še v tretjič prikazala in rekla, naj oboke delajo. Pa je grof ugovarjal, da ne gre. Marija pa je djala, kakor bodo megle stale, tako naj oboke delajo³.

Ko je bila cerkev vsa dodelana, so jo hoteli bratje Tatenbachi Turkom prodati. Pa je cesar Erazma k sebi poklical, da bi ga dal obglaviti. In Erazem je izprosil, da njegovo truplo pokopljejo na Svetih gorah pod velikim oltarjem. Njegova glava pa se vidi zadi v oltarju⁴.

Res je za velikim oltarjem v nastavkovi dupljini mrtvaška glava in novejši napis s svinčnikom:

Tukaj je notri glava grofa Tatenbah,
spomin njihovega visokega zaupanja
na Marijo Devico, ki so dali njej na čast
to cerkev postaviti leta 1542. Njih spo-
min na veke živi. Tudi smrt ne⁵.

cerkve na Sv. gorah, so nadzirali cerkvene račune in skrbeli za zunanji red pri shodih. Naravno je torej, da so se prenesle na nje razne legende.

¹ Cerkev pa je za več stoletij starejša ko dohod Tatenbachov v te kraje in tudi 4 kapelice so bile že prej pozidane.

² Štiri kupi snega so torej zaznamovali štiri vogle velike cerkve okoli majhne prvotne Marijine kapele. Legenda je povzeta po rimski legendi o Mariji Snežnici. Nastala je po l. 1779, ko so začeli tukaj dan 5. avg. obhajati.

³ S tem se menda tolmačijo nizki oboki, ker je megla nizko stala. Morda je v tem tudi kos spomina na prejšnjo ravnostropno cerkev, v kateri se je pa vedno maševalo.

⁴ Erazem se je zvezal s hrvaškimi in ogrskimi plemiči zoper cesarja ter si je hotel lastno kneževino na Spodnjem Štajerskem ustanoviti. Pa je bil izdan in l. 1671 v Gradcu obglavljen. Pokopali so ga v cerkvi sv. Andreja v graškem predmestju. Do zadnjega je upal na pomiloščenje, zato ni nobene želje glede svojega pogreba izrazil. Sicer pa on sam ni bil nikdar lastnik Kunšperga ali pa Bizeljskega grada in torej ni imel nič z našo cerkvijo opraviti.

⁵ Vendar to ni glava doraslega človeka. Lobanja meri le 15¼ : 14 cm. Take glave in zraven še stegenske kosti se večkrat vidijo v cerkvah za oltarji; rabili so jih pri slovesnih zadušnicah, da so jih devali na prazno krsto (tumbo).

Slika sv. Donata v ladji velja kot podoba Erazma Tatenbacha v ječi¹. Vse te stvari so zanimive za poznanje ljudske duše in narodne tradicije, za zgodovino so brez pomena. Župnijska kronika pripoveduje ustanovitev cerkve bolj trezno in nekoliko drugače.

Grof Tatenbach je nekoč lovil v tej okolici. Njegova žena se je v gostem pragozdu na konju zgubila in je prišla na mesto, kjer sedaj cerkev stoji. Tu je padla raz konja in povrh je še strahoma zapazila, da ne ve, kje se nahaja. Priporočila se je Devici Mariji in ji je napravila obljubo, da ji bo postavila na tem mestu cerkev, če bo srečno prišla domov. Bila je uslišana in je tudi svojo obljubo izpolnila².

Kako so cerkev zidali. Ko so cerkev delali, so jo ajdi delali. Baba je nosila kad vode na glavi in poln predpasnik kamenja, ded pa po deset centov težke skale. Deda je strela ubila in so ga v kraj vrgli³.

Ko so zidali cerkev na Sv. gorah, so si kladivo izposojevali med seboj z zidarji na Starih sv. gorah pri Podsredi ter so ga morali čez dolino prek metati⁴.

O kapelici sv. Bolfenka. Ko je zidar to kapelo zidal, je ni mogel zgotoviti. Pa je prišel hudič k njemu in mu je djal: »Kaj mi daš, da ti pomorem? Daj mi prvega romarja!« In zidar je rekel: »Pa naj bo prvi romar tvoj«. Pa je dal Bog, da je prišel prvi romar. Pa je prišel volk s palico v rokah kot prvi romar⁵!

To se je tudi videlo na oltarjevi sliki iz l. 1650 upodobljeno. Sv. Bolfenk je držal kapelico v rokah, pred njim pa je stal volk s palico in culico na rami.

¹ Podobno so dominikanke v Marenbergu svojega ustanovnika Siegfrieda Marenberskega častile kot svetnika, ker ga je Otokar Češki kot upornika dal v Pragi po nečloveško — in kakor so one menile — tudi krivično mučiti in usmrtiti.

² Kronist je stvar sam skeptično presojal. V zvezi s to legendo je najbrž zaobljubljena slika iz l. 1686. V njej se vidi žena, ki pada s konja in se priporoča Mariji, ki sedi na oblakih. Pred ženo je razvalina z obokano kletjo in obrambnim stolpom, v daljini pa beli grad. Vsa pokrajina je izmišljena in nima nič opraviti z našo cerkvijo ali tukajšnjo okolico. Ta slika nam samo priča o čudežnem rešenju pred padcem, o osebi in kraju pa, kjer se je to zgodilo, ne zvemo nič.

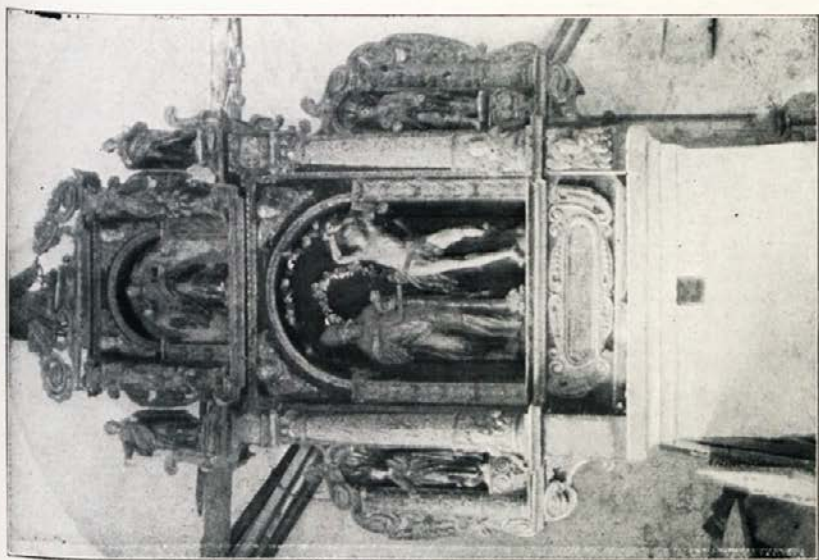
³ Tam kjer je sedaj veliki oltar, je bil človek pokopan. Pred nekaj desetletji so ga odkopali. Imel je silno močne kosti. Sedaj leži poleg strelovoda.

⁴ Isto se pripoveduje o zidanju Kraljevca in Cesargrada. Hrvatsko kolo. Zagreb 1910, str. 125.

⁵ Isto snov pozna kraška narodna pesem. Štrekelj, I, 593. Kamor je sv. Bolfenk vrgel sekuro, tam so mu zidali cerkvico. Kar pa se je po dnevu naredilo, je hudoba po noči razdrila. Zato ji sv. Bolfenk obljubi prvega romarja... Ko je bila cerkev dodelana, je prosil svetnik Boga, da bi poslal takega romarja, ki nima nič duše. V hipu prileti volk s palico v gobcu in s torbico okoli vratu. Hudič se brani takega romarja, ki nima nič duše. Svetnik pa reče, da se nista za dušo pogodila, ampak za prvega romarja.

Sv. gore. Marija brezmadežna kraljica v velikem oltarju.

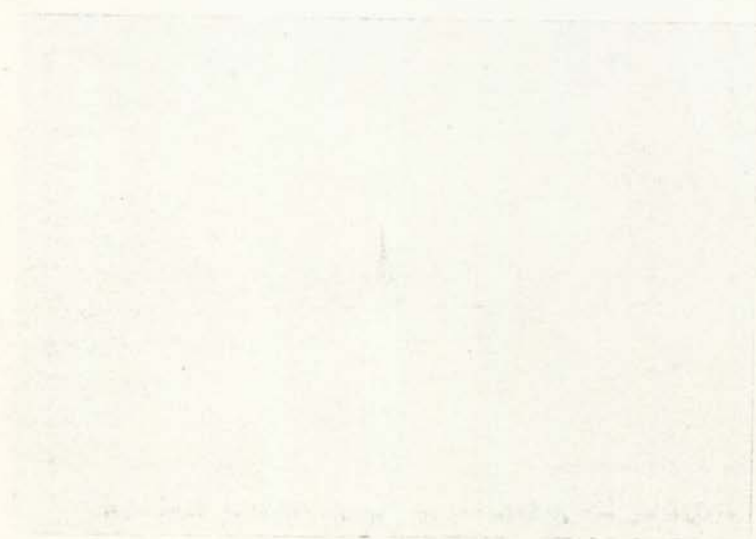
Sv. gore. Oltar sv. Fabijana in Boštjana.

Sv. gore. Slikan obok v kapeli sv. Martina.

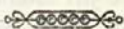
1870

1870

Za cesarja Jožefa je neki Hirschhofer v Bizeljskem gradu¹ hotel cerkev podreti, ker ni bil naše vere. Najprej je hotel Mater Božjo sredi oltarja odpraviti in je sam prišel s tesarjem semkaj. Tesarju je dejal: »Zbijte mi prve klince ven, drugo bom pa jaz naredil!« Poskušal je tesar, poskušal gospod, pa ni šlo, tako, da je nevoljen dejal: »Hočeš stati, pa stoj!«

(Konec prihodnjič.)

4.

Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843.

Po virih iz župniškega arhiva pri Sv. Petru pri Mariboru.

Spisal župnik **Matej Štrakl**, Sv. Peter pri Mariboru.

(Dalje.)

III. Miklavž Blažič.

Leta 1833 najdemo Blažiča kot kaplana v Rušah in tako seveda kot velikega častilca in prijatelja Glaserjevega. Pisal in poročal mu je marsikaj iz Ruš, posebno o starših, bratih in sorodnikih in kar še je zanimalo Glaserja iz domačije. Sicer pa se ne moremo ozirati na vse to, ampak le na ono, kar se tiče cerkvenega življenja ali pa je drugače obče zanimivo.

Dne 22. maja l. 1835 si je po Glaserju naročil knjigo: »Die allgemeine Weltkunde vom Galotti, umgearbeitet vom Cannabich mit 25 Landkarten«, popolnoma v 15 zvezkih. L. 1836 dne 6. marca pa pošlja 10 gld. CM. za »Linzer Zeitschrift« in »Zeitschrift Sion«.

Nadalje piše: »Was die Linzer Zeitschrift betrifft... so bestelle sie bey dem Ferstl oder in einer anderen Buchhandlung, wo sie zu haben ist. In jedem Falle muß sie halbsteif in beliebiger Anzahl Bänden gebunden seyn, nur soll das Register einen oder zwei besondere Bände bilden.

Von der Zeitschrift Sion, schicke mir die Jahrgänge von den verfloßenen Jahren in einer dauerhaften Form geheftet.«

¹ Franc Hirschhofer je postal oskrbnik Bizeljskega grada z dnem 20. junija l. 1820 (župn. kronika). O njegovem »delovanju« na Gori glej spredaj v zgodovini.

Glaser mu je na to pisal, da se dobi 15 letnikov »Linzer Zeitschrift« za 15 gld. CM.; časnika »Sion« pa je izšlo 5 letnikov, dobe pa se samo štirje, vsak po 5 gld. CM.

Kupil je »Linzer Zeitschrift« celo, »Siona« pa le zadnji letnik, »damit ich mich überzeugen kann, ob die Zeitschrift für mich von Wichtigkeit ist, dann kann ich mir die übrigen Jahrgänge nachbringen lassen.«

Ker bi že rad imel knjige in je ravno priložnost, prosi Glaserja naj mu pošlje nevezane, dal si jih bo vezati v Mariboru.

S pismom z dne 4. aprila 1836 je plačal za knjige 20 gld. CM. Za 10 gld. pa je naročil za cerkvico na pokopališču v imenu Hlebinje, Glaserjeve sestre, 1) za 44 lakti »Organtinen Spitzen« za 2 roketa, 2) 9 lakti bolj ozkih enakih čipk in 3) 16 ali 18 lakti cvrnatih čipk za oltarne prte. Ako bi bilo denarja premalo, naj Glaser dodene iz lastnega. Hlebinja mu bo vrnila.

S pismom z dne 23. oktobra 1836 je Blažič naročil po Glaserju orgle za cerkvico na pokopališču, za župnijsko cerkev pa kip brezmadežno spočete Matere Božje s tronom in dve 4 do 5 čevljev visoki banderi brez podob. Za orgle so bili določeni 4 registri. »Ker sem pa obljubil ljudem, da jim spravim lepe in ne premajhne orgle«, zato morajo imeti štiri (!) registre ter naj stanejo nad 100 gld. CM. Ako bi pa zahteval orglar še več, je obljubil Hleb dodati, kar bo manjkalo¹. Orgle mora postaviti orglar sam na svoje stroške — hrano pa mu bo dajal Glaserjev brat Karol. Gotove morajo biti do velikonočnega ponedeljka, ker je takrat pri tej cerkvici prvi shod.

Do istega časa naj bi Glaser še poslal za isto cerkvico »eine ordinäre für alle Feste schickliche Casula samt Stola und manipulum um beyläufig 24 fl. CM.« Kip Marijin in zastave pa naj čakajo, dokler se ne nabere denar. Za tovariša Köglna je naročil knjigo »Globus terrae« za ca. 4 gld. CM.

Zima je bila huda in tudi spomlad tako mrzla, da orglar ni mogel spraviti orgel v Ruše do določenega dneva. Zato so preložili stavbo na prvi teden po Veliki noči. Marijin kip bi pa rada imela dekleta do Vnebohoda².

Mislil je tudi nakupiti navaden kelih in monštranco za omenjeno cerkvico. Povprašuje Glaserja, koliko bi oba stala, da začne nabirati zanju.

Sedmega aprila l. 1837 je imel že denar za kip Marijin — ne še pa za banderi. Pa do Vnebohoda Kristusovega upa dobiti še to, posebno, ker ostanejo kovinski deli stari. Naročuje si italijanski slovar,

¹ Pismo 6. I. 1837. — ² Pismo 27. II. 1837.

ki stane pri Ferstlu 1 gld. CM., Scheibl naj ga zveže v usnje na hrbtu in oglah.

V slednjem pismu iz Ruš z dne 18. jun. 1838 poroča, da so imeli Rušani včeraj 17. junija »einen pompösen Sonntag«. Kaj so slavili, ne pove. Menda so imeli obhod v nedeljo po Telovem, pri katerem so nosila dekleta kip Brezmadežne s tronom v procesiji. Blažič namreč pristavlja: »Ich danke Dir wiederholt für die Mühe. Die unbelakte Maria macht manche freudige Thräne fließen.«

Ravno ta čas je postal Glaser dvorni kaplan, o čemer seveda nikogar ni obvestil. Blažič mu piše: »Ich lobe Deine Demuth und kann Dich doch nicht für ganz entschuldigt halten, daß Du bei Deiner Avansion so verschwiegen bist. Es freut auch uns alle.«

Pismo z dne 29. avgusta 1840 piše Blažič že od Sv. Tomaža pri Veliki nedelji, kamor je bil prestaljen »kot provizor in temporalibus«. Dobival je tam 200 gld. CM. plače na leto iz verskega sklada.

V pismu ga prosi, da mu vzdigne in pošlje plačo za pol leta na pošto v Ptuj. Naj mu naroči: »Sion« za l. 1840 (5 gld. CM.), Zenner »Beichtstuhl« (2 gld. 18 kr. CM.), »Vaterländische Pilger« (2 gld. 12 kr. CM.) in 2 zavitka Marijinih svetinjc (1 gld. 7 kr. CM.). Denar in naročene knjige je poslal Glaser Blažiču po tomaževskem trgovcu, ki je prišel v Gradec po blago in je bil, kakor bomo slišali, Glaserju dobro znan. Koncem pisma pravi: »Mein Herr Pfarrer (Peter Polič) ist immer sehr launig... wegen der genauen Verrechnungen, die er ablegen muß. Er ist aber auch genau, was sein Officium betrifft.« Bil je jako priklenjen na dom, vendar pa je našel toliko časa, da je šel v Varaždinske toplice, kjer se je zdravil graški knezoškof. »Ich habe mir das Vergnügen gemacht, Seine F. B. Gnaden im Bade zu besuchen, wo ich viele väterliche Weisungen bekommen habe, mich zu verhalten.« Pismo z dne 28. sept. 1840 je zanimivo, ker nam pove, kako so pošiljali tistokrat pisma in druge reči po pošti v Gradec. Graščinski sel, »Kreisamtsbothe von Groß-Sonntag«, je hodil vsak teden enkrat v Maribor. S tem so pošiljali duhovniki svoja pisma tje, od tam pa jih je oskrboval mariborski graški sel, mnogokrat tudi ženska, »Marburger Bothin« imenovana. V enem dnevu je prišlo pismo iz Maribora v Gradec.

Mikalo je Blažiča, da prosi za župnijo na Zelenem travniku (Wies), zato vpraša Glaserja za svet. »Ich höre, Herr Pfarrer Reinisch ist befördert worden. Vielleicht dürften Windische dann nach Wies competieren. Schreibe mir gelegentlich ob Du zu meiner Competenz dorthin animierst oder nicht.

Wir haben schon seit May Ruhr in der Pfarre. Es sind bereits 25 an derselben gestorben. Du bist hoffentlich gesund, da Du die

obersteirische Visitation ausgehalten hast. — In den Weingärten steht es bey uns besser als das verflossene Jahr; es war kein Hagel und das Getreide war sehr ausgiebig.«

Razven že omenjenih težav je še trlo Blažiča pri Sv. Tomažu mnogo drugih bridkosti, katere popisuje Glaserju in ga prosi pomoči in tolažbe v sledečih dveh pismih z dne 3. jan. in 18. febr. 1842. Najprej mu je poslal nekdo anonimno pismo, ker se mu očita, da nameravata on in tovariš Glavnik vpeljati v župniji »novo dačo« za cerkev. No, to ga še ni tako prijelo. Hujše je bilo drugo enako sramotilno pismo, ki ga je zadelo tako, da je zbolel. Obe pismi je poslal Glaserju, pa drugo le v prepisu. O drugem še nikomur nič ni omenil, da bi ložje našel pisca, ki je celo pretil, da bo zažgal župnišče ali pa naravnost pisal škofu, da Blažiča prestavijo, ako ne zapusti sam rad Sv. Tomaža. Res ga je tožil pri škofijstvu. Kdo je bil pisec, ni mogel natančno in določno dognati. Sum pa je letel na šolnika, ki je javno pretil že dne 23. in 27. novembra, da bo kaplana tožil. Tako so izpovedale priče, izmed katerih je ena že novembra kapelana svarila pred šolnikom Filipičem. Kaj pa je bil povod temu sovraštvu? Pred enim letom je odpustil Blažič iz službe sestro šolnikovo zavolj poneverjenja, k čemer jo je zapeljal brat, kakor je priznala sama. Drugo je bilo, da je opravil to leto Blažič vinsko zbirco za župnika. To je jezilo Filipiča, ki je pobiral prejšnja leta. Blažič piše: »Gott segnete meine Bemühung; darüber vergieng der Schulmeister fast aus Verdruß und Neid. Am 22. Nov. v. J. hat mir Hr. Dechant ein Dekret zugeschickt mit dem Auftrage, den Schulmeister wegen vorgekommenen Klagen über Mißhandlungen, Volltrinkereien und übertriebene Sammlungen in Stroh, Heu, Rüben, Erdäpfel etc. vorzurufen, ihm darüber nachdrücklichst zu verweisen. Dieß geschah, aber Herr Schulmeister wollte der Verweisgeber seyn. Ich mußte davon gehen. Den nächsten Tag lief er zum Herrn Dechant, der ihn aber schrecklich greinte und ihm die Thür wies.«

Filipiča je tožil pri dekanu tomaževski trgovec Martin Škerlec, ki je bil v tej zadevi tudi poprej pri Blažiču; ta pa mu je odsvetoval tožbo ter mu obljubil Filipiču prigovarjati, da se pobota s Škerlecem. Tega pa ni hotel, zato je prišlo do one tožbe in poziva dne 22. nov.

Filipič je dolžil ovadbe kaplana ter je zato pretil, da ga bo tožil v Gradcu. Tudi Škerleca ni pustil pri miru. Zato pa je ta dne 21. novembra očitno v svoji krčmi rekel: »Učitelj naj le psuje in govori. Sedaj bom šel kmalo v Gradec tam poznam nekoga, ki ima tudi nekaj govoriti pri škofijstvu.«

Filipič je to izvedel in, da bi to tožbo prestregel, je vposlal svojo.

Blažič se je ne boji, ker se lahko zagovarja in so prepričani o lažnjivosti te obtožbe vsi, župnik, farani in dekan — pa tudi Glaser.

Blažičevo blago srce pa se kaže v naslednjih besedah: »Ich verzeihe meinem Schmäher zum Voraus und werde gewiß ihm Wohlthaten für seine Bosheit zu erweisen trachten, denn jetzt erfahre ich erst, daß mich die Gemeinde liebt, da sich alles beeilet, für mich zu zeugen.« Prosil je za apačko župnijo, pa je ni dobil. Piše tudi, da sta novi banderci prav lepi in da sedaj nabira denar za cerkveni tlak, ki velja 340 gld., nabral pa je že 270 gld. »Allen Menschen ist diese freiwillige Sammlung recht, nur dem anonymen Schmäher nicht, weil er mir um die Gnade Gottes und Liebe der Pfarrgemeinde neidig ist. Ich danke Dir für soviel Sorge und ich finde für meine Leiden den meisten Trost darin, weil ich aus Deiner Liebe gegen mich überzeugt bin, daß Du an meinem Schicksale den innigsten Anteil nimmst.«

Tudi v drugem pismu še govori o tej zadevi s šolnikom. Da je on bil tožnik Blažičev, se je izvedelo tako. Nekega dne sta se Filipič in drugi kaplan Glavnik pogovarjala v krčmi o tej zadevi in sicer latinski. Navzoč pa je bil nek invalid iz ruske vojske, ki je znal dobro italijanski in ju je razumel in potem prišel pravit Blažiču.

Kmalu potem je šolnika tožilo čez 30 oseb zaradi pijančevanja, hazardiranja, zanemarjanja šole, nenravnega življenja itd. Pozneje je bil suspendiran in si je moral najeti pomočnika za se na lastne stroške. Sedaj pa je bil dober. Odšel je tudi Glavnik k Sv. Miklavžu pri Ormožu. Blažič si želi dobrega tovariša, ker se bliža velikonočni čas, župnija pa ima 3170 duš in skoraj vsak dan je izpoved na dom. Zato piše po slovenskem: »Da bi deno eni Kögl (ruški kaplan) prishov, on bi mi Rushki Ray prinesov.« Prišel je Krois, »ein recht eifriger Slavist.« Med tem pa je skrbel Blažič pridno za olepšavo župne cerkve in za duhovno življenje v župniji. Za tlak je denar nabral in ga oskrbel. Dolgo je že mislil tudi na bratovščino in podobe presv. Srca Jezusovega in Marijinega. Odlašal je, pa je bil nenadoma tako-rekoč primoran k temu. Pripoveduje nam to tako-le: »Thomas Schagawetz, Gemeiner bey den Kadeten zu Gratz, aus St. Thomas gebürtig hat mir in Betreff einer hh. Herz Jesu-Bilder zur innigsten Freude geschrieben, man möchte ihn von dieser Pfarre aus mit $\frac{1}{2}$ Theile der Anschaffungskosten in seinem edlen Vorhaben unterstützen. Hierauf ersuche ich Dich (Glaser) 27 fl. CM. von meinem zu behebenden Gehalte zu nehmen und damit dem Tomashek zu helfen und für das übrige ein gleiches Herz der jungfräulichen Mutter Gottes anzuschaffen. Mit Ende d. M. kommt unser Krämer nach Gratz, er kann uns die Bilder schon bringen. Wäre mir nicht das Pflaster im Kopfe gesteckt,

ich hätte schon früher mit den hh. Herzenbildern den Anfang gemacht. Jetzt aber danke ich dem großmüthigen Tomaschek herzlich für den Anfang.« Ta Tomažek je bil dober znanec Glaserjev v Gradcu, ki ga je sprejel dne 2. aprila l. 1840 med ude bratovščine presv. Srca Jezusovega in Marijinega¹. Vpisan je: »Thomas Schagavetz, miles«. Zraven pa še »Gbtbch« t. j. dal mu je svoj molitvenik o Srcu Jezusovem. Gotovo se ne bomo motili, če slutimo za tem ginljivim činom Žagavčevim Glaserjevo delo ali vsaj nasvet, ker je bil tako vnet za to pobožnost.

Slednje pismo je pisal Blažič še od Sv. Tomaža dne 30. nov. 1842. Iz njega izvemo, da je naročil za župno cerkev sv. križev pot, s katerim pa niso vedeli prav kam, ker ni bilo v cerkvi spodobnega prostora za te lepe podobe. Tudi denarja še ni bilo, upal pa ga je dobiti do pusta. Zato prosi Glaserja naj nekoliko počaka in ga kam do Velike noči pošlje k Sv. Tomažu. Naj tudi oskrbi, da bo v Gradcu blagoslovljen. Stroške bo že poravnal vse. Hitro pa mu naj naznani, koliko stane sv. križev pot, ker ga ljudje že zmiraj povprašujejo o tem. Menda blizo 280 gld., tako jih je tolažil.

V tem času je dobil Domainko, župnik pri Sv. Marjeti pod Ptujem, župnijo pri Velikem Florjanu na Nemškem.

»So ist St. Margarethen frey. Was glaubst Du? Dort wäre wohl ein rechtes Plätzl für den Blaschitsch, ein frommes Volk, nahe bey der StraÙe, wo die Raster öfter gehen; ich wäre dort, wie in der Heimath. Übrigens brauche ich für meine Person nicht viel. Rede für den Klauscha irgend ein Wort, wenn Du Gelegenheit findest. Ich werde darum kompetieren.«² V sklepu blagruje Glaserja, da živi sedaj v bližini svojega škofa in se kaj lepo poslavlja od njega:

»Dir geht es jetzt gewiß recht gut, jetzt bist mehr sorgenfrey und doch nahe bey unserem Vater, den Du so innig lieb hast. Verzeihe auch, daß ich Dich immer belästige, aber Du willst es ja selbst so haben, weil Du wohl hoffen kannst, Gott wird Dir Deine Mühe und Sorgen, welche Du von jeher für die Verschönerung seiner heiligen Tempel hast, ewig vergelten. Gott gib, daß wir uns doch ein Mahl wieder sehen, indessen wollen wir bey der Anbethung des Allerheiligsten Herz Jesu unzertrennlich bleiben. Lebewohl!

Dein innigster

Blaschitsch.«

¹ Primeri: Voditelj XIII (1910) 201.

² Kakor bomo slišali, so drugi slovenski duhovniki Glaserju prigovarjali, da prosi on za to župnijo.

Da bi v tej molitvi ostala vekomaj združena, s to željo sklepamo njuno korespondenco.

Dodatek. Snov za predstoječi spis je bila zbrana že pred več leti in je menila biti objavljena v proslavo petdesetletnice naše sedanje škofije. Ni bilo mogoče.

Med tem pa je leta 1910 izšla izredno zanimiva knjiga našega knezoškofa pod naslovom: »Vtisnite si te moje besede v svoja srca in v svoje duše!« (Devter. 11, 18)¹. V tej knjigi sem našel nekaj znancev še celo v podobi iz dobe svojega spisa, ki so dobrohotno darovali lepe svote za dijaško semenišče. Na strani 99 in 100 se omenja Blažič. Daroval je 2000 gld. Veselilo me je, da sem našel v tej knjigi ravno tako sodbo o Blažiču, kakršno sem imel že dolgo poprej o njem. Godina, župnik ruški in drugi so ga sodili drugače!

IV. Franc Cvetko.

Rojen je bil v Dornavi dne 14. sept. 1789, ordiniran 18. sept. 1813, župnikoval je v Lembahu od 16. dec. 1822 do 23. aprila 1843, od koder je prišel za prošta v Ptuj. Omenili smo ga že². Bil je mož izrednih lastnosti, pa v Lembahu jako nezadovoljen, akoravno mu je ugajalo občevanje s tamošnjo gospodo in celo z nadvojvodom Ivanom. Le style c'est l'homme. Zato podajamo njegova pisma popolna, s potrebnimi pripazkami. Dajejo nam jasno podobo o njegovem lembaškem življenju in delovanju.

Lembach am 31. Jänner 1833.

Hochwürdiger Herr Glaser!

Lieber und Theuerer Freund!

Soeben erhalte ich das theuere Unterpfand Ihrer werthen Freundschaft: das alte Lembach. Ich danke Ihnen dafür vom ganzen Herzen. Aber für ein so schönes Andenken, wie es mir scheint, von Ihrer eigenen Hand gezeichnet, sollte auch ich Ihnen etwas entgegen biethen. Wählen Sie, was Sie wollen; wenn ich es besitze, so soll es Ihnen gehören. Indessen aber bringe ich Ihnen, theurer Freund! meine brüderliche Liebe und aufrichtige Freundschaft für jetzt und für immer als Gegenopfer dar und danke Ihnen nochmals.

Lange haben die heiteren Gespräche, die wir in Gesellschaft des so herrlichen Herrn Berthold³ aus der innigen Seele geführt haben,

¹ Prim. Voditelj XIII (1910) 278.

² Prim. Voditelj XIII (1910) 108.

³ Moritz Berthold je bil župnik v Wundschuhu, velik prijatelj Glaserjev in posebno ljub vsem slovenskim duhovnikom. Zato ga še bomo našli tu in tam omenjenega. Pripeljal se je skoraj vsak teden v Gradec Glaserja obiskat.

in meinen Innern und in den Ohren geklungen, und ich erinnere mich mit Vergnügen jener erquickender Stunden. Grüßen Sie die biedere Seele, den Herrn Berthold. Ich empfehle mich in Ihrer Beyder Gebeth und werde für Beyde auch hier das Nämliche vor Gott thun. Jetzt muß ich Ihnen aber auch von dieser Gegend Einiges, was Sie interessieren dürfte berichten. Herr Hermann¹ war in seinem Domherrnstande sehr krank. Er wollte in der Christnacht bey einem Fackelzuge den Einzug in die Kirche halten; aber der Herr legte ihn ins Bett.

Ihr Anverwandter, unser so frommer Bergbauer Stephan Osim ist am 24. Jänner auf patriarchalische Weise gestorben. Als ich ihm das Sanctissimum gereicht hatte, sang er laut das Heilig, heilig. Dann ließ er seine Kinder hinzutreten und segnete sie; denn er sagte: Jetzt werde der Segen kräftig seyn, da Christus in ihm sey und eigentlich der Herr die Angehörigen segnen werde. Am anderen Morgen starb er und war nur 3 Tage krank, der gute, fromme, 76 jährige Mann. Sehr viele Menschen begleiteten ihn zum Grabe . . .

Lembach am 14. März 1833.

Im vollen Vertrauen auf Ihre Freundschaft wage ich folgende Bitte: Ich habe gestern einen Recurs gegen die hiesige Kreisämtliche Entscheidung vom 20. July 1832 Nr. 7158 beym hochlöblichen Gubernium durch die Post eingereicht. Seyen Sie von der Güte und beheben Sie beym Einreichungsprotokolle die dießfällige Rubrik und schicken Sie mir selbe durch unsere Gräznerbothin. Das Porto für diesen Brief werde ich Ihnen persönlich abstaten; es ist nur der Sicherheit der Zustellung wegen zu thun.

Jetzt komme ich aber mit verschiedenen Fragen. Was machen Sie? Sind Sie gesund? Ich hörte, Sie waren krank. Was macht der heitere, liebe Moritz? Auch der liebe Knuplesch² schreibt mir nichts. Seine krainerische Biene ist bey mir gut verwahrt. Wie gefällt Ihnen die Legende des Herrn Krempel? Wird Herr Treplack die Katechetenstelle und Monsieur Standecker Maria Neustift bekommen? Wann kommen die Ligurianer? — Wenn es sich thun läßt, so würden Sie mich mit einer Antwort diesfalls sehr verbinden; denn wir armen Landleute sind, weil von der Welt mehr abgeschieden, auf Neuigkeiten zuweilen lüsterner . . .

Wenn wir beyde mit einander auf Maria Zell gehen wollen, so müssen wir uns früher genau einverstehen; aber ich muß es sagen: ich ginge sehr gerne.

¹ Župnik šentpeterski in častni kanonik sekovski do l. 1834.

² Prejšnji lembasčki kaplan.

Diese Woche hatten wir Montag, Dienstag und Mittwoch sehr stöberisches Wetter und im Gebirge sehr viel Schnee. Der hiesige Weinstock hat durch den schneeleeren strengen Winter gelitten; aber die Saaten sind, Gott Lob! schön.

Wir sind Gottlob alle gesund. In Magdalena ist noch kein Provisor, und um diese wichtige Zeit! Das Volk fängt an zu murren. — Auch Mikloschitsch von Polsterau ist todt. Lieber Freund! Mir geht es so, so. Gott weiß, welchen Ausgang ich erleben werde. Dieß weiß ich, daß ich an meinem Leiden unschuldig bin, und selbe meistens von boshaften Menschen herrühren. Deus providebit. Accidit in puncto, quod speratur in anno.

Jetzt ruft mich ein Geschäft von Wichtigkeit. Leben Sie wohl, Sie theuere, biedere Seele. Ich wünsche Ihnen alles Gute, besonders die Gesundheit, die Sie so notwendig brauchen. Ich umarme Sie und alle Bekannte mit herzlicher Liebe im Nahmen des Herrn, und bin allen Menschen gut, Ihnen aber mit vorzüglicher Liebe und Hochachtung zugethan als Ihr getreuer Freund aber schlechtesten Priester der Diöces Franz Zwetko m. p.«

Kaj pomeni ta tožba in končne besede, nisem mogel dognati. Mogoče, da so ga prezrli pri kakšni kompetenci.

Lembach, den 3. July 1835.

Vergeben Sie mir, wenn ich Ihnen mit einer Bitte lästig falle, da ich Ihnen mit Nichts einen Gegendienst erweisen kann.

Die hiesige Pfarrgemeinde wünscht am neu erbauten Calvarienberge eine Monstranze; sie hat bereits einen Geldbetrag in meine Hände niedergelegt. Aber der Marburger Gürtler Waldscheck ist zu kostspielig. In Gratz gibt es mehrere derley Meister. Sie würden mich daher sehr verbinden, wenn Sie auskundschaften wollten: wie hoch eine $\frac{3}{4}$ Schuh hohe Monstranze zu stehen kommt. Sie soll vorne eine Silberverkleidung haben; zuoberst Gott Vater samt dem hl. Geiste. Rechts der hl. Joseph, links der hl. Jakob der Aeltere; und zu unterst die Schmerzhafte Mutter Gottes; dies alles deshalb, damit die Pfarre Lembach in concreto ganz darin vorkomme¹. Daß sie gut feuervergoldet seyn müsse, versteht sich von selbst.

Ich habe zugleich diese Speculation: Wenn der Gürtlermeister ein billiger Mann ist, so will ich für die hiesige Pfarrkirche eine 2 Schuh hohe Monstranze mit dem oben beschriebenen Kostüme machen lassen, und die jetzige dem Calvarienberge geben. — Erkundigen Sie sich, was die zwey Schuh hohe zu stehen kommen kann.

¹ Žalostna Mati za Kalvarijo, sv. Jakob za Lembach, sv. Jožef pa za Studence, ki so še spadali takrat pod Lembach.

Neues kann ich Ihnen von hier nichts schreiben; denn ich als ewiger Einsiedler weiß wenig, was irgendwo geschieht. Die Wein-gärten haben glücklich abgeblüht und bis nun berechtigt noch Alles zu einer ergiebigen Weinlese

Glaser mu je seveda rad oskrbel monstranco. Zato mu pošilja¹ Cvetko 47 gld. 48 kr. CM. na razpolago ter ga prosi, da pri graviranju monštranca ne pozabi na gosp. Knupleža in da bo monštranca elegantna in do konca septembra gotova. Katero pa je naročil večjo ali manjšo — se ne ve. Vprašal sem sedanjega župnika, je-li še ta monštranca v Lembahu. Pravi, da ni enake, morala bi pa vendar biti, ker je napravil Glaser za njo sledeči račun:

Ich bezahlte: dem Gürtler	36 fl. — kr.
dem Siberarbeiter	99 „ — „
dem Buchbinder Futteral	2 „ 20 „
Verpackwatte	— „ 20 „
	<hr/>
	137 fl. 40 kr.
Ich erhielt à Conto	47 fl. 48 kr. CM.
entlieh v. Pendl à Conto	80 „ — „ „
	<hr/>
	127 fl. 48 kr. CM.

Also schuldet Lembach mir und H. Pendl noch 89 fl. 52 kr. CM.

S pismom, dne 20. junija 1836 naročil je Cvetko za kalvarsko cerkvico kelih in pateno. »Futteral ja nicht vergessen!« Poslal mu je a conto 20 gld. CM. Rad bi imel dve lavabo-skledici — pa prav snažni.

»Nun gehe ich zu meiner Herzensangelegenheit über, nämlich in Betreff des künftigen Kaplans. Gegen H. Holz werde ich ohnehin protestieren Da ich einen groben und aufrührerischen Schulmeister habe, so würde ich durch die Beygabe des Holz recht in die Hölle versetzt Ich höre auch, daß sich Peter Schetor nach Lembach wünscht; aber er taugt mir ebensowenig als Holz für den Prinzen² und die Herrenumgebung . . . Ein bescheidener Mann vom festen Charakter kann mir förderlich seyn. Jodl ist also schon vergeben; Koroschak in Kötsch, der sich weg wünscht, wäre mir auch recht und er ist mit mir dießbezüglich gleicher Gesinnung.

Ich war eine ganze Woche medicinierend und jetzt erst fange ich an, ein wenig aufzuleben. Knuplesch ist meinem Herzen unvergeßlich, Gott gebe mir einen Ersatz, wenn nicht ganz, doch zur Hälfte. — Was macht Herr Murko? wie ist er gesinnt? Ist er auch schon vergeben?

¹ Pismo 13. IX. 1835. — ² Nadvojvoda Ivan.

Für mich ist die Welt sehr enge und fast todt. Also leben Sie wohl. Es küßet Sie in Erwartung einer baldigen Antwort mit Hochachtung Eure Hochwürden ergebener Diener Zwetko.

V. Janez Čeh.

L. 1839 je bil kaplan pri Sv. Lovrencu nad Mariborom. Prosil je za »Stationskaplanei« v Veržeju, česar pa se je začel kmalo kesati, ker so ga strašili in dražili¹.

Ko pa si je potem ogledal nevesto, mu je bila všeč. Prosil je Glaserja pomoči, da jo dobi. Zgodilo se je.

Dne 10. junija 1840 prosi Glaserja za intencije. »Dohodki so majhni, sv. maš pa dobim v Veržeju jako malo, ustanove pa sem opravlil že vse.«

Prvo je sedaj boljši, drugo pa še tako. Pa ni mogoče drugače, ker župnija obstoji samo iz primeroma malega trga.

VI. Franc Čeh.

Bil je l. 1836 kaplan na Črni gori pri Ptujju. Od tam je prosil Glaserja, da naj izprosi nekemu sobratu milost, da bo delal konkurz pri nadžupniku in dekanu hoškem. L. 1841 je bil provizor pri Sv. Martinu pod Vurbergom².

H.

Iz duhovnega pastirstva.

Krstne matice. Z babico vred pride h krstu nezakonskega otroka tudi lastna mati. Prvi vpogled v službeno knjižico nezakonske matere prepriča krstitelja, da je ime na dveh mestih popravljeno, ter opozori na to takoj navzočo lastnico knjižice. Ona odločno taji vsako korekturo. Po izvršenem krstu vpraša župni urad sv. M. po zanesljivih krstnih podatkih v rojstni župniji matere, ter prejme odgovor, da tamkaj ni rojena nobena Helena R. Potvara knjižice je bila torej dokazana. Ker pa je nezakonska mati zginila v svojo rojstno župnijo, je župni urad sv. M. takoj naprosil ondotno žandarmerijsko postajo, naj se materi odvzame poselska knjižica, ona pa ovadi iz navedenih vzrokov državnemu pravdnistvu. Obsodba se glasi: »Uršula R. rojena

¹ Pismo 14. V. 1839. — ² Pismi 6. V. 1839, 4. XI. 1841.

sedaj v preiskovalnem zaporu c. kr. okrožnega sodišča v R. še nezaknovana — je kriva — hudodelstva po §§ 197, 199 lit. d k. z., ker je začetkom meseca januarja 1911 v M. pre naredila na drugi strani svoje poselske knjižice — torej v javni listini — ime »Uršula« v »Helena« in tako ponarejeno poselsko knjižico predložila dne 12. januarja 1911 župnemu uradu sv. M. v M. o priliki krsta svojega otroka v svrhu vpisa v matriko rojenih, vsled česar bi imel njen 3. januarja 1911 rojeni nezakonski otrok P. s prikri vanjem osebnega stanu, država na svoji pravici do pravi lnih matrik in rednega poslovanja varuške sodnije in starši obtoženke na po določilih o. d. z. jim pristojeci pravici, nadzirati npravstveno življenje svojih otrok in jih eventuelno kaznovati, škodo trpeti — ter se obsoja — po § 202 k. z. z vporabo §§ 55, 54 k. z. na 14 dni ječe, poostrene z enim postom na teden ter po § 389 k. p. r. v povračilo stroškov kazenskega postopka in izvršila.«

Navedeni slučaj nam priča, da samo poselska knjižica ni zanesljiv dokument za vpisovanje v krstne matice. V slučaju, da bi pa babica sama predložila potvarjeno knjižico, bi tudi ona lahko zapadla kazni.

P. K. Z.

Podelitev sv. poslednjega olja pod pogojem „si vivis“. Vprašanje: Če se mazili kdo s sv. oljem pogojno, se-li morajo potem še opraviti molitve in katere?

Odgovor: Rituale romanum tit. V, cap. I De sacramento Extreme unctionis n. 10—12 določa, da se v slučaju sile podeli zakrament brez uvodnih molitev, katere naj se opravijo pozneje, ako je bolnik še živ. Ako se o življenju dvomi, naj se podeli zakrament »sub conditione«. Ali naj se potem opravijo molitve? Po mojem mnenju da, in sicer v istem redu, kakor so v obredniku, najprej one pred maziljenjem, potem pa one po maziljenju.

Utemeljevanje: Pogojno se podeli zakrament, ako bolnik ne da življenjskega znamenja, vendar ni gotovo, da je že mrtev. Obrednik pravi: Si vero dum inungitur, infirmus decedat, presbyter ultra non procedat, et praedictas orationes omittat. Toda uprav v našem slučaju bode nemogoče konstatirati smrt in zato bode treba v praksi najprej podeliti zakrament, potem pa dostaviti molitve. Moralisti in pastoralisti, kolikor mi jih je na razpolago, tega vprašanja ne omenjajo, toda zdi se mi, da sledi odgovor iz rubrik. Prim. morebiti F. A. Göpfert, Moraltheologie III°, 306, št. 198, 4. Lukman.

Tihe maše de requie na dan pogreba. Vprašanje: Ali se sme opraviti tiha črna maša in duplicibus praesente cadavere, ako je mašnik hripav, da ne more peti? Ali se sme opraviti tiha črna maša in

duplicibus praesente cadavere, ako sorodniki rajnega sicer lahko plačajo takso za peto, pa želijo tiho, ali pa, ako želijo isti dan eno peto in eno tiho ali pa še, če organista ni?

Odgovor: Na prvo in štrto vprašanje bi bilo treba na podlagi do sedaj izdanih odlokov kongregacije obredov negativno odgovoriti; sicer je pa to »casus necessitatis« in zato morda opravičena epikija, »benigna legis interpretatio«. Na drugo odgovarja odlok iste kongregacije z dne 9. maja 1899:

»Instantibus aliquibus Parochis, Sacrorum Rituum Congregationi sequens dubium propositum fuit: An pro paupere defuncto cuius familia impar est solvendo expensas Missae exequialis cum cantu, haec Missa legi possit sub iisdem clausulis et conditionibus quibus praefata Missa cum cantu conceditur? Et Sacra Rituum Congregatio, exposito voto Commissionis Liturgicae omnibusque rite expensis, rescribendum censuit: *Affirmative*; seu permitti posse, in casu, Missam exequialem lectam, loco Missae cum cantu; dummodo in Dominicis aliisque Festis de praecepto non omittatur Missa Officio dici currentis respondens.« (Decr. auth. n. 4024). Za interpretacijo tega odloka pa velja splošno pravilo: Favores sunt ampliandi. — Na tretje vprašanje, je-li dovoljena praesente cadavere in duplicibus peta in tiha črna maša odgovarja odlok kongregacije obredov z dne 12. januarja 1897: Romana. — Nonnulli Ecclesiarum Rectores, super legitima interpretatione Decreti »Aucto« ... circa Missas privatas de Requie, die et pro die obitus indultas, S. R. C. sequentia dubia resolvenda proposuerunt; videlicet: ... Dubium III. Missa privatae de Requie, quae sub expressis conditionibus celebrari possunt praesente cadavere, licitaene erunt in quibuslibet Ecclesiis vel Oratoriis sive publicis sive privatis? — Dubium IV. Huiusmodi Missae privatae de Requie celebrarine poterunt sine applicatione pro Defuncto, cuius cadaver est vel censetur praesens? — Dubium V. Eaedem Missae possuntne celebrari diebus non duplicibus, qui tamen festa duplicia I classis excludunt, uti ex. gr. Feria IV Cinerum? Et S. R. C. respondendum censuit: Ad III. »*Affirmative*, dummodo cadaver sit physice vel moraliter praesens; sed, si agatur de Ecclesiis et Oratoriis publicis, fieri debet etiam funus cum Missa exequiali.« — Ad IV. et V. »*Negative*«. (Decr. auth. n. 3944). *Lukman.*

Kje se naj krščuje? Došlo je to-le vprašanje: Od župnišča do cerkve je prav strma pot, ki je bila posebno letos po zimi nevarna. Več ljudi se je pobilo. Tudi župnik je padel dvakrat tako, da je moral iskati zdravniške pomoči in je skoraj mesec dni komaj hodil. Ob takih prilikah je prednik krščeval v župnišču. Ali je to pri teh razmerah

dovoljeno? — Na to odgovorimo: Kraj slovesnega krščevanja je le cerkev. Tak krst se niti v žagrebu ne sme vršiti, nisi adsit rationabilis causa ab episcopo approbanda. Le otroci vladarskih rodovin in plemičev imajo izredno pravico, da prejmejo doma slovesen krst. Druge otroke na domu krščevati po splošnem zakonu ni dovoljeno. Taka navada ni zakonita in se mora polagoma in previdno odpraviti. Solnograški provincialni zbor je leta 1906 v tem oziru ukazal: »Si quibusdam in locis consuetudo parvulos petentibus parentibus domi baptizandi ita inolevit, ut tolli modo non possit, ad tempus toleratur. Curent tamen parochi, ut hic abusus sensim tollatur.«

Vendar pa je dovoljeno v sili krščevati tudi zunaj cerkve, v župnišču, in na vsakem drugem kraju. Sila pa nastane, ako je otrok v smrtni nevarnosti, ako ga iz zdravstvenih razlogov ni mogoče nesti v cerkev v slučaju velike nevarnosti, da zboli, ali preti kaka druga velika škoda, kakor n. pr. bolezen starišev, botrov, krstitelja. V tem smislu je določil II. baltimorski cerkveni zbor: »Quodsi ob aeris intemperiem, itineris difficultatem, parentum inopiam vel ob alias graves causas hoc fieri nequeat (ut infantes baptizandi ad ecclesiam adducantur), tunc missionarii prudentiae et conscientiae relinquimus, ut eos domi cum omnibus Ecclesiae caeremoniis baptizet.«

Iz podanih načel je jasno, da bi dotični župnik smel doma krstiti, ako se pot ne da toliko popraviti, da se odpravi periculum gravis damni.

Somrek.

Odveza povračljivih grešnikov. Zakaj je potrebno, da ravnajo spovedniki kolikor mogoče enakomerno s povračljivimi grešniki iz hudobije in nemarnosti? Katera so načela za ravnanje s takimi grešniki?

Na dno srca zabolijo spovednika besede, ki jih mora včasih slišati, če je moral odložiti odvezo povračljivemu grešniku iz hudobije in nemarnosti, namreč: »Pri g. N. pa bom dobil odvezo«. Še hujše je, če mladeniči, ki pridejo iz krčme prepozno k sv. maši, ali ki so brez vzroka zunaj cerkve (seveda brez spodobne pobožnosti) med sv. mašo, predrzno vržejo svarečemu duhovniku v obraz besede: »Saj dobimo pri g. N. odvezo!« Vi grešite predrzno v božjo milost, ker ali vsega ne poveste, ali pa nimate pravega kesanja in resnične volje popboljšati se; potem pa Bog iz Vaše krivde ni potrdil spovednikove odveze.

Predrzno je takšno obnašanje mladine; predrzno dvakrat, če se to godi na račun ogoljufanega spovednika. Pravi se, da je živel v prejšnjih časih duhovnik, ki je spovedence samo pogledal in začel odvezovati rekoč: »Poenitentes et confitentes — omnes sine discrimine — ego vos absolvo.« Skoro isto bi lahko rekli o spovednikih, ki so mo-

rebiti s takimi predrzneži nekoliko premehki. Pri par spovednikih taki recidivi z dežele ne opravijo nič, pri g. N. pa vsakokrat, in potem se zunaj cerkve med sv. mašo bahajo z dobljeno odvezo. Škof Slomšek ostro piše: »Premehki spovedniki nosijo spovedence na svojih ramah v pekel.« Gre se pa tudi za uspešno pastirovanje. Kdor pozna značaj spovedenca in njegove razmere, tisti lahko — po iskreni molitvi — najuspešnejše spoveduje. V tujo župnijo hodi le izvestna mladina, ki se ne mara poboljšati in hoče večinoma (navadno) odvezo samo vloviti. Kdor hoče uspešno pastirovati, mora zgoraj omenjeno mladino prepričati, da spovednik ne sme ravnati glede odveze svojevoljno.

Kdor bi pa ravnal v tem oziru svojevoljno, bi si naložil ostro odgovornost na sodbi; njemu bi veljale besede, katere je govoril Bog preroku Ecehielu (3, 18): »Kadar hudobnemu porečem: umrl boš, umrl! pa mu ne oznaniš ter ga ne opominjaš, da naj se s svoje hude poti povrne in živi, bo hudobni sam v svoji hudobiji umrl, toda njegovo kri bom jaz terjal iz tvoje roke.«

Po katerih načelih je ravnati spovedniku s povračljivimi grešniki iz hudobije in nemarnosti? — Kakor je znano, so recidivi tisti (Zupančič, Past. p. 660), ki so se svojega privajenega greha že spovedali, bili poučeni, so izvedeli pomočke zoper dotično pregreho in obljubili poboljšanje, pa so vendar ta greh zopet storili ravnotako ali skoraj ravnotako, brez posebnega znamenja poboljšanja. Ako je torej povrnitev v greh formalna (ibid. p. 662), se mora praviloma odveza spovedencu odložiti, dokler v dejanju ne pokaže poboljšanja, kajti takih grešnikov priprava je zelo dvomljiva. Le ako kaže takšen spovedenec nenavadna znamenja notranje priprave, mu sme spovednik takoj odvezo podeliti. (Müller III p. 387 še pripomni: »ad vitandam pravam famam«, kar se pa more upoštevati najbolj v domači fari). — Vsem grešnikom, katerim sme spovednik kot sodnik podeliti odvezo, naj jo katerikrat vendar-le odloži kot zdravnik, nekoliko zato, da imajo večji stud nad grehom in se bolj bojijo povrnitve v greh, nekoliko pa, da jih dušni pastir s tem prisili, z večjo gorečnostjo rabiti potrebne pripomočke poboljšanja.

In (ibid p. 663) ako je vzrok povrnitve v greh kaka zunanja priložnost, je odvezo praviloma odložiti, dokler ni priložnost odpravljena in spremenjena v daljno.

Znano nam je, da se je na par dekanijskih konferencah ventiliralo vprašanje, kako postopati s takimi povračljivci. Ni nam pa znano, da bi se bilo sklenilo enotno postopanje. In vendar bi bilo to krvavo potrebno. Prudentia pastoralis zahteva, da se v slučajn potrebe rabijo tudi ostrejša sredstva, seveda ex caritate, sine ira sed non sine studio.

Smejo-li šolarji obiskovati dvojen veronauk? Družini K. in J. sta pred leti zapustili r.-k. cerkev in se pridružili protestantom. Ž njima tudi dečka Hermann K. in Gregor J., ki takrat še nista bila stara sedem let. Prišla sta v šolo ter sta obiskovala protestantovski veronauk.

Leta 1910 sta se dve družini povrnili k r.-k. veri ter sta želeli, naj obiskujeta otroka razven protestantovskega veronauka, kojega po postavi nista smela opustiti, tudi katehetove ure. To se je tudi zgodilo. Ko pa je pastor to zvedel, se je znosil nad njima s tem, da jima ni hotel vpisati reda, ker baje nista dosti pridno prihajala k njegovim uram. Vodja šole je o tem poročal mestnemu šolskemu svetu v Mariboru, in ta je dne 27. jan. 1911, št. 69 izdal sledeči odlok: »In Bezug auf die Schüler der Knabenschule III Hermann K. und Gregor J., beide evangelischen Glaubensbekenntnisses, wird der Schulleitung auf die Anfrage vom 22. 12. 1910, Z. 426 mitgeteilt, daß beide Knaben zum regelmäßigen Besuch des evangelischen Religionsunterrichtes nach Art. 2 des Gesetzes vom 25. Mai 1868, R. G. Bl. Nr. 49, sowie nach M. Erlaß vom 28. 6. 1883, Z. 1147 unbedingt verpflichtet sind, und daß sie auch in ordnungsmäßiger Weise das Zeugnis über den entsprechenden Erfolg dieses Unterrichtes beizubringen haben.

Ein etwaiger gleichzeitiger Besuch des Unterrichtes einer Konfession, welcher die Schüler nicht angehören, muß, da er notwendig verwirrend wirken müßte, aus pädagogischen Gründen als unstatthaft erklärt werden, weshalb zu dem in den Volks- und Bürgerschulen erteilten Religionsunterricht nur Kinder des betreffenden Glaubensbekenntnisses zuzulassen sind.

Die Schulleitung wird angewiesen, die Eltern der betreffenden Kinder hievon zu verständigen.

Das evangelische Pfarramt in Marburg und das Pfarramt St. Magdalena wird unter einem in Kenntnis gesetzt.«

Tako je l. 1898 določil tudi dunajski mestni šolski svet (L. Qu. 1898, 922). Višje inštanice pri nas o tem najbrž še niso govorile. Pač pa je kr. ogrsko naučno ministerstvo dne 21. jun. 1896, št. 17.577 na neko pritožbo odgovorilo, da nima nič proti temu, če drugoverci na izrecno željo starišev prostovoljno obiskujejo tudi kat. veronauk. Seveda ne smejo opuščati svojega obligatnega veronauka. Red za spričevalo pa morajo dobiti pri svojem postavnem veroučitelju (L. Qu. 1900, 718).

Dokler tedaj velja zgorajšnji odlok mariborskega mestnega šolskega sveta, moramo zahtevati, da se v bodoče (dosedaj se je delalo tako!) tudi k pastorjevim uram ne bodo puščali otroci, ki so postavno še katoliški, koje bi pa stariši-odpadniki za na-

meček radi pošiljali k protestantovskemu veronauku. Kar mora biti katoličanom prav, naj bo prav tudi protestantom! *Anton Stergar.*

Katehet in šolske konference. Vsi se še spominjamo, koliko krika in vika je povzročil 29. sept. 1905 od ministerstva izdani »Dokončni šolski in učni red za obče ljudske in za meščanske šole«. Mnogo nejasnosti, ki se tičejo kateheta, je bilo pozneje odpravljenih po izvršitvenih predpisih deželnih šolskih oblasti, pa ne vse. Glavni kamen spotike je pač v novi šolski postavi ta, ker ne dela razločka med stalno nameščenimi, pravimi kateheti, in med veroučitelji, samo od cerkve nastavljenimi, katerih je ogromna večina. Kn. šk. ordinariat lavantinski je l. 1906 izmed 40 paragrafov, ki zadevajo kateheta izbral blizu 30 takih, ki so zanj »bedenklich, drückend und unbillig«, ter jih predložil c. kr. deželnemu šolskemu svetu v rešitev. Ta je odgovoril l. 1907 z izvršitvenimi predpisi, v katerih je pa odgovor samo na 11 paragrafov (Cf. Syn. Lav. 1906, cap. CXLIV). Med preporne paragrafe spadajo tudi 140—151, ki govore o učiteljski konferenci.

Marsikateri šolski vodja tolmači te §§ tako, da mora katehet hoditi k domačim konferencam, ozir. opravičiti svojo odsotnost. Kolikokrat se bere v zapisniku: »katehet nenavzoč, vzrok neznan«, ali »katehet odsoten, se ni opravičil« in podobno. A potem je moral katehet ta konferenčni protokol in svojo obsodbo na koncu še podpisati.

Res je svetovati veroučitelju, da obiskuje šolske konference, ali včasi se razpravljajo na njih stvari, od katerih nima nobene koristi, pač pa zgubo časa in še kake druge neprilike. Saj še glasovalne pravice nima vsekdar. Zato ga neglede na razne stanovske dolžnosti nihče ne bo silil k vsaki konferenci.

Ker so v nekem okraju učitelji bili tudi mnenja, da duhovnik mora k šolskim zborovanjem, in dajali v zapisnik gornje opazke, zato so kateheti, sklicevaje se na § 144 in tozadevni izvršitveni predpis, potom dekanijskega urada dali vlogo na okrajni šolski svet, 1. da jih za stalno oprosti od konferenc, in 2. da se bodo v slučaju njihove nenavzočnosti opuščale omenjene opombe v zapisniku. Na to je prišla rešitev:

»Über Ansuchen des Dekanalantes findet der Bezirksschulrat zufolge Sitzungsbeschlusses im Sinne des § 144 der neuen Schul- und Unterrichtsordnung die dauernde Befreiung eines der Seelsorge angehörigen Religionslehrers vom Besuche der Lokalkonferenzen auszusprechen, Die Schulleitung hat wie bisher den Katecheten . . . zu jeder Konferenz nicht nur einzuladen und demselben die Tagesordnung mitzuteilen, sondern die der Seelsorge angehörigen Religionslehrer auch auf jene Punkte aufmerksam zu machen, bezüg-

lich derer ihnen eine beschließende Stimme zukommt. Wenn der betreffende Religionslehrer trotzdem nicht erscheinen kann und auch eine Verlegung der Konferenz nicht möglich ist, so kann der Religionslehrer nachträglich in das Konferenzprotokoll Einsicht nehmen und dasselbe unterschreiben. Unter Umständen kann auf Wunsch eines solchen Religionslehrers auch die Beratung über die ihn besonders angehenden Punkte auf die nächste Konferenz verschoben werden. Eine Bemerkung über die Abwesenheit eines Katecheten von der Konferenz ist in Hinkunft im Protokolle zu unterlassen.

J. L.

Zbirke podob za katehetični pouk.

Uvod.

Kar je za bralce knjiga, to je za nevedne (v branju) slika; v njej namreč vidijo nevedneži, čemu morajo slediti. Zategadelj se rabi v cerkvah slika, da ti, ki ne poznajo črk, na stenah gledajoč berejo, kar ne morejo brati v kodeksih¹. Po teh besedah slavnega Gregorja Velikega se je ravnala katoliška cerkev od najstarejših časov do dandanes; vedno je gojila v hiši božji nazorni nauk² v brezštevilih, najraznovrstnejših slikah od najpriprostejše do najbolj umetniške izvršitve, ki pa niso samo za nevedneža v branju pomoč, ampak naslajajo in razveseljujejo tudi zmagovalca v abecednih težavah³. Kako živo so mi ostala v spominu največja zaoltarska okna na svetu v velikanski stolnici milanski, v kateri počiva sv. Karol Boromejski. V treh kornih oknih se nahaja na steklu krasno naslikana največja enotna zbirka: tristopetdeset slik iz biblične zgodovine; izvršil jih je Giov. Bertini (1844) po starih vzorcih. Ko bi bilo mogoče te in na stotine drugih slik, ki krasijo cerkve, ki razveseljujejo obiskovalce različnih galerij, umetniško posneti in uvesti v šolo, predočiti jih ljubi mladini v katehetičnem pouku, bil bi ta nauk, ki ga smatra dober katoličan za prvega in najvažnejšega, tudi glede nazoril prvi, in rekel bi, nedosežno vzvišen nad vsakim drugim poukom⁴. Ko bi se zavzela učeča cerkev za to prelepo nalogo in se oprla na mnogoštevilna katehetična in druga duhovniška društva, bi se dalo to izvršiti in lepe sanje katehetov bi se uresničile. Do tistega časa pa se zadovoljujmo s tem, kar nam ponuja sedanji slikarski trg, rabimo s premišljeno izbiro katehetična

¹ Cit. v Christlich-pädagogische Blätter 1910, 339.

² Tudi tačas, ko še ta izraz ni bil skovan.

³ Pogled po katoliškem svetu nam spričuje jasno to resnico.

⁴ Saj bomo težko zasledili kak dogodljaj iz svetopisemske zgodovine ali kak nauk iz katehizma, katerega bi ne bil predočil ta ali oni slikarski mojster.

nazorila, ki so nam dostopna. »Saj nimamo ničesar, ali toliko kot nič«, mi bo kdo oponesel opirajoč se na št. 5 »o nazorilih« (str. 86—116) v V. Pichlerjevi knjigi »Unser Religionsunterricht«. Ni redek ta ugovor, pa izreče ga samo katehet, ki se ni zadostno ozrl po novejših in najnovejših zbirkah katehetskimi slik. »Mnogo slik in dobrih slik je bilo napravljeno na polju nazoril za katehetskimi pouk v zadnjem času«, pravi Müller¹. Na te zbirke bi rad opozoril svoje sotovariše, ki orjejo ledino otroških src, da bi vsejali dobro in rodilno seme božjih resnic. Govoril bom le o zbirkah, ki jih sam rabim v šoli; v pretežni večini so moja lastnina, nekaj jih je kupila šola. Pri nekaterih slikah bo zadostovalo že ime, o nekaterih bom govoril obširneje, kar bo morda nekaterim ljubo za hitrejšo pripravo na pouk. Pri tej ali oni sliki bo morebiti kdo izmed bralcev drugačnega mnenja, pa zategadelj menda ne bo nastala zabavna peresna vojska, kakor o Pilatovi in Herodovi palači. Saj menda ni predmeta, o katerem bi se slišale iz različnih ust, tako različne sodbe, kakor mnogokrat pri slikah.

Naslovi obravnavanih zbirk.

- I. Dr. Reukauf-Schmauk, Neue bibl. Wandbilder, serija II. 6 slik.
- II. Ph. Schumacher, Religiöse Wandbilder I. zbirka 30 slik.
od II. zbirke je izšlo do sedaj 10 »
- III. Zbirka, prosto sestavljena iz barvotiskov in oljnatih slik založnika Schilling in Schien poprej M. Knížek; nabral sem do sedaj 54 slik.
- IV. Schnorr v. Carolsfeld, Bilder aus der Bibl. Geschichte zum Anschauungsunterricht. 30 slik.
- V. Dr. U. Schmid, Das kath. Kirchenjahr in Bildern. 60 slik.
- VI. Dr. K. Furrer, Bilder aus Palästina. 7 slik.
- VII. A. Lehmann, Alt-Jerusalem. 1 slika.
Fr. Perlberg, Neu-Jerusalem. 1 slika.
- VIII. Jeruzalem in sv. dežela. 30 slik.
- IX. Dr. H. Swoboda, Liturgische Wandtafeln. 25 slik.
- X. Dodatek: Nekateri slike Gebh. Fugel, ki še le izhajajo, Sonntags-Bilderbuch (18 kol. slik), Hartmann, Das Neue Testament in Bild und Wort, 80. nekol. slik; Frohnmeyer, Bilderatlas zur Bibelkunde, 501 fot. posnetkov; Christ ist erstanden. Darstellungen in Wort und Bild, 10 podob; Thuman, Vater Unser in Bildern, 15 podob; Schumacher-Schlecht, Das Leben Jesu, 53 glavnih in 23 stranskih sličic. Nekateri fotografije (za cerkv. zgodov.) iz zbirke: Durch

¹ Christl.-päd. Blätter 1910, 339.

Italien, Pustetova zbirčica: Altes und Neues Testament, 50 sličic, nekaj na razglednicah itd. Morebiti še naletim na druga omenjanja vredna nazorila v slikah.

Posamezne zbirke.

I. Dr. A. Reukauf, »Neue biblische Wandbilder«. Farbige Kunstblätter von Karl Schmauk. Verlag von Karl Havlik in Stuttgart. Prav znamenito podjetje. Polihromirane podobe so velike 86×59 cm, z robom vred 92×65 cm. Nanašajo se na Novi testament. Dosedaj so izišle tri serije, četrta serija in dodatki se še obljubujejo. Vsaka serija obsega po šest podob. Prva in druga serija stane na tankem papirju brez podlage vsaka po 12 K, nalepljena na precej močen papir s platnenim robom in ušescima za obešanje na kaveljčke po 14 K. Posamezne podobe iz zbirke veljajo 2.40 oziroma 2.75 K. Tretja serija stane 14.85 oziroma 16.85 K. Posamezne podobe iz nje 2.85 oziroma 3.20 K. Tudi na platnu s palčicami se dobijo podobe, veljajo pa skoraj še enkrat toliko. Nalepljenje na lepenko velja nad krono pri naših bukvovezih.

Najprvo je izišla serija II. Obsega šest slik o prilikah.

1. Prilika o sejavcu.
2. Izgubljeni sin.
3. Cestninar in farizej.
4. Usmiljeni Samaritanec.
5. Bogatin in ubogi Lazar.
6. Prilika o delavcih v vinogradu.

Oglejmo si te slike (moja lastnina) vsaj površno.

1. Prilika o sejavcu.

V ozadju se vpenja po raztegnjenem griču orientalsko selo, za njim grič za gričem. Razvrščeno po celi pokrajini vidimo različno rastlinstvo, oljke, palme, razna zelišča, trnčasto grmovje itd. V ospredju čez celo plan se razprostira izorana njiva. Jarem volov z orientalskim plugom dremlje ob robu njive v senci. Čez njivin kos vodi pot v selo na griču. Po njivi koraka glavna oseba slike, sejavec (velik pol metra) s torbo, bos, v orientalski obleki; z levico drži jermen torbin, z desnico pa seje seme. »Ko seje, pade ga nekaj poleg pota (na sliki tudi na pot) in ga pohodijo« (po poti vidimo korakati dve orientalsko oblečeni osebi, ena nese na glavi velik vrč) »in ptice izpod neba ga pozobljejo« (jata ptic, 16 sem jih naštel, hiti skupaj, seda na drevje ob njivi in na pot in na njivo in komaj čaka, da odmakne sejavec boso peto). »Drugo pade na skalna tla (kamenja, tudi velikega skalovja vidimo ob njivi v obilici); »zopet drugo pade med trnje« (tudi tega ne manjka na sliki). »In drugo pade v dobro zemljo« (na zrahljano njivo s temnorudečkasto prstjo).

Krasna, pokrajinsko in kulturno resnična, tehnično izvrstno, od glavne osebe, od sejavca, do zelenega kuščarja pod grmovjem skrbno izdelana slika; služila bo prav dobro za predočbo prvega dela prilike o sejavcu, le pri naobračbi na Kristusa kot sejavca (drugi del prilike) si ne bodo mogli otroci v realistično naslikanem sejavcu prav lahko predstavljati podobne Kristusove. Pa to ne moti veliko in ne jemlje sliki velike vrednosti. (Nazorilo k Panh. V. zg. str. 164 št. 30 a. in Vel. kat. vpr. 137. 3; 143; uvod k vpr. 196. 1; 492; 824.

2. Izgubljeni sin.

Slika je razdeljena v tri dele tako, da je srednji del tako velik, kakor oba stranska skupaj. Na levi strani odhaja v lepo orientalsko obleko oblečen, z opankami na nogah, palico v desnici, čutaro ob strani, za pot v tujino napravljen mladenič. Na levo malo za njim stoji častitljiv mož z dolgo brado; levo roko drži na srcu, ki se tako britko žalosti nad odhodom nevredega sina. Desnica, ki kaže vabljivo na dom, in trpeč izraz v licu presunljivo izražata prošnjo očetovo: sin ostani doma. Pa sin očeta ne pogleda, nevoljen, zakrknjen zre proč od očeta, povzdignjena levica izraža: pojte, pojte, kaj boste govorili, saj me ne pregovorite.

Na desni strani je izgubljeni sin v pustem kraju; nobenega človeškega bitja ni videti, le čreda svinj ga obdaja. Napol kleče sloni ob ogromni skali, levica rije v razmršenih laseh, desnica oklepa nadlaket levice. Telo do pasa je golo (vendar ni nič nespodobnega). Ob nogo se mu pritiska velika svinja pobirajoč pičo. Izraz v licu pa je tako dobro pogoden, da bi težko našli drugo sliko, ki bi tako pretresljivo izražala pekočo zavest storjenega greha, srčno žalost nad nehvaležnim činom, in pri tem izključevala izraz obupnosti. Zdi se, da ga bomo slišali zdajci govoriti; kaj sem storil! kako sem bil nehvaležen! pa sedaj bo drugače! Vstanem, pojdem k svojemu očetu in mu porečem: Oče, grešil sem zoper nebesa in zoper tebe.

In se dvigne in gre k svojemu očetu. Srednji del slike nam predstavlja ta čin.

Ko je še daleč, ga zagleda oče in milo se mu stori, ter priteče. V ozadju gledamo obširno domovje bogatega očeta. Stopnjice vodijo v zvišeno slopno vežo; gotovo se je iz nje oziral žalosten oče po izgubljenem sinu. V ospredju se vrši ginljiv prizor. Oče (nad pol metra visok) v obleki orientalskega bogatina, na obrazu izraz velike miline in dobrotljivega in odpuščajočega očetovskega srca, položi s prstanom okrašeno levico na glavo skesancu, z desnico oklepa nadlaket zopet najdenega sina, ki kleči pred njim, glavo sklonjeno k očetu z obema rokama se ga oklepajoč. Srce se nam krči pri pogledu na sinovo postavo. Kakor najrevnejšega berača pokriva sestradano telo le nekaj cunj (vendar se mi ne zdi to nič nespodobno), noge so boste, levo koleno krvavi. Tako si moramo predstavljati na duši razdrapanega, ki je v grehu vse zapravlil, pa se vrne skesan k Očetu rekoč: Oče, grešil sem zoper nebesa in zoper tebe; nič več nisem vreden, da bi se imenoval tvoj sin. Pa ne zavrži me, glej oklenil sem se te in ne spustim te nikoli več.

Ta slika bo služila kot krasno nazorilo za spovedno pripravo pri nauku o peterih za spoved potrebnih rečeh. (K Panh. V. zg. str. 185 št. 52 in Vel. K. vpr. 639, 241).

3. Cestninar in farizej molita.

Dva človeka gresta gori v tempelj molit. Občudovanja vredna je že krasna scenerija. V ozadju se razprostirajo tempeljski prostor obdajajoče, proti templju odprte, z mnogimi stebri okrašene lope, pri njih različne gruče raznovrstnih obiskovalcev svetišča v pestrih oblekah. V ospredju pa v predvoru Izraelcev, okinčanem z velikanskim stolpovjem, stoji v sredini (»se vstopi«) z ošabno povzdignjeno glavo bogato oblečen farizej (velik 51 cm) v levici ima nekaj denarju podobnega, kaj je, ne da se natančno spoznati; povzdignjena desnica kaže s palcem čez ramo na cestninarja. Farizej povzdiguje hinavsko oči proti nebu. Na licu se mu bere povzdigovanje in napuh, ko moli sam pri sebi: O Bog zahvaljujem te, da nisem kakor drugi ljudje, razbojniki . . ., ali tudi kakor ta cestninar. Cestninar pa, toliko v ozadju, da je videti za tretjino manjši od farizeja, stoji pri stebri, glavo sklonjeno ponižno, oči povešene, desnico na prsih, levico malo povzdignjeno. Mojstersko je izrazil slikar svetopisemsko poročilo: Cestninar pa stoji od daleč in še oči se ne drzne dvigniti k nebu, marveč trka na prsi, rekoč: Bog, bodi milostljiv meni grešniku.

Šum veselega občudovanja, bo nastal med učenci, ko bo katehet razprostrl to sliko pri Panh. Vel. zg. str. 192 št. 58 in V. K. vpr. 267; 774, 775, 818; tudi 134, 1 in sploh kadar se lahko omeni znotranja lepota templja, n. pr. V. zg. str. 139 št. 9.

4. Usmiljeni Samarijan.

Divja, puščavska scenerija. Med strmim, golim, visoko v sinje obnebje štrlečim, skalnim skladovjem vodi ježna in hojna pot (dandanes tudi tako imenovana »vozna« cesta, ki je marsikateremu jeruzalemskemu romarju — tudi meni — v neprijetnem spominu) iz Jeruzalema v Jeriho. Zdi se mi, da je hotel predočiti slikar najzapuščenejši del celega pota tako imenovan »morilski dol« (gl. Dr. Sepp, Jerusalem I, 714).

Neki človek je šel iz Jeruzalema v Jeriho in je prišel med razbojnike. »Ti ga oropajo«. Res, vse so mu pobrali, le kos rudečega ogrinjala še opazimo, s katerim je revež pokrit na spodnjem delu telesa, približno tako kakor Zveličar na križu. »Ga pretepo«. Gotovo se je branil, polovica strte palice leži še pri njem, »in ranijo«, rana na glavi, na levem nadlaktu in na več mestih krvaveče telo nam jasno o tem priča, »in ga puste pol mrtvega na tleh«, oči so zaprte, telo brez moči. Najbrž se veseli veliki beloglavi jastreb, ki sedi na bolj oddaljeni nasprotni skali in kateremu se bo zdajci pridružil drugi, ki plava proti njemu, dobrega kosila. »Slučajno gre neki duhoven po tisti poti in ga vidi in gre mimo«. Daleč v ozadju hiti ta neusmiljenež na oslu naprej in se bo kmalu skrila v soteski. »Ravnatoko pride tudi neki levit blizu tistega kraja in ga vidi in gre mimo«. Prav čvrsto jo maha, z dolgo palico v desnici, ozira se še na pol nazaj, če ne hiti tudi za njim kak ropar. Tudi levit se bo kmalu zgubil med skalne bregove. »Neki popoten Samarijan pa pride do njega, ga zagleda in sočutje ga prevzame«, nekako materinsko ljubezni polno sočutje se zrcali na zgubanem, s častljivo brado okrašenem licu.

»In pristopi«, poklekne ob nesrečnežu na skalna tla, »mu vlije olja in vina v rane«; ena posoda se vidi v tovoru na oslu, druga večja ob Samarijanu na tleh, »in jih obveže«. Glavo mu je že obvezal; gotovo je

rana huda, ker sili kri celo skoz obvezo. Zdaj obvezuje levi nadlaket, kri curlja iz rane obilno. Rahlo kakor materna roka ovija desnica ovezo, levica pa podpira onemoglo roko. »Tovorno živinče«, obloženo z vsem za pot potrebnim, dremlje v neposredni bližini, lahko rečem: velelepi eksemplar, kakor smo jih občudovali pa tudi omilovali v sv. deželi. V dopolnilo še moram omeniti na sliki nekaj šopov puščavske trave, zelišča, na desni strani precej razvit kakt. Zelo priporočljiva slika; pol nagota oropanega ne bo nič motila, saj jaz imam ta vtis in to prepričanje. Nazorilo za Vel. zg. str. 180 št. 46. Vel. K. vpr. 335—339, 424, 444.

5. Bogatin in ubogi Lazar.

Prekrasno, s košatim drevjem osenčeno, na vrhu z osenčevalnim platnom pokrito verando ponosne marmornate palače z ogromnimi slopi imamo pred seboj. Raz verando sega pogled čez bujni vrt na kupole mesta. Na verandi se vrši, kar nam pripoveduje Kristus v tej priliki. »Bil je neki bogat mož. Oblačil se je v škrlat«, krasno se blesti na njem bogata škrlatasta obleka, »in tančico«, ki mu pokriva prsa, »in vsak dan se je imenitno gostil«. Štirje gostje mu delajo družino; dva izmed njih sta zložno zleknjena na mehkih blazinah po orientalski navadi, eden je ravno postavil na mizo velikanski vinski vrč, iz katerega je natočil gostovalcu rujnega vinca. Bogatin drži kupico malo od sebe, gleda smehljajoče-pozeljno na njo, kakor bi hotel reči: ga pa ruknimo. Na mizi so jedila in da jesti ne zmanjka, nese strežnik proti verandi velikanski krožnik pečenke. Neposredno za bogatinom brenka na harpo in prepeva godec, da gre gostom še gladkeje po grlu. Ob zidu pod godcem počivata prevržena dva velika vrča izpraznjena, iz enega ubitega se je razlil še ostanek vina.

Na stopnjicah, ki vodijo na verando iz dvorišča, gledamo ubožca, po imenu Lazarja. Ležal (na sliki sloni na slopu) je pred bogatinovimi vrati in je bil poln ran. Telo, odeto deloma v revno haljo, je neznansko izstradano, brada in lasje okoli velike pleše razmršeni, oči hrepeneče vprte v krožnik, ki ga nese strežnik mimo njega na verando, desna roka iztegnjena, kakor bi hotel reči: prosim, prosim. »Želel se je nasititi z drobtinami, ki so padale z bogatinove mize; pa nihče mu jih ni dal«. Noben den se ne zmeni za reveža, nihče ga ne pogleda, vsi so vtopljeni v veselo gostovanje. »Le psi so prihajali in lizali njegove rane«. Dve veliki neznansko grdi in sestradani mrcini sta naslikani. Ena je že našla neko kost in se je napotila z verande. Druga pa liže z ranami posute, na dveh mestih za silo obvezane, deloma krvaveče noge.

Slika bo naredila gotovo velik, rekel bi, neizbrisljiv vtis in bo trdna podlaga za prevažne resnice, katere se izvajajo iz te prilike. Vel. zg. str. 187, št. 53. Vel. K. 247—250; vpr. 851, 857, 867—877, 160, 782, 54, 826. 1; tudi pri Vel. zg. str. 189 št. 55 se da porabiti.

6. Prilika o delavcih v vinogradu.

V ozadju na levo vablivo kuka lepo grozdje iz bujnega zelenja, enako tudi na desno celo pri tleh, kakor vidimo mnogokrat v sv. deželi. Črez vso plan sega z oljkami, z lepo palmo in drugim rastlinstvom okinčan breg; na levo se svetlika na njem nekaka zidanica, na desno prece-na višavo veliko poslopje s kupolo in druga bivališča. Slika nam predj

stavlja delavce pri in po izplačevanju. »Ko se zmračí, veli gospodar (stoji v sredini, visok 52 cm, v zelo krasni, bogato opremljeni opravi) vinograda svojemu oskrbniku (bolj priprosto je oblečen, v levici drži obširno denarno mošnjo, v desnici drži denar): Pokličí delavce in jim daj plačilo pričensí od zadnjih do prvih! Ko toraj pristopijo tisti, ki so prišli krog enajste ure, prejmejo vsak po denarju«. Gruča sedmerih delavcev odhaja na desno; silno zadovoljni obrazi; zadnji delavec sklepa začudeno roke in gleda proti nebu, hvaležno slaveč toliko dobrotljivost. Ti delavci tvorijo desno skupino. »Ko pa pridejo prvi, mislijo, da bodo prejeli več, a tudi oni prejmejo po denarju. In ko ga prejmejo, zagodrnjajo nad gospodarjem. Dva delavca stojita pred gospodarjem in tvorita z njim srednjo skupino.

Posebno delavec v ospredju je silno razburjen; v levici kaže gospodarju prejeti denar, desnica pa krili pred gospodarjem. Zdi se, da bo zdajci začel zabavljati: Ti poslednji Gospodar ga pa gleda mirno in resno, svojo levico je položil na desnico razburjenega. »Priatelj, ne delam, ti krivice . . .«. Levo skupino tvori oskrbnik s tremi delavci. Tudi njemu se ne godi bolje kakor gospodarju. Eden delavec mu zija čez ramo jezno na mošnjo in roko, drugi ga grabi za desnico, kakor bi hotel reči: boš dal vendar več, ne samo to. Tretji pa ponujanega denarja še sprejeti neče, ampak srdito kaže s palcem čez ramo na prvo že odhajajočo skupino, ki je delala samo eno uro, pa dobila tudi po denarju, levica pa klati proti oskrbniku.

Živejšo in značilnejšo predočbo te prilike bomo težko kedaj našli. Slika je zelo priporočljiva za Vel. zg. str. 193 št. 60. V. K. vpr. 829, 830, 831, 786, 780, 781, 789, 4, 517; posebno tudi za vpr. 255.

* * *

Opisane šestere slike o prilikah so po svoji barvni lepoti, po svoji izrazitosti, po izvrstni tehnični izvršitvi res priporočila vredne; če se ozi-ramo na velikost, se nam tudi cena ne bo zdela previsoka. Kakor sem se sam prepričal pri pouku, napravijo te slike na učence (zgornje stopnje) velik in prav ugoden vtis in so jim v veliko veselje.

V »Kath. Kirchenzeitung« od 26. januarja 1911 letnik 51 str. 49 ome-nja E. Wiener v desetih dvodelnih vrstah slike Dr. Rekauf-Schmauk. O seriji II. (o prilikah) se izrazi silno ugodno in laskavo, o I. seriji (delo-vanje Jezusovo v Galileji) in o III. seriji (Jezus v trpljenju) kakor o dveh slikah IV. serije pa izrazi tako uničevalno kritiko, da me je odvrnila od nakupa velikih podob I. in III. serije. Na vseh teh slikah nastopi Jezus seveda kot glavna oseba. »In ravno tip ali izraz Gospoda se je slikarju celo pokazil in ponesrečil. Tako si otroci Zveličarja ne smejo predstavljati«. Potem našteva nekaj slik, pri katerih se kažejo nedostatki najzna-čilnejše, n. pr. Krst v Jordanu, Zadnja večerja, Kristus na križu. »Tem slikam sploh manjka pravi nabožni moment«. Pri slikah pa, katere ka-žejo Zveličarja kot glavno osebo, je to neobhodno potrebno, saj drugače tudi nimajo moči, vplivati v pravem nabožno blažilnem duhu na učence.

Slike Rekauf-Schmauk so izišle tudi enako barvane kakor velike v zelo zmanjšani obliki. Tako slika imam pred seboj. »Magdalena izpo-kornica«. Scenerija: veranda Simonova; trije farizeji so pri mizi s Kri-

stusom; pred njimi sklonjena na Gospodovo nogo Magdalena. Slika je v barvi in tehniki izvrstno pogojena; najpoglavitnejše pa je skvarjeno.

Na obrazu Jezusovem iščemo zaman pravega blažilnega, vzvišenega, božanstveno-veličanstvenega izraza. Takih brezizraznih, navadnih, skoraj bi rekel, odurnih obrazov srečavamo na judovskih ulicah na stotine. Tudi manjka na vseh slikah okoli glave Zveličarjeve svit svetosti, kakor obdaja glavo Zveličarjevo v vseh kat. nabožnih slikah, n. pr. bibl. zgodbah ali na prekrasnih bibl. stenskih slikah Schumacherjevih. Škoda, da je slikar tako trd protestant, da še glavi Zveličarjevi v svojem stremljenju po realističnem vpodobavanju ne privošči gloriole. Če so take slike tudi tehnično lepo izvršene, če je tudi storila tiskarna svojo dolžnost kolikor možno, se vendar ne morejo rabiti pri pouku katoliških otrok, še manj pa se jih more priporočati v nakup¹.

J. Markošek.

(Dalje prihodnjič.)

III.

Cerkveni pregled.

1. Sillon.

L. 1885 je obljubilo nekaj gojencev zavoda sv. Stanislava v Parizu, ki so ga tedaj vodili marianisti² s prisego, da se hočejo posvetiti Kristusovi in ljudski stvari. Storili so to v času priprave na prvo sv. obhajilo. Še le leta 1893 so izvedli svoj načrt. Ob četrtrkih so se zbirali ti mladi ljudje, med njimi Renaudin in M. Sangnier v neki podzemeljski dvorani omenjenega zavoda, imenovani kripta, ter se neprisiljeno razgovarjali o verskih in etičnih vprašanjih. Te sestanke so nadaljevali na polytehniki. Med seboj so občevali po raznih malih publikacijah kakor Bulletin de la Crypte in Le Sillon, le-ta ustanovljen l. 1894. Leta 1899 sta se združili ti dve publikaciji, isto se je zgodilo z organom neke skupine mladih katoliških demokratov La Revue, l. 1901 se je še pridružil časopis L' Echo des Cercles d' études, katerega je urejeval L. Meyer. Tako je ostal Sillon sam, in Sangnier je postal njegov urednik⁴.

¹ Če bom zasledil med temi (serija I. in III.) in še za pozneje obljubljenimi slikami. Schmauk-ovimi, katero količkaj porabno, prijavil bom v dodatku, pa se bo težko kaj našlo; tudi kritik v »Christlich-päd. Blätter« 1911 (letnik 34) str. 32 pravi, da so »naravnost nesprejemljive« zavoljo pokažene Zveličarjeve osebe.

² Marianiste je ustanovil l. 1817 častitljivi Chaminade; v Rimu se vrše preiskave, da ga prištejejo blaženim. Ti se ne smejo zamenjati z maristi, katere je ustanovil častitljivi Colin, ali z Marijinimi brati (Petits Frères de Marie), katerih ustanovitelj je častitljivi Champagnat.

³ Rojen v Parizu l. 1873, po dovršenih študijah ženijski poročnik. L. 1898 je zapustil vojaško službo, da se popolnoma posveti socialnemu delu.

⁴ L. 1906 je štel Sillon nad 6000 naročnikov.

L. 1906 so ustanovili sillonisti časnik, ki je izhajal v začetku po dvakrat na mesec, pozneje (od 1. oktobra 1906) pa postal tednik¹; imel je naslov *L'Éveil démocratique*. Tri leta pozneje, 1909, so sklenili ustanoviti dnevnik ter so v ta namen otvorili subskripcijo, ki je nesla v kratkem času blizu 200.000 frankov². Toda še le v avgustu lanskega leta je izšel ta dnevnik pod imenom *Démocratie* (prva številka ima datum 17. avgusta). Časnik še izhaja, pa obljubil je, da se bo pečal izključno s politiko.

Kakšen namen je pa imel Sillon? Hotel je zbuditi k državljanskemu življenju odraslo mladino katoliških patronaž³. Sangnier je menil, da ima moška mladina v patronažah preveč pasivno ulogo; morala bi postati bolj aktivna; mladenič si mora prizadevati, da brani in zastopa ne ideje drugih, temveč svoje lastne t. j. take, ki jih je sprejel prostovoljno in z ljubeznijo; le tako bode postal prosvitljen državljani in vesten učenec Kristusov. Namen je bil torej dvojen: socialen, vzgajati prosvitljene državljane, probujati za državljansko življenje, in religiozen, vzgajati vestne učence Kristusove, ali kakor se tudi Sangnier izraža, kristianizirati demokracijo, prepojit jo z globokim in plodovitim pomenom besed: svoboda, enakost in bratstvo. Ta dvojni namen naj bi dosegli krožki *Cercles d'études*, kjer so se mladeniči, ponajveč delavci, sami izobraževali z diskusijami o verskih in socialnih vprašanjih, da bi mogli pozneje izobraževati tudi druge. Ti krožki so bili pglavitna organizacija Sillona. V maju l. 1910 se je izvršila reorganizacija povodom kongresa, ki se je vršil v Parizu o binkošti. Odslej naj bi bili dve ločeni skupini z jasno omejenim delokrogom. Na mesto malega Sillona se je postavila *Union pour l'éducation civique*, ki naj bi ostala konfesionalna, t. j. katoliška. Na mesto velikega Sillona pa je stopil odbor *Comité démocratique d'action sociale*, ki naj bo pristopen vsakemu, torej strogo interkonfesionalen.

V začetku je zbujaal Sillon najlepše nade. Priporočali so ga škofje in Rim sam. Naj zadostuje opomniti na izjave kardinala Rampolla v imenu Leona XIII, na izjave vseh francoskih kardinalov in slednjič še kardinala Merry del Val in Pija X samega. Ta perioda Sillona je trajala od l. 1902 do 1904; bili so to »lepi dnevi« Sillona.

»Prišel je dan, pravi Pij X v okrožnici *Notre charge apostolique*, ko je pokazal Sillon vznemirjajoče pojave za vsakega, ki je hotel jasno videti. Sillon je krenil s prave poti... Ni jim manjkalo nasvetov, nasvetom so sledili opomini, toda na našo žalost so se izogibali opominom in grajam, in vse je bilo brezvpešno.« Od l. 1905 se je Sillon res zelo razvil hkrati pa oddaljil od svoje prvotne smeri. Na mesto katoliške socialne akcije je stopila demokratična. Verski, katoliški značaj

¹ L. 1906 je imel *L'Éveil démocratique* blizu 40.000 naročnikov; koncem leta 1907 se je tiskal v 54.000 izvodih, v februarju l. 1908 se ga je tiskalo le še 41 do 43.000.

² Med tistimi, ki so podpisali, je bilo okoli 500 duhovnikov in 30 skupin profesorjev-duhovnikov. Nekateri duhovniki so dali podpis, čeprav so njih škofje prepovedali svojim duhovnikom pristopiti Sillonu in vkljub želji Pija X: »Ne dent nomen huic associationi.«

³ Patronaže so društva v varstvo mladine, ki je izstopila iz šole.

prejšnjih let je izginil in se umaknil interkonfesionalizmu. Sangnier se je bližal vedno bolj protestantom¹. Zdelo se je, da se hoče vedno bolj oddaljiti od socialne akcije in se posvetiti politiki. »Tu deficisti, mu je rekel Pij X. Voluisti associationem mere politicam et laicam. Nolumus.« Dvakrat je Sangnier kandidiral za parlament, nikoli se ni izdal za katoliškega kandidata. Drugikrat ni hotel niti odstopiti v prid katoliškemu kandidatu, in tako so sillonisti pomagali nasprotniku, notoričnemu prostozidarju. Izjavil je tudi, da (politična) sillonistična stranka ni niti katoliška niti krščanska. Je-li torej čudno, da se je velika večina škofov izjavila proti Sillonu? Samo šest škofov se je zavzelo zanj in to samo z resnimi pridržaji. Bili so to naslednji škofje oz. nadškofje: Mignot (Albi)², Fuzet (Rouen), Eyssautier (La Rochelle), Belmont (Clermont), Chapon (Nizza), Gibier (Versailles). Vrhtega je igral Sillon obžalovanja vredno ulogo v Ferrerjevi in Thalamasovi³ zadevi.

V marcu l. 1910 je pisal nadškof Mignot nekaterim škofom pismo, v katerem je prosil kardinala Andrieu, naj zagovarja Sillon pri sv. Očetu. Kardinal je prošnjo odklonil. Iz Rima je prišla odločba dne 25. avgusta. V okrožnem pismu Notre charge apostolique je izrečena obsodba Sillona in naročilo, da se razpusti. Kakšne zmote pa očita Pij X sillonistom?

Težko je posneti v kratkem misli papeževega pisma, ki slika ves razvoj Sillona. Naj sledi posnetek, ki ga podaja Mgr. Battandier (Annuaire pontifical 1911, 71—73). Sillon in cerkvena avtoriteta. Sillonisti se skušajo odtegniti vodstvu cerkvene avtoritete s pretvezo, da se brigajo le za gmotne interese delavstva, čeprav se sklicujejo v opravičenje svojih socialnih sanj na evangelij, ki ga razlagajo po svoje. Toda njih nauki niso brez zmot. Leon XIII je učil, da mora krščanska družba ohraniti različnost stanov, ki je lastna dobro urejeni državi, in hoteti za družbo oni značaj in ono obliko, katere ji je dal Bog, njen začetnik. Ožigosal je ono demokracijo, ki gre tako daleč, da prilašča ljudstvu suvereniteto in zahteva odpravljenje in izenačenje stanov. Sillon zabi, da ne more napredovati nobeno bitje, ako se ne ravna po zakonih svoje konstitucije; nasprotno mora poginiti in razpasti vsako bitje, ako se mu poškodujejo bistveni organi. To pa hočejo storiti človeški družbi, to so njih sanje, da hočejo izmenjati njene naravne temelje, da obetajo novo družbo na drugi podlagi, ki bo boljša kakor ona, na kateri stoji sedanja krščanska družba. — Socialne teorije Sillonove. Prvi faktor človeške svobode je svoboda v tem zmislu, da je človek razven v verskih stvareh popolnoma avtonomen. Iz tega izvajajo politično emancipacijo, t. j. osvoboditev ljudstva od avtoritete, ekonomično emancipacijo, t. j. osvoboditev

¹ L' *Aurore*, radikalen list, sodi, da je Sillon prikrit neprotestantizem, ki hoče zvoditi papeža in demokracijo. Za sillonistični dnevnik je podpisal neki protestant Siegfried lepo svoto 5000 frankov.

² Mgr. Mignot, ki velja za liberalnega škofa, ni imel sreče s svojimi obrambami. Skušal je zagovarjati Loisyja malo prej, preden ga je obsodil Rim. Isto je storil z dvema demokratičnima duhovnikoma Nandet in Dabry; zadnji je odpadel preteklo leto.

³ Thalamas, bivši profesor na nekem liceju, sedaj poslanec, se je drznil napadati devico orleansko.

od gospodarjev, ki sedaj izkoriščajo ljudstvo, intelektualno emancipacijo, t. j. osvoboditev od tako zvane vodilne kaste. To trojno izenačenje bode podlaga enakosti (égalité). Toda enakost in svoboda sta le negativna podlaga demokracije. Pozitivna obstaja v tem, da je kolikor mogoče veliko število vdeleženih pri vladanju države. To obsega 1. politični element: Avtoriteta prihaja sicer od Boga, toda prvotno je v ljudstvu in prehaja od njega po volitvi, ne da bi ga zapustila, se ločila od njega in postala neodvisna. Pomnoži se tako, da je vsak državljani nekak kralj; 2. ekonomični element: Vsak delavec postane nekako gospodar s svojim delom; 3. etični element, ljubezen do splošnih interesov, ki bode vedno reakcija proti egoističnemu individualizmu. — Toda med temi nauki in med katoliškimi ni soglasja. Leon XIII je zavrgel nauk, da prihaja oblast od ljudstva. Ljudstvo pač lahko določi osebo vladarja, ne more mu pa dati oblasti same. Sicer pa, kakšna bode avtoriteta, ako jo res obdrži še ljudstvo, čeprav jo je preneslo na drugega? V tem slučaju ni ne prave postave, ne pokorščine. Sillon je to spoznal, ko zahteva v imenu človeškega dostojanstva trojno emancipacijo, politično, ekonomično in intelektualno. Družba prihodnosti ne bode imela ne predstojnikov ne služabnikov; vsi državljani bodo prosti, vsi tovariši, vsi kralji. Krivo je, da se svoboda ne da združiti z avtoriteto, da smatra Sillon neenakost za krivico, da vidi bratstvo v toleranci zmotnih idej, ko nam nalaga vendar krščanska ljubezen dolžnost, pomagati bližnjemu pri intelektualnem in moralnem napredku.

Duh in metoda Sillona. Označeni nauki pa niso ostali le filozofične abstrakcije, skusili so jih oživiti. V Sillonu ni hierarhije, da rabimo ta izraz, absolutna enakost in bratstvo jih veže; odtod zavest skupnosti v Sillonu. Tudi duhovnik, ki se pridruži, poniža svoje duhovniško dostojanstvo, zamenja ulogo, se postavi na niveau svojih mladih prijateljev, katerim ni nič drugega ko »tovariši«. Odtod izvira potem pri duhovnikih in semeniščanih neposlušnost proti cerkvi. — Sillonistična in katoliška akcija. V svoji socialni akciji ne zadošča Sillon cerkvi, ker podreja katolicizem eni vladavini, zmeta, ki je tem večja, ker veže religijo z nekim demokratizmom, čigar načela so zmotna. Sillon je bil v začetku izrecno katoliški; ni priznaval druge moralne sile ko katoliško ter proklamiral, da bode demokracija katoliška ali je pa sploh ne bo. Pozneje se ni imenoval katoliškega in na mesto formule: »Demokracija bo katoliška« je stopila druga: »Demokracija ne bo protikatoliška«, prav kakor ne bo nasprotna židom in budistom. To so imenovali največji Sillon in hkrati zatrjevali, da bode katoliški mali Sillon duša onega. Sledila je tretja stopnja razvoja. Ime največjega Sillona je zginilo, da bi se uredilo delo in se organizirale razne sile dejavnosti. Sangnier sam pravi: »Katoliški tovariši bodo delali med seboj, v posebni organizaciji, da se izobražujejo in vzgajajo. Protestantski in svobodomiselní demokrati bodo storili isto za se. Vsi, katoličani, protestanti in svobodomiselní pa bodo imeli en namen, oborožiti mladino ne za bratomorni boj, temveč za krepko tekmovanje na polju socialnih in državljskih kreposti.« »Evo ti interkonfesionalne, od katoličanov ustanovljene družbe za reformo civilizacije, podjetje, ki je pred vsem versko, ker ni prave civilizacije brez moralne civilizacije, te pa ne brez religije.« Pij X zelo povdarja škodo, ki bode izvirala iz tega druženja z drugoverci in brezverci za katoliško mla-

dino in za mlade duhovnike. Kaj naj se misli o katoličanu, ki pusti pri vstopu v svoj krožek katoličanstvo pri vratih, da bi ne ostrašil svojih tovarišev, ki sanjajo o brezbarvni socialni akciji, katera ne sme služiti interesom in strankam ali kakemu prepričanju. Sillon ni več katoliški, ker proglašča, da si cerkev nikakor ne bode mogla prilasčati simpatij, ki jih zbuja njegova akcija, kakor da ne koristi vse človeštvu, kar je cerkvi v prid. Hoče ustanoviti nad cerkvijo »kraljestvo pravice in ljubezni z delavci, ki prihajajo od vseh strani, vsake vere ali tudi brez vere, ako le pozabijo na to, kar jih loči, versko in modroslovno prepričanje, in povdarjajo to, kar jih veže, blag idealizem in moralne sile, naj že izhajajo odkoderkoli. — Sillon in katolicizem. Papež pravi dalje: »Sillon, ki je zbujal nekđaj tako lepe nade, to čisto in bistro reko so vjeli na njenem teku moderni sovražniki cerkve in odslej ni nič drugega ko pritek velikega odpadniškega gibanja, ki se je organiziralo po vseh deželah, da ustanovi vesoljno cerkev brez dogem, brez hierarhije, brez vodila za um in mej za strasti, in ki bi, ako bi bilo mogoče, pod pretvezo svobode in človeškega dostojanstva obnovila na svetu kraljestvo laži in nasilnosti, zatiranje slabih, onih, ki trpijo in se trudijo.« Sillon potvarja evangelij in osebnost našega gospoda Jezusa Kristusa. »Odkar se pretresuje socialno vprašanje, je pri gotovih ljudeh navada, da izločijo takoj od začetka božanstvo Kristusovo in govore potem le o njegovi čudoviti krotkosti, njegovem sočutju s človeško bedo, spodbudnih pozivih k ljubezni do bližnjega in bratstvu.« Zabijo pa, da Kristus ni učil njih zmot. »Ni označeval prihodnji družbi kraljestva popolne sreče brez trpljenja, temveč s svojim naukom in s svojim zgledom je pokazal pot do sreče, ki je mogoča na zemlji, in do popolne sreče v nebesih: kraljevo pot križa.« — Duhovnik in socialna akcija. Papež želi, da se bavijo škofje s socialnim vprašanjem. Zato naj izberejo škofje med svojimi duhovniki jih nekaj, ki se bodo bavili praktično s socialnimi problemi; te naj postavijo na čelo socialni akciji. Toda izogibati se bodo morali zmotnih sodobnih naukov in imeti vedno v spominu, da »pravi prijatelji ljudstva niso ne revolucionarji ne novotarji, temveč tradicionalisti.« — Praktične odredbe. Udje Sillona se bodo v prihodnje delili po škofijah in bodo podrejeni svojim škofom. Imenovali se bodo katoliški sillonisti in njih društva katoliški Sillon. Duhovniki in seminaristi naj pospešujejo to združevanje, sami pa naj ne pristopajo kot udje. To je vsebina Pijeve okrožnice, ki je velikega pomena za nadaljno socialno akcijo.

V pismu, objavljenem v dnevniku *Démocratie* dne 31. avgusta 1910 je izjavil M. Sangnier, da se popolnoma podvrže rimskim odlokom, in prosi svoje prijatelje, naj ga posnemajo. To se je tudi zgodilo: skoraj vsi so se podvrgli in se postavili pod vodstvo svojih škofov¹. To dejstvo

¹ *Revue moderniste internationale* objavlja v letošnji prvi številki list nekega sillonista iz Lillea, v katerem ta protestira, da bi se bili podvrgli vsi sillonisti. O papeževem pismu in o papežu samem govori nedostojno in krivično. Okrožnica sv. Očeta mu je »kup neumnosti, krivih tolmačenj, smešnih zavijanj«. V protestantskem časopisu *L'Espoir du Monde* protestira tudi neki anonimni »katoliški socialist« proti papeževemu pismu. Koliko je sillonistov, nisem mogel doznati, čeprav sem se obrnil naravnost na centralo v Paris. Dnevnik *Démocratie* ima okoli 6000 naročnikov.

je nagnilo protestanta dr. Amieuxa, da je prestopil v katoliško cerkev; »brez dvoma bi sicer ne bil postal sedaj katoličan«, priznava sam Sangnierju. Zanimivo je, da je nasprotno časopisje odobravalo papeževe odredbe. Tako piše svobodomiselna Action: »Z občudovanja vredno logiko, z odkritostjo in vztrajnostjo, ki so mu v čast, zasleduje Pij X cilj svojega pontifikata.« Podobno pišejo Paris-Journal, Gil Blas, Radical in dr. Protestantski Le Temps brani Sillon. Najbolj sovražen članek je napisal J. De Narfon, ki razpravlja navadno o verskih vprašanjih v listu Figaro. Njegov članek je izšel v protestantskem Journal de Genève. »Obsodba Sillona, pravi mož, ki spada med najhujše sovražnike cerkve na Francoskem, izvablja solze eliti francoskega katolicizma«; Sangnier »ni branil nikdar zmot, ki so obsojene v tej okrožnici«. De Narfon želi, da bi Bog »odprl oči papežu, ki sicer tako sveto vlada, ali mu jih pa zaprle¹.
A. Bayol.

2. Vzhodna cerkev.

1. Carigrabski patriarhat.

1. Boj mladoturške vlade proti carigrabskemu patriarhu se neizprosno nadaljuje. Vse kaže, da hočejo Turki odpraviti stare privilegije grške cerkve. Dne 14. sept. 1910 se je brez dovoljenja turške vlade sešel grški cerkveno-narodni zbor (gl. Voditelj 1910, str. 363). Pred patriarhovo palačo je velika množica pozdravljala prihajajoče grške poslance. Kar naenkrat se je med množico prikazala turška policija in aretirala mnogo grških poslancev. Vlada je vse poslance cerkvenega zbora obdolžila zločina proti državnemu redu in uvedla strogo preiskavo. Patriarh se je skliceval na stare grške cerkvene pravice in navade, a brez uspeha. Nazadnje je vlada toliko odnehala, da je izpustila zaprte poslance in ustavila preiskavo, a cerkveni zbor se vendar ni smel vršiti.

2. Grška cerkev je imela doslej skoraj popolno avtonomijo na šolskem polju. Grška cerkev je sama vzdrževala in popolnoma neodvisno upravljala grške šole, nastavljala učitelje, nadzorovala in urejala pouk itd. Ob koncu lanskega leta je turška vlada predložila nov šolski zakon, ki vse šole podreja državnemu nadzorstvu. Grški patriarh zopet sklicuje seje, se pritožuje in protestira proti novemu zakonskemu načrtu. Od vlade zahteva: 1. da prizna grškim šolskim izpričevalom in diplomom isto javno-pravno veljavo, kakoršno imajo dotični dokumenti svetnih šolskih oblasti; 2. vsak denarni znesek, namenjen za grške šole, naj se izroči patriarhu ali domačemu metropolitu; 3. ako opazi turška šolska oblast v grških šolah kako nepravilnost, naj jo naznani patriarhu oziroma metropolitu, da se uravna v sporazumu s cerkveno oblastjo. Najbrže bode tudi tukaj vse patriarhovo prizadevanje brezuspešno.

¹ Nekaj knjig o Sillonu: Abbe Charles, Que penser de Sillon? Paris, Bonne Presse. — Lahitton, Catéchisme sur le Sillon. Paris, Bureaux de l'Univers. — Monniot, Le Sillon devant l'Episcopat. — E. Barbier, Les idées du Sillon; Les erreurs du Sillon; La decadence du Sillon. — N. Ariès, Le Sillon et le mouvement démocratique. — L. Cousin, Vie et doctrine de Sillon; Le Sillon et les catholiques. — K temu še dela in govori M. Sangnierja.

II. Bolgarska cerkev.

1. Bolgarska cerkev je že od leta 1870 neodvisna od carigrajskega patriarha. Cerkveni poglavar vseh Bolgarov je bolgarski eksarh v Carigradu; njemu je vsaj po imenu podložna tudi pravoslavna cerkev bolgarskega kraljestva. Sicer pa imajo v Bolgariji svojo sinodo, ki je v resnici neodvisna od eksarha in njegove sinode. To razmerje je sicer nenaravno, a s političnega vsebolgarskega stališča vendar-le koristno, ker se s tem podpira teženje po veliki Bolgariji, ki naj bi obsegala vse Bolgare. Odkar je postala Bolgarija popolnoma samostojno in od Turčije neodvisno kraljestvo, je še bolj čudno, da vsaj na zunaj še priznava bolgarskega eksarha v Carigradu (eksarh je kolikor toliko odvisen od Turčije) za svojega cerkvenega poglavarja. Toda Bolgari so tako praktični in hladnokrvni, da rajši prenašajo navidezno cerkveno odvisnost od svojega carigrajskega eksarha, kakor pa da bi se odpovedali politični velikobolgarski ideji.

2. Bolgarska cerkev je pa še v drugem oziru v neprijetnem položaju. Ker so cerkveno neodvisnost in sedanjo cerkveno ustavo priborili (leta 1870) proti volji carigrajskega patriarha, zato je carigrajska cerkev na posebnem cerkvenem zboru (l. 1872) bolgarskega eksarha in njegove podložnike slovesno izobčila, jih proglasila za razkolnike in pretrgala vsako cerkveno občevanje z bolgarsko cerkvijo. Tudi to so Bolgari skoraj 40 let hladnokrvno prenašali. Bolgarski »razkol« posebno jasno dokazuje, kako ničevna je oblast carigrajskega patriarha; ob enem pa priča, da Bolgarom ni mnogo mar cerkev in vera, ampak le narodnost in politična moč. Tega so se Bolgari naučili od Grkov, ki so že od nekdaj cerkev in vero izrabljali v narodne in sploh posvetne namene ter s pomočjo cerkve zatirali druge narode, posebno Bolgare.

3. Glavni vzrok grško-bolgarskega cerkvenega nasprotja so bile cerkve in šole v Macedoniji. Turška vlada je lansko leto ta prepir definitivno rešila v korist Bolgarov (gl. Voditelj 1910, str. 363). Grkom torej ne preostane drugega, kakor da se spravijo z Bolgari; pa tudi Bolgari so sedaj pripravljeni za spravo z Grki. Željo po grško-bolgarski cerkveni spravi indirektno pospešuje tudi sedanja turška vlada, ker se tako odločno bori proti starim grškim cerkvenim pravicam. Bolgarski eksarh je že izjavil, da je pripravljen podvreči se carigrajškemu patriarhu, toda le pod pogojem, da se priznajo narodne bolgarske pravice. Carigrajski patriarh je to vprašanje predložil svoji sinodi, ki je pa spravo zavrgla. V začetku letošnjega leta so začeli tudi Rusi pospeševati grško-bolgarsko cerkveno spravo, a doslej še brez uspeha. Pač pa se je na političnem polju že izvršila sprava med Grki in Bolgari v Turčiji; bolgarski poslanci turškega parlamenta so se združili z grškimi.

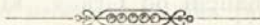
4. Zgodovina bolgarske cerkvene neodvisnosti priča, da med Bolgari prevladuje verski indiferentizem; tega so največ krivi Grki, ki so toliko časa zatirali Bolgare. Verska brezbriznost se kaže na vseh poljih bolgarskega javnega življenja. Bolgarsko »sobranje« (državni zbor) je po veliki večini protiverskega in proticerkvenega duha. V zadnjih letih so odpravili verski pouk na srednjih šolah. Le v nižjih srednješolskih razredih se poučuje še verouk po eno ali dve uri na teden; a poučujejo ga svetni učitelji, ki so večinoma brezverni in dotične ure izrabljajo za razširjanje brezverstva. Zato se neveda zelo razširja med bolgarskim narodom. Bolgarska sinoda se mnogo trudi, da bi cerkev dobila

vsaj nekoliko vpliva v šolah. Toda vlada se na to prav nič ne ozira in na dotične pritožbe sploh ne odgovarja.

5. Dne 20. in 21. julija lanskega leta se je vršil v Sofiji cerkveni zbor vseh bolgarskih škofov. Zbor se je odlošno zavzel za verouk na srednjih šolah, a najbrže brez uspeha. Na cerkvenem zboru se je resno razpravljalo o bolgarskem jeziku pri službi božji. Nekateri mlajši bolgarski škofje želijo, da bi se vsa služba božja (tudi sv. maša) vršila v modernem bolgarskem jeziku. Na cerkvenem zboru je obveljal sklep, naj se evangelij med sveto mašo bere tudi v bolgarskem jeziku, a prej se mora prebrati v cerkvenoslovanskem. Bolgarski eksarh je pa sporočil (iz Carigrada), da ostane pri sedanji praksi.

6. Dne 6. do 10. julija se je v Sofiji vršil vseslovanski shod. Nekateri ruski in bolgarski udeležniki so se v privatnih razgovorih zavzeli za misel, naj bi se vzporedno s posvetnimi vseslovanskimi shodi vršili tudi bogoslovski (cerkveni) vseslovanski shodi v duhu ideje Ciril-Metodijske za versko in cerkveno edinost vseh Slovanov — seveda v razkolnem duhu. Na te shode bi vabili tudi katoliške zastopnike. Tako naj bi bili ti shodi nekak odgovor na Velehradske shode. To misel obširno zagovarja dr. Štefan Cankov v bolgarskem »Cerkovnem Věstniku« (št. 37 do 44) pod naslovom »Neoslovanski shodi in religija«. Misel je zanimiva, a najbrže se ne bode nikoli uresničila. Katoliški duhovniki se takih shodov sploh ne bi mogli udeleževati.

Dr. F. Grivec.

IV.

Slovstvo.

Die Erschaffung der Welt. Von Dr. phil. und theol. Joh. Ude, Privatdozent an der k. k. Karl-Franzens-Universität in Graz. (Glaube und Wissen Heft 25). Kevelaer. Butzon & Bercker. 12° (96). K 0.60.

V 21. zvezku zbirke »Glaube und Wissen« je obdelal pisatelj problem tvari in življenja, v pričujočem nadaljuje svojo razpravo z vprašanjem: odkod materija? odkod življenje? Naravno deli izvajanja v dva dela: stvarjenje v luči razuma in v luči božjega razodetja; v prvem delu odgovarja torej na stavljeno vprašanje kot naravoslovec in modroslovec, v drugem pa kot teolog. Referenta je posebno zanimal drugi del knjige, kjer mora zavzeti pisatelj določeno stališče v razlagi bibličnega poročila o stvarjenju. Najprej predlaga razne poizkuse eksegeze šesterodneva; potem fiksira religiozno vsebino bibličnega poročila v štirih točkah, nato razpravlja posebe o dveh eksegetičnih poizkusih, ki se mu zdita edina mogoča, o t. zv. »naravni razlagi« (C. Holzhey, V. Zapletal, N. Peters) in »vizijski teoriji« (F. v. Hummelauer, G. Hoberg), slednjič se odloči za zadnjo, ker je mnogo bolj skladna s načeli katoliške eksegeze (str. 75). V zadnjih dveh oddelkih govori še o descendenčni teoriji in o postanku človeka. To je kratko vsebina zanimive, pregledno in jasno pisane knjižice, ki jo toplo priporočamo, posebno tudi izobraženim laikom,

Po vsej pravici zavrača pisatelj vse druge poizkuse eksegeze šesterodnevja in diskutira le t. zv. »naravno razlago«, ki razločuje religiozno vsebino in literarno obliko bibličnega poročila, in vizijsko teorijo, ki trdi, da je Bog dal Adamu gledati stvarjenje v šesterih vizijah. Konkordistične teorije so se, upajmo vsaj, za vedno preživele. Toda je-li vizijska teorija dovolj utemeljena? Ne morem se ubraniti mučnega vtisa, da je pač cela teorija »ad hoc« konstruirana. »Naravna razlaga« pa nikakor ni v nasprotju z načeli katoliške eksegeze, tudi ne z odlokom biblične komisije z dne 30. junija 1909. Najnovejše utemeljevanje »naravne razlage« podaja prof. dr. N i k e l, član biblične komisije, v svoji razpravi »Der geschichtliche Charakter von Gen. 1—3« (Weidenauer Studien. 3. Band. Wien 1909, 3—75). Njegova izvajanja, ki jih podpišem v polnem obsegu, so nastala, kakor se zdi, iz sodbe, ki jo je oddal o predloženem vprašanju kot konsultor biblične komisije. *Lukman.*

P. Jos. Gredt O. S. B., Elementa philosophiae Aristotelico-thomisticae. I². Friburgi Br., Herder 1909 (XXV + 496). K 8.88.

Gredt, profesor v kolegiju sv. Anzelma v Rimu, obravnava v I. zvezku svojega kompendija logiko in naravno filozofijo (kozmozologijo in psihologijo). Zanimivo je, da razpravlja o kozmozologiji in psihologiji pred ontologijo ter da bode kritiko združil z ontologijo; o objektivnosti splošnih pojmov govori v logiki. Taka razdelitev ima nekatere prednosti pred navadno razdelitvijo; s stališča aristotelске filozofije je gotovo opravičena, vendar ne vemo, če se bodo mogli z njo sprijazniti pristaši aristotelско-tomistične filozofije. Vsi oddelki so zelo temeljito in samostojno obdelani. Manj važna vprašanja obravnava zelo kratko, važnejša in težja pa zelo temeljito in obširno; težko bi našli kak drug filozofski kompendij, ki bi toliko temeljitost združeval s tako majhnim obsegom. Važna posebnost Gredtovega kompendija je tudi ta, da na koncu vseh važnejših tez podaja nauk Aristotelov in sv. Tomaža Akv. z izbranimi citati iz del obeh filozofov. Na ta način Gredt dokazuje, da je njegova filozofija res aristotelско-tomistična; sicer je pa zelo samostojen in njegovo dokazovanje ni samo obnavljanje Aristotelovih in sholastičnih dokazov.

V vseh oddelkih vpošteva tudi novejšo filozofijo in novejšo znanstvene rezultate, seveda večinoma zelo kratko. V logiki omenja hipotezo le bolj mimogrede (v poglavju o indukciji str. 80); želeli bi o tem kaj več. V kozmozologiji je skrbno uporabil novejšo naravoslovske rezultate in jih združil z zdravimi načeli stare filozofije v sistematično enoto; splošno se mu je kozmozologija zelo posrečila. Jako dobro loči trajanje in čas (str. 262) ter tako daje dobro podlago za umevanje večnosti in vekotrajnosti (aeviternitas): a) sploh stalno in neizpremenljivo bivanje (trajanje) je večnost, b) bistveno neizpremenljivo trajanje je vekotrajnost, c) bistveno izpremenljivo trajanje je čas. — Psihologija se nam ne zdi tako dovršena kakor kozmozologija. Predvsem pogrešamo nekoliko fiziologije in vsaj važnejših rezultatov eksperimentalne psihologije. O kvaliteti občutov nam pove premalo; prekratko, sicer pa dobro in precizno govori o kvantiteti in lokalizaciji občutov (386—388). Metoda in razdelitev dušeslovne tvarine nam ne ugaja popolnoma. Izvrstno in obširno so pa obdelane težje spekulativne teze n. pr. o umskem spoznavanju in o duši sploh. Glede na vznik idej se drži aristotelско-sholastične teorije o možnem in dejavnem umu (intellectus possibilis, intellectus agens). Razmerje med slikami domišljije (phantasma) in med umom razlaga mnogo globlje in precizneje kakor večina novejših sholastikov; posebno odločno poudarja, da slike domišljije pri umskem spoznavanju sodelujejo sicer kot orodni vzrok, a po načinu materialnega vzroka (str. 449—462).

Gredtovo delo je dokaz, da je aristotelsko-scholastična filozofija v resnici »philosophia perennis«, ki se še ni in se ne bo nikoli preživela. Ako bi ta filozofija imela mnogo tako samostojnih in temeljnih zastopnikov kakor so Gredt, Mercier, Lehmen i. dr., potem bi si mogla tudi pred moderno znanostjo priboriti ugled, ki ji gre.

Dr. F. Grivec.

Dr. L. Schmöller, **Naturphilosophie**. Regensburg, Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz 1910. 8° (VII + 235). M. 3.

Schmöllerjeva naravna filozofija je po svoji sestavi in razdelitvi izvirna in zanimiva. Pisatelj je obravnaval naravno filozofijo tako, da jo more razumeti tudi oni, ki ni proučil drugih delov filozofije; zato obširno razpravlja o substanci in o vzročnosti, kar pravzaprav spada v ontologijo.

Splošen uvod o filozofiji je dober in jasen, samo stavek, da je naravna filozofija podlaga vse filozofije (str. 10), je nekoliko dvoumen. Oddelek o substanci in o bistvu teles je najobširnejši (str. 14—82). Tukaj bi želeli, da bi bolj ločil nauk o substanci in nauk o bistvu teles. Nastajanje (vzrok) substancialne forme ni zadosti razloženo (23). V odstavku o vzročnosti prav dobro razlaga in zavrača Humejevo mnenje o vzročnosti; manj se mu je pa posrečil dokaz, da je načelo vzročnosti analitično (str. 113—114). V naslednjih odstavkih razpravlja o prostoru in času, o smotrenosti in o substancialni formi organskih teles; v zadnjem odstavku je dosti dobro razložen in zavržen darvinizem.

Knjiga je dosti jasno in lahko pisana. Pisatelj se izogiblje suhoparnega razlaganja pojmov; pojme pojasnjuje večinoma z zgodovinskimi in naravosloveskimi zgledi. Splošno so se mu mnogo bolj posrečili pozitivni (zgodovinski, naravosloveski) kakor pa spekulativni odstavki.

Dr. F. Grivec.

F. Snoppek, **Konstantinus-Cyryllus und Methodius, die Slavenapostel**. Kremsier 1911. (471) K 10; za člane »Velehradske akademije« K 6. (Operum Academiae Velehradensis tomus II).

F. Snoppek že skoraj 30 let kritično preiskuje življenje sv. Cirila in Metoda. V pričujoči knjigi podaja poglobitve svoje rezultate, deloma že objavljene v raznih čeških knjigah in člankih (gl. »Čas«, 1908, str. 392). Knjiga je po večini polemična proti znanemu berlinskemu slavistu dr. A. Brücknerju. Brückner je l. 1903 v svojih »Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage« obe panonski legendi obsodil za tedenciozni in fotianski in dokazoval, da je bil sv. Metod, inspirator onih legend, Fotijev pristaš, nasprotnik Rima in hujši razkolnik kakor Fotij sam. Tudi Snoppek je že v začetku svojega raziskovanja (pred 30 leti) v panonskih legendah (»Življenje Konstantina«, »Življenje Metoda«) zasledil razkolne tendence, a iz tega izvajal popolnoma drugačne posledice kakor Brückner. Vendar mu Brücknerjevi napadi dobro služijo, da razloži in dokaže svoje mnenje.

Po Snopkovem mnenju sta življenjepisa »Življenje Metoda« in »Življenje Konstantina« tendenciozna apologija slovanskega bogoslužnega jezika in polemika proti pavličanom (poznejši bogomili) in židom, ki so v začetku 10. stoletja svoje zmote razširjali med Bolgari. Pisatelj obeh legend te zmote prenaša na Moravsko in jih podtika ondodni latinski duhovščini; tej duhovščini sploh zlobno pripisuje razne krivovorske zmote. Pisatelj teh legend je sicer dobro poznal življenje sv. Cirila in Metoda. Vestno popisuje, kar je njima v slavo in v obrambo slovanske liturgije;

z druge strani je pa zopet gotovo, da ni bil Metodov učenec, sploh ne očividec dogodkov, ki jih popisuje. Ves duh obeh legend kaže, da je bil pisatelj Bolgar, najbrže je identičen z menihom Hrabrom in škofom Klimentom bolgarskim, ki pa nikakor ni identičen z Metodovim učencem istega imena. To svoje mnenje je Snopak podprl s tako tehtnimi dokazi, da je res zelo verjetno.

V pričujoči knjigi v 20 poglavjih deloma polemično deloma direktno dokazuje in z novimi razlogi izpopolnjuje svoje mnenje. I. poglavje (str. 6—9) dokazuje, da sta obe legendi tendenciozno delo istega pisatelja. II—IV. poglavje raziskuje verodostojnost obeh legend, določa, kaj je zgodovinsko, kaj pa izmišljeno. Tukaj bi želel še podrobnejše kritike. V naslednjih poglavjih razpravlja o začetku moravskega misijona sv. bratov (52—66), o jurisdikciji moravske duhovščine (67—79), o razlogih za dovolitev in potrditev slovanske liturgije (118—142). Zelo obširno razpravlja o pravovernosti sv. Metoda; nekoliko preobširno razlaga nauk grških cerkvenih očetov o izhajanju sv. Duha (156—203). Proti Brücknerju dokazuje, da sta bila sv. Ciril in Metod in slovanska liturgija na Moravskem zelo popularna (253 do 273). Novo in zanimivo je poglavje o pravovernosti Metodovih učencev (286 do 312). Iz pisma in »Commonitorium« papeža Štefana VI dokazuje, da so Metodovi učenci po grškem pojmovanju učili izhajanje sv. Duha iz Očeta po Sinu; odtod pa smemo sklepati, da je sv. Metod učil isto. To poglavje še posebno priporočamo pozornosti zgodovinarjev in dogmatikov. Na str. 391—423 dokazuje, da se pisatelj panonskih legend o sv. Cirilu in Metodu tudi v drugih svojih spisih kaže odločnega fotianca; tukaj posebno dobro dokaže, da ta pisatelj nikoli ni bil na Moravskem.

Snopkovo delo spada med najvažnejše spise o sv. Cirilu in Metodu. Snopkovi rezultati so popolnoma izviren in dozorel sad 30letnega znanstvenega študija. Pisateljeva bistrumnost, temeljitost in doslednost je občudovanja vredna. Vsa zgodovinska, dogmatična in cerkvenopravna vprašanja dokazuje iz prvih virov; zato je njegovo dokazovanje res temeljito znanstveno. Iz njegovega raziskovanja še le vidimo, koliko težkih bogoslovskih vprašanj je v zvezi z življenjem sv. slovanskih apostolov. Zato se tem bolj čudimo, da se katoliški slovanski bogoznanci tako ogibljejo sv. Cirila in Metoda ter to vprašanje prepuščajo samo laikom v škodo znanosti in cerkvi.

V vseh Snopkovih spisih se ponavljajo nekatere metodične napake. Preveč ljubi obširne doslovne citate in obširne disgresije, ki njegovim spisom jemljejo potrebno enotnost in preglednost. Sicer pa vsa čast njegovi natančnosti in temeljitosti. Kdor hoče poznati ali preiskovati življenje sv. Cirila in Metoda, nikakor ne sme prezreti Snopkovega dela. Snopkovi rezultati so važni in dragoceni. Tudi dogmatiki dobijo pri Snopku mnogo važnega gradiva za vprašanje o izhajanju sv. Duha.

Knjigo je izdala »Velehradská akademija«, ki jo priporočamo pozornosti naše duhovščine z željo, da bi mnogi pristopili kot člani k tej važni znanstveni družbi. Naslov: »Academia Velehradensis«, Kroměříž (Morava); letnina rednih članov 12 K, podpornih 5 K. *Dr. F. Grivec.*

Dr. S. Ritig, **Povjest i pravo slovenštine** u crkvenom bogoslužju, sa osobitim obzirom na Hrvatsku. I. zv. od 863—1248. Zagreb 1910. (II + 224 + X) K 3.20.

Med Hrvati se je sicer mnogo pisalo o slovanskem bogoslužju, a većina tih spisov ima časnikarski značaj brez posebne znanstvene vred-

nosti. Popolne znanstvene zgodovine slovanskega bogoslužja Hrvatje doslej še niso imeli. Dr. Ritigovo delo je torej izpolnilo veliko vrzel v novejši hrvaški bogoslovski znanosti. Knjiga je izšla v pravem času. Razburjenje zaradi glagoljskega vprašanja se je namreč že nekoliko poleglo in občinstvo bode lahko treznejše sodilo o Ritigovem delu. Pisatelj že na naslovni strani in v predgovoru napoveduje, da hoče mirno in objektivno iskati resnice. Tega se je res držal; ni se dal voditi od čustva in simpatij.

V prvem delu knjige (poglavja I—VII, str. 1—115) razpravlja o življenju in delovanju sv. Cirila in Metoda. Ker se v novejšem času razen Snopka še noben bogoslovsko izobražen pisatelj (duhovnik) ni lotil tega predmeta, zato nam je tudi ta oddelek dr. Ritigove knjige dobro došel; z velikim zanimanjem sem prebral njegovo pojasnjevanje raznih nejasnih in kočljivih točk o delovanju sv. slovanskih apostolov. Zanimivo je posebno to, da dr. Ritig dosledno in odločno zameta Snopkovo mnenje o panonskih legendah in nju pisatelju. Če bogoslovsko izobražen zgodovinar izkuša ovreči Snopkovo mnenje, more to resnici le koristiti in pripomoči do večje jasnosti. A zdi se mi, da je dr. Ritig zavzel preveč radikalno stališče. Dasi se ne morem strinjati z vsemi podrobnostimi Snopkovega dokazovanja vendar sem po primerjanju Snopkovega in Ritigovega dokazovanja prišel do prepričanja, da se Snopkovo mnenje ne sme tako radikalno zavreči; Ritig vsekako podcenjuje vrednost Snopkovega dokazovanja. Snopkovo dokazovanje obsoja kot »subjektivno«, »zgrajeno na pesku«; to je gotovo prehudo. Pisatelj panonskih legend je bil gotovo nekoliko navdahnjen od Fotijevega duha, posebno v nasprotju do latinske duhovščine (podtika ji preveč krivoverstva) in v nauku o sv. Duhu. Sv. Ciril in Metod sta bila pa odločna nasprotnika patriarha Fotija; gotovo sta poznala tudi Fotijev nauk o izhajanju sv. Duha in njegovo polemiko proti Latincem, zato sta se gotovo previdnejše in pravilnejše izražala kakor pisatelj legend. Sv. Ciril je bil eden najbistroumnejših bogoznancev svoje dobe, torej vprašanja o »filioque« ni pojmoval tako enostransko omejeno kakor mnogi Bizantinci; sv. Metod je bil morebiti v svoji bogoslovski izobrazbi manj temeljit, vendar se je v najvažnejših konvencionalnih vprašanjih lahko še o pravem času poučil pri svojem bratu.

Ritigovo mnenje, da je Metod predzadnje leto svojega življenja potoval v Bolgarijo, je zanimivo in zame novo; verjetno je mnogo bolj kakor pa da bi bil sv. Metod namenjen samo v Carigrad (str. 76—80).

V naslednjih poglavjih (IX—XVI) razpravlja o cerkvenoslovanski literaturi in slovanskem bogoslužju med Hrvati; mimogrede kratko popiše tudi zgodovino slovanskega bogoslužja v Bolgariji in na Češkem. V tem oddelku moramo zlasti pohvaliti pisateljevo treznost in objektivnost. Posebno zanimivo je vprašanje o pravnem značaju slovanskega bogoslužja med Hrvati (str. 200—214). Glagoljica se je na Hrvaškem uvedla brez papeževega dovoljenja, a dobila je značaj zakonitega običaja; le v tem zmislu smejo Hrvati govoriti o »pravicah« glagoljice. Sicer pa pisatelj v predgovoru opozarja, da bo njegovo delo mogoče pravično presoditi še le, ko izide tudi drugi zvezek (zgodovina glagoljice od l. 1248 dalje).

V knjigi je ostalo še mnogo tiskovnih napak; najbolj neprijetne so pomote v številkah.

Ritigovo delo je posebno v drugem delu trezno in temeljito; glede na prvo polovico tega zvezka se bode pa najbrže vnela polemika s Snopkom. Z zanimanjem pričakujemo naslednji zvezek. *Dr. F. Grivec.*

Adolf Jašek, *Was ist die cyrillo-methodäische Idee?* Velehrad 1911 (82).

Pričujoča knjiga je nemški prevod češke »Výklad idey Cyrillo-methodějské« (Velehrad 1909). V knjigi se pregledno opisuje pokristjanjenje Slovanov, vzroki razkola, zgodovina ruske cerkve, poizkusi zedinjenja in sedanje stanje ruske cerkve. Pridejana so pravila »Velehradske akademije« v nemškem prevodu. Pregled je dobro sestavljen. Ob koncu je navedena literatura, ki jo je pisatelj uporabil; namesto »Quellen-Angabe (str. 81) bi moralo stati »Literatur-Angabe«, ker literatura ni isto kakor viri.

V prevodu se nahaja nekoliko netočnosti. Prevajavec misli, da je ruski izraz Pečerski (Kievo-Pečerska Lavra) adjektiv krajevnega imena Pečera (str. 21); toda »pečera« pomeni votlino (nemško bi se reklo »Höhlen-Kloster«). Str. 22. stoji Holubinski namesto Golubinskij, str. 28. Vladiměř namesto Vladimir.

V knjigi naj bi se vsaj kratko dokazalo, da je bila verska in cerkvena edinnost vodilna ideja v delovanju sv. Cirila in Metoda. Potem bi bil naslov knjige bolj utemeljen.

Recenzijskim izvodom je založnik (Melicharek na Velehradu) priložil listek z opazko, da se bodo recenzije prebrale (vorgelesen) na III. Velehradskem shodu. Tako izrabljanje Velehradskih shodov je že skrajno neumno (da ne rabim ostrejšega izraza). Neokusne se mi zdijo tudi Melicharkove razglednice sv. Cirila in Metoda s slovansko trobojnico. Saj sta sv. Ciril in Metod vendar svetnika katoliške (vesoljne) cerkve in vzor katoliških misijonarjev. Omenjena opazka in razglednice so tem manj umestne, ker se prilagajo nemški knjigi in pošiljajo nemškim listom. Kaj bi mi rekli, če bi Nemci in drugi narodi svoje svetnike slikali v svojih narodnih barvah? Čudno se nam zdi, da moravsko »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« vse to trpi ali morebiti celo podpira.

Dr. F. Grivec.

Send- und Lehrschreiben. Verfaßt, gesammelt und herausgegeben von Dr. Michael Napotnik, Fürstbischhof von Lavant. Marburg, 1911. Im Selbstverlage des Herausgebers. St. Cyrillus-Buchdruckerei. — Vel. 8°. Strani 1074.

Za zbirko slovenskih pastirskih listov prevzvišenega knezoškofa lavantinskega (prim. »Voditelj« X (1907) 232 nsl) je izšla letos imenovana obsežna knjiga, ki vsebuje nemške škofovske poslanice neumorno delavnega nadpastirja iz let 1889—1910 v ponovni, skrbno popravljene in odslej edino avtentni izdavi.

S pričujočo knjigo bo pred vsem ustrezno duhovnikom, ki za svoje spise, pridige ali predavanja potrebujejo virov in pripomočkov v nemškem jeziku. Pa tudi tisti, ki so doslej rabili slovenske »Pastirske liste«, bodo našli v njej razen listov, spisanih po letu 1906, še marsikatero novo zanimivost.

Pri prvem pismu do duhovščine ob nastopu nadpastirske službe leta 1889 je na strani 8 in 9 pod črto priobčen latinski nagovor prevzvišenega pisatelja, tedanjega ravnatelja v Avguštineju na Dunaju, govorjen pri slavnostnem obedu ob priložnosti 50letnice duhovništva in 25letnice škofovstva rajnega knezoškofa lavantinskega Jakoba Maksimilijana. Po vsebini in obliki dovršeni govor, izraz iz hvaležnega srca došlih čestitk, nam sporoči med drugim spomina vredno vest, s kako izvrstnim uspehom so rajni knez dovršili svoje višje bogoslovne študije.

Naročilu z dne 12. septembra 1898 v zadušnicah povodom smrti cesarice Elizabete je pridejan žalostni govor, prednašan dne 16. septembra 1898 v mariborski stolnici (str. 376—398). Pretresljivi govor polaga trojni iz nesmrtnic spleten venec

na grob prerano nam vzete vladarice, ko jo slika kot vzor vernopobožne krščanske žene, dobrotljive matere revežev in vzgledne junakinje v trpljenju.

Privzeto je nemško zbirko tudi latinsko besedilo okrožnice Leona XIII z dne 25. maja 1899, *Annun sacrum*, o posvetitvi vsega človeštva presv. Srcu Jezusovemu (str. 452—459), ki je bila v prvi knjigi priobčena samo v slovenskem prevodu. Nadalje pastirski list z dne 30. novembra 1899 o napovedi in o slavitvi svetega leta 1900 obenem z nemškim prevodom apostolskega napovednega pisma papeža Leona XIII *Properante ad exitum saeculo* z dne 11. maja 1899 (str. 469—484); v slovenski izdavi je bil le pastirski list z okrožnico *Tametsi futura* z dne 1. novembra 1900, pisan dne 20. januarja 1901 o napovedi in pripravi za sveto leto v domači škofiji. Na novo je sprejet pastirski list vseh avstrijskih škofov, poslan duhovnikom meseca novembra 1901, o potrebni oborožbi z duhovnim orožjem za uspešno vojskovanje v sedanjih bojih (str. 603—611); enako adresa avstrijskega episkopata, poslana svetemu Očetu dne 29. junija 1901, o časovnih razmerah, in odgovor Leona XIII z dne 4. decembra 1901 (str. 612—616).

Poleg obojnega pastirskega lista avstrijskih škofov — za duhovščino in za vernike — od meseca novembra 1901 o ustanovitvi katoliškega vseučilišča v Solnogradu je na novo priobčeno tozadevno pismo občnega škofovskega zbora na Dunaju, poslano dne 18. novembra 1901 svetemu Očetu, in odgovor nanj z dne 30. aprila 1902, v katerem papež Leon XIII toplo priporoča važno podjetje, — kakor tudi navodilo, dano v tej zadevi za domačo škofijo dne 15. julija 1902 (str. 660—683).

Prav dobrodošli bodo zgodovinarjem sestavki o znamenitih dogodkih zadnjih let. Tako o petindvajsetletnici papeštva velikega Leona XIII (1903), gledé na katero so razen pastirskega lista z dne 18. januarja 1903 sprejeta vsa pripravljala naročila z dne 1. junija 1901, 10. januarja in 25. marca 1902 zastran posebnih molitev in milih darov za svetega Očeta, kakor tudi podrobna poročila, kako se je srebrni papeški jubilej praznoval po škofiji v društvih, na šolah, zlasti v stolnici dne 3. marca 1903, kjer so opravili prevzvišeni nadpastir zahvalno službo božjo ter jo zaključili z ognjevitim nagovorom o vrlinah in zaslugah slavljenca Leona XIII (str. 617—624 in 683—713).

Povodom izpremembe na papeškem prestolu leta 1903 je poleg dotičnih listin (pismo apostolske nunciature dunajske o smrti Leona XIII in odgovor nanj, naročila zastran mrtvaških opravil po rajnem in zastran zahvalne službe božje za novega papeža Pija X) priobčen govor prevzvišenega nadpastirja v spomin umrlemu Leonu XIII, kratek pa temeljit pregled črez njegovo slavno delovanje, govoren po slovesnih mrtvašnicah v stolnici dne 18. julija 1903 (str. 713—736).

Trojni jubilej znamenitega leta 1908 je obširno opisan. Pastirski list z dne 25. februarja 1908 govori v uvodu o 50letnici prikazovanj brezmadežne Matere božje v Lurdu, potem pa jasno in pregledno slika življenje in delovanje zlatomašnika-papeža Pija X. Privzeto je slavnostno pismo avstrijskih škofov svetemu Očetu povodom zlatomašniškega jubileja, in pa zahvalni odgovor svetega Očeta na čestitke avstrijskih romarjev v avdijenci dne 17. novembra 1908 (str. 922 do 960).

Uvaževanja vreden je odstavek o bisernem jubileju vladanja cesarja Franca Jožefa I (str. 961—1000). V pastirskem listu z dne 4. oktobra 1908 so naštetí nadnaravni in naravni vzroki, ki nas nagibljejo k ljubezni, spoštovanju in pokorščini do sedanjega vladarja avstrijske monarhije, tako zlasti njegova vernost, pravičnost, modrost, radodarnost. Za tem listom je priobčeno vdanostno pismo avstrijskih škofov presvetlemu cesarju z dne 26. novembra 1908. Potem zvemo, kako

se je vršil sprejem deputacije avstrijske katoliške duhovščine dne 26. novembra 1908, ko se je cesar Franc Jožef I očitno in slovesno imenoval »zvestega sinu katoliške Cerkve«. In poleg cesarske zahvale avstrijskim narodom z dne 4. decembra 1908 je objavljeno podrobno poročilo o slavitvi cesarjeve bisernice dne 2. decembra 1908 v Mariboru in o sklepni slavnosti trojnega jubileja v mariborski stolnici dne 8. decembra 1908.

Šestnajst najznamenitejših listov je izšlo obenem z glavno knjigo posebej v šestih zvezkih, ki so bili v več izvodih poslani dušnim pastirjem po mestih in trgih lavantinske škofije, da jih razdele med vernike. (Prim. Literarischer Anzeiger. Graz, Jahrg. XXIV Sp. 290; Jahrg. XXV Sp. 23, 59, 130, 192. — Voditelj XIII (1910) 277 in 370; XIV (1911) 91). Naslovi teh odtisov so naslednji:

1. »Gotteswerk ist unsere heilige katholische Kirche«. (Pastirski list z dne 18. januarja 1893 o resnici, da je naša sveta katoliška Cerkev božja naprava po svoji ustanovitvi in razširjavi, po svojem trajnem obstanku, po svojih lastnostih in posebnostih. Str. 165—196).

2. »St. Josephs Würde und Macht, Verehrung und Nachahmung. — Die heiligste Familie der Welt und der gnadenvolle Verein der hl. Familie von Nazareth.« (Pastirska lista z dne 23. januarja 1892 o češčenju in posnemanju sv. Jožefa, in z dne 26. januarja 1894 o sveti Družini nazareški. Str. 133—154 in 196—215).

3. »Die Engel und ihr glorreicher Anführer St. Michael.« (Pastirski list z dne 16. januarja 1898 o angelih, zlasti o njih slavnem vodniku sv. nadangelu Mihaelu. Str. 311—363).

4. »Jesus Christus unser Herr und Heiland: Weihe der Menschheit an sein hochheiliges Herz. — Die Jahrhundertwende, Ihm geweiht, der da lebt, regiert und befiehlt. — Sein größter Triumph auf Erden, die glorreiche Auferstehung von den Toten. — Verehrung seines heiligsten Herzens.« (Pastirski listi: z dne 9. junija 1899 o posvetitvi človeškega rodu presv. Srcu Jezusovemu; z dne 14. januarja 1900, posvečen ob nastopu novega veka in svetega leta kralju kraljev, Kristusu Bogu-človeku, ki živi, kraljuje in zapoveduje; z dne 25. marca 1901 o najvišjem zmagovalstvu Jezusa Kristusa, o njegovem častitljivem vstajenju; z dne 19. januarja 1902 o najsvetejšem Srcu Jezusovemu. Str. 459—469; 484—519; 541—588 in 624—660).

5. »Maria die jungfräuliche Mutter Gottes: Sei begrüßt, du Gnadenvolle! — Deine Seele wird ein Schwert durchdringen! — Ganz schön bist du, und eine Makel ist nicht an dir! — Du Königin des hochheiligen Rosenkranzes, bitte für uns!« (Pastirski listi: z dne 26. januarja 1896, razlaganje molitve »Češčena Marija«; z dne 11. februarja 1899 o sedmerih bolečinah Matere božje; z dne 11. februarja 1904 o brezmadežnem spočetju preblažene Device Marije; z dne 2. februarja 1905 o presvetem rožnem vencu. Str. 235—280; 411—444; 737—773 in 785 do 828).

6. »Vier zeitgemäße Hirtenschreiben: St. Bonifatius, der Apostel der Deutschen. — Würde und Bürde des Lebensberufes. — Christliche Vaterlandsliebe. — Kampf gegen ein dreifaches Zeitübel.« (Pastirski listi: z dne 10. februarja 1906 o svetem Bonifaciju, na čigar mestu stoji v slovenski zbirki poslanica z dne 9. februarja 1906 o življenju in delovanju sv. Cirila in sv. Metoda; nadalje z dne 20. januarja 1907 o poklicu ali stanovskem križu; z dne 16. januarja 1910 o krščanski ljubezni do domovine; z dne 13. novembra 1910 o boju zoper trojno časovno zlo, namreč versko nevednost, javno nenravnost in predržno upornost proti višji oblasti. Str. 843—865; 893—913; 1022—1048 in 1048—1063).

Pastirski listi, priobčeni obenem s »Send- und Lehrschreiben« v imenovanih — zlasti prvih peterih — zvezkih so z več drugimi vred temeljite znanstveno-poučne dogmatične monografije.

Njih vsebina je bogata in jedrnata, dotični predmet je celotno in vsestranski obdelan, nauk svete Cerkve je jasno načrtan in s polnoveljavnimi dokazi podprt, o raznih mnenjih učenjakov je izrečena dobro premišljena, na tehtne vzroke se opirajoča sodba. Vglobi se n. pr. v razpravi o Jezusu Kristusu in Materi božji, o Cerkvi in papeštvu, o angelih . . . in našel boš večinoma vse, kar treba katoličanu vedeti o teh verskih predmetih!

Sveto pismo je skozinsko izdatno in prav srečno porabljeno: malone sleherno tezo utrjuje in razjasnjuje po več svetopisemskih poljudno razloženih navedkov, zlasti iz listov globokoučenega misleca sv. apostola Pavla. Med biblične dokaze so vpleteni izreki cerkvenih učenikov in pisateljev, zgodovinski zgledi in dogodki, lastna razmotrivanja pisateljeva, in pridejane so mnogotere naobračbe naukov na posamezne stanove in na razne razmere vsakdanjega življenja. In ker je jezik v vsej knjigi izbran in govorniški vznesen, se vse poslanice beró prav gladko in čitatelja ne utrudijo. Pa pred drugimi ugajajo kakor po vsebini tako po obliki pastirski listi o sveti katoliški Cerkvi, o sv. Jožefu, o Srcu Jezusovem in o križu poklica.

Prav dobro služijo slovstveni podatki pod črto, v katerih je zaznamovano vse najboljšo, kar se je o dotičnem predmetu pisalo v novjšem času. Pri bogatem navedenem slovstvu o Srcu Jezusovem bi bilo še omeniti delo našega rojaka jezuita Tomaža Lempl: *Das Herz Jesu. Eine Studie über die verschiedenen Bedeutungen des Wortes »Herz« und über den Gegenstand der kirchlichen Herz-Jesu-Andacht.* Herausgegeben von Hieronymus Noldin S. J. Brixen, 1909. V tej študiji zastopa Lempl mnenje, da pri češčenju Srca Jezusovega pomeni »srce« ne le telesno srce, marveč poleg tega še vse drugo, kar je v zvezi z moralnim delovanjem, n. pr. živčevje, dušo z razumom in voljo in z drugimi zmožnostmi. Za njo je rajni učenjak porabil velik del svojega življenja, ni pa doživel njene izdave.

Poleg dogmatičnih listov je mnogo drugih, med njimi tudi več skupnih poslastic vseh avstrijskih škofov, ki segajo v vsakdanje življenje in se tičejo prevažnih nraštvenih in družabnih vprašanj, kakor so: katoliška društva (str. 101 nsl.), vzgoja mladine v domači hiši in v javnih šolah (str. 196 nsl., 870—875), volitve v javna zastopstva (str. 92—101, 913 do 921), gibanje »proč od Rima« (str. 829—843), svobodna šola (870—875), preosnova zakonske zveze (865—870, 883—892), domoljubje in izseljevanje (1022—1048). Pastirski list avstrijskih škofov z dne 13. novembra 1910 o boju zoper trojno časovno zlo (str. 1048—1063) je sprejet v prvotnem besedilu in z odstavki o modernistih in o gonji zoper »boromejsko encikliko«, ki so bili v skupni izdavi črtani. — V teh skrbno izdelanih pismih so začrtana zanesljiva navodila in trajno veljavna načela, katerih se naj držijo katoliški duhovniki in laiki v resnih bojih in v deloma prav žalostnih razmerah, kakor se pojavljajo v sedanjih časih.

Tako je nova knjiga prava zakladnica, v kateri bo zlasti duhovnik našel vse polno dragocenih misli za svoje govore in spise, ter obilno pripravnih pripomočkov, kakor za lastno izobrazbo, tako za javno delovanje.

Čim skrbneje jo bo kdo rabil, tem več mu bo koristila, kar bo popolnoma v smislu besed prevzvišenega izdajatelja, zapisanih v uvodu h knjigi (str. 4): »Zur innigen Befriedigung und zur vollen Entlohnung jedweder bei der Herausgabe des vorliegenden Buches gehabten geistigen und materiellen Mühewaltung würde es mir gereichen, wenn ich den vielliebten Diözesanen des geistlichen und weltlichen Standes mit diesem Epistelbuche für Zeit und Ewigkeit recht viel nützen könnte.«

Knjiga, ki je lepo opremljena, razločno tiskana in skrbno otrebljena tiskarskih pogreškov, je bila založena v 500 izvodih. Prejeli so jo v dar vsi župnijski uradi v škofiji za svoje knjižnice, v knjigotrstvu je le izjemoma dobiti za 6, v usnje vezana za 10 K.

Dr. J. T.

Mladeničem. 2. zvezek: Življenje po veri. Spisal † Anton Bonaventura, škof ljubljanski. 1910. (Cena 1 K 20 v.)

Znani nam pisatelj skuša zadelati veliko vrzel v našem slovstvu s spisi, kakršnih imajo drugod že v izobilju, a pri nas se jih radi tuintam kočljive vsebine nihče ni prav upal lotiti. Saj moramo žalibog pritrditi: »Ali ni res, da se duhovni, posebno misijonarji zasramujejo očitno po brezbožnih časopisih najbolj sirovo ravno takrat, kadar se predrznejo šibati razuzdanost? In kdaj so brezbožniki... mene najbolj grdili... po vsej Evropi, v vseh jezikih...? Ravno takrat, ko sem bičal javno nesramnost v Ljubljani in sem branil neomadeževanost zakonskega življenja« (Str. 105). Toda škof se tega ni ustrašil. Ljubezen do mladeniških duš, zavest, da so fantje še vse premalo poučeni o dušnem, telesnem in spolnem razvoju svojega življenja, mu je narekovala imenovano poljudno-moralno knjižico.

Vsebino napoveduje mladeniču v uvodu: »V tem zvezku Ti razvijam vse dolžnosti Tvojega življenja, opozarjam Te na razne sovražnike in nevarnosti, ki Ti prete, podajam Ti zmagovavno bojno orožje, govorim Ti o družini, o društvu in o domovini.« Avtor, ki iz svojega dušnopastirskega delovanja predobro pozna mladeniča, je spisal knjigo z veliko ljubeznijo, z odkritim navdušenjem. Logično sledi misel za mislijo, nadpis pred odstavki še olajšuje branje. Ko prideš do konca, priznaš, da je pisatelj dosegel namen, ki ga sam izraža: »Hotel sem Ti, dragi moj mladenič, stare in vendar vedno nove resnice podati v novi obleki in v drugi zvezi; posebno točno sem Te hotel poučiti... o čistosti in nečistosti, o treznosti in pijanstvu« (str. 135). Knjigo bere s pridom tudi vsak nemladič, porabna je zlasti pri stanovskih naukih za fante. Kako pristrčno jim govori nadpastir: »Mladiči! jaz Vas branim in zatrjujem, da boste sedanji mladeniči s Svojim možatim in odločnim nastopom, s Svojo spretnostjo in gibčnostjo, pa tudi s Svojim veseljem, popolnoma treznim in čistim življenjem madeže nesrečnih poprejšnjih mladeničev popolnoma izbrisali ter pridobili dobro, častno in slavno ime Sebi, slovenskim mladeničem in slovenskemu rodu« (str. 189). Da se izpolni ta želja, seznamimo fante s to knjigo! Če je »Zlata knjiga« njihov katehizem (gl. Vod. 1910, 369) je »Mladeničem« nekaka razlaga tega katehizma.

J. L.

Osmero blagrov ali nauk o srečnem življenju. Spisal Anton Kržič. Druga, pomnožena izdaja. Ljubljana, 1910. Samozaložba. Prodaja Katol. Bukvarna. Tisk Katoliške tiskarne. Cena K 1.60, vez. K 2.

To je naslov knjige, ki je izšla prvikrat l. 1887 v Družbi sv. Mohorja kot: »Osmero blagrov na svetu ali dolga pridiga za kratkočasno življenje«. Obravnava prikupljivo najaktualnejši problem človeškega življenja, srečo,

časno in večno, ki je mogoča le na podlagi čednosti, poveljanih v gorski pridigi. Zato pa razpravlja vsestranski o ubožstvu in bogastvu, o žalosti in veselju, o zdravju in temperamentu, o blagosrčnosti in mož-besedi, o čistosti in njenem nasprotju, o miru in odločnosti, o veri in potrpljenju ter vseh sorodnih čednostih in strasteh. Knjiga je res kakor dolga, a nikakor ne dolgočasna, ampak mikavna in vesela pridiga. Ne beri je vse naenkrat; velik užitek boš imel, če jo čitaš in premišljuješ večkrat, po odstavkih, ki jih je vseh 75. Teorijo prepletajo mični zgledi iz vsakdanjega življenja. Pisatelj imenuje po pravici svoje delo »šolo sreče«, v kateri se učimo »številu veselih dni si povekšati, množiti in po mogočnosti zagotoviti« (str. 4). Knjiga bo s svojimi praktičnimi nauki in dokazi prav prišla tudi v pridigah in krščanskih naukih. J. L.

Religion und Volkswohl oder Volkswirtschaftliches Leben seit der Reformation. Beleuchtet von Dr. Ludwig Psenner, Präsident des christlich-sozialen Vereines in Wien. Graz 1910. Ull. Mörsers Buchhandlung (J. Meyerhoff). 8° (IV u. 126). Preis K 1.60.

Poljudno pisana knjižica, namenjena za pouk širjega občinstva. S tega stališča je treba presojati metodo in vsebino. Uporabiti pri oceni merilo strogo znanstvene razprave bi ne bilo primerno niti upravičeno, ker pisatelj ni imel tega namena, temveč zasleduje poljudno izobraževalno in obenem apologetično tendenco. Pokazati namreč hoče vpliv religije ne samo na moralno, temveč tudi na politično in gospodarsko življenje. V to svrhu nakratko razpravlja o razmerah pred krščanstvom in o pretvorjenju sveta po katoliški cerkvi, osobito v srednjem veku. Nato govori obširno o vzrokih, činiteljih in razvoju reformacije na Nemškem ter o njenih nasledkih na znanstvenem, juridičnem, političnem, moralnem in narodno-gospodarskem polju.

Ker se Angleška kaj rada proslavlja kot nekaka vzor-država, se pisatelj natančneje peča z angleškimi razmerami in s hudim razdejanjem, ki ga je protestantovska reformacija posebno v ekonomskem oziru povzročila v Britaniji. Ta del knjige je najbolj zanimiv in ga bo s pridom čital tudi tak, ki je v teh vprašanih sicer že bolj verziran.

Končno sledi kratka obramba katoliške cerkve zoper razna natolcevanja, kakor da bi bila sovražna znanstvu, napredku in omiki, netolerantna ter bi imela na svoji vesti srednjeveško inkvizicijo in podpiranje praznovanja.

Velezaslužni in v teoretičnem kakor tudi v praktičnem krščansko-socialnem delu osiveli predsednik krščansko-socialnega društva na Dunaju nam je s to brošuro podal knjižico, katera se ne da samo prijetno čitati, temveč je tudi obenem pripravno izobraževalno sredstvo zoper moderne laži in krepko orožje za obrambo katoliške cerkve. Hohnjec.

Wo steht unsere heutige Predigt? Eine homiletische Zeitfrage von Mons. Fr. Stingeder. Druck u. Verlag des kath. Presbvereines. Linz. 8° (200) K 3.60.

Bivši stolni pridigar v Lincu msg. Stingeder, sloveč cerkveni govornik, je izdal že več izvrstnih pridigarskih del, ki so izšla v mnogih izdajah. Veliko pozornost in zanimanje je vzbudila 1907 njegova študija: die Zeitung auf der Kanzel. Lani (1910) je izdal 200 strani broječo knjigo o

stanju današnje pridige. V tem delu ostro prijemlje takozv. pridigarški optimizem, ki trdi, da se pridigarjem ni treba posebno pripravljati, češ, da je vse odvisno od božje milosti, sklicevaje se na 1 Kor 2, 1; 2 Kor 4, 2; Mt 10, 19. Zavrača pa tudi pesimizem, ki trdi, da dandanašnji ni pridiga več času primerna, češ, da jo je izpodrinil časopis. St. pravi: »Pridiga ima tudi danes še mnogo več moči in privlačne sile, kakor se splošno misli.« Zelo graja pridigarske časopise, ki jih dolži, da so krivi dekadence današnje pridige: »Den schweren Vorwurf erheben wir also gegen diese Organe, daß sie für die genannten üblen Folgen mit verantwortlich sind, weil sie bedenklich die Formen des heutigen Fabriksbetriebes und der modernen Industrie nachahmen, und anstatt abzumahnern, zu geistloser, gedankenloser Reproduktion eher aufmuntern und einladen... Es gehört eine schon gekräftigte Natur und eine bereits gewonnene Festigkeit der Haltung dazu, um nicht Schaden zu nehmen, wenn man, wie bei der Lektüre dieser Zeitschriften geschieht, von einer Stilart in die andere, von einem genus dicendi ins andere geworfen wird.« Ostro obsoja tudi mnoge izdane pridige, ki povečini podajajo blago dvomljive vrednosti, ako tudi nosijo na naslovni strani mnogoobetajoč naslov »Musterpredigten«. Lepo opisuje razmerje pridige do Svetega pisma; navaja besede znanega homileta škofa Kepplerja, ki pravi, da se človeka polasti domotežje po onem starokrščanskem cerkvenem govorništvu, ki je razširjalo tako blagodejen vonj po Svetem pismu. Sedaj se podajajo citati, suhi, iztrgani citati iz biblije, ki često niso v nikaki pravi zvezi s pridigo. Ostro pobija udomačene fraze v pridigi in uvaževanja vredne so pisateljeve misli o poljudnosti pridige. V tretjem delu povdarja poglobitev homiletičnega študija na bogoslovnih učiliščih in daje praktične nasvete za vstanovitve homiletičnih seminarjev na univerzah. Končno navaja določbe tridentinskega koncila glede pridige in poznejše določbe, ki jih je izdala sv. Stolica o cerkvenem govorništvu. Na več mestih v knjigi graja pisatelj površnost in malomarnost v pripravi za pridigo, ostane pa vedno pravičen in podpira svoje trditve z nepobitnimi dokazi. Posebno se ozira na Kepplerja, Meyenberga in druge homilete. Branje te knjige more prinesiti mnogo koristi.

Fr. Žužek.

Hansjakobove pridige.

1. **Kanzelvorträge** für Sonn- und Feiertage. Gehalten in der Kirche St. Martin in Freiburg von Pfarrer Heinr. Hansjakob. Dritte vermehrte und verbesserte Auflage. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung 1910, gr. 8° (XII, 556) K 9.60; geb. K 11.28.

Hansjakob, župnik friburški (roj. l. 1837 v Haslachu na Badenskem) slovi po svojih pripovednih spisih kot poljuden, izviren in vsestransko izobražen pisatelj. Iste vrline mu moramo v polni meri priznati tudi kot homiletu. Kot dolgoleten, praktičen dušni pastir in priznan cerkveni govornik je začel izdajati l. 1887 najprej svoje postne pridige kakor: Die wahre Kirche Jesu Christi, die Toleranz und die Intoleranz der kathol. Kirche, Jesus von Nazareth, Meßopfer, Beicht und Kommunion, die Wunden unserer Zeit, Sancta Maria. Občno pozornost so zlasti vzbudile njegove dogmatične pridige o tretji božji osebi »Der heilige Geist«. Leta 1899 je izdal »Kanzelvorträge«, pridige za nedelje in praznike, ki so izšle po 10 letih že v 3. izdaji. Homiletika zahteva, da bodi pridiga času pri-

merna, in to lastnost imajo Hansjakobove pridige skoz in skoz. Na podlagi nedeljskih perikop, v obliki višje homilije, obravnava ravno tiste verske resnice in vprašanja, ki so dandanes najbolj aktualna; istotako se ozira tudi na socialno vprašanje. Smer teh pridig je apologetična, zlasti poudarjajo resnice, ki jih današnji verskoplitvi protestantizem najbolj napada. Dokazi so kratki in jedrnat, vzeti ponajveč iz modroslovja in naravoslovja, podprti z mnogimi izreki. Vsi ti govori so globokopremišljeni, poudarjajo vsepovsod tudi praktično stran krščanskega življenja.

2. **Zeit und Kirche.** Kanzelreden für alle Sonntage des Kirchenjahres. Zweite verbesserte Auflage. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung 1910 gr. 8° (X, 360) K 6.36, geb. K 7.92.

Ta zvezek Hansjakobovih pridig je nadaljevanje prejšnjih »Kanzelvorträge«. Njihov namen je označen v predgovoru, kjer piše pisatelj: »Ich habe den vorliegenden Predigten den Titel gegeben »Zeit und Kirche«, womit ich besagen will, daß in denselben vorab die Lehre der Kirche den religiös-sittlichen Anschauungen unserer Zeit gegenüber geltend gemacht und verteidigt wird.« Kar smo rekli o prejšnjih, velja v polni meri tudi o teh pridigah, samo da stopa apologetična smer še bolj v ospredje. Tako na primer dokazuje božje bivanje, božanstvo Kristusovo, nesmrtnost duše, božjo ustanovitev sv. cerkve, resničnost pekla in nebes itd. Posebnost Hansjakobovih pridig je ta, da nimajo shematične razdelitve: uvod, veliki stavek, prestop, razprava in sklep; pisatelj navaja tudi svoje vzroke. Prav lahko pa se da temu odpomoči, vsak si pridigo sam razdeli v posamezne dele.

3. **Jesus von Nazareth,** Gott in der Welt und im Sakramente. Sechs Vorträge. Vierte verbesserte Auflage. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung 1910. gr. 8° (VIII, 88) K 1.92, geb. K 2.88.

Ta zbirka duhovitih govorov dokazuje v treh pridigah, da je Kristus pravi Bog in ustanovnik sv. cerkve, v poslednjih treh pa prehaja na zakrament sv. Rešnj. Telesa. Govori o ustanovitvi sv. zakramenta, o sv. obhajilu in o dolžnostih, ki jih imamo do Najsvetejšega zakramenta. Tvarina je mojstrsko obdelana, a zahteva izobraženo občinstvo.

4. **Sancta Maria.** Sechs Vorträge. Vierte verbesserte Auflage. Freiburg 1910. Herdersche Verlagshandlung (VI, 104) K 2.16, geb. K 3.12.

Ta zbirka pridig je krasna apologija Marijinega čiščenja. Pisatelj navaja mnogo historičnih dokazov in izrekov sv. cerkv. očetov in slavnih mož. Globoko premišljeni in psihologično utemeljeni govori so naslovljeni: die Mutter Gottes, die Mutter und der Sohn, die Mutter und das Kreuz, Maria unsere Mutter, Maria und ihre Verehrung, Maria und ihre Verherrlichung.

5. **Die Gnade.** Sechs Fastenvorträge. Freiburg, Herdersche Verlagshandlung 1910 (VIII, 64) K 1.56, geb. K 2.40.

V poljudni, lahko umljivi besedi razlaga pisatelj najtežjo tvarino krščanskega nauka, milost božjo, nje bistvo in delovanje v duši človekovi, sv. zakramente kot znamenja milosti, molitev in sv. zakramente kot sredstva, studenec milosti.

Navedene pridige, pa tudi vsa druga homiletična dela Hansjakobova prav toplo priporočamo; vse, kar je izšlo izpod njegovega peresa je duhovito in globoko premišljeno, zanimivo in obenem uporabno. *A. Tkarc.*

Predigten von Alban Stolz. Zweiter Band: Predigten für die Sonntage des Kirchenjahres. Aus dem Nachlaß herausgegeben 8° (XII u. 582) Freiburg i. B. & Wien 1910. Herdersche Verlagshandlung. K 6.—, geb. in Lwd K 7.20.

Nemško slovstvo je zelo rodovitno na pridigah, ki pa dostikrat niso uporabne; polne so raznih fraz, najti je mnogo besed, a malo zrnja. Od teh se zelo razločujejo in odlikujejo pridige, znanega pisatelja A. Stolza. Njegove poljudne spise, ki imajo po večini namen, poglobiti in ohraniti pristno krščansko življenje med ljudstvom, je izdala slavna Herderjeva tvrdka v 19 zvezkih. In ko je izdala tudi njegovih cerkvenih govorov prvi zvezek, je njihov urednik v uvodu pisal: »Če pa bodo te pridige ugajale, bi znal še eden ali drugi zvezek prvemu slediti.« Pridige so res vsestransko ugajale in zato je prišel na dan tudi drugi zvezek, kateremu se bo pridružil še tretji prazničnih in raznih priložnostnih govorov in v dodatku z zbirko najlepših mest iz neobjavljenih pridig.

Da so A. St. pridige bile z veseljem sprejete, ni čudno. Kakor v drugih njegovih spisih, se tudi v pridigah kažejo vse vrline njegovega peresa. Priprosto in jasno razklada verske resnice na zelo poljuden način. Tudi najnavadnejše resnice zna tako zanimivo, vsestransko in v srce segajoče obdelati, da ne morejo ostati brez sadu za življenje. Vidi se, da je veliko skusil v življenju, da je dobro poznal ljudsko dušo, njene dvome, slabosti, težnje in napake. Zdi se mi Alban Stolz nekoliko podoben našemu Slomšek, a vendar so Slomšekove pridige še bolj poljudne in v srce segajoče, jezik vzvišenejši in lepši, ker A. Stolz je včasih v svojih izrazih — skoro bi rekel — robot.

Škoda je, da pri svtopisemskih citatih niso navedena dotična mesta, iz katerih so vzeta, ker je s tem vporaba zlasti za Nenemce nekoliko otežkočena. Tudi rek je naveden le tuptam. Ker v zapuščini ni bilo najti za vsako nedeljo posebne pridige, so vzete za dotične nedelje pridige drugih nedelj, ki so po vsebini vsaj nekoliko sorodne z evangeljem.

Kakor so drugi spisi A. St. za čitatelja bogata zakladnica dragocenih biserov, prevažnih naukov, so za pridigarja njegove pridige prav dobro uporabna zakladnica, ki mu nudi kleno zrno in daje zgled, kako se priprosto, poljudno in hkrati duhovito razlaga božja beseda. A. S.

Die Andacht zum göttlichen Herzen Jesu, erläutert für Priester und gebildete Laien von Moritz Meschler S. J. Dritte vermehrte Auflage. 12° (IV u. 270) Freiburg 1910, Herdersche Verlagshandlung. K 1.50, geb. in Lwd K 2.28.

V pričujoči knjižici razpravlja znani pisatelj M. Meschler najprej o cerkvenih pobožnostih sploh, potem o predmetu in bistvu pobožnosti do presv. Srca, o njeni zgodovini in o njenih sadovih. Knjižica zavzema v bogati literaturi o presv. Srcu brez dvoma eno izmed prvih mest in bodi zato priporočena.

1. **Clericus devotus.** Orationes, Meditationes et Lectiones sacrae ad usum sacerdotum ac clericorum. Accedit extractum ex Rituali Romano. Editio secunda recognita et aucta. Friburgi Brisgoviae. B. Herder. 24° (XVI et 572). K 2.28; lig. K 2.88 et K 3.86.

2. **Accessus ad altare et recessus** seu preces ante et post celebrationem missae. Editio quinta, castigata et aucta. Friburgi Brisgoviae. B. Herder 1910. 16° (VIII et 192). K 1.44; lig. K 2.04 et K 3.—.

1. V kratkem času je izšla druga, pomnožena izdaja knjižice »Clericus devotus«, ki sem jo naznanil lansko leto (Vod. XIII (1910) 277). Obseg je narastel za 84 strani. Pridejan je nov (tretji) način priprave na sv. mašo in zahvale po sv. daritvi, več molitev za obiskovanje najsvetejšega zakramenta, 20 premišljevanj, okrožnica Leona XIII o rožnem vencu, sedmero starih himn na čast Matere božje, nekaj molitev kartuzijanca Dionizija in popolna zbirka z odpustki obdarjenih zdihljejev. V novi, izpopolnjeni obliki odgovarja knjižica še boljje svojemu namenu in bodi znova priporočena!

2. Knjižica »Accessus ad altare et recessus« se odlikuje po bogati in mnogovrstni vsebini. Na čelu stoje lepi opomini za mašnika, potem slede priprave in zahvale za vse dni v tednu, priprava in zahvala iz rimskega misala in druge od cerkve odobrene molitve. Kakor vsebina, tako priporoča knjigo tudi priročna oblika in razločen, lahko čitljiv tisk.

Lukman.

Das Meßbuch der hl. Kirche (Missale Romanum) lateinisch und deutsch mit liturgischen Erklärungen. Für Laien bearbeitet von P. Anselm Schott aus der Beuronener Benediktiner-Kongregation. 14. vermehrte und verbesserte Auflage. Freiburg i. Br. Herdersche Verlagshandlung. 148 × 104 × 20 mm (XXXII u. 786 u. [223]). Geb. von K 5.28 aufwärts.

Oremus! Kleines Meßbuch zum Gebrauche beim öffentlichen und privaten Gottesdienste. Nach P. Anselm Schott O. S. B. bearbeitet von einem Benediktiner der Beuronener Kongregation. Vierte Auflage. Freiburg i. Br. Herdersche Verlagshandlung. 125 × 85 × 15 mm (XX u. 822). Geb. von K 3.60 aufwärts.

Navedeni knjižici imate namen, seznaniti laike z dragocenimi zakladi, ki jih vsebuje mašna knjiga sv. cerkve, in jim omogočiti, da se tesno združijo s celebrantom. Da je pokojni p. Schott († 23. aprila 1896) zadel pravo, je najboljši dokaz dejstvo, da je prva knjiga razširjena že v 120.000, druga pa 20.000 izvodih. Ne morem si kaj, da ne bi izrekel tukaj neke želje. Ali bi ne kazalo, da bi izdala naša Družba sv. Mohorja, ki je poslala že toliko molitvenikov med ljudstvo, enkrat tudi molitvenik prirejen po cerkvenih liturgičnih knjigah, kakor je storila lani nemška Jožefova družba? Pridobila bi si s tem zahvalo mnogih.

Lukman.

Ant. Foerster op. 19. Druga zbirka Marijinih pesmi: **Dvanajst Marijinih pesmi** za 4 neenake glasove ali za 1 glas z orglami. — Katol. Bukvarna v Ljubljani. Cena partituri K 1.80, glasovom po 40 vin.

Priznati moram, da sem se v nekem oziru šele zadnja leta docela k Foersterju »izpreobrnil«, zato pa sedaj tem temeljitejše. V vsaki novi zbirki se mi zdi njegova muza pristrčnejša in milejša. Tu nadaljuje zbirko Marijinih pesmi, in pred vsem se mi zdi vredno opomniti, da so njih teksti mestoma izredno lepi; izvečine so Ant. Dolinarjevi (eden po G. Görresu), eden pa od Silvina Sardenka, le trije so starejši in splošno znani. Samo pri št. 9 ni imel srečne roke: v krasni skladbi motijo nerodne in celo napačne slovniške oblike besedila. — O skladbah samih ni treba drugega reči, kakor da kar »kriče« po zborih, ki bi jih naj proizvajali. Kakor bister studenček iz globokega vira, tako vro — se ti zdi pri nekaterih številkah — melodije in harmonije iz skladateljevega srca in sicer naravno in naivno, da meniš, da nihče ne bi mogel in smel kaj drugega zapisati, nego to, kar stoji tam: in to je ravno prava umetnost! Primerjaj šte. 1—3, 6, 7, 9—11. — Neumljivo mi je bilo

le, čemu je skladatelj na str. 1 v 1. taktu 4. sistema pustil vspeoredne oktave med sopranom in tenorjem. S. S.

Ioannes Pogačnik, op. XI: **Missa in honorem s. Iosephi**. Za 4 neenake glasove. Kat. Bukvarna v Ljubljani. Cena partituri K 1,60, glasovom po 40 v.

Pogačnik ni nagel in površen delavec. Navedena maša je missa brevissima et facillima, na videz najpriprostejša po motivih in fakturi, a delo je vseskozi solidno: vselej se ve, kaj skladatelj hoče. Razen par zaletov k tematični imitaciji je stavek vseskozi homofonski, in dasiravno se o moduliranju skoro govoriti ne more, vendar ostane maša vedno dokaj zanimiva ter diha iskreno pobožnost. Pohvaliti je še posebno naravna deklamacija testa. Vsled navedenih vrlin bi mašo posebno priprostejšim zborom prav priporočal. — Motijo pa močno nekatere tiskovne pomote, zlasti: str. 5 morata v 2. taktu e in fis v altu biti osminki, zato pa str. 6 vse note prvega akorda četrтинke. Pri Gloria bi mesto Moderato pač bilo treba predpisati Andante — izvzemši partijo Qui tollis. S. S.

P. Angelik Hribar: Cerkevna glasbena dela. I. zvezek: **Obhajilne pesmi** za mešani zbor. Cena partituri s 4 glasovi 3 K 60 v, posam. glasovom 40 v. — II, zvezek: **Adventne in božične pesmi** za mešani zbor. Cena partituri K 2,40, glasovi à 60 v. Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Bil je čin pietete napram rajnemu pevcu slave božje in Marijine, je pa tudi že bila potreba, da se je Katol. Bukvarna odločila izdati dela P. Angelikova v II. natisu in to v celotni izdaji. Pesmi same, povečini tako ljubke, da kar silijo v uho, a tudi v srce našega ljudstva, ne potrebujejo nikakšnega novega priporočila; najlepšega jim je dala priljubljenost pri pevcih-pevkah ter pri vernikih. Omenil bi samo, koliko je vredno za pevce, da je skladatelj znal tolikokrat in tako primerno menjavati eno- in dvospevne dele s četveroglasnim zborom. V št. 13. zvezka II. nastopa celo 3-glasni ženski zbor, a št. 16. je za moške glasove, česar naslov ne pove. — Orglavci bodo, zlasti če so glasovni materijal že močno obrabili, novo izdajo z veseljem pozdravili, tembolj, ker sta tisk in oprema lepa. S. S.

V.

Raznoterosti.

„Academia Velehradensis“ (gl. »Voditelj« 1910, str. 178—182) se je dne 1. avgusta l. 1910 formalno ustanovila; za predsednika je izvoljen rusinski lvovski metropolit Andrej Šeptickij. Člani »V. Akademije« so: a) ustanovni, ki plačajo enkrat za vselej vsaj 500 K, b) redni (vsako leto 12 K ali enkrat za vselej 250 K), c) podporni (5 K). V. A. je izdala že dve knjigi:

1. Acta II. Conventus Velehradensis. Praga 1910. Str. 176 + XL. Cena 8 K; redni in ustanovni udje V. A. so dobili knjigo brezplačno. V knjigi so zbrane učene razprave II. Velehadskega shoda; najvažnejše so: Palmieri, Nauk kievске duhovne akademije o brezmadežnem spočetju M. B.; Jugie, Bizantinski pisatelji po razkolu o brezmadežnem spočetju M. B.; Bocian, Važnost liturgičnih študij za unijo; Bukowski in Sucin, O epitimijah (časne kazni za greh); Ritig, Solov-

jev in Hrvati; Salaville, Teodor Studita o primatu; Malcev, Sledovi epikleze v latinski maši.

2. F. Snopek, Konstantinus-Cyrellus und Methodius. Glej oceno v tej štvi. »Voditelj« str. 178.

3. Palmierijev »Nomenclator litteraturae theol. russicae et graecae« se tiska; sredi letošnjega leta bode izšel I. zvezek.

Glasilo V. A. bodo »Acta Academiae Velehradensis«, ki bodo izhajala namesto dosedanjih »Slav. litterae theol.«

Naslov na A. V. je: Academia Velehradensis, Kromčříž, Morava. Posreduje tudi Dr. F. Grivec, Ljubljana (Semenišče).

Velehradski shod. Dne 27—29. julija se bode vršil III. Velehradski shod. Shod bode združen z občnim zborom »Velehadske akademije«. Na občnem zboru se bode definitivno izvolil odbor V. A. in se določil program njenega delovanja. Že zaradi tega bode shod izredne važnosti. Želeti je, da bi se shoda udeležilo tudi več Slovencev in Hrvatov. Od naše udeležbe je odvisen značaj in smer V. A. — Na shodu se bode izpopolnila in poglobila organizacija vsega dela za cerkveno zedinjenje; obravnavala se bodo zlasti praktična vprašanja. Kdor želi obiskati staroslavni Velehrad, naj ga obišče ob tej priliki, ko bodo tam zbrani odlični zastopniki raznih narodov in dežel. Udeležnikom priporočamo, da že pred shodom pristopijo k V. A. kot redni člani.

Pripravljenemu odboru priporočamo izredno previdnost. Pred dvema letoma se je proti II. Velehadskem shodu uprizorila velika intriga, ki je segala iz Peterburga skozi Berlin in Dunaj tja do Rima; očitalo se je, da ima shod panslavistične politične namene (gl. Voditelj 1909, str. 416). Tudi letos moramo biti pripravljeni na razna sumničenja od strani diplomacije in časnikarstva. Letos se bode najbrže pridružilo še sumničenje modernizma. V tem zmislu že nekoliko namigava »Theol. Revue« 1910, str. 619 v jako površni in diletantski oceni Urbanovega govora »De iis, quae theologi catholici praestare possint ac debeant erga ecclesiam russicam.« Letos se je to očitjanje pojavilo tudi v ruskem bogoslovskem časopisu »Strannik« (str. 263). Velika sreča za Velehadske shode je, da ni bil princ Maks z njimi nikoli v nobeni zvezi; ako bi bil z njimi v zvezi, najbrž ne bi bil tako daleč zašel.

Sicer pa daje ruski »Strannik« Velehadskim shodom najboljše izpričevalo proti očitjanjem panslavizma in modernizma. Za njih strogo katoliški in avstrijski značaj mu daje poroštvo že sam predsednik, lvovski metropolit A. Šeptickij. »Velehadsko akademijo« imenuje katoliški misijonski institut (str. 266). Velehadsko gibanje se mu zdi najboljši zaveznik avstroslavizma in najnevarnejši sovražnik slovanstva. »Ideja zedinjenja Slovanov na podlagi unije nikakor ni mrtvorojena iznajdba kakega kabinetnega misleca« (str. 267). »Naj torej pogine velehadska laž — in napreduje zedinjenje brez posredovanja Rima in Dunaja« (str. 268). Takega izpričevala smo lahko veseli; morebiti nam bode še dobro služilo. Tudi najbolj zagrizeni Rusi torej priznavajo, da je naše delo za zedinjenje resno, trezno in strogo katoliško, vredno zanimanja razkolnikov in podpore vseh katoličanov.

Dr. F. Grivec.

I.

Razprave.

1.

„Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam.“

Spisal dr. Fran Grivec, Ljubljana.

Slovesne besede Kristusove v evangeliju sv. Matevža 16, 17—19 so ustanovna listina vrhovnega poveljarstva in nezmotljivosti, obojna listina katoliške cerkve, nepremagljive braniteljice krščanskih verskih resnic. Katoliška cerkev, sezidana na skali sv. Petra, po svojem vidnem poveljarju nezmotno ohranja krščansko vero, zavrača in obsoja krivoverstvo in razkol. Umevno je torej, da se krivoverci in krivični uzurpatorji cerkvene oblasti (Focij, Cerularij) že od nekdanj borijo proti poveljarstvu rimskih papežev in v svoji onemoglosti izkušajo utajiti oblast, ki jih je obsodila. Razkolniki, protestantje, »starokatoličani« in v novejši dobi modernisti se na razne načine vojskujejo proti ustanovni listini rimskega papeštva. Kakor morski valovi, ki se brezuspešno zaletujejo v granitno skalo, drug drugega razbijajo in uničujejo, tako si tudi nasprotniki papeževne oblasti med seboj nasprotujejo. V novejši dobi modernisti in protestantje složno pobijajo starejše krive razlage in ugovore proti Mt 16, 17—19; radi priznavajo, da je edino katoliška razlaga tega mesta naravna in pravilna. A papeštva in cerkve vendar nočejo priznati; zato tajé pristnost ustanovne listine pri Mt 16, 17—19.

Lansko leto sta dva nemška modernista, profesorja dr. Jožef Schnitzer (Monakovo) in dr. Hugo Koch (Braunsberg) nastopila

proti primatu¹. J. Schnitzer je bil že prej obsojen zaradi modernizma. H. Koch je pa še le v svoji knjigi proti primatu izpovedal svojo modernistično vero z značilnimi besedami: »Diese Studie ist zum Bekenntnis geworden. — Wer das offen ausspricht, was er im ernstesten Antlitz der Vergangenheit geschaut, was sich ihm in stillen Stunden der Arbeit als Überzeugung aufgedrungen hat, entgeht dem furchtbarsten Anathem, das es gibt, — Anathem der beleidigten Wahrheit und des gequälten Gewissens« (str. IV). V teh besedah je očitno izražena modernistična zmota, da je osebno prepričanje in vest (zavest) najvišji kriterij in najvišja avtoriteta v verskih stvareh. Vendar H. Koch v svojem modernizmu še ni šel do skrajnih racionalističnih posledic in zato še ne taji naravnost pristnosti Mt 16, 17—19, ampak navaja proti primatu le zgodovinske ugovore (iz spisov sv. Cipriana). Schnitzer pa z drugimi modernisti (Loisy, Tyrell, Murri) in novejšimi protestanti odločno taji pristnost Mt 16, 17—19.

V naslednji razpravi se hočem omejiti samo na razlago besed »Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam« (Mt 16, 18); podati hočem I. pregled starejše protestantske in razkolniške in II. novejše protestantske in modernistične razlage.

I.

Do XIX. stoletja so protestantje večinoma še priznavali božanstvo Kristusovo in zanesljivost evangeljskih poročil. Priznavali so tudi pristnost Kristusove obljube Mt 16, 18. Ker so pa z Lutrom zavrgli vrhovno poglavarstvo rimskega papeža, so morali one Kristusove besede s prisiljeno in nenaravno eksegezo tako zavijati, da bi mogli zatajiti prvenstvo sv. Petra in rimskih papežev.

1. Že Luter je izkušal po svoje zavijati slovesno obljubo Kristusovo. Za besedami: »Et ego dico tibi, quia tu es Petrus« je Luter postavil piko; pri naslednjih besedah pa je po Lutrovi razlagi Kristus pokazal na skalo, ki je bila slučajno v bližini. Nekaterim starejšim protestantskim eksegetom (Schoettgen, Schulz, Chrysanter) je ugajal prvi del Lutrove razlage; drugi del so pa razlagali tako, da je Kristus tista skala, na katero bode sezidal svojo cerkev. Pri tem so se sklicevali na Pavlove besede: »Petra autem erat Christus« (1

¹ J. Schnitzer, *Hat Jesus das Papsttum gestiftet? Eine dogmengeschichtliche Untersuchung*. Augsburg 1910. Izšle so 3 izdaje, ki se med seboj bistveno ujemajo; citiram vedno le prvo izdajo (Schnitzer I).

J. Schnitzer, *Das Papsttum eine Stiftung Jesu?* Augsburg 1910. To knjigo citiram: Schnitzer II.

Hugo Koch, *Cyprian und der römische Primat*. Leipzig 1910.

Kor 10, 4) in »Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Jesus« (1 Kor 3, 11). Oba citata sta iz konteksta lahko umevna in ne nasprotujeta katoliški razlagi Mt 16, 18. Saj tudi katoličani priznavamo, da je Kristus prvotna podlaga sv. cerkve; ker je pa cerkev vidna družba, potrebuje tudi vidnega poglavarja, vidne podlage.

2. a) Druga protestantska razlaga uči, da je vera Petrova podlaga Kristusove cerkve. Še izmed novejših protestantov se nekateri izjemoma zatekajo k tej razlagi, n. pr. W. Schmidt (*Christliche Dogmatik II*, Bonn 1898, 479), Sohm (*Kirchenrecht I*, Leipzig 1892, 38) in Anglež A. Edersheim. Pri tem se sklicujejo na cerkvene očete. Cerkveni očetje so res večkrat razlagali te besede tako, da je Kristus svojo cerkev sezidal na vero sv. Petra, a obenem so priznavali, da je sv. Peter sam podlaga sv. cerkve; Petrova veroizpoved je namreč dala povod, da mu je Kristus obljubil prvenstvo.

b) Neka varianta te razlage je mnenje, da je sv. Peter zato podlaga sv. cerkve, ker je prvi oznanjal Kristusov evangelij, prvi zidal sv. cerkev. Izmed starejših protestantov so to mnenje zastopali Hammond, Camero; Rosenmüller, Bengel, Bloomfield i. dr.; izmed novejših pa Wieseler (*Chronologie des apostolischen Zeitalters*, Göttingen 1848, 585). Toda to mnenje očitno zamenjava temelj (fundamentum) z arhitektom.

3. Tretja razlaga trdi, da so vsi apostoli ali celo sploh vsi verniki podlaga sv. cerkve. Toda Kristus je prav razločno nagovoril sv. Petra samega: »Beatus es, Simon Bar Jona... Et ego dico tibi« (Mt 16, 17. 18).

Vse navedene razlage so tako nenaravne, da jih skoraj vsi novejši protestantski eksegeti odločno zametajo kot »protestantische Tendenzexegese«. Kristusove besede so tako jasne, da ne moremo dvomiti o njih pomenu, posebno še, če pomislimo, da jih je Kristus govoril po aramejsko (to je popolnoma gotovo) in za »Petrus« in »petra« rabil isto aramejsko obliko »Kefa«.

Pravoslavni Rusi in Grki ne morejo s protestanti tajiti božanstva Kristusovega in dvomiti o zanesljivosti evangeljskih poročil, zato se morajo še vedno držati navedenih zastarelih protestantskih razlag. Pravoslavna teologija ni iznašla nobene bistveno nove razlage, ampak v raznih variantah ponavlja stare protestantske zmote, dasi jih novejša protestantska eksegeza odločno obsoja.

Ruski profesor bogoslovja A. Běljaev v svoji knjigi »O katolicizmu« (Ptb 1889, str. 70—82) dokazuje, da sta izraza πέτρος in πέτρα sicer sorodna, a vendar različna. Πέτρος ne pomeni isto kot πέτρα =

kamen, skala; torej Kristus razlikuje med Petrom in skalo. Skala in podlaga sv. cerkve je Kristus, oziroma Petrova vera v Kristusovo božanstvo. Běljaev je s svojim razlikovanjem med *πέτρος* in *πέτρα* dokazal, da ne pozna grškega jezika; zraven je še popolnoma prezrl, da aramejski izraz »Kefa« izključuje vsak dvom. Vrhu tega je tudi v nasprotju z uradnim ruskim prevodom sv. pisma, ki pri prevodu Kristusovih besed: »Tu vocaberis Cephias, quod interpretatur Petrus« (Jan 1, 42) pripominja, da »Peter« pomeni kamen. — V svoji novejši knjigi »O soedinenii cerkvej« (Sergiev Posad 1897, 86) proti okrožnici Leona XIII (»Praeclara gratulationis« 1894) trdi, da je skala Petrova vera ali pa Peter sam, toda le tako, kakor se podlaga cerkve imenujejo vsi apostoli in preroki. Tukaj torej združuje drugo in tretjo protestantsko razlago.

Ruski bogoslovski pisatelji M. Barsov¹, škof Mihail² in metropolit Filaret³ učijo, da je vesoljni temelj sv. cerkve Kristus sam; Peter je samo prvi kamen na tem temelju, ker je prvi izpovedal svojo vero v Kristusa in prvi oznanjeval evangelij. Torej združujejo vse tri protestantske razlage, ali pravzaprav tretjo in obe varianti druge razlage, ker nauka, da je Kristus podlaga in edina glava sv. cerkve ne izvajajo iz Mt 16, 18.

Ruski protoierej A. Lebedev v svoji knjigi »O glavenstvė papy« (Ptb 1903) obširno dokazuje (posebno str. 248—254), da je Kristus svojo cerkev sezidal na vero sv. Petra. Suškov⁴ pa trdi, da je *πέτρος* adjektiv od *πέτρα* in »kefa« adjektiv od »kef«. Sv. Peter je »kamenit« po svoji trdni veri in na to vero je Kristus sezidal svojo cerkev; Kristus je torej ločil med Petrom in njegovo trdno vero (str. 11—13 in 77)⁵.

Najnovejša ruska dogmatika protoiereja N. Malinovskega (Pravoslavnoe dogmatičeskoe bogoslovie III. Sergiev Posad 1909) ponavlja popolnoma neosnovano razlikovanje med *πέτρος* = kameniti in *πέτρα* = skala. Petrova trdna vera je skala sv. cerkve; sicer pa je Peter popolnoma enak drugim apostolom (str. 710—712).

Carigrajski patriarh Antim VII v svojem pismu »velike« carigrajske cerkve (l. 1895) proti okrožnici Leona XIII »Praeclara gra-

¹ Sbornik statej po istolkovateljnemu i nazidateljnemu čteniju četveroevangelija². (Ptb 1893) II 22—24.

² Tolkovoe evangelie I⁶ (Kiev 1899) 313—314.

³ Sočinenija II 407—409. — Cf. Slav. lit. theol. Praga 1905, 216—225.

⁴ Protiv lžeučeniija o vselenskom glavenstvė rimskoj cerkvi. Pt 1891.

⁵ Běljaeva, Lebedeva in Suškova spretno zavrača anonimni pisatelj temeljitega ruskega dela: Cerkovnoe predanie i russkaja bogoslovskaja literatura. Freiburg. Herder 1898.

tulationis« (1894) trdi, da je Petrova vera v božanstvo Kristusovo skala, na katero je Kristus sezidal svojo cerkev¹.

Pravoslavna bogoslovska znanost torej v raznih variantah ponavlja zastarele protestantske razlage. Le razlika med *πέτρα* in *πέτρος* ter med »kefa« in »kef« je najbrže ruska iznajdba; toda ta razlika razodeva toliko jezikoslovno površnost, da se med protestanti ne bi mogla vzdrževati.

Ne zdi se mi potrebno, da bi obširneje zavračal navedene protestantske in pravoslavne razlage, saj bodem v naslednjem s protestantskimi in modernističnimi avtoritetami dokazal, da je edino katoliška razlaga naravna in pravilna.

II.

Že l. 1879 je katoliški ekseget in apologet P. Schanz pisal, da večina protestantskih eksegetov priznava katoliško razlago Mt 16, 18 za edino naravno in pravilno (Commentar über das Evangelium des hl. Matthäus. Freiburg, Herder 1879, 378). Knabenbauer je leta 1893 pisal: »tandem protestantes quoque in tantum cesserunt ea in re sanae rationi et regulis sermonis humani, ut concederent verba ea referri ad eundem, qui modo saxum sit vocatus« in navajal Weissa, Keila in Mansela. A večinoma so Petru priznavali samo neko častno prvenstvo, »primatum honoris«, in zatrjevali, da se iz tega še ne smejo izvajati »rimske posledice« (»römische Konsequenzen«), češ da Kristus pri oni objubi ni mislil na Petrove naslednike (Commentarius in quatuor s. evangelia. I 2. Evang. secundum s. Matth. Paris 1893, 55; Schanz l. c.). K tem eksegetom spadajo tudi A. Neander, Th. Keim, Th. Zahn in A. Bolliger, ki jih navaja Schnitzer (I 7—10). Keim prav lepo piše, da je »in dieser kräftigen, körnigen, bildlichen Form (Mt 16, 17—19) echtes Jesugold, wie nur er es münzt« (Geschichte Jesu von Nazara II 550).

Nazadnje so protestantje izprevideli, da se tudi »rimske posledice« onega teksta ne dajo več tajiti. Sedaj protestantje in modernisti splošno priznavajo, da je katoliška razlaga Mt 16, 18 v celem obsegu pravilna. A za tako priznanje zahtevajo, naj se kakor v nekako odškodnino žrtvuje avtentičnost one slovesne objube Kristusove (Mt 16, 17—19), avtentičnost ustanovne listine rimskega papeštva. Sicer se pa ne smemo čuditi tej zahtevi racionalističnega protestantizma in modernizma; ta zahteva je namreč nujna posledica racionalistične dogmatike.

¹ Balkan I (Zagreb 1896) je objavil uradni srbski prevod tega pisma (str. 38—53).

Racionalisti (novejši protestantje in modernisti) se sicer vojskujejo proti katoliški dogmatiki in sploh proti vsem dogmam, a v resnici tudi sami priznavajo neko domnevno nezmotno dogmo, namreč tajitev vsega nadnaravnega in čudežnega. Sedanja racionalistična svetopisemska kritika priznava verodostojnost evangeljskih poročil v bistvenih stvareh, toda »a priori« zameta vse, kar je v njih nadnaravnega, češ, da so vsi nadnaravni dogodki in nauki poznejši dodatki krščanskega navdušenja, idealizacija, izvršena po »entuziazmu« prvih kristjanov v drugi polovici I. stoletja in v II. stoletju. Harnack pravi: »Wir sind der unerschütterlichen Überzeugung, daß, was in Raum und Zeit geschieht, den allgemeinen Gesetzen der Bewegung unterliegt, daß es also . . . keine Wunder geben kann« (Wesen des Christentums. Leipzig 1908, 17). Modernisti učijo, »atheam debere esse scientiam itemque historiam, exturbato penitus Deo et quidquid divinum est« (okrožnica »Pascendi«). Po teh načelih mesto Mt 16, 17—19 ne more biti avtentično, ker preveč poudarja nadnaravni značaj cerkve in papeštva. Seveda protestantje in modernisti zraven slovesno izjavljajo, da so samo oni znanstveni in brez predsodkov. Z druge strani jim pa moramo priznati, da so končno vendarle katoliški razlagi Mt 16, 18 pripomogli do zmage.

Harnack priznava, da je v evangeliju sv. Matevža obsežen katoliški nauk o primatu sv. Petra in rimskih papežev; vse je odvisno le od zgodovinske zanesljivosti nekaterih novozakonskih mest, posebno v evangeliju sv. Matevža. V evangeliju sv. Janeza 21, 15 nasl. pa je po Harnackovem prepričanju sv. Petru podeljen primat (das allgemeine Hirtenamt)¹.

Schnitzer v svoji prvi brošuri proti primatu odločno poudarja, da je pri Mt 16, 17—19 jasno izražen papežev primat in papeževa nezmotljivost. Vatikanski cerkveni zbor je iz one Kristusove obljube popolnoma pravilno izvajal papeževo nezmotljivost. Zato Schnitzer brez ovinkov priznava, da so bili »starokatoličani« Döllinger, Friedrich, Langen, Reusch, Schulte zelo nedosledni, ker so na eni strani priznavali avtentičnost Mt 16, 17—19, na drugi strani pa nedosledno tajili papeževo nezmotljivost. Starokatoličani so ostali osamljeni, zakaj »die Wucht der Verheissung Jesu an Petrus, der doch auch sie selbst sich beugten, schien allzu unwiderstehlich«².

Veren kristjan, ki priznava božanstvo Kristusovo in zanesljivost evangeljskih poročil, mora nujno priznati tudi primat in nezmotljivost

¹ Članek »Verfassung« v »Realencyklopädie für prot. Theologie« XX³ (Leipzig 1908) 509 in 524; ta članek je z nekaterimi dodatki izšel v knjigi »Entstehung und Entwicklung der Kirchenverfassung und des Kirchenrechts« Leipzig 1910.

² Schnitzer I 1—2.

rimskega papeža. Schnitzer očita Döllingerju, da je bil preveč krščanski in da je premalo cenil protestantsko svetopisemsko kritiko, ki se je že takrat odlikovala »durch gediegene Leistungen«. K različnim znanstvenim kritikom prišteva Schnitzer D. F. Straussa in E. Renana! Racionalistična kritika je pokazala Kristusa v pravi luči, ko je dogmo o Kristusu pre naredila v zgodovino Jezusovega življenja, teologijo v zgodovino. Po tej poti je »kritična« teologija prišla do novega spoznanja o namenu Jezusovega delovanja, o ustanovitvi cerkve in primata. Resni dvomi o ustanovitvi cerkve so se zbudili posebno potem, ko so začeli priznavati mesiansko-eshatologični značaj Jezusovega evangelija¹. Čudno se nam zdi, da se drzne nekdanji katoliški bogoslovski profesor tako slaviti racionalistično kritiko.

Schnitzer odkrito priznava, da mora tisti, ki ima Kristusa za Sina božjega, nujno priznati božjo ustanovitev cerkve in primata. Torej more le popoln racionalist tajiti primat. Racionalistična kritika pa iz apriorističnih, racionalistično-dogmatičnih razlogov taji ustanovitev primata in pristnost Mt 16, 17—19; zraven pa večinoma kar naravnost poudarja, da je katoliška razlaga tega mesta edino pravilna. Schnitzer nam je napravil to uslugo, da je v svoji prvi brošuri podal dosti dober pregled racionalistične kritike o Mt 16, 17—19 (str. 5—23).

Do konca preteklega stoletja so bili racionalisti še needini. Novejši racionalisti so se večinoma oprijeli mnenja, da je Markov evangelij najstarejši in da je vse dvomljivo, kar se ne nahaja pri sv. Marku. H. J. Holtzmann trdi, da Kristus ni poznal pojma »cerkev« in da je ustanovitev cerkve v nasprotju z namenom Jezusovega nauka. »Wenn Mt 16, 18 ein geschichtliches Wort Jesu ist, so hat, da es sich fraglos auf die Person Petri, nicht etwa auf sein Glaubensbekenntnis oder sonst etwas abstraktes bezieht, die katholische Auslegung mindestens Oberwasser. Und wenn diesem Petrus die Schlüssel des Himmelreichs (Mt 16, 19) vor der Gemeinde verliehen sind, ist jene Auslegung doppelt im Vorteil. Dreifach recht hat sie vollends, wenn die durch den Zusammenhang von Mt 16, 18, 19 gebotene Identifizierung des Himmelreichs mit der Kirche den Sinn Jesu ausdrückt; denn eben dies ist der richtige Kirchenbegriff des Katholizismus«.² Podobno piše O. Pflleiderer, samo da se po njegovem mnenju Mt 16, 17—19 ne more neposredno razlagati v korist Petrovih naslednikov v Rimu. Zato pa misli, da so one besede le izraz evangelistovega cerkvenega naziranja in da torej spadajo v prvo polovico II. sto-

¹ Schnitzer I 3—4.

² Lehrbuch der neutestamentlichen Theologie (Freiburg 1897) II 212.

letja (Urchristentum. I² Berlin 1902, 583 nasl. in 604 nasl.). Do približno istih rezultatov so prišli novejši racionalisti A. Hausrath, P. Wernle, W. Soltau, A. Jülicher, J. Wellhausen, A. Harnack i. dr.; vsi priznavajo, da je v Mt 16, 17—19 izražen primat sv. Petra in rimskih papežev, torej po njih mnenju te besede ne morejo biti pristen Jezusov izrek (Schnitzer I, 13—17). S protestanti se ujemajo modernisti Loisy, Murri, Tyrrel (Schnitzer I, 18—20) in Schnitzer¹.

Proti avtentičnosti Mt 16, 17—19 navajajo protestanti in modernisti tri dokaze: 1. eshatologični značaj Jezusovega evangelija in njegovega kraljestva, 2. kritiko evangelijev, ki je baje dokazala, da ima Matevžev evangelij mnogo poznejših dodatkov, 3. starokrščansko cerkveno in literarno zgodovino. Oglejmo si nekoliko te dokaze!

Eshatologični značaj Jezusovega evangelija je večini novejših protestantov in modernistov kakor nezmotna dogma. Kristus je mislil, da bode kmalu konec sveta; eshatologična ideja globoko prešinja vse njegovo delo in njegovo strogo svetobežno moralo. Ustanovitev cerkve in primata pa popolnoma nasprotuje temu naziranju. Torej je Mt 16, 17—19 poznejši dodatek. V protimodernističnem silabu sta obsojena stavka: »Evidens est cuique qui praeconceptis non ducitur opinionibus, Iesum aut errorem de proximo messianico adventu fuisse professum, aut maiorem partem ipsius doctrinae in Evangeliiis Synopticis contentae authenticitate carere« (33) in »Alienum fuit a mente Christi Ecclesiam constituere velut societatem super terram per longam saeculorum seriem duraturam; quin immo in mente Christi regnum coeli una cum fine mundi iamiam adventurum erat« (52).

To mnenje sloni na racionalističnem naziranju, ki taji božanstvo Kristusovo, njegove čudeže in prerokbe. Pri sinoptikih je prerokba o koncu sveta res prepletena s prerokbo o razdejanju Jeruzalema (Mt 24, Mk 13, Lk 21), a iz tega še nikakor ne sledi, da se je Jezus motil, ampak nasprotno je iz svetopisemskega teksta razvidno, da je treba dobro ločiti obe prerokbi.

Protestanti in modernisti se sklicujejo tudi na eshatologični pomen »kraljestva božjega« (nebeškega). Toda v evangelijih je prav lahko razločiti trojni pomen kraljestva božjega: 1. notranje kraljestvo milosti, 2. cerkev, 3. kraljestvo, ki bode nastopilo ob koncu sveta. Vsi trije pomeni so med seboj v zvezi; cerkev ima namen razširjati notranje kraljestvo in pripravljati za nebeško kraljestvo v onstranskem življenju².

¹ Sem spada tudi protestant J. Grill, *Der Primat des Petrus*. Tübingen 1904.

² B. Bartmann, *Das Himmelreich und sein König* (Paderborn 1904) 1—69.

Schnitzerju in Loisyu je eshatologično pojmovanje podlaga vsega nadaljnega dokazovanja proti primatu¹. Katoliški eksegeti so to mnenje že temeljito preiskali in zavrnil². Sicer je pa že samo po sebi neverjetno, kako bi moglo krščanstvo preživeti ono razočaranje, ki bi nastalo vsled neizpolnjene Kristusove napovedi, in kako bi mogli Jezusovi učenci po tolikem razočaranju tako pogumno ustanavljati cerkev. Tudi racionalist Harnack (Dogmengeschichte⁴. Tübingen 1909, I 67) odločno zavrača pretiravanje eshatologičnega momenta v Jezusovem evangeliju.

Kritika evangelijev se proti Mt 16, 17—19 splošno opira na odvisnost Matevževega evangelija od sv. Marka. Toda ta hipoteza je zelo negotova; racionalisti jo dokazujejo samo z notranjimi razlogi, ki so pa zelo subjektivni³. Toda tudi potem, če priznamo to odvisnost, se še ne da dokazati nepristnost Mt 16, 17—19. Za racionaliste je ta dokaz seveda prav lahek, ker jim velja načelo, da so nepristna vsa mesta, ki pripovedujejo kaj čudežnega in nadnaravnega.

Racionalisti in modernisti trdijo, da je bil Kristus pojem cerkev, ἐκκλησία popolnoma neznan; pisatelj Matevževega evangelija ga je povzel iz Pavlovih pisem. Toda izraz ἐκκλησία se večkrat rabi v Septuaginti za hebrejski izraz קהלה. Vsak dvom pa izgine, če pomislimo, da je Kristus one besede govoril v aramejščini in za cerkev rabil omenjeni izraz, ki je bil tedanjim Judom popolnoma domač. Fraza »moja cerkev« se sicer res nahaja samo na tem mestu, a se popolnoma sklada z Jezusovim načinom govorjenja, ki je večkrat govoril o »svojem kraljestvu« (»moje kraljestvo«); pa tudi s kontekstom se sklada ta fraza, ker je Kristus svojo cerkev postavil v nasprotje z družbo onih Judov, ki ne verujejo v njegovo božanstvo.

Protestantje in modernisti opirajo svoje dokaze tudi na to, da se to mesto nahaja samo pri Matevžu. Že stari krščanski zgodovinar Evzebij je omenjal, da se ta tekst zato ne nahaja pri sv. Marku, ker je sv. Marko svoj evangelij pisal po oznanjevanju sv. Petra; ta je pa rad zamolčal one Kristusove besede, ki so mu v pohvalo. Ta razlog

¹ Schnitzer I 23—31; II 11—33.

² Tillmann, Jesus und das Papsttum (Köln 1910) 13—24.

Dausch, Kirche und Papsttum — eine Stiftung Jesu (Münster 1911) 5—14.

Battifol, L'enseignement de Jésus⁵. Paris 1905.

Battifol, L'église naissante et le catholicisme⁵. (Paris 1909) 95—98.

Knabenbauer, Jesus und die Erwartung des Weltendes (Stimmen aus M. Laach 1908, zv. 74, str. 487—497).

³ Schnitzer I 32—45; II 33—45.

A. Resch, Ausserkanonische Paralleltexte zu den Evangelien. Zweites Heft (Leipzig 1894) 187—196.

iz ponižnosti sv. Petra se modernim eksegetom vsaj z ozirom na splošno cerkveno važnost Mt 16, 17—19 ne zdi zadosten. Zelo verjetna je Michielsova razlaga, ki pravi, da Marko in Luka tega mesta zato ne navajata, ker sta pisala za rimsko-grške kristjane; mesto Mt 16, 17—19 ima pa tako judovski značaj, da bi bilo Grkom in Rimljanom težko umevno, ker se v grškem prevodu prvotni zmisel ne da popolnoma jasno izraziti¹. Drugim pa še bolj ugaja Schanzeva razlaga², ki trdi, da ne bi bilo umestno pred Rimljani preveč očitno poudarjati trdno in enotno organizacijo krščanske cerkve. V ustnem oznanjevanju tega ni bilo treba tako skrivati; zato se je ta nauk bolj ohranjal po tradiciji kakor pa po pisanih dokumentih.

Pristnost Mt 16, 17—19 bi bila popolnoma gotova tudi potem, če ne bi mogli razložiti, zakaj drugi evangelisti tega mesta ne navajajo. To mesto se namreč popolnoma ujema z Mt 10, 2; 17, 23—26 in z drugimi evangelisti, ki stavljajo sv. Petra na prvo mesto med apostoli in pripovedujejo, kako ga je Jezus odlikoval. (Sicer pa tudi Lk 22, 32 in Jan 21, 15—17 potrjujeta primat sv. Petra). Ime Peter = Kefa (Jan 1, 42) nam je šele iz Mt 16, 18 popolnoma umevno. Izraz skala se pri Mt 16, 18 rabi popolnoma v zmislu Kristusove prilike o hiši na skali (Mt 7, 24—27; Lk 6, 48—49). — Če Kristus Petra pri Mt 16, 22 graja in ga imenuje satana, to nikakor ne nasprotuje pristnosti Mt 16, 18, ampak jo še potrjuje; to navidezno nasprotje bi bil pisatelj, ki naj bi bil dodal Mt 16, 17—19, gotovo odstranil. — Izprememba Simonovega imena v ime Peter je izpričana ne samo po evangelijih, ampak tudi po sv. Pavlu, ki za Petra nikoli ne rabi imena Simon, ampak vedno le Peter ali Kefa. Schnitzer sicer trdi (II 51), da je ime Peter prišlo šele potem v navado, ko je število kristjanov že narastlo in je bilo med njimi že več Simonov, da bi Petra ločili od drugih Simonov; Grill (str. 36) pa dokazuje, da se je ime Peter rabilo za vse tiste može, ki so imeli posebno veljavo med prvimi kristjani. Toda obe razlagi sta zelo prisiljeni in očitno napačni.

Schnitzer in drugi racionalisti navajajo proti Mt 16, 18 še literarnozgodovinske in cerkvenozgodovinske razloge. Pripravajo sicer, da se sv. Peter v evangelijih in v dejanju apostolov odlikuje pred vsemi drugimi apostoli, a to pripisujejo le osebnim svojstvom sv. Petra. Toda sv. Peter je v resnici imel mnogo svojstev, ki zelo nasprotujejo njegovemu prvenstvu med apostoli; njegova prenatrženost in nestalnost se nikakor ne sklada z njegovim visokim odlikovanjem. Tudi o sv. Petru veljajo Pavlove besede: »Quae stulta sunt

¹ A. Michiels, *L'origine de l'épiscopat.* (Louvain 1900) 42.

² Schanz, *Apologie des Christentums III*³ (Freiburg, 1906) 487—488.

mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia« (1 Kor 1, 27). Prvenstvo sv. Petra med apostoli in v prvotni cerkvi se da torej le potem razložiti, ako priznamo Mt 16, 18.

Schnitzer in novejši protestantje se proti Mt 16, 18 sklicujejo posebno na molčanje najstarejših cerkvenih pisateljev in sklepajo, da je bilo to mesto do konca II. stoletja popolnoma neznano, torej — tako sklepajo dalje — je nastalo in se vrnilo v evangeljsko besedilo še le ob koncu II. ali v začetku III. stoletja. Uporabljajo torej »argumentum ex silentio«. Toda »argumentum ex silentio« je uporaben le kot dopolnilo k drugim dokazom. To priznava tudi Schnitzer (I 62). Ker smo prejšnje Schnitzerjeve dokaze že ovrgli, smo torej tudi že zavrnilo njegov »argumentum ex silentio«. Vendar se prav ob kratkem ozrimo še na ta negativni literarnozgodovinski dokaz!

Resch je že leta 1894 dokazoval¹, da sta Tertulian (De pudicitia 22) in Origen (pri Euseb. H. E. VI 25, 8; in Exod. hom. V 4) najstarejši priči za tekst Mt 16, 18, ker ga prva v sedanji obliki navajata; torej bi bil Mt 16, 18 v evangeljsko besedilo vrinjen okoli leta 200. Rescheve dokaze ponavlja z novejšimi protestanti tudi Schnitzer. Tertulian in Origen res prva navajata celotno besedilo Mt 16, 18; toda iz tega še nikakor ne sledi, da bi bilo to mesto prejšnjim pisateljem neznano. Gotovò je namreč, da se je mnogo starokrščanskih spisov izgubilo. Umevno je tudi, da so imeli najstarejši krščanski pisatelji druge naloge in namene kakor pa obrambo primata sv. Petra in rimskih škofov; Mt 16, 18 torej niso navajali, ker ni bilo potrebno in ker so imeli pri svojih spisih druge namene. Sicer pa tukaj veljajo tudi razlogi (posebno Schanzev), s katerimi sem od zgoraj izkušal razložiti zakaj se Mt 16, 18 ne navaja v evangeliju sv. Luka in sv. Marka.

Sledovi Mt 16, 18 se nahajajo najbrže že pri sv. Justinu (sredi II. stol.) in pri sv. Ireneju. Sv. Justin namreč piše, da je Jezus apostola Simona imenoval Petra, ker je izpovedal vero v božanstvo Kristusovo; to je mogel sv. Justin povzeti edinole iz Mt 16, 16—18². Batiffol pravi (L' église naissante² 255⁴), da je sv. Irenej Haer. III,

¹ Ausserkanonische Paralleltexte zu den Evang. 2. Heft, str. 187—196; gl. Kneller, Petrus als Felsgrund der Kirche (Stimmen aus M. Laach 1906, zv. 50, str. 188—199).

² Καὶ γὰρ υἱὸν Θεοῦ, Χριστόν, κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀποκάλυψιν ἐπιγόνοντα αὐτὸν ἕνα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Σίμωντα πρότερον καλούμενον, ἐπωνόμασε Πέτρον. Dial. cum Tryphone c. 100. Otto, Corpus apologetarum christianorum saeculi secundi. Ed. III. Ienae 1876 ss. II 356.

24, 2 (fundati supram unam petram) najbrže mislil na Mt 16 18; isto mnenje še bolj odločno zagovarja prof. A. Seitz¹.

Kakor smo že videli, Schnitzer z novejšimi protestanti priznava neko prvenstvo sv. Petra, vendar taji pravi hierarhični primat sv. Petra in njegovih prvih naslednikov. Schnitzer ponavlja (I 47) trditev novejših racionalistov, da v prvotni cerkvi sploh ni bilo hierarhičnih predstojnikov, ampak da so prve kristjane vodili harizmatični (navdihnjeni) učitelji. Toda temu odločno nasprotujejo dejanje in pisma apostolov (n. pr. 1 Kor 14).

Primat rimskih papežev se je po mnenju Schnitzerja in nekaterih drugih racionalistov razvil šele v začetku III. stoletja; takrat se je tudi mesto Mt 16, 18 definitivno vrnilo v evangelij sv. Matevža. Schnitzer trdi (I 61—65) z Grillom², da se je to izvršilo morebiti ob koncu drugega stoletja, gotovo pa že v začetku III. stoletja pod papežem Kalistom (217—222), ki se je res prvi skliceval na Mt 16, 18 v potrdilo svoje oblasti. — Primat rimskih škofov (papežev) se v prvih dveh krščanskih stoletjih res še ni tako kazal kakor pozneje, ker še ni bilo potrebno; takrat je namreč za obrambo krščanske resnice splošno še zadostovala avtoriteta škofov. Torej tudi tukaj ne velja dokaz »ex silentio«. Vendar imamo tudi že v prvem in drugem stoletju dokaze za primat rimskih škofov.

Ne bom ponavljal dokazov za primat v prvem in drugem stoletju; navesti hočem le dokaze dveh nekatoliških učenjakov. Harnack piše³, da je imela rimska občina že od konca prvega stoletja prvenstvo (einen faktischen Primat) v krščanski cerkvi. Na drugem mestu priznava, da je bila sv. Petru pri Jan 21, 15—17 podeljena vesoljna (torej vrhovna) pastirska oblast (das allgemeine Hirtenamt)⁴. Ker je bil po Harnackovem mnenju evangelij sv. Janeza gotovo spisane že okoli leta 110 in je izraz tedanjih krščanskih idej, je bil torej primat sv. Petra in njegovih naslednikov priznan že v začetku drugega stoletja. Še odločnejša priča za primat rimskih škofov je slavni ruski zgodovinar A. P. Lebedev (treba ga je dobro ločiti od protoiereja A. Lebedeva). Iz njegovega dokazovanja hočem navesti le nekoliko odlomkov. »Vedno in neizpremenjeno je bil rimski škof nad dru-

¹ Cyprian und der römische Primat oder urchristliche Primatsentwicklung und H. Kochs modernistisches Kirchenrecht (Regensburg 1911) 125.

² Der Primat des Petrus, 77.

³ Mission und Ausbreitung des Christentums I² (Leipzig 1906) 398.

⁴ »Verfassung« v prot. Realencyklopädie⁵ XX 524. — Dosledno trdi Harnack, da je Mt 16, 18 iz začetka II. stol. (Gesch. der altchristlichen Litteratur II. Chronologie I Leipzig 1897, str. 700).

gimi patriarhi. Tako je bilo prav od začetka krščanske zgodovine. Škofa, njemu ravnega, ni bilo in ni moglo biti. Že v apostolski dobi je slava rimske cerkve presegala slavo vseh drugih. Apostol Pavel je pisal Rimljanom: »Vaša vera (vaša!) se oznanja po vsem svetu!«¹ Na to navaja iz prvega stoletja pismo Klementa Rimskega, iz drugega stoletja pa pričevanje sv. Ignacija Antiohijskega, Dionizija Korinškega, sv. Ireneja, potovanje sv. Polikarpa v Rim, ravnanje papežev Eлевterija in Viktorja kot zanesljive dokaze za primat rimskih papežev². — Gotovo je tudi, da katoliški škofje prvih stoletij ne bi bili nikoli priznali primata, ako ne bi bil ustanovljen od Kristusa samega.

Iz navedenih dokazov pa sledi, da Mt 16 18 ni v nasprotju s cerkveno uredbo prvih stoletij, ampak da je nasprotno cerkvena uredba že od apostolskih časov v popolnem soglasju z Mt 16, 18. Torej je gotovo, da se to mesto ni vrinilo v Matevžev evangelij še le ob koncu drugega stoletja, ampak je popolnoma pristno.

Za pristnost Mt 16, 18 pričajo tudi vsi stari rokopisi in prevodi. To mesto se nahaja v vseh rokopisih in prevodih³. Kako bi moglo mesto Mt 16, 18 priti naenkrat v vse rokopise, ako bi bilo pozneje pridejano? Rokopisi sicer segajo res le do IV. stoletja. Toda način prepisavanja v najstarejših rokopisih kaže, da so spisani na podlagi starejših rokopisov (iz II. ali III. stol.). Priznано je tudi, da so prvi kristjanje zelo pazili na sv. knjige, da se ne bi vanje vrinila kaka novotarija ali herezija. Že ta velika pazljivost je zadostno poročstvo za pristnost mesta, ki je tako odločilnega pomena za cerkveno uredbo. Schnitzer sicer ponavlja (I 68—69; II 68), da pričevanje rokopisov iz IV. stoletja tukaj ni merodajno in da stari pisatelji, kakor sta Tertulian in Origen (najstarejši priči za Mt 16, 18), niso imeli še pravega kritičnega zmisla. Toda ta ugovor je popolnoma neopravičen, ker je priznано, da so kristjanje zelo pazili na sv. knjige in na nepokvarjenost cerkvene tradicije.

¹ Kolikor mi je znano je Lebedev prvi izmed novejših zgodovinarjev opozoril na te besede sv. Pavla, ki so v tem zmislu napisane tudi nad oltarjem ruske katoliške cerkve v Rimu (»Voditelj« 1911, str. 74).

² Duhovenstvo drevnej vselenskoj cerkvi (Moskva 1905) 228—233. — Lebedev piše na tem mestu z neko posebno živahnostjo in vnemo; pozna se mu, da je popolnoma prepričan o zanesljivosti svojih zgodovinskih dokazov. Dobro bi bilo, če bi katoliški kompandiji fundamentalne teologije navajali vsaj važnejše odstavke iz Lebedeva.

³ V starem sirske rokopisu iz V. stol. (Syrus Sinaiticus) se to mesto sicer ne nahaja; toda v tem rokopisu manjka 17 listov in med njimi tudi listi, na katerih bi morali biti verzi Mt 16, 15—17, 11.

Skoraj vsi nasprotniki pristnosti Mt 16, 17—19 trdijo, da so ti verzi nastali na zahodu in sicer v Rimu¹. Toda ti verzi imajo popolnoma vzhodni, judovski (aramejski) značaj. Prav ta značaj je tudi jasen dokaz, da so ti verzi nastali že pred l. 70, ker pozneje Judje niso imeli več tolikega vpliva na krščanstvo. Še več! Ti verzi imajo pristen pečat Kristusove govornice in so (kakor prav lepo izraža racionalist Keim) »echtes Jesugold, wie nur er es münzt«.

Vsi raznovrstni ugovori modernistov in protestantov proti pristnosti Mt 16, 18 so torej brez podlage. Večinoma se opirajo na racionalistične predsodke proti vsemu nadnaravnemu in na površno enostransko presojevanje nekaterih starokrščanskih tekstov. Pristnost ustanovne listine papeštva je in ostane neomajana. Vrhu tega je pa katoliška razlaga tega mesta tudi od protestantov in modernistov priznana kot edino naravna in pravilna.

Posamezna zanimiva vprašanja, ki sem se jih tukaj le mimogrede dotaknil, bom morebiti kdaj še obširneje obdelal. Hotel sem podati le kratek pregled; zato tudi nisem mogel navesti vse literature, ampak le najvažnejšo.

Sicer pa za katoliški nauk o cerkvi ni potrebno obširneje dokazovanje za pristnost Mt 16, 18. Katoliški nauk o cerkvi namreč branimo proti tistim nasprotnikom, ki še priznavajo pozitivno krščanstvo, božanstvo Kristusovo in zanesljivost evangeljskih poročil, torej pred vsem proti maloštevilnim vernim protestantom in posebno proti razkolnikom. Proti racionalistom pa moramo začeti svoje dokazovanje z naukom o razodeti krščanski religiji (»de vera religione«); dokler jim tega ne dokažemo, bode dokazovanje o božji ustanovitvi katoliške cerkve nasproti njim brezuspešno. Vsi kristjanje (torej tudi verni protestantje in razkolniki) pa morajo brez posebnih dokazov priznati pristnost Mt 16, 18, ker smo videli, da se vsi ugovori proti pristnosti tega mesta opirajo na racionalistične predsodke; zgodovinski dokazi »ex silentio« (drugih pravih zgodovinskih ugovorov sploh ni) bi imeli nekoliko veljave le kot dopolnilo k drugim dokazom, kakor priznava tudi Schnitzer sam.

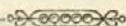
Iz tega sledi važna pridobitev za katoliški nauk o primatu sv. Petra in rimskih papežev. Katoliška razlaga Mt 16, 18 je skoraj soglasno potrjena tudi od novejših nasprotnikov katoliške cerkve, od modernistov in modernih protestantov. Nihče ne more več dvomiti o pravilnosti katoliške razlage papeške ustanovne listine. Treba se je odločiti ali za radikalni racionalizem ali pa za katoliško cerkev.

¹ Posebno odločno trdi to Grill str. 77—79.

Primat sv. Petra in rimskih papežev je glavna dogmatična razlika med katoliško in med pravoslavno cerkvijo. Pravoslavna bogoslovska znanost mora priznati zgodovinski, cerkvenopravni (»iure ecclesiastico«) primat rimskih papežev; to posebno odločno priznava ruski zgodovinar A. P. Lebedev. A vsa pravoslavna bogoslovska znanost trdovratno taji božjo ustanovitev (»iure divino«) primata, torej mora učiti, da pri Mt 16, 17—19 (Lk 22, 32 in Jan 21, 15—17) ni obsežen primat sv. Petra in njegovih naslednikov. Doslej so proti katoliški razlagi tega mesta ponavljali razne prisiljene protestantske razlage. A kaj bodo storili sedaj, ko protestantje tako splošno zamejajo stare protikatoliške razlage? Starih ugovorov proti Mt 16, 18 pravoslavna bogoslovska znanost gotovo ne bode mogla več dolgo ponavljati¹. Ali pojde pravoslavna bogoslovska znanost za novejšimi protestanti? Doslej so si res vedno izposojali orožje pri protestantih; pravoslavna bogoslovska znanost je vedno omahovala med protestantstvom in katoličanstvom. Odslej pa to ne bo več mogoče, posebno ne pri mestu tako odločilnega pomena kakor je Mt 16, 18. Zakaj, če hočejo tajiti pristnost Mt 16, 18, morajo prej postati radikalni racionalisti in zatajiti tudi božanstvo Kristusovo.

Ko se protestantska bogoslovska znanost po veliki večini pogreza v radikalni racionalizem, v popolno brezverstvo, stopa pred pravoslavno cerkev vedno neizprosnejša alternativa: ali katoličanstvo ali pa popolni racionalizem, ali dosledno katoliško krščanstvo ali pa tajitev osnovnih krščanskih resnic in torej popolna nevera. Ta alternativa se je začela odločno oglašati že pri odločilnem mestu Mt 16, 18. — Pravoslavna cerkev se proti kulturnemu napredku ne bode mogla več ustavljati s kitajskim zidom starih tradicij. Razkrajanje pravoslavne cerkve se bode torej odslej vršilo še hitreje, nedosledno polovičarstvo se bode moralo polagoma odločiti ali za katoliško krščanstvo ali pa se pogrezniti v nevero. — Delo za unijo je torej delo za zmago vere nad nevero, torej nič manj apostolsko kakor misijonsko delo med neverniki.

¹ Proti pravoslavnim je posebno važen dokaz za primat sv. Petra iz liturgije vzhodne cerkve, ki sv. Petra (in njegove naslednike) z očitnim ozirom na Mt 16, 18 slavi kot »kamen vere«, podlago cerkve, načelnika apostolov, podlago dogem itd. gl. Nilles, *Kalendarium I*² (Oeniponte 1896) 72; 192—193; Marković, *Slaveni i pape I* (Zagreb 1903) 188—194.

Sv. Ciril in Metod, patrona unije.

Spisal dr. Fran Grivec, Ljubljana.

Vse bratovščine in pobožne družbe za cerkveno zedinjenje so si izbrale Devico Marijo ter sv. Cirila in Metoda za svoje posebne zavetnike v nebesih. Varstvu Device Marije in sv. slovanskih apostolov sta svoje delo priporočala ruska jezuita Gagarin in Martinov, istemu varstvu je nepozabni Slomšek izročil svojo »Bratovščino sv. Cirila in Metoda« in po njegovem zgledu so delali tudi ustanovitelji »Apostolstva sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije«; tudi od francoskih asumpcionistov ustanovljena »Bratovščina Marijinega vnebovzjetja« ima sv. slovanska apostola za svoja nebeška zaščitnika. Vsi prijatelji in apostoli cerkvenega zedinjenja se bodo torej gotovo z veseljem pridružili vroči želji in ponižni prošnji, naj bi se to mogočno varstvo Device Marije in sv. slovanskih apostolov izrazilo tudi v katoliškem bogoslužju, v liturgičnih knjigah.

Učeni avguštinec P. A. Palmieri je prvi zvezek svojega monumentalnega dela »Theologia dogmatica orthodoxa« sklenil z lepo zahvalno molitvijo Devici Mariji ter pridejal (str. 808) vdano prošnjo: »Tuis precibus (Maria) Deum roga, ut pax iterum fulgeat agminibus Christi; ut Pastor unus scissos Orientis atque Occidentis populos uno complectatur amplexu; ut filii tui, renovata in orbe christiano concordia, tuis titulis gloriae hosce titulos adiungant: Mater unitatis christianae! Debellatrix schismatum!« A še preden se izvrši cerkveno zedinjenje, naj bi sv. cerkev med invokacije lavretanskih litanij uvrstila zaupni klic: Mater unitatis christianae!

Ljubljansko »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda« je pa sklenilo, naj bi se vsi prijatelji unije združili v ponižni prošnji, da bi sv. oče naša apostola sv. Cirila in Metoda formalno proglasil za patrona cerkvenega zedinjenja in vsega dela v ta namen, da bi kmalu v martirologiju in v brevirju brali: »Pius vero Papa decimus ipsos beatos viros unioni ecclesiarum et omnibus pro unione operibus coelestes patronos elegit atque constituit.«

Ne zdi se mi potrebno dokazovati, da je naša želja z ozirom na Devico Marijo, mater krščanske edinosti, opravičena¹. Hočem torej le kratko pokazati, da sta sv. Ciril in Metod vredna častnega naslova: »patrona cerkvenega zedinjenja«.

¹ Pri tej priložnosti priporočam knjižico Silvina Sardenka, Marijino kraljestvo na Jutrovem (Ljubljana 1910; cena 50 h); naj bi se med našim ljudstvom razširila.

Sv. Ciril in Metod spadata med največje zastopnike katoliške cerkvene vesoljnosti in edinosti. Bila sta vrstnika patriarha Focija; sv. Ciril je bil celo njegov najboljši učenec. Ko se je Focij ob koncu leta 857 krivično polastil carigrajskega patriarhovega prestola, sta se morala sv. Ciril in Metod odločiti, ali za krivičnega uzurpatorja in za razkol, ali pa za Ignacija in za edinost z Rimom. Sv. Ciril in Metod sta bila kot prijatelja krepostnega samostanskega življenja gotovo tudi prijatelja pobožnega patriarha Ignacija. Prav to je bilo vzrok, da sta se ogibala vseh duhovskih časti v focianskem Carigradu in sta se rajši umikala v samostan in v misijone.

Leta 863 se je že pretrgala zveza med Rimom in Carigradom; Focij je bil od papeža obsojen in odstavljen. Prav takrat sta sv. Ciril in Metod odšla v misijonske dežele, ki so bile podrejene naravnost rimski jurisdikciji. Leta 867 se je Focij odločno in slovesno ločil od Rima. V istem času sta sv. Ciril in Metod potovala v Rim, da pokažeta svojo vdanost do rimskega papeža. V Rimu sta se mudila leta 868, ko so tam ravno podrobneje izvedeli, koliko je Focij že storil proti cerkveni edinosti. Gotovo sta v svoji priznani vdanosti do rimskega papeža tudi onadva s papežem vred obsojala Focija in njegovo razkolništvo. Kdo bi popisal vse, kar sta sv. Ciril in Metod v tej dobi čutila in molila? Najodličnejša zastopnika grškega naroda sta pač bridko objokovala nesrečo grške cerkve in goreče molila za cerkveno edinost. V tej žalostni dobi se je na izreden, heroičen način kazala njuna gorečnost za cerkveno edinost. Ko so se njuni rojaki v narodni omejenosti pogrezali v razkol, sta onadva delala za zahodne Slovane in slovesno izkazovala svojo vdanost do Rima.

Umevno je, da je vse molitve umirajočega sv. Cirila prešinjala goreča prošnja za cerkveno edinost. Ob koncu leta 868 je sv. Ciril v Rimu vstopil v samostan in sprejel ime Ciril (prej se je imenoval Konstantin). Modri in sveti Ciril ni brez premisleka sprejel ravno to samostansko ime. Gotovo je to storil kot častivec sv. Cirila Aleksandrijskega, ki je bil glavni branitelj cerkvene edinosti proti carigrajskemu škofu Nestoriju. V svoji zadnji molitvi je molil k Bogu, naj ohrani njegovo »čredo (Slovane) zvesto sv. veri, pomnoži cerkev z novimi množicami in združi vse v edinosti« (Žitje Konstantina, pogl. 18). Tudi če priznamo¹, da je v legendi mnogo izmišljenega (tako tudi zadnja molitev), vendar ne moremo trditi, da bi si focianski pisatelj izmišljal protifocianske poteze.

Sv. Ciril je umrl (869) z molitvijo za cerkveno edinost na ustinih; ista misel in želja je bila duhovna oporoka sv. Metoda.

¹ Gl. Voditelj 1911, str. 178.

Le tako si moremo razlagati, zakaj je ta misel tako jasno izražena v vzhodni liturgiji¹, ki je nastala v Bolgariji takrat, ko se je kljub zunanji edinosti gojilo odločno nasprotje proti zahodni cerkvi. Tudi stara latinska liturgična molitev se zahvaljuje Bogu, »qui nos per Cyrillum et Methodium ad unitatem fidei Christianae vocare dignatus es.«

»Velehradská akademija« bode poskrbela, da se bode ta misel v posebni latinski razpravi dokazala s popolnim znanstvenim aparatom. Za sedaj naj navedeni dokazi zadostujejo.

Ideja cerkvene edinosti je torej vodilna ideja v apostolskem delovanju sv. Cirila in Metoda. Zaradi te ideje sta zapustila svojo domovino in postala misijonarja; ta ideja ju je tudi vodila, da sta postala ustanovitelja slovanske književnosti. Vse sta delala v duhu katoliške edinosti, da bi »cerkev pomnožila z novimi množicami in vse združila v edinosti.«

Prepričan sem, da se bodo vsi verni Slovani in sploh vsi prijatelji cerkvenega zedinjenja združili v prošnji in molitvi za novo odliko Matere božje ter sv. Cirila in Metoda. Avstrijski episkopat, ki je ob Velehradskih shodih pokazal svojo gorečnost za cerkveno zedinjenje, bode gotovo rad prevzel vodstvo te važne zadeve. Zato smemo upati, da bode naša prošnja kmalu uslišana. Potem se bodo še bolj pomnožile molitve, napredovalo bode zanimanje in praktično delo za cerkveno zedinjenje. — Ob letošnjem godu sv. Cirila in Metoda se posebno spominjajmo te zadeve in jo priporočajmo tudi vernemu ljudstvu

3.

Svete gore na Štajerskem.

Spisal prof. in c. kr. konservator **dr. A. Stegenšek**, Maribor.

IV. Romanje.

Skoro nič ne vemo o romanju na Sv. gore v preteklih stoletjih. Okoli l. 1642 se je obhajal velik shod na binkoštni pondeljek, ker se je za tiste dni dobil edini sejem. Drug shod je bil, kar zvezemo l. 1724, v osmini praznika sv. Rešnjega Telesa. Kaj lepa je morala biti na Gorah procesija z Najsvetejšim in z blagoslovi pri štirih zgodovinskih kapelah! Dandanes pa so shodi tako-le razvrščeni:

¹ »Kyrille i Methodie, Vladiku vsch molite, vsch jazyki slavjanskie utverdit i pravoslavii (pravi veri) i edinomyслиi, umiriti mir (svet), i spasti (rešiti) duši naše.«

1. Na dan Marije Pomočnice, dne 24. maja, se otvori božja pot. Povod zato je dala živinska kuga, ki je l. 1863 razsajala ob Sotli. Pridejo večinoma domačini. Dobijo se popolni odpustki, podeljeni l. 1871 od papeža Pija IX za tri glavne shode na Sv. gorah.

2. Koncem majnika pride zaobljubljena procesija iz bližnjih hrvatskih župnij. Prej so hodili dne 24. maja, a radi tesnobe, ki vlada tedaj v cerkvi, so preložili na pozneje. Večkrat obhajajo tukaj sklep majniške pobožnosti.

3. in 4. Na velikonočni in binškošni pondeljek je sv opravilo za domače župljane.

5. Na dan Marije Snežnice, dne 5. avgusta, je velik shod, prejšnji dan pa sejem. Povod za ta shod je dala živinska kuga leta 1779 v Župečji vasi, o čemur pozneje. Romarjev pride okoli 3—4 tisoč, pred vsem iz Dravskega polja, pa tudi Hrvati. Dobi se popolen odpustek.

6. K Veliki maši, dne 15. avgusta, pride procesija iz Zagreba, ki je prej hodila o Mali maši. Imajo hrvatskega pridigarja seboj ter vozijo na ličnem vozičku kip Marijin, za katerega so pobirali milodare po Zagrebu od hiše do hiše.

7. O Mali maši, dne 8. sept. je glavni in največji shod, prejšnji dan pa sejem. Pobožnost se prične s tridnevnic, z večernicami dne 5. sept. in traja celo osmino t. j. do večernic dne 15. sept. Za ves ta čas so podeljeni popolni odpustki. Na Male maše dan pride 10—12 tisoč romarjev, pred vsem iz Dravskega polja; polovica jih pristopi k sv. zakramentom. Na praznik Marijinega imena, ki pade v osmino, in na osmi dan sam je mnogo ljudij, pred vsem domačinov.

8. Prvo nedeljo po Vseh svetnikih je zahvalna nedelja in sklep romanja.

Romarji prihajajo v skupinah, po 50—100 skupaj, ločeni po župnijah. Navadno imajo svojega vodnika (vižarja), ki skrbi za red, moli naprej, včasih tudi pridiguje. Seboj nosijo križ in včasih jih spremlja duhovnik. Hrvatske skupine prihajajo v slikovitih narodnih nošah, ženske z biseri (grolicami) in rožnim vencem okoli vratu. Križenosec jih vodi, spremlja pa duhovnik z manjšim razpelom v roki ter z njim blagoslavlja, kogar koli sreča. Kjer romarji prvič zagledajo Marijino cerkev na Sv. gorah, pokleknejo in molijo. Tisti, ki pridejo iz Dravskega polja, storijo to že na Pečici pri Poljčanah.

Nekatere romarske skupine se slovesno sprejmejo. Tako na predvečer Marije Snežnice zaobljubljena procesija iz Št. Lovrenca na Dravskem polju. Pod vodstvom svojega vodnika čakajo in molijo pri kapelici 10 minut izven Sv. Petra. Duhovnik jim gre nasproti in jih pe-

vajoč litanije povede v župnijsko cerkev, kjer je sv. blagoslov in spoved za starejše, mlajši pa še grejo na Gore. Kdor prvokrat obiše Marijino cerkev, poklenka z malim zvonom.

V cerkvi kažejo romarji veliko pobožnost, posebno hrvatski otroško udanost do Marije. Po kolenih gredo okoli Marijinega kipa v ladji ali pa okoli velikega oltarja. Nekateri že izpod zvonika po golih kolenih pležejo v cerkev. Velik del romarjev gre tudi k sv. zakramentom. To je tudi namen božje poti, da se duše očistijo. Shodi bi bili brez pomena, če bi ne bilo dovolj spovednikov in odpustkov. Čez noč spijo romarji v cerkvi po tleh in v kapelah, zbrani po soseskah skupaj, ministranti pa zasedejo prižnico. Na raznih mestih v cerkvi pa stopijo pevci skupaj. Trije ali štirje zbori se menjujejo in pojejo celo noč do dveh ali treh zjutraj, ako pa začnejo angeljsko čiščenje, jih spremlja soglasno vsa cerkev.

Zunaj cerkve polje ob shodih, posebno o Mali maši, živahno in pisano življenje. Ves hrib je poln romarjev, posebno od cerkve pa do Lurške kapele jih je vse živo. Med njimi in po bregih so kramarji, ki jih od daleč pride do sto, postavili svoje mize in šotore ter prodajajo rožne vence, molitvenike, živo barvane podobice in druge stvari. Bizelanke so napekle kruha, tam se ponuja grušk in grozdja, dva pristna Turka iz Bosne kuhata pod lipo črno kavo, v bližini pa se toči pristno cerkveno vino. Marsikateri romarji pa so prinesli seboj povitic in so se razsedli po bregovih ter sejmišču, se krepčajo in kramljujejo o utisih, ki so jih dobili na božji poti.

Popoludne po končanem slovesnem opravilu se romarji poslavljajo od Marije. Ritanski gredo iz cerkve, vedno zroči na njen kip v ladji, nekateri celo pri velikih vratih padejo na obraz. Vsak, ki vidi to gorečo pobožnost in to živo vero, je ganjen ter prepričan, da bo ljubi Bog vse to najobilneje poplačal.

Romarji sami čutijo blagoslov tega božjega pota in zato se iste osebe leto za letom vračajo na Sv. gore. Tako je neki mož iz rogaške okolice, ki je kot deček čudežno ozdravil na slepoti, skozi 50 let redno semkaj prihajal. Posebno stanovitna in vspodbudna je tudi vsakoletna procesija od Sv. Lovrenca na Dravskem polju. Ta je zgodovinskega pomena.

Ko je l. 1774 razsajala živinska kuga v župniji, so jahali nekateri Župečani na Sv. gore, so tam najeli sv. mašo in obljubili, da bodo vsako leto obiskovali to svetišče, če bodo uslišani. Ko so prišli domov, so že našli živino zdravo. Na svojo obljubo pa so pozabili. Ko se je l. 1779 kuga vnovič pokazala, so se koj drugi dan podali na pot na Sv. gore pod vodstvom mladega Gašparja Vodoška ter so ponovili obljubo in bili zopet uslišani. Koj drugo leto je Gašpar vodil ve-

likansko zahvalno procesijo na Gore in od tedaj je vsako leto skozi 55 let (1779—1835) semkaj hodil na čelu svojih rojakov¹. Potem je prevzel ta pobožni posel Anton Mlakar (1835—1886), ki je vodil procesijo na Sv. gore skozi petdeset let, sledili so mu Boštjan Črnko, Anton Kukovič (skozi 10 let) in Miha Mustafa. Starinska slika v naši cerkvi spominja na čudežno uslišanje l. 1779, pa tudi iz narodne pesmi odmeva hvaležnost Župečanov. Pesem se spominja Marijine pomoči l. 1774 in 1779 ter obranitve pred Francozi². Glasi se:

1. O prelepi no veseli,
Oh Marija, toti kraj,
Mi ubogi no nevoljni
Grešniki smo prišli sem.	Naša živinca se je vstala,
Pri nas je že te zdravje blo.
2. Naša duša, srce, telo
Se že močno veseli,
Da le tebe, oh Marija,
Na Svetih gorah vidimo!	5. To tretjokrat si nam k pomoči prišla,
Te nam je že vspet hudo blo:
So Francozi tu stanovali
No življenje škodovali.
3. To prvokrat si nam k pomoči prišla,
Da je nam najhujše blo:
Naša živinca je vsa ležala,
Pri nas je malo zdravja blo.	6. Še za ofer smo ti prinesli
Svoje zgrivano srce,
Za odpusčenje bomo prosili
Tvojga sina Jezusa.
4. To drugokrat si nam k pomoči prišla,
Te nam je boljši blo:	7. Malo dete se milo joče,
Kadar od svojih mater gre,
Tako se bomo mi jokali,
Da od Marije pojdemo.

Slednjič nas še zanima, iz katerih krajev prihajajo romarji in kako daleč sega privlačna sila našega Marijinega svetišča. V poštevek pridejo le večje skupine in procesije, ker posamezniki pridejo še od dalje in iz mnogih drugih krajev, a jih ni mogoče nadzorovati. Skupine torej prihajajo o Mali maši iz Poljčan, Majšperga, Slivnice pri Mariboru, Možganc, slovenske župnije v Ptujju, od Sv. Marka in Sv. Marjete niže Ptujja, od Sv. Tomaža pri Veliki nedelji, iz Sv. Trojice v Halozah, od Sv. Florijana na Boču, iz Žetal in Rogatca, od juga pa iz Rajhenburga in Vidma. Hrvati so pri vsakem shodu na Sv. gorah navzoči, v procesiji pa pridejo koncem maja župnije Tuhlje, Sele, Polane, Vinograde, Desenič in Kraljevica, Zagrebčani pa o Veliki maši.

Največ zaslug za to, da se je božja pot na Sv. gorah zopet tako razcvetela ko v preteklih stoletjih, ima rajni gospod župnik Martin Sevnik (sl. 12). Skoro sto let je že, kar se je rodil v prijaznih Pišecah (l. 1813), za mašnika je bil posvečen l. 1836, potem pa je kaplanoval po raznih štajerskih krajih, dokler se ni za deset let (1852—1862) pre-

¹ Slekovec, Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. 1885 str. 118.

² Štrekelj, Narodne pesmi, III, str. 800.

selil v lepo župnijo Artiče. V Št. Peter pod Sv. gorami je prišel z namero, da postavi tako potrebno novo župnijsko cerkev. A naletel je na tolike ovire, da jih ni mogel premagati. Zato pa se je tembolj goreče lotil podružnic. Koliko je storil za svetogorsko cerkev, kako jo je našel zapuščeno in kako jo je vso prenovil, smo že povedali, povečal in predelal pa je tudi lično podružnico sv. Križa in vrhutega je obedve cerkvi oskrbel z vinogradi kot z doto. Za shode na Sv. gorah je skušal vedno dobiti dovolj spovednikov. Najlepše priporočilo za božjo pot je, če romarji lahko sv. zakramente prejmejo, to je tudi

Sl. 12. Martin Sevnik, župnik
pri Sv. Petru pod Sv. gorami
(1862—1892).

najlepši sad vsakega romanja. Zato pa modri Sevnik ni trpel posvetnega hrušča okoli cerkve, ki bi motil pravo duhovno razpoloženje. Za veliki tridnevni shod o Mali maši je nekoč neki kramar postavil kolobarnico (»ringlšpil«), čeprav mu je župnik prepovedal, potem pa je začel sukati svoja gugala in s svojo lajno ter bobnom delati tak hrušč, da so se ljudje kar spogledovali. Tu je stopil župnik na prižnico in je kratko omenil ljudem, naj gredo v župnijsko cerkev k pridigi in k maši, zakaj tukaj ne bode nobene, dokler bode lajnar zunaj razgrajal. Ogorčeni romarji so planili na to iz cerkve in prisilili kramarja, da je vso svojo spravo razdril, pobasal in sramotno odšel.

Župnik M. Sevnik je dočakal visoko starost 80 let. Umrl je vsled oslabe-

losti nagle smrti. Dne 5. avg. l. 1892, na god Marije Sneznice, ko je bil shod na Sv. gorah, je še doma pri Sv. Petru sprejemal duhovnike, ki so prišli na pomoč, in se je poslavljaj od njih, drugo jutro pa so ga našli mrtvega v postelji. Skozi 30 let je župnikoval pri Sv. Petru in marsikdo se ga še hvaležno spominja.

Za svetogorsko cerkev imajo posebne zasluge tudi domači in sosednji župljani. Razna poslopja na Gorah se morejo le tako vzdržavati v dobrem stanu, ako se vedno popravljajo in prenavljajo, sedaj je treba to streho predelati, sedaj ono, potem je treba skrbeti za oltarje, svečavo itd. Ko bi se morala cerkev edino z milodari romarjev vzdržavati, bi ji zopet pretela »puščoba razdejanja«, a tu pomagajo sosednji Bizeljčani, Pišečani in Sromeljčani z obilno vinskih bernjo, domači Šent-Peterčani pa s prosto vožnjo vseh potrebščin.

Tako je lepa cerkev tudi časten spomenik vernega ljudstva, v sredi katerega se s svojim stolpom dviga proti nebu.

V. Napisi.

- ✠ o ✠ rex ✠ gloriose . veni cum pace
(Na zvonu Lurske kapele; 43 cm v premeru). Konec 15. stol.
- 1518
(Nekdaj nad portalom Lurske kapele. Orožen VI, 370. Že prej ga je zapisal tudi župnijski kronist. Dandanes je tam napis iz l. 1822!)
- 567
M Tomaci A
(hic) adfuit
Graffito na epistelski steni Martinove kapele; tamošnje freske so torej pred l. 1567 narejene).
- ANNO · 1 · 5 · 9 · 8 · HANS · HORN · ME · FECIT
(Na zvonu v stolpu Lurske kapele; spodnji premer zvona 38 cm).
- ID QD ▷◁ ◦◁ IAB
(Na podbojih Jurijeve kapele. Od neveščke roke vsekano. V kapeli je še graffito na evangelijski strani, ki se morda čita: Martinus.
- Osojnikov križ.

	Na križcu	Na kapitelu	Na deblu
Spredaj:	INRI	1 · 6 · 12 ·	I · F · P ·
Na desni:		R · D · G · B · P ·	M · P ·
Zadi:	MARIA	N · D · H · C · T ·	
Na levi:		VITRITI	
		O · CEMELIC	
		C · VLISHNEK	

Napis na kapitelu se čita: (Anno) 1612 Reverendus Dominus Gregorius Bedal Parochus Noviter Dedicavit Hanc Crucem Temporibus Vitrici O. Zemljič et C. Ulčnik. Pozneje se je na deblu še ovekovečil Ioannes Fundesch Parochus (1672—1681) in morda tudi Martinuzzi Parochus (1753—1757).
- DAS CREI ·
TZ · HAT · LA ·
ZSEN · MA
CHEN · IERG
NARAT · GOTT
zV · EHREN · AMEN
1642

Napis na Zvezanem križu.

8. Hoc altare ad maiorem Dei gloriam, S. Matris Dei et nostrae Virginis Mariae et S. Wolfgangi honorem sumptis huius Ecclesiae erectum est sub M. Andrea Steidler Parocho ad S. Petrum prope Kungspurg Anno 1640.
(Zgubljen napis oltarja v Bolfenkovi kapeli. Orožen VI, 370. Letnica 1640 se mora popraviti, ker je Steidler župnikoval 1647--1650).
9. ✠ CHRISTVS REX VENIT IN PACE · DEVS HOMO FACTVS EST & VERBVM CARO FACTVM EST
TEMPORE OTTONIS FRIDERICI X· EPI LABACENSIS CVRAVIT FVNDI
M· STEIDLER PAROCHVS AD S· PETRV M ANNO 1648.
Na večjem zvonu (104 cm premer) v cerkvenem stolpu.
10. AD HONOREM DEI O· B· M· V· SS· QVE OMNIVM & VSVM REFVSA
PER NICOLAVM BOSET 1648.
Na srednjem zvonu (prem. 86,5 cm).
11. IN HONOREM S· IOANNIS BAPTISTAE FVSA EST HÆC KAMPANNA 1653.
Na malem zvonu (prem. 75 cm).
12. 1652
(Na dveh kropilnikih v cerkvi).
13. ERECTVM EST
HOC AL· EX PÿS PEREGRINORVM ELEMOSYNIS AD
HONOREM OMNIPOTENTIS DEI SANCTORVMQVE
MARTYRV FABIANI & SEBASTIANI TPE RDI D·
16 MATHIAE WASEL · PAR· AD· S· PETRV SVB · KO · 62
anno Dñi 1667.
(Na Boštjanovem oltarju. Ime župnikovo se težko čita in zato je umljivo da je Orožen iz zadnjih besed SVB KÖnigsberg napravil župnika Petra Subko, ki nikdar ni živel).
14. SANCTE
MARTINE ORA
PRO NOBIS 1665.
(Na Martinovem oltarju).
15. S· GEORGI ORA
PRO NOBIS 1667.
(Na oltarju v kapeli sv. Jurija).
16. ... PORIS ... ANO DEI 1670 DIE 16. OCTOBRIS · VITRICE VERO FVIT
AVGVSTIN POSSEK ET GREGOR HV ...
(Na slavoloku v kapeli sv. Martina).
17. 16 + 93
(Na posebni plošči nad vrati severnovzhodnega stopnišča).

18. 1·6·9·3
(Zadi na nastavku velikega oltarja; številka 3 je izginila, a videl jo je še Orožen, VI, 363).
19. 1732
(Nad velikimi vrati).
20. Wür ganze gemeinde zu sauckhendorf Haben in der greulichen Fiehseuche 1779 Vnsser zuflucht in wahren / vertrauen zur gnadenvollen Mutter Mariae mit verlobnuß unß samt den armen Fiech in dem schutz befohlen.
(Na zaobljubljeni sliki iz Župeče vasi iz 1779).
21. R D M
I S K P
1822
(Zunaj nad vrati Lurške kapele. Zidar, ki ga je pred leti obnovil, trdi, da je prej bil ravnotak. Vendar pa sta prej župnik Sevnik in zgodovinar Orožen čitala letnico 1518. Kaj predstoječi napis pomeni, ni znano. L. 1822 je župnikoval Andrej Reja).
22. Re 1845
(Zadi na oltarčku sv. Jurija).
23. 1867
O · M
(Zunaj cerkve, na venčnem okrajku prezbiterija).
24. ALTARE AVCTORITATE APOSTOLICA QUOTIDIE ET IN PERPETVUM PRIVILEGIATVM IN SUFFRAGIVM ANIMARVM. ROMAE AD S. PETRVM 3. MART. 1871.
Spodaj: CONSANGVINITAS
CHRISTI
(Spredaj na velikem oltarju).
25. CERKEV MATERE BOŽJE JE BILA OD L. 1868 DO L. 1871 S POMOČJO DOMAČIH IN NEHTERIH LJUDSKIH DOBROTNIKOV OD PREČ. G. MATIJA ZEVNIKA ŽUPNIKA IN KN. ŠK. DUH. SVETOVALCA, S PODORO CEHMEŠTROV JAN. NOSETA IN MAT. JASEBECA PO G. TOMAŽU FANTONIJU MALARJU IN PODOBARJU IZ GEMONE NA LAŠKEM MA LANA, PREZLAČENA IN ZAVSEM OBNOVLJENA.
DOBROTNIKI SE POBOŽNEMU SPOMINU VERNIH ROMARJEV PRIPOROČAJO.
(Znotraj nad velikimi cerkvenimi vrati).

26.

Franc Pleterski

maler

18/6 1883

(V Lurški kapeli v linici na steni).

VI. Listine¹.

1.

Sv. gore, 1265...

Oton Kunšperški daruje z dovoljenjem krškega škofa Ditrika Studeniškemu samostanu vas Razbor.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Res geste oblivionem fugiunt, nisi litteris et sigillorum impensionibus roborentur. Nouerint igitur vniuersi presentem paginam inspecturi, quod ego Otto de Chungesperch de consensu uxoris mee et heredum meorum cooperante domino meo venerabili Gurcensis ecclesie episcopo Diterico, per cuius manum resignatione facta quandam villam nomine Raswor, quam feodaliter possedi ab episcopo memorato, cum omnibus attinentiis, terminorum suorum et cunctis iuribus ad eandem villam pertinentibus dedi coenobio Fontis Gratie in Studenize ita tamen, quod dicta villa in siluis et nemoribus ius commune possideat, quemadmodum homines mei habere dinoscuntur. Hac itaque interposita condicione, vt de prouentibus predictae ville vna marca reddituum cedat pro remedio anime fratris mei Heinrici, dimidiam autem marcam donauit pro quibusdam debitis, quibus eidem coenobio fueram obligatus...

Ut autem hec donatio per me et meos heredes rata et inpermutabilis permaneat, presentem kartam predictis sororibus assignavi sigillorum domini mei sepe dicti episcopi et meo munimine roboratam testibus qui aderant, subnotatis qui sunt: dominus Heinricus capellanus domini episcopi, dominus Christianus de Chungesperch², dominus Johannes capellanus, dominus Gundkerus miles de Chungesperch, Maerchelinus dictus Heido et alii quam plures providi et honesti. Acta sunt hec in Monte sancte Marie apud Chungesperch, anno domini MCCLXV, indicione VIII.

Izvirnik z dvema obešenima, a le enim ohranjenim pečatom (škofa Ditrika II) se nahaja v štajerskem deželnem arhivu v Gradcu pod številko 861; natisek je v Monumenta historica ducatus Carinthiae, izdal Dr. Avg. von Jaksch v Celovcu, 1898, II, str. 112.

¹ Prepise listin 3, 5–8 nam je oskrbel g. Dr. M. Doblinger, adjunkt v štajerskem deželnem arhivu; njemu kakor tudi g. ravnatelju omenjenega arhiva vseuč. prof. dr. A. Mellu bodi tudi tukaj izrečena prisrčna zahvala!

² Se imenuje l. 1257 kot dekan. Orožen, Dekanat Drachenburg, Marburg, 1887, str. 374.

2.

Studenice, 1265, 4. januarja.

Krški škof Ditrik potrdi z listino, da so bratje Svetogorski z njegovim dovoljenjem izročili vso svojo last Studeniškemu samostanu.

In nomine domini amen. Labilis est memoria hominum. Idcirco nos Ditricus dei gracia Gurcensis ecclesie episcopus pro memoria duratura universis Christi fidelibus presentibus et futuris volumus esse notum fratres de Monte sancte Marie virginis apud Chungesperch cum omnibus aquisitis uel aquirendis hinc et inde, prout deus ipsis ordinabit, in vineis agris rebus mobilibus et aliis possessionibus nobis presentibus se obedientie tradidisse conventui et dominabus monasterii Fontis Gracie, quod Studeniz vulgariter appellatur, nostra voluntate et licentia mediante propter deuocionem predictarum dominarum et monasterii nominati. In huius rei testimonium, ut factum presens robur firmitatis obtineat, litteram hanc scribi fecimus, sigillo nostro et sigillo domini Ottonis de Chungesperch atque sigillo eorundem fratrum iussimus roborari. Nos vero videntes esse bonum et salubriter expedire antefatis fratribus subueniri cunctis quibus deus spiritu sancto inspirabit, consulimus exortantes, quatenus eisdem fratribus Montis sancte Marie pro salute animarum suarum in subsidium monasterii Fontis Gracie elemosinas suas largius inperciantur, cognoscimus enim in eo opus esse misericordie. Dat. in Studeniz, anno Domini M^oCC^oLX^oV^o, in octava sanctorum innocentium. Amen.

Izvirnik s tremi obešenimi, sedaj zgubljenimi pečati se nahaja v štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, št. 837, ponatis v Monumenta historica ducatus Carinthiae, II, str. 113.

3.

Mokronog, 1305, 25. februarja.

Friderik Kunšperški zastavi krškemu škofu Henriku svojo in svojega brata posest v Kunšpergu in določi, pod katerimi pogoji jo lahko proda ali reši.

Ich Friderich von Khunigserch vergich mit disem prief und tûn chunt allen di in sehent oder hoerent lesen, daz ich mit minem herren, dem ersamen pischolf Heinrichem von Gurk also gewarven han, daz ich mit mines prûder Otten hant und willen, der ze gagen waz, daz hous ze Chunigserch mit gût und mit leuten, di darzû gehoerent, si sein edel oder unedel, swie die genant sin oder swa si gesezzen sein, und mit dem gût und urbar als die Feustritz von unser vrowen perg in die Zotel rinnet und hinumb bei der Zotel untz an unser gemerche mit dem dorf uf dem Gaysperg, und wider herab als di Obrez hat fuer unser vrowen perg geleich ze tal wider in die Feustritz, und swaz in der mitte leit, ez sei marchet und geriht oder swaz darzû gehoeret, swi daz genant ist, im gesatzet han umb dreu hundert march und umb zwainzich march alter Graetzer pfenning, di er uns baiden daruf gelihen hat. Und han an denselben pfenningen im mines prûder Otten tail, daz mir von im stûnd,

versatset umb hundert march alter pfenning Graetzer, und mines selbes tail an dem hous und an leuten und güt umb die andern zwayhundert und zwainzich pfenning alter Graetzer also beschaidenleich, swenne ich oder min erben dem vorgenantem pischolf Heinrich oder sinen nahchomen daz vorgenant güt gib, so soll er oder sin nahchomen mir oder minen erben daz hous wider gebn mit alle dem, damit ich ims oder sinem goteshaus geantwurt han als vorgeschriben ist, und ovch also, daz ich oder min prüder oder unser erben daz egenant hovs und güt niht anderswo verchumben sullen mit satze noh mit verchanffen an alles geverde, nür im und sinem goteshaus ze Gurk. Und waer daz wir uns deune umb den chanf des hovses und des gütes als vor geschriben stet mit emander niht verrichten moehten, so sol ich und min prüder oder unser erben zwen uz unsern leuten und der vorgenant pischolf Heinrich oder sein nahchomen zwen uz sinen leuten und di vier einen uberman nemen; swaz di daruber sprechent, daz sullen wir baidenthalben staet haben. Und haben ovch wir baid prüder daz uz getaydinget, daz er unsertwederem an des andern willen niht mer darauf leihen sulle. Er soll ovch und sin nahchomen den vorgenanten satz also innehaben an alles geverde, ob der satz an leuten oder an güt ich(t) gepezzert oder getiwert wurd, da sol er uns niht an twinge an der loesunge, wurd aber er iht leihter von schulden oder von unschulden, da ist er oder sin nahchomen baiden mir oder minem prüder oder unsern erben nihtes umb gepunden ze pezzern, und sol daz paidenthalb sin an alle arge liste. Und daz diser satz und dis vorgeschriben taydinge und sache staet und unverprochen beleiben, so gib ich im und sinem goteshaus ze urchunde disen prief versigelt mit minem und mines prüder Otten und mit hern Heinriches von Lindek und hern Albrechtes des Halbstat und Griffen von Reutenberch insigeln. Des sint zeug her Chunrat von Grazlub, Perchtold, Ortolf und Herman prüder von Reutenberch, Otto von Sicherstain, Alber von Hopfenbach, Wülfinch und Heinrich von Sounstain, Otto von Trachenberch, Ditzel der schenck von Lantsperch, Hainrich von Plümenstain, Wülschalch der Raumschuzzel, Albrecht der Scudnich, F. der Chutenpacher, Wilhelm und Chüntzel von Weyngarten und ander biderb leut genüch. Der prief ist geben und ovch die sache geschehen daz Nazzenfüz nach Christes gepurde dreuzehn hundert jar und in dem fümftem iar, darnach des naechsten tages nach san Mathias tag der bei dem vaschange ist.

Izvirnik s petimi, že odtrganimi pečati v škofijskem krškem arhivu v Strassburgu na Koroškem, prepis v deželnem arhivu v Gradcu.

4.

V Podčetrtku, 1347, 15. avgusta¹.

Krški škof Ulrik posreduje radi mej med podsreškim in kunšperškim gradom med celjskim grofom Friderikom in kunšperškim gospodom Ivanom

Wir Vreich von gotes gnaden bischolf ze Gurk veriehen mit disem prief, daz der edel vnser lieber swager graf Frieder. von Cyli an ainem

¹ 1347 an vnser vrauentag assumptionis zu Landsperg.

tail vnd her Hans von Chungsberrg an dem andern tail für vns chomen vmb ain chrieg, den sev heten mit einander vmb di pimerch gegen Merperch¹ vnd gegen Chüngsperch, vnd brachten mit in pident halben di pesten vnd di altisten gemain erber vmbsezzen Trachenberger vnd ander lewte; aus den namen wir di altisten vnd vragten die, die sagten pei irem aide, daz di pimerch zu Herberch aus giengen an dem prunne an dem satel hiedishalb vnser vrawen perg zu Chungsperch vnd waz da zwischen war, wald vnd wie ez genant ist, daz daz der egenant graf Frider. von Cyli vnd sein geben von alter her Herberech in nutz vnd in gewer her pracht hieten. Vnd da ward dem egenanten graf Frider. von Cyli vor vnser dertailt die gewer vnd nutz an dem egenanten walde vnd pimerchen zu Merberch, daz er di inn solt haben.

Natisek v Orožnu, Dekanat Drachenburg, Marburg, 1887, str. 364.

5.

1352, april 8 . . .

Ottel sin Gundacherja von Turen in njegova sestra Alhait prodata celjskemu grofu Frideriku in njegovim dedičem »um ain guot« dva dela svojega posestva »daz gelegen ist und gehaizzen in der Veustricz gen Triebcz uber zwischen Herberch und unser vrowen perg, mit alle dev und darzu gehört, waz enhalb der Veustricz gelegen ist, acher, wis-mad, holcz, wäld, wazzer, stoch und stain, veld, swi ez gehaizzen ist, das wir von in ze lehen gehabt haben, wand in ez her Hans von Chünsperch, von dem wir ez ze lehen heten, emalen aufgeben hat. — Drewczehen hundert iar darnach in dem czwai und fünfczikisten iar am ostertag.«

Izvirnik z obešenim pečatom, ki ima troje počreznih brun in napis † S. Ottonis de Turri se nahaja v c. kr. hišnem, dvornem in državnem arhivu na Dunaju, izvleček pa v štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, štev. 2442 f.

6.

Meje bizeljske deželske sodnije.

Das Landtgericht zu Visell
hebt sich an am Satesky und werd bis an die Draml,
von der Draml aufher bis auf Pischäzer grund, von Pischez gewert es weiter bis auf Vnser Lieben Fraun Perg, das soll man yez beschaun bei Kreuz, darnach weiter der ganz Gaisperg Träf gehört auch gen Visell.

Iz urbarja krške škofije o njenih spodnještajerskih posestvih okoli l. 1500; rokopis štev. 1230 štajerskega deželnega arhiva, list 210.

7.

Ustanove Kunšperških gospodov.

Die herren von Kunigsperrgk haben drey stift gethon, so ain yeder pfleger ausrichten mueste.

¹ Herberg.

Item ein ewigs liecht in die kirchen zu sand Jacob gibt der pfleger iärlichen darzu

pfenning 2 tal. den
waitz 1 schaff.

Item aber ein ander ewigs liecht zu Unser Lieben Frauen auf dem Pergkh gibt man auch

pfenning 2 tal. den
waitz 1 schaff

Item zu sand Andre kapelln im sloss Kunigspergkh auch ain ewigs liecht darzu pfenning 1 tal. den.

Iz urbarja graščine Waldeck, iz konca 15. stoletja, list 200; urbar štev. 193 štajerskega deželnega arhiva.

8.

Dunaj, 1642, dec. 5.

Cesar Ferdinand III. podeli Juriju Sigismundu grofu Tattenbachu na Bizeljskem sejmsko pravico za cerkev na Sv. gorah za binkoštna praznike.

Wir Ferdinand der Dritte von Gottes Gnaden erwöhlter römischer Kaiser, zu allen zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien, zu Hungarn, Böhaimb, Dalmatien, Croatien und Slavonien etc. Khönig, Erzherzog zu Österreich, Herzog zu Burgund, Steyr, Kärndten, Crain und Wirtenberg, Grave zu Tyrol und Görz, bekennen öffentlich mit disem Brief und thuen khundt allermeniglichen, dass Uns der wolgeborn Unser lieber, getreuer Georg Sigmund Graf von Tattenpach underthenigist angelangt und gebeten, das wir das Gottshaus in seiner eigenthumblichen Herrschaft Wiesel, am Heyligen Perg genant und in unserm Herzogthumb Steyr ligendt, mit ainem Khirchtag oder Jahrmarckht fursehen und denselben iährlichen aldorten zu den heyiligen Pffingstfeyrtagen halten zu lassen gnedigist geruchen wolten. Worauf Wir dan des gemelten Graven von Tattenpach underthenig und gehorsambiste Bitt gnedigist angesehen und demnach besagtem Gottshaus am Heyligen Perg gedachten Khirchtag aus sondern Gnaden, und auf die in Sachen einkumbne gehörige Bericht und Guetachten gegeben und verlichen, geben und verleichen ihme den auch als regierender Herr und Landtsfürst hiemit wissentlich in Craft diss Briefs, und mainen, sezen, und wollen, dass obbemeltes Gottshaus am heyiligen Perg den obberührten Khirchtag oder Jahrmarckht jedesmahls zu den heyiligen Pffingstfeyrtägen anstellen, halten und üeben, und dasselbe auch alle diejenigen, so solchen Khirchtag mit ihren Wahren, Khaufmanschaften, Vich und andern Failschaften, Haab und Güetern besuchen, frey, sicher und ungehindert darzue und darvon ziehen, failhaben, khaufen und verkhaufen, auch sonst alle und iedliche Ehr, Würde, Schuz, Schirmb, Sicherheit und Glaide, Frayhait, Recht und Gerechtigkhait immassen andere Clöster und Gotshäuser in unserm Herzogthumb Steyr, so mit dergleichen Khirchtäg oder Jahrmarckhten fürgesehen und begabt sein, haben und gennessen sollen und mögen, von Allermeniglichen ungehindert. Und gebieten hierauf allen und jeden Usern nachgesetzten Obrighkheiten, geistlich und weltlichen Landtleuthen, wie auch Stötten, Märkhten, Ge-

richten und sonsten allen Unsern Ambtleuthen, Underthanen und Getreuen, in was Würden, Standt oder Wesen die sein, ernstlich und vöstiglich mit disem Brief und wollen, dass sye vorgeanntes Gottshaus am Heyligen Perg bey mehrerholten Khirchtags Freyhaiten und diser Unserer gnedigsten Verleichung geruhiglich bleiben und genüessen lassen, dasselbe darwider nit tringen oder beschwären, noch das jemandt andern zu thuen gestatten in khain Weis noch Weg, als lieb ainem jeden seye Unser schwäre Ungnad und Straf zu vermeiden. Das mainen Wir ernstlich mit Uhrkuntt diss Briefs besiglet mit Unserm anhangenden khaiserlichen Insigel, der geben ist in Unserer Statt Wien, den fünften Monatstag Decembris, nach Christi Unsers lieben Herrn und Seeligmachers gnadenreichen Geburt im sechzehnhundert zwayundvierzigisten, Unserer Reiche des Römischen im sechsten, des Hungerischen im achtzehenden, und Böhaimbischen im sechzehenden Jahren.

Ferdinand m. p.

Ioannes Matthias

Ad mandatum Sacrae Caesareae

Prikhilmeyr.

Maiestatis proprium H. Schidenitsch m. p.

Izvirnik v arhivu grofa Fr. Attems v Gradcu, prepis po njem iz l. 1841 v štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, v splošni vrsti listin.

4.

Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843.

Po virih iz župnijskega arhiva pri Sv. Petru pri Mariboru.

Spisal župnik **Matej Štrakl**, Sv. Peter pri Mariboru.

(Dalje.)

VII. Franc Sal. Čepe.

Rojen pri Sv. Križu nad Mariborom, ordiniran dne 28. avg. 1827, je bil župnik in dekan v Jarenini od 2. febr. 1835 do 23. jul. 1861. Častni kanonik je postal l. 1851.

Iz prvega njegovega pisma z dne 13. avg. 1834 zveemo, da je nameraval iti v Gradec h knezoškofu v neki zadevi se posvetovat, pa tudi, da se je zdravil Glaser homeopatično, Čepe pa z grozrdjem. Vabi Glaserja, naj rajše pride v Jarenino, kjer se mu bode boljše godilo pri grozrdju. Pozdravlja profesorja Robiča in Morica Bertholda.

Tri leta mlajše je prihodnje pismo. Pisano je 23. okt. 1837. Povzročil ga je barbarški novi zvon, katerega pride blagoslavljat stolni prošt graški Purkarthofer¹. Ta novica je radostno vznemirila Jarenino

¹ Glej »Voditelj« XIV (1910) 45.

in celo okolico, kjer se je peljal prošt iz Št. Ilja skoz Jarenino. Seveda ga je obvestil o tem Glaser. Zato mu piše Čepe:

»Ich beeile mich auf Dein verehrtes Schreiben vom 19. d. M. zu antworten... Wer sollte den Plan Deines liebenden Herzens nicht ehren, den ich um so sehnlicher ausgeführt wissen möchte, weil er unserem einstigen, guten, lebenswürdigen und für uns gewiß unvergeßlichen Priesterhaus-Cheff gelten sollte? — Ich werde am Tage der erfreulichen Ankunft, welcher mir jedoch mit Gewißheit bekannt gemacht werden wolle, um 1 Uhr schon in St. Aegyden warten, wo alsdann wahrscheinlich das Mittagmahl zu halten bestimmt ist, welches, wenn es bei mir in Jahring geschehen könnte, ich mir freylich wohl zum besonderen Glücke rechnen müßte; könnte es vielleicht geschehen so bitte ich, mich früher davon zu verständigen. — Auf jeden Fall aber werde ich Sr. Hochwürden und Gnaden Domprobsten von St. Aegyden aus bis St. Barbara mit meiner Gelegenheit führen lassen, und wenn es anders möglich seyn wird, selbst mitfahren. — Jedoch wär' es schön wenn einige HH. Collegen im Gefolge nachführen, daher nach Umständen noch eine oder zwey andere Gelegenheiten erforderlich wären, welche H. Spesitsch am füglichsten bestellen könnte. Dem H. Scherf¹ werde ich das Aviso geben. Auch Herga² und Klementschtsch³ dürften zu haben seyn.« — Naročil si je v istem pismu 100 svetinjic — za župljane.

Celo leto mlajši sta prihodnji pismi (17. XII. 1838 in 6. I. 1839), ki se bavita z obiteljo Udlovo, nadučitelja jareninskega —, ki je v celi župniji še sedaj v najboljšem spominu. Zares, krščanskega, za ljudstvo in z ljudstvom delujočega učitelja verno ljudstvo tako hitro ne pozabi. Pa tudi Udl ni pozabil nikdar onih, kateri so mu pomagali, da je dosegel svoj namen. To sta bila Čepe in Glaser, kateremu priporoča dekan mladega moža v omenjenih pismih. V prvem pismu piše:

»Mein Client Udl, den sein Vater in der Eile, ohne mich zu fragen, nach Hause citiert hat, läßt in Ehrfurcht seinen Handkuß melden, und er fragte schon oft, ob ich wohl Dir schon geschrieben hätte, daß er gleich nach dem neuen Jahre wieder nach Gratz kommen wird, um dem Stadtcurs beizuwohnen. Er ist wirklich für das Gute empfänglich, und um so mehr möcht' ich ihn Deiner liebenden Leitung während seiner Anwesenheit in Gratz noch ferner empfehlen, da ich mit ihm einen größeren Plan habe, welchen ich, si Domino sic placebit, gleich nach der Beendigung des Stadtcurses ausführen möchte.

¹ Kapelan pri Sv. Jakobu v Slov. gor. — ² Kapelan pri Sv. Petru pod Mari-borom. — ³ Župnik v Kamnici.

Es ist nämlich sein Bruder unterm 31. November d. J. Organist in Warasdin geworden und ist somit versorgt. Nun hab' ich dem Vater, der seine eigene gänzliche Unbrauchbarkeit selbst einsieht, und auch ohne den Schuldienst zu leben hat, vorgestellt, er solle, um auch den jüngeren Sohn versorgt zu sehen, ihm zu Gunsten den Schuldienst abtreten, versteht sich nach beendetem Stadtcurse, womit nun der Vater auch einstimmig ist. Demnach wird, wenn mein Plan mit Hilfe Gottes ausgeführt werden kann, der Fragliche im nächsten Schuljahre schon mein Schullehrer seyn. — Leider muß ich heuer pfuschen lassen!«

Na treh kraljev dan prihodnjega leta poslal je Čepe Glaserju »svojega klienta« z drugim pismom:

»Nun laß Dir meinen Clienten Carl Udl auf's Neue empfohlen seyn. Er wäre sehr nothwendig hier, allein mir liegt vorzüglich daran, daß er in Gratz im Umgange mit Guten auch an religiöser Bildung gewinne, die zu Hause unter den gegenwärtigen Umständen wohl nicht zunehmen könnte.« — Na to poroča, da je bil dne 10. decembra prestavljen kaplan Šerf od Sv. Jakoba v Slov. gor. k Sv. Barbari v Halozah. Težko je odšel. Župnik Žižek pa je bil investiran dne 14. dec. na župnijo Sv. Jakoba v Slov. gor. Iz domače župnije pa še omenja: »Ich habe mit I. Adventsonntag die Bruderschaft des lebendigen Rosenkranzes eingeführt und mit Freuden ersehen, daß meine Pfarrkinder Sinn und Eifer dafür haben; es fehlen nur mehr wenige Mitglieder zu einem Rosenstocke. Gott gebe Gedeihen!«

To je bilo veliko in res veselo!

Še le 11. julija 1840 je pisano sledeče pismo, v katerem se glasi nadpis: In Corde IESU Dilectissime! Ž njim je poslal Glaserju 100 gld. CM »zur Zahlung der gütigst besorgten non plus ultra schönen Leuchter und der übrigen noch schuldigen Kirchen-Geräthe. Die jungfräuliche Gottesmutter, zu deren Ehre die besagten Gegenstände verwendet werden, wolle Dich für Deine Mühe belohnen!«

Pismo in denar mu je prinesla Magdalena Schmirmaul, »welche sich unter der Zahl Deiner geistlichen Kinder, unter die Du sie aufzunehmen die Güte hattest, überaus glücklich schätzt, laß sie ferner empfohlen seyn.« Ob tem času je šel graški knezoškof Roman Zängerle v varaždinske toplice. Čepe je mislil, da bo šel Glaser ž njim, pa ga ni bilo. Zbralo pa se je v Mariboru ob tej priložnosti dosti duhovnikov iz okolice, ki so knezoškofa sprejeli. »Ich war so glücklich in einer kurzen Audienz vom hochwürdigsten Vater einige kräftige Trostworte zu vernehmen, und hoffe die zukünftige Woche eine Reise nach Töplitz ad Celsissimum unternehmen zu können.« Čemu pa je potreboval teh krepkih tolažilnih besed?

V nadaljevanju pisma pravi, da ga še zmiraj preganjajo: »Wider mich und den braven Kaplan Verblatsch von St. Jacob sind dem Kreisamte wieder mehrere Klagepunkte Betreff der Gefallenen etc. . . . vorgelegt worden, welche von der Bez. Obr. leidenschaftlich zusammen gesucht und gewisser Maßen erzwungen wurden. Wie ich höre ist das Ganze so lügenhaft, daß es kaum eine Erwähnung verdient. Gott, der Erbarmnisse, dessen Rathschlüsse unerforschlich sind, wird der Sache doch einen guten Ausgang geben!«

Kot dodatek piše, da še elaboratov ni poslal konsistoriju, ker še ga ni dobil od št. iljskega kaplana¹ — »er hat wirklich viel Geschäfte, darum nur keine — Betreibung.« V tem pismu se je podpisal: »Dich ewig liebender aber armseligster Coram Rege.« Tako tudi v dveh sledečih pismih. Po mojem mnenju pomeni ta podpis, da sta se z Glaserjem vnemala posebno za češčenje presv. Srca Jezusovega in Marijinega. V naslednjem pismu se priporoča, da naj moli Glaser zanj »coram Rege et Regina«.

Slišali smo, da je Čepe naročil in dobil svečnike in drugo pripravo za Brezmadežno. Naročil pa je tudi njeno podobo, ki je prišla 9. novembra 1840 v Jarenino.

Mariborški mestni sel Pegg jo je peljal po noči in pri slabem vremenu iz Gradca in bi jo mogel pustiti pri nekem Kotniku. Odpeljal pa jo je v Maribor in od tam jo je dobil Čepe. Podoba je bila lepa. »Ich war beim ersten Anblicke tief gerührt — und so alle, die es bisher angesehen haben. Die jungfräuliche Himmelskönigin wolle Dir Deine Mühe vergelten und in uns ihre Andacht vermehren. L. J. Chr. in saec. saeculorum. Amen.«

Čeravno je vozil voznik sliko v dežju, se vendar ni nič pokvarila. Čepe pogreša na podobi dva angela, ki bi držala nadpis — »doch der Künstler, der so himmlisch schöne Werke perfeziert, wird wissen, warum sie nicht sind.«

Podobo je blagoslovil knezoškof sam, zato prosi Glaserja, naj ga v njegovem imenu prespoštljivo zahvali.

Na koncu pisma pa pristavi: »Nun gehe ich in die Kirche zum Hochzeitsamte und Copulation des Carl Udl und seiner Braut Josepha Flucher, welche eines hiesigen wohlhabenden und braven Bauernhauses gute Tochter ist.«

V pismu 1. dec. 1841 prosi Glaserja, da posreduje zastran novega križevega pota:

»Der Herr Pfarrer von Zellnitz wird Dir meine Bitte rücksichtlich der Kreuzweg-Einweihung eröffnet haben, vermöge welcher Du

¹ Horvata.

den P. Guardian gütig benachrichtigen möchttest, daß ich um den von ihm bestimmten windischen Priester bitten lasse, welcher am 6. d. mit Stellwagen bis St. Egyden kommen möchte, allwo er vermuthlich im Pfarrhof erwartet wird, um von da aus nach Jahring zu fahren; etwa um $\frac{1}{2}$ 4 Uhr wird die hiesige Gelegenheit schon in St. Egyden warten.

Die besagte Einweihung wird am Feste Imm. Conc. in Jahring und Sonntags darauf in St. Jacob Statt finden, und P. Benedict wird gebethen, auf beiden Orten die anwesenden Gläubigen mit dem Brote des Lebens i. e. mit der Verkündigung des Wortes Gottes sättigen und erfreuen zu wollen. Also wollest Du diese Angelegenheit ad fummam laudem Dni et in Honorem B. M. V. ordnen und bestellen.« Čepe si je dal napraviti podobo deteta Jezusa za božič, katerega se je jako veselil.

Obljubuje končno, da bo vposlal kmalu mile darove župljanov za usmiljene sestre v Gradcu, ki so »Deo sint laudes« precej zdatni, kar ga tem bolj veseli, ker je mnogo slišal o zaprekah, »die ihnen der arge Feind macht.«

Sedaj pa še slednje pismo, ki govori o posvetnih rečeh in sicer o tem, kar je pač v Slov. goricah najnavadnejše — o vinu. Poslal je Glaserju — gotovo za velike trude, ki jih je imel zanj in za župnijo in pa tudi iz velike ljubezni do njega — 1 polovnjak vina iz leta 1840. »Einen besseren kann ich Dir dermahlen nicht schicken, er ist von meinem besten 1840ger und wird daher als einfacher Tischwein für Deine Gäste zu brauchen seyn.« Šmirmaulov hlapec ga je peljal do Feldkirchena od tod pa »Poltel- oder Kron-Wirth, Schwiegersohn von Schmirmaul«.¹

Glaser je plačal »accis«, »alles übrige, mein amandiffime wirst du gratis anzunehmen gebethen.«

L. 1841 se je začel Čepe pripravljati, da nabavi za župno cerkev nov glavni oltar. Našel se je v tej zadevi »Accord«, katerega je skopal v imenu župnikovem Glaser z Mihaelom Rosenberg v Gradcu.

Čepe je dal postaviti oltar. Kdaj so ga pa blagoslovili, o tem ni podatkov pri Sv. Petru. Pač pa se je našlo nekaj pisem, ki govorijo o Čepeju in njegovem delovanju in »nehanju« v Jarenini. Poberimo še te kose. L. 1845 je bil blagoslovljen veliki (ne sedanji) zvon »Marija«. Glaser je bil pridigar pri tej slovesnosti. Začetek govora si je načrtal po nemškem tako-le: »Diese Glocke hat einen gottgefälligen Ton, denn sie ist aus sehr edlen Dingen zusammengesetzt. Die Musici sagen, sie habe den Ton »c«. Das verstehen viele nicht — aber ich weiß ihren Ton besser — es ist der süße Ton der hl. Liebe.

¹ kmeta jareninskega.

Glockenspeis ist Liebe und Freude zur Ehre Gottes, besorgt durch die Liebe eueres Pfarrhirten — H. Dechantes und euerer Priester. — Gegossen durch die Gaben euerer Liebe. — Geweiht durch die ehrwürdigen Vaterhände unseres Jubelfürsten F. Bischofs — Gewaschen mit Weihwasser, gesalbt mit hl. Chrisam. Getauft auf den Namen unserer lieben Frau und Mutter Maria.« V razpravi pa govori, kako zvon kakor mati prosi, kliče, opominja, joka in se veseli. Sklepa svoj govor pa s tem, da opominja Jareninčane, naj poslušajo radi glas novega zvona »Marije«. Spomnijo naj se vsakokrat: Marija vas prosi, kliče, opominja, se joče in veseli nad vami!

L. 1851 je bil imenovan Čepe častnim kanonikom sekovske škofije. Veselil se je tega tudi Slomšek, škof lavantinski ter piše Glaserju v pismu z dne 3. jan. 1852 med drugim: »Durch die Ernennung der beiden Slovenen zu Ehrendomherrn (Čepe und Koren) wird nun der Marburger Kreis befriediget worden sein. Ich bitte dem Ehrendomherrn Tschepe gelegentlich meine herzliche Gratulation auszudrücken.«

Glaser gotovo ni čakal na priliko. Gotovo je nesel rad to čestitko prej ko mogoče v Jarenino.

Veliko nesreče, strahu in žalosti je prinesla l. 1859 čez naše kraje huda vojska v Italiji. Pobožni Jareninčani so se zaobljubili Materi Gorski pri Sv. Petru in prišli tje v procesiji 23. maja 1859. Prijazno jih je sprejel Glaser in jih tolažil ter priporočal gorski Materi njihove mladenče, ki so morali na vojsko. To je edina pridiga, katero si je natanko skiciral slovensko skoraj celo.

Rek: Pod tvojo pomozh in obrambo mi perbeshimo — o Sv. b. porodnica — ne savershi nafhe profhnje v' nafhieh potrebah.«

Začenja: »Ludi fo mir fgbili — strafhni shod¹ je nastanil po zelem fveti — vse fe perpravla na kervavo vojfko. — Nozh no dne hrufhijo po shelesenzi strafhne perprave k Armadi — vse mefte no ftese fo polne soldatov — strelfki fhtuki (Kanonen) fe pelejo — fable fe brufijo — pufhke nabijajo — finertne kugle perpravljajo — rekrute no konje pobirajo — dazhe narastejo — o moj Bog, kaj je shod sa ena velka Nedloga!

Zhi fo perprave k sazhetki shoda she tak shalofne — kak strafhne fo fhibe sa tiste kraje no ludi, kej tote shelefne roke kervave potoke nakaplejo — no kak nesgruntano hudi fo nafledi shodov! Satega volo sdihujemo v' Litanijah: Od Kuge, Lakote no Vojfke! odrefhi naf o Gospod! . . .

Dve besedi zhemo dnes pomiflit:

1. kej je sazhetek no urfhoh tote shodne nedloge?

¹ žout = (Sold) = vojska.

II. kej je pomozh ino trofht v' vsaki fili no nedlogi najti?»

Potem razpravlja, da je začetek vojske greh v občē in pa tudi naš osebni greh, katerega Bog na ta način kaznuje.

Zanimivo je, kako popisuje začetek in vzrok vojske l. 1859.

»Grefhno ferze je nefrezha sa fe no sa druge. Zhi fe greh rasfhirja v' enem hrami — je zeli hram nefrezhen — zhi fe greh vkoreni v eni gmajni — fari — desheli — tak fe tudi raslije nefrezha kres gmajno, faro no deshelo. Zhi pa kriviza na troni fedi — zhi tifti — kerī vishajo, Boga no f. zirkvo fovrashijo — tak fe vlivajo krivizhni valovi Shoda od trona do trona no fhe pretijo kralestve potopiti. Tak je sdaj na Francofkem — na tiftem troni fedi en zefar Napoleon — en ftriz (sic!) tifttega hudega Napoleona, kerī je pred 50 letni fvēt s' ftrahom napolnil — toti je fovrashtvo navsdignil — proti fv. veri — no proti nafhemo vernemo Zefarji. — Svetega Ozheta Papesha je v' Rimi savahtat puftil — ino nam zhe deshele isdreti — no febi podvrezhti. Oni ftoji s' velkoj armadoj na vfih mejah proti nam — no nas sheli pokonzhat. Sato je dolshnost nafhiga Zefarja branit fvoje deshele — kere njim je Bog sa vishanje isrozhil — ino nafha dolshnoft je — pomagat no blago no shivljenje saltavit — da bi f. Vero no kralestvo obranili pred sovrashnoj oblastjo.

Mi nefmo hodili na Franzofko — on je prifho kref nafhe meje — mi fmo mirni bili — no nefmo sheleli njegovih desheli — pa on naf zhe pokonzhat no sheli fvēt febi podvrezhti.

Pred 10 letami fhe je fedel v' jezhi — sdaj gofpoduje na troni — Bog je v'fega mogozhen — On kraluje kref vfe krale no zefarje na fveti — on bo pomago — zhi bomo fe mi njegove pomozhi vredni ftorili — on bo pomago fvetemo Ozheti, da bojo ftanovitni vftali — on sna ovarvat nafhega Zesarja — da bojo sovrashnike preladali — no njihovo mozh ftrli —!

Kmalo potem se je moralo podati veliko jareninskih in drugih mladeničev iz Slov. goric na vojsko. Zbirali so se v Mariboru, da se popeljejo po železnici proti jugu. V šentpeterski kroniki se pripoveduje, da je moral med drugimi mladenič S. k vojakom. Mati ga je spremljala na mariborski kolodvor. Vse polno je bilo tam ljudi. Eni so kleli, drugi jokali — jareninska mati pa je prijela svojega sina za roko, ga peljala proč od drugih in mu kazala na cerkvico na Gori, ki se prav lepo vidi s kolodvora, rekoč: »Ljubi sin, ne pozabi Matere Gorske! Ona Ti bo pomagala.« Sin tega ni pozabil, šel je v vojsko in tam se izročal mnogokrat Materi Gorski ter prišel srečno domov. Tako je poročal sam¹.

¹ Na evangeljski strani pri glavnem oltarju v cerkvi Matere B. na Gori pri Sv. Petru je majhna podoba Matere božje, ki nosi sledeči nadpis: Dar obljubljene

Žalibog, da je Čepe že l. 1861 preminil nagle smrti. Dne 25. julija so ga pokopali. Glaser mu je govoril nagrobnico. Iz tega govora posnamemo sledeče važnejše dogodke.

Že l. 1815 je bil Čepe v Jarenini. Njegov starejši brat Janez je bil ondi takrat kaplan, ki ga je vzel k sebi, da je obiskoval tam ljudsko šolo. L. 1835 je prišel tje za župnika in dekana in sicer iz Maribora. Štirje škofi so mu bili prijateljsko naklonjeni: »Ljubil ga je škof Roman, ki ga je posvetil l. 1827 za mašnika, — kardinal knez in nadškof Rauscher — ga je obiskal¹ in ga imenoval častnim kanonikom l. 1851 — posebno ga je ljubil knezoškof sekovski² Ottokar Maria, ki ga je obiskal mnogokrat. Odlikoval ga je pa tudi sedanji lavantinski škof, ki ga je imenoval takoj za svojega konzistorialnega svetovalca in svetovalca v zakonskih zadevah.«

Čepe je umrl na vizitaciji pri Št. Ilju v Slov. goricah, in sicer na kapi, kakor njegov oče, njegova mati in brat. Dne 24. junija je bil pri Sv. Petru še pozno na večer in z Glaserjem govoril mnogo o smrti. V oporoki je naročil, da hoče biti pokopan na pokopališču med svojimi ovčicami. Glaserju je večkrat pravil, da si hoče sezidati tam kapelico in v njej biti pokopan. Zato prosi Glaser na koncu govora Jareninčane, naj izpolnijo oni njegovo željo ter mu naj postavijo v spomin kapelico, za katero hoče on napraviti načrt in vse preskrbeti, kar je potrebno, da se bo v njej tudi darovala sv. maša za rajne župljane. Jareninčani so ubogali. Dne 5. oktobra 1862 je bila kapelica posvečena. Govoril in blagoslovil je kapelico Glaser — namesto knezoškofa lavantinskega Antona Martina, ki je jo hotel blagosloviti sam, pa je prehitro umrl. Glaser piše v načrtu svoje pridige:

»Unser allgeliebter Oberhirte A. S. ist herausgekommen, um hier das hl. Meßopfer zu feyern für eueren seligen Domherrn Tscheppe — er hat ihn hier besucht und an seinem Grabe als Freund gebethet — und sich die Thränen aus dem Auge gewischt, wie Christus weinte bei dem Tode seines Freundes Lazarus — er hat mit mir hier diese Stätte ausgesucht für seine Gruft und Capelle — Er hat versprochen

zahvale za obrambo v vojski iz laške Livorne na čast Gorski Devici Mariji pri Sv. Petru — od štajerskega I. bataljona 47. deželnohrab. regim. kneza Ant. Kinski. 1850. Invalid iz te vojske, ki še živi, zatrjuje, da so prišli vsi srečno v domovino, ki so le krajcar žrtvovali za ta spominek.

¹ Enako čast je doživel Glaser. Tudi njega je obiskal ob njegovem diamantnem jubileju škof — poznej kardinal Missia.

² Glaserja so mnogokrat dražili prijatelji zato, ker je zmiraj pravil »wir Seckauer«, »unser Bischof von Gratz«, akoravno je bil že dolgo let v lavantinski škofiji. Tudi v tej pridigi je zapisal »geehrt von unsern ehrw. F. B. v. Gratz«. Tega mu ne moremo vzeti za zlo.

die Capelle zu weihen — und nun sind beide schon oben beim Throne Gottes und segnen euch und bitten für Euch oben — beim 3 Einigen Gott. —

Beide haben Euch — und die Mutter Gottes geliebt und der letzte Gang des F. B. war noch eine Wahlfahrt nach den Priesterexerzitien — nach Maria Neustift bei Pettau — am vorigen Samstag las der demüthige Hirt und treue Diener die hl. Messe bei ihrem Altar — am nächsten Samstag wurde er schon in die Gruft gelegt.«

Načrt kapelice je posnet po tisti nagrobni kapelici, ki so jo sezidali Gračani svojemu škofu grofu Arco. Tudi ta je namreč izrazil — pravi Glaser — v svoji oporoki željo, biti pokopan med svojimi verniki na pokopališču. To je dopadlo Gračanom tako, da so sezidali takoj prav lepo kapelico na njegovem grobu.

Tako se je poslavljaj Glaser od svojega zadnjega tovariša. Lah in Hrga sta umrla že poprej. 27 let pozneje so položili na Gori tudi Glaserja k večnemu počitku.

VIII. Peter Dainko.

Bil je dekan pri Veliki nedelji. V edinem pismu, ki ga je pisal Glaserju v Varaždinske toplice dne 17. julija 1841, in ga prosil neke usluge, popisuje različne reči o duhovnikih spodnjih Slovenskih in ljutomerskih goric ter marsikaj zanimivega o takratnih razmerah in odnošajih. Glaser je bival s knezoškofom Romanom takrat v toplicah. Pripravljala pa sta se že na odhod. »Da Euer Hochwürden mit Seiner Fürstbischöflichen Gnaden auf der Rückreise bei St. Aegiden vorüberfahren, so unterfange ich mich untertänigst zu bitten, nebenliegendes Packet all dort an P. T. Kaplan Jakob Horvat abzugeben, es befindet sich darin ein mit voller Zufriedenheit erledigtes Elaborat, und mir ergibt sich jetzt nicht eine bessere Gelegenheit zur Übermittlung, als durch Euer Hochwürden.

Übrigens wird E. H. der Defizientenpriester Murschitz von Ankenstein am jüngsten Montage in Töplitz auf meine Bitte mündlich erzählt haben, daß Donsa (Donža) und Simonitsch¹ auf der Fahrt zum Sauerbrunnen nach Sulzdorf (Očeslavci pri Sv. Juriju na Ščavnici) umgeworfen wurden, daß Simonitsch am Aug und an der Hand verwundet wurde und längere Zeit das Bett hüthen mußte, nun aber schon wieder ziemlich hergestellt ist. Zugleicher Zeit starb der alte allgemein hochverehrte Kirchenvater zu hl. Kreutz und weil man für denselben überviel und feyerlichst in aller verkünstelten Triantsch oder

¹ Kaplana pri Sv. Križu na Murskem polju.

Kläng leutete, so verbreitete sich durch das Landvolk die laute Vermuthung, es sey Simonitsch an den Folgen des Wagenumsturzes gestorben, wie ich und Osmetz den Fall — als gehört Ihnen in Töplitz erzählten. Wer aber Ihnen vor unserer beyder Ankunft in Töplitz erzählte, daß Dechant Jaklin in Luttenberg und Kaplan Kramberger (Jakob, doktor filozofije) in Neggau krank seyen, sprach sein Wort auch falsch aus. Jaklin ist immer frisch und gesund; eben gestern war der Schulgehilfe von Luttenberg und von hl. Kreutz bey mir, und versicherte mich rücksichtlich des Sichwohlbefindens des Jaklin und der zunehmenden Genehsung des Simonitsch. Auch von Neggau war eben gestern der Schloßbinder hier und erzählte mir, daß Kramberger nur am Fieber krank lag, aber schon wieder davon frey sey; er sehe zwar hager aus, und hüstle öfters, wie annähernder Lungensüchtling, aber der Ortschirurg Knödler gibt ihm gute Hoffnung zur immer besseren Gesundheit. Überhaupt aber kenne ich den Kaplan Kramberger schon als meinen Normalschüler von keiner gesunden Constitution.

Priester Kotzmuth, Kaplan in Luttenberg, hat dieser Tage dem Defizientenpriester Paulischa den überaus berühmten Stermetzberger Weingarten in centro montium Luttenbergensium jacentem um 1000 fl. CM. abgekauft. Der Weingarten ist klein, trägt aber den vorzüglichsten Luttenberger Wein; wenn also jemand aus uns einen Luttenberger Tokaier wünschen soll, der muß dem guten Kotzmuth bittlich kommen.

Competenten um den Schuldienst in Kulmberg bey Friedau meldeten sich mündlich zwar mehrere, schriftlich kommen nur 3 vor und werden nächstens dem Hochwürdigsten F. B. Ordinariate zur Begutachtung praesentiert werden. — Johann Michael Kaiser competiert nach Remschnigg, wird aber durchfallen indem der Patron schon einem anderen die Zusicherung gab.

Kaplan Johann Karba von Mahrenberg war dieser Tage hier zu Fuß angekommen und wollte sogar in Töplitz erscheinen; allein er rieb sich die Füße bei der heißen Fußreise so auf, daß er kaum und langsam dahersteigt, wie ein Podagraist. Zum Glück hat er sich für den morgigen Sonntag in Mahrenberg einen Supplenten erbetten, sonst wäre rücksichtlich des dortigen Gottesdienstes wider Willen eine Störung eingetreten. So viel ich vernehme, hat Karba im ganzen Geldvermögen secund und in Mahrenberg nicht mehr als an 7 fl. Er sieht auch sonst brustschwächlich und kränklich aus, und E. H. thun ein gutes Werk, wenn Sie dem Gnädigsten Fürstbischof und dem Domherrn Buchinger, welcher Referens über die Kaplaneyen ist, bittlich ersuchen, dem gutmüthigen Mann Gottes eine bessere Station herunten, so, wo immer nach Gutfinden zu erwirken.

Priester Jodl¹ wird Ihnen das stille Anliegen des Friedauer Kaplans Vrabl anvertraut haben, nämlich, daß Vrabl gerne überstellt würde, jedoch an einen Ort, der ihm an Friedau anpassend wäre, denn Vouk² ist ihm unfreundlich geworden, besonders seit der Zeit, als er (Vouk) nach Gratz einberufen wurde. Pfarrer Deutscher³ von St. Nicolai wird vermuthlich in Töplitz gewesen seyn, um seinen Kaplan Rotter wegzubringen. Denn Deutscher ist ein Sonderling, der gegen jeden Kaplan seine eigene Fliegen hat, wie es Ihnen Hofmeister Jos. Murschitz in Gratz im mündlichen stillen Vertrauen selbst sagen kann. An Ihren hochw. Herrn Collega Safner bitte ich meinen herzlichsten Gruß mit der Bitte auszurichten, er soll mich wegen noch rückständigen Erbsteuer — Aequivalentes pro 1841 keine Execution zuschicken, denn am Ende d. W. komme ich wieder auf Einmal mit einem großmächtigen Packet. Ich bitte um Nachsicht meines schnellen Schreibens und um Entrichtung meines allergehorsamsten Handkußes an Seine Hochfürstlichen Gnaden, indem ich Montags vom Hause durchaus nicht abkommen kann, um in Pettau mein unterthänigstes Compliment zu machen.«

IX. Jožef Domajnko.

Župnikoval je pri Sv. Marjeti niže Ptuja. Kakor drugi duhovniki, tako se je obračal tudi Jožef Domajnko (Domaingo) v vseh potrebah do Glaserja. Prvo njegovo pismo z dne 10. jan. 1839 omenja neki zakonski slučaj svaštva v 2. kolenu, za katerega mu naj izprosi Glaser spregled pri duhovski oblasti, pa tudi pri guberniji v Gradcu.

Istega leta je Domajnko naročil za cerkev podobo presv. Srca Jezusovega, ker je bilo v njegovi župniji mnogo bratov in sester te bratovščine. Glaser mu je oskrbel jako lepo podobo. Za njo se zahvaljuje Domajnko v pismu z dne 26. okt. 1839. »Das so überaus schöne Bild ist ganz unversehrt angekommen. Ich danke Dir aus meinen innersten Herzen für Deine Besorgtheit und viele Mühe. Als ich bei der Bredigt vom Bilde und seiner Bedeutung sprach, war fast kein Auge thränenleer. Der bloße Anblick rührt schon. Es haben sich schon wieder 82 zur Herz-Jesu Bruderschaft gemeldet. Es ist gerade eine besondere Barmherzigkeit Gottes, so nimmt die Frömmigkeit zu. Ich war zwar früher schon mit meiner Gemeinde zufrieden, aber jetzt

¹ Kaplan pri Sv. Barbari pri Vurbergu. — ² Župnik ormoški.

³ Bil je l. 1815 kaplan pri Sv. Barbari. Prestavil si je tam in spisal vse nedeljske evangelije v dobri slovenščini pa v prleškem narečju. Knjiga je v šent-peterškem arhivu.

ist es noch ganz besonders. Es vergeht fast kein Tag, wo nicht etwelche zur h. Beicht kommen. Vergieb, daß ich so viel von meiner Gemeinde plaudere, aber ich bin gar so erfreut.

Überbringer Dieses, ein recht frommer Bruder der Herz Jesu Bruderschaft, wird Dir auch etwelche Sauritscher Trauben übergeben.« Grozdje je pokusil tudi knezoškof Roman Zängerle, ki je potem kupil po Glaserju pri Domajniku 20 štrtinjakov vina. Med temi je bil 1 štrtinjak izvrstnega zavrčana za 65 gld. CM.

Kakor nam pravi pismo Domajnkovo z dne 29. marca 1842, oskrbel mu je Glaser tudi jako lepe paramente za cerkev. Glaser je bil takrat bolan, zato se je podpisal v pismu: Dein noch kranker Freund ... To je seveda žalostilo Domajnka, zato prosi odpuščanja, da ga nadleguje z naročili: »Nur Du in Deiner frommen Gottergebenheit vermagst noch so viele Sorgen auf Dich zu nehmen, verzeihe, wenn ich Dich wohlmeinend bitte, Dich mehr zu schonen.« Dne 21. julija 1842 je naročil Domajnko pri Glaserju veliko bukvic »Srca Jezusovega«. Prosil je namreč za župnijo in dekanijo »Gross-Florian« na srednjem Štajerskem in jo tudi dobil. Za slovo je hotel podariti svojim najboljšim dosedanjim ovčicam naročeno knjigo. Iz istega pisma posnamemo pa tudi še to, da je res močno in lepo cvetela povsod bratovščina presv. Srca Jezusovega. V župniji je prodajal neki Pavel Čuš »Zlate bukvice Srca Jezusovega«, v Ptujju pa neki bukvovez, ki je imel »veliko lepše vezane in cenejše« bukvice¹.

¹ Kot zanimivost pa objavljamo še tukaj slovensko pismo istega Pavla Čuša, ki ga je pisal dne 3. junija 1840 iz Sekove pri Lipnici, kjer je bil »Hof Binter«. Pisal ga je Glaserju, ko je izvedel, da je bolan.

Vifoko vredni Gofpod.

Zhe nam Gofpod Bog, v nafhem shivlenji krishe ino teshave pofhle te fe nam možno britko ino hujdo zdi tag kak da bi sam pelin bija. Pa ftotega pelina pride dofti fladkega glih tag kak dere shazhne oreh belti je brideg terdi na sadjizh je she fladeg, tag tudi fkofto zhe pokasati kere on rat ma. Tag fem zhujza povedati kaj fofe vifoko vredni beteshi s domi odpelali. Tag shelim da bi jih mojo pišanje sdravih najfhlo. Se jim tudi morem pertoshiti kaj sem bija tudi beteshen, pa s'daj je she Hvala Bogi dobro. Tudi to morem rezhti kaj man enega možno dobrega Gofpoda ino Gofpo. Samo kaj fen jas nemaren, pa jas mi flim kaj she bon venda fkoro jak'hi. O Bog daj to. Vifoko vredni zhe kaj novega majo tag jih profim naj mi pofhlejo.

Druga jim neven. Vifoko vredni Gofpod jih is ferza posdravim ino Roko kufhnen.

Tag jihov nevreden Hlapez
imenovan biti oitanem
Pavel Zhufh, Hof Binter.

X. Franc Dreisibner.

Župnikoval je pri Mariji Snežni od 16. sept. 1839. Dne 5. marca 1840 naročil je nov sv. križev pot. Nabavil je za cerkev nove orgle in podobo presv. Trojice. Glaser mu je nasvetoval, da naj še spravi za cerkev podobo presv. Srca Jezusovega. Ker pa je imel že pripravljene podobe Marijinega Vnebovzvetja, kronane glave Jezusove in še neko Marijino podobo, zato ni našel več v cerkvi prostora za podobo presv. Srca Jezusovega in tudi ne potrebnega denarja. Moral je čakati na boljše čase. Dreisibner je bil poznej župnik pri Sv. Marjeti ob Pesnici.

XI. Anton Ferenc.

Kot kapelan pri Sv. Rupertu, pa že poprej v šolah, se je seznanil z Glaserjem ter iskal rad v vseh zadevah pri njem pomoči in tudi tolažbe. V pismu z dne 25. jun. 1833 mu poroča, da bo prosil za župnijo ormoško. Bil je že v tej zadevi pri velikonedeljskem oskrbniku Koradiju, ki ga je jako animiral za kompetenco, ker bi rad imel mladega župnika v Ormožu. »Ein alter taugt nicht hin.« To je želja tudi »des Hochwürdig Hochgeborenen Herrn Eugen Grafen von Haugwitz«, ki zahteva, da Ferenc le konzistorij »kot vrednega« predlaga. Ferenc je bil tudi že pri okrožnem dekanu ptujskem, ki mu je obljubil ga priporočiti knezoškofu Romanu in proštu Purkarthoferju, ko se bota peljala iz toplic. Pa še tudi velikonedeljski dekan ga bo čez 14 dni predstavil gosposki v Meretincih, »weil von dorthier jeder Pfarrer in Friedau einen Deputat-Wein bezieht.« Pomaga pa še naj Glaser v Gradcu in ga priporoči. Pred njim je bil že pri Veliki nedelji župnik Viličnjak, ki pa gotovo ne dobi župnije. Polič nima konkurza. Le Deutscher od Sv. Miklavža bi bil nevaren, on pa ne prosi.

Zato z veselim upanjem sklepa svoje pismo. Potrt pa piše drugo, dne 12. julija i. l. »Ich hätte nie geglaubt, daß mein Vetter Mathias Ferenc um Friedau competieren würde, da er vorgab, daß er sein Gesuch um Kapellen eingereicht hätte; wenn er es bekommt, so wünsche ich ihm herzlich, indem er wirklich schon viel gelitten hat; doch eines möchte seyn: Die Pfarre in Friedau ist eine sehr beschwerliche Pfarre, die Pfarrkirche an der äußersten Grenze, Hum eine gute Stunde entfernt, zu Hause 2 Classen und in Hum auch Schule, in beyden Kirchen alle Sonntag Christenlehre, dann die weiten Versehgänge, eine Ökonomie-Pfründe etc., dieses glaube ich ist für einen physischen Körper, der im vorigen Jahre durch das Blutbrechen geschwächt wurde, um seine anhabenden Obliegenheiten zu erfüllen, zu beschwerlich.«

Dobil pa župnije ni Anton in ne Matija. Pač pa je bil Anton za pol leta prestavljen na Polenšak za provizorja. Nastopil je to

službo 3. febr. 1834. Med tem je prosil za župnijo negovsko, ker pa je mislil, da bo dobil Polenšak, vzel je prošnjo nazaj, pa tudi te župnije ni dobil, ampak moral je iti za kaplana k Sv. Lenartu v Slov. gor. Od tam piše Glaserju z dne 1. sept. 1834, da vlada v Slov. gor. strašna suša. Po vinogradih pa je lepo in grozdje že sedaj bolj sladko, kakor drugekrati ob trgatvi. Zato si pričakujejo veliko in dobrega vina.

Prosil je tudi za dekanijo jareninsko. Pravi pa, da mu »nič ni do tega, jo-li dobi ali ne«, ker še se mu nikdar ni tako dobro godilo, kakor sedaj pri Sv. Lenartu. Menda so pa res izvedeli pri konzistoriju, da se mu tako dobro godi ter so dali Jarenino Čepeju. Tako »vse eno« pa mu ni bilo, ko je bila prazna Kamca. »Ich bin gesinnt — tako piše dne 6. aprila 1836 — um diese zwar beschwerliche Pfarre einzukommen, hoffend vielleicht doch sie zu bekommen, wenn nicht wichtigere Competenten sich melden.« Glaserja prosi za posredovanje pri konzistoriju, »weil Du in einem großen Ansehen bey demselben stehest. Bedenke, Lieber Bruder, daß ich schon 10 Jahre in der Seelsorge diene, daß mein Concurs nicht mehr lange dauert, daß ich von ziemlich starker Körperkonstitution bin, was dort mehr als irgend erforderlich ist, daß ich diese Pfarre leichter antretten kann, als ein anderer, denn 800 fl. CM. dürfte man sicher für alles dort rechnen, und Dir ist es bekannt, wie schwer an den Wirthschaftspfarrschulden, wenn man einige gemacht hat, bezahlt werden.« Propadel je! Pri Sv. Lenartu je bil v celem 2 leti in 20 dni. Nabral je med drugim denar za 10 posrebrenih svečnikov in svetilko za večno luč. Prestavili so ga v Hoče. Tam pa je nabral 200 gld. CM. za cerkvena popravila in 200 gld. CM. za novo nebo in nova bandera.

Iz Hoč je prosil dne 10. maja 1839 za župnijo Sv. Jurija v Slov. gor., ker je mislil, da ne bo nobenih posebnih prošnjikov, on pa gotovo eden izmed najstarejših. Bal se je le sovražnikov, ki se znajo »dobro skrivati in hodijo v ovčji obleki.« Propadel je tudi tukaj in še le 1. 1849 je dobil župnijo Sv. Ane na Krembergu, kjer je umrl 7. aprila, l. 1863. Pil ga je preveč rad in zato imel marsikatere lastnosti, ki bi jih sicer ne bilo.

XII. Jakob Fradl.

L. 1832 je napravil konkurz in dobil l. 1834 župnijo na Polenšaku. Tudi zanj je oskrboval Glaser marsikaj, celo prošnjo za župnijo Sv. Jakoba v Slov. gor. mu je moral napraviti, oskrbeti mu spregled konkurza in poslati prošnjo na gubernij. Župnije ni dobil. Dne 20. sept. 1842 je naročil podobe presvetih Src v širokosti 20° in 3' in v primerni visokosti; lahko pa so 2' širje, ako so že gotove. Glaser

jih naj le naroči — če stanejo tudi 120 gld. CM. Pisal je precej slabo nemščino.

XIII. Franc Fras.

L. 1835 je bil kaplan na Hajdinju. Tudi njemu je oskrboval Glaser plačo. Žalostilo je Frasa, da si Glaser nič ni hotel pridržati za svoj trud. Dne 11. avg. 1835 mu poroča, da se je 10. avgusta peljal skoz Hajdinj knezoškof Roman v kopališče. Ob 1/27. zvečer je prišel zdrav v Ptuj, tam prenočil in drugi dan nadaljeval svojo pot v Varaždinske toplice.

XIV. Valentin Fras.

Rojen pri Sv. Barbari pri Vurbergu, je bil ordiniran dne 31. jul. 1831. Nastavili so ga za kaplana v Selnici ob Dravi, koncem oktobra pa ga že prestavili na Glaserjevo mesto v rojstno župnijo. Glaser mu je častital k temu, Fras pa se je bal, da ga bodo kmalu zopet prestavili, kar se je res zgodilo čez mesec dni. Prošnja njegova, župnikova in vurberške gosposke ni nič pomagala. Moral je iti v globokem snegu od Sv. Barbare k Sv. Lovrencu v Puščavi. Reklo se je: »Lorenzen sey für seyne schwache Brust anpassender als St. Barbara und überdieß sey in Lorenzen eine Überhilfe¹. Ta prestava ga je strašno užalila in potrla. Zato piše dne 20. dec. 1831 med drugim Glaserju: »... nie durchstrich ich mit solcher Schwermuth Marburgsgassen als damahls — (t. j. ko se je selil) — denn mich kränkte es tief in die Seele, daß ich Kranker in solches Gebirg mußte... Wäre ich gegenwärtig in Zellnitz und wäre es mir so wie jetzt, ich würde gewiß auch um eine Übersetzung eingekommen seyn, denn mir ist in der That recht schlecht. Gott gäbe es, daß mir noch schlechter werden möchte, dann brauche ich keine leichte Station und auch keine Pension. Bemühe Dich aber ja nicht etwa meine Lage zu verbessern, denn wisse, gegen jede Übersetzung werde ich kräftig protestiren, in St. Lorenzen finde ich ja, was ich mir wünsche und suche, einen frühzeitigen Tod... Bedachte das hochwürdigste Consistorium wohl, daß in St. Lorenzen ein Krankenbesuch ins Gebirge mehr ruiniert als sämmtliche Seelsorgsverrichtungen in St. Barbara? Und wo ist denn dieselbige Überhilfe? ich möchte die mir allein zur Besorgung aufgetragenen Krankenbesuche mit derselben brüderlich theilen...«

Potem popisuje, kako se je godilo njemu in župniku, ko sta dobila v Vurbergu dekret, da je prestavljen. Župnik je zdihoval, ko je

¹ Primeri »Jožef Bizjak« str. 32 nsl.

dobil pismo, Fras pa je svoje pismo vtaknil »in der größten Phlegma« v žep. Vsi so vtihnili in postali zamišljeni, ko so izvedeli za kaj se gre — »nur ich befand mich in meinem Phlegma recht wohl.« Potem pa nadaljuje:

»Die sobaldige Trennung von St. Barbara schmerzte mich sehr, doch folgende Worte des hl. Paulus: »Non habemus hic manentem civitatem, fed futuram inquirimus« — milderten meinen Schmerz. Der hohe Schnee machte meine Reise ziemlich beschwerlich, doch Gott Lob sie ist schon überstanden. Vorgestern hatte ich das erste Mahl gepredigt¹, und weil ich mir mit dem Vortrage ein wenig Mühe gab, bekam ich so heftige Brustschmerzen, daß ich den ganzen Tag nicht laut reden konnte. O hätte ich nur 6 Monate früher in Erfahrung gebracht, daß meine Brust gar so schwach sey, gewiß brauchte ich nicht jetzt mit meiner kranken Brust in der Wüste zu seufzen. Mit der Schule, welche Se. Hochwürden H. Spitzer versehen, heißt es wohl nicht viel. Wochenschüler sind 60, Sonntagsschüler aber nur 8. Nicht war, es könnte in St. Lorenzen wohl besser aussehen? Die Versehänge habe ich zu besorgen, die Kirchenchristenlehre aber der hochw. H. Pfarrer. Mehreres werde ich Dir aber in 6 Wochen mündlich sagen.

Zum Neuen Jahr, mein lieber Freund, wünsche ich Dir nebst der Gesundheit andere Freuden als ich in der Wüste genieße, denn mit einem tief in Wehmuth versenkten Geiste, verlebe ich die trüben Stunden meines kummervollen Lebens meistens in meinem Zimmer. Denn wohin soll ich gehen? in die Gesellschaft der Lorenzer-Bürger tauge ich nicht, ins Gebirg? das ich ex officio nur zu oft besteigen muß? Das Haus Deines H. Veters ist das einzige, welches ich zuweilen betrete.

Lieber Freund! Du warst mein Tröster als mir meine gute Mutter starb, sey auch jetzt der meinige, denn nicht minder bedarf ich des Trostes.«

Ni ga vzela bolezen iz St. Lovrenca, kakor je mislil on, ampak naravnim potom je bil prestavljen v Slivnico. Pisal je med tem Glaserju več pisem. Ohranjeno je le eno iz l. 1833 z dne 2. aprila, v katerem pravi, da je bil ob Jožefovem pri Sv. Barbari na godovanju župnikovem, kjer je ta dan imel »das Vergnügen dem Vater Wisiak zu assistiren, der erzählte, von Dir ein Schreiben erhalten zu haben, daß Du neuerdingst kränkelst.« Kaj mu je odgovoril na to Glaser, ne vemo. Sicer pa mu je pisal večkrat, kar nam kaže pismo Frasovo do Glaserja z dne 15. jun. 1834, v katerem ga zahvaljuje za doseda-

¹ 17 dni po prihodu! Torej je bila le pomoč!

nja pisma in ga prosi, da mu oskrbi razne »komisije« v Gradcu, in iz Gradca n. pr. da plača krojača in pošlje »den Brauner'schen D. einige Lieder mit Noten für die Guitare.«

Poroča mu tudi o strašnem ognju in suši. »Neulich, den 28. v. M. hat das grausame Feuer bey uns im Dorfe Schleinitz 5 Häuser samt Wirthschaftsgebäuden eingeäschert. Noch fortwährend seufzen wir vergebens um Regen, unsere Saaten kommen gar nicht fort, die Krautpflanzen verdorren, und wir empfinden schon itzt großen Mangel an Futter.«

Ljudje pa niso marali dosti za vse to. Pili ga so in so bili veseli, kar popisuje Fras v kratkih besedah tako-le: »Doch bey allen dem stell Dir den Lumpen Bachus vor, er will durch sein liebliches Lächeln unsere verzogenen Gesichter wieder zu Recht bringen.«

Dne 14. jul. 1834 je pisal Glaserju, da se pripravlja na birmo. Na povratku iz Varaždinskih toplic ostane knezoškof Roman tri dni v Mariboru, kjer bo v mestni cerkvi birmal »alle beichtfähige Kinder« iz mesta in okolice.

Prosi pa tudi Glaserja, naj poizve, če je on tudi v številu »der neuen und alten Kapläne des windischen Landes«, ki bodo prestavljeni. Frasu bi to ne bilo prav, ker se obeta letos bogata trgategv in lepa bira, ki je glavni dohodek v Slivnici.

Dne 23. marca l. 1835 zahvaljuje Glaserja za poslane mu črevlje. Dodal pa je te-le prošnje: 1. »Ist dir möglich svetiga Martina deutsch und windisch men poslat?

2. Tudi moj lubi brat ino perjatel! fhe eno drugo profhnjo jas do tebe imam: Pogle, kaj sa ena nefrezha! — Moj Jurisdiction mi je doteko, te pa bi jas mogo no malo poprej kak ti drugi taifte Ausarbeitunge sa prvi po leta noterposlati; (saj fhe vefh, kaj sa eniga slodja, ena je latinska ta druga pa nemfhka) bi hteo ti tako dober biti, men taifte nareti ino poslati? — Prosim te lepo ponifhno sa to, Gospod slifhi mojo profhnjo in pufti moj krizh k tebi priti; sakaj ti saftopifh to rezh bol pametno, kak jas bogi firimak napravti, kaj de men toto krat k velkem hafki prifhlo, jas snam na vezh let Jurisdiction dobiti, kak bi ga dobo, zhi bi jas toto kafho fam vdelavo.

3. Mein alter Herr und ich sind wegen der Competenten von Sauritsch so schrecklich neugierig, wollest Du nicht auch im nächsten Schreiben unsere Neugierde befriedigen?«

Kaj je odgovoril in storil Glaser na to pismo ni znano. Pač pa prosi Fras vnovič Glaserja dne 7. okt. 1835, da mu pomaga in ga priporoča za prosto mesto kurata v graški bolnišnici. Bolj si je želel neko katehetično mesto, ki bo kmalo izpraznjeno. Dobil ni nobenega.

V Slivnici mu ni več dopadalo. Dogovoril se je z Ignacijem Mlinaričem, župnikom kapelskim, da gre k njemu kaplanovat, ker je bil Mlinarič nezadovoljen s svojim kaplanom in namenjen, koj po novem letu prositi za drugega kaplana. Med tem bi pa tudi Fras naj vložil prošnjo za prestavo. Dne 10. jan. 1836 piše v tej zadevi Glaserju, naj pregovori Mlinariča, da še čaka 3 mesece, ker bi moral Fras pustiti veliko zbirčnega vina svojemu nasledniku in ker pač sedanji čas (januar) ni ravno prijeten za selitev.

Prihodnje pismo z dne 14. jun. piše iz Kapele pri Radgoni, v katerem pa že omenja, da bo odšel iz Kapele. Naročil je »2 Stück Andachtsbüchelchen zu Ehren der unbefleckten Empfängnis Mariae — im gewöhnlichen Einbände.« Vpraša pa: »Wie steht es aber mit den windischen Herz Jesu Büchelchen? Werden sie bald zu haben seyn? Wenn ich diese noch vor der Abreise von Kapellen haben könnte, wie froh wäre ich dann!«

Mesec dni pozneje 13. julija 1837 naročuje »200 Stück Rosenkranzlieder, wenn sie schon gedruckt sind; widrigen Falls aber den windischen Text bloß nur von dem ersten Gsetzls, damit ich unsere Leute in dem Gesange einüben kann. Auch möchte 6 einfache silberne Medaillen und einen seidenen modernen Hut haben.«

Sam se je zahteval h Kapeli, sam se mora zahtevati proč, kar pa seveda ni tako hitro šlo. »Um Himmels Willen, bitte ich Dich, schreibe mir ganz aufrichtig und umständlich, wie es mit meiner Angelegenheit steht? Ich glaube, meinen vom 26. v. M. in Straß geschriebenen Brief hast Du nicht erhalten, oder mein Loos ist geworfen, für mich ist keine Rettung mehr, ich muß in Kapellen zu Grunde gehen.« Tako toži Glaserju dne 13. sept. 1837. V prijazni Slivnici ga ni trpelo, pri Kapeli je mislil najti svojo srečo, — našel pa je ravno nasprotno. Ko je bil prestavljen l. 1831 k Sv. Lovrencu, tožil je čez konzistorij, da ga hoče vničiti. Ostal je zdrav in prišel na odlično mesto, v Slivnico. Sedaj mu preti pogin — koga pa naj toži sedaj?

Podpisal se je »Dein bedauerungswürdiger Freund«. Res, pa kriv si je bil sam.

Prestavili so ga k Sv. Urbanu pri Ptujju. Od tam piše Glaserju dne 28. febr. 1839, da bi se rad v Rušah sešel z njim. »Ich hätte dann meinem Herzen Luft gemacht, manche Belehrungen und priesterliche Tröstungen von Dir erhalten, was ich aber jetzt als ungeschehen vielleicht noch auf lange Zeiten bewehklagen muß! Für vieles, was sich nur mündlich sagen, aber nicht schreiben läßt, hätt ich Dir zu danken; wieder für Vieles Dich zu bitten; Vieles Dir zu sagen und um Vieles Dich zu fragen.«

Konečno je priporočal Franca Puntnerja za učiteljsko mesto pri Sv. Petru, ki je bilo takrat prazno.

V tem času ste bili prazni tudi župniji v Cirkovcib in Framu. Frasu bi bil ljubši Fram, zato je poslal svojo prošnjo za to župnijo Glaserju dne 23. maja 1839, »daß er das Gesuch ein wenig vor dem Verlaufe der bestimmten Zeit den Augen des hochw. Confistoriums vorlege — und ich hoffe Dein Bemühen wird mit der Gnade Gottes nicht umsonst sein. — Noch eins! Schon lange sehne ich mich im Stillen nach der glücklichen Zeit, mich mit Gott so fest zu vereinigen, daß mich von ihm nichts mehr trennen könnte, und da ich dazu die Exer . . . als höchst notwendig erkenne und sehe, so nam ich mir vor in der nächst kommenden Woche, in welcher das Herz J. Fest fällt, sie zu machen. Lieber Freund! Ich weiß, Du, der an allen meinen Schicksallen den wärmsten Antheil nimmst, wirst Dich über diese Nachricht ungemein erfreuen, und Dich liebevoll bemühen, mir auch zu diesem für mein Seelenheil so wichtigen Schritte behülflich zu sein. Ich bitte Dich daher erbitte mir zu meinem Leiter bei denselben den liebenswürdigen Pater Stoppar, und erkundige Dich bei ihm, ob ich in derselben Woche wohl kommen darf.«

Duhovne vaje mu je Glaser oskrbel gotovo prav rad. Delal jih je meseca junija. Izvedel je v Gradcu pri tej priliki, da je propadel pri kompetenci za Fram. Globoko užaljen, nesrečen in obupljiv se je vrnil domu, kar popisuje Glaserju dne 10. jul. 1839 tako-le: »Retour — auf meiner Grätzerreise — hatte ich 3 betagte ehrwürdige Personen aus Österreich, und ein junges Fräulein aus Grätz, als Reisegefährten, welche alle nach Triest reisten. Das Fräulein betrubte sich bis zu Thränen, welche Betrübniß ihr theils die Trennung von ihren Freundinen, theils aber die Schüchternheit ihres zarten Alters, eine so weite Reise ohne Begleitung zu unternehmen, verursachte. Ihre düstere Gemüthsstimmung, war der Meinigen, die jedoch aus einer ganz anderen Quelle kam, vollkommen angemessen. Nicht mehr als das Nothwendige sprechend, fuhren wir, jeder seinem Nachsinnen überlassen, weiter. Nach und nach wurde es Abend, und wir kamen an den Ort¹ und die Stelle, wo ich das mir anvertraute Schreiben an H. Speschitsch abgab; meine Reisegefährten fingen an zu schlafen, das von Schmerz ermattete Fräulein stimmte den Übrigen bei, nur mich floh der Schlaf, gleich als wäre auch er nicht mein Freund! — Je länger — desto fühlbarer wurde und wird mir das verhängnisvolle Loos, welches mich durch den Beschluß des am 5ten v. M. gehaltenen Confistoriums traf, und mich für die Zeit meines ganzen Lebens unglück-

¹ St. Egydi.

lich macht. — Ebenso leicht könnte ich durch denselben glücklich sein, als ich unglücklich geworden, wenn sich nur eine Seele für mich verwendet hätte; aber nein! — zu meiner größten Betrübniß hat sich damals erwiesen, daß in der ganzen Hauptstadt Niemand sei, der mir in der That zugethan wäre, dem mein Wohl und Wehe am Herzen läge.

Als Kaplan in Schleinitz schmeichelte ich mir im Stillen, solange zu warten, bis nicht in Zirkowitz oder Frauheim eine Veränderung vorgeht, dahier glaubte ich mich, und sonst nirgends als Pfarrer zufrieden. (Man irrt sich also sehr, wenn man glaubt, ich sei einer aus Jenen, die blindlings bloß nur um eine Pfarre zu bekommen, competiren, oder mit derselben einen Viehhandel treiben). Ich erlebte zwar diese Veränderungen, aber mit denselben zugleich meinen Durchfall, bei der letzten einen H. Koroschak als Pfarrer und die Zernichtung meiner Zufriedenheit in dem priesterlichen Stande! — Hier handelte man gerade so mit mir, als es einige Ältern gegen ihre Stiefkinder zu handeln gewohnt sind. — Wären meine Wünsche zu überspannt, meine Mitcompetenten lauter Großköpfe, dann wären meine Weheklagen thöricht, aber unter diesen Competenten nicht in Vorschlag zu kommen, ist unerhört. — Jeder, dem es bekannt ist, daß ich um Frauheim competirte und meine Verhältnisse weiß, wundert sich, daß ich nicht in Vorschlag gekommen. H. Koroschak (Matth.) war nur 9 Monathe in Frauheim Kaplan, ich hingegen über 4 Jahre in Schleinitz. Durch diese 4 Jahre verrichtete ich statt des alten H. Roschker alle Versehgänge in Bachern, hörte $\frac{3}{4}$ von der Frauheimer Pfarre jährlich zwei Mal, in der Advent- u. österlichen Zeit Beichte, (nachdem sie vermög alter Gewohnheit in ihrer Mutterkirche diese Andacht zu verrichten pflegen), und lernte sie so bis auf Wenige, Alle kennen, wie vorthellhaft für mich, wie fruchtbringend für sie wäre nicht da gleich beim Antritt als Pfarrer schon meine Arbeit? Wie gerecht sind da nicht meine Weheklagen, daß man mir den Koroschak vorgezogen habe! Durch derlei Fügungen müssen zufriedene Priester, unzufrieden, eifrige lau werden! — Doch was nützen mir alle diese und noch fernere Klagen, meine Wunde kann und wird doch Niemand heilen. Aber was hab ich denn so großes verbrochen, und so schweres verschuldet, daß mich das Schicksal im Priesterstande stets so hart und so grausam verfolgt? Unwillkürlich nistet sich in mein düsteres Gemüth zu spät die Reue, je diesen Schritt gemacht zu haben, wie auch der schreckliche Gedanke: »Vielleicht war ich von Gott zu diesem Stande nicht berufen, und habe mich mit Gewalt hineingedrungen, und daher dieß seine gerechten Strafen, daß ich Unwürdiger täglich wage den Altar zu betreten und seine h. Geheimnisse zu verunehren.« — O, mich

Unglücklichen! zu empfindlich treffen mich des Schicksals Schläge!
Ich gewahre einen Mißmuth in Allem, was mir unterkommt, und die-
ser macht es, daß ich an nichts mehr Freude habe, und mich nichts
mehr trösten kann, selbst mein Leben ist mir schon zur Last. So arg
ist mir doch noch nie gegangen.

Fiel ich in ein Ungemach
Trost fand ich, in der Bußanstalt
Jederzeit, in meiner Schmach
Als ich suchte, alsobald.
Auch jetzt suchte ich ihn dort —
Aber, selbst von Jesu Wunden,
Mußt ich Armer traurig fort —
Ohne, daß ich Trost gefunden.

In dieser Lage, in diesem Elende befinde ich mich gegenwärtig!
— Ach so ist es, und nicht anders. — Ich weiß, und es koste mich,
was immer wolle, der mir so theueren und unvergeßlichen Bacherge-
gend, dem schönen, stillen für mein mir einsam zufriedenes Gemüth
so anpassenden Gnadenorte der h. Mutter Anna in Frauheim, wo mir
meine Fantasie goldene Berge malte, und fröhliche Silberhaare ver-
sprach, auf immer entsagen!

So viel von dem

höchst betrübten V. Fraß.«

Naročil je konečno podobe presvetih Src Jezusa in Marije z okra-
ski, katere naj pošlje Glaser v Ptuj na naslov: »H. Johann Maister,
bürgerl. Hafnermeister in Pettau.«

Iz sledečega pisma se vidi zopet, kaj je moral naročevati in oskr-
bovati Glaser svojim slovenskim prijateljem. Pisano je 11. dec. 1839.
V njem prosi Fras: 1. da mu izprosi pri knezoškofu pravico odvezati
»Dinam & Lauram, quae manus matribus earum in furore irae gravi-
ter intulerunt«; 2. da mu pošlje intencij, da zamore poplačati nek dolg
v Gradcu; 3. da mu izposluje »ein Billet, jedoch nur mit der Angabe
meines Charakters und Wohnortes, um von den Neujahrs-Gratulationen
angenehm enthoben zu werden;« 4. Leobner-Schematismus pro 1840;
5. graškega kupca, ki bi mu odkupil 4 štrtinjake vina iz l. 1836 in 4
štrtinjake iz l. 1838 povprek 1 štrtinjak za 50 gld. CM. Potem sledi
ono, kar smo objavili že o ilirimu in Volkmerjevih pesmih¹.

L. 1840 je bil provizor pri Sv. Urbanu. Prosil je tudi za to žup-
nijo. V pismu z dne 20. maja 1840 prosi Glaserja, da ga priporoči
pri vseh merodajnih gospodih, ker ne more sam od doma kot provi-
zor. »Ist es aber, daß meine süße Hoffnung nochmals und abermals
scheitert — so bitte ich Dich mir die Kaplansstation St. Marx oder

¹ »Voditelj« XIII (1910) 307.

St. Margarethen an der Pessnitz (i. e. pod Ptujem) gefälligst und gütigst zu erwirken.«

Župnije ni dobil in sicer kakor pravi v pismu z dne 15. jul. 1840 zato ne, ker ni bilo Glaserja doma takrat, ko je bil Meglič, ptujski prošt in patron šenturbanski v Gradcu. »So muß ich wieder mein Päckchen schnüren und mit beklommenen Herzen von hier Abschied nehmen. Mache mir, lieber Freund ein Abschiedslied, welches vom Schmer während dem Offerto. meiner letzten h. Messe zu St. Urban dürfte gesungen werden, dann sei aber besorgt, daß ich doch gewiß nach St. Margarethen komme, denn sonst bin ich untröstlich Ferner bitte ich Dich, lasse mir zu dem Gebetbuche Dufhni visharden von Dir gemachten Kreuzweg mit den beiden sidhavanjon k J. ino M. ferzi in schwarz Leder und Goldschnitt binden.« K sv. Urbanu je prišel Anton Matjašič, Frasa pa so predstavili k Sv. Ani na Krembergu, kjer se je kmalu udomačil. Sklenil je ostati, ker je bil župnik že star, še tudi za provizorja in župnika, kakor nam pripoveduje pismo z dne 27. sept. 1842.

Po Frasovem prigovarjanju je naročil tamošnji župnik (Kronabethvogel) mašni plašč srednje kakovosti in dve svilnati banderi. Nadalje prosi Glaserja *a)* um den Entwurf des bei den gegenwärtigen Exerzitien von Dir dargethanen Beichtspiegels, *b)* die 2 Melodien zu dem windischen Herz Marialiede, und die zu dem neuen Herz Jesu Liede, nach welcher wir bei den Exerzitien sangen, *c)* ein Kappel vom Priesterhausschneider.

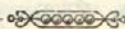
Konečno še prosi, da naj zabrani Glaser vsako prestavo. Za provizorja z zagotovilom, da postane potem župnik, bi še že šel, pa ne v hribe, kamor ne sodi¹.

Fras je bil konečno župnik v Rušah. Nosil je zmiraj črno obvezo čez uho, ker mu je manjkalo. Vstopil je v pokoj in umrl pri Sv. Barbari pri Vurbergu. Glaser mu je pridigoval pri inštalaciji in pri smrti.

»Pro domo« pa naj omenim, da so mi prišli marsikateri pomisleki, naj objavim ta pisma ali ne. Storil sem, ne da bi smešil spomin rajnega, ki nam odkriva rekel bi naivno, globočine svojega srca. Daje nam s tem zgodovino svojo, pa tudi zgodovino duše marsikaterega duhovnika. Tudi jaz sem se mnogo učil. Špiritual bogoslovja, vodja duhovnih vaj za duhovnike in profesor pastirne pa bodo našli v pisnih za pouk marsikaj! Čuden, pa konečno vendar moramo reči, sre-

¹ Iz majhne opazke Glaserjeve na tem pismu, izvemo, da je oskrbel tudi za Sv. Lovrenca v Slov. gor. podobe presv. Src. Pripeljal jih je tje »J. Wundsam, bürgerl. Gastgeber in Pettau«.

čen je bil Frasov temperament. Dal Bog, da bi končali vsi tako, ki nosijo enake križe, kakor Fras.

II.

Iz duhovnega pastirstva.

Skrb za fante, ko odhajajo in odidejo v tuje kraje. Na srcu morajo biti dušnemu pastirju tudi oni fantje, ki zapuščajo domači kraj in odhajajo v druge kraje z namenom, da se izobrazijo za svoj stan ali da se izučé za rokodelce ali da si sploh poiščejo zaslužka in sreče. Ali ne bije srce duhovnikovo tudi za te? Mnogo let jih je morebiti učil in jim kazal pot do časne in večne sreče in skrbel, da se nobeden izmed njih ne pogubi. Fantje ga zato ljubijo in spoštujejo kot svojega duhovnega očeta. Zlasti tedaj, ko odhajajo v tujino, bo dušni pastir kot skrbni oče obračal nanje svojo pozornost in skrb. Toda kako?

Ako fant odhaja z doma v tuj kraj, se mnogokrat pripeti, da povprašajo duhovnika za svét. Ker je družba za mladega človeka v verskem in nravnem oziru velike važnosti, zato bo duhovnik z besedo in dejanjem pripomogel, da pride fant v tak kraj in k takim ljudem, kjer bo dobro ne samo za njegovo telo, ampak tudi za njegovo dušo. Na željo in prošnjo starišev se bo rad informiral o gospodarju, o ljudeh, kamor naj bi fant odšel, in o drugih okolnostih. Včasih se morda pripeti, da bo duhovnik sam preskrbel pripravno mesto. Dušni pastir, vprašan za svét naj stori, kolikor je mogoče po njegovih močeh, da pride fant k poštenim krščanskim ljudem. In četudi ne bi vprašali duhovnika za svét in pomoč, naj duhovnik stariše in fante opozori, da pridejo v službo h krščanskim ljudem, ali vsaj odvrne naj, da fant ne pride v službo, kjer bi se prav gotovo pogubil. Dobro je tudi, da dušni pastir včasih stariše v pridigi opomni, da pošiljajo svoje otroke v take kraje, kjer bodo lahko izpolnjevali svoje verske dolžnosti, in kjer ni zanje posebne dušne nevarnosti. Sicer pa, če je bil fant doma skrbno vzgojen in je bil tudi v Marijini družbi priden in pobožen, se bo tudi v tujini ogibal greha in grešnih priložnosti. Duhovnik naj bi v Marijini družbi opozoril fante na nevarnosti, ki jim prete v svetu, in jim povedal primernih pripomočkov, kako se naj varujejo pred nevarnostmi. Taki opomini bodo gotovo mnogokrat padli na rodovitna tla.

Kadar fant odhaja od doma v svet, tedaj naj mu duhovnik poda še posebej kraju in razmeram primernih in potrebnih nauk. Do-

bra, pri taki priliki iz srca govorjena beseda ostane odhajajočemu fantu mnogokrat neizbrisno v spominu in mu je dostikrat pravi spremljajoči angel v tujini. Prav je, ako da duhovnik mladeniču v spomin kako primerno knjižico n. pr. Slomšek, Življenja srečen pot. Fant bo tako knjižico smatral za biser, rad jo bo prebiral in si iz nje črpal naukove za življenje. Ako je fant doma rad prebiral knjige in časopise, naj ga duhovnik opomni, da se bo v tujini naročil na družbo sv. Mohorja, in na kak pošten katoliški list, n. pr. na »Bogoljub«, »Domoljub«, »Naš Dom«, »Mladost« itd. Poštene knjige in časopisi so že marsikakega mladeniča obvarovale pred pogubo. Ako je v dotičnem kraju, kamor odhaja fant, kako mladeniško društvo, rokodelsko društvo, Marijina družba ali sploh kako katoliško društvo, naj duhovnik fanta opozori, da pristopi k dotičnemu društvu; kajti v takih društvih najdejo fantje primerne pouka in razvedrila. Obenem je preskrbljeno za njih versko in nravno življenje ter so zavarovani pred slabo tovaršijo.

Včasih ostanejo v tujini živeči mladeniči s svojim bivšim duhovnim pastirjem še vedno v zvezi s tem, da jim večkrat pišejo n. pr. za god, novo leto itd. Prav je, da duhovnik na taka pisma odgovori, četudi prav na kratko, poda naj kak lep nauk v odgovoru itd. Fant se odgovora jako razveseli, pismo shrani v kovčegu in ga mnogokrat prebere, vsaka beseda v pismu mu je važna. Tako občevanje je dostikrat velikega pomena. Fant, navezan na duhovnika, je obenem pridobljen za sveto Cerkev.

Duhovnik naj se spominja svojih ovčic v tujini tudi v molitvi, sicer pa se naj poslužuje vseh dovoljenih sredstev, da mladino dovede h Kristusu.

Anton Mrkun.

Pijančevanje — največja ovira dušnega pastirovanja¹. Odrešenik je izročil svojim namestnikom na zemlji trojno službo: učeniško (»pojdite in učite...«), duhovniško (»in krščujte jih«) in kraljevsko (»učite jih izpolnjevati vse...«).

In duhovniki gredo in uče: a) v šoli, b) v cerkvi, c) posameznike privatno. Ali kako mnogo semena pade že v šoli na skalo! Že v šoli se najdejo nekateri topi, stupidni otroci, katerih je mogoče le s težavo naučiti najpotrebnejšega. Odkod pa taka topost? Alkohol, ti jo imaš na vesti!

Duhovniki uče v cerkvi: Pa kako malo (zlasti mož) prihaja popoldne h kršč. naukom! Zakaj pa ne pridejo? Alkohol, ti jih zadržuješ!

¹ Referat na protialkoholnem shodu duhovnikov v Ljubljani, dne 29. decembra 1910.

Dopoludansko pridigo sicer poslušajo, če je med sv. mašo, pa kako pripravljeni! Zelo mnogi se prej zglase pri kralju alkoholu, preden pridejo pred kralja nebes in zemlje. Po končani službi božji je pri zelo mnogih možeh pot naravnost v gostilno tje, kjer alkoholni duhovi zaduše seme božje besede, da ne obrodi sadu. — Duhovnik uči tudi posameznike privatno; pa s kakim uspehom? Pri pijančevanju vdanih ljudeh je skoraj vsak trud zaman.

»Pojdite in krščujte jih« in »to delajte v moj spomin«: s temi besedami nam je Odrešenik izročil duhovniško oblast: sv. zakramente deliti in sv. daritev opravljati.

Kako sveta so ta dejanja! Milost božjo dele ljudem, brez katere ni zveličanja!

Toda kako vandalsko pustoši kralj alkohol in uničuje skrivnostno delovanje milosti božje!

Sv. krst menda ne bi bil veljaven, ako bi ga botri ne zalili z vinom.

Še hujše je pri sv. birmi: otroci prejmo sv. Duha, a botri ga izženejo z vinskim duhom, ker otroka silijo piti, da je otrok na dan sv. birme prvokrat pijan.

Koliko so vredna sv. obhajila pijancev, ki od božje mize hite naravnost nad frakelj in si jih privoščijo za dan sv. obhajila pa dva in še več, to si lahko mislimo.

Kaj pa sv. izpovedi pijancev, ta »zadnja deska rešitve«! O kako pomanjkljive, kako slabe so! Neko spoznanje, da ni bilo prav to, kar so delali, ko so preveč pili, se že še nahaja pri mnogih, ali o trdnem sklepu ni govora pri večini. »Če bo mogoče«, »malo ga moram«, »delam pri drugih ljudeh in uživam, kar mi dajo«, to so navadni izgovori, kateri pa jasno dokazujejo, da nimajo nobenega trdnega sklepa. In če tega ni, ni kesanja, tudi ni odpuščanja. Kaj naj stori duhovnik? Ali naj mu sv. odvezo podeli? Ali naj mu jo odreče? Če jo podeli, bo v mnogih slučajih neveljavna, če jo odreče, pijanca, ki že itak samo enkrat v letu pride, ne bo več k spovedi. Kako mučno je to za pastirja, imeti pred seboj tako ovco — recte: takega koštruna.

Sv. poslednje olje, ki je nekako dopolnilo zakramenta sv. pokore, bi se moralo prejeti z živo vero, s kesanjem nad grehi; ali pri pijančih, ki vsled preobite pijače zbole ali ki so bili v pijanem stanu do nezavesti pobiti, vsega tega ni. Duhovnik često ne ve, bi mu li podelil sv. posledno olje ali ne. Kako mučno zopet to za duhovnika, kaka žalost, če se v pijanem stanju preseli alkoholik v večnost.

Pa vsaj pri mašniškem posvečevanju ne igra alkohol nobene vloge, bi kdo mislil. No pri mašniškem posvečevanju že ne, ampak pri no-

vih mašah! Koliko slabega zgleda, kolikokrat celo tam bližnja pri-ložnost za greh. In zlasti, če se novomašnikovanje vleče celo noč in celo po več dni in več noči.

Sv. zakon je pa itak zopet neveljaven, če se ne zalije tako, da gre čez. Kolika ovira dušnega pastirovanja je ravno praznovanje po-roke, kakor je žal skoro povsod še v navadi.

Koliko greha, zapeljevanja, grešnega znanja, pohujšljivih pesmi in besed je ravno pri ženitovanju. In če si dušni pastir prizadeva, pregovoriti zaročenca, naj ne obhajata šumne »ohceti«, ker je velika nevarnost za duše, ker gredo grehi na njuno vest, ako obhajata »oh-cet« na sedaj navaden način, priznata po navadi teoretično, da bi bilo lepo in prav, kar dušni pastir želi, toda en sam pomislek razprši vse pametne razloge dušnega pastirja in tudi boljše spoznanje zaročencev: »Kaj bodo pa ljudje rekli, če bi napravila tako po beraško.«

Alkohol je tudi kriv, da zaročenci oz. poročenci ne prejmo več sv. obhajila med poročno sv. mašo. »Saj ne moreva biti tešč, drugi pijo in midva bi ne?«

Kakor učeniška in duhovniška, se tudi kraljevska služba duhov-nikova silno ovira ravno po alkoholizmu. »Učite jih izpolnjevati vse.« Mi to storimo. Ali kje je kak greh za katerega pijanec ne bi bil spo-soben! Pijanec prelamlja kar vse božje in cerkvene zapovedi in je zmožen za vse vrste grehov.

Kakšna je vera pijančeva? Ni splošna, ni trdna, ni živa, ni sta-novitna. Kdo več preklinja kot ravno pijanec? Kdo zanemarja zapo-vedano službo božjo, kdo oskrunja najbolj Gospodove dneve? Ali ne pijanec?

Kako surovi so pijanski otroci do svojih starišev, kaka slaba vzgoja je v hiši, kjer oče pijanec!

Kje pa se zgodi največ pobojev, preteпов, kje največ prepira in krega, kot ravno med pijanci?

Ali naj govorim tudi o 6. božji zapovedi? Mislim, da ni treba. Vsi vemo: pijančevanje in klafanje, pijančevanje in zapeljevanje, pi-jančevanje in pohujševanje, pijančevanje in nečistost to vse je v zvezi kakor vzrok in posledica.

Pa tudi 7. božja zapoved se prelamlja po pijancih. Ali ni to tat-vina, če oče po nepotrebnem zapravlja, kar bi moral za otroke hra-niti? Ali otroci-pijanci ne kradejo starišem denar, žito itd. da imajo za pijačo? ... Pa tudi opravljanja, obrekovanja, podpihovanja, predrzne sodbe, zasramovanja so v navadi pri pijancih.

In hudo poželenje po ženah bližnjega in po bližnjega blagu je zopet posledica pijančevanja.

Kakor božje, tako so pijancem dane tudi cerkvene zapovedi menda zato, da jih prelomljajo. Velikonočna spoved, kdo je ne opravi? Največkrat pijanec.

In vrste grehov, ali se ne nahajajo zopet pri pijancih? Poglavitni grehi: Kak napuh, širokoustnost, bahavost je pri njih, kako so leni za molitev pa tudi za delo!...

Greh zoper sv. Duha. E, saj človek samo enkrat živi, saj nas je Bog ustvaril vse za nebesa, se bom že na zadnje spovedal: ali se to ne pravi predrzno v božjo milost grešiti?

Kdo pa najraje obupa? Kdo se spoznani krščanski resnici ustavlja, kdo pa ima do lepega opominjevanja otrplo srce? Kdo ostane v nespokornosti trdovraten? Ali ne pijanci?

In tuji grehi: Kdo jih ima največ na vesti? Gostilničarji in pijanci.

Pa tudi vneboupijoči grehi: uboj itd. se nahaja zopet v kraljestvu kralja alkohola.

Duhovnikova dolžnost je tudi, mir oznanjevati, ljudem prinašati mir, ki ga je Kristus prinesel na svet. In kjer je mir, tam je Bog. Toda pri pijancih ni miru — kletve in psovke jim vro iz ust, lastno in tuje pohištvo razbijajo, nobenemu človeku ne dajo miru, najmanj pa lastnim otrokom in ženi, ki morajo često sredi noči pobegniti iz hiše sosedom pred razgrajalcem. Tedaj miru ni pri pijancih. Ker pa ni miru, tudi Boga ni...

Iz navedenega se vidi, da je delo dušnega pastirja pri pijancih toliko kot zaman in da je pijančevanje res največja ovira dušnega pastirovanja. — Če je pa to, potem mora duhovnik iz tega izvajati edino to posledico: delovati z vsemi močmi zoper pijančevanje, delovati zoper zlorabo alkoholnih pijač, z besedo in zgledom vpeljati družbo treznosti, pa jo tudi voditi, t. j. nadzorovati, nezveste opominjati in izključevati.

Jos. Plantarič.

Kdaj nas bolezen opraviči, da nam ni treba moliti brevirja? Za vsakega izmed nas je važno vedeti, kakšna bolezen nas oprosti brevirja. Kajti marsikaterega je že morda vznemirjala vest, ako je v boleznih opustil cel oficij ali kako horo.

1. Gotovo je in priznано od vseh, da nas opraviči vsaka resnična in tako težka bolezen, da nam ni mogoče opraviti celega brevirja ali kakega dela, da ne bi čutili hude škode na telesu, v glavi, v očeh itd. Kakor pa je gotovo, da ni ravno treba zelo hude bolezni in najsrajnejše sile, tako tudi ne zadošča kaka lahka ali majhna bolezen, da nas oprosti. Ako je kdo tako bolan, da mu je pogovarjanje z drugimi ali obravnavanje resnobnih reči škodljivo, je to gotovo huda

bolezen. Ker pa bolnik sam sebe navadno dobro ne presodi, je zanj merodajna sodba drugih.

2. Bolnik se brez skrbi ravna po nasvetu zdravnikovem, ki mu brevir odsvetuje, dasi je brezverec ali krivoverec, ki morda smatra brevir za praznoversko delo. Kljub temu ga bolnik sme ubogati, ker skušnja uči, da zdravniki navadno izrekajo svojo sodbo, ne oziraje se na verske nagibe. Isto velja, ako odsvetuje moliti brevir kak pameten mož, predstojnik, župnik, ker je prepričan, da lahko škoduje bolniku.

3. Kdor pa nima takega svetovalca, ampak se mu res huda godi ter meni, ali se boji, da se mu bolezen še shujša, mu ni treba moliti brevirja. Kdor ve, da ga včasih popoldan napade kaka bolezen, ni dolžan vesper ali kompleta dopoldan opraviti. Tudi rekonvalescenti, ki so še slabotni, so nekaj dni prosti, ker Cerkev kot dobra mati ni pretirano stroga.

4. Kdor je sicer precej bolan, pa lahko govori ali celo lahko kake kratkočasne spise bere, še vsled tega ni dolžan opravljati brevirja. Tako govorjenje ali čitanje namreč bolniku ne pohujša bolezn, temveč ga razvedri. Brevir pa je po svoji naravi resna stvar, ki oteži glavo in dela bolniku težavo.

5. Zaradi utrujenosti na potovanju ni dovoljeno opuščati brevirja, dokler si more ohraniti toliko moči, da ga še more moliti.

Somrek.

Nova mreža pri spovednicah. Železniški asistent Bruno Irgolič v Donawitzu pri Leobnu na Gornjem Štajerskem je iznašel novo mrežo za okenca pri spovednicah. Mesto sedanje sta potem dve mreži tako narejeni, da smrdljiv duh nekaterih spovedencev ne prihaja več do spovednika. S tem je združena še druga prednost, da razni bacili kakor n. pr. tuberkulozni ne inficirajo spovednika. To je res pripočljiva iznajdba.

Somrek.

Vino brez alkohola pri daritvi sv. maše. Dasi je protialkoholno gibanje zelo potrebno, je vzbudila vendar protialkoholna navdušenost pretirano zahtevanje, naj se tudi pri najsvetejši daritvi rabi vino brez alkohola. Preden je še Rim govoril, se je dalo sklepati, da do tega ne bo prišlo. Ker so pa le nekateri upali to doseči, je šlo tozadevno vprašanje k sveti stolici. Dne 1. julija 1910 pa je prišel odgovor, da vino brez alkohola ni ne veljavna, ne dopustna tvar konsekracije. Odgovor se glasi: »In congregatione generali S. R. U. Inquisitionis proposito superscripto dubio, an scilicet vinum etsi de vite sit, cui tamen artis ope omnis vini spiritus (alcohol) adimitur, sit adhuc valida ac licita consecrationis materia, Emi ac Rssmi Domini Cardinales in

rebus fidei ac morum universales Inquisitores respondendum mandant: Negative. *Somrek.*

Kako se naj v šoli moli? Katehet naj uči šolarje moliti digne, attente, devote. Le tako se naj moli. Dostojnost pri molitvi se naj razodeva v zunanjem vedenju. Učenci naj stoje ravno, naj se ne naslanjajo, roke naj so sklenjene pred prsi, oči obrnene na križ. Besedilo naj izgovarjajo slovniško pravilno, jasno, a ne pretirano, z nežnim, nikdar pa s kričečim glasom, ne prehitro, ne prenategneno. Posebno je grdo slišati, ako se nekatere besede preveč zategujejo, druge pa prekratko izrekajo. Moli se naj istoglasno, enakomerno; pri pikah, vejicah itd. naj se primerno preneha. Katehet naj moli z učenci z istim glasom, ne močneje, da jih ne prekriči, ali pa tudi, da jih ne zmoti. Pri začetnikih naj moli katehet sam naprej celo molitev, ne pa posameznih besedi, dokler se molitvice ne nauče sami. Lepo se da moliti pri sv. maši, ako se menjuje katehet z učenci. To je pa le mogoče, ako imajo vsi enak molitvenik in se poprej v šoli vadijo. Takrat lahko tudi sami molijo, ako imajo besedilo n. pr. pri obhajilnih molitvah s kakimi znamenji tako razdeljeno, da nekoliko prenehajo in nekateri ne uhajajo naprej. Najslabša je molitev, ako katehet nekatere besede najprej izrekuje in čaka, da jih potem drugi za njim izgovarjajo, ali bolje rečeno lovijo. Tak način podpira raztresenost učencev in vodi od kateheta bolj oddaljene učence, ki nekaterih njegovih besedi ne razumejo, do tega, da kaj sličnega povedo, kar je bolj podobno kletvi, kakor molitvi. Ako katehet zapazi kako nerednost ali nedostojnost, naj je ne graja med molitvijo, ampak pozneje, a ne z zmerjanjem, ampak z ljubeznivo resnobo.

Da so otroci pozorni (attente), jim je treba molitvice poprej dobro pojasniti in razložiti, pa tudi že pred molitvijo vse odstraniti, karkoli bi jih znalo pri molitvi motiti.

Pobožnost (devote) naj navdaja šolarje, ko molijo; svoje misli, svoje želje naj imajo pri Bogu. Pred njim naj s ponižnim srcem izražajo vse misli le s tega namena, da bi Bogu bili ljubi, ga bi častili ter prejeli od njega potrebnih milosti. Katehet naj v ta namen pouči učence, kaka mora biti molitev, da jo Bog rad ima, naj jih spodbuja z besedo in zgledom lastne molitve. *Somrek.*

Nabava katehizma. Nemalo skrb dela katehetu v začetku šolskega leta nabava potrebnih knjig na šolah, kjer za to ne skrbi krajni šolski svet. Tedni in meseci minejo, preden je vse v redu. Zato priporočam: Že proti koncu šolskega leta opomni otroke, naj se preskrbijo s katehizmi za bodoče leto. Nove knjige naroči pravočasno, n. pr.

od knezoškofijstva ljubljanskega, kjer jih dobiš precej navrh za ubožne učence. Ravno zato je dobro, da jih naročiš sam, ker drugače ima od namečka dobiček trgovec, ne otroci.

Toda zmeraj bo še ostalo nekaj šolarjev brez veroučne knjige, deloma vsled revščine, deloma vsled malomarnosti ali z izgovorom, da se bota dva ali trije od ene hiše učili iz enega katehizma; navadno se potem izgovarja drug na drugega, ne ve pa nobeden nič. Veroučitelj pa tudi ni dolžan plačevati knjig iz svojega. Tu si lahko otroci pomagajo nekoliko sami.

Pri marsikateri hiši imajo šolske knjige, ki jih nihče več ne rabi in ki se sčasoma brez sledu izgube. Povej učencem, naj pogledajo doma, če imajo kak odvišni katehizem. Naj ti ga prinesejo, da vidiš, če je še poraben, in ga daš kakemu ubožnejšemu. Otroci opravljajo z veseljem to delo usmiljenja, posebno če jih še malo pohvališ. Zlasti Malih katehizmov dobiš lahko na ta način precej; Srednjih pa od izstopajočih, katerim je priporočati Veliki katehizem, ki bi naj ne bila brez njega nobena krščanska hiša.

Skrbi, da otroci čuvajo katehizme. Naj jih imajo vedno ovite, naj jih ne trgajo in ne mažejo, da jih lahko »podedujejo« po njih še drugi. O priložnosti poveš tudi staršem z lece, naj kupijo svojim malim potrebne knjige. J. L.

Beseda o „besedi o spovednih molitvah“. Že četrtočas se bavi »Voditelj«, ki sicer navadno ni preobložen s katehitičnimi članki, s spovednimi molitvami, vsekako dokaz, da delajo le-te katehetu pri pripravi otrok na spoved mnogo težko. Iz vseh člankov odseva ena želja, naj »bi se besedilo molitve pred spovedjo in molitve kesanja po spovedi . . . spremenilo, oziroma skrajšalo«, kajti »koliko zatega časa, ki ga katehet rabi za drugo pripravo na spoved, se potratí z memoriranjem dolgih, morda celo težko umljivih spovednih molitev«. ² Od kar se je objavil dekret sv. očeta o zgodnji spovedi otrok, je pa postala ta zadeva še bolj pereča.

Mi smo o tem že izrazili svoje mnenje (glej Vod. XII (1909) 93 i. d.), pa smo seveda vselej pripravljeni vkloniti se onemu, ki nudi kaj boljšega.

Povod tem-le vrsticam so pa nekatere trditve, ki je ž njimi hotel g. pisec članka »beseda o spovednih molitvah« v prvi številki tega letnika »Voditelja« podpreti svoje mnenje o skrajšanju spovednih molitev. On pravi: »V molitvi kesanja, kakor je v Velikem katehizmu vpr. 694 se mi dozdeva, da je prvi stavek, ki govori o nepopolnem

¹ »Voditelj« XIV (1911) 59. — ² »Voditelj« XII (1909) 94.

kesanju odveč;« in malo pozneje: »čemu vernike mučiti z nagibi k nepopolnemu kesanju.« V teh besedah je dokaj jasno izražena misel, da je nepopolno kesanje nepotrebno.

Ali ne veljajo potem g. piscu besede sv. Krizostoma: »Nisi bonus esset timor (gehennae), non multos Christus impendisset sermones et longos, de illa poena et supplicio loquens?«¹ Tako n. pr. pravi Kristus: »Gadja rodovina! kdo vam je pokazal bežati pred prihodnjo jezo?«² In zopet: »Vsako drevo tedaj, katero ne obrodi dobrega sadu, bo posekano in v ogenj vrženo.«³ »Ne bojte se onih, kateri telo umoré, duše pa ne morejo umoriti, temveč bojte se veliko bolj tistega, kateri more dušo in telo pogubiti v pekel.«⁴ Mnogokrat grozi Kristus z »večnim ognjem«, »škripanjem z zobmi«, »zunanjo temo«, »črvom, ki ne umrje«, »nevgasljivim ognjem«, »večnim trpljenjem.«⁵

G. piscu še navedemo v prevdarek naslednje svetopisemske izreke: Plenitudo sapientiae est timere Deum; corona sapientiae, timor Domini; timor Domini expellit peccatum (Eccli 1, 20, 22, 27). Timor Domini sanctus (ps 118; 10); confige timore tuo carnes meas (ps 118, 120).

Sv. Avguštin razločuje — ko razlaga 118. psalm — trojni strah: »Primus est malorum temporalium, secundus gehennae, tertius castus permanens in saeculum saeculi;« in o drugem pravi: »bonus est iste timor, utilis est.«

Tridentinski zbor imenuje nepopolno kesanje »donum Dei, et Spiritus sancti impulsus« (sess. XIV. cap. IV).

Rimski katehizem opominja dušne pastirje naj vzbujajo v srcih svojih vernikov največji gnus pred grehom, ker »summorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos sempiternae morti nos addicit« (Cat. Rom. p. 244).

Prosimo g. pisca naj prebere še enkrat pazljivo naslednje besede, ki jih je zapisal v gori omenjenem članku: »Govoriš mu (grešniku) o peklu, o strašnem trpljenju, o grozni večnosti, o neskončni pravičnosti božji, ki terja zadoščenja za vsako nepotrebno besedo, govoriš mu o kazni, ki ga čaka, ako se ne bo spreobrnil; in kak odgovor dobiš? »Gospod, če je pa tako, potem pa zame ni več pomoči in rešitve« ali pa: »Potem bom pa gotovo pogubljen, potem je pa tako vse eno, ali hodim še k spovedi ali ne!«

Kar se tu trdi, je vsakako (sit v. v.) nelogično in pretirano. Če pravim grešniku makar »zastarelemu«: večna kazen te čaka, ako se ne boš spreobrnil, kako naj bi dobil za odgovor: »Gospod, če je

¹ Chrisost. hom. XV. ad popul. Antioch. — ² Mt 3, 7. — ³ Mt 3, 10.

⁴ Mt 10, 28. — ⁵ Glej Mt 5, 13; 24, 25; Mk 9; Lk 12 itd.

pa tako, potem pa zame ni več pomoči in rešitve« ali pa: »Potem bom pa gotovo pogubljen?« In če bi mi kdo tudi tako odgovoril, mu še pa enkrat rečem s potrebnim povdarkom: »Še je pomoč in rešitev za te, gotovo ne boš pogubljen, ako se boš spreobrnil.«

A to le mimogrede. Hoteli smo opozoriti na gori navedene besede iz drugega vzroka.

Lahko bi jih kdo krivo tolmačil pa trdil, da je v njih izražena misel: strah pred peklom je za grešnika opasen, ker ga vede v obupnost in pretvori v še večjega grešnika. Luther je tudi trdil, »*attritio ex solo metu gehennae concepta . . . peccatores peiores facit.*« Proti temu pravi tridentinski koncil: »*Si quis dixerit, contritionem illam . . . qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando amissionem aeternae beatitudinis, et aeternae damnationis incursum, cum proposito vitae melioris, non esse verum et utilem dolorem, nec praeparare ad gratiam, anathema sit.*« (Conc. Trident. Sess. XIV. can. V.) »*Si quis dixerit, gehennae metum . . . peccatores peiores facere, anathema sit*« (can. VIII.)

Druga trditev — ki smo jo čitali pač prvič — je: »Z nagibi k popolnemu kesanju dosežemo ložje in prej namen« (str. 62). G. pisec hoče reči, ložje je obuditi popolno kesanje kot nepopolno. Subiective — possibile, obiective — nego.

Rimski katehizem pravi: »*Cum perfecta contritio sit caritatis actio, patet eundem caritatis et contritionis modum statuendum esse. At quoniam caritas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit, ut contritio vehementissimum animi dolorem coniunctum habeat.*«

Attritio, pravi Tridentinski zbor, »*vel ex turpidinis peccati consideratione, vel ex gehennae et poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniae.*« (Sess. XIV cap. IV). Torej bi bilo v srcu »zastarelega« grešnika ložje obuditi »*vehementissimum animi dolorem*« ex »*perfectissimo Dei amore*« ortum, kot dolorem »*ex gehennae et poenarum metu*« conceptum?

Qui capere potest, capiat. Niso-li izrazi »nepopoln« in »popoln« že sami dovolj jasni, da ovržejo ovo mnenje? Kje na svetu je pa popolnost ložje doseči kot nepopolnost? Je-li g. pisec že kedaj o tem razmotrival, zakaj so neki učenjaki-dogmatiki spisali cele traktate o nepopolnem kesanju in zakaj enoglasno povdarjajo: *attritio sufficit ad sacramentum Poenitentiae rite suscipiendum?* Ni-li s tem jasno povedano 1. da nepopolno kesanje ni »odveč« in 2. da je ložje obuditi nepopolno kesanje kot popolno?

Če trdimo: učenjaki soglasno priznavajo, da je nepopolno kesanje pri spovedi zadostno, se pa nočemo spuščati v kontroverzno — ker bi naše mnenje bore

malo zaleglo — an attritio ex solo metu gehennae concepta, absque amore initiali ab eadem separabili sufficiat ad sacr. Poenitentiae — ali: an necesse sit, ut attritio amorem Dei saltem imperfectum adiunctum habeat.

Prvo naziranje zagovarjajo tomisti in lovanjci, njim se pridružuje tudi dr. Egger, drugo mnenje zastopajo n. pr. Aleksander Hal., Albert Veliki, Viljem Par., Melhior Canus, Kajetan, Lessius, Belarmin, Ledesma, Lugo, Suarez, Vasquez in med novejšimi Schwetz in Libermann.

Tridentinski zbor se je pa v tem vprašanju tako previdno izrazil, da njegovo izjavo tolmačijo prvi kot drugi v svoj prilog.

G. pisec omenja: »Molitev kesanja mora biti tako sestavljena, da odgovarja vsem zahtevam kesanja, kakršno mora imeti spovedenec, ki hoče zadobiti odpuščanje grehov.« S tem se popolnoma strinjamo, a ravno radi tega zahtevamo, da vsebuje na prvem mestu nagib k nepopolnemu kesanju, »ko vendar ž njim lažje in prej dosežemo namen«, namreč vreden in veljaven sprejem zakramenta sv. pokore. Za njim naj sledijo tudi nagibi k popolnem kesanju, da ga lahko obudi vsakdo 1. v smrtni nevarnosti . . . 2. vsakokrat, kadar mora sprejeti kak zakrament živih, pa ni v stanu milosti božje in tudi nima prilike, da bi se spovedal in — kar je zelo koristno — vsak večer.

Pri tem pa, ko se prerekamo o besedilu spovednih molitev, zlasti kesanja, ne pozabimo pogloblitve stvari: obujajmo čestokrat zlasti pred vsako spovedjo skupno z otroki nepopolno in popolno kesanje, to pa ne s suhoparnim naštevanjem obojnovrstnih nagibov, marveč s pomočjo konkretnih in pretresljivih izgledov bodisi iz sv. pisma, zgodovine ali iz vsakdanjega življenja¹. Povdarjajmo vedno in vedno, da je kesanje »najpotrebnejša reč pri zakramentu svete pokore«, »da moramo najprej klicati svetega Duha na pomoč in moliti . . ., da prav opravimo, kar je potrebno k zakramentu svete pokore«. (Veliki kateh. 649, 640).

Al. Čížek.

III.

Iz cerkvene zakonodaje.

Sestavil prof. dr. F. K. Lukman,

I. Odredbe in izjave sv. Očeta.

Članek, ki ga je objavil princ Maks Saksonski o zedinjenju cerkvâ (gl. »Voditelj« XIV (1911) 91—96), je dal povod apostolskemu

¹ Opozarjamo na knjižico: H. Stieglitz, »Reuemotive für die Kinderbeicht«, Kempten. J. Kösel. (M. 1.50)

pismu, ki ga je poslal sv. Oče dne 26. decembra 1910 apostolskim delegatom na vzhodu. Glasi se:

Ex quo, nono labente saeculo, Orientis gentes ab unitate Ecclesiae catholicae coeperunt avelli, vix dici potest quantum a viris sanctis adlaboratum sit, ut dissidentes fratres ad eius gremium revocarentur. Prae ceteris vero Summi Pontifices, Decessores Nostri, pro eo quo fungebantur munere fidem et unitatem ecclesiasticam tuendi, nil intentatum reliquerunt, ut qua paternis adhortationibus, qua publicis legationibus, qua solemnibus conciliis, funestissimum dissidium tolleretur, quod Occidenti quidem in moerorem cessit, Orienti vero grave intulit damnum. Huius sollicitudinis testes sunt, ut paucos tantum recenseamus, Gregorius IX, Innocentius IV, Clemens IV, Gregorius X, Eugenius IV, Gregorius XIII, et Benedictus XIV.¹ Sed neminem latet, quanto animi sui studio nuperrimo tempore Decessor Noster felicitis recordationis Leo XIII, Orientis gentes invitaverit, ut Ecclesiae Romanae iterum consociarentur. »Nos quidem certe (inquit)², pervetusta Orientis gloria, et in omne genus hominum fama meritorum ipsa recordatione delectat. Ibi enim salutis humani generis incunabula, et christianae sapientiae primordia; illinc omnium beneficiorum, quae una cum sacro Evangelio accepimus, velut abundantissimus amnis in Occidentem influxit... Atque haec Nobiscum in animo considerantes, nihil tam cupimus atque optamus, quam dare operam, ut Oriente toto maiorum virtus et magnitudo reviviscat. Eoque magis, quod illic humanorum eventuum is volvitur cursus, ut indicia identidem appareant, quae spem portendant, Orientis populos, ab Ecclesiae Romanae sinu tam diuturno tempore dissociatos, cum eadem aliquando in gratiam, aspirante Deo, redituros.«

Nec minori sane desiderio Nos ipsi, Ven. Fratres, quod probe nostis, tenemur, ut cito dies illucescat, tot anxii sanctorum virorum votis exoptatus, quo penitus a fundamentis subvertatur murus ille, qui duos iamdiu dividit populos, atque his uno fidei et caritatis amplexu permixtis, pax invocata tandem aliquando refloreat, fiatque unum ovile et unus pastor³.

Nobis tamen haec animo revolventibus, gravis moeroris occasionem nuperrime praebuit scriptum aliquod, in recens condito diario »Roma e l' Oriente« evulgatum, cui titulus »Pensées sur la question de l' union des Eglises«. Enimvero tot iisque tam gravibus erroribus, non modo theologis, verum etiam historicis, scriptum illud scaturit, ut vix possit maior cumulus paucioribus paginis contineri.

Nimirum ibi non minus temere quam falso huic opinioni fit aditus, dogma de processione Spiritus Sancti a Filio haudquaquam ex ipsis Evangelii verbis profluere, aut antiquorum Patrum fide comprobari; — pariter imprudentissime in dubium revocatur, utrum sacra de Purgatorio ac de Immaculata Beatae Mariae Virginis Conceptione dogmata a sanctis viris priorum saeculorum agnita fuerint; — cum vero de Ecclesiae constitutione incidit sermo, primo renovatur error a Decessore Nostro Innocen-

¹ Const. »Nuper ad nos«, 16 Mart. 1743, aliam fidei professionem Orientalibus praescribit.

² Allocutio »Si fuit in re«, 13 Dec. 1880, ad S. R. E. Card., in Aed. Vat.; Act., vol. II. p. 179. Cf. etiam Ep. Ap. »Praeclara Gratulationis«, 20 Iun. 1894; Act. vol. XIV, p. 195. — ³ Ioan. X, 16.

tio X¹ iamdiu damnatus, quo suadetur S. Paulum haberi tamquam fratrem omnino parem S. Petro; — deinde non minori falsitate iniicitur persuasio, Ecclesiam catholicam non fuisse primis saeculis principatum unius, hoc est monarchiam; aut primatum Ecclesiae Romanae nullis validis argumentis inniti. — Sed nec ibidem intacta relinquitur catholica doctrina de Sanctissimo Eucharistiae Sacramento, cum praeefracte docetur, sententiam suscipi posse, quae tenet, apud Graecos verba consecratoria effectum non sortiri, nisi iam prolata oratione illa quam epiclesim vocant, cum tamen compertum sit Ecclesiae minime competere ius circa ipsam sacramentorum substantiam quidpiam innovandi; — cui haud minus absonum est, validam habendam esse Confirmationem a quovis presbytero collatam².

Vel ex hoc errorum summario quibus refertum est illud scriptum, facile intelligitis, Venerabiles Fratres, gravissimum offendiculum omnibus ipsum perlegentibus allatum fuisse, et Nos ipsos magnopere obstupuisse, catholicam doctrinam, non obtectis verbis adeo procaciter perverti, pluraque ad historiam spectantia, de causis orientalis schismatis a vero audacter nimis detorqueri. Ac primum quidem falso in crimen vocantur sanctissimi Pontifices Nicolaus I et Leo IX, quasi magna dissensionis pars illius debeatur superbiae et ambitioni, huius vero acribus obiurgationibus; perinde ac si prioris vigor apostolicus in sacrosanctis iuribus tuendis superbiae sit tribuendus; alterius autem sedulitas in coërcendis improbis vocari velit crudelitas. Historiae quoque iura conculcantur, cum sacrae illae expeditiones, quas cruciatas vocant, tamquam latrocinia traducuntur; aut cum, quod etiam gravius est, Romani Pontifices incusantur, quasi studium, quo conati sunt Orientis gentes ad coniunctionem cum Ecclesia Romana vocare, dominandi cupiditati sit adscribendum, non apostolicae sollicitudini pascendi Christi gregis.

Nec stuporem addidit levem, quod in eodem scripto adseritur, Graecos Florentiae a Latinis coactos fuisse, ut unitati subscriberent, aut eodem argumentis falsis inductos, ut dogma de processione Spiritus Sancti etiam a Filio susciperent. Quin etiam eo usque proceditur, ut historiae iuribus conculcatis in dubium revocetur, utrum Generalia Concilia, quae post Graecorum discessionem celebrata sunt, hoc est ab octavo ad Vaticanum, tamquam oecumenica vere sint habenda; unde hybridae cuiusdam unitatis ratio proponitur, id solum ab utraque ecclesia deinceps agnoscendum tamquam legitimum, quod commune patrimonium fuerit ante discessionem, ceteris tamquam supervacaneis et forte spuriiis additamentis alto silentio pressis.

Haec vobis, Venerabiles Fratres, significanda duximus, non solum ut sciatis memoratas propositiones atque sententias falsas, temerarias, a fide catholica alienas a Nobis reprobari, sed etiam ut, quantum in vobis est, a populis vigilantiae vestrae commissis tam diram luem propulsare conemini, omnes adhortando, ut in accepta doctrina permaneant, neve alteri unquam consentiant, licet . . . angelus de caelo evangelizet³. Simul tamen enixe oramus, ut eos persuasos faciatis, nihil Nobis antiquius esse, quam

¹ Decret. gen. Congr. S. R. et U. Inquis., 24 Ian. 1647.

² Cf. Bened. XIV. Constitut. »Etsi pastoralis«, pro Italo-graecis, 26 Maii 1742, ubi dicit irritam nunc fore confirmationem a simplici presbytero latino ex sola episcopi delegatione collatam. — ³ Gal., I, 8.

ut omnes bonae voluntatis homines vires indefesse exerant, quo concupita unitas citius obtineatur, ut in una fidei catholicae professione, sub uno pastore summo adunentur, quas discordia dispersas retinet oves. Quod facilius quidem continget, si ad Spiritum Sanctum Paraclitum, qui »non est dissensionis Deus, sed pacis«¹, fervidae ingeminentur preces: inde enim fiet ut Christi votum impleatur, quod ante subeundos extremos cruciatus cum gemitibus expressit: »Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te; ut et ipsi in nobis unum sint«².

Denique hoc omnes in animum inducant suum, incassum omnino in hoc opere adlaborari, nisi imprimis recta et integra fides catholica retineatur, qualis in Sacra Scriptura, Patrum traditione, Ecclesiae consensu, Conciliis Generalibus, ac Summorum Pontificum decretis est tradita et consecrata. Pergant igitur quotquot contendunt causam tueri unitatis; pergant fidei galea induti, ancoram spei tenentes, caritatis igne succensi, sedulam in hoc divinissimo negotio navare operam; et pacis auctor atque amator Deus, cuius in potestate posita sunt tempora et momenta³, diem accelerabit quo Orientis gentes ad catholicam unitatem exsultantes sint rediturae, atque huic Apostolicae Sedi coniunctae, depulsis erroribus, salutis aeternae portum ingressurae.

Has Nostras litteras, Venerabiles Fratres, in linguam vernaculam regionis unicuique vestrum concreditaе diligenter translatas evulgare curabitis. Dum porro vos certiores facere gaudemus, dilectum Auctorem scripti inconsiderate, sed bona fide ab ipso elucubratı, sincere et ex corde coram Nobis adhaesisse doctrinis in hac epistola expositis, et cuncta quae Sancta Sedes Apostolica docet, reiicit et condemnat, et ipsum, Deo adiuvante, usque ad ultimum vitae finem docere, reiicere et condemnare esse paratum, divinorum auspicem munerum, Nostraeque benevolentiae testem Apostolicam Benedictionem Vobis peramanter in Domino impertimus.

Dne 4. septembra 1877 je je bila ustanovljena v Lambachu na Gornjeavstrijskem nadbratovščina vednega češčjenja presveteга Rešnjega Telesa pod varstvom sv. Benedikta v tolažbo vernim dušam v vıcah s pravico, agregirati bratovščine z istim imenom in namenom v avstrijsko-ogrski monarhiji⁴. Pij X je razširil to pravico čez meje cesarstva: »... potestatem praedictae Archisodalitati officialibus sodalibusque praesentibus ac futuris perpetuo largimus, cuius vi quaslibet sodalitates eiusdem nominis atque instituti, ubique gentium de respectivi Ordinarii consensu vel erectas vel in posterum erigendas... aggregare, et cum ipsis omnes et singulas indulgentias, peccatorum remissiones ac poenitentiarum relaxationes eidem Archisodalitati ab hac S. Sede concessas, quaeque aliis impertiri queunt, communicare licite possint ac valeant« (Ap. pismo z dne 11. marca 1910; Acta Apost. Sedis III (1911) 54. 93)⁵.

¹ I. Cor., XIV, 33. — ² Ioan., XVII, 21. — ³ Act. I, 7.

⁴ Prim. Fr. Beringer, Die Ablässe¹³. Paderborn 1906, 602 f.

⁵ Odlok je pač pomotoma dvakrat tiskan, drugikrat datiran z dne 2. marca 1910. Napis — stvar uredništva — je prvıkrat napačen: *Facultas archisodalitati a perpetua adoratione dioeceseos Labacensis (sic!) conceditur...*

V apostolskem pismu z dne 31. decembra 1910 na kardinala Fischerja, nadškofa v Kölnu, precizira sv. Oče svoje stališče v dveh važnih vprašanjih. V boju med krščansko (interkonfesionalno) strokovno delavsko organizacijo (christliche Gewerkschaften) in strokovnimi oddelki v berolinski zvezi katoliških delavskih društev zavzema papež nevtralnno stališče, čeprav se je od neke strani zahrbtno delalo, da bi se dobila kaka papeževa izjava v prilog berolinski struji. »Gaudemus etenim vos (t. j. v Fuldi zbrani škofje) de re sociali diligenter cavisse, ut simultates contentionesque acerbae, quae inter duo foederatorum opificum genera intercedunt, e medio pellantur; ob eamque causam utrisque solidaritatibus certas quasdam in universum constituisse leges, quas sequi debeant, ut in sua quaeque regione pergant pro veris et dominorum et operarionum utilitatibus niti, idque cum religiosae civilisque rei emolumento.« — Drugo važno vprašanje zadeva prisego vseučiliških bogoslovskih profesorjev proti modernističnim zmotam. Znano je, da je prinesel najprej Osservatore Romano razlago, da je bogoslovnim profesorjem na državnih vseučiliških prepuščeno priseči ali ne, ako ne delujejo hkrati tudi v dušoskrbju. Isto je izjavil sv. Oče kardinalu Fischerju osebno. V tem pismu potrjuje prejšnjo izjavo, pristavlja pa, da pričakuje, da se dotični ne bodo ponašali s tem proti ljudem, ki vedno in vedno trobijo, da nasprotuje prisega človeškemu razumu in znanstvenemu napredku.

»De detestandis autem Modernistarum erroribus ad praescriptam a nobis formulam, Nos quidem, cum coram Te egimus, benigna legis interpretatione usi, declaravimus, non adigi eo Motu-proprio ad iusiurandum sacerdotes, qui sacras disciplinas in Athenaeis civilibus profitentur. Verum, si qui ex his doctoribus publicis simul in ministerio sacerdotali ut concionatores aut confessarii versentur, aut sacrum beneficium obtineant, aut in curiis vel iudiciis ecclesiasticis aliquid muneris gerant, eos e communi iurisiurandi lege eximere, Nobis profecto non fuit in animo, nec est. Illi ipsi autem, quibus, utpote doctoribus publicis tantum, iurando abstinere licet, si prae se ferant hac se uti licentia libenter, nullam fortasse de suae doctrinae sanitate suspicionem afferent, at certe iudiciis hominum misere servire se ostendent, ignave reverentes istorum auctoritatem, qui non ex animi sententia, sed ex odio catholicae professionis clamant personantque, hoc fidei sacramento dignitatem violari rationis humanae et progressionem studiorum cohiberi. Itaque in hoc genere, praeter eam, quam diximus causam, remissioni dare locum non placet. Ceterum, hoc habemus persuasum, quibus iurisiurandi gratiam fecimus, eos ipsos in significationem virilis animi fore principes ad illud dandum, nec dubitatueros, si res tulerit, contumelias pati; siquidem facile sibi viderentur non digni magisterio christiano, si se puderet in ministris esse Domini Nostri Iesu Christi.«

V pismu z dne 7. januarja 1911 se zahvaljuje sv. Oče avstrij-

skim nadškofom in škofom za udanostno izjavo, ki so jo poslali o priliki skupnih škofovskih konferenc.

Z apostolskim pismom z dne 25. februarja 1911 je dovolil sv. Oče udom nadbratovščine detinstva Jezusovega nepopolen odpustek 300 dni za zdihljaj: »Dulcissime puer Iesu miserere nobis — Presladko dete Jezus, usmili se nas.«

2. Congregatio S. Officii.

Vesoljna odveza. Odslej sme podeliti zbranim tretjerednikom ob določenih dnevih vesoljro odvezo vsak duhovnik, ki je potrjen za spovedovanje, ako je duhovnik, ki ima sicer oblast jo podeliti, iz kakega vzroka odsoten (Dekret z dne 15. decembra 1910).

Svetinje namesto škapulirjev. Dne 16. decembra 1910 je izdal sv. oficij zelo važen odlok, ki dovoljuje nositi namesto škapulirja ali škapulirjev eno samo svetinjo. Izvzet je škapulir tretjerednikov. Odlok se glasi:

»Omnibus fidelibus, tam uni quam pluribus veri nominis atque a Sancta sede probatis scapularibus (exceptis quae Tertiorum ordinum sunt propria), per regularem, ut aiunt, impositionem iam adscriptis aut in posterum adscribendis, licere posthac pro ipsis, sive uno sive pluribus ex panno, unicūm numisma ex metallo seu ad collum seu aliter, decenter tamen super propriam personam, deferre, quo, servatis propriis cuiusque eorum legibus, favores omnes spirituales (Sabbatino, quod dicunt, scapularis B. M. V. de monte Carmelo privilegio non excepto) omnesque indulgentias singulis adnexas participare ac lucrari possint ac valeant.

Huius numismatis partem rectam, SSmi D. N. I. C. suum sacratissimum Cor ostendentis, aversam, Bmae Virginis Mariae effigiem referre debere;

Idem benedictum esse oportere tot distinctis benedictionibus quot sunt scapularia regulariter imposita, quae, pro lubitu petentium, sufficere velint;

Singulas has, demum, benedictiones impertiri posse unico crucis signo, vel in ipso inscriptionis actu, statim post absolutam regularem scapularis impositionem, vel etiam serius pro petentium opportunitate, non interest an servato vel non diversarum ascriptionum ordine, nec quanto post temporis ab ipsis, a quovis sacerdote, etiam ab adscribente distincto, qui respectiva scapularia benedicendi sive ordinaria sive delegata facultate polleat, firmis ceteroquin primitivae facultatis limitibus, clausulis et conditionibus.«

K temu dekretu je izdal sv. oficij še naslednje pojasnilo:

1. Numismata a facultatem habentibus rite iam benedicta, etiam in posterum scapularium loco gestari posterunt, eo modo et sub iis conditionibus, quibus constitit factam esse potestatem;

2. Sacerdotes omnes, saeculares vel regulares, etiam conspicua fulgentes dignitate, ne amplius numismata sic benedicendi utantur facultate, quinquennio ab illa obtenta transacto. Poterunt interea, etiamsi scapula-

ria respective non polleant facultate, numismata ubilibet benedicere; ea tamen lege, ut sive quod ad statutas eorum attinet imagines, sive quod ceteras respicit conditiones, praescriptionibus in supra relato Decreto contentis omnino se coforment;

3. Qui porro subdelegandi praediti erant facultate, hac ipsa decreti et declarationum promulgatione, se illa noverint excidisse; satis enim per idem decretum iam spirituali fidelium emolumento provisum est.

Kdaj se lahko obišče cerkev v zadobljenje odpustkov? Glasom odloka sv. oficija z dne 26. januarja 1911 je odločil sv. Oče, »ut utile ad id tempus habeatur et sit, non modo a media ad mediam noctem constituti diei, verum etiam a meridie diei praecedentis. Hoc autem declaravit fore valiturum, tam pro indulgentiis plenariis quam pro partialibus, semel in die aut toties quoties acquirendis, usque ad hunc diem concessis vel in posterum concedendis, quacumque demum sub loquutione tempus sive dies designetur.«

Z ozirom na XI čl. § 1 dekreta »Ne temere« se je stavilo sv. oficiju to-le vprašanje: »Quid dicendum de matrimoniis eorum qui a genitoribus acatholicis vel infidelibus nati sed in ecclesia catholica baptizati, postea, ab infantili aetate, in haeresi seu infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quoties cum parte acatholica vel infideli contraxerint?« — Sv. oficij je odgovoril dne 31. marca 1911: »recurrendum esse in singulis casibus.«

3. S. Congregatio consistorialis.

O prisegi proti modernističnim zmotam je dala konsistorialna kongregacija naslednja nova pojasnila: a) Ordinandi-redovniki morajo priseči pred škofom, ki jim podeli rede, ne pa pred svojim redovnim predstojnikom. b) Redovni spovedniki in cerkveni govorniki morajo priseči pred onim, ki jim da aprobacijo za spovedovanje oz. pridiganje. c) Podpisano formulo shrani tisti, pred katerim je redovnik prisegel (17. decembra 1910). d) Kdor dobi kak beneficij, mora priseči ante possessionem beneficij (1. marca 1911). e) Ordinandi prisežejo samo pred subdiakonom. Ako pa ima škof kak poseben razlog, zahteva lahko prisego pred vsakim višjim redom (24. marca 1911).

Glede kompetence v razlagi tridentskih dekretov de reformatione je dala ista kongregacija ta-le pojasnila: Konciliska kongregacija nima po novi uredbi rimske kurije več izključne pravice avtentično tolmačiti tridentske dekrete de reformatione, temveč kompetentne so razne kongregacije secundum propriam cuiusque competentiam, salva approbatione Romani Pontificis. — Rota Romana in Signatura Apostolica ne morete podati nikake avtentične razlage cerkvenih zakonov, temveč le t. zv. interpretatio iuridica sive iudicialis s tem,

da aplicirate postave na posamezne slučaje v svojih razsodbah (11. februarja 1911).

4. S. Congregatio de Sacramentis.

Ta kongregacija je 6. marca 1911 določila z ozirom na dekret »Ne temere« čl. IX, § 2, da mora župnik, ki poroča, naznaniti župniku rojstnega kraja ženinevega in nevestinega 1. ime in priimek ženina in neveste ter njuno starost, 2. ime in priimek ženinovih in nevestinih staršev, 3. kraj in dan poroke, 4. polno ime prič. To naznanilo mora imeti župnikov podpis in pečat župnijskega urada.

5. S. Congregatio Rituum.

O t. zv. ritmičnih izdajah vatikanskega korala izjavlja kongregacija obredov dne 25. januarja 1911, da niso nikakor aprobirane, temveč le »precario toleratae«. Kjer so take izdaje že uvedene, naj se rabijo, za naprej pa ne bodo več dovoljene. Vatikanska izdaja, pravi kongregacija, s tradicionalnimi melodijami in uvodom o predavanju korala vsebuje vse, kar je potrebno za pravilno izvajanje liturgičnih spevov.

6. S. Congregatio Indicis.

Kongregacija je prepovedala z odlokom z dne 2. januarja 1911 med drugimi te-le knjige: F. Wieland, *Mensa und Confessio*. — Idem, *Die Schrift Mensa und Confessio* und P. Emil Dorsch S. J. in Innsbruck. — Idem, *Der vorirenäische Opferbegriff*. München 1909. — J. Turmel, *Histoire de la théologie positive du Concile de Trente au Concile de Vatican*. — Ten Hompel, *Uditore Heiner und der Antimodernisteneid*. — P. Batiffol, *L' Eucharistie, la présence réelle et la transsubstantiation*. — Z odlokom z dne 8. maja 1911 je prepovedala med drugimi te-le knjige: G. D' Annunzio, *Vsa dela*. — I. K. Zenner, *Die Psalmen nach dem Urtext*. I. Teil. — A. Fogazzaro, *Leila*.

7. Biblična komisija.

Biblična komisija je izdala dva važna odloka, ki še nista bila objavljena v »Voditelju«. Prvi z dne 30. junija 1909 se nanaša na zgodovinski značaj prvih treh poglavij Geneze, drugi z dne 1. maja 1910 pa govori o pesnikih in dobi psalmov.

1. De caractere historico trium priorum capitum Geneseos.

I. Utrum varia systemata, quae ad excludendum sensum literalem historicum trium priorum capitum libri Geneseos excogitata et scientiae fuco propugnata sunt, solida fundamento fulciantur?

Resp. Negative.

II. Utrum non obstantibus indole et forma historica libri Geneseos, peculiari trium priorum capitum inter se et cum sequentibus capitibus nexu, multiplici testimonio Scripturarum tum veteris tum novi Testamenti, unanimi fere sanctorum Patrum sententia ac traditionali sensu, quem, ab israelitico etiam populo transmissum, semper tenuit Ecclesia, doceri possit, praedicta tria capita Geneseos continere non rerum vere gestarum narrationes, quae scilicet obiectivae realitati et historicae veritati respondeant; sed vel fabulosa ex veterum populorum mythologiis et cosmogoniis deprompta et ab auctore sacro, expurgato quovis polytheismi errore doctrinae monotheisticae accomodata; vel allegorias et symbola, fundamento obiectivae realitatis destituta, sub historiae specie ad religiosas et philosophicas veritates inculcandas propositae: vel tandem legendas ex parte historicas et ex parte fictitias ad animorum instructionem et aedificationem libere compositas?

Resp. Negative ad utramque partem.

III. Utrum speciatim sensus literalis historicus vocari in dubium possit ubi agitur de factis in eisdem capitibus enarratis, quae christianae religionis fundamenta attingunt: uti sunt, inter cetera, rerum universarum creatio a Deo facta in initio temporis; peculiaris creatio hominis; formatio primae mulieris ex primo homine; generis humani unitas; originalis protoparentum felicitas in statu iustitiae, integritatis et immortalitatis; praeceptum a Deo datum ad eius obedientiam probandam; divini praecepti, diabolo sub serpentis speciae suasore, transgressio; protoparentum deiectio ab illo primaeva innocentiae statu; nec non Reparatoris futuri promissio?

Resp. Negative.

IV. Utrum in interpretandis illis horum capitum locis, quos Patres et Doctores diverso modo intellexerunt, quin certi quidpiam definitique tradiderint, liceat salvo Ecclesiae iudicio servataque fidei analogia eam quam quisque prudenter probaverit, sequi sententiam?

Resp. Affirmative.

V. Utrum omnia et singula verba videlicet et phrases, quae in praedictis capitibus occurrunt, semper et necessario accipienda sint sensu proprio, ita ut ab eo discedere numquam liceat, etiam cum locutiones ipsae manifesto appareant improprie, seu metaphorice vel anthropomorphice usurpatae, et sensum proprium vel ratio tenere prohibeat vel necessitas cogat dimittere?

Resp. Negative.

VI. Utrum, praesupposito literalis et historico sensu, nonnullorum locorum eorundem capitum interpretatio allegorica et prophetica, praefulgente sanctorum Patrum et Ecclesiae ipsius exemplo, adhiberi sapienter et utiliter possit?

Resp. Affirmative.

VII. Utrum, cum in scribendo primo Geneseos capite non fuerit sacri auctoris mens intimam adspectabilium rerum constitutionem ordinemque creationis completum scientifico more docere; sed potius suae genti tradere notitiam popularem, prout communis sermo per ea ferebat tempora, sensibus et captui hominum accomodatam, sit in horum interpretatione adamussim semperque investiganda scientifici sermonis proprietas?

Resp. Negative.

VIII. Utrum in illa sex dierum denominatione atque distinctione, de quibus in Geneseos capite primo, sumi possit »iom« (dies), sive sensu proprio pro die naturali, sive sensu improprio pro quodam temporis spatio, deque huiusmodi quaestione libere inter exegetas disceptare liceat?

Resp. Affirmative.

V zadevi tega dekreta prim. E. J. Leopold, *Geneza i biblijska komisija v Bogoslovski Smotri I* (1910) 141—154; J. Nickel, *Der geschichtliche Charakter von Gen. 1—3 v Weidenauer Studien. 3. Band. Wien 1909, 1—75.* Nickelova razprava je tem zanimivejša, ker je pisatelj član biblične komisije.

2. De auctoribus et tempore compositionis psalmodum.

I. Utrum appellationes Psalmi David, Hymni David, Liber psalmodum David, Psalterium Davidicum, in antiquis collectionibus et in Conciliis ipsis usurpatae ad designandum Veteris Testamenti Librum CL psalmodum; sicut etiam plurium Patrum et Doctorum sententia, qui tenuerunt omnes prorsus Psalterii psalmodos uni David esse adscribendos, tantam vim habeant, ut Psalterii totius unicus auctor David haberi debeat?

Resp. Negative.

II. Utrum ex concordantia textus hebraici cum graeco textu alexandrino aliisque vetustis versionibus argui iure possit, titulos psalmodum hebraico textui praefixos antiquiores esse versione sic dicta LXX virorum; ac proinde si non directe ab auctoribus ipsis psalmodum, a vetusta saltem iudaica traditione derivasse?

Resp. Affirmative.

III. Utrum praedicti psalmodum tituli, iudaicae traditionis testes, quando nulla ratio gravis est contra eorum genuinitatem, prudenter possint in dubium revocari?

Resp. Negative.

IV. Utrum, si considerentur Sacrae Scripturae haud infrequentia testimonia circa naturalem Davidis peritiam, Spiritus Sancti charismate illustratam in componendis carminibus religiosis, institutiones ab ipso conditae de cantu psalmodum liturgico, attributiones psalmodum ipsi factae tum in Veteri Testamento, tum in Novo, tum in ipsis inscriptionibus, quae psalmodis ab antiquo praefixae sunt; insuper consensus Iudaeorum, Patrum et Doctorum Ecclesiae, prudenter denegari possit praecipuum Psalterii carminum Davidem esse auctorem, vel contra affirmari pauca dumtaxat eidem regio Psalti carmina esse tribuenda?

Resp. Negative ad utramque partem.

V. Utrum in specie denegari possit davidica origo eorum psalmodum, qui in Veteri vel Novo Testamento diserte sub Davidis nomine citantur, inter quos praeceteris recensendi veniunt psalmus 2 Quare fremuerunt gentes; ps. 15 Conserva me, Domine; ps. 17 Diligam te, Domine, fortitudo mea; ps. 31 Beati quorum remissae sunt iniquitates; ps. 48 Salvum me fac, Deus; ps. 109 Dixit Dominus Domino meo?

Resp. Negative.

VI. Utrum sententia eorum admitti possit qui tenent, inter psalterii psalmodos nonnullos esse sive Davidis sive aliorum auctorum, qui propter rationes liturgicas et musicales, oscitantiam amanuensiam aliasve incompetas causas in plures fuerint divisi vel in unum coniuncti; itemque alios esse psalmodos, uti Miserere mei, Deus, qui ut melius aptarentur circumstantiis historicis vel solemnitatibus populi iudaici, leviter fuerint retractati vel modificati, subtractione aut additione unius alteriusve versiculi, salva tamen totius textus sacri inspiratione?

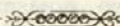
Resp. Affirmative ad utramque partem.

VII. Utrum sententia eorum inter recentiores scriptorum, qui indicia dumtaxat internis innixi vel minus recta sacri textus interpretatione demonstrare conati sunt non paucos esse psalmodos post tempora Esdrae et Nehemiae, quinimo aevum Machabaeorum, compositos, probabiliter sustineri possit?

Resp. Negative.

VIII. Utrum ex multiplici sacrorum Librorum Novi Testamenti testimonio et unanimi Patrum consensu, fatentibus etiam iudaicae gentis scriptoribus, plures agnoscendi sint psalmi prophetici et messianici, qui futuri Liberatoris adventum, regnum, sacerdotium, passionem, mortem et resurrectionem vaticinati sunt; ac proinde reicienda prorsus eorum sententia sit, qui indolem psalmorum propheticam ac messianicam pervertentes, eadem de Christo oracula ad futuram tantum sortem populi electi praenuntiandam coarctant?

Resp. Affirmative ad utramque partem.

IV.

Cerkveni pregled.

1. Bricarelli in Verdesi.

Sredi aprila sta prinesla dva liberalna italijanska lista novico, ki so jo hitro začeli razširjati vsi proticerkveni in protikrščanski listi v nadi, da so dobili enkrat pripravno orožje proti jezuitom in proti cerkvi. Prve dni aprila je odpadel od cerkve in prestopil k metodistom rimski duhovnik don Gustavo Verdesi. Poročevalec milanskega lista *Il Secolo* in rimskega *Il Messagero* Quadrotta je šel k njemu v hišo pastora Nitti, da poizve o razlogih njegove apostazije, ter je Verdesijevo izpoved priobčil v imenovanih listih dne 12. ozir. 15. aprila. Verdesi je za objavo vedel in jo odobral. Po tem poročilu je razodel Verdesi pri spovedi p. Karolu Bricarelli S. J., da je občeval z modernistično mislečimi duhovniki, katerih imena mu je moral povedati. P. Bricarelli je šel takoj k papežu in mu vse povedal, le-ta pa je naročil, da mora Verdesi pismo podati, kar ve o modernistih in potem molčati o vsej zadevi. Verdesi je storil to pod pritiskom Bricarellijevem, čeprav le težkim srcem, ker se je bal oškodovati svoje prijatelje. Imena teh so: prof. Ernesto Buonaiuti, don Mario Rossi, don Luigi Piastrelli, don Ottorino Coppa in don Nicola Turchi. Posebno žal mu je bilo, ko je slišal, da se je proti tem disciplinarno postopalo. Na to je zapustil katoliško cerkev.

Ako bi bilo to vse resnično, bi bilo jasno, da je p. Bricarelli prelo-mil spovedno molčečnost in da je sv. oče to odobral in porabil jezui-tovo verolomno izpoved kot podlago za postopanje proti modernistom. Zato je umljivo, da so se polastili nasprotni listi s pravim nasladjem tega poročila in napadli jezuite, papeža in zakrament sv. pokore.

Toda stvar se je zasuknila drugače. P. Bricarelli je poslal omenje-nima listoma popravke, v katerih dolži Verdesija obrekovanja; lista sta jih na podlagi italijanskega tiskovnega zakona morala priobčiti, četudi nerada. Hkrati pa je vložil proti Verdesiju tožbo zaradi obrekovanja.

Sodnijska obravnava je bila določena za ponedeljek 22. maja in je trajala do binkoštnega ponedeljka, dne 5. junija. Umljivo je, da je zbudil ta proces veliko senzacijo, zaradi stvari same — spovedna molčečnost in »preganjanje modernistov« —, zaradi velikega aparata — nastopili so odlični odvetniki, deloma vseučiliški profesorji, za tožitelja štirje, za obto-

ženca pa devet — in zaradi prič, ki so bile poklicane, med njimi kardinal P. Respighi, vikar sv. očeta v Rimu, kardinal Martinelli, pri katerem je bil Verdesi nekaj časa v službi, potem duhovnik Perrotti, tajnik papeževga majordomusa mons. Bislettija, mons. Bianchi-Cagliesi, mons. Benigni, mons. Faberi, tajnik pri vikariatu, bivši prof. Buonaiuti, don Rossi in še mnogi drugi.

Obravnava je pokazala zadevo v popolnoma drugi luči in Verdesi je bil obsojen zaradi obrekovanja na 10 mesecev ječe, 833 lir globe in poravnanje stroškov.

Izpovedi prič so vso zadevo pojasnile, in v naslednjem hočem podati dejstva, opiraje se na obširna poročila milanskega dnevnika *L'Unione* od 23. maja do 7. junija (št. 141—156), na *Civiltà Cattolica* zv. 1463 in 1464 in na pregledni članek očitca dr. Jos. Massarette v »Allgemeine Rundschau« z dne 24. junija t. l. (št. 25).

Verdesi je vstopil l. 1898 v benediktinski samostan S. Paolo fuori le mura in bil tamkaj do l. 1901, ko je izstopil po nasvetu svojih predstojnikov. Že v tem času je enkrat skrivaj zapustil samostan in obiskal nekega protestantskega pastolja. L. 1904 je prosil za sprejem v rimsko semenišče in je dobil po posredovanju kardinala vikarja brezplačno mesto. L. 1907 je bil ordiniran in je dobil mesto pri cerkvi S. Maria degli Angeli, pozneje je bil do januarja 1909 kaudatar pri kardinalu Martinelliju, nekaj mesecev pri mons. Benigniju, oskrboval službo božjo v samostanu služabnic presv. Srca v Via Venti Settembre, l. 1910 se je potegoval za neko službo pri državnem tajništvu, v začetku letošnjega leta pa je začel občevati z metodisti.

To nekako so zunanje razmere Verdesijeve. Poglejmo pa zadevo, ki nas pred vsem zanima.

Ko je zapustil Verdesi semenišče, je hodil k spovedi k p. Bricarelliju, toda vedno bolj po redko. V januarju l. 1908 je prišel zopet k njemu, pa ni opravił spovedi, temveč ga samo obiskal; potem je izostal in se vrnil še le v juliju. Pri tem posetu je med drugim omenil, da mu je težko, ker je zašel med modernistično misleče duhovnike, da mu pa ta družba nikakor ne ugaja. Zavedal se je dolžnosti, napraviti ovadbo, le to ga je skrbelo, da bi znal škodovati svojim prijateljem. Imenoval je tudi prostovoljno imena tistih modernistov. P. Bricarelli mu je seveda rekel, da mora naznaniti vso zadevo pristojni oblasti, več pa se nista dogovorila. Koncem julija je Bricarelli videl še enkrat Verdesija, pa o modernistih se nista menila. Dne 10. avgusta 1908 je šel Bricarelli v neki zadevi k sv. očetu; pri tej priliki je vprašal, kaj je storiti v tem slučaju, ni pa imenoval nobenega imena. Sv. oče je rekel: »Recite tistemu duhovniku, naj napiše, kar Vam je pripovedoval; imena pa naj ne podpiše: ga nočem vedeti. Ko bode imeli pisano izjavo, jo zaprite v dvojni zavoј in mi jo pošljite naravnost.« Bricarelli je odpotoval še isti dan iz Rima. Dne 4. septembra je komaj pisal Verdesiju in mu sporočil željo sv. očeta. Ko se je vrnil sredi oktobra v Rim je prišel Verdesi k njemu (toda ne k spovedi), in pri tej priliki ga je ustmeno opozoril na papežev očetovski svet, — zakaj ovadba bi naj ne bila uradna (to bi bilo treba poslati sv. oficiju), temveč zgolj zasebna informacija sv. očeta. Verdesi ni izrekel nikakega pomisleka in je prinesel dva dni pozneje spis, katerega je Bricarelli prepisal. Prepis je poslal sv. očetu, original pa shranil; sedaj mu

je dobro služil kot dokaz proti Verdesijevemu obrekovanju. Iz Verdesijeve ovadbe posnamemo nekaj mest: »V Rimu je družba duhovnikov, ki ne priznavajo več verskih dogem krščanstva; drže se teoretično neke zmesi agnosticizma, racionalizma, pragmatizma, tajijo torej celo bivanje božje; religija jim je samo naravno-moralno zboljšanje osebnosti... V svojem mišljenju ne pripoznavajo avtoritete v verskih stvareh; menijo, da so prosti nekaterih dolžnosti svojega stanu kakor n. pr. brevirja... Duhovnik Buonaiuti mi je rekel, da ne priznava osebnega Boga. Slišal sem pri teh sestankih tajiti papeževo nezmotljivost in Kristusovo božanstvo...«

Bricarelli je v teku oktobra in novembra še večkrat govoril z Verdesijem, ki pa nikdar ni omenil, da se kesa ovadbe: da, rekel je celo, da bode skušal poizvedeti še kaj drugega, kar je Bricarelli odklonil. Verdesi ni do letošnjega aprila, ko je zapustil cerkev, nikoli trdil, da je Bricarelli prelomil spovedno molčečnost; mnoge priče so izpovedale, da ga je vedno cenil in spoštljivo govoril o njem. Še le sedaj, ko je odpadel, je čutil potrebo, opravičiti svoj korak s tem, da obrekuje svojega nekdanjega spovednika in blati prav po Judeževo — ta izraz je rabil državni pravdnik — poglavarja cerkve, katero je zapustil.

To so kratko dejstva, ki jih je apostat tako zavil.

Dne 9. maja t. l. je pisal kardinal Respighi Bricarelliju pismo, v katerem mu poroča, da se sv. oče dobro spominja, da ga je takrat vprašal samo za svet v tej zadevi, ne da bi bil imenoval osebo. Pismo se je prečitelo pri obravnavi vkljub ugovoru Verdesijevih zagovornikov, ki so trdili, da se s papeževo izjavo krati prostost drugih prič.

Podrobnosti sodnijske razprave ne morem poročati. Njen pomen lahko posnamemo v naslednjih točkah:

1. Dokazalo se je jasno, da Bricarelli nikakor ni prelomil spovedne molčečnosti, temveč da je v težavnem slučaju, ki ga je zvedel izven spovedi, vprašal tecto nomine za svet sv. očeta in da je Verdesi ta nasvet sprejel in rad izpolnil.

2. Modernistično mišljenje duhovnikov, ki jih je imenoval Verdesi, je bilo že davno znano, in koraki, ki so se storili, niso bili povzročeni po Verdesijevi ovadbi; sploh sv. oče o tej ni govoril z nikomer. Kardinala Respighi in Martinelli sta izvedela o Verdesijevi ovadbi še le sedaj iz časnikov.

3. Italijansko sodišče je slovesno priznalo, da se od spovednika ne sme zahtevati izpovedi o stvareh, ki jih ve sub sigillo (pri zaslišanju mons. Bianchi-Cagliosi).

4. Sodišče je izrecno priznalo, da so kardinali dostojanstveniki, ki zavzemajo izjemno stališče (kardinala Raspighi in Martinelli sta bila zaslišana doma).

Najvažnejši nauk te obravnave je pa ta, da so odpadniki jako nezanesljivi tožniki svoje matere cerkve. Konvertiti nikdar ne blatijo svoje prejšnje konfesije (Newman, Jörgensen, Ruville, Krogh-Tonning itd.), apostati pa čutijo potrebo z najostudejšim obrekovanjem in zabavljanjem pomiriti svojo vest in na zunaj opravičiti svoj odpad (Mach, Hoensbroech itd.).

O našem slučaju piše liberalni list »Münchener Neueste Nachrichten« (9. junija, št. 267) resne besede, katerih naj bi se držal on sam in vsi svobodomiselnih listi: »Es ist an dieser Stelle von dem ersten Tage dieses Skandals an davor gewarnt worden, den ehemaligen Geistlichen

für einen glaubwürdigen Zeugen gegen die Kirche und den Papst zu halten, nur weil er den Talar abgelegt hat und seine Anklagen sensationell klingen. Heute steht das Bild des Mannes sehr deutlich vor uns. Aus Gründen aus der Kirche ausgeschieden, die noch nicht ganz klar sind, die aber gar nichts mit sittlicher Entrüstung über angeblich widerfahrenes Unrecht zu tun haben, hat Verdesi gehofft, sich wie der nunmehrige Abg. Murri eine Stellung im antiklerikalen Lager durch Aufführung von gegen die Kirche gerichteten Skandalen zu schaffen. Er ist dabei so plump vorgegangen, daß man eine Waffe gegen ihn richten konnte, an die er nicht im entferntesten gedacht haben mochte, die gerichtliche Klage... das sollte für die politischen Gegner des Klerikalismus eine Lehre sein, die Aufbauschung von Einzelfällen und die Identifizierung mit sensationslüsternen Expriestern, namentlich Italienern, aus dem Kampf auszuschalten. Es führt entweder zu nichts oder allenfalls zu Enttäuschungen, wie im Prozeß Verdesi. »

Lukman.

2. Katoliška cerkev med Rusi.

1. Odkar se je leta 1905 na Ruskem dovolilo nekoliko verske svobode, so se začeli tudi katoliški cerkvi obetati lepši časi. Kakor sem že poročal, se je precejšnje število pravih Rusov povrnilo v naročje katoliške cerkve; to so večinoma oni bivši uniati, ki so bili še pred l. 1905 na skrivnem katoličani. Skoraj vsi katoliški Rusi so prestopili k latinskemu obredu, ker katoličani vzhodnega obreda na Ruskem še nimajo svoje hierarhije. Ruska vlada se namreč unije, veliko bolj boji kakor pa latinskega obreda; zato še sedaj noče dovoliti ustanovitve katoliške škofije vzhodnega obreda. V začetku leta 1910 se je za latinske katoličane ruske narodnosti v Peterburgu in Moskvi uredila dopolnilna služba božja (pridiga, litanije, cerkvene pesmi) v ruskem jeziku. Bivšemu staroverskemu (starobredskemu) duhovniku Aleksiju Zerčaninovu se je že leta 1909 posrečilo dobiti državno legalizacijo za malo rusko grško-katoliško cerkveno občino, ki ima svojo kapelico v četrtem nadstropju neke privatne hiše v Peterburgu (Polozovaja ulica). Lansko leto se je tudi v Moskvi ustanovila ruska grško-katoliška cerkvena občina.

Ruski katoliški mesečnik »Věra i Žiznj« se je letos nekoliko povečal. Za poljudne nabožne članke izdaja prilogo »Duhovnaja Besěda«. Glavni časopis pa bolj znanstveno razpravlja o ideji cerkvenega zedinjenja in prinaša članke o vprašanjih, ki so v zvezi s to idejo. Gotovo lep napredek. Pred nekoliko leti bi bil v Rusiji takoj konfisciran vsak katoliški ruski časopis in spis, ki bi kaj pisal o tem vprašanju.

2. Poznavavci ruskih cerkvenih razmer so bili že pred desetletji prepričani, da so med ruskimi starobredci najugodnejša tla za katoliško cerkev (gl. »Voditelj« 1910, str. 259). Središče starobredcev je pa v Moskvi. Torej bi bilo treba na Moskvo, »ruski Rim«, obrniti posebno pozornost. To se je tudi zgodilo. Javna tajnost je bila, da je bil rusinski katoliški metropolit Šeptickij v zvezi z nekaterimi starobredskimi duhovniki. Znano je bilo tudi, da se je zadnja leta nekoliko starobredskih duhovnikov izpreobrnilo. Eden izmed njih, Mihael Storožev, je skrbel za grško-katoliško službo božjo v Moskvi.

Za napredek katoliške cerkve v Moskvi ima največ zaslug katoliški duhovnik Feliks Wiercinski. Njegovi uspehi so letos zbudili veliko pozornost, lahko rečemo senzacijo, ne samo v Rusiji, ampak tudi zunaj Rusije. Wiercinski bi gotovo lahko še nadaljeval svoje delo, ko bi ga bili moskovski katoličani bolj podpirali. Toda katoličani sami so ga denuncirali ruski vladi. Z ene strani so vlado opozorili na Wiercinskega katoličani litvanske narodnosti, ki so se pritožili, da jim Poljaki delajo krivico in da se vršijo pri katoliški župni cerkvi sv. Petra in Pavla nekatere nepravilnosti. Z druge strani so ga pa izdali novoizpreobrnjeni staroverci. Znano je iz privatnih virov, da so novoizpreobrnjeni staroverci (tudi duhovniki) Wiercinskemu prizadevali mnogo neprijetnosti; v katoliško cerkev so prinesli s seboj mnogo slabosti in napak, ki so sad nezdravih razmer med ruskimi razkolniki. Wiercinski je vse to dobro vedel, vendar ni mislil, da mu bodo tako nagloma preprečili nadaljno delovanje v Moskvi.

Kakor je videti, je sam duhovnik Storožev denunciral Wiercinskega. Dne 11. marca (po ruskem koledarju 26. febr.) je Storožev v dnevniku »Novoe Vremja« objavil pismo, v katerem se pritožuje, da mu katoličani delajo krivico, da Wiercinski nezakonito izpreobrača razkolnike in da poljski duhovniki katoliškim Rusom vsiljujejo latinski obred. Storožev tukaj zelo pretirava; pozna se, da dela iz maščevalnosti.

Rusko notranje ministrstvo je poslalo v Moskvo uradnika Tjaželnikova, da preišče to stvar. Rezultat preiskave je bil, da je notranji minister ukazal iz Moskve in Rusije izgnati Wiercinskega in češkega tiskarja Karola Indricha.

3. V ukazu notranjega ministra (dne 9. aprila) so dosti natančno podane vse podrobnosti o delovanju Wiercinskega. Prepričal sem se, da so podatki v ukazu po večini zanesljivi. Zato hočem najvažnejše tukaj navesti.

Feliks Wiercinski je duhovnik jezuitskega reda (to je javno potrdil tudi provincial gališke jezuitske provincije), po rodu Poljak iz Nemčije, a že od mladosti nemško vzgojen. V Rusijo je prišel leta 1904 kot svetni duhovnik (seveda samo po zunanje). Ko se je dobro priučil ruskega jezika, je postal leta 1907 namestni dekan katoliške cerkve v Moskvi; zanj so prosili katoličani nemške narodnosti, zato je ruska vlada to dovolila. V resnici je izvrševal duhovno pastirstvo med nemškimi katoličani, zraven pa je deloval tudi med razkolnimi Rusi, pred vsem med staroobredci. Uspeh je bil nepričakovan. Uradno je dognano, da se je po njegovem prizadevanju nad 700 Rusov povrnilo v katoliško cerkev; mnogo je gotovo takih, ki so prestopili na skrivnem. Uradna preiskava je tudi dognala, da »uživa katoliška cerkev v nekaterih moskovskih pravoslavnih krogih znatne simpatije.«

Wiercinski ni delal na svojo roko, ampak le kot zastopnik obširne organizacije, ki hoče na Ruskem polagoma pripraviti tla za zedinjenje Rusov s katoliško cerkvijo. Bil je v zvezi z drugimi jezuiti, ki so prihajali v Rusijo, in z lvovskim uniatskim metropolitom Šeptickim. Nekateri priče so trdile, da je tudi Šeptickij »incognito« prihajal v Rusijo. (Te podatke navajam objektivno iz uradnega ukaza; svoje sodbe ne morem izreči, ker teh podatkov ni možno kontrolirati). Wiercinskega je znatno podpiral avstrijski podložnik Čeh Karol Indrich, ki je bil že 50 let na Ruskem.

Uradnik Tjaželnikov je staroverskega škofa Aleksandra in duhovnika Bogorodina opozoril na velike uspehe Wiercinskega in na naklonjenost mnogih starovercev do katoliške cerkve. Tjaželnikov je dobil vtisk, da so cerkveni staroverski krogi preveč optimistični in da ne vidijo »nevarnosti.«

Slučaj Wiercinskega je eden najvažnejših dogodkov v novejši zgodovini katoliške cerkve na Ruskem. Wiercinski je sicer izgnan, a odšel je iz Rusije kot zmagovavec. Pred odhodom iz Moskve (dne 10. aprila) je navdušeno nagovoril svoje župljane in med drugim dejal: »V kratkem času se bodem zopet vrnil v Rusijo in bodem začeto delo brez dvoma kljub vsem oviram dokončal. Toda za naprej bodem previdnejši in ne bodem sprejemal volkov v ovčjih kožuhih« (»Novoe Vremja«, dne 20. marca [11. aprila]). Ali se bode res še vrnil v Rusijo, tega ne vemo. Gotovo pa bode njegovo delo prej ali slej dokončano. V Rusiji se bode ustanovila grško-katoliška hierarhija; potem bode katoliška cerkev med Rusi, posebno med staroverci, naglo napredovala.

Ruski politični in cerkveni časopisi že dva meseca pišejo o »katoliški nevarnosti«. Vsi resnejši ruski listi priznavajo, da je Rusija z izgnanjem Wiercinskega pokazala veliko slabost državne cerkve. Sam ukaz notranjega ministra, sestavljen na podlagi podrobnih uradnih preiskav, priznava, da »uživa katoliška cerkev, kot organizirana religiozna sila z opredeljeno (ta izraz se rabi v ruskem izvirniku) disciplino, znatne simpatije v nekaterih krogih moskovskega pravoslavnega občinstva.« Tako je torej uradno potrjeno, da je enotna organizacija katoliške cerkve, njena edinstvo, najočividnejši znak (nota), po katerem se katoliška cerkev loči od drugih krščanskih cerkvâ in po katerem jo posebno razkolniki lahko spoznajo kot edino pravo cerkev. Zanimiv uraden ruski prispevek h katoliški apologetiki!

4. »Cerkovnyj Věstnik«, glasilo profesorjev duhovne akademije v Peterburgu, je po tem povodu med drugim objavil (št. 17) znamenit članek »Zapad in Vzhod«. Povzemimo važnejše misli iz tega članka! — Vsakemu zavednemu Rusu se mora čudno zdeti, kako more imeti katoliška cerkev še toliko vpliva na nekatere ruske kroge. Saj je vendar latinski Rim stari nasprotnik Bizanca in Moskve; ruske tradicije so odločno nasprotno Rimu. Tukaj gotovo ne vpliva hlepenje po novostih in novih modah; saj je katoličanstvo že stara, zgodovinska konfesija. H katoliški cerkvi se sploh nagibljejo tudi trezni in resni Rusi. Spomnimo se Vl. S. Solovjeva. »Človeka nenavadne plemenitosti, globokega uma in globoke vernosti, kakoršen je bil Solovjev, je mogla gotovo voditi samo ideja, katero je našel v stari zahodni veji krščanstva in v imenu katere se je odpovedal veri svojih očetov in postal papežev podložnik (poklonnik).« V tem je ravno »nevarnost«. Ako bode začel katoliški Rim na Ruse vplivati s svojo notranjo silo, potem postane »resna nevarnost« za pravoslavje. To je resnejše kakor vsako sektanstvo; zakaj stara zgodovinska veroizpovedanja imajo veliko moč v svoji stari zgodovini in v svojih globokih koreninah med človeštvom. Zunanjih sredstev proti takim vplivom nimamo več mnogo. Jezuite lahko izganjamo iz Rusije. Toda če Rim spozna našo slabost in začne na Ruse vplivati s silo svojih idej, potem bode za nas boj težavnejši.

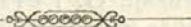
V čem je torej skrivna moč katoliške cerkve? Njena moč je v njeni enotni cerkveni organizaciji. »Ko človek sprejme versko resnico, hoče, da bi bila ona organizacija, ki jo ohranja in izraža, mogočna, neodvisna, trdna, ki ne pozna drugih koristi kakor koristi svojega veroizpovedanja, in svojih idealov ne prodaja za skledico leče.« Podobno je tudi z domovinskim čuvstvom, toda vera je še silnejša; »verno srce še prenese zunanje ponižanje svoje cerkve, toda notranje ponižanje in notranjo slabost prenaša zelo težko.« Katoliški Rim je bil v tem oziru vedno velika sila, ki je čudovito vplivala na ljudi. »Niti sila meča, niti revolucija reformacije, niti udarci razširjajoče se nevere, racionalizma in novejših političnih struj, — nič ni zlomilo silnega duha nekđaj vsemogočnega Vatikana. Zadnje udarce v Franciji, Španiji, Portugaliji je Rim prenesel z dostojanstvom, in ni mu upadel pogum.« Vzhodna cerkev nikoli ni imela toliko čudovite moči. Uradni ukaz (proti Wiercinskemu) po pravici poudarja »organizirano religiozno silo« katoliške cerkve nasproti slabotni pravoslavni cerkvi. »Čudovita sila, življenska moč in nezlomljiva stanovitnost katoliške cerkve« torej vpliva na tiste Ruse, ki so še ohranili verskega in cerkvenega duha.

To je dragocen dokument za katoliško apologetiko in dosti očitiden dokaz, da delo za cerkveno zedinjenje ni prazna utopija, ki bi se dala pobiti z malodušnim skepticizmom ali s kakimi ciničnimi opazkami.

Ruski katoličani bodo za trenutek trpeli še večjo nasilnost ruske vlade, ki zapira katoliške zavode in kapelice v Moskvi in Peterburgu, odstavlja duhovnike in škofo (generalnemu vikarju peterburške-mogilevske nadškofije škofu Deniseviču je vlada odvzela plačo in mu prepovedala uradovanje). Toda Rusi sami priznavajo, da so vsa ta nasilja le očitni dokazi za sramotno notranjo slabost ruske državne cerkve.

Ruska vlada izkuša okrepiti pravoslavno cerkev. Ob koncu majnika je na vladni migljaj odstopil »ober-prokuror« ruske sinode Lukjanov. Novi »ober-prokuror« je Sabler, pristaš in učenec znanega mogočnega Pobědososeva. »Cerkovnyj Věstnik« (št. 20) in drugi cerkveni časopisi pa zopet pišejo, da je to nov dokaz za slabotnost ruske cerkve. Ruska sinoda namreč po svoji uredbi popolnoma nasprotuje cerkvenim tradicijam in cerkvenemu duhu; okrepitev sinode torej pomeni oslajenje in ponižanje ruske cerkve.

Dr. F. Grivec.

V.

Slovstvo.

Die Evangelien und die Evangelienkritik der akademischen Jugend und den Gebildeten aller Stände gewidmet von Dr. Jakob Schäfer, Professor der Theologie am Priesterseminar in Mainz. Zweite, vermehrte und verbesserte Auflage. 8° (VIII u. 152). Freiburg & Wien 1911, Herdersche Verlagshandlung. K 1.92; geb. in Leinwand K 2.64.

Prva izdaja te knjizice je bila ocenjena in priporočena v »Voditelju« XI (1908) 312. Nova izdaja je pomnožena in zboljšana, kar se ji pozna marsikje, najbolj v prvem in sedmem poglavju. Posebno zadnje, o verjetnosti evangelijev, je znatno pridobilo in odgovarja v tej obliki popolnoma svojemu namenu. Knjizica izvrstno orientira v zamotanih vprašanjih o evangelijih in zato ji želimo mnogo čitateljev. Duhovniki store dobro delo, ako jo spravijo v roke izobraženim in versko interesiranim laikom, posebno dijakom.

Lukman.

Moraltheologie. Von Franz Adam Göpfert, Dr. theol., o. ö. Professor der Theologie an der Universität Würzburg. Dritter Band. Sechste, vermehrte und verbesserte Auflage. Paderborn. Druck und Verlag von Ferdinand Schöningh. 1910. 8° (VIII u. 583). M 4.80; geb. M 6.—

S tem zvezkom je dovršena šesta izdaja Göpfertovega npravstvenega bogoslovja (prim. »Voditelj« XIII [1910] 86. 270). Razpravlja v njem o pripomočkih krščanskega življenja, ki jih je dal Kristus svoji cerkvi, o zakramentih, in o sankciji, katero je dala cerkev zapovedim, o cenzurah in irregularnostih. V tem zvezku je bilo treba ozirati se na najnovejše odloke sv. stolice, in posebno v poglavju o zakramentu sv. zakona je bilo treba marsikaj predrugačiti po dekretu »Ne temere«. Obširno, 53 strani obsegajoče stvarno kazalo k celemu delu olajšuje uporabo knjige.

Kar se tiče krsta in utero naj opozorim na izvajanja pri Stöhr-Kannamüller, Handbuch der Pastoralmedizin⁵. Freiburg i. Br. 1909, 523 in Capellmann-Bergmann, Pastoralmedizin¹⁴. Aachen 1904, 130 f.

Zanimivo je, kako piše G. o starosti prvoobhajancev.

»Cerkvena zapoved velikonočnega obhajila veže: 1. vse vernike brez izjeme, torej tudi otroke, če so prišli do let spoznanja.« Potem pravi, da je treba podeliti na smrt bolanim otrokom sv. obhajilo, ako ga le morejo ločiti od navadne jedi. Čeprav je treba pri zdravih otrokih več priprave, opominja pisatelj, naj se preveč ne zahteva, ker se gre tu bolj za versko-npravstveno vzgojo srca ko za intelektualni razvoj. Ista načela razvija in praktično uveljavlja znani dekret »Quam singulari« z dne 8. avgusta 1910, katerega seveda pisatelj še ni poznal. — Obširno govori pisatelj o pogostem in vsakdanjem obhajilu po dekretu »Sacra Tridentina synodus« z dne 20. decembra 1905. — Pri zakramentu sv. poslednjega olja se pridružuje G. Ferreresu in Antonelliju, da človek še dalje časa živi, ko je navidezno že umrl, da se še torej lahko podeli zakrament, čeprav že eno uro in dalje ni več življenskega znameanja. — V razpravi o zakonu so vestno uporabljeni najnovejši cerkveni predpisi in odloki.

Skleпам z besedami, ki sem jih lani zapisal o prvem zvezku: Göpfertovo npravstveno bogoslovje je solidno, pregledno, jasno in zelo praktično delo.

Lukman.

Pastoralmedizin. Die Naturwissenschaft auf dem Gebiete der katholischen Moral und Pastoral. Ein Handbuch für den katholischen Klerus. Von Dr. Ernst W. M. von Olfers. Dritte, vermehrte und verbesserte Auflage. gr. 8° (XVI u. 238). Freiburg & Wien 1911, Herdersche Verlagshandlung. K 5.08; vez. K 5.52.

Pisatelj imenuje svoje delo ‚naravoslovni komentar‘ k moralki in duhovnemu pastirstvu; in to po pravici; zakaj obdelal je v knjigi ne samo vprašanja iz patologije in fiziologije, ampak tudi nekatere stvari iz kemije, v kolikor so v zvezi z dušnopastirskim delom. Razdeljena je knjiga po raznih dobah človeškega življenja. Ko govori o človeku pred rojstvom, pove vse, kar je potrebno vedeti o zarodu, splavu, krstu negodnega sadu. V poglavju »doba spolne zrelosti« razpravlja o zakonskih stvareh, o grehah zoper šesto božjo zapoved, o postu in pokorilih. Za tem sledi važno poglavje o ‚bolezni‘: o peti božji zapovedi, o duhovnikovem vedenju in ravnanju pri raznih bolnikih, o obsedenosti, histeriji, demonomaniji, o sv. popotnici in sv. poslednjem olju. Nakratko obdela ‚dobo starosti‘, potem pa podrobno govori o smrti, smrti uri (articulus mortis), agoniji, navidezni smrti, o pogrebu, sežiganju mrličev in o samomoru. Posebno poglavje je posvetil zdravniškemu in mašniškemu stanu; ob koncu pa je dodal, kar je dobro vedeti iz kemije o materiji pri zakramentih in zakramentalih.

Snov, ki jo knjiga obsega, je torej zelo bogata in raznovrstna; da pa lahko najdemo, kar želimo, imamo ob koncu pregledno abecedno kazalo.

Vsa knjiga je pisana v strogo katoliškem duhu; in če se tu in tam rezultati vede ne vjemajo z nazori starejših moralistov, pisatelj to mirno, objektivno pove, brez vsake žale besede. Posebno poučno za dušnega pastirja je poglavje o dušnih boleznih; dobro bodo služile opazke o duhovnikovem vedenju pri bolnikih (str. 120), o previdnosti pri nalezljivih boleznih (str. 203 sq.). V dobi, ko hočejo skoraj vsakega samomorilca opravičiti, češ, da se mu je duh omračil, nam ugaja pisateljeva trezna sodba o tej stvari (str. 181). Glede šeste božje zapovedi avktor odločno brani katoliško moralo proti perverznim modernim naukom. Da se ohrani mladina čista, jo je treba od prvega početka vzgajati v strahu božjem. Brez tega pouk v spolnih stvareh nič ne pomaga. »Čutno poželenje more krotiti le ena šiba — religija« (str. 95).

Knjiga ima torej mnogo vrlin in jo zato kot dobro porabno lahko priporočimo dušnim pastirjem. O nekaterih stvareh ima pisatelj svoje posebne misli, pa to ne bo motilo duhovnika, ki se je učil moralke in pastirne. Naj omenimo to in ono, v čemer ne moremo pritegniti pisatelju. Olfers pripozna načelo: nunquam licet directe abortum procurare eo quod verum homicidium perpetretur; a to, kar je njemu samo indirecta occisio innocentis, je vendarle neposredni umor; zakaj odtegniti otroka pogojem, v katerih edino more živeti, je isto kot otroka neposredno umoriti. — Pisatelj trdi (str. 49), da se podoba kruha pri sv. obhajilu premeni, korumpira, že v ustih; temu odločno oporeka Capellmann (Pastoral-Med. ¹², pg. 141). — Zdi se nam tudi, da je pisatelj sprejel v knjigo stvari, ki niso v stiku s pastoralno medicino in gredo edino v moralko, cerkveno pravo ali pastirno; n. pr. vprašanje o odvezi od cenzur, o iregularnostih idr.; vpletel je zato v svoje delo tudi preveč cerkvenih odlokov in citatov iz moralnih knjig. Če pa je pisatelj mislil, da je potrebno govoriti tudi o teh rečeh, bi bil moral poskrbeti, da bi bil knjigo izpopolnil tudi z novimi in najnovejšimi cerkvenimi odloki, n. pr. na str. 124 ko govori o tem, kedaj se sme bolnik netešč obhajati, bi moral omeniti decret. C. Conc. 7. dec. 1906.

Dr. Fr. Ušeničnik.

Handbuch der Pastoralmedizin mit besonderer Berücksichtigung der Hygiene. Von Dr. August Stöhr. Fünfte, verbesserte Auflage, bearbeitet und herausgegeben von Dr. Ludwig Kannamüller. Freiburg i. Br. & Wien. Herdersche Verlagshandlung 1909. 8° (XII u. 572). K 9.—

Pastoralna medicina je sestav tistih anatomsko-fizioloških in patološko-terapevtskih nauk, katere mora poznati duhovnik v svoji službi, podati pa mora tudi zdravniku ona dogmatska in moralna načela, po katerih se mora ravnati v izvrševanju svoje službe. Stöhr je v svoji knjigi razširil obseg na higieno, ki zavzema večji del knjige (str. 23—303); s tem je sicer prekoračil meje pastoralne medicine, pomnožil pa uporabnost svoje knjige. A. Stöhr, praktični zdravnik in privatni docent zgodovine zdravilstva v Würzburgu, je umrl l. 1890. Prva izdaja knjige, ki jo je napisal »v redkih, mirnih urah, katere mu je pustilo njegovo delovanje, z veliko ljubeznijo in vsem navdušenjem, ki ga ima katoličan za sveto cerkev«, je izšla l. 1878; štrto je oskrbel l. 1900 dr. Kannamüller, zdravnik v Pasovi (Passau), ki je priredil sedaj tudi peto izdajo.

Prvi del knjige (23—303) obsega higieno v treh poglavjih: Splošna higiena klerikova, posebna higiena klerikova, patologija klerikova. Drugi del je še le pravzaprav pastoralna medicina (304—560) in ima sedem poglavij: Duhovnik in zdravnik, duhovnik in bolnik, nevropsihopatologija, zdravilstvo in prazna vera, morala in medicina, cerkev in medicina, askeza in zdravilstvo. — V novi izdaji je dostavil dr. Kannamüller posebno razpravo o skrbi za rojenega otroka. — Knjigo je spisal zdravnik, ki ni le več v svoji stroki, temveč zapopada življenje v vsej njegovi resnobi in odgovornosti. S teološkega stališča nimam nič posebnega oporekati. Pisatelj se je dobro poučil o vseh tozadevnih vprašanjih in pove svojo sodbo mirno in utemeljeno. Zadovoljen nisem s psihološkim utemeljevanjem askeze (str. 545 nsl). — Pridejano je vestno izdelano stvarno kazalo (561—572).

Stöhrovo knjigo rad priporočam.

Lukman.

Die Erziehung der Keuschheit von Dr. Michael Gatterer S. J. und Dr. Franz Krus S. J. Zweite, sehr vermehrte Auflage¹. Innsbruck. Druck und Verlag von Fel. Rauch. 90 v.

»Kakor je telo in njega življenje potreben predpogoj človeškega bistva, tako je čistost neobhodno potrebna podlaga nramnega življenja . . ., ni ga torej zla, ki bi pred njim bilo treba otroka skrbnejše varovati, kot pred tem največjim zlom, namreč pred grehi zoper šesto božjo zapoved in vsem, kar v te grehe napeljuje« (Alban Stolz, Erziehungskunst str. 104). Odkar se je jela kuga nečistosti razširjati z grozovito naglostjo tudi med nežno mladino, so tudi največji optimisti jeli uvaževati gori navedene besede znanega pisatelja. Pa kako zaježiti to zlo? Seksualni pouk (»Sexuelle Aufklärung«), povdarjalo se je, mora tu pomagati, in polnili so se predali raznih pedagoških listov s tozadevnimi članki. Preden se je ta jako kočljiva točka vsestransko pojasnila, so že začeli nekaterniki lastnovoljno

¹ Med tem je izšla že 3. izdaja. Oceno prve izdaje je prinesel »Voditelj« XII (1909) 428 nsl.

»poučevati«, a tako, da so se nad tem zgražali otroci, stariši in je tu in tam posegel vmes tudi preiskovalni sodnik. Ni čuda, da so se oglasili možje, ki so seksualni pouk popolnoma obsodili. Torej bi naj pustili mladino o vprašanju, ki določuje časno in večno srečo ali nesrečo človeka, v popolni nevednosti, brez luči, brez vodstva? Če je pa tak pouk potreben, kdo je poklican v prvi vrsti v to, da ga prevzame in kako naj se vrši? Na ta vprašanja odgovarja dr. Gatterer v gori omenjeni knjižici. Pomniti je treba — to je gotova struja popolnoma prezrla — da ne zadostuje samo mladino poučiti, da tu ni glavni faktor razum, marveč vest, da je neobhodno potrebno mladino vzgojiti, uplivati na voljo. Vzgojitelju pa je treba pravega duha in posluževati se mora primernih izrazov, kjer tega ni, tam bi imel lahko tozadevni pouk nevarne posledice. G. pisatelj pa ne podaja vzgojiteljem, starišem in katehetom, zgolj abstraktnih naukov, v njegovi knjižici — in to ji daje posebno vrednost — se nahajajo vestno sestavljeni govori za skupen pouk najmlajših šolskih otrok, za skupen pouk starejših otrok v ljudski šoli, za skupen pouk o zakramentu sv. zakona otrok, ki so že šoli odrasli, za zaseben pouk.

Ko bi imeli oblast za to, zahtevali bi naravnost, da vsak katehet to knjižico skrbno preuči in bilo bi želeti, da bi izšla v slovenski prestavi, naj bi jo dobili v roke tudi stariši, ki so v prvi vrsti poklicani, da poučijo otroke v seksualnem vprašanju. Foersterjeva knjiga »Sexual-Ethik und Sexual-Pädagogik« je žela vsestransko pohvalo in priznanje, a v praktičnem oziru jo Gatterjeva razprava daleko prekaša. *A. Čížek.*

Das Benediktinerstift St. Paul in Kärnten 1809—1909. Festschrift zur Jahrhundertfeier der Wiederbesiedelung des Stiftes St. Paul durch die Mönche von St. Blasien im Schwarzwald. Herausgegeben von P. Dr. Richard Strelli und P. Engelbert Olbert, Professoren am k. k. Stiftsgymnasium zu St. Paul. Mit 51 Abbildungen. gr. 8° (VIII u. 196). Freiburg & Wien 1910, Herdersche Verlagshandlung. M 3.60, K 4.32; geb. in Leinwand M 5.—, K 6.—

Ko se je l. 1806 opatija sv. Blaža v Črnem lesu sekularizirala, je cesar Franc I sprejel benediktince v Avstrijo sicer najprej v korarsko hišo v Pyrhnu na Gornjeavstrijskem, l. 1809 pa jim za stalno izročil bivšo benediktinsko opatijo sv. Pavla na Koroškem, in sicer pod precej težkimi pogoji. Tedanji pokneženi opat Bertold Rother († 1826) se je zavezal, da bode samostan imel vedno 50 konventualov, bo oskrboval petero župnij, prevzel dvanajst cerkvenih patronatov, bode ustanovil v Št. Pavlu lastno gimnazijo in konvikt, v Celovcu pa bode preskrboval z učnimi močmi vse višje šole, t. j. gimnazij ter licej z modroslovnim in bogoslovnim oddelkom, tako da bode najmanj 34 patrov v javne učne namene brezplačno na razpolago. Kako je red tekom stoletja te svoje težke dolžnosti izvrševal in sicer v prvi vrsti na učnem polju, opisuje prav natančno pričujoče delo. Najbolj se je moral boriti radi pomanjkanja sposobnih učnih moči in že l. 1871 se je odpovedal celovski gimnaziji, katero je prevzela država, red pa je moral odslej pa do nove pogodbe prispevati k plačam po 5000 gold. na leto. L. 1896 je prepustil tudi celovško bogoslovnicu jezuitom, z državo pa je sklenil novo pogodbo. Zavezal se je namreč, da šentpavelsko nižjo gimnazijo spremeni v višjo, jo oskrbuje z vsemi učnimi močmi, pozida novo

šolsko poslopje in nov večji konvikt. Ministerstvo pa je oprostilo red vseh drugih obveznosti. Tako je sedaj učno delovanje slavnega reda bolj osredotočeno, ima tudi bolj realno podlago in ob stoletnici iskreno želimo, da bi ta odlično stavljena in z vsemi modernimi učnimi in vzgojevalnimi pripomočki preskrbljena zavoda skozi stoletja procvitala v korist družbe in krščanske vzgoje. Šentpavelski redovniki hočejo s pedagoškimi cilji zopet družiti znanstveno delo in zato so na čelo knjige postavili portret slavnega učenjaka M. Gerberta († 1793), ki sicer nima nič s Št. Pavlom opraviti.

Povdarjati moramo tudi, s kako finim ukusom so narejene slike, posebno interieurji, tako da se v resnici lepi prostori v poetiški razsvetljavi še mnogo lepši in privlačnejši zdijo. *Stegenšek.*

Katholische und protestantische Missionsalmsen. Von Ant. Huonder S. J. Freiburg i. Br. Herdersche Verlagshandlung. 1910, 8°, 28 str.

Marsikdo je čital v izbornem listu »Katholische Missionen« (Freiburg i. Br., Herder, na leto 12 zvezkov za 6 K) zanimivo razpravo o višini misijonskih darov pri katoličanih in protestantih. Nam bi pogum upadel, ako bi bilo res, da dajejo protestanti 10—20krat več za misijone na leto ko vsi katoličani skupaj. Učeni o. Huonder pa dokazuje, da pri katoličanih niso všteti veliki stroški za izobrazbo misijonarjev in sester, ker zato skrbijo redovne hiše, niso všteti darovi redov, kronanih glav (n. pr. našega presv. cesarja) in mnogo zasebnih kolekt. Vzdrževanje katoliških misijonov stane tudi razmeroma zelo malo, ker so misijonarji neoženjeni in živijo deloma v apostolski revščini. Nasproti pa morajo protestanti dajati velikanske plače svojim misijonarjem, vrhutega morajo skrbeti za vzgojo njihovih otrok in za pokojnino udov. To in še mnogo drugega izredno zanimivega je v tej ceni brošurici. V naših izobraževalnih društvih bi se včasih tudi lahko predavalo o kakem misijonskem vprašanju. Ljudem bi se odprl pogled po široširnem svetu, pa tudi versko zanimanje bi se poglobilo. Snov, ki jo podaja Huonder, bi gotovo koristila. Pisatelj namen ni, katoličane uspavati, ampak jih vzdramiti, da še z večjo vnemo, z molitvijo in denarjem posežejo v veliki boj, ki se dandanes bije v prekomorskih deželah za Kristusa in proti njemu. *Stegenšek.*

Einführung in das Studium der Theologie. Von Dr. theol. et iur. Johann B. Haring, o. ö. Professor an der theologischen Fakultät der k. k. Universität in Graz. Graz 1911. Verlag von Ulrich Moser's Buchhandlung (J. Meyerhoff). Cena K 1.80.

Pisatelj podaja v tej knjižici na 50 straneh kratko teologično enciklopedijo kot uvod v teologični študij.

S posebnim ozirom na avstrijske razmere razpravlja najprej o pojmu teologije ali bogoslovja in o stališču, ki ga ta veda zavzema v organizmu znanosti. Potem se obrača do učencev teologične znanosti, preiskajoč tiste subjektivne zahteve, ki se dandanes v intelektualnem in moralnem oziru stavijo na kandidata bogoslovja. Sledi kratka razprava o metodi teologičnega študija, ki vsebuje mnogoteri praktični nasvet. Četrto poglavje se peča z znanstvenim seminarjem, njegovo zgodovino in nalogo,

peto poglavje pa podaje kratek pregled bogoslovnih disciplin, kakor se gojijo na avstrijskih bogoslovnih učiliščih, in se končno bavi z znanstvenimi izkušnjami, kakor jih je ministerstvo za uk in bogočastje sporazumno z avstrijskim episkopatom uredilo za bogoslovna diecezanska učilišča in za teološke fakultete avstrijskih vseučilišč.

V dodatku, obsegajočem 33 strani, navaja avtor odredbe naučnega ministerstva glede na teologični študijski red in izpitni red itd.; sklepe občnega zbora avstrijskega episkopata na Dunaju 13. novembra 1901 in naposled pravila znanstvenega teologičnega seminarja na graškem vseučilišču.

Knjižica je pisana lahkotno in razumljivo ter je začetnikom bogoslovnega študija priporočati kot praktičen pripomoček. *Hohnjec.*

Das Missale als Betrachtungsbuch. Vorträge über die Meßformularen. Von Dr. Franz Xaver Reck, Domkapitular in Rottenburg. IV. Band. Feste und Ferien. I. u. II. Auflage. Freiburg i. B. Herdersche Verlagshandlung. 1910. 8° (VIII u. 591). K 8.40, geb. K 9.84.

Missale Romanum je bogat vir plemenitih misli, ki jih rabi posebno cerkveni govornik. O prvih treh zvezkih Reckovega dela prim. »Voditelj« XIII (1910) 367 nsl. Četrty zvezek pojasnjuje praznike in ferije v Proprium de tempore. Dodjani so tudi formulariji Gospodovih in Marijinih praznikov.

Mnogovrstni so zakladi, ki jih razodeva misale s svojim bogočastjem tekom raznih praznikov in dnevov cerkvenega leta. Krasne so misli, ki se tu nahajajo. Njih vir je večinoma v svetem pismu. Zato pa ima vsebina mašnih bukev veliko imenitnost in zanimivost. Pisatelj kaže v svoji knjigi, kako je treba zajemati iz tega bogatega vira (fons patens domui David Zah 13, 1). Pri vsakem mašnem formularju poda celoten pregled o namenu in pomenu dnevne slovesnosti. Potem pa razlaga besedilo introita, oracij, listno in evangeljsko perikopo, graduale, secreta, comunio in postcommunio. Razlaga je jasna, pregledna in upošteva najnovejšo znanstveno svetopisemsko razlago. Pa tudi naobračbe pri posameznih oddelkih segajo globoko v duševno življenje duhovnikovo, kakor tudi vernikov. Pisatelj pozna dobro človeško srce in je zna nagniti z ljubeznijo in drugimi mogočnimi nagibi, da izvršuje voljo božjo. Premišljevanje na podlagi te knjige seznanja duhovnika s svetopisemsko vsebino, mu kaže njeno porabo za posamezne čase in prilike cerkvenega leta, ga uči spoznavati samega sebe, kakor tudi dušne potrebe vernih ovčic. Tu se uči duhovnik spoznati lepoto cerkvenega leta, cerkvenih obredov in dobi obilno lepe snovi za liturgične pridige. Razlago mašnih lekcij in evangelijev pa lahko porabi za tematične homilije. Kakor iz vsega tega razvidimo, je izborna vsebina te knjige res vsakemu duhovniku zelo koristna, posebno pa cerkvenemu govorniku. O Bossuetu se pripoveduje, da je po raznih opravilih segel najraje po svetem Pismu, ko se je hotel pripravljati na kako pridigo. S tem je dobil primerno potrebno duševno razpoloženje in pravega duha za oznanjevanje božje besede. Slično lahko svetujemo vsakemu pridigarju, naj seže po mašnem formulariju in njegovi razlagi v Reckovih knjigah, pa bo prav razpoložen v tako važnem opravilu priprave na cerkvene govore.

Pisatelj Reck je v posebni razpravi, ki jo je imel na homiletskem shodu v Ravensburgu (13. do 15. septembra 1910) še natančno pokazal in

razložil, kakega pomena je njegovo delo. Tu je namreč imel trojno predavanje o snovi *Das Missale, eine Grundquelle der Predigt*, ki je sedaj že tiskano v knjigi *Vorträge auf dem I. homiletischen Kurs in Ravensburg*. Rottenburg 1911, str. 57—100. Na to razpravo opozarjamo vsakega, ki namerava rabiti Reckova dela. Kajti iz nje lahko pridigar posname načela, po katerih dobiva po meditaciji liturgičnega besedila za pridige obilno porabnega gradiva.

Prva dva zvezka tega dela, ki obsegata nedeljske mašne formularije (gl. »Voditelj« XIII [1910] 367) sta izšla že v drugi izdaji. *Somrek*

Die Bibliothek des Priesters. Mit praktischen Winken für deren Anlage und Erweiterung. Zugleich ein Handbuch der kathol.-theolog. Literatur und ein Führer durch die Literatur über die soziale Frage. Von Dr. Max Heimbucher, ord. Hochschulprofessor am königlichen Lyzeum zu Bamberg. 6., gründlich umgearbeitete Auflage. 8° (VIII, 368 Seiten). Regensburg 1911. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Preis broschiert M 3.60, in eleg. Originalleinenband M 4.40.

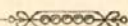
Heimbucherjeva knjiga si je pridobila že mnogo prijateljev. Po pravici. V uvodu podaja zelo praktična navodila, kako naj si duhovnik uredi in izpopolnjuje svojo knjižnico. Potem sledi pregled literature, ki pride tu v poštev; na prvem mestu so vedno večje tiskani naslovi tistih del, ki naj tvorijo jedro biblioteke, potem slede manjše tiskani naslovi drugih knjig. Posebno omenim, da je sprejel H. v svoj pregled tudi obsežno socialno literaturo. *Lukman.*

Fünf Predigten zur Vorbereitung einer Pfarrgemeinde auf die Gnadenzeit der heiligen Mission. Von R. Hansen, Priester der Erzdiözese Köln. Zweite Auflage. gr. 8° (IV, 52). Regensburg 1911. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Preis broschiert M 1.—

Te pridige so nastale iz misli, da se je treba na milost pripraviti; in čas sv. misijona je čas milosti. Govornik razlaga najprej bistvo in pomen misijona, potem opozarja, da pridejo misijonarji kot očetje, učitelji, zdravniki in sodniki, razpravlja o pomočnikih, nevidnih (Odrešenik, Mati božja, angeli, svetniki) in vidnih (župnik, stariši, predstojniki), svari pred zadržki misijonske milosti (nevednost in predsodki, omahljivost in slabost volje) in govori slednjič o milosti sv. misijona za pravičnega in grešnika. — Kdor je v položaju, da pripravlja svojo župnijo na misijon, naj seže po teh solidnih pridigah. *Lukman.*

Homilien über das Evangelium des hl. Matthäus vom heiligen Johannes Chrysostomus. Neubearbeitet und herausgegeben von Prinz Max, Herzog zu Sachsen, Dr. theol. et iur. utr., o. Professor an der Universität Freiburg (Schweiz). 2. Band. gr. 8° (IV u. 621). Regensburg 1911. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Brosch. M 6.—, in eleg. Halbfranz geb. M 8.—

Po kratkem presledku je izšel drugi zvezek homilij sv. Janeza Zlatousta o Matejevem evangeliju. (»Voditelj« XIII [1910] 368). Izdajatelj zasluzi iskreno zahvalo, da je mnogim omogočil ali vsaj olajšal uporabo tega dela velikega Zlatousta. Naj bi mnogi segli po tej izdaji in proučevali odlične homilije največjega govornika grške cerkve. *Lukman.*

VI.

Raznoterosti.

Na Velehrad! Starodavni Velehrad zopet vstaja iz pozabnosti in postaja središče velikega versko-kulturnega dela. Letos se bode na Velehradu že tretjič sešel mednarodni shod za cerkveno zedinjenje. Velehradska shoda leta 1907 in 1909 sta vsemu svetu dokazala, da se na Velehradu temeljito in trezno pripravljajo tla za unijo. Učeni možje raznih narodov, mnogi izmed njih izkušeni po večletnem praktičnem in teoretičnem delu za cerkveno zedinjenje, se bodo letos dne 26. do 29. julija zopet sešli k važnim posvetovanjem. S shodom bo združen občni zbor »Velehradske akademije« in »Apostolstva sv. Cirila in Metoda«. Splošni shod se bo začel v sredo dne 26. julija popoldne in končal dne 28. julija zvečer; pred in po splošnem shodu bodo pa obširna posvetovanja odbora »Velehradske akademije« in »Apostolstva sv. Cirila in Metoda«. Na shodu bodo naslednja znanstvena predavanja:

P. A. Palmieri: *Sit-ne doctrinae catholicae de satisfactione iuridicus character obiciendus.*

P. Haluščinskij (Rusin): *De influxu protestantium theologiae in doctrinam orthodoxorum.*

Dr. Šulc (prof. bogoslovja v Kral. Gradcu): *Sint-ne theologi protestantici magis respiciendi ab orthodoxis quam catholici.*

Clayes: *Quae sint psychologicae conditiones concordiae eorum, qui in doctrina inter se contendunt, restituendae.*

P. Metod Ustičkov (Bolgar, asumpcionista v Carigradu): *De methodo promovendae unitatis inter ecclesiam bulgaricam et eccl. catholicam.*

P. Pavei Hristov (opat v Mostratliju pri Odrinu): *De Panteleimonis monachi bulgarici momento pro unione ecclesiarum.*

P. M. Jugie (asumpcionista v Carigradu): *a) De precibus pro ecclesiarum unione fundendis; b) De controversia inter S. Cyrillum Alexandrinum et Theodoretum Cyrensem circa processionem Spiritus Sancti.*

Dr. Janko Šimrak (Zagreb): *Motiva et impedimenta unionis in regno Croatiae et Slavoniae.*

Nekoliko predavanj se bode naznanilo prve dni julija, ko bode definitivno določen program za shod. Izmed doslej določenih predavateljev so štirje (Haluščinskij, Ustičkov, Hristov, Šimrak) katoličani vzhodnega obreda, štirje pa latinskega.

Najvažnejši del shoda bodo posvetovanja o raznih praktičnih vprašanjih, ki so v zvezi s cerkvenim zedinjenjem. Pred vsem se bode definitivno organizirala »Velehradska akademija« in si sestavila znanstveni program za svoje delovanje; izpopolnila se bode organizacija »Apostolstva sv. Cirila in Metoda«. Razpravni jezik na shodu bo latinski. Predsednik bode lvovski rusinski metropolit Andrej grof Šeptickij. Kdor želi obiskati Velehrad in počastiti grob sv. Metoda, naj to stori o priliki letošnjega mednarodnega shoda za zedinjenje. Vsa pojasnila daje podpisani.

Dr. F. Grivec.

Sv. Ciril in Metod. Knjiga »Sv. Ciril in Metod, apostola sv. vere in cerkvene edinosti« (Ljubljana 1910) pravi: »Imeni sv. Cirila in Metoda

se večkrat imenujeta, a večinoma le v posvetne namene. Prav zato imata primeroma malo pravih častivcev, ki bi ju častili kot svetnika katoliške cerkve.« Lanski »Voditelj« (str. 283) je tem besedam pristavil opazko: »Ni-li to istina? Koga so kdaj nerodneje izrabljali za narodne boje ko sv. Cirila in Metoda.« — Zanimivo je, da se sv. Ciril in Metod samo pri Slovencih in Hrvatih rabita kot pokrovitelja narodnoobrambnega dela. Pri Čehih je narodnoobrambno delo zelo razvito, a vendar se ne združuje z imeni sv. Cirila in Metoda, celo na Moravskem ne, kjer sv. Cirila in Metoda častijo kot deželna patrona. Ali je morebiti slovensko in hrvaško narodnoobrambno delo zato najuspešnejše? Ali ni pri nas »Družba sv. Cirila in Metoda« kljub svetnikoma, po katerih se imenuje, postala ena izmed trdnjav protikatoliške stranke? Kdor nekoliko prouči življenje sv. Cirila in Metoda ter zgodovino Slomšekove bratovščine sv. Cirila in Metoda, ta se ne bo čudil usodi našega narodnoobrambnega dela.

Sv. Ciril in Metod sta posebno vzvišen zgled katoliškega (vesoljnega) in apostolskega duha. Onadva nikakor nista vzor zemskega domoljubja, saj sta zaradi višje ideje zapustila svojo domovino. Prav zato je treba velike previdnosti, da ne bomo potvarjali zgodovinske resnice in da ne bomo dajali povoda za profanacijo tako velikih svetnikov katoliške cerkve. Naše verno in pobožno ljudstvo je v teh stvareh zelo tenkovestno; »communis fidelium sensus« je pri nas zelo razvit. Zato naše ljudstvo gotovo ne bode posebno častilo sv. Cirila in Metoda, ako se nju češčenje ne bode razširjalo in priporočalo popolnoma v **duhu katoliške cerkve**. Poslušajmo in posnemajmo torej škofa Slomška, ki nas uči, da naj sv. Cirila in Metoda kot svetnika častimo tako kakor ju časti »bratovščina sv. Cirila in Metoda« in »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda«.

F. G.

I.

Razprave.

1.

Biblična in babilonska kozmogonija.

Spisal P. Dr. Gvido Rant O. F. M., Kamnik.

1. Ko raziskujemo versko-zgodovinska sporočila sv. pisma in jih primerjamo s podobnimi miti paganskih narodov, se moramo varovati pred napako, ki je marsikaterega kritika privedla do najrazličnejših zmot. Ozirati se moramo namreč na pravilo hermeneutike, ki se glasi: »Attendat interpres ad contextum orationis.« Moderna biblična filologija in kritika pa je pogostokrat prezrla to pravilo. Zato napravi na človeka — kakor se je že pred več desetletji izrazil Alban Stolz — ravno tak vtis kakor anatomija. Kritik zgubi s tem, da pregleduje samo male delčke, duha, ki se v celoti tako jasno in lepo zrcali. Kritiki ne veruje več v to, kar je božjega v črkah biblije, in anatom ne veruje več v nesmrtnega duha v človeškem telesu. Oni vidi le to, kar je človeško v posamezni besedi, ta najde v žilah in kosteh samo tvar. Ločeni od podedovane tradicije preteklosti in zatopljeni v posameznost, so hiteli moderni od negativne kritike do radikalnega tajeja tudi najbolj gotovih zgodovinskih dejanj. In ta veda, ki je zgubila pregled celote, je z občudovanja vredno bistroumnostjo zasledovala svojo enostranost do najzadnjih posledic.

Ta proces kritike opazujemo tudi pri vseh tistih, ki trdijo, da je biblična prazgodovina le kopija babilonskih mitov. Pod krinko vede zametujejo tradicije tisočletij, ne s stvarnimi dokazi, ampak z lahkomišelnimi trditvami brez znanstvene podlage. Vkljub vsem pridobitvam modernega raziskovanja in moderne vede, da, v sredi osvojitvev

na polju starega Babilona se zrcalijo svetopisemska sporočila kot veritas perennis, ki nam kličejo v spomin besede Kristusa: »Lapides clamabunt«. Ako pregledujemo različne govore učenjakov in poljudno pisane znanstvene knjižice, naletimo pogostokrat na neko nerazumljivo površnost in sicer pri stvareh, ki so odločilnega pomena za javno in zasebno življenje narodov. Spomnimo se, s kako brezvestnostjo se rušijo temelji naše vere, in ljudje, skvarjeni v svojem mišljenju po slabem tisku, nevajeni samostojnega raziskovanja, vsled lastne krivde nepoučeni v svoji veri, verujejo takim »znanstvenim« spisom, dvomi se jim vzbujajo, in posledica tega je verska mlačnost, propad moralnosti in odpad od Boga. Kdo je temu kriv? V prvi vrsti gotovo tisti, ki kažejo nedokazane trditve širšim slojem kot dokazane, ki bijejo v obraz vedi in logiki.

Ali je znanstveno, ali je logično, iz nekaterih sličnosti, ki jih zasledimo med biblično prazgodovino in babilonsko mitologijo sklepati, da je biblija v svojih prvih poglavjih le kopija babilonske mitologije? Ali je znanstveno, ako pravi Delitzsch v svojem znanem govoru (Babel und Bibel I, 36. 37): »Pesniki in preroki St. Z. so šli celo tako daleč, da so junaški čin Marduka (zmago nad boginjo Tiāmat) neposredno pripisovali Bogu Jahve«, oziraje se samo na nekatere izraze, ki se nahajajo v biblični in babilonski kozmogoniji? Ali je znanstveno, kar pripoveduje Delitzsch svojim poslušavcem o svetopisemskem sporočilu stvarjenja: »Der priesterliche Gelehrte, welcher Genesis Cap. I verfaßte, suchte möglichst alle mythologischen Züge von dieser Welterschöpfungserzählung fern zu halten. Da aber das finstere wässerige Chaos und zwar unter ebendenselben Eigennamen Tehôn (das ist Tiāmat) als existierend vorausgesetzt ist, dann zuerst die Finsterniß durch das Licht und das Urwasser durch die Himmelsveste geschieden wird, worauf nach Sammlung der unteren Wasser die Erde hervortritt, der Himmel mit Sonne, Mond und Sternen, die mit Pflanzen bedeckte Erde mit Tieren ausgestattet wird, und schließlich der Mensch aus der Hand Gottes hervorgeht, so ist der allerengste Zusammenhang zwischen der biblischen und babylonischen Welterschöpfungserzählung klar und zugleich einleuchtend, wie so ganz vergeblich alle Versuche sein mußten und für immer sein werden, unsere biblische Welterschöpfungserzählung mit den Ergebnissen der Naturwissenschaft in Einklang zu bringen. Interessant ist, daß dieser Kampf zwischen Marduk und Tiāmat noch fort klingt in der Offenbarung Johannis in dem Kampf zwischen dem Erzengel Michael und dem Tiere des Abgrunds, der alten Schlange, die da heißt der Teufel und Satanus?« — Kje so dokazi zoper pomisleke, ki se nam vzbujajo skoraj pri vsaki besedi, ki jo beremo?

Iz zadnjih besedi Delitzscha lahko spoznamo dalekosežnost in pomenljivost vprašanja, kaj naj si mislimo o biblični kozmogoniji. Ne gre se samo za to, ali je biblična kozmogonija kopija ali ne, ampak, ali je krščanska vera razodeta ali ne. Seveda niso Delitzsch in drugi teh posledic tako očitvidno izrekli, vendar namen njihovih izvajanj ni nič drugega, kakor podati dokaz, da je vera v razodetje St. Z. in do sledno tudi N. Z. odveč.

2. Kaj je torej z biblično in babilonsko kozmogonijo? Babilonska kozmogonija je bila skozi dolgo vrsto stoletij znana le iz grške tradicije, po sporočilih Damascija in babilonskega duhovna Beroza (okoli 300 pr. Kr.). V novejšem času so našli tako imenovane Ênuma-êliš plošče, kjer je ohranjena babilonska bajka o stvarjenju sveta. Ta klinopisna bajka, ki je spisana na sedmerih ilovnatih ploščah v obliki epične pesni, pripoveduje o boju Marduka z boginjo Tiāmat, o stvarjenju sveta, zemlje, rastlin, živali in ljudi. Ênuma-êliš plošče nam sledeče pripovedujejo:

Ko gori nebo še ni bilo nazvano,
spodaj zemlja še ne imenovana,
Apsû (ocean), najprvi, ki jo je naredil,
šum (boginje) Tiāmat, ki je vse pustila roditi,
so njih vode zmešali,
se drevesa še niso spojila, se trstje še ni videlo,
ko od bogov še nihče ni nastal,
še nobenega imena ni imenoval, nobene usode ne določil,
so bili bogovi narejeni,
nastala sta Lahmu in Lahāmu.
Dokler nista postala velika
sta bila narejena Anšar in Kišar.
Veliko dni je preteklo
. . . . Anu
Anšar

Druga plošča pripoveduje, da so »veliki bogovi« zvedeli za načrte boginje Tiāmat, ki se je vzdignila zoper bogove in si vstvarila za ta boj enajst čudovitih bitij. Bog Anšar se je zelo razburil; zastonj so poskušali ostali bogovi ga pomiriti. Najprej prosi svojega sina Anu, naj napade Tiāmat, pa Anu se je bal to storiti. Prosi boga Nudimmud, toda tudi ta se noče vojskovati. Slednjič obljubi bogu Marduk veliko odlikovanje, ako se spoprime s Tiāmat; Marduk sprejme ponudbo.

Tretja plošča pripoveduje, kako je Tiāmat svoje pomočnike zbrala in oborožila. Za vojskovodjo je določila svojega moža Kingu.

Štrta plošča slika boj z naslednjimi besedami:

Ti [Marduk] si najbolj češčen med velikimi bogovi,
tvoja usoda nima primere, tvoja zapoved je Anu¹.

¹ Tako mogočna kot zapovedi boga Anu.

Marduk, ti si najbolj češčen med velikimi bogovi,
 tvoja usoda nima primere, tvoja zapoved je Anu;
 od te ure ne sme biti spremenjeno tvoje povelje,
 tvoja roka naj povzdiguje in ponižuje¹,
 kar pride iz tvojih ust, naj bo stalno, tvoja zapoved naj bo stanovitna,
 nihče izmed bogov ne sme prestopiti tvoje meje.
 Marduk, ti, naš maščevavec,
 tebi damo kraljevo gospodstvo nad vsem veseljstvom skupaj.
 Ako boš sedel pri posvetovanju, bo tvoja beseda visoko cenjena,
 naj bo tvoje orožje zmagoslavno, naj pokonča tvoje sovražnike.
 O gospod, kdor tebi zaupa, prizanesi njegovemu življenju,
 toda božanstvo, ki je kaj hudega zagrešilo, izlij iz njegovega življenja.
 Na to so položili v svojo sredo oblačilo,
 rekli so Marduku, svojemu prvorojenemu:
 »Tvoja usoda², o gospod, naj bo pred usodo vseh bogov!
 Zapovej, da se vniči in naredi, in zgodi naj se!
 Ako se tvoja usta odpro, naj izgine oblačilo!
 Zapovej mu, in oblačilo naj bo zopet celo!«
 Sedaj zapove s svojimi ustmi, oblačilo je prešlo;
 zapove mu, tedaj je bilo oblačilo (zopet) vstvarjeno.
 Ko so bogovi, njegovi očetje videli, kaj je iz njegovih ust izšlo,
 so se veselili, so se poklonili: »Marduk je kralj«,
 dali so mu poleg tega še žezlo, prestol in palu³,
 podali so mu orožje, kateremu se ne more vstaviti, ki razbije (?) sovraž-
 nike:
 »Pojdi, odstriži življenje Tiāmat,
 in vetrovi naj njeno kri odnesejo na skriven kraj!«
 Ko so usode Bela bogovi, njegovi očetje, določili,
 so ga pustili, da je nastopil [svojo] pot, stezo blagostanja in sreče.
 [Marduk] pripravi lok, določi ga za svoje orožje,
 obesi si sulico in jo določi za
 vzdigne božanstveno orožje (?) in ga prime z desnico,
 lok in tul obesi na svojo stran.
 Pred sabo naredi blisk,
 napolni s plamtečim ognjem svoje telo.
 Pripravi si mrežo, da bi notranjost Tiāmat (?) obdal,
 pusti, da zajame štiri strani vetrov, da ne bi nič od nje [Tiāmat] ušlo,
 proti jugu, severu, vzhodu, zapadu
 je na njih stran pritrdil mrežo, dar svojega očeta Anu.
 Vstvari orkan, hud veter, vihar, nevihto,
 čveteri veter, sedmeri veter, piš, veter, katerega nihče ne more dohiteti,
 izpusti sedmere vetrove, ki jih je vstvaril;
 da bi notranjost (?) Tiāmat zmešali, so se vzdignili za njim.
 Gospod vzdigne vihar, svoje veliko orožje,
 stopi na strašni voz, na nepremagljivo delo,
 vpreže spredaj čvetero vprego, jih obuzda,

¹ Tvoja moč.

² Usoda pomenja na tem mestu njegove zmožnosti in poznejša dejanja.

³ Kraljevo znamenje, ki pa še ni znano.

konje (?) neusmiljene, ki vse pokončajo, hitre.
 Njih zobje so bili polni pene,
 dobro so znali vreči na tla, znali so ob tla treščiti,
 niso se bali vojske, strašni so v vojski.

— — — — — 1
 Tisti dan so ga gledali, bogovi so ga gledali.
 Bogovi, njegovi očetje, so ga gledali, bogovi so ga gledali.
 In gospod se je približal, prime Tiāmat okoli telesa,
 ona išče pomoči (?) pri Kingu, svojem možu,
 pogleda ga, in prosi ga za svet.

Toda njegov načrt je bil strt, njegova moč zdrobljena,
 in bogovi, njegovi zavezniki, ki so šli ob njegovi strani,
 so gledali, kako drži nad njimi prvorojenec jarem.

On izreče sodbo nad Tiāmat, ona pa ni obrnila tilnika,
 s svojimi sovražnimi ustnicami je napovedala upor.

Sedaj (pridejo na pomoč) bogovi Belu, bližajo se ti,
 zbrali so svojo bojno moč tam, kjer si bil.

In (Bel vrže) povodenj, svoje mogočno orožje,
 proti Tiāmat, ji povračujoč, in jo pošlje z besedami:

»(Vojsko in) silo si povzročila v višavi,
 pokrepčaj svoje srce in prični bitko!«

— — — — — 2
 Moje očete si sovražila.

Tvoja vojska naj bo vklenjena, naj zveže svoje orožje!

Vstani! Jaz in ti se bova med seboj vojskovala!«

Ko je Tiāmat to slišala,

je ponovila svoje čarodějne besede, povedala je svoj načrt.

Tiāmat je tudi silno kričala in z močnim glasom.

Svoj sedež je popolnoma utrdila od njegovih korenin dalje,

izgovorila je svoje reke, izrekla začaranje,

in bogovi vojske so terjali svoje orožje.

Ko sta (potem) nastopila Tiāmat in najmodrejši izmed bogov, Marduk,

(in) sta prodirala k boju, se bližala bitki,

ko je gospod razprostrl svojo mrežo in jo oklenil,

spustil je orkan, ki je bil za njim, pred sebe:

Ko je Tiāmat odprla svoja usta, kolikor je mogla,

je spustil orkan notri, da ne bi zaprla (Tiāmat) svojih ustnic.

Ko je obtežil njen trebuh z ostrimi vetrovi,

Ko se je njena notranjost raztegnila (?), ko je svoja usta široko odprla,

nagnil je svojo sulico, razbil njen trebuh,

prerezal njeno notranjost, razrezal srce.

Premagal jo je in pokončal njeno življenje,

vrigel je njeno truplo in se na njega vstopil.

Ko je bila premagana Tiāmat, ki je šla prva,

je razgnal njeno vojsko; pokončana je bila njena vojska,

in bogovi, njeni zavezniki, ki so šli ob njeni strani,

so se tresli, bali in pobegnili.

¹ Dve vrsti nečitljivi. -- ² Pet nečitljivih vrst.

Pustil jih je bežati in prizanesel je njihovemu življenju.

Obdani so bili od ograje, brez moči, da bi ušli.

Obdal jih je in zlomil njih orožje;

vrgel je svojo mrežo in obtičali so v zanjkah.

(Vse) pokrajine sveta so napolnili z žalostjo;

nosili so svoje grehe, obdržani so bili v suženjstvu,

in dvanajstere pošasti so bile napolnjene s strahom.

Drugim duhovom, ki so bili v njih spremstvu,

je zvezal z vrvmi roke . . .

V istem času (je zdrobil) njih upor.

In boga Kingu, ki je uredil njih vojsko,

je zvezal in ga vrgel (v ječo) z (drugimi) bogovi.

In vzel mu je ploče usode, ki jih je nosil,

s pisalom jih je zapečatil in je držal . . . ploče.

Ko je zvezal sovražnike in položil na nje jarem,

peljal je slavljenelega nasprotnika kakor vola,

popolnoma je dopolnil zmago An-Šar nad sovražnikom.

Marduk, junak, je prejel plačilo (?) od Ea.

Pomnožil je stražo nad zvezanimi bogovi,

zavil je nazaj glavo Tiāmat, katero je zvezal.

Ko se je vstopil gospod na spodnji del Tiāmat,

razklal je lobanjo z neusmiljenim božanstvenim orožjem (?).

Prerezal je žile njene krvi

in je pustil, da jo je odnesel severni veter v skrivni kraj.

Ko so to videli njegovi očetje, so se veselili, ukali,

pustili so mu prinesiti darov in daril.

Nato je počival gospod, skrbno je ogledal njeno truplo,

razdelil je truplo in napravil je umetniške stvari.

Razdelil jo je kakor ribo v dva dela,

postavil je njeno polovico po koncu, napravil je iz nje strop, nebo —

zaprl jo je z zapahom, postavil je tja stražnike

in jim prepovedal njeno vodo izpustiti.

Prehodil je nebo, pregledal kraje

in postavil se je nasproti morju, domovju Nudimmuda.

Ko je (potem) gospod premeril obliko morja,

zgradil je veliko hišo, jednako njemu, (namreč) Êšara,

pustil je, da so v veliki hiši Êšara, ki jo je sezidal kot nebesni obok,

prebivali (kot) v svojem mestu Anu, Bel in Êa.

Pripravil je bivališča velikim bogovom,

Zvezde, njih podobo, postavil je zodiāka.

Peta plošča pripoveduje:

Pokazal je leto, naslikal podobe

dvanajst mesecev, (po) tri zvezde je postavil.

Ko je dneve leta zaznamoval (?) s podobami,

določil je bivališče Nibira, da je zaznamoval njih meje.

Da ne bi nihče manjkal (in) se prezrl,

določil je bivališče Bela in Êa.

Odprl je vrata na obeh straneh,

pritrdil je zapah na levo in desno.

V njih sredo je postavil (nebeške) višave,

dopustil je polno luno sijati in ji je podvrgel noč.
 Storil je, da se je spoznala kot nočno telo, da se spozna čas,
 povečal (?) (jo) je mesečno brez prestanka s kraljevo kapo:
 »V začetku meseca sveti v deželi,
 blišči se z rogovi, da boš zaznamovala«

V naslednjem se obrača Marduk do Šamaša. Ostanek, kjer se najbolj gotovo pripoveduje o nadaljni organizaciji neba, o stvarjenju zemlje in rastlin, živali in ljudi, ni ohranjen¹.

Da je babilonski epos najbolj gotovo popisoval tudi stvarjenje rastlin, živali in ljudi, lahko sklepamo iz konca kratkega pripovedovanja stvarjenja, ki so ga Babilonci rabili kot uvod pri zaklinjevanju in ki se glasi:

Marduk je napravil pred vodami nebo.

Zgradil je zemljo in (jo) je izlil pred nebesom.

Da bi prebivali bogovi v stanovanju, ki ugaja njihovemu srcu,
 je naredil človeka.

Potem se govori o stvarjenju živali in rastlin sploh. Ravno to pripovedovanje nam pa spopolnjuje Ênuma-êliš-plošče in nam obenem potrjuje mnenje, da je Marduk po naziranju Babiloncev stvarnik nebes in zemlje in vseh bitij, ki živijo na zemlji.

Glavna in karakteristična misel babilonske bajke o stvarjenju je odgovor na vprašanja:

1. Je-li sedanjí svet večén, ali ima svoj početek? Je-li postalo vse iz nič?

2. Od kod so bogovi?

3. Kako so nastali posamezni deli vidnega sveta: nebo, zvezde, zemlja, rastline, živali, človek?

4. Zakaj ima Marduk, bog Babilona, prvenstvo med drugimi bogovi².

Na prva tri vprašanja, ki so splošnega pomena, nam odgovarja bajka, da govorim z besedami prof. Nikela³, sledeče: »Nach baby-

¹ Natančne podatke o tej epični pesmi so nam zapustili v svojih spisih: George Smith, *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*. London 1876; François Lenormant, *Les origines de l'histoire I*. Paris 1880; E. Schrader, *Die Keilinschriften und das AT*², Gießen 1883; H. Sayce, *Lectures of the Origin and Growth of Religion as illustrated by the Religion of the Ancient Babylonians*. London 1887; P. Jensen, *Die Kosmologie der Babylonier*. Straßburg 1890; Hugo Winckler, *Keilinschriftliches Textbuch zum A. T.* Leipzig 1892; Friedrich Delitzsch, *Das babylonische Welterschöpfungsepos*. Leipzig 1896; King, *The Seven Tablets of Creation vols I II*. London 1902; Johannes Nickel, *Genesis und Keilschriftforschung*. Freiburg i. B. 1903; John Urquhart, *Die neueren Entdeckungen und die Bibel I*. Stuttgart 1904; Joh. Nickel, *Das Alte Testament im Lichte der altorientalischen Forschungen I*. Münster i. W. 1909.

² Joh. Nickel, *Genesis und Keilschriftforschung*, 43.

³ Joh. Nickel, *Das A. T. im Lichte der altorientalischen Forschungen I*. 12. 13.

lonischer Auffassung ist das erste, was existiert, der ungeordnete, finstere Weltstoff, das Chaos; es existiert, noch bevor die Götter entstehen. Das Chaos ist der Anfang der kosmogonischen und theogonischen Schöpfungsreihe; aus Tiāmat werden nicht bloß Himmel und Erde gebildet, sondern Tiāmat ist auch die »Mutter der Götter« (Tafel III, Z. 37 und 73). Die eigentlichen Weltteile, Himmel und Erde, die Himmelskörper und die Lebewesen auf der Erde entstehen durch die Einwirkung Marduks auf die Materie (Tiāmat). Die letztere wird als von der Gottheit überwunden bezeichnet; das Urmeer ist eine gottwidrige Macht; der Mythos ist also in einem Lande entstanden, in welchem die Überflutungen als etwas Verderbliches empfunden werden. Darin, daß der Gott der Frühlingssonne das Chaos spaltet, ist ein im babylonischen Klima sich jährlich wiederholender Vorgang dramatisiert. Nach der langen Regenzeit, in welcher Himmel und Erde eine einzige graue Masse, ein Chaos zu bilden scheinen, und das Tiefland durch die Überflutungen der Flüsse in einen See verwandelt wird, tritt ein Umschwung dadurch ein, daß endlich der Wolkenschleier zerreißt, die Sonne die Wolken durchbricht, die Wasser sich verlaufen, Himmel und Erde wieder deutlich sich unterscheiden, die Sterne sichtbar werden, Pflanzen hervorsprossen, Tiere und Menschen sich wieder in das Tiefland herabwagen. Alle diese Vorgänge finden ihren dramatischen Ausdruck in dem Auftreten Marduks, dem Siege dieses Gottes in der Teilung des Leibes Tiāmats, der Schöpfung der Himmelskörper, der Pflanzen und Tiere.«

Zadnje vprašanje je gotovo političnega pomena. Marduk je bil bog Babilona. In ravno okoliščina, da je on prvi med bogovi, da se mu vsi bogovi klanjajo, izraža misel, da je Babilon prvo in najmočnejše mesto na svetu. Babilonska bajka o stvarjenju je toraj nekako metafizično razmišljanje o početku sveta in bogov, zavito v kolorit dežele in ljudstva, med katerim je nastala.

Babilonska kozmogonija, ki smo jo zgoraj navedli, obravnava probleme o postanku sveta in bogov. Poleg tega je pa še izražen v tej kozmogoniji zgodovinski moment. Marduk, bog Babilona, je prvenec med bogovi. Ako proslavlja babilonski epos tega boga in nam pripoveduje, da je največji med velikimi bogovi, da mu je izročena oblast določati usodo, da se mu klanjajo drugi bogovi, je v tem izraženo zgodovinsko dejstvo, da si je pridobilo mesto Babilon izza vlade Hammurabija (okoli 2200 pr. Kr.) hegemonijo nad malimi državami južne Babilonije in da je tvorilo središče večje državne zveze.

Na vprašanje, odkod in kako je nastal svet, nam odgovarja, da sta nastala nebo in zemlja ne iz nič, ampak iz kaosa, iz pramorja. To pramorje je posebjeno v obeh prabitjih Apsu in Tiāmat, ki nista

med seboj bistveno različna, ampak predstavljata v moški in ženski obliki svet v njegovem kaotičnem pristanju. Glavna misel babilonske kozmogonije je, da je vidni svet nastal iz kaotične mase s sodelovanjem božjih moči, zlasti Marduka, boga pomladanskega solnca. Pa tudi bogovi niso večni, ampak izhajajo posredno ali neposredno iz Apsu-Tiāmat, iz pratvari.

Kaos, iz katerega je vse nastalo je temen in brez oblike. Tema in brezličnost sta tesno med seboj združeni, ker se v temi ne razlikujejo posamezni predmeti in njih oblike. Negacija teme je svetloba; zato je Marduk, bog svetlobe, določen, da premaga kaos. Kakor hitro je kaos, počelo teme, premagan, se pokaže luč in v luči se vidijo posamezni predmeti v svojih oblikah. Ta misel je izražena v babilonski bajki s tem, da nam slika Marduka, kot stvarnika stvari, nebes in zemlje, zvezd in rastlin, živali in človeka.

Glavne momente babilonske bajke o stvarjenju kratko povzame prof. Nikel v sledečih točkah:

- a) Der babylonische Mythos enthält Kosmogonie und Theogonie;
- b) er setzt im wesentlichen die dualistische Weltauffassung voraus, da die Welt dadurch entsteht, dass die Gottheit aus dem schon vorher vorhandenen Stoffe die Welt bildet;
- c) der Mythos ist, abgesehen von seinen dualistischen Grundidee, polytheistisch; der Götterhimmel ist belebt von allerlei größeren und geringeren Göttern;
- d) die babylonische Kosmogonie ist mythologisch, insofern als Naturkräfte personifiziert werden und handelnd auftreten;
- e) die Entstehung von Himmel und Erde ist das Resultat eines Kampfes zwischen Licht und Finsternis, zwischen Sonne und Chaos;
- f) der babylonische Mythos trägt das Kolorit des Landes seiner Entstehung;
- g) er berücksichtigt und verwertet eine bestimmte nationale und politische Entwicklung Südbabyloniens.

3. Babilonska kozmogonija je bila, kakor trdijo nekateri učenjaki, podlaga bibličnem sporočilu o stvarjenju sveta. Vprašati se moramo, ali ima svetopisemsko sporočilo o stvarjenju v resnici toliko podobnost z babilonsko kozmogonijo, da smo prisiljeni trditi: pisatelj Gn 1 je imel za podlago babilonsko bajko o stvarjenju.

Prvi, ki je mislil, da je zasledil v obojnem sporočilu sledove, iz katerih se da sklepati na odvisnost Gn 1 od babilonske bajke, je bil Gunkel. Mnenju Gunkelovemu sta se pridružila tudi asiriologa Zimmern¹

¹ Biblische und babylonische Urgeschichte. Der alte Orient, II., Leipzig 1901, 3. zv., str. 10.

in Delitzsch. Delitzsch dokazuje svojo trditve s sledečimi razlogi: »Da Marduk der Stadtgott von Babel gewesen, so begreift sich leicht, daß gerade diese Erzählung in Kanaan weite Verbreitung gefunden. Ja, die alttestamentlichen Dichter und Propheten gingen sogar soweit, daß sie Marduks Heldentat unmittelbar auf Jahve übertrugen und diesen nun feierten als den, welcher in der Urzeit die Häupter des Meerungetüms (liviathan) zerschmettert (Ps. 74, 13 f; vgl. 29, 10), als den, unter welchem zusammenbrachen die Helfershelfer des Drachen (rahab Job 9, 13). Stellen wie Jes 51, 9: Wach' auf, wach' auf! wappne dich mit Kraft, Arm Jahve's! wach' auf wie in den Tagen der Vorzeit, den Geschlechtern der Urzeit! Warst du es nicht, der den Drachen zerhieb, das Ungeheuer (tannin) durchbohrte?« oder Job 26, 12: »In seiner Kraft schlug er das Meer und in seiner Klugheit zerschmieß er den Drachen«, lesen sich wie eine Erklärung zu jenem von unserer deutschen Expedition gefundenen kleinen Bildnis des in majestätische Glorie gekleideten Gottes Marduk mit dem gewaltigen Arm und dem weiten Auge und Ohr, dem Symbol seiner Klugheit, zu den Füßen des Gottes der bezwungene Drache des Urwassers. Der priesterliche Gelehrte freilich, welcher Genesis cap. I verfaßte, suchte alle mythologischen Züge von dieser Welschöpfungserzählung fern zu halten. Da aber das finstere wässerige Chaos und zwar unter ebendemselben Eigennamen Tehôm (das ist Tiāmat) als existierend vorausgesetzt ist, dann zuerst die Finsternis durch das Licht und das Urwasser durch die Himmelsveste geschieden wird, worauf nach Sammlung der unteren Wasser die Erde hervortritt, der Himmel mit Sonne, Mond und Sternen, die mit Pflanzen bedeckte Erde mit Tieren ausgestattet wird, und schließlich der Mensch aus der Hand Gottes hervorgeht, so ist der allerengste Zusammenhang zwischen der biblischen und babylo-nischen Welschöpfungserzählung klar und zugleich einleuchtend, wie so ganz vergeblich alle Versuche sein mußten und für immer sein werden, unsere biblische Welschöpfungserzählung mit den Ergebnissen der Naturwissenschaft in Einklang zu bringen« (BB⁵ I str. 36. 37).

Ker je Gunkel¹ svoje trditve v nekakem redu razvrstil, zato hočemo na njegova izvajanja kratko odgovoriti.

a) Gunkel pravi: »Die Schilderung des Chaos mit den uralten Termini הוֹמֹת und הוֹמֹת , mit den Vorstellungen vom Abgrund, von den Wassern und der Finsternis der Urzeit, und die Behauptung, Gott habe die gegenwärtige Welt aus dem Chaos gebildet.«

Prvo sled mitologije vidi Gunkel v tem, da imenuje sv. pismo takoj v početku stvarjenja kaos. Po njegovem mnenju spada misel o

¹ Genesis. Göttingen 1901, str. 109.

pustem in praznem kaosu v mitologijo. In ker spada v mitologijo, zato je biblično sporočilo o stvarjenju vzeto iz babilonske kozmogonije. Ako primerjamo obojni popis stvarjenja, opazimo takoj na prvi pogled neizmerno razliko med enim in drugim. Kaos kakor nam ga slika sv. pismo, je popolnoma splošnega značaja, brez vsake mitologične primesi. Biblija nam slika kaos v popolni odvisnosti od Boga, katerega nam popisuje kot vsemogočnega stvarnika, od katerega edinega zavisi vse, karkoli se zgodi. Kaos v babilonski bajki je pa mitologično bitje, ki se vzdigne zoper bogove in s katerim se morajo bogovi bojevati, ga premagati, umoriti, razdeliti.

Ako trdi Gunkel, »Gott habe die gegenwärtige Welt aus dem Chaos gebildet« in iz tega sklepa, da kaos ni vstvarjen od Boga, je to popolnoma napačno mnenje, je nekaka petitio principii. Treba bi bilo namreč poprej dokazati, da nam biblično sporočilo o stvarjenju popisuje kaos kot neko od Boga neodvisno bitje, kar se pa ne da dokazati. Da, niti to ni povedano v sv. pismu, da je bila pred stvarjenjem sveta kakšna tvar, iz katere bi Bog svet naredil. Meni se zdi popolnoma verjetno mnenje onih¹, ki pravijo, da prvi stavek biblije: »V začetku je Bog vstvaril nebo in zemljo«, izraža misel: svet se je začel s stvarjenjem neba in zemlje in sicer, kakor pristavi druga vrsta, v prvotnem, pustem stanju. Bog je vstvaril tvar sveta, iz katere je nastal po njegovi volji *ὁ κόσμος*. Ker pa hebrejski jezik nima izraza za kaos, zato je rabil pisec Gn 1, 1 besede »nebo in zemlja«. Res je, da nekateri trdijo, da je s temi besedami izraženo samo stvarjenje šesterih dni, ki se v naslednjem popisuje. Toda, akoravno je bil drugi dan vstvarjen nebeški obok in se je imenoval »nebo« in tretji dan suha tvar, ki se imenuje »zemlja«, vendar sta to samo dva med osmerimi dejanji stvarjenja in ta osmera dejanja se vsled tega ne morejo imenovati »stvarjenje neba in zemlje«. Poleg tega pa tudi druga vrsta dovolj jasno priča, da pomenja v prvi vrsti »zemlja« ravno to, kar v drugi, priča nam, da se v prvi vrsti ne govori o stvarjenju zemlje, kot take. Saj pravi sv. pismo: »V začetku je Bog vstvaril nebo in zemljo. Zemlja pa je bila pusta in prazna.« Toraj se v prvi vrsti govori o tem, kar je bilo vstvarjeno pred dejanji šesterih dni, govori se o stvarjenju kaosa. »Ganz deutlich ist auch — piše Lotz² — daß 2, 4: »Am Tage, wo (= als) Jahwe Elohim Himmel und Erde machte«, besagt, daß Gott zuerst den Himmel und die Erde und dann die einzelnen Kreaturen darin gemacht hat. Denn nur von der Erschaffung von Pflanzen, Tieren und Menschen und von der Inbetriebsetzung

¹ Prim. Dr. Wilhelm Lotz, Die biblische Urgeschichte. Leipzig 1907, str. 48. 49. 50. — ² l. c.

solcher Einrichtungen wie des Regens wird im folgenden gesprochen, das ist aber kein »Machen des Himmels und der Erde« mit diesem Ausdruck muß also das gemeint sein, was die Grundlage abgegeben hat für jene Werke, also eben die Erschaffung von Himmel und Erde im leeren, leblosen Zustande.«

Kar se pa tiče izrazov תְּהוֹמִים in בְּהוֹמִים , bodi kratko povedano, da so tudi stari imeli nekake tehnične izraze, s katerimi so zaznamovali določene predmete in predstave, akoravno so jih rabila nekatera ljudstva v mitologičnem pomenu. Tako vidimo, da Tehom (Gn 1, 2), ki odgovarja babilonski besedi Tiāmat, ne pomenja v bibliji kako mitologično bitje, ampak kaos in da בְּהוֹמִים v sv. pismu ne zaznamuje boginje, ampak pusto kaotično stanje¹. Seveda nas pri tej razlagi spominja Delitzsch na boj z boginjo Tiāmat in pravi, ta boj je bil tudi v bibličnem sporočilu izražen. V dokaz navaja Ps 88 in 74, Iz 51, Job 29 in 9. Vprašanje pa je: Ali spadajo ta mesta res k bibličnemu sporočilu o »stvarjenju«? Pravijo, da. In zakaj? Ta mesta se vjemajo z babilonsko bajko o boju boga Marduk z boginjo Tiāmat, toraj spadajo k biblični tradiciji o stvarjenju. »Kostbar!« pravi P. Keil². »Also man setzt die Abhängigkeit des bibl. Berichtes und die Stellung des bab. als Norm voraus, korrigiert und vervollständigt auf Grund dieser vorausgesetzten Abhängigkeit den bibl. Bericht nach dem babylonischen und beweist dann aus der so entstandenen Übereinstimmung die Abhängigkeit. Diese Form des Beweises ist nicht beengt von Regeln der Logik. Anstoß erregt sie nur bei »einseitigen Vertretern der Dialektik«. Denen allerdings ist dieser Beweisgang ein Prachtexemplar eines circulus vitiosus.«

b) »Die Vorstellung — trdi Gunkel — vom Brüten des Geistes, wonach ursprünglich die Welt als Ei und die Gottheit als weiblicher Vogel vorgestellt wird«, spada tudi med mitologične sledove v sporočilu biblije o stvarjenju.

Kjer govori sv. pismo o Bogu delujočem kot prima causa, kot metafizični princip, kot izvor bivanja sploh, rabi besedo: elohim, kjer pa nam pripoveduje o Bogu vrejevavcu in tvoritelju, rabi izraz: duh božji, kar pomenja moč Boga. Tako beremo v Ps 33, 6: »Po Gospodovi besedi so nebesa utrjena, in po duhu (רוּחַ) njegovih ust vsa njih lepota«; in v Ps 104, 30: »Izpošiljaš svojega duha in so vstvarjene in obnavljaš obličje zemlje.« Analogija je vzeta od človeka. Ker je pa duh nekaj nevidnega, zato nam slika sv. pisec delujočega duha

¹ Prim. V. Zapletal, Der Schöpfungsbericht¹. Freiburg (Schweiz) 1902, str. 70; J. Nickel, Genesis und Keilschriftforschung. Freiburg i. Br. 1903, str. 69 nsl.

² P. Keil, Babel und Bibelfrage. Trier 1903, str. 54.

božjega v podobi. Duh božji plava nad kaosom. Beseda $\eta\eta\eta$ pomeni: skrbno gojiti, valiti, valeče braniti, braneče poplaviti. Ako tedaj beremo v sv. pismu: »In duh božji se je razprostiral nad vodami«, ne najdemo v teh besedah nobenega mitološkega sledu, ampak cela podoba nam prav lepo pojasni razmerje duha božjega, božje moči do pratvari, katero vzdržuje, prešinja in jo pripravlja na poznejše stvarjenje.

c) »Besonders gravierend — pravi dalje Gunkel — ist die Lücke zwischen V. 2 u. 3, wo einmal die Theogonie gestanden haben mag. Das Vorhandensein einer solchen Lücke zeigt, daß es sich hier nicht um einzelne übernommene und überarbeitete Geschichte handelt.«

Kar nam tukaj Gunkel pripoveduje, je popolnoma nedokazano. On bi moral namreč najprej dokazati, da je med drugo in tretjo vrsto bila popisana nekaj teogonija, katero je poznejši redaktor izpustil. Tega nam pa Gunkel ni dokazal, ampak kot samo po sebi umevno suponiral in je tako tudi tukaj napravil logično napako, ki jo imenujemo *petitio principii*. Kdor namreč bere biblično sporočilo o stvarjenju, vidi in občuduje lepo celoto in ničesar ne pogrēša, še manj pa opazi, da bi bilo med drugo in tretjo vrsto kaj izpuščenega.

d) »Daß die Finsternis von Gott nicht als geschaffen und auch von Gott nicht als »gut« befunden worden ist, ist ein uralter Zug; nach dem Glauben des Judentums ist Gott Schöpfer von Licht und Finsternis (Is 45, 7).«

Tema ni nič pozitivnega, ampak nekaj negativnega, ker izraža pomanjkanje luči, zato tudi Geneza ne omenja Boga kot stvarnika teme. Pač pa povzroči lahko Bog temo s tem, da odzame luč. Vsled tega ga Izaija lahko imenuje stvarnika teme.

e) »Nachklang mythologischer Betrachtung ist es, daß Sonne und Mond geschaffen sind zur »Herrschaft« über Tag und Nacht.«

Izraz $\eta\eta\eta\eta\eta$ »da bi gospodovala«, je tukaj samo pesniška metafora. Da se je pisatelj Gn 1 lahko povzdignil do pesniškega poleta, nam priča celo prvo poglavje biblije, ki je polno vzvišene in lepe poezije. Slika nam Boga kot stvarnika in gospodarja sveta, pripoveduje nam o človeku, ki je krona in gospodovavec vidnega sveta. Ako nam govori tudi o gospodovanju velike in male luči nad nočjo in dnevom, gotovo ni imel pisatelj v mislih paganske zmote o božanstvenih bitjih solnca in lune. Vsled vzvišenih misli, ki nam jih hrani Gn 1, po pravici imenujemo sporočilo o stvarjenju Introitus v St. Zakon, da v celo sv. pismo.

f) »Uralt ist das »Wir« bei der Menschenschöpfung, wonach die Tradition von Gn 1 an Polytheismus erinnert.«

Vprašanje v kakšnem pomenu je pisatelj Gn 1 rabil množino אֱלֹהִים = naredimo, ko govori o stvarjenju človeka, je tesno združeno s vprašanjem, kako naj si razlagamo množino elohim. Ker smo v razpravi o monoteizmu pri Izraelcih dokazali, da zaznamuje sv. pismo z besedo elohim samo enega Boga, nam preostaja pojasniti samo to obliko množine. A. Dillmann¹ jo razlaga tako-le: »Diese Auflockerung des Ich zu Wir erscheint hier angebracht, nicht bloß wegen der Feierlichkeit des Augenblicks, wo er aus dem Vollgefühl seiner Würde heraus spricht, sondern weil es sich jetzt darum handelt, aus der Fülle der göttlichen Kräfte, die er in sich vereinigt an den Menschen mitzuteilen.« To naziranje se dandanes opušča. Pritrdili bi mu tedaj, ako bi bilo gotovo, da so se Izraelci po sinkretizmu polagoma povspeli iz politeizma k monoteizmu, kar se pa seveda ne da dokazati. Gotovo pa je, da ne najdemo v tej obliki nobenega politeističnega pomena. Neumljivo bi nam namreč bilo, zakaj da ni pisatelj izpustil te oblike, ki bi tako očitno kazala sled politeizma, ako je celo sporočilo pisano v čistem monoteizmu. Najbolj naravna je gotovo razlaga onih, ki pravijo, da množina אֱלֹהִים ni nič drugega, kakor nadaljevanje oblike אֱלֹהִים . Ker je pa elohim oblika množine, zato stoji tudi lahko pridevek in glagolni predikat v množini. Ne smemo se torej čuditi, da imamo v našem slučaju namesto ednine množino. Podobne zglede najdemo tu na raznih mestih sv. pisma. (Prim. Joz 24, 19; Gn 20, 13).

Splošno bi še pripomnili, da najdemo v bibličnem sporočilu o stvarjenju v resnici izražena različna mnenja, ki so bila razširjena tudi med tedanjimi paganskimi narodi. Sem spada mnenje o delitvi vode v zgornje in spodnje, o firmamentu, ki je po nauku starih nekaj solidnega itd. Toda vsa ta in podobna naziranja spadajo v krog naravoslovja in hagiograf se je moral ozirati na nje. Vemo namreč, da pisatelji pišejo knjige svojim sodobnikom. Ako tedaj hočejo, da jih bodo razumeli, se morajo ozirati na mišljenje in izobrazbo svojih bravcev. Ravno tako je pa moral pisatelj Gn 1 imeti pred očmi naravoslovno in mitologično naziranje svojega časa, deloma zato, da so ga mogli njegovi bravci razumeti, deloma tudi zato, da je mogel podati svojemu ljudstvu zdrav nauk o postanku sveta in s tem ovreči paganske kozmogonije, ki so bile razširjene med narodi, s katerimi so prišli Izraelci v dotiko.

4. Poleg tega se pa moramo tudi ozirati na bistvene razlike, ki jih zasledimo v babilonskem in bibličnem sporočilu o stvarjenju sveta. Te razlike so nam jasen dokaz, da biblična tradicija o postanku sveta ni kopija babilonske bajke. Oglejmo si te razlike.

¹ A. Dillmann, Die Genesis. Leipzig 1892, str. 31.

»V začetku je Bog vstvaril nebo in zemljo.« Komu niso znane te kratke, te priproste in vendar tako globoke besede, besede, ki hranijo v sebi podlago našega svetovnega naziranja? Komu ni znano še iz otročjih let ono poglavje, ki se začenja z omenjenimi besedami in nam tako lepo popisuje stvarjenje sveta in vsega, kar je v njem? Ako prebiramo to prvo poglavje Geneze in je primerjamo z babilonskim epičnim spevom o stvarjenju, spoznamo takoj na prvi pogled, da biblična tradicija nikakor ne zavisi od babilonske.

a) Babilonski epos se bere že v začetku, kot nekak odlomek iz Heziodove teogonije. Kozmogonija in teogonija sta eno in isto. Božanstvo samo nastane, ker je element narave, s katero in po kateri je prejelo svoje bivanje. Biblično sporočilo ne pozna teogonije. Vprašanje, kako so bogovi nastali, je popolnoma izključeno in popolnoma nemogoče v sv. pismu. Biblija nam popisuje samo kozmogonijo, postanek sveta.

b) Babilonska tradicija slika kot prvi princip vesoljstva mrtvo tvar, bibliji je Bog princip vsega in zaradi tega je biblično sporočilo v svojem bistvu teistično, babilonsko pa panteistično.

c) V babilonski bajki je glavni moment boj med bogovi in kaotično maso, biblija nam o tej vojski ne ve ničesar povedati. Bog je tukaj v pravem pomenu besede Stvarnik. Kot stvarnik ni vezan na nobeno stvar, kot stvarnik ni odvisen od nobene stvari. Zato se mu ni treba vojskovati z uporno tvarjo, ampak zgodi se vse, kar hoče. »Bodi, in bilo je!« Tako nam biblija slika kratko in klasično vsemogočnost božjo. Iz nič naredi vesoljstvo. Te neodvisnosti in popolne prostosti božanstva ne pozna babilonska tradicija, akoravno še tako visoko povečuje moč in vspehe Marduka. Kot tvoritelj sveta, pretvarja Marduk že obstoječo snov v stvari.

d) Samo v bibliji beremo, kako vstvarja Bog s svojo besedo vesoljstvo. S pravo kraljevo močjo, kateri je podvrženo vse, s pravo kraljevo lahkoto, kateri se nobena stvar ne more vstavljati, s pravo notranjo svobodo, katera ne pozna ovire, zapoveduje in kar zapove, se takoj zgodi.

e) Med tem, ko vlada v babilonski kozmogoniji prava zmešnjava, občudujemo v bibliji veličasten red stvarjenja, ki je razdeljeno na šest dni dela in sedmi dan počitka.

f) Stvarjenje je po nauku biblije antropocentrično, t. j. človek je središče in krona vsega stvarstva; babilonski epos ima pa namen, povečevati boga mesta Babilona.

g) Babilonska tradicija je politeistična, med tem, ko je biblija pisana v čistem monoteizmu. Po pravici trdi P. Hetzenauer v svoji knjigi »Commentarius in librum Genesis« (Graecii et Viena 1910, str.

28. 29): »In omnibus cosmogoniis Gentium polytheismus docetur, in cosmogonia biblica autem monotheismus: ergo quoad hanc partem ex eis desumpta esse nequit. Neque dici potest, Israelitas istos mythos pedetentim de polytheismo purgasse atque monotheismo conformasse. Nemo enim adhuc declarare potuit, quomodo Israelitae cum polytheistis conversantes naturali evolutione (uti supponunt) ex polytheismo ad monotheismum soli se elevaverint. Si teste historia nullus reliquorum populorum naturali evolutione ad monotheismum se elevavit, concludere debemus, populum Iudaicum naturali modo neque ad monotheismum pervenire neque mythos Gentium de polytheismo purgare potuisse. Quapropter cosmogonia biblica non est desumpta ex cosmogoniis gentilibus naturali evolutione purgatis.«

Obojno sporočilo se toraj ne razlikuje samo po idejah, ampak tudi po obliki in zato je odvisnost bibličnega sporočila od babilonskega popolnoma izključena. Karakteristični moment izraelske religije je etični monoteizem, po katerem se religija St. Zakona bistveno razlikuje od religij vseh ostalih narodov tedanjih stoletij. In ravno ta in samo ta religija je mogla dati svetu sporočilo o stvarjenju, ki po svoji metafiziki in po svoji verski vsebini presega in nedosegljivo nadkrijuje vsa druga paralelna literarna dela starega sveta.

2.

Državno varstvo vere in njenih obredov.

Spisal odvetnik Dr. Jos. Leskovar, Maribor.

Namen te razprave je, v kratkih potezah narisati one zakonske določbe, ki jamčijo svobodno izvrševanje vere in verskih dolžnosti. V boljše razumevanje teh določb sem v kratkih potezah narisal način, kako se zakonske določbe uporabljajo v posameznih slučajih. Kar se tiče določb samih, pride v poštev temeljni državni zakon z dne 21. decembra 1867 št. 142 o. d. z. o splošnih državljskih pravicah, kateri izraža tudi splošna načela glede varstva vere in njenih naprav in obredov po državni oblasti. Posamezne slučaje obravnava kazenski zakon in deloma politični predpisi. Na podlagi tega razmotrivanja sem prišel do sledečega načrta razprave:

- I. Splošna načela temeljnega državnega zakona.
- II. Določbe kazenskega zakona :
 1. splošno;
 2. posamezne določbe in sicer

a) hudodelstva;

b) pregreški.

3. uporaba določb kazenskega zakona v posameznih slučajih.

III. Politični predpisi.

I.

Temeljni državni zakon z dne 21. decembra 1867 št. 142 o splošnih državljanskih pravicah je ugotovil ono mejo, do katere sme segati državna oblast pri dosegu svojih skupnih ciljev in namenov. Ta zakon določa torej mejo med suvereniteto države in med osebno svobodo posameznika, med suvereniteto osebe, fizične in juristične. Nas zanimata tukaj izmed vseh določb le člena XIV in XV, ki se glasita:

Člen XIV: Polna svoboda vere in vesti je vsakomur zajamčena. Vživanje državljanskih in političnih pravic je neodvisno od izpovedbe vere, vendar pa izpovedba vere ne sme biti v kvar državljanskim dolžnostim. Nikogar se ne more siliti h kakemu cerkvenemu opravilu ali k udeležbi na kaki cerkveni svečanosti, ako ni podvržen po postavi za to upravičeni oblasti koga družega.

Člen XV: Vsaka postavno priznana cerkev in verska družba ima pravico do skupnega javnega bogočastja, urejuje in upravlja svoje notranje zadeve popolnoma samostojno, ostane v posesti in užitku svojih naprav, ustanov in zakladov, določenih za bogočastne, šolske in dobrodelne namene, vendar je pa, kakor vsaka družba, podvržena splošnim državnim zakonom.

Člen XIV zajamčuje torej po ustavi posamezniku polno svobodo vere in vesti in vživanje državljanskih in političnih pravic neglede na izpovedbo vere in ga brani pred vsakim siljenjem v verskih zadevah, izvzemši le slučaj, da je dotičnik podvržen po zakonu priznani oblasti. Člen XV pa določa pravno stališče priznanih cerkev in verskih družb v državi. Le-tem zajamčuje skupno javno bogočastje, samoupravo v notranjih zadevah, ter nedotakljivost njih premoženja in posestnega stanu.

1. Določbe se torej ne nanašajo le na katoliško cerkev, ampak na vse v državi priznane cerkve in verske družbe. Ker pa spada med te v prvi vrsti tudi katoliška cerkev, za to veljajo vse določbe tudi v obrambo katoliške cerkve in njenih obredov. V smislu postavnih določb se morajo priznane cerkve in verske družbe smatrati za privilegirane korporacije javnega prava.

Priznane cerkve in verske družbe so sledeče: Katoliška cerkev, protestantska cerkev obeh konfesij, grško orientalska cerkev, starokatoliška cerkev, bratska občina Herrnhuterjev in Lipovancev, izraelska verska družba ter v najnovejšem času tudi mohamedanska vera.

2. V omenjenih členih temeljnega državnega zakona so označena splošna načela, v okviru katerih se mora gibati celo zakonodajstvo glede priznanih cerkva in verskih družb. Kaj se ima zgoditi, če se posamezni državljani pregreši zoper ta načela, nam ne pove temeljni državni zakon, ampak o tem nas poučijo posebni zakoni. V tem oziru pride v poštev naš kazenski zakon in nekatere odredbe politične oblasti.

II.

Po kazenskem zakonu kaznjiva dejanja v splošnem so ali hudodelstva, ali pregreški, ali prestopki. Hudodelstva so težki prelomi postavnih določb; za vsako hudodelstvo se zahteva hudoben namen (dolus); brez hudobnega namena (dolus) ni hudodelstva. Pregreški so prelomi postavnih določb lažje vrste; za nje se ne zahteva dolus, ampak zadostuje tudi že culpa. Isto velja glede prestopkov; za prestopke včasih zadostuje že sama nepokornost zoper zakon in to celo tedaj, če dotičnik ni znal za zakonske predpise. Omenjene tri vrste hudobnih dejanj se razlikujejo tudi po kaznih, katere so za nje določene. Hudodelstva se kaznujejo z najtežjimi kaznimi, to je s smrtjo ali pa s težko ječo in z ječo; pregreški in prestopki pa z zaporom ali pa samo z denarno kaznijo. O hudodelstvih in pregreških sodijo okrožna sodišča, oziroma deželna sodišča; razlika med okrožnim sodiščem in deželnim sodiščem je samo ta, da se imenujejo okrožna sodišča, ki imajo svoj sedež v deželnih glavnih mestih, deželna sodišča. O hudodelstvih in pregreških se sodi v senatih, ki obstoje iz štirih sodnikov. V posebno težkih slučajih, t. j. ako je za hudodelstvo določena več kakor petletna kazen težke ječe, kakor tudi v slučajih, če se je sicer manj težko hudodelstvo ali pa tudi kak pregrešek storil po časopisju, sodijo porotna sodišča. O prestopkih pa sodi okrajno sodišče po dotičnem kazenskem sodniku, ki je nameščen na sedežu okrajnega sodišča.

Huda dejanja zoper vero so ali hudodelstva ali pa pregreški. Ker kazen na hudodelstva, ki pridejo v poštev, ni določena nad pet let, sodi o vseh teh hudih dejanjih sodni dvor na sedežu okrajnega oziroma deželnega sodišča (sodni dvor I. stopnje). Le tedaj, če bi se izvršila hudodelstva in pregreški po vsebini tiskovine, bi bila pristojna porotna sodišča.

1. Hudodelstva zoper vero in njene naprave.

Huda dejanja zoper vero in njene naprave, ki se kvalifikujejo kot hudodelstva, so sledeča:

a) Hudodelstvo javnega nasilstva po § 78 kazenskega zakona. Po tej kazenski določbi je kriv hudodelstva javnega na-

silstva, kdor sam ali pa v zvezi z drugimi javno priznane korporacije s silo moti ali ovira pri njih sestanku, na njih obstoju ali pa v njih delovanju. — Ker je katoliška cerkev v smislu zakona korporacija javnega prava, se nanaša ta določba tudi na katoliško cerkev in njene obrede.

b) Hudodelstvo motenja vere. Kazenski zakon stavi v § 122 pod kazensko sankcijo tri različne slučaje:

α) Sramotenje Boga. To hudodelstvo stori, kdor z govorjenjem, z dejanjem, v tiskanih delih ali pa v razširjenih tiskovinah sramoti Boga. — S to določbo se hoče ščititi vero v Boga proti onečaščenju. Pod izrazom »Bog« se razume vsaka oseba svete Trojice. Da bi se moralo izvršiti dejanje javno, se ne zasteva, vendar je pa potrebno, da se je dejanje vršilo na tak način, da se je lahko uvidelo, da bode za dejanje izvedelo več oseb. Kakor za vsako hudodelstvo, se zahteva tudi za to hudodelstvo hudoben namen (dolus). Radi tega po tej določbi ni kaznjiva navadna kletev in navadno preklinjanje, katero se pojavlja bolj kot izraz nevolje in jeze, ne da bi se z dotično kletvijo hotelo onečastiti Boga ali vero v Boga. Kdaj prekorači preklinjanje mejo po kazenskem zakonu nekaznjive kletve, je presoditi po posameznem slučaju. Ta presoja pristoja sodnikom ter je vsaj deloma odvisna od svetovnega naziranja sodnikov.

β) Motenje v državi obstoječega, postavno priznane bogoslužja. Hudobno dejanje obstoji v motenju bogoslužja, t. j. v motenju ali prekinjanju službe božje ali posameznih bogoslužnih ali pobožnih dejanj. Ne spada pa pod to določbo oviranje posameznikov na udeležbi božje službe. To bi bilo eventuelno oviranje osebne svobode. Tudi pri takem dejanju mora biti hudoben namen, motiti božjo službo; ne zadostuje torej motenje samo na sebi, pa tudi ne malomarno motenje, ampak motenje se mora izvršiti namenoma.

γ) Nadalje se zakrivi hudodelstva motenja vere, kdor javno kaže zaničevanje vere s tem, da nečastno in grdo ravna s pripravami, ki so določene za božjo službo, ali pa, kdor tudi sicer kaže zaničevanje vere v dejanju, v govoru, v tiskanih delih ali pa razširjenih tiskovinah. — Za ta delikt se zahteva javnost. Javno je dejanje tedaj, če se vrši na javnem kraju, to je na kraju, do katerega ima pristop neomejeno in nedoločeno število ljudi, ali pa vsaj tedaj, če se dejanje izvrši pod takimi razmerami, da je za to preskrbljeno ali da se da pričakovati, da bode za dejanje izvedela javnost. Tudi se smatra vsako dejanje za javno, ki se je izvršilo pred več ljudmi, to je, če sta bili navzoči razun storilca še dve drugi osebi.

e) Razširjanje nevere. Gre se tu za razširjanje nevere, to je tajeenje vsake pozitivne vere.

S tem so hudodelstva zoper vero in njene naprave končana.

2. Pregreški zoper vero in njene naprave.

Tu pridejo v poštev sledeče kazenske določbe: § 303 kaz. zak. ustanavlja sledeče pregreške:

a) Kdor javno ali pred več ljudmi, v tiskanih delih, podobah ali spisih zasmehuje ali skuša sramotiti nauke, običaje in naprave v državi postavno priznane cerkve ali verske družbe. — Ta določba je podobna določbi hudodelstva motenja vere zgoraj pod lit. b), vendar se pa dejanje, katero se naj kvalifikuje kot pregrešek, razlikuje od hudodelstva v tem, da se pri dejanju, ki naj bi tvorilo hudodelstvo po § 122 b) k. z. zahteva, da se kaže veri zaničevanje, pri dejanju, ki se kaznuje kot pregrešek po § 303 k. z. pa ne sme pristopiti namen, kazati veri zaničevanje. Ali predleži ta znak ali pa ne, to presoja sodišče po svojem lastnem in svobodnem prevdardu.

b) Kdor žali verskega služabnika pri izvrševanju bogoslužnih opravil. Ne zahteva se za ta pregrešek, da bi moralo iti razžaljenje tako daleč, da bi se moglo storilca tožiti radi razžaljenja časti. Namen te določbe ni, ščititi zasebno čast verskega služabnika; s to določbo naj bi se ščitila le cerkvena in verska avtoriteta verskega služabnika med božjo službo.

Nekaj zgledov iz judikature najvišjega sodišča bode stvar povsem pojasnilo. Zoper § 303 kaz. zak. se n. pr. pregreši, kdor pridirgarja v cerkvi prekine. Kako dolgo pa traja to večje varstvo verskega služabnika? Zakon ščiti duhovnika tako dolgo, dokler se nahaja na kraju službe božje in dokler ima na sebi ritualno obleko. Bogoslužna opravila pa niso samo ona opravila, ki imajo značaj zakramenta, ampak so sploh vsa opravila, katera se smatrajo v smislu liturgičnih naprav dotične verske družbe za službo božjo, t. j. katera imajo namen medsebojno zbujati pobožnost, povečati zaupanje v Boga in častiti najvišje bitje.

Tudi resnična nečastna dejanja se ne smejo očitati, kajti dokaz resnice je v takih slučajih nedopusten. Katoliške pogrebe se mora smatrati kot javno bogoslužje; to se konča z molitvijo na grobu; bogoslužno opravilo duhovnika se pa konča še le tedaj, ko je odložil ritualno obleko.

V tej zvezi je še omeniti določbo § 153 k. z. Po tej določbi se zakrivi hudodelstva težke telesne poškodbe, kdor kakega duhovnika med izvrševanjem poklica, ali pa radi izvrševanja poklica namenoma poškoduje na telesu, če tudi je poškodba sama na sebi lahka in ne-

znatna, torej taka, ki bi se sicer kvalifikovala le kot prestopek. — Slično določa § 175 k. z., da je kaznovati tatvino kot hudodelstvo ne glede na vrednost ukradene stvari, ako se je tatvina izvršila na predmetu, ki je bil neposredno posvečen božji službi na način, da se je s tem onečastilo bogoslužje. Tudi v tem slučaju se kvalifikuje dejanje, ki bi bilo sicer prestopek, kot težko hudodelstvo. — Konečno je še omeniti določbo § 496 k. z., ki pravi, da je kaznovati dejanje, ki se sicer kvalifikuje kot prestopek zoper varnost časti po zmerjanju in hudem ravnanju, tedaj s strogim zaporom, ako se je dejanje vršilo na mestu, na katerem se zahteva posebno dostojno vedenje.

c) Kdor se med javno službo božjo tako nesposodobno vede, da se lahko drugi pohujšajo. Ako ima storilec pri tem namen motiti božjo službo, potem ni več pregrešek po § 303 kaz. zak., ampak hudodelstvo po § 122 kaz. zak. (zgoraj pod II 1, lit. b). Namen, zbujati pohujšanje, se za pregrešek po § 303 kaz. zak. ne zahteva, ampak zadostuje popolnoma, da se je v resnici povzročilo pohujšanje. Pohujšanje se pa zbudi že tedaj, ako se kdo vede na tak način, da je njegovo dejanje sposobno, žaliti verski čut drugih. V tem oziru je n. pr. najvišje sodišče na Dunaju razsodilo, da je podan pregrešek po § 303 kaz. zak., ako se kdo s pokrito glavo riva v ospredje k cerkveni procesiji in sicer brez razlike na storilčevo izpovedbo vere. Pregrešek po tem paragrafu se razlikuje od hudodelstva motenja vere v tem, da se gre pri hudodelstvu motenja vere za vero v celem, pri pregrešku pa za posamezne nauke, naprave in običaje vere.

d) Po § 304 kaz. zak. se zakrivi pregreška tisti, kateri skuša ustanoviti ali razširjati kako versko družbo, katere državna oblast ni priznala, kateri prireja v to svrho zborovanja in predavanja, nabira pripadnike itd. Katere so priznane cerkve in verske družbe je povedano že uvodom.

e) Kot nadaljni pregrešek, ki spada tudi še v ta okvir, se pokaže pregrešek po § 306 kaz. zak. (oskrumba grobov). Ta paragraf določa, da se zakrivi pregreška tudi tisti, kateri pokopališča iz hudobije ali pa iz nagajivosti pokvarja, brez dovoljenja odpira grobove in od tam ali pa tudi iz drugih prostorov, kjer se shranjujejo mrličiči, odstranja mrličiče ali pa njih dele, kakor tudi tisti, kateri grdo ravna na mrličičih. — Če se odstranjajo mrličiči v namenu okoristiti se, se ta pregrešek kaznuje kot tatvina.

3. Uporaba kazenskih določb v posameznih slučajih.

Vsi imenovani delikti, hudodelstva kakor tudi pregreški, se preganjajo uradoma. Kot tožitelj nastopa državno pravdnništvo, katero ima svoj sedež na sedežu okrožnega, oziroma deželnega sodišča. Po

kazensko-pravnem redu velja načelo: »Kjer ni tožnika, tam tudi ni sodnika.« Če torej pride kaka ovadba radi zgoraj omenjenih deliktov na državno pravdnništvo ali pa če državno pravdnništvo sicer izve za kak tak delikt, potem vzame stvar najprej državno pravdnništvo v roke. Če se državnemu pravdnilstvu dozdeva, da ovadba ne daje dovolj povoda za nadaljno postopanje, lahko državno pravdnništvo vrže take ovadbe v koš. Če pa državni pravdnik misli, da je povoda dovolj za nadaljno postopanje, potem stavi predlog preiskovalnemu sodniku, naj stvar zasleduje. Ko se na ta način po preiskovalnem sodniku stvar preišče, zaslišijo priče itd., dobi spise zopet državni pravdnik, kateri se na podlagi predležečih spisov odloči ali za obtožbo ali pa za ustavitvev. V poslednjem slučaju je stvar končana. Če se odloči državni pravdnik za obtožbo, pride stvar pred senat okrožnega sodišča, oziroma pred porotno sodišče. Pri glavni razpravi pred senatom, kakor tudi pred porotnim sodiščem zastopa obtožbo državni pravdnik. Sodišče potem razsodi, uvaževaje vse dokaze in druge okolnosti, po prostem prevdarku, ali je obtoženec zakrivil dejanje, katerega je obtožen, ali ne.

Pri presoji, je-li obtoženec kriv dejanja, kojega je obtožen, ali ne, mora sodišče rešiti tri vprašanja, namreč:

- a) je-li obtoženec res storil dejanje, kojega je obtožen;
- b) kako se dejanje, kojega je obtoženec zakrivil, pravno kvalifikuje;
- c) ali se more za dejanje obtoženca spoznati odgovornega.

Glede vprašanja ad a) se opira sodišče na izpovedbe prič, ki so bile navzoče ali ki so sicer izvedle za dejanje, ter na druga dokazila. Pri tem sodišče ni vezano, kakor je bilo po starem kazensko-pravnem redu, na dokazane podatke v tem smislu, da bi moralo imeti kako dejanje za dokazano, ako dejanje potrdi gotovo število prič, da pa naspotno dejanje ne sme smatrati za dokazano, ako je ni potrdilo gotovo število prič. Sodišče temveč po prostem prevdarku uvažuje ves dokazni material, uvažuje tudi po prostem prevdarku verodostojnost prič in dokazil, ter potem po svojem prostem prevdarku pride do prepričanja, ali je smatrati za dokazano, da je obtoženec dejanje storil ali ne. Proti prepričanju v tem oziru ni nobene pritožbe, kajti tudi najvišje sodišče, katero o stvari razpravlja vsled morebitne pritožbe, je vezano na dejanske ugotovitve sodnega dvora I. stopnje. Vidi se torej, da je podeljena sodišču I. stopnje velika moč, in da je kolikor toliko dano sodišču I. stopnje na prosto voljo, ali hoče smatrati kako dejanje za dokazano ali ne. Da razsoja sodnik dokaze po svojem prostem prevdarku in da ni vezan na mrtve predpise, kdaj mora smatrati dejanje za dokazano, kdaj ne, se hvali za velik napredek civilno-pravnega in kazensko-pravnega postopanja. Ta hvala je tudi opravičena,

dokler nastopajo kot sodniki možje, ki zaslužijo v polnem pomenu besede ime »sodnik«. Žal pa se opaža, da se o današnjih sodnikih ne more vedno to trditi. Politična strast se je marsikateremu tako ugnezдила v srce in mu prešla v meso in kri, da se je tudi pri izdaji razzodbn ne more vedno izogibati. Prosti prevdarek sodnikov lahko postane v takem slučaju usodepolen za obtoženca in za pravosodje sploh.

Če smatra sodišče dejanje za dokazano, potem še presoja, ali se more spoznati obdolženca tudi krivim v subjektivnem oziru, — vse po svojem prostem prevdarku. Če se tudi to vprašanje potrdi, potem sodišče obdolženca obsodi, sicer ga pa oprosti.

Če se pregledajo kazenske določbe, se vidi, da so določbe stroge in jasne. Vkljub tem določbam se pa govori in piše mnogo proti veri in njenim obredom in napravam, a državni pravdnik molči, in kjer ni tožnika, tam ni sodnika. Med prakso in med določbami kazenskega zakona vlada torej nesoglasje. Svoj vzrok ima to dejstvo v splošnem toku časa, ki vodi vedno bolj v svobodomiselnost. Formelno se to nesoglasje utemeljuje z določbo členu 17 temeljnega državnega zakona z dne 21. grudna 1867 d. z. št. 142, ki pravi: »Veda in njeno učenje sta svobodna.« Opiraje se na to določbo se je spisalo že veliko »učenihi« razmotrivanj o katoliški veri in njenih napravah. Taka razmøtrivanja so pa v resnici večinoma le grda sramotenja katoliške vere in njenih naprav pod krinko »učenosti«. Afera Wahrmond je gotovo še vsem v spominu. Državno pravdnništvo je sicer dotično brošuro deloma zaplenilo, ni pa preganjalo tudi Wahrmonda samega. Za Wahrmondom je stal ves nemški in nenemški »Freisinn«, in tako državno pravdnništvo ni poseglo vmes proti pisatelju brošure.

Če se taka grdenja razširjajo potom tiska, so pristojna porotna sodišča. Med porotniki se pa vedno najde potrebno število takih, ki vprašanje glede krivde zanikajo. Pa tudi med sodniki iz poklica je vedno več mož, ki so dovzetni za stremljenje svobodomiselcev, in ki večinoma tudi ne poznajo dobro določb katoliške vere. Vsled tega tudi ne najdejo prave meje med vero in znanostjo, in tako se ta meja vedno bolj pomiče na škodo veri. Če se pregleduje judikatura sodišč, se opaža, da so bila sodišča svoj čas na mnogo strožjem stališču, kakor so dandanes. Tok časa in vzgoja sodnega naraščaja je temu kriva.

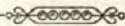
Toliko o uporabi zakonskih predpisov v posameznih slučajih. Sedaj bode postala morda tudi marsikatera razzodba sodišč umljiva.

III. Politični predpisi.

Konečno je še omeniti nekaj političnih predpisov, ki imajo tudi namen, da varujejo vero in njene obrede pred motenjem. Ti predpisi

stopijo v veljavo le tedaj, če ni dotično dejanje kaznjivo po kazenskem zakonu v smislu zgorajšnjih izvajanj. V tem oziru pride v poštev člen XV zakona z dne 25. maja 1868, št. 49 drž. zak., kateri določa: »Nikogar se ne more siliti, da bi se ob nedeljah in praznikih, ki jih obhaja njemu tuja cerkev ali verska družba, vzdržal dela. Vendar se mora v nedeljo med službo božjo vsako javno delo, ki ni neobhodno potrebno, ustaviti. Razun tega se mora o praznikih med glavno službo božjo v bližini božje hiše vse opustiti, kar bi utegnilo motiti ali ovrati slavnost.. Ravno isto se mora upoštevati pri običajnih slavnostnih procesijah na trgih in cestah, skozi katere gre procesija.« Odredba ministerstva za notranje zadeve z dne 2. decembra 1878 določa, da je za presojo v navadnih slučajih pristojno županstvo v prenešenem delokrogu, torej kot politična oblast prve stopnje.

V smislu teh določb je razsodilo upravno sodišče glede lova, osobito lova z gonjači, da sicer tak lov ob nedeljah in praznikih ni prepovedan, da pa je tak vsekakor nedopusten v bližini božje hiše med glavno službo božjo. Težka dela na polju med službo božjo se tudi lahko po županu prepovejo in sicer za celo faro. Če župan ne bi upošteval pritožbe glede težkega javnega dela ob nedeljah in praznikih, se je pritožiti na okrajno glavarstvo.

3.

Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843.

Po virih iz župnijskega arhiva pri Sv. Petru pri Mariboru.

Spisal župnik Matej Štrakl, Sv. Peter pri Mariboru.

XV. Andrej Glavnik.

Pri Sv. Tomažu pri Vel. nedelji je bil leta 1836 »providierender Kaplan«. Leta 1839 so ga prestavili v Hoče in na njegovo mesto je prišel Nikolaj Blažič. V Hočah je pisal prvo pismo Glaserju dne 15. januarja 1840, v katerem se toži, da je dobil ordinarjatski odlok, da mora plačati 200 fl. CM. župniku Petru A. Poliču pri Sv. Tomažu. Prosi Glaserja pomoči v tej zadevi, ker on sicer ni nikdar plačeval najmanjšega župniku, ki mu je pismeno in ustmeno obljubil hrano zastonj, kakor je storil to vsakemu I. kaplanu.

Potem pa pravi o svoji novi štaciji: »Ako ne mislim na skrbi in težave, ki mi jih dela ta denarna zadeva, moram pripoznati, da se mi

godi tukaj prav dobro. Kot II. kaplan nimam mnogo dela, ako bi si ga ne napravil sam prostovoljno. Mulec, I. kaplan, ima krščanski nauk v farni cerkvi, jaz pa ga imam, kar še ni bilo dosedaj — vsako nedeljo, enkrat pri Sv. Miklavžu, drugokrat pa v Brezju. To mi pripravlja veliko veselja, ker vidim, da prihajajo ljudje prav radi in mnogoštevilno. K Sv. Miklavžu pridejo še celo ljudje iz šentjanževske in slivniške župnije, ker imajo nekateri res predaleč v domačo cerkev.

S prihodnjim postom bomo imeli v župnijski cerkvi in tudi pri podružnicah skupno cerkveno petje, kakor je že drugod v navadi. Tudi večkratne izpovedi so se ljudje že precej privadili, ker jo jako povspešujejo naši ligvorijanci v Mariboru. Le skupno izpraševanje in odgovarjanje katehizma ne dopada našim ljudem¹.

XVI. Janez Godina.

Bil je župnik v Rušah. Imel je veliko sitnosti v pastirstvu, še več pa v svojem gospodarstvu. Vkljub temu in da je bil skoraj vedno bolan, je storil vendar veliko za župnijo in cerkev. Našlo se je 25 pisem, katera je pisal Glaserju v različnih zasebnih in cerkvenih zadevah in ki nam pripovedujejo o marsikaterih zanimivih dogodkih v ruški župniji.

Prvo pismo (23. marca 1833) začenja s tem, česar je Godini manjkalo ves čas njegovega župnikovanja, namreč z denarjem. Kakor vsem svojim prijateljem je oskrboval Glaser tudi njemu »njegovo plačo«, katera se je nakazovala duhovnikom v Gradcu.

Popisuje nam pismo pa tudi neko posebno sitnost, ki se je pripetila Godini. Prosil je za neko župnijo, dobil pa je ni. Glaser mu pošlje prošnjo s spričevali nazaj po nekem možu — kočevarju —, ki pa je izgubil dotični zavitek med Št. Iljem in Leitersbergom. Zato prosi Godina Glaserja, naj da to izgubo oznaniti v »Grazer-Zeitung« in sicer, da so se izgubila spričevala na poti iz Gradca v Maribor, »weil es fraglich ist, ob der Kotscheer die Zeugnisse von St Egidii bis Leutersberg verloren hat.«

Ni mu bilo težko, da je propadel pri kompetenci. Hotel je namreč le izvedeti, kako ga kaj cenijo pri ordinariatu. Tako se je izrazil sam, isto pa nam priča dejstvo, da je ravno med tem z veliko vneto

¹ Še sedaj je navada v nekaterih župnijah novega dela naše škofije, da se mladenči in dekleta skupno učijo katehizem v določenih oddelkih po občinah. Vsako nedeljo se zbirajo v določeni hiši, kjer jih izprašuje voditelj ali voditeljica. V pustnem času ali tudi pozneje najmejo sv. mašo in pred pridigo jih izprašuje duhovnik iz pridiznice vse skupaj. Kdor je zraven, dobi listek za velikonočno spoved brez drugega izpraševanja.

začel popravljati cerkev. Piše namreč nadalje: »Indem ich so glücklich war, bisher die Pfründe so ziemlich in die Ordnung gebracht zu haben, so habe ich jetzt nun auf die Kirche mein Augenmerk gerichtet und habe so ziemlich leicht es dahingebacht, daß im Verlaufe dieses Sommers die ganze innere Kirche samt den Altären renoviert wird. Der Orgelmacher ist eben heute angekommen, die Orgel zu reparieren. Er hat mir versprochen bis Schönsonntag die Orgel so herzustellen, daß sie im Marburgerkreise unstreitig die erste sein wird. Die übrigen Arbeiten fangen erst nach dem Schönsonntage an. Einen bedeutenden Kostenbeitrag trägt die Kirche, was ich unserem lieben Kreishauptmanne, den ich wirklich meinen Freund nennen darf, zu verdanken habe, das Übrige zahlt die Gemeinde.«

Kot posebnost poroča Glaserju, da so končane vse težkoče, — natančneje jih ne omenja —, ki so jih imeli ligvorijanci pri svojem prihodu v Maribor. Vse se je razvilo dobro zanje in 22. aprila l. 1833 jih je kanonično vpeljal okrožni dekan mariborski.

Naročil je še mašne bukve, lepo vezane v rudeče usnje z zlato obrezo.

V pismu z dne 7. okt. l. 1833 naročuje 1000 podobic (menda za romarje), 100 srednjelepih »iluminiranih«.

Za cerkvena popravila se je oglasilo kmalu več mojstrov. Za prenovitev oltarjev se je ponudil neki pozlatar, ki je v Mariboru, pri Sv. Petru, v graški stolnici in drugih krajih s pohvalo izvršil enaka dela. Za prenovitev velikega oltarja in cele notranje cerkve je zahteval 120 gld. CM., zraven pa še hrano in stanovanje za-se in za svojo ženo, ki mu je stregla pri delu. Delal bi brez odra, samo lestvico bi potreboval. Župnik mu ni izročil dela. Rekel mu je, naj se oglasi v prihodnjem postu, ker čez zimo itak ne more delati. Pravi vzrok, da ga je odslovil, pa je bil ta, da se je Glaser pogajal med tem zaradi teh del z nekim Mayerjem v Gradcu.

Septembra in sicer v noči od kvaternega petka na soboto je bila v Rušah huda povodenj. Ruški potok in Lobnica sta strašno narasla in podrla vse jezove. Še 7. oktobra so mirovale na Lobnici vse žage in vsi spodnji travniki so bili celo pokriti s kamenjem.

Ravno iste dni se je vozila Hlebovka iz Gradca. Pri Strassu jo je dobila huda nevihta. Ceste proti Spielfeldu so bile na nekaterih krajih pod vodo. Zato se je morala ogniti in voziti po drugih zemljiščih. Prijeli jo so in je morala plačati odškodnino.

Tudi Glaserjev brat Karel je imel veliko škodo na svojih posestvih po tej povodnji.

Sporoča mu pozdrave sorodnikov in »von dem braven Blaschitsch«. Ravno se vrši trgategv, ki pa ni tako dobra, kakor so pričakovali.

Naročene podobice je dobil, kakor pravi Godina v pismu z dne 12. nov. 1833. Oddal je cerkvena popravila Mayerju. Da ga more plačati, prosi Glaserja, naj mu proda pri menjavcu Alojziju Eisel v Gradcu tri »erarialne« zadolžnice, kakršne je Eisel že kupil od ruške občine.

Ponujal pa je medvedovo kožo! Glasom pisma z dne 17. dec. 1833 je bil Eisel voljan kupiti zadolžnice, občina pa, čije so zadolžnice bile, pa še ni imela dovoljenja, jih prodati in dati za prenovljenje cerkve, ker so bili nekateri župljani nasproti. »Es dürfte nur einige rüudige Schafe darunter geben, die beim Kreisamte die Gegenvorstellung anbringen, so wird nichts daraus. Ich werde jedoch mein Möglichstes beitragen, um das Angefangene auszuführen.«

Z zgoraj omenjenim Mayerjem se je glede velikega oltarja pogodil za 80 gld. CM. s prostim stanovanjem zanj in za dva pomagača. Z aprilom 1834 bi se naj delo začelo.

Med novicami poroča, da je sam zbolel na grlu in da je prosil za župnijo v Negovi, pa samo zato, da bi izvedel, če se bodo ozirali pri kn. šk. konsistoriju na njegovo prošnjo — brez spričeval. Tedaj jih vendar ni dobil nazaj! Izvedel je pozneje, da je bil v terni — tretji. O bolezni pa se je izrazil zdravnik, »die Sprechorgane sind zuviel desterniert und ist eine Schwindsucht zu befürchten. Gott befohlen!«

V sušcu l. 1834 je dobila vendar občina dovoljenje, prodati omenjene zadolžnice in dati denar za cerkev. Do Marijinega oznanenja je bil prenovljen presbiterij in osnažene vse podobe, do binkošti pa bo menda vse delo gotovo.

Dne 20. junija 1834 je poslal Glaserju prošnjo za drugega kaplana »mit allen möglichen Behelfen belegt« ter ga prosi: »Tragen Sie auch Ihr Scherflein zu einem glücklichen Erfolge bei; stellen Sie die Notwendigkeit dieses Kaplans dem Gubernialrat Kraus noch mündlich vor, weil Ihnen die hiesige Lage und alle Verhältnisse hier so gut wie mir bekannt sind.«

Dosedaj je pisal Godina Glaserju kot visokočastitemu, velecenjenemu, ljubemu prijatelju, dne 7. nov. 1834 pa že »ljubemu, velecenjenemu gospodu bratu« ter ga odslej »tiče«. Vzrok tega pobratimstva je bilo menda to, da so Rušani res dobili »d drugega« kaplana. Prošnja župnikova ni bila zastonj. Omenjeno pismo pa nam kaže, da se niso zboljšale s tem njegove gmotne razmere. Glaserja prosi za intencije. »Seit den Rastertagen¹ habe ich noch kein Meßstipendium erhalten und auch künftig sicher keine bekommen. Wären meine Einkünfte von der Art, daß ich ohne Meßgelder leben könnte, so würde ich um

¹ Ruška nedelja — nedelja po Mali gospojnici.

solche nie fragen, sondern diese hl. Handlung jederzeit gerne gratis verrichten; allein meine Lage ist so beschaffen, daß ich jeden Kreuzer suchen muß, den ich ehrlich verdienen kann.« Glaser mu je poslal 90 intencij za 18 gld. CM.

Za drugega kaplana je prišel v Ruše Anton Kögl. Imel je malo dela, ker si je obdržal Blažič šolo in oskrbovanje stare »glazute« visoko na Pohorju. Köglu je ostal le krščanski nauk po nedeljah v cerkvi.

Blažič¹ je opravljal tudi vse težje in daljše spovedi na dom. Ker se je parkrat sam nekoliko neprevidno izrazil, podtikali so mu kmalu, da ne stori tega iz gorečnosti, ampak zaradi denarja. Duhovnik je namreč dobil pri spovedih na dom, posebno na Smolniku, navadno par sv. maš in dvajsetic za pot. Zato in ker je baje nekdanj rekel, da rad raztrga par čevljev za eno dvajsetico, so ga imeli za velikega skopuha. Tako tudi župnik, ki to Glaserju piše o njem in pripomni: »Avarus bis solvit. Sein Geiz nimmt fürchterlich zu, so daß er schon in das Filzige übergeht.« Vendar pa ga je župnik rad imel in ga hvalil kot mirnega in delavnega človeka. Mi ga ne sodimo. Ne moremo si pa misliti, da bi skopuh kupoval toliko knjig in še naročeval nabožne časnike, dajal rad otrokom premije, naročeval iz lastnega poldobe, kakor smo slišali o njem.

Imel je pač »meliozem modum acquirendi et tenendi pecuniam« kakor drugi. Nekega se denar drži, to rečemo v dobrem smislu, kakor smola in se mu suče tako počasi, kakor da bi ne bil okrogel, pri drugem pa je zopet preveč. Neki shaja povsod, drugi pa nikjer in če bi imel tudi milijon. »Der liebe Gott hat halt verschiedene Kostgänger.« Vendar pa ta slednji »nagon« ni prirojen, kakor se je tolažil eden izmed teh »ubogih par«. Pa dovolj o tem!

V tem času, t. j. novembra 1834 je dobil Franc Čepe² jareninsko dekanijo, česar se Godina veseli rekoč: »Also Tscheppe ist Dechant von Jahring — fiat iustitia pereat mundus.«

V Rušah se je zgodila v tem času velika nesreča. Dne 4. nov. je začel goreti gozd na »Tribnik-Kogelu« vstric Plazovnika. Tri dni je gorel. Zgorelo je 80 oralov lesa. Zažgali so pastirji. Pl. Freydenegg, okrožni komisar je prišel sam in vodil gašenje.

V pismu z dne 15. jun. 1835 se toži, da II. kaplan še ni dobil nakazane svoje plače in da ga mora sam vzdrževati že skoraj eno leto. Povsod je že prosil in iskal pomoči, pa nikjer ni uslišan itd. Zato jezno zakliče: »Sapientia pauca³, norzi pa trobenta.«

¹ Glej »Voditelj« XIV (1911) 145 nsl. — ² Glej »Voditelj« XIV (1911) 223 nsl.

³ Pauca = misli inštrument »Pauke«.

Pa vsa ta jeza mu ni nič pomagala. Nastale so zanj še hujše težave ravno zaradi te plače. Dne 15. nov. 1835 se Glaserju toži, da so mu zaradi nje odtegnili štrtinjak deputatnega cerkvenega vina in mu vrh tega naložili dolžnost, da mora vino za sv. maše iz lastnega plačevati. Proti obema odlokoma je vložil priziv.

Med novicami poroča, da hira Glaserjev oče zmiraj bolj in bolj. Pred osmimi dnevi je bil previden in je vedno v postelji. Po mnenju zdravnikovem se še lahko vleče bolezen prav dolgo.

Jako zanimivo je v tem pismu sledeče:

»Wir haben viel Schnee und einen strengen Winter. Wenigstens 200.000 Startin heuriger Weine, wie die Marburger ausgerechnet haben, sind verloren; denn die Großen haben noch alle zu lesen, und werden natürlich nicht mehr lesen — außer im Frühjahre. Kraut, Rüben, Mähren (!), Erdäpfel, Heiden haben die meisten noch draußen, aber der Raster Pfarrer hat Gottlob alles zu Hause.«

Tako pozno so tedaj ljudje brali in spravljali poljske pridelke v tistih letih! Z zgoraj omenjenim prizivom je dosegel Godina le samo to, da sme vino za sv. maše zaračunati cerkvi.

Poslal je Glaserju 1 vagan ajdove moke in 1 vagan ajdovega pšena, oba za 6 gld. dun. velj. Naročil je dne 12. febr. 1836 zopet 200 podobic po starem klišeju. To je stalo

1. tisek	4 gld. — kr. dun. velj.
2. iluminiranje sto večjih	3 „ 30 „ „ „
3. iluminiranje sto manjših	1 „ 15 „ „ „
4. za dva nova klišeja	7 „ — „ „ „

Po teh novih klišejih je dal tiskati še 1200 podobic, 600 manjših, 600 večjih, in od vsake vrste 100 iluminirati. Naročil je tudi 10.000 spovednih listkov. Novica pa je ta. Dne 5. febr. ob petih zjutraj je odtrgalo falski most. Celi prejšnji dan in celo noč je pihal prav topel jug. Zato se je odtalil led na Dravi nad mostom, se zagnal v most in ga popolnoma odnesel. Ostala sta le stranska stebra. Grajščak se je izrazil, da ne bo več delal mosta. Zato upa Godina, da bo šla sedaj cesta iz Fala čez pečino proti Rušam. Ruše bi bile potem še enkrat toliko vredne. V Kapli je umrl župnik Janžekovič. Tudi kamška župnija je prazna in čaka — na Glaserja. Na Svečnico ob 11. uri po noči je bila povodenj tudi v Rušah tako huda, da so z zvonovi klicali ljudi (Sturmglöcke geläutet). V trenutku je bila voda v vseh hišah — župnišču ni nič škodovala.

V pismu 15. julija 1836 naroča Godina »Schulprämien« in pravi, da je nameraval iti za kurata v graško deželno bolnišnico, pa si je premislil. »Was hilfts, eine Last von sich zu wälzen, und sich dafür eine vielleicht noch größere aufladen. Also bleibe ich in Maria Rast,

so lange sich nicht was Passenderes für mich findet, wo nicht, so sterbe ich auch hier gerne.

Glasejev brat Karel je imel to leto veliko nesreče na vodi. S svojim splavom je razcepil pri nekem mlinu na Dravi nov kump (Mühl-schiff) in raztrgal »eine Blette«. V noči od 9. do 10. julija se mu je doma odtrgal in odplaval splav, ki je bil popolnoma naložen z deskami in vinskim koljem. Žena mu je žalosti zbolela.

Sadje je lepo in v vinogradih jako polno. Toče še ni bilo. Koleri se bliža Mariboru, v Konjicah in v Ptujju jo že imajo. Jako huda je v Ljubljani. V Rušah so ljudje zdravi, že mesec dni ni bilo mrliča.

S kaplanom Blažičem sta imela ta čas prepir zaradi intencij, o katerem poroča v pismu z dne 2. nov. 1836 tako-le:

»Ich habe mit dem Herrn Blasitsch schon wieder einen Anstand und zwar in Betreff der Ämter, welche der Kaplan für den Pfarrer verrichtet. Die bewußte Leobner Verordnung sagt: »Für Ämter und Leichenbegängnisse, welche die Kapläne anstatt des Pfarrers verrichten, haben die Kapläne keine besondere Vergütung oder Erhöhung des Stipendiums zu fordern.« Ich verstehe dieses so: Der Pfarrer hat das Recht, dem Kaplan aufzutragen, jedes Amt zu verrichten, welches er selbst zu lesen wie immer verhindert ist, und dafür gibt er dem Kaplan den Betrag der kurrenten Messe, bey uns 24 kr. CM. Dieses läßt Herr Blasitsch nur in dem einzigen Falle gelten, wenn der Pfarrer an dem Tage, an welchem ein Amt zu lesen ist, durch dringende Geschäfte (nicht Krankheit) verhindert ist, Messe zu lesen. Ist der Pfarrer durch Krankheit verhindert, das Amt selbst zu verrichten, so muß er dem Kaplan den ganzen Betrag des Amtes geben; sind zwei Ämter an einem Tage, so muß der Kaplan für jenes, welches er ließt, den ganzen Betrag erhalten. Hat der Pfarrer notwendig früh vom Hause zu gehen, ließt er stille Messe, und der Kaplan hat später ein Amt zu verrichten, so muß er auch den ganzen Betrag des Amtes erhalten u. s. w. Gibt der Pfarrer in solchen Fällen dem Kaplan für das Amt nur den kurrenten Messenbetrag, so ist er ein Simonist, weil er einen Theil für sich behält, was er für das Amt eingenommen hat. — So redet Blasitsch, die angeführten Beyspiele hat er mir selbst gegeben. Bist Du in diesem Punkte nicht selbst in claris, so erkundige Dich darüber, Du hast Gelegenheit dazu, und gib mir auf folgende Frage eine ganz befriedigende Antwort, so daß ich auch dem Herrn Blasitsch den Brief zeigen kann. Die Frage ist: Hat der Pfarrer das Recht, dem Kaplan wann immer aufzutragen, daß er für ihn ein Amt oder eine stille Messe lese, und gibt ihm für das Amt den kurrenten Messenbetrag und für die stille Messe das nämliche?

Ist der Kaplan in diesem Punkte verpflichtet zu gehorchen?

Wirst Du mir darüber keine klare und bestimmte entschiedene Antwort geben, so werde ich mich ohne weiteres beym Hochw. Consistorium darüber ämtlich anfragen und mir Rathes erhohlen; denn überall kann ich nicht nachgeben, so lange ich nicht vom Gegentheile überzeugt bin; thue ich dieses, so ist Herr Blasitsch Pfarrer und nicht ich.«

Kakšen je bil odgovor, ni znano. Bil bi sila zanimiv, ker je to vprašanje živelo v sekovski škofiji do najnovejših časov in se še pred malo leti premlevalo po bogoslovskih časnikih. Koncem pisma pravi, da je zapadel sneg že koncem oktobra. Glaserjev brat je bral 30. in 31. oktobra v največjem snegu. Spravil je srečno vse grozdje, ki še takrat ni bilo zmrznjeno. V noči na prvi november pa je že zmrznilo vse grozdje v mariborški okolici, da je bilo trdo ko kamen. Bila pa še ni pobrana niti polovica. Snega je padlo »Bundschuh tief«. Tako je bila trgatav slaba, akoravno se je kazalo prav lepo. Zato Godina toži: »Smerslinovza mo pili«.

Pismo z dne 12. decembra l. 1836 se bavi z učiteljstvom. Ruški učitelj Vučnik je dobil službo v Hočah, njegovo mesto pa provizorično Janez Marko. Godina ni bil ž njim zadovoljen, pač pa občina. »Unlängst hat er Deine (Glasers) Stiefmutter mit einem Ochsenziemer recht derb abgeprügelt. Die Pfarrsgemeinde bethet ihn aber an, weil er auf dem Chore recht oxsenartig schreyen kann. Sie ist beim Dekanat und bei der Bezirksobrigkeit für ihn eingekommen.« Za to službo je prosil tudi nek Mulle od Sv. Duha na Ojstrem, ki je imel veliko upanja, da jo dobi. Župnik pa bi rad imel Puntnerja od Sv. Barbare, katerega mu je priporočal seveda Glaser.

Kot kratko novico naznanja, da je prišel na falsko grajščino mladi baron Rast. Sam pa bi rad izvedel od Glaserja kaj novega v duhovnih in posvetnih zadevah, »weil man in diesen einsamen Winkel nichts erfährt.«

Aprila l. 1837 je razgrajala v Rušah »die Grippe«, mrzlična bolezen, podobna influenci. V župnišču je bilo vse bolano. Snežilo je skoraj vsak dan. Na Pohorju je neizmerno veliko snega, zato pravi župnik v pismu 14. apr. 1837: »Juri ne bo selene Suknje mel«. Učiteljsko službo je dobil Mulle. Župnik pa misli iti v pokoj, ako ne bo boljša njegova »miserabilitas«. Ker bo 9. junija v Rušah kanonična vizitacija in ker se zahteva, da se morajo predložiti pri tej priliki vse starinske listine, ki so kakšne važnosti, zato prosi v pismu z dne 12. maja 1837, da prinese s seboj slavnoznanano »ruško kroniko«.

Ta dan je snežilo. Cela okolica je pokrita s snegom, na Pohorju pa ga je do kolena. Ljudje se bojijo, da jim bo pomrznilo vse. Zato se je menda Godina že podpisal v tem pismu »parochus pauperculus«.

Dneve kanonične vizitacije so nekoliko spremenili. V Puščavi bo 6., pri Sv. Lovrencu 7. in v Rušah 8. junija. To mu poroča v pismu 23. maja in s pismom 3. junija mu pošilja 22 velikih in 8 majhnih korporalijev, da jih operejo Elizabetnike. Knezoškof mora najti vse v redu.

Pismo z dne 19. okt. 1837 nam pripoveduje o velikem požaru, ki je vpepelil v Rušah Gomivnikova in Bezjakova poslopja v bližini cerkve. Goreti je začelo ob 6. uri zjutraj. Ogenj je zanel na neka 15letna deklica Gomivnikova. Šla je s svečo brez laterne na podstrešje in tam prišla predivu preblizu in ga vžgala. Ljudje so se bali za lastne hiše, ker ni bilo gasilcev. Ubrani so le toliko, da se ni vžgalo več hiš. V veliki nevarnosti je bila cerkev. Zgorelo je omenjenima posestnikoma vse, le živino so rešili in obleko, katero so imeli na sebi. Nesrečnih je postalo 21 ljudi in to tembolj, ker so jim zgoreli vsi poljski pridelki in ker je bila zima pred durmi in zaradi nje ni bilo niti misliti na novo zidanje.

Godina pripomni, da se bodo menda sedaj spametovali Rušanci, katere je dostikrat tudi iz pridižnice opominjal, da naj bolj pazijo na ogenj.

Toži, da bo trgatev slaba. Grozdja je malo in to, kar ga še je, slabo, tako, da se letos ne zmeni nihče za trgatev. Pred 1. novembrom ne bo bral menda nikdo.

Zopet prosi za intencije, ker ne dobi nobenih.

Preskočimo sedaj dve leti. Še le 1. decembra l. 1839 ob petih popoldne je pisal Godina sledeče pismo, ki nam pravi, da je ta dan slovesno blagoslovil hoški dekan, Spešič Mihael, prenovljen oltar in nove orgle v cerkvi na pokopališču¹. Ob 10. uri predpoldne — dekan se je zakasnil — je šla procesija z muziko iz župnijske cerkve — na pokopališče k podružnici. Tam je blagoslovil dekan »med streljanjem« oltar in orgle. Potem je bila tiha sv. maša, pri kateri se je konsekrirala hostija za monštranco. Nato je bila pridiga in slovesna sv. maša »mit voller Assistenz und starken Pöllersalven«. Slovesnost je trpela do enih.

Prišlo je mnogo ljudi iz sosednih župnij. Cerkev je sedaj lepa, da jo vse občuduje. Dobila je tudi 4 nove svečnike, stare in svetilko za večno luč pa so dali posrebiti. Največ, da skoraj vse so žrtvovali zanjo Smolničani. Dekan se je izrazil, da bi bilo dobro, odstraniti »črno ograjo« v presbiteriju, ker bi bila cerkev potem še lepša in prostornejša. Pa Godina ni hotel spremeniti brez Glaserjevega nasveta ničesar, in tako tudi tega ne.

¹ Primeri »Voditelj« XIV (1911) 146.

Orgle so lepe in po sodbi učiteljevi prav dobre. Ostal je stari meh, le povečali so ga. Orglar je stavil orgle ravno 14 dni. Hrano pa je imel pri župniku, ne pa, kakor je bilo poprej pogovorjeno z Blažičem, pri Karolu Glaserju, ki se je za to žrtev sam rad ponudil. Ravno ta Karol piše bratu dne 20. decembra 1839: »Mit dem Orgelmacher sind wir zufrieden, den habe ich gezahlt und werde Ihnen in Graz das Geld für den Altar übergeben. Der Altar ist wohl einzig schön ausgefallen und war recht »feuerlich« bey der Einweihung, aber nur die Leute sind zu wenig beeifert für die Zahlung darzu.« Na god sv. Barbare in sv. Nikolaja je bila v tej cerkvici sv. maša za rajnega očeta Glaserja in (mater?) Barbaro Glaser.

Ker je Glaser nasvetoval Godinu, da naj omisli nekaj lepše nove mašne oprave za župno cerkev, mu piše dne 13. jan. 1840 Godina, da se bo zgodilo to prav težko. Ostalo je res cerkvi koncem pretečenega leta 400 gld. CM. gotovine. Od teh mora dati 200 za stavbe, 200 pa bo še premalo za obdelovanje vinogradov. Vendar pa upa dobiti priložnost in denar, da ugotovi Glaserjevi želji. »Unsere Kirchensparameter sind zwar nicht neu, aber noch gut. Abgeneigt bin ich gewiß nicht, der Kirche etwas Schönes, den Gottesdienst Erhebendes bezuschaffen, dabey darf ich aber nie den Eid vergessen, den ich in Bezug des Kirchenvermögens ablegen mußte.«

Godina je bil zopet hudo bolan na prsih in želodcu. »Im verflossenen Jahre sind in unserer Diöcese sehr wenige Priester gestorben, vielleicht werde ich im neuen Jahre den Anfang machen. Herr! Dein Wille geschehe!« Pa ni bilo tako.

Dobil je nova kapelana, Jurija Kainich in Martina Košar. Bil je ž njima jako zadovoljen¹.

Lahko je tesno hodilo Godini pri denarju, ker je ravno to leto pripravljaj in napravljaj zunaj vasi na hribu krasno in znano ruško Kalvarijo in na njej sv. križev pot. Na praznik Marije 7 žalosti, dne 10. aprila 1840, je ta sv. križev pot prav slovesno blagoslovil obče znani frančiškan P. Celestin Fošner, ki je prišel iz Gradca. Ker je bil ta dan v Rušah vsako leto »großer Beichttag«, so letos pričakovali še tem več izpovedencev od vseh strani. Res je bilo tako. Zato je imel p. Celestin predpoldne samo pridigo, duhovniki so izpovedovali ves čas, in še le popoldan je bilo blagoslovljenje sv. križevega pota.

¹ Na zunanji strani tega pisma je zapisal Glaser:

Die das Elisium schon suchen hier auf Erden,
Denen wird kein zweiter Himmel jenseits werden,
Und die Freude suchen hier und Paradies,
Denen ist die Hölle dort gewiß.

Slovesnost je motil nekoliko dež, bila pa je vendar navzoča pri njej velikanska množica ljudstva.

Frančiškana kakor vse drugo je oskrbel Glaser. Zato pa mu že v pismu dne 28. marca 1840 pošilja podobo Kalvarije in piše: »Damit Du Dir von dem nun entstandenen Calvarienberg einen deutlichen Begriff machen kannst, so erhältst Du ihn hier in der Beylage nothdürftig abgezeichnet. Die Wege sind durchaus eine starke Klafter breit, in die Felsen gehauen und schön planiert; bey jeder Station ist eine kleine Ebene, auf welcher vor dem Kreutze ein Bethschämmel steht. Die Kreutze sind so gestellt, daß man auf dem Wege dem Bilde gerade entgegen kommt. Der Weg geht vom Tischlerhause gerade aufwärts nämlich sic fac, aber symetrisch, eine Krümmung ist ebenso grob, wie die andere. Das Ganze gewährt einen angenehmen Anblick, sehr zur Andacht einladend. Ein Zeichner könnte hier seine Kunst zeigen und ein Meisterstück liefern. Bloß Pfeiler ohne Kreutze für die Stationen wollten Niemandem gefallen. Die Kreutze sind schön vom harten Holz und mit Dach versehen, alle gleich hoch, nämlich von der Erde bis zu dem Querbalken ein Klafter hoch.« Koncem še prosi za svet v sledečem zakonskem zadržku »ex affinitate inhonesta«. »Anna und Maria sind Schwestern, Anna hat eine Tochter Theresia, und Maria eine Tochter Agnes. Bartlmä H. hat mit der Theresia unehelich ein Kind erzeugt, und nun will er die Agnes heurathen, mit welcher er unehrlicher Weise verschwägert ist. . . . Sollte die Dispens zu hoffen seyn, so wird die Heurath vor sich gehen, weil der Bräutigam von seinem Vorhaben nicht abstehen will und so wäre es wirklich besser, wenn diese Leute heurathen würden.« Naročil je 40 »Kreutzbüchlein« ter koncem pripomnil: »Die Briefe an mich darfst Du nicht bezahlen, weil die noch nicht bezahlten Briefe gewisser zugestellt werden.« »Bezahlen« pravi Godina. Zato ni poštnih znamk na pismu, ampak samo pečat urada, kjer se je pismo sprejelo.

Omenili smo, da je bila Kalvarija in sv. križev pot v Rušah v večini delo Glaserjevo, ki je z vso vnemo razširjal tudi pobožnost sv. križevega pota poleg drugih bratovščin in pobožnosti, ki so bile vse tistikrat prepovedane.

Nova Kalvarija se dopada vsem. Vendar pa še ni bila popolnoma gotova. Manjkala sta še oba razbojnika. Tista pa je poslal Glaser še le 5. avgusta 1840 ter so ju še tisti dan izpostavili na Kalvariji, kakor nam priča pismo istega dne.

Godina se v njem pritožuje o marsičem. Bolan je zmeraj in zato ni več za dušoskrbje, posebno na župniji s kmetijstvom, »wo ja immer eine große Schererei vorhanden ist, wenn man nur kümmerlich leben will«.

Rad bi stopil v pokoj, ako bi dobil vsaj 300 gld., dvesto pa, kakor je bilo nakazano, mu je premalo.

Zgubil je kaplana Martina Košarja, katerega je jako rad imel.

Pismo z dne 4. decembra 1840 nam pripoveduje, da je Glaser poslal Godinu jako lep mašni plašč in albo. Kupil je oboje neki dobrotnik. »Die brave Feichterin« pa je kupila kadilnico in ladjico za kadilo, kateri si je župnik ruški že dolgo želel. Pravi, da bi rad naročil črni mašni plašč in »Bartuch«, pa nima s čim.

V tem zadnjem pismu poroča, da so bili pri njem sorodniki Glaserjevi Karol, Jožef, Grizold, Marija, njegova žena, in Ivana pretečeno nedeljo in da jim je izročil, kar je poslal Glaser za nje. Vsi so zdravi, »bis auf den guten frommen Hleb; er steckt in keiner guten Haut. Gott gebe jedoch, daß mein Urtheil nicht war wäre, und er wieder gesund würde, was ich gewiß vom ganzen Herzen wünsche.«

Kot zadnje pismo Godinovo omenjamo še neki listič brez datuma, čegar vsebina pa je neprijetna za vsakega dušnega pastirja. V ruški tovarnici za papir je živel ravnatelj Jožef Höfler v pohujšljivem razmerju s svojo gospodinjo. Godina je moral to naznaniti gosposki v gradu Faal, odkoder mu je sodnik Ipavic poročal, da naj naznani celo zadevo kn. šk. ordinariatu, da zamore potem on, »wenn er den Auftrag von Oben bekommt, mit mehr Kraft handeln«. Kmalu potem je izginila gospodinja.

Ne moremo se pa ločiti od prijaznih Ruš, ne da bi omenili še nekaj, kar so storili Smolničani v čast presv. Srcu Jezusovemu, kar je bilo seveda tudi gotovo župniku Godini prav po volji, o čemer pa ni vedel on prav nič. Že dolgo poprej so smolniške gospodinjje naročile za cerkvico na pokopališču podobo Srca Jezusovega. Seveda jo je oskrbel Glaser. S pismom z dne 20. novembra 1842 l. pa mu pošiljajo to podobo v Gradec, da bi naročil enako podobo prečistega Srca Marijinega. »Hier schicken Ihnen die Zmolniger Wirthinen ein Herz-Jesu-Tafl; Sie wollten von der Güte sein und eine in der gleichen Größe, Herz Maria darzu machen zu lassen.« Smolničanke so tudi namenile kupiti volnatne blazinice za oltar. Glaser jim je podobi oskrbel, ki sta še sedaj v tej cerkvici; ali pa tudi blazinice, ni znano.

Podobi imata ta-le nemški in slovenski napis:

1. O süßestes Herz Jesu, gib
das ich stets mehr & mehr dich lieb.
O daj naj Slajfho Serze Jesufa
Naj fkof bol lubim Te na vekoma.
2. Nimm o Sünder Dir doch recht zu Herzen
Jesus Wunden & Mariä Schmerzen.
O grefhnik! vsemi deno k ferzi fi
Kaj Mati s Sinom vred sa te terpi.

D o d a t e k.

Med drugimi, za nas nevažnimi pismi iz Ruš, sta se našli dve, pisani od prejšnjega župnika Marka Goličnika. Prvo se nanaša na znano nam cerkvico na pokopališču, ter nam pove marsikaj zanimivega iz zgodovine kipa, ki je v glavnem oltarju.

Drugo pa govori o kaplanih (recte beneficiatih), katerih je bilo troje, konečno pa še samo eden.

Prvo pismo, pri katerem so bile še tri priloge, ki jih bomo tudi objavili, je prepis te-le tožbe, naperjene proti Goličniku:

Hochwürdigster Hochgebohrner Reichs Fürst!
Gnädiger Herr.

Euer fürstlichen Gnaden sehen mich wegen des mir allerhöchsten Orths anvertrauten Praesidii des RR: Militar Invaliden Amts gehorsamst vor zu stellen veranlaßt, wesmassen der unter Euré fürstlichen Gnaden hoher Jurisdiction befindlichen Seel Sorger zu Maria Rast Markus Golitschnig zu wiederholten mahlen und zwar letztens mit einigen für eine R: R: angeordnete Stelle nicht angemessenen Ausdrücken sich geäußert habe, daß auf den unter seiner Seelsorge stehenden zur Herrschaft Fahl in Kärnten (sic!) gehörigen Aplienzer Grund in einer Kleinen Hölzernen Kapellen befindlichen Bildnuß zu unsern Herrn auf der Wiese genannt, von danen hinweg und in seiner Pfarr Kirch nach ersagten Maria Rast zu übertragen, gestolen dann selber auch das alda vorhanden geweste in 13 fl 25½ kr dann 2 // Wachsopfer bestandene Opfer wirklich an sich gebracht.

Es leitet aber diese auf vorgebrachten Aplienzer Grunde erbaute Hölzerne Kapelle, und das dahin versetzte obbesagte Bildnuß eigentlich seinen Ursprung von daher, daß solche Kapelle ein sicherer gewester Pettauer Administrations Rath Wolf Adam Großrucker sel. bereits vor etwelchen zwanzig Jahren, und zwar damals, als er die auf dem Aplienzer Grund befindliche gegenwärtige dem Pettauer Invaliden Haus-Institut zugehörige Waldung zu Überkomung des für ersterwertes Invaliden Haus benötigten Bren Holzes, von bereter Herrschaft Fahl käuflich herbey gebracht, in der Absicht errichtet habe, damit vorerwenthe Bildnuß vermutlich wegen weiterer Entlegenheit der Pfarr Kirchen von aufbesagten Waldungen zur Arbeit imer versamelnd seyn müssenden Holz Knechten zur frommer Anmuth und Erhebung der Seele zu Gott gewidmet seyn möge.

Sogestaltig hat nun auch wiederholte Kapelle bisher immer seinen (!) Bestand gehabt und ist von des gegenwärtigen H. Seelsorgers Antecessoren wegen Abnahm dieses Bildnußes niemahl eine Bewegung

gemacht, sondere solche stäts in statu quo belassen worden, so die gutte Ursach seinen Grund haben mag daß der Antecessor die Aufrecht und Beybehaltung dieser Seele Anmuthung für ganz unschädlich und obiger Großruckerischen Meinung übereinstimmend befunden haben dürfte.

Da man nun dieses Orts des Dafirhaltens ist, daß mehrerholte Kapelle samt dem Bildnüß aus vorerwenten Grund, und in der Vermuthung, daß hiebey keine der wahren Religion zuwieder laufende Mißbräuche für sich gehen und erprobet worden, noch fortan gleich sonstigen allenthalben auf denen Straßen aufgesetzten und zu einer Anmuthung dienenden derley Bildnüssen unschädlich belassen werden könnte, um so mehr, als man nach der ersteren durch die Pettauer Hauß-Commission gegen ihn Herrn Pfarrer zu Maria Rast als Mutter-Kirch, die von Zeit zu Zeit eingehende Opfer nach seinen des H. Pfarrer eigenen Ermessen und Sicherheit mit dem Vorbehalt jedoch das hievon sotannen hölzernen Kapelle aufrecht erhalten werde, jederzeit erfolgen zu lassen. So nimt man sich die freiheit Eure Fürstlichen Gnaden ob dieses Geziemend an durch vorzustellen, mit dem Gehorsamsten Ersuchen, bey einen dargegen sich mehr äußernden erheblichen Bedenken eröffnete Kapelle in statu quo belassen und ihren Pfarrherren hierunter gefälligst zur Ruhe anweisen mahnen zu wollen; ich verharre anbey in vollkomenenster wahren Verehrung

Euer Fürstlichen Gnaden

ganz Gehorsamster Diener

Weißenstein Mpria

Wien den 10ten Februarii 1781.

Inval. Feldwachmeister,

Nadškof je pooblastil celjskega arhidiakona Martina Ferd. Bartholotti, da preišče to zadevo. Ta je poslal omenjeno pritožbo Marku Goličniku s sledečim odlokom:

Dem Beklagten Herrn Markus Golitschnig Pfarrer zu Maria Rast mit dem Auftrag zu zustellen, auf daß derselbe über nachstehende Frag Stücke binnen 8 Tagen vom Empfang dieses una cum reproductione communicati Schriftlich anherf sich äußern solle alß

1mo wie weit die am Aplienzen Grund errichtete Kapellen von dortiger Pfarr zu Maria Rast entfehret seye, obbey solcher das Jahr hindurch einige öffentliche Andachtsübungen verrichtet worden in was selbe eigentlich bestehen.

2do ob und aus was für Ursachen H. Pfarrer die in jener Kapellen befindliche Statue in seine Pfarr Kirch obschon übertragen oder doch in der Zukunft dahin übertragen zu lassen willens seyn.

3tio was selben zur eigenmächtigen Abnehmung des daselbst gestohlenen in 13 fl 25^{1/2} kr dann 7 // Wachs bestandenen Almosen Opfers bewogen habe

Actum Cilli ex offo Archidanli Abbtii den 7. Merz 1781.

Ad Mandatum Celsissimi et
Rmi DD: Principis Archi: Eppi
et ordinarii proprium.

Martin Ferdin Bartholotti

Abt und Erzbriester.

Konec pravde je bil, da so kapelico zaprli. »Haupt-Invalidenamts« v Ptujju je imel pravico do nje, ker je bil tudi cel »Aplienzergrund« njegov. Ta je izročil omenjeni kip Kristusov župni cerkvi ruški, kar so zahtevali tudi župljani, ker so jo jako častili. To posnamemo iz sledeče kopije listine z dne 4. maja 1785.

Copia

Bey denen Umständen, wo die von dem Eigenthumer des Aplienzer Grund erbaute Kapelle aufgehoben, und selbe samt ihren Realtaeten von Niemand anspruchig gemacht werden, waltet nun auch kein Anstand ob, daß selbe pro bono und Nutzen des Haupt Invaliden-Amts, welches nunmehr den Aplienzer Grund im Besitz hat, verwendet werden könne, und so ist auch die darinnen vorfindige hölzerne Statue dem Maria-Raster Pfarer, um selbe nach Anverlangen Dasiger Einwohner in der Pfarr-Kirchen verehren zu lassen, nach gemachten dero Antrag zu übergeben

Freyherr v Riefse.

Concordat cum Originale

Ex Cancellaria bellica

Int: et Sub: Austriae.

Gratz den 4ten May 1785.

Franck.

Še tisto leto se je prodala na dražbi vsa druga oprava aplienčeve kapelice, kar nam pravi tretja »Copia«: »Daß die Geräthschaften der auf den Aplienzer Grund gestandenen Kappeln ordentl: licitirt, sofort das erlöste Geld nach Anleitung der geistlich: Commission verwendet werden soll, wird das Haupt-Invaliden-Amt Ihr Haus Commission aufgetragen haben; nur ist noch zu bemerken, daß hierher die Anzeige geschehen, wann diese Geräthschaften licitirt worden, und wie viel

* Gotimik napisal: Die soll mir in Originali zugehickt werden, cum clausula, daß die Klagschrift von Wien wieder zurückgeschickt seyl, was auch geschehen.

selbe in Geld betragen, um wegen Abgebung dessen durch das I: und O: Ö: Gubernium die bestimmung abzuverlangen:

Freyh: v. Riefse

Ex Cancellaria Bellica

Int: et Sup: Austriae.

Gratz den 29. Juny 1785.

Concordat cum Originali.

Hp. Franck.«

Podpisan je tudi major BAJicZ? Bajić?

Po tej kopiji so med tem že podrli kapelico. Kam pa so djali kip? Najprej v župno cerkev. L. 1804, ko so obhajali devetstoletni jubilej župnijske cerkve, pa so sezidali majhno cerkvico na pokopališču in tje preselili »bičenega Jezusa«. L. 1809 je dobila ta cerkvica pravico, da se sme v njej maševati določene dni, kar nam spričuje sledeča listina:

Nro 628

»Auf das Uns von Unserem provisorischen Kreisdechante zu Kötsch unterm ^{20ten}/₂₄ März d. J. vorgelegte Gesuch ertheilen Wir hie mit die Erlaubniß, daß in der dortigen neu errichteten öffentlichen Freithofkapelle das heil: Meßopfer an den nachbenannten Tagen entrichtet werden könne, als:

1tens: An dem Gedächtnißtage der Einsegnung dieser Kapelle.

2tens: An dem Gedächtnißtage aller abgestorbenen Christgläubigen, und

3tens: An den allgemeinen Bitttagen. Welches Wir demselben zur genauen Benehmungswissenschaft mit dem Beisatze erinnern, daß unter einem Unser provis: Kreisdechant zu Kötsch beauftragt wurde, diese Kapelle nach dem vorgeschriebenen Ritus zu benediciren. Gegeben Gratz den 6ten April 1809.

+ gewöhnlich
Le

Ex commissione Suae Celsitudinis:

Simon de Pretis m. ia.

Domdechante

Mangin ia.

An Pr: Markus Gollitschnigg, Pfarrer zu Maria Rast.

Zunanji naslov: Dem Würdig Unserm lieben andächtigen Pr. Markus Gollitschnigg Pfarrer zu Maria Rast.

len

Ex offio.

Kakor smo slišali, dali so l. 1833 kapelico slikati, postavili v njej nov oltar, nabavili nove orgle, kupili monstranco, kelih in mašno obleko. L. 1855 so postavili zvonik. Kroglo in križ za ta zvonik in veliki križ za pokopališče je blagoslovil Glaser dne 15. jul. 1855.

V pridigi, katero je imel pri tej priliki, govori v zgodovini cerkvice in kipa »bičenega Jezusa«. O slednjem pravi: »Auf dem Apli-

10

enzer Grund, wo itzt die Papierfabrik ist, war vor 100 Jahren eine Glasfabrik, in welcher Glasperlen gemacht wurden. Hier lebte Simon Roth — ein alter pensionierter Officier — der die Statue des gezeigten Heilandes als einen heiligen Schatz aus seiner Heimath (Baiern) mitbrachte und unter Pirkenbäumen in einer hölzernen Kapelle mit seinen Leuten sehr eifrig verehrte. — Er wurde sehr alt und so fett, daß er in seinen alten Tagen nicht mehr gehen konnte — jedoch zu seiner Kapelle ließ er sich stets hinführen.

Nach seinem Tode gerieth die Kapelle in Verfall und von 50 Jahren erbaute der alte Pfarrer Marcus Gollitschnig und sein eifriger Kirchenpropst und mein Taufpathe Adam Wutte diese Kapelle, in welche diese Statue in dem für Maria Rast so heiligen Jahre 1804 feyerlich übertragen wurde.«

Čudno je to-le. Zgoraj omenjena tožba pravi, da je postavil ono leseno kapelico »Wolf Adam Großrucker«. Glaser ga imenuje »Simon Roth«. Tako ga imenuje tudi Godina, ki piše o njem: »Simon Roth ein geborener Beyer diente unter Maria Theresia als Soldat — Oberleutnant. In seinen alten Tagen erhielt er Pension, kamm nach Rast, kaufte den sogenannten Aplienzen Grund an der Lobnitz, wo er dann ablebte, und starb. Dieser Mann hat schon als Jüngling in Beyern bey seinen Eltern eine Statue des gezeigten Heilandes verehrt, auf welche er auch(als)Soldat nicht vergaß. Diese Statue nun ließ er in seinen alten Tagen von Beyern hierher bringen, erbaute auf seinem Grunde eine hölzerne Kapelle, wo er diese Statue aufstellte und mit seinen Hausleuten täglich andächtig bethete. Diese Statue wurde nun auch der hiesigen Gegend verehrungswürdig.« Katero ime je pravo, to naj preiskujejo zgodovinarji.

Drugo pismo Goličnikovo nam razlaga žalostne razmere, v katerih je živel ruški župnik in njegovi kaplani koncem 18. in v začetku 19. stoletja. Pisano je l. 1815 kot pritožba in prošnja preč. knezoškofijskemu konzistoriju in sicer le v konceptu, zato ni natančnejšega datuma.

Hochwürdigstes Fürstbischöfliches Consistorium!

Ein 74 jähriger alter Geistlicher kommt mit einer Schrift, welche vielleicht Einem Hochwürdigsten Consistorio verdrüßlich vorkommen wird. Allein das gemeine Sprichwort ist — Noth bricht Eisen. Und eben die Noth hat mich bewogen auch dieses zu schreiben.

In Rast sind 2 gestiftete Kapläne, diese hat die Kirche zu unterhalten, weil alle Stiftungen der Kirche incorporirt sind. Die Kapläne haben vorhin die Kost nehmen können nach dero eigenen Belieben, eben auch also die 2 Stift Beneficiaten.

Ich selbst, als ich 1769 nach Rast als Kaplan gekommen bin, hab durch 4 Jahre bei Kirchen-Probst Zoblnig die Kost gehabt, und die Kirche hat für mich 80 fl jährlich gezahlt. Dieses war in Rast der Brauch vor meiner, und nach meiner. Die Ursach dessen waren die Zwistigkeiten, welche die Kapläne und der Pfarrer unter sich hatten wegen der Kost. 52
+ dem

1779 aber als das Dorf Rast, samt der Kirche und dem Pfarrhof abgebrannt ist, war in Rast niemand, der den geistlichen die Kost gegeben hätte. Das nämliche Jahr hab ich die Raster-Pfarre übernommen, und bin selbst verunglücklichet worden durch die Feuersbrunst. Aber ungerecht dessen, Noth bricht Eisen, weil niemand war, der den geistlichen die Kost gegeben hätte, hab ich als Pfarrer alle geistliche zu mir auf die Kost genohmen, und wir fingen an mit einander zu leben. 19
42

Nun aber ist der Umstand, daß der Pfarrer den Kaplänen keine Kost mehr geben könne. Die Kirche hat die Kapläne zu unterhalten, die Kirche kann für die Kost nicht mehr geben, als 100 fl weil die Interessien reducirt worden sind. Der Pfarrer kann aber um 100 fl die Kost nicht geben. Dem ein Commisslabl Brodt kostet Dermahl schon 42 kr und beyde Kapläne zahlen mir mit ihren 100 fl Kostgeldt 34 kr. Über dieses ist eine kleine Einsicht hinlänglich. 100
10

Ich brauche mit meinen 2 Kaplänen wochentlich 12 // Rindfleisch, und 12 // Kälbernes à 30 kr ... sind 12 fl also monatlich 48 fl. Alle Monat zum Trunk ein Faßl Bier mit 80 Maß, dieses kostet 16 fl, mithin ist monatlich eine Ausgabe von 64 fl, durch Jahr also 768 fl. Zu diesen kommt noch das Salz, Schmalz, Butter, Holz etc., der Lithlohn für die 4 Dienstbothen 140 fl; auf die anderen nothwendigen Zahlungen und wirtschaftlichen Erfordernissen kommen sicher 50 fl zu rechnen. 100
dann man

Nun will ich meine eigenen Einkünfte aufsetzen. Vorhin hab ich eine Stiftung gehabt in 102 fl 16 kr nun aber bekomme ich nur 51 fl 8 kr; 2do was noch das bessere war, die 3 Startin Deputat Wein von der Kirche, nun aber pro 1814 hab ich keinen Tropfen erhalten, weil die Kirche in allen Weingarten nur 15 Putten Weinber erfeschet hat, und die um 15 fl verkaufte. H an
H de
H d

Pro 1815 hat die Kirche in allen Weingarten 3 halbe Startin erbaut, mithin hab ich anstat 3 Startin 3 halbe bekommen.

Ich habe eine genennte Collectur von 20 Metzen circiter Korn, allein was hilft dieses, weil der Bauer schon 2 Jahre nichts erbauet hat, und selbst nichts zum essen hat. Das sehe ich bey mir selbst. Ich hab ein Grund Stück, und neben diesen hab ich ein Getreyt-Zeh-

ent per 40 fl in der Pachtung und werde kaum auskommen. Es fangt mich aber wirklich auch schon die Nothdrückung. 1779 hab ich zwar einen großen Schaden erlitten, es waren aber meine vermögende Aeltern noch in Leben, diese haben mich aus der Noth erhoben. Ich hab von ihnen 4000 fl erhalten; mit diesen hab ich mir durch die 37 Jahr in Rast noch immer beholfen. Nun aber bin ich schon in Schulden über 200 fl und wenn ich mir das nothwendige Vieh, und die übrigen Nothwendigkeiten ganz schaffen wollte, so kann ich noch 200 fl zu entleihen suchen. Für mich ist dermahl nichts anderes übrig, als daß ich mache, was gemacht haben meine Vorfahren. Nemlich keinem Kaplan mehr die Kost geben, so werde ich vielen Verdrüßlichkeiten ausweichen und keine Schulden machen derfen.

Die Kapläne aber, weil selbe mit 17 kr des Tags nicht leben können, diesen kann der Religionsfont eine Zulag wenigstens jedem 60 kr geben. Weil der Religionsfont ein beneficium von Rast zu sich genohmen mit 6000 fl Capital. Es war ein Augustin Meßneritsch beneficium, dieses hat der adhuc lebende Archidiaconus in Cilli (Franz Žoblign) gehabt mit jährlichen 240 fl interesse. Als dieser von Rast promovirt worden, ist dieses beneficium zum Religionsfont gekommen.

Kann dieses nicht geschehen, so ist ein anderer Weg noch übrig.

In Rast waren 3 gestiftete Kapläne. Ein jeder hat 60 fl für die Kost gehabt. 1766 aber, weil das Rindfleisch auf 4 kr gekommen, und die Maß Wein auch auf 4 kr, hat keiner um 60 fl die Kost haben können. Damals ist ein Kaplan cassirt worden, und die anderen 2 haben eine Zulag bekommen mit 20 fl.

Ich hab 1769 als ich nach Rast gekommen bin, hab schon 80 fl gehabt für meine Kost. Dieses konnte dermahl auch geschehen. Wenn ein Kaplan cassirt wird, so hat der andere für beyde das Kostgeld mit 200 fl, nebst dieses hat er für die Stiftungen für 2 Kapläne 108 fl somit zusammen 308 fl, in beneficianten Hauß für sich 2 Zimmer, und eines für die Köchin, seine eigene Kuchel, und Keller, und (also kam) also nach seinen selbst eigenen Vergnügen leben.

Ich aber gib in Zukunft keinem Kaplan mehr die Kost. Sollte ich aber doch verhalten werden zu diesem, so bin ich gezwungen zu thun, was meine Vorfahren gethan haben. Der Martinus Zragot hat auf seine alten Tage Rast verlassen, weil er aber 26 Jahr Pfarrer in Rast war, hat er den Unterhalt eines Kaplans jährlich erhalten mit 110 fl. Wegen seiner ist durch diese Zeit in Rast ein Kaplan cassirt worden.

Kasirali so drugega kaplana, pa že Godina, drugi naslednik Goličnikov, je prosil zopet zanj in ga tudi dobil.

XVII. Ožbald Gril.

V našem času je bil župnik na Hajdinju. Glaser je oskrboval četrtletno plačo njemu in njegovemu kaplanu Matiji Großkopf. V pismu z dne 7. febr. 1836 izraža Glaserju sožalje po umrlem mu očetu ter pravi, da je tudi on v mladosti dosti dobrega dobil od njega. Da se mu gmotno ni godilo dobro, priča nam pa slednje pismo z dne 21. aprila 1837, v katerem piše:

»Zuviel auf Ihre Güte sündigend, überschicke ich Ihnen zwey Stücke Quittungen für das 2te und 3te Quartal zur Behebung mit meiner aufrichtigen Äußerung, daß ich und mein Herr Cooperator ganz ausser Sorgen von Dieben sind; denn weder er noch ich haben Geld, um nur die notwendigen Auslagen bestreiten zu können.

Daher wagen wir beyde ganz höfflich zu bitten, daß auf die Quittung für das III. Quartal gegen Abzug der Zinsen und irgend anderer Auslagen entweder Sie oder ein anderer guter Freund die für dasselbe entfallenden 42 fl 46 kr CM. vorschießen wollen. Wir beyde werden dafür sehr dankbar seyn, vielleicht gibt es doch in Gratz mehr Geld — hier am Lande sind wir alle banquerout.

Neues weiß ich sonst nichts zu schreiben, als daß der hl. Georg heuer keinen grünen Rock pro sua festivitate erhält.«

XVIII. Andrej Gutmann.

Bil je župnik pri Sv. Jakobu v Slov. gor. Ohranjenih je pet njegovih pisem do Glaserja, katera pa sem še le razumel popolnoma, ko sem našel pri Orožnu o njem opazko: »Bekannt als slovenischer Dichter und Orgelbauer.«¹ Originalen je njegov naziv v pismih. Navadno pišemo: »Predragi prijatelj, častiti gospod« itd., on pa: »Ich grüße Sie, mein Lieber!« »Ich grüße Sie, Hochwürdiger Herr!« Prvo pismo je pisal dne 15. jan. 1833. Št. jakobski kmetje, ki so vozili vino v Gradec, so se zglasili čestokrat tudi pri Glaserju, katerega so dobro poznali. Ž njimi je pošiljal pozdravljenje g. župniku, ki mu je na to pisal: »Schon ein paarmahl haben mir unsere Bauern von Ihnen einen Gruß ausgerichtet, welches mir große Freude machte, indem ich daraus erkannte, daß Sie Ihren alten Freund noch nicht vergessen haben. Wie kommt es aber, daß Sie eben in Gratz angestellt bleiben? Ist es Ihr eigener Wunsch oder erheischen es die Umstände so? Wäre es hier auf dem Lande nicht eben so gut, oder vielleicht noch besser für Sie? Bey mir brauchten Sie sich nicht abzunützen, denn ich thue leicht und gern alle Amts- und auch andere nützlichen Geschäfte, wo

¹ I. Orožen, Das Bistum und die Diözese Lavant I. Marburg 1875, 156.

Sie also wirklich Cooperator seyn könnten. Der jetzige Kaplan Reismann ist mir zwar auch anständig; aber ein stiller und aufrichtiger Mensch, und besonders, der für irgend eine Beschäftigung eingenommen wäre, sey es für die Musik, Litteratur, Mechanik u. d. gl. wäre mir noch lieber. Ich bedaure nur unseren guten Bischof, daß er sein Zutrauen wider Willen auf unrecchten Orten verschenkt; und jedoch kann man ihm die Sache nicht aufklären, ohne schädlich zu werden. Aus dieser Parabel, und vielleicht aus einigen Ihnen früher schon bekannten Umständen können Sie leicht zum Nachdenken und auch zum Errathen geführt werden. Können Sie dießfalls etwas vordringen ohne Ihr Gewissen und Ihre Ehrlichkeit zu verletzen, so können Sie bey Gelegenheit einen Versuch machen, wenn Sie auch meiner Meinung sind. Der Fürstbischof ist für meine Erhaltung aus guten, aber nicht recht bekannten Gründen besorgt. Käme ein ordentlicher und sich mit etwas beschäftigender Kaplan hierher, so müßte die Besorgniß von selbst aufhören.«

Potem mu še piše o Francu Ferliču, ki je obiskoval v Gradcu mestni tečaj za učitelje. Stanoval je pri slikarju in pozlatarju Sateriju ter obiskoval godbeno šolo pri godb. ravnatelju Hüttenbrennerju.

Ferlič je pisal župniku, da potrebuje pač veliko denarja za svoje študije. To se je pa zdelo sumljivo župniku, ki prosi Glaserja, da se natanko pouči o njegovih razmerah, ter mu poroča, kaj Ferlič potrebuje. »Um das Gute und Nützliche handelt es sich hier nicht, sondern nur um das dringend Nothwendige.«

Dne 14. julija 1833 se zopet povprašuje o Ferliču, »wie es stehe mit seiner Aufführung seinem Fortgange und seiner Abreise von Gratz und seiner zu hoffenden Anstellung.« O sebi pravi, da je zdrav in zadovoljen »und immer beschäftigt.«

S pismom z dne 25. dec. 1833 je poslal nekega šentjakobskega domačina h Glaserju, da mu pokaže, kje stanuje orglar Kreunz, s katerim je imel župnik svoje posle. Piše, da Franca Ferliča naj ne podpira več, ker je l. . . ., in da je postal kaplan Reisman kurat pri Sv. Jerneju nad Muto, na njegovo mesto pa prišel Šimon Verblach.

L. 1835 je Glaser naročil pri nekem Sebastijanu Kokol pri Sv. Jakobu stolpno uro. Kam in kakšno ni znano. Gutmann jo omenja v pismu z dne 8. junija 1835. Glaser je namreč zahteval za njo pisмено garancijo. Gutmann mu zatrjuje, da bo v 2 mesecih ura gotova in postavljena. Vendar bo moral Kokol ostati v Gradcu zavolj nje vsaj teden dni, da jo poskusi. »Denn obschon die Uhr ganz gut ist, so macht das trennende Lokale und die umgeänderte Zurichtung doch eine Aufmerksamkeit nothwendig; und die weite Entfernung würde

einem etwaigen Übersehen und Nachbessern ungünstig seyn, und die Sache wenigstens verzögern.

Nebst der von Ihnen gütigst versprochenen Kost und Quartier bittet er noch, wenn Sie ihm zu den bereits erhaltenen 8 fl CM noch 12 fl nachschicken wollten; denn der Mann, als wirklich ehrlich und, so zu sagen, zu gut, steht bey seiner Kassa schwach: er muß aber doch noch etwas Eisenwerk dazu kaufen, und auf die Reise einiges Geld mitnehmen, an welchem er aber Mangel hat.«

Koncem pisma mu poroča, da je prišel na mesto Verblača Šerf za kaplana. Za Glaserja je delal l. 1835 tudi neke orgle, pa se ne ve kam. V jetnišnico karlavsko? V pismu z dne 9. nov. 1835 ga zahvaljuje za poslan denar, katerega ni pričakoval tako hitro, in prosi Glaserja, »mich in dieser Compagnie zu behalten, ich werde schon trachten gegen Sie, als auch den dortigen Agenten erkenntlich zu seyn.«

XIX. Janez Herga.

Rojen v Polenšaku dne 20. maja 1802, je bil ordiniran 28. avg. ^{na} 1827. leta. Kaplanoval je v Cmereku 1827—1830, v Mariboru 1830 in 1831 pri Sv. Petru niže Maribora 1831—1837, kjer je bil leta 1834 provizor po smrti č. kanonika in župnika Harmana¹. Provizor je bil tudi v Slivnici l. 1837 in 1838, ter še isto leto v Cirkovcah, kjer je postal župnik, dekan in okr. šol. nadzornik dne 20. nov. 1838. Tam je umrl dne 5. marca 1861. Prvo pismo njegovo do Glaserja je pisal 1. jun. 1834. Iz njega izvemo, da ga je hotel knezoškof Roman Zängerle imeti za svojega tajnika. Branil se je te časti rekoč: »Auf dem Lande bin ich in einer Lage, wo ich gewisser Massen von Tage zu Tage immer mehr auf den Anstand, Wohlstand und Bescheidenheit vergesse, und jetzt um so mehr nachdem mein in dieser Hinsicht strenger Pfar-
rer (Harman) gestorben ist. Jedoch kannst Du diesen meinen Fehler durch Deine Fürbitte beym Hochwürdigsten Fürsten, daß er mich zum Hofkaplan wähle entgegensteuern; er wird in seiner Residenz einen guten Sekretär haben, wenn ich den des Harman mitbringe.

Koga je s tem mislil, ni znano, mogoče celo Glaserja samega, ki je bil Harmanov agent v Gradcu. Čudno se nam namreč zdi, da je iskal knezoškof novega sekretarja tako dolgo, da je prišel res še le Glaser na vrsto, katerega so imeli slovenski duhovniki, kakor vidimo iz Hergovega pisma že l. 1834 kot nekakega zaupnika in posredovalca pri knezoškofu. V istem pismu poroča, da je prezentiran od krškega knezoškofa za župnijo Sv. Petra pri Mariboru dosedanji jareninski de-

¹ Cfr. I. Orožen oc. 68.

kan Fr. Golob, kar se je že tudi vogtiji v Mariboru naznanilo. Prosil je konečno, da mu nakupi Glaser »die tauglichsten Bücher« za konkurz. Drugo pismo piše iz Cirkovic z dne 1. okt. 1838. Prosil je za župnijo Sv. Jakoba v Slov. gor. Ker pa je imel malo ali celo nobe-nega upanja, da dobi to župnijo, prosi Glaserja naj vzame njegovo prošnjo nazaj in naj priloži priloge k novi prošnji za Cirkovce. »Den letzten September habe ich mich beyrn Patronus präsentirt, er scheint mir geneigt zu seyn und so könnte ich vielleicht doch Zirkovitz bekommen, welches mir insofern erwünscht wäre, um nicht vor lauter Wanderungen zu Grunde zu gehen.«

Bil je nekoliko bolehav. Imel je trešliko (mrzlico), ki ga je tako zdelala, da ni mogel k duhovnim vajam, katere so imeli za duhovnike redemptoristi v Mariboru dne 2., 3. in 4. oktobra. Dobil je Cirkovce. L. 1841 je omislil po Glaserju za župno cerkev nov sv. križev pot. Ob enem ga je naročil tudi kamški župnik Klemenčič za svojo župnijo. Da ne bi motila drug drugega, sta se pogovorila zastran blagoslavljanja glasom pisma z dne 5. maja 1841 tako-le:

»Anerkennend mit innigsten Dank Deine liebevolle Sorgfalt für uns berichte ich Dir, daß ich beyrn Klementsichitsch war und daß wir uns nach Deinen guten Vorschlägen auf die Weihung des Kreuzweges einverstanden haben, jedoch haben wir uns mit Herrn Jurkovitsch¹ noch anders besonnen. Am 16ten May d. i. Sonntag kann der Kreuzweg in Gams eingeweiht werden, dann hohle ich noch am nämlichen Tage den fungierenden Priester ab und am Montag als den 1ten Bitag, wo bey uns ohnehin ebenso zahlreiche Versammlung der Pfarrschäflein sein wird, wie an einem anderen Sonn- oder Feyertage, kann also gleich bei uns die Einweihung vorgenommen werden!« Potem omenja, da se splošno govori okoli Ptuja, da bo prišel Glaser namesto okrožnega dekana ptujskega Megliča, ki namerava stopiti v pokoj. Poroča mu ob enem, da namerava prav slovesno obhajati praznik presv. Srca Jezusovega.

»Nach dem dießjährigen Bauernkalender werden wir am 18ten Juny nebst dem Herz Jesu Feste auch dein (Glasers) Nahmensfest feyern. Wenn Du doch, wie ein Wunsch sich hier ausspricht als Nachfolger an die Stelle des Meglitsch kämest, dann würden diese beyde Feste hierringsherum in der Nähe hundertmahl feyerlicher blühen et omnia quidem in laudem D. N. J. Chr.

Bitte! — unser Fürst ist ja so gütig, er wird gewähren, quod fuerit in optimam salutem animarum.

¹ kaplan v Cirkovcah.

Verzeihe mir meine zutrauliche Schwärmerey und laß Dir empfohlen seyn den H. Jurkovitsch, so wie auch deinen Freund
Herga.«

XX. Janez Nep. Heržič.

Rojen l. 1796, je bil ordiniran iz tretjega letnika l. 1823. Kaplanoval je v Kamci, Središču, Apačah, Lembahu, pri Svetinjah in Vel. nedelji, v Svečini in pri Mali nedelji. Bil je tudi provizor pri Sv. Križu nad Mariborom, pri Sv. Lenartu pri Vel. nedelji in pri Gornji sv. Kungoti. Župnijski izpit je naredil l. 1836. L. 1841 je prosil za župnijo Sv. Martina pri Vurbergu, pa je ni dobil. Bil je takrat kaplan pri Mali nedelji. V prošnji navaja med drugimi »zaslugami«: »... nur 2¼ Jahr von seinen 17 Dienstjahren hat der Bittsteller unter dem Patronate des Religionsfondes gedient; in der übrigen Zeit hat er sich bloß mit der lieben Kost und einigen milden Gaben der Pfarrgemeinde — ohne irgendwoher eine Besoldung zu beziehen — begnügen müssen.«

To prošnjo je imel v rokah tudi Glaser, ki mu je oskrboval marsikaj tudi že poprej, kakor pravi Hržič sam v svojem pismu z dne 26. jun. 1837, kjer dostavlja k sicer nemško pisanemu pismu te-le slovenske besede: »Gospod tepa mi naj vse Slovenze kortam posdraviju. Jas fe Tebi tauschentkrat sahvalim, sa vse dobrote ino prijateljstvine kere fi Ti meni sche vezhkrat fkasal ino ftem ostanem tvoj fvesti bratez

J. N. Herschitsch
Sakramentski hlapez¹

XXI. Jakob Horvat.

Bil je kaplan pri Veliki nedelji, Sv. Petru pri Mariboru in v Št. Ilju v Slov. gor., od koder je pisal dne 3. novembra 1840 Glaserju pismo, v katerem ga

1. zahvaljuje za doposlane podobe presv. Srca Jezusovega in preč. Srca Marijinega. »Sie (Bilder) werden gewiß sehr vielen Beyfall finden, und wie sich ein Bauer in seiner Einfalt äußerte, manches andächtige Vater unser wird vor selben gebethet werden. Gebe es Gott!« Za podobe pošilja 50 gld. CM.;

2. naročuje podobo sv. Jožefa z detetom Jezusom na rokah in sv. Ane, ki ima Marijo zraven sebe. Podobi bi naj imeli vsaka dvo-ročni svečnik in stali 40 gld. CM.;

¹ minister mysteriorum Dei.

3. prosi, da mu do adventa pošlje vijolčast plašček za ciborij in
4. »ein windisches Herz-Mariä-Lied« als Seitenstück zu: Na nebi
no na semli itd. Ta pesem je: Bodi tavžentkrat češčena...

Jakob Horvat je vstopil na prigovarjanje Glaserjevo v družbo mi-
sijonarjev sv. Vincencija Pavlanskega in je bil eden izmed prvih Slo-
vencev te družbe, dobro znan po naši škofiji.

XXII. Jakob Holz.

L. 1833 je bil kaplan na Hajdinu. V imenu župnikovem je na-
ročil po Glaserju dva nova korporalija pri uršulinkah. Prosi ga, da
mu poroča, koliko bi stalo: 1 Verseh-Mantel, zwei Leviten: Dalmatik,
Stola, Manipel, 2 kleinere Fahnen, die späterhin bestellt werden. Kor-
poralije mora hitro poslati, sicer ne morejo dati starih prat!

Na pismu je napravil Glaser ta-le proračun:

1. Versehmantel, ächte Porte sammt Beutel . . .	12 fl — kr	W. W.
2. dto schöner	20 „ — „ „	„
3. seidene Schnur	4 „ 30 „ „	„
4. 2 kleine Himmelfähne ohne Stangen . . .	48 „ — „	CM.
5. Stangen und Knöpfe	12 „ — „	„
6. zwei Leviten weiß u. roth mit Schweizer Por- ten sammt 2 Stolla u. 2 Manipel u. Schnüre und Quasten — alles fertig	90 „ — „	„
7. 2 Corporalien vom Huna (Schneider) . . .	3 „ 20 „	W. W.
8. 2 „ von Ursulinen	3 „ 32 „	„

Dne 19. aprila 1834 je bilo že vse na Hajdinu in tudi plačano.

4.

Naši Marijini stebri.

Spisal prof. in c. kr. konservator **Dr. Avg. Stegenšek**, Maribor.

V večini naših mest in trgov se nahajajo iz preteklih stoletij Ma-
rijini stebri, ki pričajo ne samo o pobožnosti naših prednikov,
ki so stavili javne verske spomenike, temveč tudi o raznih iz-
rednih zgodovinskih dogodkih, o vojskah, zmagah in kugi, ter so ob-
nem tudi dela precejšnje umetniške vrednosti. Sedanji rod jih malo
upoštevata, deloma, ker jih natančneje ne pozna, deloma, ker se je
mestno izobraženstvo precej odtujilo verskim idejam. Ponekod so zato
take stebre že odstranili, drugod so jih prestavili na druge prostore,
skoro nikjer pa jim ne posvečajo pozornosti, ki jo zaslužijo. Tudi slov-

stvo in znanstvo se dosihdob ni pečalo z njimi. Kako malo se cenijo, se najbolj razvidi iz tega, da se jih ne dobi v nobenem kraju na fotografijah in ne na razglednicah, čeprav skoro vsepovsod spadajo med najlepše umetniške spomenike.

Kolikor nam je znano, so Marijini stebri avstrijska posebnost, pri nas jih najdemo v vseh večjih krajih od severnočeških gor pa do jadranske obali, izven Avstrije, na Nemškem in v Italiji, so pa zelo redki¹. Vendar pa je vzorec za vse naše Marijine spomenike v Nemčiji, v Monakovem, kjer je vojvoda in prvi bavarski volilni knez Maksimilijan I l. 1638 postavil krasen steber, ki še stoji sredi mesta na ozkem in živahnem Marijinem trgu, sredi med staro in novo mestno hišo. Na voglih štirivoglatega mramornatega podstavka se bojujejo štiri geniji z gadom, baziliskom, levom in zmajem (prim. psalm 90, 13: Po gadih in baziliskih boš hodil in boš poteptal leva in zmaja) kot znaki za kugo, vojsko, lakoto in krivoverstvo. Sredi med njimi pa se dviga vrhu visokega mramornatega stebra krasen bronast kip Device Marije, zaščitnice bavarske, z Detetom v naročju. Nizozemski umetniki so očitvidno imeli pred očmi Trajanov in Markov steber v Rimu, ko so zasnovali ta spomenik slavne zmage združenih bavarskih in cesarskih čet na Beli Gori pri Pragi l. 1620, dne 8. novembra.

Zgled bavarskega vojvoda je posnemal cesar Ferdinand III. H koncu tridesetletne vojske je dne 18. maja l. 1646 sebe in vse svoje narode v cerkvi sv. Štefana na Dunaju posvetil brezmadežni Devici in je obljubil slovesno obhajati praznik čistega spočetja, potem pa se je s vsemi državnimi dostojanstveniki podal pred nov Marijin steber Na dvoru (Am Hof), ki ga je dal postaviti kot vidno znamenje svoje zaveze in zahvale. Cesar Leopold I pa je ta prvotni priprosti steber l. 1667 nadomestil s sedanjim, krasnim, okoli 20 m visokim spomenikom, ki ga je izvršil Baltažar Herold. Po monakovskem vzgledu so tudi tukaj na voglih bojeviti geniji, na vrhu pa je Marija čistega spočetja, ki moli s povzdignjenimi rokami.

Ker je cesar Ferdinand III izrazil željo, da bi dunajski zgled posnemali tudi v drugih dednih deželah, je najprej češki cesarski namestnik na Hradzino v Pragi l. 1650 postavil steber Brezmadežne

¹ Najstarejši Marijin steber nam je znan iz Regensburga. Kip »Lepe Marije« je stal ok. l. 1522 na steburu pred leseno kapelo, ki jo je nadomestila pozneje Marijina cerkev. Monatshefte für Kunstwissenschaft 1903, str. 513. Hildebrandt, Regensburg, 1910, 157.

obenem s kipi čeških deželnih zaščitnikov na podstavku in sicer v posebno zahvalo, ker je bilo mesto rešeno švedskega napada¹.

Ko je l. 1664 izbruhnila vojska s Turki in so bile naše dežele v največji nevarnosti, so se marsikod meščani zaobljubili, da postavijo Marijine stebre. Po slavni zmagi grofa R. Montecuccolija pri Sv. Gottardu nad turškim velikim vezirjem Ahmedom Köprilijem, so Gradčani napravili Marijin spomenik na karmeličanskem trgu (l. 1796 se je prenesel na prostornejši Jakominijev trg, kjer še stoji), tudi Celovčani so posvetili Mariji poseben kip, ki se je čez dvajset let prestavil v Gospo Sveto, ravnotako tudi prebivalci mesta Fürstenfeld ob štajersko-ogrski meji in mesta Gleisdorf. Kranjski stanovi pa takas še niso spolnili svoje obljube in Ljubljana je ostala še brez Marijinega stebra, pač pa je v Ptujju Borlski grof Jurij Friderik Sauer na lastne stroške postavil lep Marijin spomenik pred minoritsko cerkvo. Blagoslovil ga je mestni župnik Ciprijan pl. Collonia na praznik Marijinega čistega spočetja dne 8. dec. leta 1664 obdan od svetne duhovščine, redovnikov in na tisoče broječega ljudstva² (Tabl. 1).

Napis na sprednji strani podstavka pove, da je l. 1714 dal grof Franc Sauer na Borlu spomenik obnoviti. Glasi se:

INNOVAVIT
MVNIFICENTIA SVA
ECCLLM₂ DN₂ DN₂ FRANCISCVS
ANTONIVS SAVER COMES AB ET
IN ANKENSTEIN LIBER BARO IN KOSI-
AK DN₂ IN WELLAN SCHENSTAIN
LILGENBERG DORNAV EBENSFELDT
ET AD S. JOANNEM · PER CARNIOLAM
MARCHIAMQVE SCLAVONI·AM HÆ-
REDITARIVS DAPIFER S. C. M. &c &c
CAMERARIVS CONSILIARIVS
INTIMVS ACTVALIS

GLORIA PATRIS FAMILIÆ SVÆ DECVS
IMPERII
SOLIO SEDENTE CAROLO
SEXTO
MVNIFICO BENEFAC TORI DEVOTÆ GRATIÆ

¹ Fotografijo tega stebra nam je dal na razpolago g. kanonik dr. A. Podlaha v Pragi. Srčna mu hvala!

² Slekovec, Škofija in nadduhovnja v Ptujju. Maribor 1889, 114.

Marijin steber v Ptuju.

Ti trije kronogrami se nanašajo na grofa Franciška Sauer, ki je bil v čast svojemu očetu in rodbini, velik dobrotnik in sicer v dobi cesarja Karola VI. Na zadnji strani pa se čita, da je l. 1791 grof Vincenc Sauer izročil spomenik ptujskim meščanom, novejši pristavek pa pripoveduje o popravilu l. 1892.

SEINE HOCHGRÄFLICHEN

GNADEN

VINZENZ VON SAVER

VBERGABEN

DIESE STATVE

BIEDERN BÜRGERN

IN PETTAV.

Renoviert im October 1892.

Pobožnost, ki se je nekdanj opravljala pri tem stebri, dandanes ni več v rabi, pač pa še gori luč pred Marijinim kipom, ki jo oskrbuje mestna občina¹. Posebno pozornost zasluži lep Marijin kip na vrhu vitkega stebra; morda je delo mariborskega mestnega podobarja Franca Krištofa Reiss († 1711).

Nova doba za spomenike Device Marije je napočila s kugo, ki se je l. 1669 iz Dunaja priklatila na Štajersko, neusmiljeno razsajala v Gradcu, Mariboru, Ptuju in Celju. V Mariboru se je javila dne 9. julija l. 1680 in je trajala do decembra. Mnogo ljudij je zbežalo. Od 3600 prebivalcev jih je umrlo 483, doma v mestu le 158, več rodovin je izkrajajo čisto izumrlo. Dne 2. sept. je bilo že 38 hiš zaprtih, od 25. sept. do 3. oktobra, torej v devetih dneh, je umrlo 28 oseb. Bolezen se je začela s pekočo vročino in neznosno žejo, potem je bolnik celo oslabil in pod pazduhami so se pokazale bule — bila je prava azijska kuga. Oblasti so vse storile, da bi onemogočile prenašanje bolezni, mogotci in ljudstvo pa so pred vsem iskali pomoči pri Bogu. Zaobljubili so se, da bodo, če jih Bog reši te strašne šibe, stavili cerkve na čast sv. Jožefu (Celje) in sv. Barbari (Maribor) in spomenike na čast presv. Trojici (Gradec) in Devici Mariji. Mariborski meščani so na to l. 1681 postavili pred mestno hišo Marijin steber, ki pa ni več ohranjen, ker so ga v poznejših in boljših časih nadomestili z

¹ Fotografijo spomenika je posredoval in napise oskrbel vlč. g. Ferd. Pšunder, mestni vikar v Ptuju. Bodi mu srčna zahvala!

lepšim in bolj umetnim¹. Tega dosihdob še nihče ni opazil, čeprav se je nekaterim zdela čudna letnica 1743 na podnožku stebra. Tudi na Dunaju in v Celovcu so starejše slabe spomenike (iz l. 1646, oziroma 1663) pozneje (1667, oz. 1683) nadomestili z boljšimi. Da ima tradicija prav, ako mariborski Marijin spomenik smatra kot zaobljubljeno delo iz časa kuge l. 1680, je gotovo iz tega, da so l. 1780 obhajali pri njem stoletnico. Če bi bili prvotni steber šele pred 37 (1743) postavili, bi bila taka slovesnost težko umljiva.

Sedanji spomenik ima čisto posebno obliko — spominja na baročni oltar z obhajilno mizo naokoli, samo da svetniki ne stojijo na oltarju, ampak na posebnih podstavkih za ograjo (Tabl. 2). Stopnice vodijo skozi krasno kovana železna vrata na vzvišeno ploščad, kjer je sedaj goli, sarkofagu podobni oltar in nad njim relief sv. Rozalije ter vitki, kanelirani steber s korintskim kapitelom in Marijinim kipom. Lepo izklesani, naravno veliki kipi ob straneh predstavljajo sv. Frančiška Asiškega, sv. Boštjana in sv. Jakoba Starejšega na levi, na drugi strani pa sv. Antona Padovanskega, sv. Roka in sv. Frančiška Ksaverija. Na dveh podstavkih poleg vhoda, kjer sta zdaj moderni svetiljki, sta bila pred 15 leti še kipa sv. Janeza Krstnika — zaščitnika mestne župnijske cerkve — in sv. Janeza Nepomučana. Izmed teh devet svetnikov sta le dva, sv. Boštjan in sv. Rok, veljala kot zaščitnika zoper kugo, deloma tudi sv. Rozalija, vsi drugi pa predstavljajo take svetnike, ki so se med ljudstvom tačas najbolj častili. Koliko kapel in oltarjev se je n. pr. v prvi polovici 18. stol. v naših krajih sv. Frančišku Ksaveriju in sv. Janezu Nepomučanu postavilo! Sv. Rozalija leži s križem v roki in z vencem vrtnic na glavi, torej ravno tako, kakor so jo našli l. 1624 v njeni votlini pri Palermu; kipar jo je naredil po takem vzorcu, kakor se n. pr. vidi pri bolandistih dne 4. septembra, le cerkev pri glavi ji je dodal; ta cerkev pa je po našem mnenju podružnica sv. Rozalije pri Sv. Juriju ob južni železnici, ki se je postavila l. 1667 in je bila nekadaj važna božja pot².

Napis na stebrovem podnožku se glasi:

¹ Peinlich, Geschichte der Pest in Steiermark, 1878. II. str. 89. Puff, Marburg in Steiermark, II, str. 152. Orožen, Das Bisthum und die Dioecese Lavant, I, str. 9, 22, 527—539; J. Pajek, Der Dom von Marburg, 1897, str. 17; J. Pajek, Aus dem Garten der Lavanter Dioecese, 1899, str. 38. Jurik, Adreßbuch der Stadt Marburg, str. 11. Mally, Gassen-, Straßen- und Plätzebuch der Stadt Marburg, 1906, str. 54. — Mogoče, da je kip Brezmadežne v vzožju Nemške Kalvarije pred prvo postajo križevega pota prvotni kip Marijinega stebra iz l. 1681.

² Češčenje te svetnice je prodiralo od juga; na Kranjskem ima dve cerkvi, v naši škofiji tudi dve, nobene pa ne v graški in solnograjski.

Marijin steber na glavnem trgu v Mariboru.

(Izposojeno iz dela »Die Basilika zur Heiligen Maria, Mutter der Barmherzigkeit, in der Grazer Vorstadt zu Marburg«. Von Dr. Mich. Napotnik, Fürstbischof von Lavant. Marburg, 1909, str. 411).

IN HONOREM
SINE LABE
CONCEPTAE VIRGINIS
EX VOTO
A PIIS CIVITATIS
INCOLLIS
HAEC STATVA
ERRECTA
FIT

»Na čast brez madeža spočete Device se je vsled obljube od po-božnih prebivalcev tega mesta postavil ta kip l. 1743.«

Napis sicer pravi le o Marijinem kipu, da je iz l. 1743, o starosti drugih pa molči. Z Marijinim kipom se je spomenik najbrž dovršil in posvetil, druge sohe so se pa bržčas napravile že prej, ker vsa ploščad je že v tlorisu nalašč z ozirom na svetniške kipe osnovana.

Na podnožku farnega patrona se je podpisal umetnik:

IOS STRAUB
FI FECIT¹.

Z Jožefom Straubom uvedemo doslej neznanega umetnika v domačo zgodovino. V mično ležečem mestecu Wiesensteig, 32 km severozapadno od Ulma ob Donavi je živel okoli l. 1700—1730 kipar Janez Jurij Straub, od katerega se še dandanes nahajajo dela v tamošnjih cerkvah. Od žen Marije Ane in Barbare je imel tri sine. Prvi, Janez Krstnik Straub, rojen l. 1704, je študiral na ces. akademiji na Dunaju in je potem deloval v Monakovem ter postal bavarski dvorni kipar. Njegova dela se vidijo v raznih knežjih stavbah, posebno tudi nekateri lepi oltarji v bavarskih cerkvah². Bil je mojster v rokokoslogu. Filip Jakob Straub je prišel v Gradec ter se je učil pri Janezu Jakobu Schoy-u, mariborskem rojaku in gojencu ruske latinske šole. Schoy je bil kipar dvorne komore in deželnih stanov ter je delal tudi za Spodnji Štajer; tako je izvršil kipe na velikem oltarju v Rušah. Ko je l. 1733 umrl, je vzel Filip Jakob Straub njegovo vdovo za ženo in je prevzel njegov atelier, postal tudi deželni in komorni kipar ter

¹ Napis je razpadel in težko čitljiv, posebno druga vrsta. Ali naj čitamo »Filius fecit«, torej sin Jožef in ne oče Jožef Straub, a oče je bil Janez Jurij, ali pa naj čitamo Fleri fecit, ko pa je očitno, da je on sam umetnik in ne naročnik?

² Življenjepis gl. Nagler, Neues Künstlerlexicon, Band XVII, slike oltarjev v Berg am Laim, Ettal in Schäftlarn v knjigi Hoffmann, Der Altarbau im Erz-bistum München und Freising, 1905, str. 227 nsl.

je umrl l. 1764¹. V njegovi delavnici se je najbrž izobrazil njegov mlajši brat Jurij Straub, ki je okoli l. 1743 ali sam ali pa z bratom delal na Marijinem spomeniku v Mariboru. Tukaj se je tudi seznanil in oženil z Marijo Jozefo Cowalter, trgovčevo hčerjo, ter se stalno naselil kot meščanski kipar². Minorit Leeber ga v svoji knjižici o čudežni podobi Marije Milostne imenuje »der kunstreiche Herr Josephus Straub, Bildhauer allhier«³. Umetnik je umrl l. 1756.

Mariborski Marijin spomenik je še približno dobro ohranjen. Manjkata le spredaj kipa obeh sv. Janezev, ki se nahajata v knezoškofjskem gradiču v Betnavi, in pa deset krogelj, ki so krasile kamnito ograjo. Večkrat so spomenik prenovili. L. 1780 so obhajali pri njem skozi tri dni stoletnico s slovesnimi mašami, pridigami, litanijami in zahvalno pesmijo⁴, l. 1806 pa je že bil precej razpadel. Pozlačenje je bilo obledelo, kipi so bili deloma potrti, ograja se je podirala. Popravila so stala nad 1200 gld., največ je prispeval meščan Andrej Fleiß. Zvečer dne 4. junija istega leta, ob krasni razsvetljavi velikega trga je potem mestni župnik dr. Andrej Kautschitsch (1785—1808), poznejši sekovski stolni kanonik, slovesno blagoslovil iznova pozlačeno Marijino podobo, p. P. Grüm m pa je govoril svečanostno propoved⁵.

Kakor smo že omenili, je zanimivo, da stoji Marijin steber ravno pred mestno hišo, torej kot izraz hvaležnosti vseh meščanov in sicer s pročeljem proti glavni prometni žili — dunajsko-tržaški cesti. Ob enem je spomenik in oltar. V francoskih vojskah so na vladino povelje obhajali pri njem zahvalna opravila, če si je avstrijska armada priborila kako zmago ali osvojila kako mesto, in sicer na večer med zvonjenjem zvonov, pokanjem topičev in sijajno razsvetljavo trga, da je bilo svetlo kakor ob dnevu⁶.

Dandanes igra ulogo le še na dan sv. Rešnjega Telesa, ker je tukaj zadnji blagoslov. Nekdaj so morale biti pri njem tudi redne pobožnosti, morda večernice pred prazniki, kakor v drugih mestih, in še danes skrbijo mariborske gospe, da brli ob sobotah ponočna luč pred Marijino podobo.

¹ Wastler, Steirisches Künstlerlexikon, Graz 1883, str. 165.

² Slekovčev izpisek iz mariborske poročne matice v arhivu Zgodovinskega društva v Mariboru.

³ Leeber, Gnadengeschichten der Marianischen Bildnuss. Steyer, 1753.

⁴ Orožen, Bistum u. Dioezese Lavant, I, 22.

⁵ Anrede bey der feyerlichen Einweihung der Statue am Platze zu Marburg, abgehalten vom Hochwürdigem Herrn Herrn P. Grüm m den 4ten Juny 1806 Abends um acht Uhr. 4°, 6 listov rokopisa v mariborskem mestnem muzeju pod št. 992. Posebno zahvalo izrekamo g. dr. A. Raku, muzejskemu ravnatelju, ki nas je na ta rokopis opozoril in nam ga dal na razpolago. — ⁶ P. Grüm m, l. c.

Marijin spomenik iz l. 1682 ima tudi Radgona, posebno pa Ljubljana. Na podstavku so štiri kameniti kipi sv. Jožefa, sv. Leopolda, sv. Ignacija in sv. Frančiška Ksaverija, vrh vitkega stebra pa krasno modeliran kip brezmadežne Device, delo znanega zgodovinarja barona J. W. Valvasorja. L. 1844 so spomenik sicer podrli, a l. 1870 so ga zopet postavili s starimi kipi in novo arhitekturo; še sedaj krasí Jakobov trg¹. Iz l. 1683 je Marijin steber v Celovcu in sicer v zahvalo osvoboditve Dunaja kakor kaže napis: *Ob liberatam fugatis Turcis 12. Septembris obsidione Viennam. Delparae VirgInI ChrIstlanorVM aVXILlo*².

Iz l. 1689 je bil Marijin steber v Rogatcu, a so ga l. 1870 nadomestili z novo, čedno Marijino podobo iz peščenca na novogotskem podstavku, prejšnji, stari, čisto neumetniško izvršeni kip se pa vidi v občestni kapelici v župniji sv. Križa pri Slatini.

Letnico 1726 in Marijino ime z golobčekom ima vsekano Marijin steber v Sevnici. Stoji pred občinsko hišo, ni visok in kip Brez madežne s sklenjenimi in povzdignjenimi rokami je bolj priprosto delo. Obnovili so ga l. 1859.

V Ljutomeru je dal l. 1729 takratni župan Matjaš Petek Marijin steber s kipoma sv. Roka in Boštjana postaviti, kakor pove napis:

Mathias Pettöckh, Stifter im Jahre 1729. Renovirt von der Marktgemeinde 1854.

Pri laški podružnici Marija Gradec je l. 1737 tržan Tomaž Perger oskrbel kamenit Marijin steber, leta 1779 so ga prestavili v Laški trg pred župnijsko cerkev, pred več desetletji so ga pa tudi tam odstranili³.

Sl. 1. Marijin steber v Konjicah. (Fotografiral č. g. J. Podpečan.)

¹ Radics, J. W. Freiherr von Valvasor, Laibach 1910, str. 141 nasl. — Fotografijo celotnega spomenika je posredoval vlč. g. župnik J. Vrhovnik; bodi mu posebna zahvala!

² Hermann, Geschichte v. Kärnten, str. 260. — ³ Orožen, IV b, 94.

Iz sredine 18. stol. je Marijin steber v Konjicah. (Sl. 1). Kipu Brezmadežne se prav dobro pozna, da ga je izklesal konjiški mojster Francišek Zambing, ki se imenuje l. 1744 in je delal tudi razne oltarje v konjiškem okraju.

Umetniško delo je steber v Marenbergu. (Sl. 2). Nekdaj je stal pred samostanom dominikank, ko pa je tega cesar Jožef II zatrl in je poslopje začelo propadati, so prenesli Marijin steber v trg. Na

Sl. 2. Marijin steber v Marenbergu.

vrvu se vidi Marija kraljica z Detom, spodaj v ozadju sv. Rok in sv. Jakob apostol kot priprošnjika zoper nalezljive bolezni, spredaj pa sv. Dominik, začetnik dominikanskega reda in sv. Seifried, ustanovnik marenberškega samostana. Iz kretenj, draperije in izrazov se pozna, da je to delo izvršil izvežban kipar. Letnice in napisa ni na stebru, a iz priprostega kapitela in iz obeh žar poleg stebrove noge, se da sklepati na dobo po letu 1760—1783, ko je bil samostan zatrt. Piorica je bila tedaj grofica Marija Seifrieda Künburg. Obnovili so steber l. 1899 kakor priča napis:

Renovirt 1899

I. F. Fauland.

L. 1776 so v Celju na glavnem trgu postavili Marijin steber, ki so ga l. 1844 odpravili, čez 12 let pa zopet obnovili, kakor poroča naslednja zanimiva listina, ki so jo položili v kamen pod steber.

»Gelobt sei Jesus und Maria!

Zur Wissenschaft unserer christlichen Nachkommen möge in Betreff der hier am Hauptplatze der Stadt Cilli aufgestellten Muttergottesstatue folgendes dienen:

Im Jahre 1776 wurde an diesem Orte ein Denkmahl mit der Statue der Mutter Gottes und der hl. Florian und Rochus errichtet und zwar in folge einer Hinrichtung. Frau Kaiser, Besitzerin des demahl dem Josef Wokaun gehörigen Hauses in der Herrengasse, wurde von einem Gesellen, mit Namen Prettnr meuchlings erstochen. Der Mörder wurde am Hauptplatze geköpft. Um solches Verbrechen zu sühnen, haben die Bewohner Cilli's an der nämlichen Stelle, wo des Mörders Haupt fiel, das Bild der Gnadenmutter aufgerichtet. Dieses Denkmahl wurde am 30. August 1844, um dem damals in Cilli auf der Durchreise weilenden Kaiser Ferdinand I.

Marijin steber v Celju.

eine bequemere Auffahrt am Platze zu verschaffen, auf Antrag des k. k. Kreisamtes vom Magistrate niedergehauen.

Im Jahre 1854, als das Dogma von der unbefleckten Empfängnis der Seligsten Jungfrau Maria zur grossen Freude der guten Katholiken von Cilli verkündet wurde, haben die frommen Frauen der Stadt, angeeifert durch den Prediger der Frauenkirche, Herrn Franz Lipold, den Entschluß gefaßt, dieses christliche Denkmahl durch freiwillige Beiträge wieder verschönert herstellen zu lassen. Steinmetz C. Hanko in Graz übernahm die Herstellung um den Preis von 1450 fl. Cmz. Am 7. Mai 1856 began die Arbeit mit der Grundmauerlegung auf Piloten und am 22. Mai, als am hohen Frohleichnamsfeste, soll es unter Gottes Beistand vollendet dastehen. Es möge den künftigen Geschlechtern verkünden, daß die Bürger von Cilli treu dem Glauben ihrer Ahnen die Mutter Gottes Maria als Schutzfrau verehrten, und diese Verehrung auf ihre Nachkommen als Erbtheil zu hinterlassen wünschen.

Bei der Herstellung dieses Denkmahles haben sich besonders verdient gemacht die Herren Bürger:

Josef Wokaunn, Inhaber der Glasfabrik Rakowitz ob Weitenstein, Carl Sima, Bäckermeister und Besitzer des Paradeis-Weingartens bei Ankenstein, Kaspar Gorischek, Schuhmachermeister und ein sehr eifriger Beförderer jeder christlichen Unternehmung, Max Stepischnik, Zimmermeister, der für die Engländer 30 hölzerne Baraken in die Krim geliefert hat¹.

Merkwürdige Personen, die zur Zeit der Aufrichtung der Statue gelebt haben: Seine Heiligkeit, Papst Pius IX., Seine Majestät Kaiser Franz Josef I., Seine Fürstbischöfliche Gnaden, Bischof von Lavant Anton Martin Slomšek, Seiner Hochwürden Abt von Cilli Mathias Vodušek, Bürgermeister der Stadt Cilli Paul Kaindelsdorfer, Handelsmann. — Bezirksvorsteher war Statthalterei-Rath Johann Nepomuk Schmelzer, — Kreisgerichts-Praesident war Josef Raak.

Die Bevölkerung der Stadt Cilli beläuft sich auf circa 4000 Seelen. Landbau, Industrie und Handel sind deren Erwerbsquellen. — Ein Metzen Weizen kostet 6 fl. Cmz, 1 Pfund Rindfleisch 11 Kz. Cmz. — Silbergeld ist keines im Verkehr, man muß sich nur mit Papiergeld behelfen. Die Klafter Holz kostet 6 fl. Cmz. Ein Cillier Eimer Wein 4 fl. Cmz.«

Posebno slovesno se je obhajalo blagoslovljenje stebra. Knezoškof Anton Martin Slomšek se je od škofovskih posvetovanj o cerkvenem konkordatu pripeljal dne 21. junija l. 1856 s korarjem Mihaelom Pikel v Celje. Drugi dan je bila v nemški cerkvi škofova sv. maša, od tam procesija na veliki trg. Udeležili so se vsi rokodelci s svojimi banderi, vsi učenci nemških in latinskih šol in vse učenke, 24 belo oblečenih deklic z lilijami in 24 večjih devic z gorečimi svečami, potem tudi zastopniki uradov in vse mestne gospe ter silno veliko ljudstva. Po blagoslovljenju kipa je škof imel nemški nagovor, potem pete Marijine litanije. Končala se je slovesnost v župnijski cerkvi z zahvalnico Te Deum in s slovensko pridigo (opat M. Vodušek) in s sv. mašo.

¹ Za krimsko vojsko! Maks Stepischnik je bil brat knezoškofa dr. J. M. Stepischnegga. Prim. M. Napotnik, Vtisnite si te moje besede v svoja srca in v svoje duše! Maribor, 1910, str. 78.

Pozlačeni kip Brezmadežne na vrhu celjskega stebra je precej neokretno delo, lepi sta pa stari podobi sv. Florijana in sv. Roka, kip sv. Jožefa je pa izvršil Hanko. Na trostranem podstavku se čitajo napisi v treh jezikih. Spreddaj:

Beata MARIA Virgo
sine labe concepta
MATER DEI
esto
Patrona benigna
hujus urbis!

AeternIs St. MarIae pVrae VirgInIs LaVDI-
bVs eX VotIs InstaVrant CIVes CeLLeIanI.
O. A. M. D. G. E. H. B. M. V.

Slovenski napis se glasi:

Naj živež krušni oče sv. Jožef nam izprosi,
Naj zdravje sv. Rok nam preskrbi;
Da ognja moč pohištva naša ne raztroši,
Svet' Florjan naj za varha tu stoji!
In da b' nebes veselje varno zadobili,
Smo si brez madeža Spočeto
Za mater izvol'li.

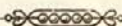
Na tretji strani je nemški:

Zum Andenken an die kirchliche Entscheidung, daß die Mutter Gottes Maria ohne Erbsünde empfangen wurde, ist durch die Opferwilligkeit der Frauen von Cilli dieses Denkmahl im Jahre 1856 hergestellt und am 22. Juni g. J. vom Fürst-Bischof von Lavant Anton Martin Slomšek feierlich eingeweiht worden¹.

Letnico 1828 ima Marijin steber v Ormožu. Kamenita Marijina podoba na stebru se še tudi nahaja pri Sv. Petru pod Sv. gorami in sicer na potu proti Podsredi. Iz najnovejše dobe je okoli 6 m visok Marijin steber gotske oblike z lepo podobo Marije kraljice iz peščenca, v vinogradu blizu Kamnice pri Mariboru. Pred kakimi 40 leti ga je dal postaviti stari grof d' Avernas. Nadalje je v Jarenini na višjem podstavku iz l. 1876 kip Marije kraljice z napisom: »Pod Tvojo pomoč pribežimo o sveta božja porodnica! Ne zavrzi naših prošenj v naših potrebah. Pustila postaviti Jožef in Elizabeta Lorber, 1876.« V Šoštanju pa je ok. l. 1890 dala rodbina Woschnagg postaviti na trgu čeden Marijin spomenik.

¹ Prepis iz kronike nam je poslal mil. g. opat Frančišek Ogradi; bodi mu ponižna zahvala!

Poleg petnajst imenovanih Marijinih stebrov jih je v naši škofiji bilo gotovo nekdanj več¹. Posebno v večjih krajih, kakor so Brežice in Slovenji Gradec, bi sodili, da so imeli vsaj nekateri svoje dni tudi Marijine spomenike, a so jih odpravili. Morda se še najdejo kje v bližini v kaki kapelici starejši kameniti Marijini kipi.

H.

Iz duhovnega pastirstva.

Zbirke podob za katehitični pouk.

(Dalje.)

II. Philipp Schumacher. Religiöse Wandbilder. Mosella, Trier.

Tirolski slikar Schumacher je naslikal za »Malo kat. šolsko biblijo« Ekerjevo in deloma za Lindenov »Mali katehizem« lepo število bibličnih in katehizemskih podob, katere izdaja sedaj založništvo Mosella v Trieru kot veroučne stenske slike. Celotna zbirka obsega dva dela.

Prvi del je že dogotovljen v celoti in združuje 30 bibličnih podob v petih serijah; drugi del obsega zdaj še le 10 podob in se nadaljuje. Podobe so velike 80 × 55 cm, zadostujejo toraj tudi za največje šolske sobe. Cena je za posamezne podobe 1.80 K, na lepenki z ušesima 2.40 K, na platnu s palčicama 3 K. Prvi del skupaj velja primerno različni opremi 36 K, 60 K in 72 K.

Oglejmo si slike na kratko.

Stari zakon.

1. Adam in Eva izgnana iz raja.

Na levi dva angela z ognjenim mečem in zapovedovalno stegnjeno roko, na desni Adam in Eva oblečena za silo s kožami; korak je namer-

¹ Manjših spomenikov izven Spodnjega Štajerskega nam ni bilo mogoče kolicor toliko vseh sestaviti, zato smo jih sploh opustili. Tako ima n. pr. Škofja Loka iz l. 1751 lep Marijin steber (Dom in Svet, 1894, str. 145 in 342), med štajerskimi Nemci pa Gnas (1678), Pöllau (1681), Knittelfeld (1713), Vorau (1713), Admont (1716), Frohnleiten (1732), in Leibnitz (1739) (Slika v Mitt. d. Zentr. Komm. f. Kunst- u. histor. Denkm. 1911, 259). Solnograd je dobil svinčen Marijin kip l. 1751, Rim pa šele l. 1857 krasni spomenik na Španskem trgu.

jen od raja proč v pusti svet, ki se razprostira pred njima. Velika bridkost se kaže na obrazu Adamovem, Eva si zakriva z desnico obraz, levica je oprta na moževno ramo. Trnje in osat raste bohotno. V višini v medaljonu sije človekoma žarek upanja: Žena in njen zarod, Marija z božjim detetom. Slika je mnogobarvna, barve prav žive posebno na levi strani pri rajju, konture močne in jako razločne. Lepo nazorilo za Panh. Vel. zg. št. 4. Vel. kat. vpr. 99, 4¹.

2. Kajn in Abel.

Na levi priprosto iz kamenja zložen oltar, na njem drva in jagnje, visok plamen šviga proti nebu. Zraven kleči Abel, roke povzdignjene proti nebu, dlani odprte navzgor, kakor so imeli včasih navado moliti tudi kristjani v orientu. V licu izraz velike pobožnosti. Oblečen je v kože.

Za njim si je postavil Kajn pod velikim drevesom oltar, naložil nanj žita, le malo plamena je videti, tem več pa dima, ki se plazi po tleh. Kajn sključen ob oltarju, desno pest žugajoče povzdignjeno, srd mu šviga iz oči, lice je v strasti spačeno in upalo. Krasno nazorilo za Panh. št. 5 in V. K. vpr. 123; 780; 791, 1; 789, 4; 590; 591.

3. Noe gre v ladjo.

V sredini je 40 cm dolga ladja naslikana prav po poročilu biblije. Pred njo Noe s svojo družino; ravnokar se je začela ladja polniti z raznimi živalmi, ki prihajajo od vseh strani v velikanski množini, neznansko pestrobojna družba; jata ptic sedi že na ladji, druge še hitijo v brzem poletu k ladji.

Slika bo v veliko veselje pa tudi v veselost n. pr. zavoljo opic. Nazorilo za Panh. št. 7, 3. odstavek.

4. Vesoljni potop.

Studenci pridero iz globin, z neba lije dež. Na skalnatem vrhu je mala gruča ljudi v smrtnem strahu, zdajci jo bodejo zalili valovi; v bližini se oklepa drevesa utopljenec, na oddaljenem skalovju zazremo še dva nesrečneža. Daleč na vodovju pa plava ladja mirno in varno. Krasna ilustracija za Panh. št. 7, 4. in 5. odstavek. Žive barve oblek in temno valovje bo vplivalo s kontrastom mogočno na otroško fantazijo.

5. Noe daruje.

V sredini je postavljen velik oltar, skalni sklad; na njem drva; mogočno šviga plamen proti veliki mavrici, ki preprega nebo. Pred oltarjem kleči Noe z razprostrtimi rokami. Na desni je zaklal sin kostruna za daritev; darivna kri teče v pripravljeno posodo. Na levi vidimo del ladje in Noetove svojce. Prav lepo nazorilo za Panh. št. 8, 2. odstavek. Te tri slike bodo prav olajšale, poživile in priljubile velevažno resnico o potopu. Služijo pa tudi V. K. vpr. 54—57; 590.

¹ Med nemško Panh. in slovensko biblijo (Kociper) je mala razlika, nemška ima pri angelih in mečih množino, zato je naslikal Schumacher dva angela; slovenska izdaja ima ednino.

6. Melkizedekova daritev.

V sredini Melkizedek, častitljiva postava, oblečena po orientalski šegi, s krono na glavi. V dvignjeni desnici drži kruh, levica je iztegnjena blagoslavlja proti Abrahamu; proti nebu je obrnjen pogled. Pri nogah košara s kruhi in dva velika vrča z vinom, tretjega pa drži zadnji izmed treh za Melkizedekom stoječih strežnikov. Abraham z bojno kapo in poveljniškim plaščem kleči, da sprejme tako blagoslov Melkizedekov; pri njem je četa vojakov. Na levi in desni strani podobe je za okrasek grozdje in klasje s ciborijem in hostijo, s kelihom in pateno, ki naznanja predpodobni pomen Melkizedekove daritve. Slika je ena izmed najlepših in najizrazitejših cele zbirke in služi za nazorilo pri Panh. št. 12. V. K. 123, tudi 336, 338.

7. Abraham z Izakom na potu na Morijo.

Na levi je Abraham v bogati orientalski opravi, v desnici drži gorčo bakljo v levici klavni nož, obraz trpkoresen in častitljiv. Pred njim stopa krepak, lep mladenič z veliko butaro drv na rami. V rasti dosega Izak svojega očeta. V daljavi vidimo strežnika z oslom. Grmičevje in malo drevje oživlja kamenito pokrajino. Od daleč se blesti nekaj hiš, najbrž Salem. Lepa podoba, ki napravi z svojo resnobo globok vtis. Panh. št. 15. V. K. 123; 329; 293, 2.

8. Jožef obišče brate pri čredi.

Prostrana pisana planjava, na kateri se pase velika čreda ovac. Na levi prihaja Jožef, oblečen v rudeče pisano suknjo, prepasan z modrim pasom, na kodrasti glavi čepico, ki se prikupljivemu obrazu kaj lepo podaja; roke so iztegnjene v prijazen pozdrav. Na desni gruča bratov, ki ga neprijazno in mrko gledajo. Eden kaže s prstom na Jožefa menda hoče reči: Glejte, sanjavec pride! Zgoraj nad planjavo so vpodobljene sanje o snopih. Ednajst snopov se klanja v polokrogu dvanajstemu. Nazorila za Panh. št. 20, I. del. V. K. vpr. 780.

9. Jožefa izvlečejo iz cisterne.

Na robu cisterne sedi nesrečnež, z roko si zakriva v globoki žalosti obraz. Eden izmed bratov ga zasmehuje s porogljivim izrazom v licu in z rokami. Za njima našteva trgovec iz velike mošnje bratom denar, ki zrejo z velikim pohlepom nanj. V ozadju množica trgovcev deloma na velblodih. Izvrstna ilustracija za Panh. št. 20, 3. odstavek.

10. Jožef povišan.

V ozadju egiptovske palače s hieroglifi, pred vsem kraljeva palača, iz katere zre kralj s krono na glavi na veličasten sprevod. V ospredju državni voz s iskrimi vranici; na vozu stoji Jožef oblečen v tančico, okoli vratu zlata verižica, na roki prstan, v roki palico, znamenje vrhovne oblasti. Velika množica ga navdušeno pozdravlja in se mu klanja. Nazorilo za Panh. št. 23, 4. odstavek.

11. Mojzesa potegnejo iz vode.

Pokrajina ob Nilu, visoke palme in drugo drevje, ob reki gosto ločje, od daleč se vidijo piramide. V ospredju dekla z jerbaščkom iz katerega stega ročice ljubeznivo dete proti kraljični, zadaj kraljično spremstvo; od daleč gleda skrita za grmovjem in ločjem Mojzeseva sestra prizor. Prav lepo nazorilo za Panh. št. 31. V. K. 51, 74.

12. Goreči grm.

Puščavska scenerija. Na levi gledamo goreč grm, mogočno šviga plamen kot najprimernejši okvir za častljivo prikazen božjo sredi grma. Sklonjen k tlom v velikem spoštovanju si ne upa Mojzes povzdigniti pogleda h gorečemu grmu. Zakrivala nima čez obraz. Ob njem odloženo obuvalo in palica. Za njim velika čreda ovac. Nazorila za Panh. št. 33. V. K. 42—45.

13. David se bojuje z Goljatom.

Zelo skalovit svet, pusto judejsko gričevje. Daleč v ozadju nekaj šotorov in velika množica Filistejcev, ki gledajo z zanimanjem na izvanredni prizor. Orjaška postava z bronasto čelado, z luskinastim oklepom, z bronastimi škornji; velikanski ščit, sulica in meč ga delata strašnega očem. Na obrazu izraz zaničevanja in zasmehovanja. Proti njemu stopa deček; že suče pračo, da vrže gladki kamen v Goljata. Zdi se mi, da se je podoba Davidova malo ponesrečila; nič ni plemenitega in viteškega na njem, kakor kak nadebudni čevljarski vajenec koraka proti nasprotniku. Slika bo vzbudila veselost pri fantih. Nazorilo za Panh. 55. V. K. 774; 775.

Novi zakon.

Pri mnogih podobah bo zadostovala kratka označba.

1. Oznanjenje Jezusovega rojstva.

Marija na verandi moli in dela. Knjižni svalček in vreteno sta ob njej. Angel kleči pred kraljico angelov. Lilije in drugo rastlinstvo kinča prizor. Panh. št. 2. V. K. 126—129.

2. Pastirci pri jaslicah Jezusovih.

Zelo ljubka podoba; pri velikih pastirjih so tudi štirje otroci, kar se bo mladini zelo dopadlo. Panh. št. 5. V. K. 130—132, 1.

3. Darovanje Jezusa v templju.

Scenerija bogato okrašeno tempeljsko preddvorje. Prav lepo je izraženo ginjenje in neizrekljivo veselje na obrazu Simeonovem. Druge osebe kakor običajno pri tem prizoru. Panh. 6. V. K. 132, 4; 133, 2.

4. Modri molijo Jezusa in darujejo.

Prav slikovit prizor. Malo motijo v ozadju jasli. Obisk se je vršil v »hiši, kjer je bilo božje Dete Jezus«. Panh. 7. V. K. 133, 3.

5. Beg v Egipt.

Puščavska scenerija z velikim skalovjem. Nekaj grmičevja oživlja krajino. Nad sveto družino plava angel varuh. Panh. 8. V. K. 133, 4; 85.

6. Dvanajstletni Jezus v templju.

Krasna scenerija v tempeljskem preddvorju. Na obrazih pismarjev je prav dobro izraženo veliko strmenje in čudenje. Panh. 9. V. K. 134, 1.

7. Sv. družina v Nazaretu pri delu.

Ob malo razdrapanem zidovju velik trs. Sv. Jožef tesari, Jezus mu pomaga pri delu, Marija gre po vodo. Prav lepa podoba za Panh. 9 zadnji odst. V. K. 134, 2.

8. Izraža isto misel kakor 7. samo veliko slabše, preveč po domače. Jožef tesari, Jezus pa nese v predpasniku drva v kuhinjo, kjer stoji Marija pri ognjišču in meša v tronožni posodi jed. O tej podobi bi najrajše rekel: »Kaj pa je tebe treba bilo« v tej zbirki.

9. Mladenič v Najmu.

Naslikano je poročilo: Jezus da mladenča njegovi materi, ki kleči ob nosilih in stega roke proti sinu. Sveti strah in začudenje je izvrstno izraženo na mnogobrojnih gledalcih. Scenerija, vhod v mesto dobro podpira celoten vtis. Prav dobra nazorila za Panh. 25. V. K. 140.

10. Vihar na morju.

Naslikan je trenotek, ko zapove Jezus vetru in morju, da mirujeta. Prav lepo je izraženo veliko začudenje na obrazih prič. Lepo nazorilo za Panh. 31. V. K. 140.

11. Jezus, prijatelj otrok.

Izven mestnega obzidja, stoječ pod velikim drevesom poklada Jezus poln ljubezni roke na otroke in jih blagoslavlja. Apostolom ob strani in to po godu; vidi se jim to na obrazih. Jako ljubka slika, bo v veliko veselje. Panh. 44.

12. Jezus uči svoje učence moliti.

Stoječ sredi apostolov povzdiguje Jezus roke k nebeškemu očetu, ki je naslikan v višini. Z največjo pozornostjo ga gledajo apostoli, nekateri imajo roke sklenjene, nekateri prekrižane na prsih, nekateri razprostrte. Podoba bo napravila velik vtis in bo zelo podpirala nauk o dobri molitvi. Panh. 48. V. K. 261, 1; 266; 274.

13. Jezus postavi zakrament sv. R. Telesa.

Predstavlja nam presveti trenotek, ko izpremeni Jezus kruh in vino v svojo telo in svoje kri. Veličastno-slovesen je izraz Kristusov; apostoli

prešinjeni svetega spoštovanja sledijo z največjo pozornostjo Jezusovemu djanju. Le Judež z mošnjo v roki kaže zaničljivo hrbet in se ozira le postrani v Jezusa z jezno-drznim pogledom. Tako sliko smo zelo pogrešali pri bibličnih zbirkah, ker Leonardova zadnja večerja ne kaže najimenitnejšega trenutka, ampak vpodoblja le besede: Izmed vas me bode eden zatajil. S Schumacherjevo sliko smo dobili jako lepo in zelo potrebno nazorilo za Panh. št. 76. V. K. 577–580; 589; 628.

14. Jezus na Oljiski gori.

Izvrstno se je posrečila plastična scenerija vrta z orjaškimi oljkami. Kristus kleči pred skalno duplino, katero zaznamuje tradicija še dandanes kot kraj krvavih potnih kapelj. Izborno nazorilo za Panh. 80. V. K. 147 in dodatek št. 17, II, 1.

15. Judež izda s poljubom Jezusa.

Judež drzno polaga roke na Kristusove rame, ki stoji majestetično pred sovražniki. Svetilnice in plamenice obsevajo s krvavo-rudečo lučjo razburjene obraze sovražnikov, ki so se dobro oskrbeli z orožjem in vrvmi. V ozadju zrejo trije apostoli prestrašeni na Kristusa. Tudi tukaj se je poslužil slikar vrtno scenerije zelo spretno. Nazorilo za Panh. št. 81. V. K. 147; 148.

16. Jezusa bičajo.

Nenavadno je, da ni Jezus obrnjen z obrazom k stebru. Nazorilo za Panh. 86. V. K. 148. Dodatek št. 17, II, 2.

17. Jezusa s trnjem kronajo.

Zelo izrazita slika, ki bo vplivala pretresljivo na otroško dušo. Panh. 86. V. K. 148. Dodatek št. 17, II, 3.

18. Jezus nese težak križ.

Naslikan je trenotek, ko pride spreved skozi »sodnijska« vrata iz mesta ven. V sprevedu so tudi otroci. Nazorilo za Panh. št. 88. V. K. Dodatek št. 17, II, 4.

19. Jezus na križu.

Na tej sliki ne pogrešamo ničesar, kar omenja biblija pri križanju. V ne veliki daljavi je mestno ozidje, tema začinja zagrinjati Kalvarijo v tajnosten plašč, Kristus v nepopisnih mukah, ki se mu berejo na obrazu, razbojnik na desni, vdano in zaupno zroč na Kristusa, levi je obrnjen od gledalca proč, mati božja v trpki muki in družba Jezusovih prijateljev, veliki duhovni, vadjajoči vojaki in rimski stražniki, vse je združeno po skupinah v lepo celoto. S pomočjo te slike si bodo otroci namah vtisnili v spomin vse dogodke na gori Kalvariji. Nazorilo za Panh. 88 drugi del in 89. V. K. 151. Dodatek št. 17, II, 5.

20. Jezus vstane od mrtvih.

Izborna scenerija. V razpokano skalovje vsekan grob, nekaj rastlinstva v okrožju. Kristus in angel sta naslikana prav nežno in dostojno. Od daleč prihajajo pobožne žene. Lepo nazorilo za Panh. št. 91. V. K. 162. Dodatek št. 17, III, 1.

21. Jezus izroči Petru najvišjo pastirsko oblast.

Lepa scenerija. Genezareško jezero, v daljini hribovje ob jezeru. V ospredju proslavljen Zveličar, pred njim kleči Peter; Kristus mu podaja s pastirsko palico oblast nad čredo, katero predstavlja ob strani podobe sedem ovčic. Na levi in desni so po trije apostoli kot priče Petrovega dostojanstva. Izborna nazorilo za to velevažno resnico, ki se mora posebno v zdajšnjih časih vtisniti otrokom globoko v srce in spomin. Panh. 95. V. K. 197.

22. Jezus gre v nebesa.

Vrh Oljske gore, ob vznožju se blesti jeruzalemsko zidovje. Kristus med dvema angeloma je veličastno lep, skupina vernikov v raznobojnih oblekah po svojem pobožnem začudenju izborna. Nazorilo za Panh. 96. V. K. 167. Dodatek št. 17, III, 2.

23. Prihod sv. Duha.

V sredini Marija, ob desni sv. Peter, ob levi sv. Janez, nje obkrožuje deset apostolov in šest drugih vernikov, ki sprejemajo s pobožnim srcem in obrazom sv. Duha. Izrazito nazorilo za Panh. 98. V. K. 180. Dodatek št. 17, III, 3.

24. Marija se uvrsti med tempeljske device.

Tempeljske lope z mogočnim slopovjem tvorijo scenerijo. Na levi so stariši Marijini, v sredini je Marija kot mala deklca z gorečo svečo v roki, na levi judovski duhovnik; za njim sedem devic, med katere bo sprejeta Marija. Duhovnik stega obe roki Mariji v pozdrav in dobrodošlico. Marija koraka prav pogumno proti njemu. Prav ljubka slika, ki je še dosedaj nisem našel med šolskimi nazorili. Rabi se lahko Panh. št. 2, kjer se lahko omenijo mladostna leta Marijina in njeni stariši in V. K. 127.

25. Krščevanje otročiča.

Naslikan je trenotek, ko obliva duhovnik glavo krščenca. Boter in še trije drugi verniki sledijo s pobožnim zanimanjem krščevanju, strežnika z gorečo svečo in oljem sta za duhovnikom. V višini je nebeški oče z angeli, da se izrazi tako dopadenje božje nad očiščeno dušo. Nazorila za V. K. 548 in Liturgika, krstni obred.

26. Povzdigovanje.

Velika, pobožnost dihajoča in budeča ilustracija iz sv. maše, prav primerna tudi pri pouku o obnašanju pri sv. maši. Služila bo dobro pri V. K. 610; 613; 488 in Liturg. o sv. maši.

27. Maziljenje pri sv. poslednjem olju.

Mati priproste obitelji prejema sv. zakrament, pri glavi stoji žalostna hčerka, pri nogah mož v britki tugi in fantek z pobožno sklenjenimi rokami. Podoba bo prav dobro podpirala in poživila nauk o tem prevažnem zakramentu. V. K. 719, Liturgika: o deljenju sv. posl. olja¹.

O nobeni zbirki šolskih podob se kritika in sicer vsaka, ki mi je prišla do sedaj pred oči, ne izraža tako povoljno in laskavo kakor o Schumacherjevi. V »Kath. Kirchenzeitung« 51. letnik št. 4 pravi E. Wiener: Nečem vsega, kar se je dobrega in lepega povedalo o Schumacherjevih slikah, in se o njih tudi mora povedati, ponavljati na dolgo in široko; zdi se mi, da je mnenje brezdvomno neomajno, ki trdi, da so te podobe najboljše in najlepše, ki jih imamo dosedaj na tem polju. Prav katoliške so in obenem tako lepe, tako jasne in razločne in pri razločnosti v kompoziciji tako bogate po vsebini, da se jih mora vsakdo razveseliti; tudi otroci so v teh podobah hitro domači. Konture so povsod ostro začrtane, barve bi bile lahko tu ali tam bolj svetle, pa splošno so se povsod posrečile; velika oblika jih vsposoblja za stenske slike prav posebno. Tudi predsednik društva katehetov Müller na Dunaju jih hvali brezpogojno: kot brezdvomno najboljše biblične slike sedanjega časa, ki ustrezajo vsem zahtevam v risbi in vsebini, v lepoti oblike in globokosti predstave, v ceni in velikosti. Podobe so tako čudoljubke, tako plemenite in prisrčne, da se ponuja šolam vsake vrste, tudi srednje šole niso izvzete, tako nazorilo, kakršnega še ni bilo do sedaj (Christl. pädag. Blätter 1910, str. 340).

Rabil sem že nekaj teh podob pri pouku in moram pritrditi, da niso kritiki mnogo pretiravali v njih splošni pohvali. Ne sme se pa soditi teh podob po pogledu iz neposredne bližine, temveč slikane so tako, da vplivajo bolj od daleč najugodneje, kar je celo umestno; saj so »stenske podobe«, ki naj razveseljujejo celi razred in ne samo paglavcev prve klopi. To zbirko, vsaj slike, ki so izšle dosedaj, izvzemši št. 8 »Novega zakona« lahko priporočam; kupec se v njeni porabljenosti ne bo varal.

III. Zbirka, prosto sestavljena iz barvotiskov in oljnatih slik založnikov Schilling in Schien poprej M. Knífek.

To založništvo se nahaja na Dunaju I, Wollzeile 16; ima v zalogi veliko množino najrazličnejših slik, prirejenih po vseh modernih načinih. Posebno krasni so oljnato- in akvarelnotiskni posnetki, ki pred-

¹ O drugih Schumacherjevih podobah pride poročilo koj, ko bodo izšle.

čujejo predmete, svete in posvetne podobe, pokrajine, rastlinstvo in dr. Za kinč v stanovanju pa tudi kot nazorilo za šolo je mnogo izmed religioznih podob prav primernih in dobro porabnih. Zaraditega se mi zdi umestno opozoriti g. katehete tudi na to panogo nazoril. Dobivajo se v različni velikosti; prav prikladna je oblika 54 × 73, porabna za šolo je tudi še velikost 39 × 51. Cena za večjo obliko je po 72 vinarjev, za manjšo obliko po 36 vinarjev. Pa te cene v ceniku veljajo samo za trgovce s podobami, privatne osebe morajo plačati precej več, tako da veljajo podobe skoraj dvakrat toliko. Naročajo se lahko v tiskarni sv. Cirila v Mariboru. Povprečno velja ena podoba nalepljena na lepenko 2 K do 2-50 K.

Razdelil sem zdajšno zbirko v pet skupin: *a)* o Kristusu, *b)* o Mariji (dodatek sv. družina), *c)* o angelih, *č)* o svetnikih, *d)* o raznih verskih resnicah. Vsaka skupina se da pri primernih denarnih sredstvih prav obilo pomnožiti, dosedaj je storjen pri tej zbirki še le začetek.

Skupina *a)* o Kristusu.

1. Sv. Janez Krstnik krsti Jezusa v Jordanu.

Nad njim plava sv. Duh in ob strani angeli moleč svojega Gospoda. Nazorilo za Panh. št. 11. V. K. 136, 2.

2. Jezus dobri pastir.

Prilika o izgubljeni ovci. Jako ljubka slika, z lepo pokrajinsko scenerijo. Panh. 50 in 51. V. K. 56.

3. Jezus hodi po morju.

Naslikan je trenotek, ko poda Jezus potapljučemu sv. Petru roko. Izborna morska scenerija; za otroke, ki še niso videli morskih valov, izvrstno nazorilo. Panh. 36. V. K. 140.

4. Čudež v Kani.

Jezus sedi po storjenem čudežu pri mizi med gosti; strežnik toči vino, gostje se čudijo. Scenerija ni prikladna; krasna palača, v kateri se svadba vrši se ne vjema s svetopisemskim poročilom o uboštvu ženina in neveste. Tudi hišna oprava, večinoma tudi obleka ni primerna orientalskemu značaju. Malovredno nazorilo za Panh. 13. V. K. 140.

5. Zadnja večerja (54 × 73).

Leonardova slika o »Eden izmed vas me bo izdal.« Na miznem prtu so natisnjena imena apostolov.

6. Isti predmet (59 × 104). Mnogo lepša in izrazitejša podoba brez imen apostolov. Nazorila za Panh. 77. V. K. 577.

7. Jezus — v molitvi na Oljiski gori — celo sam.

S sklenjenimi rokami zre Kristus proti nebu, hrepeneč po tolažbi. Lepo nazorilo za Panh. 80 in V. K. Dodatek št. 17, II, 1.

8. Jezus na Oljiski gori.

Naslíkan je trenotek, ko mu poda angelj z desnico kelih z levico pa kaže proti nebu. Izborna scenerija. Ginljivo nazorilo kakor pri št. 6; napravi velik vtis.

9. Ecce homo.

S trnjem kronana glava in doprsna slika. Panh. 87. V. K. 148. Dodatek št. 17, II, 3.

10. Kristus na križu.

Pod križem Marija, sv. Janez, Magdalena drži pod Jezusove noge prt, da kaplja nanj sv. Rešnja kri. Panh. 89. V. K. 148. Dodatek št. 17, II, 5.

11. Kristus umrje na križu.

Nobenega človeškega bitja ni videti pri križu; ob vznožju križa mrtvaška glava. Pretresljiva slika. Izvrstno nazorilo, posebno v razredih, kjer ni več križa na steni, ampak samo podoba Zveličarja sveta z zemeljsko oblo v roki, kakor n. pr. v večini razredov mariborskih mestnih ljudskih in meščanskih šol. Panh. 89. V. K. 151.

12. Božji grob.

Oltar; nad njim monštranca, obdana od sveč in cvetlic, pod oltarjem podoba v grob položenega Zveličarja obdana od štirih angelov. Prvi ima kadilo, simbol molitve, drugi zastavo, znamenje zmage, tretji roke na prsih prekrižane, četrti sklenjene v goreči molitvi. Na tleh je krona, goba, sulica, kladivo, kleščče, žebliji, spomini na prebridke muke. Izborno izrazita in slikovita podoba, ki napravi vsako leto pri pripravi na Veliki teden najugodnejši vtis. Panh. 90. V. K. 154. Liturgika: Božji grob.

13. Jezus vstane od mrtvih.

Lepo nazorilo za Panh. 91. V. K. 162. Dodatek, št. 17, III, 1.

14. Jezus se prikaže Mariji Magdaleni.

Zelo krasna vrtna scenerija z bujnim rastlinstvom. Pred Zveličarjem kleči Magdalena brez običajnega zagrinjala čez glavo; dolgi lasje ji padajo razprostrti po hrbtu. Posebno šolarke zrejo to podobo z velikim zanimanjem. Panh. 92. Tudi V. K. 163.

15. Jezus gre v nebesa.

Skupina vernikov je prav slikovita; Zveličarjeva podoba pa se mi zdi preveč, skoraj bi rekel nedecentno gola. Ne priporočam slike. Panh. 96. V. K. 167. Dodatek 17, III, 2.

16. Srce Jezusovo.

Običajna slika, prav lepo narejena. Panh. 90. V. K. 589 opomba. Praznik srca Jezusovega.

17. Jezus sedi na desnici Očetovi (Sv. Trojica).

Oče nebeški na levi s zemeljsko oblo in žezlom, Sin božji na desni s križem in krono, nad obema sv. Duh v podobi goloba; Oče in Sin opirata nogo na vesoljni svet, pri katerem so vpodobljeni trije angeli. Nazorilo za Panh. 96, 11. V. K. 169, 60—66.

b) Marijine podobe.

Otrok mora Marijo, svojo nebeško mater, vzljubiti; da se bo to doseglo, mora katehet ob vsaki priložnosti opozarjati na Marijo, na njeno življenje, njene čednosti, njeno moč in ljubezen do nas. Da bo pa ta nauk otrokom vedno ljub in razveseljiv, poslužimo se prelepih nazoril, ki nam jih ponuja slikarska umetnost posebno o Mariji v tako obilni meri. Pokažimo otrokom zdaj to zdaj ono podobo o Mariji, vspreh ne bo izostal. Evo jih!

1. Sv. Ana poučuje malo Marijo v umevanju sv. pisma, ki ga drži hčerkica v rokah. Zelo ljubka slika. V. K. 404, 417, 1. Porabno tudi Panh. N. Z. št. 2.

2. Madona rožnivenška (Pompei).

Običajna slika s sv. Dominikom in sv. Katarino. Nazorilo za V. K. 322. Rabna tudi v cerkveni zgodovini in liturgiki.

3. Brezmadežno srce Marijino.

Zelo nežna slika s krasno lilijo. Nazorila za V. K. 102; 310. Liturgika za praznik »Srce Marijino«.

4. Žalostna mati božja (pietà) z mrtvim sinom na krilu.

Običajna slika s sedmerimi meči v Marijinem srcu. Panh. 90. V. K. 323. Liturgika: praznik žal. M. B.

5. Madonna della Sedia.

Nazorila za Panh. 4. tudi 6. V. K. 133; 313.

6. Mater dolorosa.

Običajna slika. Rabi se lahko kakor št. 4.

7. Karmelska Mati božja.

Marija z Jezusom, ki drži škapulirja; v podnožju duše v vicalih in angelji poslani v njih rešitev.

Nazorilo za Panh. stari zak. št. 94, 5. odst. V. K. 861—866; 843; 236. Cerkv. zgodovina: Karmeličani in škapulir.

8. Marijino oznanjenje.

Marija pri klečalniku z odprto knjigo, pred njo Gabriel klečoč z lilijo v roki. Nazorilo za Panh. 2. V. K. 126—129.

9. Brezmadežno spočetje.

Veličastno-krasna Devica, okoli glave obdana od dvanajsterih zvezd, roke sklenjene na prsih, stoji na polmescu. Pod njo in okoli nje plava velika množica zelo ljubkih angelov. Ena izmed najlepših podob v tej zbirki. Otroci se je zelo razveselijo. Panh. St. z. 4, 4. odstavek. V. K. 102; 310. Liturgika: praznik Brezmadežnega spočetja.

10. Brezmadežno spočetje v sredini tako imenovanega evangelistovskega križa.

Kronana Marija z detetom v naročju stoji na polmescu in zemlji, o kateri je ovita kača. Nad njo Oče in sv. Duh. Na štirih koncih križa so štirje evangelisti s svojimi znamenji. Prav lepo nazorilo kakor pri 9, razuntega še za V. K. 16 in Panh. 114. Liturg.: praznik Brezm. spočetja.

11. Brezmadežno spočetje.

Znana podoba Brezmadežne, kakor se je prikazala v Lurdu Bernardki. Lepa slika s prav dobro scenerijo. Nazorilo za V. K. 326; 139.

12. Vnebovzetje Marijino.

Marija plava v oblakih proti nebu, roke razprostrte proti zemlji, pogled uprt v nebo. Ob vzhodu podobe apostoli in nekaj drugih vernikov. Nekateri gledajo v Marijin grob, iz katerega rastejo lilije, drugi pa zrejo pobožno-ganjeni za Marijo. Dobro nazorilo za V. K. Dodatek št. 17, III, 4. Liturgika: praznik Marijinega vnebovzetja.

13. Kronanje Marijino v nebesih.

Na desni Oče s zemeljsko oblo; na levi Sin z žezlom v levici, z desnico polaga krono na glavo proslavljeni Devici, ki ima roke na prsih prekrizane. Nad njimi plava sv. Duh. Pod njimi svetovje in štirje angeli; prvi z lilijo, drugi s palmo, tretji in četrti pa držita dolgo kito raznobarnih rož. Lepo nazorilo za V. K. Dodatek št. 17, III, 5. Liturgika: praznik Marijinega vnebovzetja.

Dodatek k b) podobe sv. družine.

1. Sv. Jožef na desni od Jezusa, Marija na levi, na kolenih ji sedi božje Dete z lilijo v roki. Izredno ljubki in prikupljivi obrazi, da se podoba otrokom namah priljubi in jih napolni z veselim razpoloženjem, kakor sem se že večkrat prepričal. Prav hvaležno nazorilo za Panh. 6 tudi Panh. 2 zadnji odstavek. V. K. 126—130. Liturgika: praznik sv. družine.

2. Podoba bratovščine sv. družine.

Običajna podoba. Marija na desni od Jezusa, Jožef na levi z lilijo, v sredi stopa mali Jezus. Nad njim Oče in sv. Duh. Nazorilo za Panh. 9. V. K. 134.

3. Sv. družina v molitvi pred jedjo.

V vrtecu stoji miza; na njej jed, pijača, sadje. Jezus kot fantek drži v levici kruh, desnica je povzdignjena k blagoslovu. Na desnici Jezusovi Marija, na levici Jožef s sklenjenimi rokami, zatopljena v pobožno molitev. Lepa vrtna scenerija s trsjem, palmo in drugim rastlinstvom; ob Mariji goloba, ob Jožefu vrtno orodje. Izborno nazorilo za Panh. 9 zadnji odstavek. V. K. 134; 277, 2; 295.

4. Sv. družina pri delu.

Scenerija: dvorišče, obdano z lepim drevjem. Jožef preneha v žaganju, Jezus kot fantek s kladivom v roki, ga gleda pričakovaje, da Jožef spregovori. Za Jezusom Marija z vretenom. Prav lepo nazorilo za Panh. 9 zadnji odstavek. V. K. 134, 2.

5. Sv. družina na begu v Egipt.

Lepa puščavska scenerija. Nad sv. družino angel kažipot s palmo. Nazorilo za Panh. 8. V. K. 133, 4.

c) O angelih.

Angelske podobe se nahajajo večkrat na slikah, o katerih smo govorili do sedaj, n. pr. na sliki: Marijino oznanjenje, Brezmadežno spočetje, beg v Egipt, Jezus na Oljiski gori itd. Tem dodamo tukaj slike angela varuha otrok.

1. Angel varuh »alla croce« križni.

V višini stoji dete Jezus naslonjeno s hrbtom na križ, v levici zemeljska obla, kazalec desne kaže proti nebu. Pod njim sta fantek in deklica, ki obračata pogled na Jezusa in molita s pobožno sklenjenimi rokami. Pri njih je angel varuh kazoč na Zveličarja. Prav ljubka slika. Nazorilo za Panh. st. zak. št. 2 in V. K. vpr. 84—86. Dodatek k V. K. št. 21. Liturgika: praznik angelov varuhov.

2. Angel varuh zjutraj.

Scenerija: udobno opravljena soba. V zibelki spi detece; mati je za trenotek odšla, njen molitvenik leži na stolu pri kolovratu. Pri zibelki sta dva angela, prvi velik, drugi mali. Velik je odkril zagrinjalo od detetovega obraza, mali se pa spenja ob zibelki, da more pogledati deteta. Zelo ljubka slika, ki obudi splošno veselost. Nazorilo kakor pri c) 1.

3. Angel varuh spremlja deklico.

Krasna gozdna scenerija. Čez velik prepad vodi na dveh mestih poškodovana brv. Mala deklica s šopkom in košarico gre po brvici pod varstvom angela. Nazorilo kakor poprej.

4. Angel varuh varuje dečka.

Zelo lepa gozdna scenerija. Deček hiti za metuljem; zevajoč prepad pred njim in kača ob njem mu pretita s pogubo. Pa angel varuh stega roke čez njega, da se mu ne pripeti nič hudega. Nazorilo kakor poprej.

5. Angel varuje deklico.

Scenerija: park z močvirnatim ribnikom. Po mostiču se kota žoga, za njo priskaklja deklica. Oboje je že celo na robu. Pa angel varuje deklico nesreče. Nazorilo kakor poprej.

6. Angel varuje bratca in sestrico.

Gozdna scenerija, nad groznim prepadom je vse polno bujno rastočih cvetlic. Otročiča jih trgata v smrtni nevarnosti. Pa pod varstvom angela se jima ne zgodi nič hudega. Nazorilo kakor poprej.

č) O svetnikih.

1. Prvo obhajilo sv. Alojzija.

Sv. Karol Boromejski v krasnem cerkvenem ornatu, kakor se spodobi kardinalu, obhaja med sv. mašo malega Alojzija, oblečenega po šegi plemenitašev tedanjega časa. Na Alojzija zreta angela v veliki radosti, eden drži lilijo. Zelo prisrčno nazorilo za V. K. 626—631. Ker je velikost izjemoma le 40×27 se rabi lahko tudi za spomin na prvo sv. obhajilo. Malo draga je, pa otrokom v veliko veselje.

2. Sv. Alojzij kot klerik.

Običajna slika; Alojzij s križem v roki, na mizi goreča sveča, lilija, krona, mrtvaška glava, knjiga, rožnivenec in bič. Alojzijevo življenje bi morali otroci poznati, vsaj najvažnejše dogodiljaje, zato je treba mnogokrat nanj opozarjati. Izborna nazorilo za uvod k 6. zapovedi, nadalje za V. K. 619; 845; 820; 826; 1, 6; 439; 837; 838.

3. Sv. Benedikt.

Običajno slika: Benedikt z opatsko palico, s knjigo in kelihom, iz katerega sika kača. Nazorilo za V. K. 847—850 in Cerkveno zgodovino.

4. Sv. Frančišek Asiški.

Sv. Frančišek zamaknjen na Alvernskem hribu dobi petero ran. Nazorilo za V. K. 826, 1; 845; 328; 272 in Cerkv. zgodovino.

5. Sv. Anton Padovanski.

Običajna slika; sv. Anton z Jezusom v naročju in z lilijo. Nazorilo za V. K. 328; 55; 820. Cerkv. zgodovina o redovniškem življenju.

6. Sv. Vincencij Pavlanski.

V ozadju palača. Sv. Vincencij drži na levi roki otročiča in nadaja z desnico dečku kruha. Ob Vincenciju je deklica s košarico sadja in kruha. V daljavi gledamo usmiljenko pri postelji malega otroka. Nazorilo za V. K. 335—338; 840, 1. Cerkv. zgodovina o novejših redovih.

7. Sv. Janez Krstnik.

Mal in zal fantek; z levico oklepa ovčico, z desnico palico, na kateri je trak z napisom: Ecce agnus Dei. Pristrčno nazorilo za Panh. 4, s primerno razlago tudi Panh. 12.

8. Sv. Magdalena ob vznožju križa.

Izborna je izražena na licu srčna žalost in sočutje s trpečim Zveličarjem. Nazorilo za Panh. 89, 3. odstavek.

d) O raznih verskih resnicah.

1. Češčenje sv. Rešnjega Telesa.

V višini Kristus kot kralj in duhovnik, obdan in proslavljen od angelskih korov, adoracija v nebesih; spodaj pa oltar z izpostavljeno monštranco, na evangeljski strani kleči sv. Tomaž Akvinski, na epistelski sv. Julijana kot zastopnika molivcev sv. Rešnjega Telesa na zemlji. Oltar je lepo ozaljšan. Nazorilo za V. K. 589. Pripravno tudi za spomin na prvo sv. obhajilo, ker je pri tej sliki oblika le 37 × 25.

2. Upanje.

Simbolična slika. Iz divje razburkanega morskega valovja vzdiguje se skalovje v podobi križa; na njega se opira dekle, oči obrnjene zaupno k nebu. Oprta na križ se bo gotovo rešila iz groznega viharja, medtem, ko se daleč na morju ladja potaplja. Nazorilo za V. K. 254—257.

3. Vera.

Simbolična slika. Na polju pred visokim kamenitim križem kleči dekle, s sklenjenimi rokami, zroč na križ. Grozna nevihta razsaja, strele švigajo, ena je že užgala hišo bližnje vasi, ki gori s silnim plamenom. Nazorilo za V. K. 6, 23—27.

4. Pij X naslednik sv. Petra.

Nazorilo za V. K. 200; 201. Cerkv. zgodovina: Pij X.

Slike te zbirke so po veliki večini dobro in resnici odgovarjajoče zamišljene, v barvah dobro odsenčene (nuancirane) in izborno reproducirane. Trije novi katalogi prinašajo mnogo novih in zanimivih slik in omogočujejo to lepo zbirko zdatno pomnožiti.

(Dalje prihodnjič.)

Kako je ravnati katehetu, ako starši ne puste otroka k verskim vajam? Od dne do dne se množe slučaji, da branijo starši otrokom, udeleževati se verskih vaj z raznimi izgovori. Posebno spovedi se nekateri bojijo in se izgovarjajo, češ, da je otrok še premlad za spoved, da še ničesar slabega ne ve, da zadostuje, ako se v šoli katehizma uči in ostaja v katehetovi uri, da drugega ne zahteva šolska postava itd. Največkrat iščejo odpadniki, katerih otroci so še katoliški, razlogov, da bi zabranili otrokom prejemanje sv. zakramentov in obiskovanje službe božje, ter se pri tem radi sklicujejo na postavne določbe, ki jih razlagajo po svoje. Katehet se naj vedno prepriča o pravem vzroku. Zato naj povabi starše k sebi, oziroma jih obišče, da se z njimi pogovori. Ako spozna, da ni ravno zlobnega namena, naj jih pouči, in če imajo res kak pameten razlog, naj potrpi za nekaj časa.

Če pa starši vkljub pouku in opominom še vedno ne pustijo otroka k sv. zakramentom in se morebiti sklicujejo na prvi del XIV. člena državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867, češ, da jih nihče ne more siliti, pošiljati otroka k verskim vajam, naj se obrne katehet na šolsko oblast. Zahteva naj od otrokovih staršev pismeno izjavo, da ne puste otroka k verskim vajam (n. pr. k spovedi), katero naj priloži svoji vlogi na okrajni (oz. mestni) šolski svet. Vloga naj se približno tako-le glasi:

I. I. ne pusti svojega otroka I. I., učenca ... razreda, k spovedi (šolarskim mašam). Sklicevanje na XIV. člen državnega osnovnega zakona je neumestno. Imenovani člen se v celoti glasi: »Polna svoboda vere in vesti je vsakomur zajamčena. Vživanje državljanskih in političnih pravic je neodvisno od izpovedbe vere, vendar pa izpovedba vere ne sme biti v kvar državljanskim dolžnostim. Nikogar se ne more siliti h kakemu cerkvenemu opraviču ali k udeležbi na kaki cerkveni svečanosti, ako ni podvržen po postavi za to upravičeni oblasti koga drugega.« — C. kr. ministerstvo za bogočastje in uk je odločilo dne 22. maja 1876 št. 31118 sledeče: »Religiöse Übungen bilden einen integrierenden Bestandteil des obligaten Religionsunterrichtes in der öffentlichen Volksschule, und kann sonach die Teilnahme an diesen Übungen ebensowenig als die Teilnahme an einem anderen obligaten Lehrgegenstande dem Belieben der schulpflichtigen Kinder

oder der Eltern derselben anheimgestellt werden. Hiegegen erscheint eine Berufung auf Art. 14 des Staatsgrundgesetzes v. 21. Dezember 1867 R. G. B. Nr. 142 umsoweniger grundhäftig, als das die öffentliche Volksschule besuchende Kind der durch die Schulgesetze berechtigten Gewalt der Schule untersteht und das den Eltern nach § 144 des a. b. G. B. zustehende Recht durch die in Bezug auf die Erfüllung der Schulpflicht bestehenden Gesetze überhaupt eingeschränkt ist.«¹ Drugi odlok istega ministerstva z dne 19. marca 1889 št. 24206 se glasi: »Was übrigens die Frage anbelangt, welche Kinder bzw. von welcher Altersstufe angefangen dieselben an den bezüglichlichen, von der staatlichen Schulaufsichtsbehörde dem Schulleiter verkündeten religiösen Übungen teilzunehmen haben, so ist das lediglich Sache des Ermessens desjenigen, welcher die bezüglichlichen Übungen zu leiten berufen ist.«¹

Podpisani veroučitelj prosi torej, da sl. okrajni (oz. mestni) šolski svet potrebno ukrene. — Na tako vlogo je poslal mestni šolski svet mariborski očetu, ki nikakor ni hotel pošiljati svoje hčere k verskim vajam, dne 21. julija 1911 št. 1181 sledeči odlok:

»Nach einer Beschwerde des Religionslehrers Ihrer schulpflichtigen Tochter N. N. verweigern Sie unter Hinweis auf Art. XIV des Staatsgrundgesetzes vom 21. Dezember 1867 über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger dieser Ihrer Tochter die Erlaubnis zur Teilnahme an den Schulmessen und der Schülerinnenbeichte.

Die Begründung Ihres Verhaltens ist eine rechtsirrtümliche. Zunächst werden Sie auf den Schlußsatz des von Ihnen angezogenen Gesetzesartikels aufmerksam gemacht, welcher lautet: »Niemand kann gezwungen werden, insoferne er nicht der nach dem Gesetze hiezu berechtigten Gewalt eines anderen untersteht.«

Nach dem Erlasse des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 22. Mai 1876 Z. 31118 untersteht das die öffentliche Volksschule besuchende Kind der durch die Schulgesetze berechtigten Gewalt der Schule und das den Eltern nach § 144 des allgm. bürgerl. G. B. zustehende Recht ist durch die in Bezug auf die Erfüllung der Schulpflicht bestehenden Gesetze eingeschränkt.

Nach dem zitierten Ministerialerlasse bilden die religiösen Übungen einen integrierenden Bestandteil des obligaten Religionsunterrichtes in der öffentlichen Volksschule und es kann sonach die Teilnahme

¹ Točka 12 šolskega reda, potrjenega dne 5. novembra 1898 za mestne šole mariborske, pravi: »Sämtliche Schüler sind verpflichtet, sich an den religiösen Übungen ihrer Konfession, welche an der Schule behördlich vorgeschrieben sind, ordnungsmäßig zu beteiligen. Etwaige Verhinderungen sind beim Religionslehrer rechtzeitig und in glaubwürdiger Weise zu entschuldigen.«

an diesen Übungen ebensowenig wie die Teilnahme an einem anderen obligaten Lehrgegenstande dem Belieben der schulpflichtigen Kinder oder der Eltern derselben anheim gestellt werden. Weiters bestimmt auch der § 63 der definitiven Schul- und Unterrichtsordnung vom 29. September 1905 Z. 13200, daß die in die Volksschule aufgenommenen Kinder sich an den kundgemachten religiösen Übungen ihres Religionsbekenntnisses zu beteiligen haben.

Sie werden daher aufgefordert, sich in Zukunft die mitgeteilten Verfügungen genau vor Augen zu halten, widrigenfalls der Stadtschulrat genötigt wäre gegen Sie einzuschreiten.«

Ta odlok se je poslal vsem vodstvom mariborskih ljudskih šol.

M. Petelinšek.

Pogoji večkratnega sv. obhajila. Dasi so določbe papeževega odloka (S. C. C. 20. dec. 1905) jasne, se še vendar z ozirom na pogosto prejemanje sv. obhajila niso odstranila vsa napačna mnenja. Zato je dobro, ako opozarjamo na pogoje pogostega sv. obhajila.

1. Obhajilo se ne sme nikomur odreči ali odsvetovati, kdor je v stanu milosti božje in hoče s pobožnim namenom pristopiti k mizi Gospodovi. S tem se torej slabo strinja nasvet: Vsak teden se vzdrži enkrat sv. obhajila, da ga druge dni tembolj pobožno prejmeš. Papežev odlok takega ravnanja ne pozna.

2. Ne bilo bi torej prav, pristopati k obhajilu iz nečimurnosti, ali iz človeških ozirov, temveč treba je imeti namen, Zveličarjeve besede izpolniti, se z njim v ljubezni tesneje zvezati in s tem božjim zdravilom zdraviti svoje slabosti in napake. Dobra navada je vedno hvale vredna, a če kdo pristopa k sv. obhajilu iz same navade brezmiselno, brezsrčno, ne dela prav. Nikdar ne sme nagibati obhajanca nečimurnost, hrepenenje po hvali, priznanju, zaupanju, ampak želja, da napreduje v čednosti, ozdravlja dušne rane, se varuje greha, razveseli presv. Srce Jezusovo ter ugodi dobrotljivosti božji.

3. Milostljivi Zveličar ne zahteva velike popolnosti za pogosto sv. obhajilo, ampak samo čisto vest in trden sklep, varovati se smrtnega greha. Kdor se je torej po spovedi razjezil, se je še zlagal, je bil razmišljen pri molitvi, mu ni treba opustiti sv. obhajila. Starši ne smejo otrok kaznovati zaradi njih nepokorščine po spovedi s tem, da jim prepovejo sv. obhajilo, zakaj mali grehi ne ovirajo sv. obhajila, da, sv. obhajilo je uprav sredstvo proti njim.

4. Pripraviti se je treba na sv. obhajilo in zahvaliti se zanj, kolikor dopuščajo moči, razmere, stanovska opravila. Cerkev v materni ljubezni ne zahteva od vseh enake priprave, ne zahvale. Tu veljajo besede: Kdor veliko ima, naj mnogo da, kdor

pa malo ima, naj tudi od tega rad da. Dekla, ki mora biti zgodaj pri delu, delavec, ki mora v določenem trenutku biti pri strojih, mati, ki jo čaka doma mnogo jutranjega opravila, se naj ne vznemirjajo, ker jim zadošča prav kratka pobožnost.

5. Obhajanec naj povpraša tudi spovednika za svet, da hodi varno in mirne vesti k mizi Gospodovi. Obhajanec ne rabi za pogosto ali vsakdanje sv. obhajilo spovednikovega dovoljenja, pač pa naj vpraša za svet, da ne vara samega sebe in ne zabrede v zmote. To zahteva krščanska modrost. Spovednik se mora pa tudi varovati, da ne prekorači svojega delokroga. On preišče samo to, ali dotična oseba izpolni cerkvene določbe. Ako spozna, da je spovedenec v milosti božji in ravna z dobrim namenom, mu vsakdanjega sv. obhajila nima pravice braniti niti odsvetovati. *Somrek.*

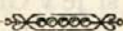
Vprašanja pri sv. krstu. Krščujoči duhovnik se pri obredih sv. krsta pogostokrat obrača do krščenca z predpisanimi vprašanji, na katera odgovarjajo botri v imenu krščenca. Ker so nekateri mnenja, da morajo najprej vprašanje brati latinsko, potem še le v jeziku, ki ga botri umevajo, drugi pa trdijo, da je njihovo ravnanje pravo, ako povprašujejo samo v materinščini, nastane vprašanje, kdo ima prav. — Za Avstrijo je sedaj odločeno, da Rim prizna starodavno navado, da se vpraša samo v materinščini, tako da ni treba krstitelju čitati latinskega besedila (S. C. S. Offic. 7. Iul. 1910). *Somrek.*

Sežiganje mrličev je v Avstriji prepovedano. Dunajsko frama-sonsko društvo »Die Flamme« si je v Gradcu nakupilo nekaj zemljišča, da tamkaj pozida kramatorij. Aprila lanskega leta se je društvo obrnilo do namestništva, da dobi koncesijo svojemu podjetju. Graško namestništvo pa je prošnjo odbilo ter svoj odlok utemeljilo, da sedanje postajedajstvo ne pozna sežiganja mrličev, ampak zahteva pokopavanje. Zato se sežiganje smatra kot nepostavno in nedopustno. Nato je društvo napravilo priziv na trgovinsko ministerstvo in na ministerstvo notranjih zadev. Oboje pa je po medsebojnem dogovoru zavrnilo pritožbo iz razlogov, ki jih je navedlo namestništvo. Dr. Palester je kot zastopnik omenjenega društva pobijal dosedanje odloke ter se pritožil na upravno sodišče. Tudi to je zavrnilo njegovo pritožbo ter svoje ravnanje utemeljilo s tem, da avstrijsko postavodajstvo sežiganja mrličev nikjer ne imenuje, ampak le pokopavanje. To pa ni samo kaka postavna pomanjkljivost, ampak principiелna odklonitev sežiganja mrličev od strani postavodajalca. *Somrek.*

Sprava med nesložnimi zakonskimi. Čim bolj izginja krščanski duh iz družin, tem večkrat se pojavljajo med zakonskimi prepiri

in ločitve. Ker mora dušni pastir pogostokrat posredovati in skrbeti za spravo in sporazumljenje, naj postopa po načelih, ki nam jih priporoča sv. Francišek Ksaverij: 1. Poslušaj najprej moža potrpežljivo ter ga mirno opominjaj, da poboljša svoje življenje in prej ko mogoče opravi dolgo spoved. 2. Svetuj ženi, ki se hoče ločiti zaradi moževe razkošnosti in da bi mogla Bogu bolje služiti, naj se ne loči, ampak ostane. Kajti nevarnost moževa po ločitvi in javno pohujšanje sta tako zlo, ki se nikako ne poravna z ženino morebitno pobožnostjo. 3. Ako je mož tudi očitno kriv, ga vpričo drugih ne smeš nikdar karati, da ne more niti slutiti, kakor da bi bil dušni pastir bolj naklonjen soprogi. Pač pa ga pripravi, da prizna svojo krivdo vsaj na tihem, ter ga spodbujaj k poboljšanju ne z bridkimi besedami, temveč z milobo, dobrotljivostjo, ljubeznijo in resničnim prijateljstvom. 4. Ne grajaj moža vpričo žene, da, niti ne kaži, da veruješ razlogom, s katerimi žena opravičuje svojo nedolžnost, ker sicer postane predrzna in se baha z duhovnikovimi besedami, kakor bi bil mož že obsojen. Če so njene trditve tudi verjetne ali celo resnične, je nikaar ne opravičuj, ampak opominjaj jo na veliko dolžnost, da mora moža spoštovati, njegove napake potrpežljivo prenašati, ne pa služiti jezi in drugim strastem. 5. Pa tudi žene ne smeš naravnost razžaliti, da ne sumi, kakor bi dušni pastir izključno le moža podpiral. Najbolje je, se na nobeno stran ne nagniti pri poslušanju tožb in zagovorov, ker je navadno na obeh straneh nekaj krivde.

Somrek.

III.

Cerkveni pregled.

1. Škofijska sinoda v Mariboru.

Od 28. avgusta do 1. septembra t. l. se je vršila v cerkvi sv. Alojzija v Mariboru peta škofijska sinoda, katero je sklical prevzvišeni knezoškof lavantinski z razglasom z dne 26. aprila t. l.¹. Naloga te sinode je bila trojna: dejanskim razmeram prilagoditi in primerno izvesti najnovejše odloke sv. očeta, razglasiti odloke solnograškega provincialnega cerkvenega zbora iz l. 1906, katere je sv. stolica odobrila dne 2. septembra 1909, ter izpopolniti škofijske statute, objavljene na sinodah v letih 1896, 1900, 1903 in 1906.

¹ Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo 1911, VI, 55, str. 131—138.

Sinoda se je vršila po redu, ki ga predpisuje cerkveno pravo¹, ob zelo veliki udeležbi; navzočih je bilo 260 duhovnikov, ki so bili ves čas sinode gostje prevzvišenega knezoškofa. Tukaj posnamemo najvažnejše, obširneje bomo poročali o konstitucijah, ko se objavijo v tisku.

Prevzvišeni nadpastir je otvoril sinodo s krasnim govorom o namenu in nalogah pete sinode. Pri prvi slovesni seji je v svojem sinodalnem govoru razpravljal o predmetih krščanske ljubezni, ki jo mora gojiti katoliški duhovnik, v sklepnem, mojsterskem govoru pri zadnji seji pa je izvajal o sadovih sinode in o koristi izvrševanja sinodalnih določb.

Pri sinodi so se izvolili sinodalni eksaminatorji ordinandov in za župnijske izpite, ter imenovali člani raznih odborov, kakor škofijskega sodišča za cerkveno disciplino in za zakonske zadeve, iudices synodales seu in partibus, testes synodales, pregledovalci knjig, odbor za nadzorovanje cerkvene glasbe, za izvrševanje sinodalnih določb, consilium a vigilantia.

Vso tvarino so predelali štirje odseki (congregationes particulares). Prečitale so je 13 konstitucij: O starosti prvoobhajancev, o strokovnih zvezah, o odpadu od katoliške cerkve, o boju proti alkoholizmu, o družbi duhovnikov v prid umrlim sobratom², o bratovščini sv. Cirila in Metoda, o pastirovanju srednješolske mladine, o osrednjem vodstvu Marijinih družb, o škofijski pesmarici, o regulaciji štolnine, o krščanski organizaciji, o izseljevanju in o skrbi za izseljence, o skrbi za ohranjenje umetniških spomenikov. Čitanju je sledila včasih jako živahna diskusija. V drugi slovesni seji so je promulgirale konstitucije provincialnega cerkvenega zbora.

Sinodalci so sklenili, poslati udanostno pismo sv. očetu in tolažilno pismo portugalskim škofom in duhovnikom.

Pri drugi, tretji in šrti splošni kongregaciji je imel preč. g. opat celjski Franc Ogradi premissljevanja, v katerih je na podlagi Gospodove prilike o delavcih v vinogradu razpravljal o duhovnikovem poklicu, o njegovih stanovskih dolžnostih in posebnih opravilih.

Pri zadnji seji so izročili sinodalci prevzvišenemu knezoškofu udanostno adresno, podpisano od stolnega kapitelja in dekanov, v zahvalo za vso skrb in za ves trud, posebno tudi za tako lepo uspelo peto škofijsko sinodo.

Lukman.

2. V. hrvatsko-slovenski pedagoško-katehetski tečaj.

Peti hrvatsko-slovenski katehetski tečaj se je vršil v Zagrebu od 8. do 10. avgusta t. l. in je zopet pokazal, da se naši katehete zavedajo svoje naloge in spoznavajo važnost svoje službe. Iz vseh jugoslovanskih škofij so se udeležili tečaja — Slovencev je bilo 22 —, da se resno posvetujejo, kako morejo vspešno delovati v svojem poklicu. Tečaj se je vršil v veliki in v ta namen okrašeni šolski dvorani usmiljenih sester. Dne

¹ Izdala se je posebna knjižica z naslovom: Manuale agendorum in synodo dioecesis Lavantina . . . Edendum curavit Celsissimus et Excellentissimus ac Reverendissimus Dominus Michael, Princeps-Episcopus Lavantinorum. Marburgi, 1911.

² V škofiji obstaja že dolgo, viri segajo do l. 1813, družba, katere člani so vsi svetni in nekateri redovni duhovniki, ki nalaga vsakemu udu dolžnost, maševati enkrat za vsakega umrlega duhovnika-družbenika.

8. avgusta je po sv. maši otvoril tečaj znani kanonik in prošt dr. Feliks Suk, vnet zagovornik katehetskega napredka. V nastopnem govoru je pokazal pomen tečaja za dobro versko vzgojo mladine, pozdravil vse navzoče, posebno še nadškofa-koadjutorja dr. Ante Bauera, ki je na to v kratkih besedah povzel predsednikova izvajanja ter blagoslovil navzoče. Prvi je predaval ljubljanski katehet in profesor dr. Josip Jerše: »Katehet kot dušni pastir«. Povdarjal je, kako mora vsak katehet skrbeti za svoje učence prav tako kakor župnik za svoje župljane; biti jim mora dober oče in svetovalec, potem bodo tudi učenci spoštovali kateheta in po njem vzljubili in ohranili versko življenje. Pozival je katehete, naj porabijo vsako priliko, da vzgajajo otroke za dobre katoličane. Nato je govoril katehet in profesor Dragutin Boršič iz Bjelovara o Marijinih kongregacijah, kako se naj vpeljavajo in vodijo, da bodo res v korist šolski mladini. Potem se je še diskutiralo o večkratnem in vsakdanjem sv. obhajilu ter o starosti prvoobhajancev. Nekateri so bili za to, da se pripuste otroci že prvo šolsko leto k sv. obhajilu, drugi so bili za drugo ali tretje leto. Sklenilo se o tem ni nič, ker imajo odločilno besedo škofijski ordinariati. Zvečer je bil obiteljski večer v katoliškem kasinu, kjer je govoril zagrebški vseučiliški profesor dr. Julij Golik o pomenu matere v vzgoji. Posebej se je ozrl na Rimljanke, ki so bile kot matere posebno čislane, dokler se niso Rimljani nravno pokvarili, ter so zvesto spolnjevale materinske dolžnosti in bile prave vzgojiteljice svojih otrok.

Drugi dan je predaval učitelj Vilko Popović: »Razmatranja najnovijih priloga k obrazovanju značaja i volje«. Dokazoval je, kako morajo tudi nasprotniki verske vzgoje priznati, da brez verskih in nadnaravnih pripomočkov ni mogoče utrditi značaja in stalno uravnati volje. Mons. dr. Mirko Dovranić, profesor in katehet na ženskem liceju v Zagrebu, je v predavanju »Pomagala psihološki metodi« pokazal, koliko pomaga asociacija psihološki metodi pri verskem pouku. Dr. Stjepan Cukac, predsednik hrvatskega katehetskega društva, je obravnaval potem za učence VIII. razreda zgodovinski predmet: »Humanizem i crkva katolička« ter pokazal, da cerkev in njeni zastopniki niso bili humanizmu nasprotni, dokler humanisti niso nasprotovali cerkvi in njenim naukom. Zadnji je predaval profesor Dragutin Boršič »o vjerskom odgoju srednjoškolske mladeži u školi, doma i u javnosti«. Opozoril je na mnogotere nasprotnike verske vzgoje pri srednješkolski mladini. Pri obiteljskem večeru je govoril katehet Andrej Čadež, tajnik društva slovenskih katehetov v Ljubljani, »o skrbi za zdravje gojencev — mens sana in corpore sano«. Grajal je razne napake pri hrani (posebno škodljivo navado, da se dajajo mladini alkoholne pijače), pri obleki, počitku in zabavah.

Tretji dan je predaval Bogoljub Stržič, katehet pri usmiljenih sestrah v Zagrebu, o svobodni šoli ter opozarjal, kako se dela propaganda zanjo tudi pri nas, posebno med učiteljstvom. Sledilo je predavanje »Resnica nad vse«, v katerem je profesor dr. Jos. Demšar izvajal kako mora veroučitelj učencem natančno pojasniti vsako versko resnico, ker se sicer hitro zbudijo verski dvomi in se kaj lahko vgnezdi indiferentizem v versko življenje. Slednjič je imel dr. Juraj Cenkić, župnik iz Kalnika, katehezo o devetem členu apostolske vere po srednjem katehizmu. Ob eni popoldne je dal predsednik tečaja dr. Suk za vse udeležence banket

v nadškofijskem semenišču, katerega je počastil s svojo navzočnostjo tudi nadškof-koadjutor. Tam so se sprožile še mnoge lepe misli v prilog skupnega delovanja hrvatskih in slovenskih katehetov. Popoldne ob petih je bil občni zbor hrvatskega katehetskega društva, pri katerem je bil dr. Suk izvoljen za častnega člana.

Kakor so sploh v sedanjem času sestanki in tečaji velikega pomena, tako se je tudi pri tem tečaju izreklo mnogo koristnega in pospeševalnega za versko vzgojo. Pokazalo se je, da je nasprotnikov dobre vzgoje in verskega pouka vedno več in da so ti nasprotniki isti pri Hrvatih in pri Slovencih. Zato je pa potrebno, da z združenimi močmi vse odločneje delujemo povsod, posebno v cerkvi in v šoli, za časni in večni blagor naše slovenske in hrvatske mladine.

Varaždin.

V. Cajnko.

3. III. Velehradski shod.

Letošnji Velehradski shod (dne 27. do 29. julija) je bolj kakor prejšnja dva shoda (leta 1907 in 1909) pokazal, da so ti shodi zelo važni in potrebni. Že samo zasebni sestanek toliko učenih mož z vseh strani sveta ne more ostati brez vpliva na bogoslovsko znanost in delo za cerkveno zedinjenje. Velika škoda za letošnji shod pa je bila, da je predsednik Velehradskih shodov metropolit Andrej Šeptickij nevarno obolel in se ni mogel udeležiti shoda. Prav bridko smo občutili, da manjka duše Velehradskih shodov in voditelja vse akcije, ki se je na teh shodih organizirala.

Olomuški nadškof F. Bauer je, kakor pri prejšnjih dveh shodih, tako tudi letos prevzel pokroviteljstvo shoda. V svojem pozdravnem govoru je shod priporočil varstvu sv. Duha, Device Marije ter sv. Cirila in Metoda. Za častna predsednika sta bila izvoljena odsotni lvovski metropolit Šeptickij in navzoči macedonski bolgarski škof in apostolski vikar Epifanij Šanov. Za dejanskega predsednika je bil izvoljen prošt in državni poslanec dr. C. Stojan.

Predsednik dr. Stojan je pred vsem slovesno poudaril, da Velehradski shodi odločno izključujejo vsako politiko in vse modernistične težnje in ideje.

Nato je nastopil ruski konvertit Fedorov in prebral predavanje odsotnega berlinskega ruskega (pravoslavnega) župnika Bazilija Gekena: »Ali je možno zedinjenje med rimskokatoliško in med vzhodno cerkvijo?« Geken se je v spremstvu ruskega prošta Maljceva udeležil drugega Velehradskega shoda (leta 1909); takrat se je držal popolnoma rezervirano in ni na shodu samem nikoli izpregovoril. Po shodu pa je v berlinskem katoliškem dnevniku »Germania« zelo prijazno pisal o Velehradskih shodih. Letošnjega shoda se ni mogel udeležiti (gotovo vsled prepovedi ruske državne in cerkvene oblasti), a poslal je shodu svoje predavanje in potem še brzojavni pozdrav. V predavanju zagovarja mnenje, da je unija možna, ker dogmatične razlike niso znatne; večinoma so le nesporazumljenja in boj za besede. »Filioque« in »per Filium« umeva Geken popolnoma v zmislu florentinskega cerkvenega zbora. Tudi dogma brezmadežnega spočetja Device Marije ni resna ovira zedinjenja; saj so ta nauk učili mnogi vzhodni bogoznanci in posebno še ruski svetnik Dimitrij Rostovski. Samo v eni točki se je Geken izražal nedoločno, namreč o primatu. Priznal je,

da je primat sv. Petra in rimskega papeža obsežen v svetem pismu in v najstarejši tradiciji, vendar je ob enem trdil, da je vzhodna cerkev prvih osmih stoletij priznavala le častno prvenstvo (primatus honoris) rimskega papeža. Geken ima pač svoje zasebne razloge, da v tej točki ni povedal naravnost svojega mnenja; če bi javno izpovedal priznanje primata, potem bi nehal biti pravoslavni ruski župnik.

O vsebini drugih predavanj tukaj ne bom poročal. Naslovi govorov so navedeni v 3. številki »Voditelja«. Na takih shodih predavanja sploh niso glavna reč, ampak razgovori o teoretičnih in praktičnih vprašanjih, ki so v zvezi z delom za cerkveno zedinjenje. Ta vprašanja so se obravnavala v dveh odsekih, v praktičnem in teoretičnem. Ravno v tem najvažnejšem delu pa je bil III. Velehradski shod ponesrečen; zaostajal ni samo daleč za predlanskim shodom, ampak celo za I. bolj začetniškim Velehradskim shodom. Na takih shodih namreč mora predsedovati strokovnjaško izobražen mož, ne pa mož, ki je preobložen z drugimi opravki in kateremu le redko preostane kak trenutek prostega časa za študij in razmišljanje v tako važnem in težkem vprašanju.

Glavna napaka predsednika dr. Stojana je bila, da ni skrbel za to, da bi se izbrali člani obeh odsekov (praktičnega in teoretičnega). Diskusije so se vršile »in pleno«, in če je prišlo do glasovanja, so odločevali ljudje, ki bi bili morali priti na shod se učiti. Sploh se diskusije niso mogle vršiti v lepem redu, ker ni bilo nikogar, ki bi jih vodil. Večino resolucij sta pripravila in sestavila dva zelo nepraktična moža, namreč jezuit Špaldak in mladi ruski konvertit Fedorov. Zelo škoda se nam zdi lepih in praktičnih resolucij P. Jugieja o molitvi za zedinjenje; njegovi predlogi so zbudili premalo zanimanja, nekateri so jim celo zelo čudno ugovarjali. Prav tako je bilo škoda, da v takih razmerah ni mogel mnogo nastopati vsestransko in globoko izobraženi P. Palmieri.

V teh razmerah se tudi občni zbor »Velehadske akademije« ni mogel srečno izvršiti. Glede na V. A. so naredili moravski Čehi že na prvem občnem zboru v začetku avgusta leta 1910 veliko napako. Prvega občnega zbora so se namreč udeležili samo Čehi, drugih udeležnikov ni bilo, ker je bilo na II. Velehradskem shodu določeno, da se bodo na občnem zboru samo potrdili dotični predlogi II. Velehadskega shoda. Toda na Velehradu zbrani Čehi so dotične predloge zavrgli in po svoje volili odbor akademije. Vrhutega so pa še prehušo obsodili pravila akademije¹. Vsled tega je moral trpeti tudi Velehradski shod. Letos smo videli, da češki odborniki in člani V. A. po veliki večini pravil niso zadosti proučili, dasi so bila že davno objavljena v čeških listih. Upali smo, da se bode na letošnjem občnem zboru »Velehadska akademija« definitivno uredila, a v teh razmerah kaj takega ni bilo mogoče. Podpredsednik in v sedanjih razmerah dejanski predsednik V. A. je dr. Sto-

¹ Niso pa pomislili, da so pravila samo provizorično sestavljena (od vlade pa že definitivno potrjena), da je mogla V. A. sploh začeti svoje delovanje; podrobnejša določitev pravil pa naj bi se prepustila naslednjim mednarodnim občnim zborom in pa mednarodnemu odboru, ki se more shajati le ob priliki Velehadskih shodov. Po predlogu II. Velehadskega shoda in po kooptaciji so bili v mednarodni odbor predlagani 4 moravski Čehi (med njimi 2 nestrokovnjaka, pa sicer za velehadsko akcijo zaslužna); torej se je zadosti oziralo na lokalne razmere.

jan, ki ji pri svojih obilnih opravkih pač ne more posvečevati zadosti pozornosti. Treba je počakati še dve leti; morebiti se bode potem dala V. A. definitivno urediti. Škoda je važnega znanstvenega dela P. Palmierija »Nomenclator litterarius theologiae orthodoxae russicae ac graecae«, ki bi ga V. A. v rednih razmerah lahko v kratkem času dovršila in si z njim pridobila ugled pred znanstvenim svetom.

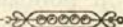
Sicer pa je bil tudi letošnji shod strogo mednaroden; izmed neslovanskih narodov so bili posebno dobro zastopani Francozi in Italijani. Vsi odlični gostje so bili prepričani, da so Velehradski shodi potrebni in važni, le da jih bo treba bolje organizirati.

Velehrad sam je po soglasnem mnenju slovanskih in neslovanskih udeležnikov najprimernejši kraj za take shode. A zdi se nam, da sicer med Čehi razmere za take shode še niso zadosti ugodne. Čehi imajo sicer velike zasluge za to akcijo, a v zadnjih letih so v tem oziru premalo napredovali, strokovnjakov v vzhodnem cerkvenem vprašanju nimajo še zadosti. Značilno je, da se češki bogoslovski profesorji Velehradskih shodov malo udeležujejo; iz drugih dežel pa prihaja na Velehradске shode cela vrsta bogoslovskih profesorjev. Poleg tega se dajo Čehi v tem oziru nekoliko voditi od lokalnega patriotizma in se kar ne morejo vziveti v to, da so Velehradski shodi strogo mednarodni (torej niti češki niti slovanski) in da je tudi V. A. mednarodna znanstvena družba.

Gotovo se ni bati, da bi bil prihodnji Velehradski shod tako slabo organiziran, kakor je bil letošnji. Vse je že preskrbljeno, da se bode četrtri Velehradski shod ravnal po vzoru predlanskega shoda (1909), ki je imel lepo urejene odseke, za nestrokovnjaške mlajše udeležnike pa kratek tečaj o vzhodnem cerkvenem vprašanju. Tako naj bi se torej uredil prihodnji shod. S prihodnjim shodom naj bo združen nekoliko daljši tečaj o vzhodnem cerkvenem vprašanju. Tako se bodo vzgojili novi sodelavci, polagoma se bode premagal škodljivi diletantizem in se pripravila ugodnejša tla za Velehradске shode in za »Velehradsko akademijo«.

Vsa na Velehradu organizirana akcija je že tako napredovala in se tako razširila, da lahko prenese nekoliko kritike. Zato se je tudi moje poročilo skoraj nehoté izpremenilo v kritiko, ki ima najboljši namen in ne namerava zmanjševati velikih zaslug onih plemenitih čeških duhovnikov, ki so začeli to akcijo in jo dvignili do take višine. Tudi o letošnjem shodu francoski in italijanski časopisi zelo ugodno in pohvalno poročajo. A doma med nami se sme povedati tudi brezobzirnejša kritika.

Dr. F. Grivec.

IV.

Slovstvo.

Der Schöpfungsbericht der Genesis (1, 1—2, 3) mit Berücksichtigung der neuesten Entdeckungen und Forschungen erklärt von V. Zapletal, O. P., ord. Professor der alttestamentlichen Exegese an der Universität Freiburg (Schweiz). Zweite, verbesserte Auf-

lage. (VIII u. 150). Regensburg 1911. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. K 3.84.

Profesor in sedanji prorektor friburškega vseučilišča P. Vincenc Zapletal nam je v drugi izdaji podal prelepo svojo knjigo, kjer znanstveno in lahko razumljivo razlaga biblično sporočilo o stvarjenju sveta. Druga izdaja se od prve predvsem razlikuje po metrični analizi hebrejskega besedila; pa tudi marsikje drugje se opazi napredek in marljivost veleučene pisatelja. Za one, ki se bavijo s St. Z. in se zanimajo za sedanja dalekosežna zgodovinsko-verska vprašanja, je knjiga velike vrednosti in jo zato prav toplo priporočamo.

Vsakemu mnenju učenega pisatelja pa seveda ne moremo pritrditi. Ako beremo n. pr. na strani 25: *אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ* »Himmel und Erde« heißt hier das Objekt des göttlichen Schaffens. So wird nie das Chaos genannt, für das in diesem Bericht vielmehr gleich (V. 2) »die Erde« (*הָאָרֶץ*) steht (neben *הַיָּם* und *בְּיַם*), sondern die organisierte Welt (*κόσμος*). Ausdrücklich wird die Schöpfung des Chaos nicht beschrieben... « Meni se zdi, da izraža prvi stavek biblije: »V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo«, misel: svet se je začel s stvarjenjem neba in zemlja in sicer, kakor pristavi druga vrsta, v prvotnem, pustem stanju. Bog je ustvaril kaos, iz katerega je nastal po njegovi volji *ὁ κόσμος*. Razloge za to mnenje sem navedel v razpravi »Babilonska kozmogonija in biblično sporočilo o stvarjenju sveta«.

Dokaz, da pomenja v bibličnem sporočilu *דָּי* (str. 31) samo navaden, naraven dan, bi se dal nekoliko razširiti. V vrsti 5 beremo: »In je (Bog) svetlobo imenoval dan, temo pa noč; in je bil večer, in bilo je jutro, prvi dan.« Iz starinoslovja vemo, da so Hebrejci ločili dan v dva dela, namreč v dan in noč. Ta dva dela sta v prvi polovici omenjene vrste natančno izražena, ko prvi svetopisec: »In je (Bog) svetlobo imenoval dan, temo pa noč.« V drugi polovici pa je povedano, da sta luč in tema, noč in dan — en dan. Toraj je izključena vsaka perioda in besedo *דָּי* moramo rabiti v njenem neprenešenem pomenu.

Dr. P. Guido Rant.

Das Brot des Lebens. Erklärung und Anleitung zur homiletischen Verwendung der neutestamentlichen Texte über das allerheiligste Altarsakrament. Von Emil Seipel, Religions- und Oberlehrer am Lehrerseminar in Alzey. 8° (X u. 248) Freiburg i. Br. und Wien 1910. Herdersche Verlagshandlung. K 3.—; geb. in Lwd K 3.84.

V dušoskrbni praksi raste potreba po evharističnih pridigah, oziroma tvarini za evharistične pridige, posebno odkar se je vpeljalo vedno češčenje, se razširja in intenzivneje goji pobožnost do presv. Srca Jezusovega in je izdal sv. oče Pij X svoje odloke o pogostem in vsakdanjem sv. obhajilu. Z veseljem pozdravljamo pričujočo knjižico, ki nas vede k viru nauka o presvetem zakramentu, k novozakonskim poročilom, ter uči izrabljati jih za pouk in spodbudo vernega ljudstva. Knjiga je nastala iz prakse, ker je imel pisatelj nalogo, govoriti v mogunški stolnici pri bratovščinskih pobožnostih o najsvetejšem zakramentu. Uvodu, ki vsebuje jako praktične misli in nasvete o zakramentalnih pridigah, sledi v prvem delu (11—134) razlaga 6. poglavja Janezovega evangelija. Pisatelj umeva že prvi del govora 6, 26—52 v evharističnem zmislu in menda ne po krivici. V zadnjem odstavku tega dela podaje S. osnovo 45., 46. in 47. ho-

milije sv. Janeza Zlatousta k Janezovemu evangeliju (Jan 6, 28—72), 26. in 27. sv. Avgušтина (Jan 6, 41—72) ter 49 osnov za evharistične pridige na podlagi tega poglavja. Drugi del (135—212) obsega evangelska poročila o postavljenju presvetega zakramenta in 1 Kor 11, 23—25. Posebno hvalevredno je, da se ozira pisatelj tudi na Jan 13, 1—17. Temu delu je pridejanih 31 osnov za pridige. V tretjem delu (213—245) je razložen nauk sv. Pavla o evharistiji (1 Kor 11, 26—30). Razlagi sledi zopet 20 načrtov za evharistične pridige.

Knjiga bodi toplo priporočena resnemu proučevanju. *Lukman.*

Sonnenkraft. Der Philipperbrief des heiligen Paulus in Homilien für denkende Christen dargelegt von Dr. Franz Keller. 8° (VIII und 128). Freiburg i. Br. & Wien 1910. Herdersche Verlagshandlung. K 1.92; geb. in Leinw. K 2.40.

Keller je izdal že prej pri istem založništvu razlago Pavlovega lista Efežanom za omikane kristjane, katera je žela mnogo priznanja. Tukaj nam podaja v 12 poglavjih — imenuje jih homilije — razlago apostolovega lista Filipljanom. Naslov, ki ga je dal pisatelj svoji knjigi, je opravičen s tem, da preveva Pavlovo pismo duh veselja, ki temelji na Kristusu in je očiščeno v trpljenju. Jasna razlaga, moderne potrebe uvažujoča naobračba in krasen jezik — to so vrline knjige, ki si bo brez dvoma pridobila mnogo prijateljev. Priporočamo jo tudi duhovnikom za duhovno berilo. Pisatelj pravi, da »nočejo te homilije biti nič drugega kot pot k Pavlu«; pristavimo še: in po Pavlu h Kristusu (prim. prve tri homilije).

Lukman.

Zpovědnice. Na základě osvědčených pomůcek sepsal Dr. Gabriel Pecháček, O. Cr. II. vydání. XV + 488 str. V Praze. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. 1911. K 6.—

»Dědictví sv. Prokopa« je izdalo že dolgo vrsto znamenitih strogo in poljudnoznanstvenih, zlasti teoloških del; naj izmed največjih omenim le »O mši svatě« (o sv. maši) od dr. Kupka in dr. Sedláčkov »Výklad žalmů« (razlago psalmov) v 2 delih. Zdaj je istotam v 2., docela prenovljeni izdaji izšla zgoraj imenovana knjiga o spovedi. — O tej prevažni tvarini je med slovensko duhovščino razen Müllerjeve moralne teologije ter Zupančičevega »Pastirstva« bil morda le še P. Reuter (Neoconfessarius, Der prakt. Beichtvater) bolj znan; a na vrhuncu stoji brez dvoma zdaj delo dr. Pecháčka, osobito zato, ker se je mogel ozirati na prevažne cerkvene določbe zadnjih let, ki marsikje globoko posegajo v prakso spovednika. Pisatelj govori v splošnem delu najprej o bistvenih in integrirajočih delih zakramenta sv. pokore, nato o trojni službi spovednikovi, dalje o jurisdikciji, rezervatih in posebno jasno pa obširno o cerkvenih cenzurah. Ko obdela še spovedno molčečnost, začne lepo razkazovati delo, ki ga ima opravljati spovednik kot sodnik, učitelj in zdravnik. V posebnem delu, obsegajočem drugo polovico knjige, razpravlja pisatelj, kako naj ravna spovednik s spovedenci, ki so tako različni po svojem notranjem stanju in zunanjih razmerah, po poklicu, po značaju, volji, celo o spovedovanju na smrt obsojenega ter o generalni spovedi. In pri vsem se pisatelj vestno ozira na tako raznovrstne razmere v današnjem verskem, socialnem in političnem življenju; nabranega je toliko gradiva in rešenih je toliko vpra-

šanj, da bo pač težko kdaj spovednik zaman iskal sveta v tej knjigi. In kakor je že uvodoma navedeno obilo literature, tako se pisatelj tudi tekom razprave neprenehoma opira na obširno literaturo iz kroga cekvenega prava, moralke in ascetike. Posebno dragocena bo knjiga za češko duhovščino, ker navaja vse k stvari spadajoče odloke tamošnjih škofijstev. Vseskozi jasno, a ne suhoparno podavanje ter lahko razumljivi jezik pa dela knjigo porabno za vsakogar, ki se je nekoliko bavil s češčino. Papir je močen, tisek prijeten, škoda le, da je nekoliko premalo pregleden na mestih, kjer je bilo treba delati veliko raznih razdelitev. S. S.

P. Joannis Reuter S. J. **Neoconfessarius** practice instructus. Textus emendati et aucti cura Augustini Lehmkuhl S. J. editio altera ab eodem recognita. 8° (XIV et 498). Friburgi Brisgoviae. B. Herder 1910. Broš. 4.80 K, vez. 5.76 K.

Hudo je za neizkušnega, ako se mora lotiti važnega in odgovornosti polnega dela; včasih ne ve, za kaj bi se odločil, kaj storil, da pravo zadene, da ne spravi v škodo sebe ali bližnjega. Kako dobrodošel mu je v takih slučajih svetovalec, ki mu ve prav svetovati, rešiti dvome, razjasniti položaj, pokazati pravo pot. Tako se godi lahko spovedniku-začetniku. Kako je vesel, če ima koga, ki mu v takih slučajih da pravi odgovor, dober svet. Tak dober svetovalec je jezuita Reuterja »Neo-confessarius practice instructus«. Spis je pravzaprav izvleček ali posnetek iz moralke in drugih ved za spovednikovo prakso.

Razdeljena je knjiga v tri dele. V prvem razpravlja pisatelj o splošnih pravilih, ki se jih naj spovednik drži n. pr.: Kako se je treba za spoved pripravljati, kaj je spovedniku storiti med spovedovanjem, kako je treba izpraševati spovedence, jim vzbujati kes, kdaj je treba odložiti odvezo, kako popravljati napake ali zmote, ki jih je spovednik storil itd.

V 2. delu (1. poglavje) obravnava poglavitne grehe in nasvetuje tudi sredstva, kako se jih obvarovati. V naslednjih poglavjih podaje navodila glede posameznih vrst spovedencev, govori o njihovih dolžnostih in posebnih pregrehah in kako je treba z njimi ravnati n. pr. otrok, mladeničev in deklet, kmetov in delavcev, zakonskih, starišev, očetov in mater, o spovedovanju mož, predstojnikov in podložnikov, trgovcev, uradnikov in vojakov.

V 3. delu se razpravlja posebej o tem, kako je spovedniku ravnati z grešniki, ki imajo kako fizično ali moralno napako, n. pr. z grešniki v bližnji priložnosti, povračljivimi grešniki, gluhi, mutastimi itd., s konvertiti, trdovratnimi grešniki, bolniki in umirajočimi, s takimi, ki živijo v sovraštvu, ki imajo krivično blago, z obupnimi, na smrt obsojenimi. V zadnjem poglavju govori posebno obširno o spovedovanju škrupulantov.

Kar se je bogoslovec teoretično učil, to najde v tej knjigi v prakso postavljeno. Če jo spovednik-začetnik dobro prouči, ne bo lahko prišel v zadrego, znal bo prav razsoditi, svetovati in odločiti. Da, nekatera poglavja bodo duhovniku tudi n. pr. pri stanovskih naukah dobro služila, ker so posebno dolžnosti in napake posameznik stanov kratko in jasno označene in razložene. Naj bi bogoslovec ne zapustil bogoslovja brez te knjige. Dodano je tudi stvarno kazalo, kar je zelo hvalevredno, ker pri taki knjigi nujno potrebno. A. S.

Das Eheleben. Ein Ratgeber für Erwachsene, namentlich für Ehe- und Brautleute. Von Th. Wilhelm. Zweite, wesentlich verbesserte Auflage. 4. bis 8. Tausend. 8° (XVI u. 356). Regensburg 1910. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. M 2.20; geb. M 3.—

Doba prosvitljenosti, napredka se imenuje sedanji čas. In vendar veljajo tudi sedaj besede Zveličarjeve, da ljudje »bolj ljubijo temo ko luč!« Koliko je krivih nauk, napačnih nazorov, in to ravno v najimennitnejših zadevah človeškega rodu. In uprav ker v teh rečeh ni jasnosti, edinosti in resnosti, se lahko ravno pri najbolj prosvitljenih narodih opazuje, da pri vsem blestečem zunanem napredku človeška družba v marsikaterem oziru nazaduje, da ji preti raz- in propad.

V nobeni stvari pa morebiti ni toliko krivih, da naravnost pogubnih nauk kakor ravno glede predmeta, ki ga obravnava zgoraj navedena knjiga. Pisateljica si je postavila nalogo, zakon in zakonsko življenje (v najširjem pomenu) temeljito in vsestransko osvetliti, ne samo z moralnega, ampak tudi z fiziološkega, psihološkega, socialnega in naravoslovnega stališča. Zlasti daje knjigi posebno vrednost, ker obravnava predmet z nenavadno psihološko temeljitostjo, nepristranostjo, točnostjo in nežnostjo. Nekateri odstavki nudijo v tem oziru naravnost užitek.

Vso obširno snov obdeluje v 4 poglavjih. V prvem (moški in ženska kot 2 različni spolni bitji) govori n. pr. o energiji volje pri moškem in pri ženski, o čutnem življenju, o uplivanju spolnosti na razum, o posebnem delokrogu moškega in ženske vsled različnih lastnosti in sposobnosti, o medsebojnem razmerju moškega in ženske. Marsikaj novega, zanimivega zve tukaj čitatelj.

V 2. poglavju razpravlja o spolnem življenju, o njegovem namenu in pomenu. Govori n. pr. o spolni zdržnosti; prav dobro opisuje sovražnike zdržnosti, vzroke, zakaj da se nenravno življenje tako širi med ljudstvo; največji je pornografija, ki jo pod krinko »umetnosti« širijo med ljudstvo, lascivne podobe, zlasti pa alkoholizem. Mlada srca se največ zastropijo s slabim, lahkomišelnim, nespodobnim govorjenjem. Ljudje takega jezika naj bi vsepovsod veljali za brezčastne, nepoštene, strupene škodljivce človeške družbe in grobokope narodnega obstanka in narodne sreče. Priporoča sredstva zoper to najžalostnejšo prikazen sedanjega časa. Najdemo tu tudi razprave o podedovanju, zakonski ljubezni, zakonski dolžnosti, o zarodu, za zakon sposobni starosti, sramežljivosti, spolnem življenju s stališča npravnosti. Tvarina tega poglavja je precej kočljiva, a obdelana je z veliko resnostjo, nežnostjo in spretnostjo. Izvajanja o nezakonskih otrocih, o devištvu itd. naj bi prečitali in upoštevali razni oznanjevalci »proste ljubezni« in sramotilci devištva; spoznali bi, kako škodljivo in razdiralno je njihovo rovanje zoper krščansko moralo, njihovo nesramno pisanje, zaničevanje devištva itd.

S posebnim užitkom se čita tretje in četrto poglavje o zakonu in o družini n. pr. zakon kot naravna in pravna postava; kot zakrament, dolžnosti in pravice starišev pri volitvi stanu, zaroke, mešani zakoni itd. Krasno piše o družinskem življenju, o medsebojnih dolžnostih in pravicah moža in žene, o delu in zabavi v družini, o dolžnostih zakonskih kot gospodarja in gospodinje, kot moža in žene, očeta in matere, o gospodarstvu, o vrednosti časa, o dolžnostih do otrok, do mačehe, starišev, sorodnikov. Za današnje razmere posebno važen je tudi odstavek o dolžnostih moža in žene glede

verē in verskega življenja v družini. (Pri tem pripomni, ali ni morebiti pomanjkanje češčenja sv. Duha vzrok splošne verske mlačnosti in zlasti nekrščanskega mišljenja o zakonu in spolnem življenju). Pisateljica se zelo zavzema za skrbno vzgojo nezakonskih otrok, za katere sta dolžna oba, oče in mati, in sicer v prvi vrsti oče skrbeti, ne kakor je navadno, da je vsa skrb in odgovornost za otroka prepuščena materi. Vsaj na kratko omeni tudi reforme v socialnem življenju, spremembe postav itd., ki bi bile potrebne, da bi zakon in družina dosegla svoj smoter.

Nemci imajo skoraj brez števila knjig o tem predmetu, a med temi zelo malo dobrih, pisanih v krščanskem duhu. Predstojeca knjiga je ena najboljših, če ne najboljša. Pisateljica stoji na popolnoma krščanskem stališču, in je knjiga odobrena od monakovskega škofijstva. Mladim zakonskim bo dober svetovalec, varen in zanesljiv kašipot do prave zakonske sreče. Ko bi zakonski vpoštevali, kar jim naroča ta spis — srečni bi bili. V marsikateri točki se zdijo besede pisateljice kot svarilen glas prekora, ki kliče zgubljeno, zašlo ljudstvo nazaj na pravo pot do časne in večne sreče.

Tudi duhovnik bode lahko povzel iz knjige marsikateri nauk in migljaj za predavanja v društvih, za stanovske nauke in zlasti za zaročence, kako si naj ustanovijo, utrdijo in zavarujejo srečo v zakonskem življenju. Hvalevredno je, da ima knjiga na koncu slovarček tujk, da jo lahko brez težave berejo in razumejo tudi priprosti čitatelji. To bi bilo umestno in potrebno pri vseh poljudnoznanstvenih spisih, ker se tujkam ni mogoče popolnoma izogniti.

A. S.

Die Feindesliebe nach dem natürlichen und positiven Sittengesetz. Eine historisch-ethische Abhandlung von Dr. Franz Steinmüller, Priester der Diözese Speyer. Regensburg 1909. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. 8° (VIII u. 110). K 3.36.

Monakovska bogoslovna fakulteta je razpisala v šolskem letu 1900/01 nagrado za najboljšo razpravo o ljubezni do sovražnikov. Nagrada se je priznala trem elaboratom, ki so izšli sedaj vsi v tisku: M. Waldmann, Die Feindesliebe in der antiken Welt und im Christentum (Theol. Stud. der Leo-Gesellschaft 1. Heft. Wien 1902), St. Randleringer, Die Feindesliebe nach dem natürlichen und positiven Sittengesetz (Paderborn 1906) in slednjič pričujoča Steinmüllerjeva razprava.

Pisatelj deli izvajanja v dva dela: ljubezen do sovražnikov po naravnem in pozitivnem zakonu. V prvem delu podaja najprej naravno-pravno in psihologično utemeljevanje ljubezni do sovražnikov, potem pa zgodovinski pregled, kako se je izpolnjevala ta zapoved izven razodete religije. Teoretično spoznanje se je povzpelo tuintam precej visoko, praksa pa je daleko zaostajala. Drugi del razpravlja o ljubezni do sovražnika na podlagi božjega razodetja. Najprej kaže progresivno pojašnjevanje te dolžnosti v starozakonskem razodetju, potem pa prehaja k nauku Odrešenika in njegovih apostolov. V posebnem oddelku govori St. o nauku cerkvenih očetov o tem predmetu: dolžnost jim je jasna, glede obsega so še v dvomih in zahtevajo raditega včasih preveč, pojav, ki ga opazujemo večkrat pri očetih, n. pr. glede miloščine. Zadnji odstavek je posvečen sholastikom, posebno sv. Tomažu Akvinskemu, ki je zapoved ljubezni do sovražnika

vsestransko obdelal, pojasnil in utemeljil in strogo določil, kaj je dolžnost vsakega kristjana, kaj pa samo svet.

Knjižica je pisana skrbno in jasno in nudi cerkvenemu in društvenemu govorniku mnogo porabnega gradiva. Lukman.

Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum. Auctore Henrico Denzinger. Editio undecima quam paravit Clemens Bannwart S. J. 8° (XXVIII et 592 + 8* + [56]). Friburgi Brisg. & Vindobonae 1911, B. Herder. K 6.—; lig. K 7.20.

Deveta izdaja Denzingerjevega enhiridija je prešla v Herderjevo zalogo. Deseto izdajo je potem oskrbel Kl. Bannwart S. J.¹ in to tako temeljito, da je pravzaprav novo delo. Pričujoča enajsta se razlikuje od desete le po nekaterih dodatkih. V corpus knjige so sprejeti novejši odloki Pija X od odgovora biblične komisije glede četrtega evangelija z dne 29. maja 1907 do prisege proti modernističnim zmotam z dne 1. septembra 1910. Nova tvarina obsega številke 2110—2147. Nanovo je dodan osem strani broječ Appendix (8*), ki nosi na robu številke 3001—3024, da se ne zmeša zopet red v knjigi sami. Ta dodatek obsega naslednje dokumente: 27. in 33. kanon elvirskega koncila (ok. l. 300), odlomek iz lista Julija I Antiohijcem o primatu rimskega škofa, 3., 4. in 5. kanon koncila v Sardiki o istem predmetu, odlomek iz veroizpovedi friulske sinode iz l. 796 proti adoptianizmu in dva večja odlomka iz lista »Super quibusdam« Klementa VI armenskemu katoliku o primatu rimskega papeža ter o zmotah Armencev. Z obširnim znanjem in vzorno vestnostjo izdelano knjigo zaključujejo sistematično in abecedno kazalo ter nanovo predelana konordanca med obrobniimi števili starih in novih (10., 11.) izdaj.

Porabnost važne knjige, ki podaja enunciacije najvišjega cerkvenega učeništva, je v zadnjih dveh izdajah neprimerno večja, in novi redaktor zasluži iskreno zahvalo za svoj trud. Enchiridion symbolorum naj bi imel mesto v knjižnici vsakega duhovnika poleg sv. pisma. Lukman.

Enchiridion Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae quod in usum scholarum collegit Conradus Kirch T. J. Friburgi Brisgoviae. Herder 1910. 8° (XXX et 636) K 9.60; lig. K 10.80.

Zanimiva, mnogoterim zelo dobrodošla knjiga! Kirch pove v predgovoru sam, zakaj da jo je izdal: 1. da bi vsem, ki se bavijo s cerkveno zgodovino, a nimajo na razpolago velike knjižnice, podal izvirno besedilo večkrat navedenih, a v celoti le malokje objavljenih zgodovinskih virov; 2. da bi čitatelju dal priložnost, osnovati si lastno sodbo o najstarejših podatkih cerkvene zgodovine; raditega je v knjigi objavil vsa različna, semtertje nasprotujoča si besedila; 3. da bi podal cvetnik iz spisov prvih cerkvenih pisateljev (»Chrestomathia patristica«). Izmed objavljenih virov omenimo najvažnejše in najznačilnejše: 1. Didache duodecim apostorum, najstarejši med vsemi izvensvetopisemskimi spisi. 2. Flavius Iosephus. Iz njegove važne knjige »Antiquitates« navaja Kirch v izvirnem grškem jeziku poročilo o Kristusu, ki je med vsemi podatki ne-

¹ Gl. Voditelj XI (1908) 439 nsl.

krščanskih pisateljev pač najsijajnejše spričevalo o božanstvu Jezusovem: γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ, εἴ γε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή — »živel je v istem času Jezus, moder mož, ako ga sploh smemo moža (človeka) imenovati.« Iz »Antiquitates« je še poročilo o Janezu Krst. in o Jakobu, »bratu Kristusovem«. 3. Iz pisma sv. Klementa Rimskega so 3 poglavja navedena. 4. Iz 7 pisem sv. Ignacija so objavljeni odlomki iz pisma Ad Magnesios (o oblasti škofov, duhovnikov in diaconov), Ad Smyrnaeos, Ad Polycarpum, Ad Trallianos itd. 5. V celoti je objavljeno pismo Plinijevo na cesarja Trajana in cesarjev odgovor. 6. Iz Tacita, in sicer iz knjige Annales najdemo doslovno opis preganjanja kristjanov in obleganja mesta Jeruzalem. 7. Potem sledita dva reskripta, oziraje se na kristjane, cesarja Hadrijana, ki sta doslovno zelo redko objavljena. 8. Iz Suetonija najdemo važno opisovanje požara v Rimu za cesarja Nerona, nadalje »de rege ex Iudaea futuro«. 9. Zelo lepi so odlomki iz spisov mučenca Justina: Regula fidei, De gloria crucis, De conventu eucharistico, De sacrificio Eucharistiae, De propagatione Christianismi. 10. Malo znana Dionysius Corinthius (175) in Melito Sardinianus (177) sta posneta le v kratkih odlomkih. 11. Hegesippus (180) ima lepo razpravo »o sorodnikih našega Zveličarja in o koncu preganjanja cesarja Domicijana«. 12. Obširna in zanimiva so Acta proconsularia o mučeništvu »Carpi, Papyli, Agathonices« iz časa cesarja Marka Avrelija ali cesarja Decija. 13. Večji odlomki so iz Ireneja Lugd. (202), istotako 14. iz Klementa Aleks. 15. Epistula ad Diognetum nam poda samo V. in VI. poglavje; škoda, da le-ta biser iz II. stoletja ni objavljen v celoti. 16. Sept. Florens Tertullianus nam poda iz svojih odličnih del mnogo važnih odlomkov, tako med drugimi De legione fulminatrice, De celerrima propagatione Christianorum, De Agapis, De baptismo sanguinis, De poenitentia secunda, De opere Exomologeseos, Contra matrimonia cum gentilibus, De promissione Primatus. 17. Hippolytus Romanus (235) je označen po lepi razpravi iz njegovih »Philosophumena«. 18. Originesa najdemo samo v latinskem prevodu malenkostnih odlomkov; žal, da iz njega niso dobesedno objavljena vsa mesta, v katerih mu očitajo krivoverstva; o njem se toliko piše in vedno omenja, da se nahajajo v njegovih knjigah krivoverske opazke, a nikdo jih ne navede doslovno. 19. Mnogo bolj je posnet Thascius Caec. Cyprianus. 20. Zanimivo je pismo cesarja Avreliana Ad senatum de libris Sibyllinis et Christianis in cesarja Diokleciana Contra Manichaeos. 21. Velike važnosti je Edictum Mediolanense (313) cesarja Konstantina in istega cesarja Convocatio Concilii Romani (313) v grškem in latinskem besedilu. 22. Določbe cerkvenega zbora v Niceji so le deloma navedene. 23. Iz spisov zgodovinarja Evzebija je ganljivo poročilo de saevitia persecutionis Diocletianae in Thebaide, istotako de visione Constantini M. et victoria a Maxentio reportata. 24. Potem slede v grškem izvirniku in v latinskem prevodu določbe cerkvenega zbora v Antiohiji in v Sardiki (343). 25. Zanimiv je Chronographus anni 354. 26. Papeža Damaza spoznamo po njegovih klasičnih nagrobnih napisih. 27. Iz sv. Ambrozija je posneto značilno pismo Ad Theodosium imperatorem post caedem Thessalonicensem. 28. Zanimiva je Peregrinatio Silvine sive Aetheriae (390), v koji so opisani tudi obredi velikega tedna v Jeruzalemu. 29. Iz sv. Avguština je posneta med drugimi odlomki Re-

gula monachialis in razprava: *Cur scripsit libros de Civitate Dei et de eorum divisione*. 30. Velike važnosti je *Ex »Henotico«* anni 482. cesarja Zenona. 31. Ravno tako *Epistola prima ad Sergium Constantinopolitanum scripta 638 papeža Honorija I.* 32. *Ex »Ecthesi«*, 638 auctore Sergio Patr. Constantinopolitano pro Monotheletismo edita. 33. Papež Janez IV. (640—642) je zastopan po svojem pismu z vsebino: *Quo sensu Honorius Papa duas in Christo voluntates esse negaverit*. 34. O isti snovi razpravljajo določbe III. cerkvenega zbora v Carigradu 680, *Damnatio Honorii*, v grškem izvorniku in v latinskem prevodu. 35. Najbolj obširno so posnete določbe trulanskega cerkvenega zbora 692. 36. K sklepu je še razprava Pavla Diakona de Leone I. et Attila. Kakor je razvidno iz navedenih podatkov, je vsebina mnogostranska in prav zanimiva; vsakdo, ki se natančneje s cerkveno zgodovino peča, a mu velika knjižnica ni pristopna, bo le-to knjigo z veseljem pozdravil.

Dr. Ant. Medved.

Das Kirchenjahr. Eine Erklärung der heiligen Zeiten, Feste und Feierlichkeiten der katholischen Kirche dargeboten von Karl Müller, Professor an der Kantonschule in Zug. Freiburg i. B. u. Wien. Herdersche Verlagshandlung 1911. 8° (XX u. 630). K 8.40; gbd. in Lwd K 9.60.

Pisateljev namen je, podati učeči se mladini in olikanim slojem jasno in znanstveno neoporečno sliko razvoja in vsebine cerkvenega leta. V poštev pride torej cerkveno leto v ožjem pomenu, prazniki svetnikov so bolj postranska stvar. Pri prazniških krogih in praznikih pa podaja pisatelj najprej zgodovino, potem analizira liturgijo in uporablja misli, izražene v liturgičnih molitvah.

Prva knjiga (4—67) ima naslov »Temelji katoliškega cerkvenega leta« in govori o pojmu, o virih cerkvenega leta ter njega središču, sv. maši, potem o razdelitvi tedna, o praznikih, o razdelitvi cerkvenega leta in njegovem obsegu ter o premičnih praznikih. Druga knjiga (69—166) je odmerjena božičnemu krogu. Poleg praznikov, ki spadajo strogo k božični skupini Gospodovih praznikov, razpravlja pisatelj tudi o godovih sv. Štefana, sv. Janeza in nedolžnih otročičev in pa o prazniku presv. Imena ter sv. družine. Tretja knjiga (167—426) obsega velikonočno dobo, katero raztega pisatelj do sobote po binkoštih. Ta del je izdelan s posebno ljubeznijo, saj pa nudi ta doba v obredih in molitvah največ gradiva. Četrta knjiga (427—457) je vtiklina o Marijinih praznikih, ki jih pisatelj deli v tri skupine, božično, vnebovzetno (to so prazniki, ki slave poveljčano M. B. kot pomočnico in zaščitnico kristjanov) in cerkvenozgodovinsko, kateri prišteva pet praznikov, namreč prenešenje sv. hišice v Loreto (pisatelj pravi, da se legenda ne da vzdrževati), prikazen v Lourdesu, spomin naše ljube Gospe Karmelske, Marija Snežna in Marija »de mercede«. Podrobno razpravlja o prazniku brezmadežnega spočetja, Marijinega oznanenja, Marije 7 žalosti in Marijinega obiskovanja. Peta knjiga (458—629) nosi malo čuden naslov »Prazniški krog po binkoštih«. Tudi po vsebini je malo čudna, manjka ji notranje enotnosti. Med prazniki »centralnih verskih skrivnosti« govori pisatelj o prazniku presv. Trojice, sv. Rešnjega Telesa, presv. Jezusovega Srca in prazniku sv. apostolov Petra in Pavla, ki mu to mesto nič kaj ne ugaja. Nato slede pobinkoštna nedelje do 23. Tukaj je zopet vtiklina z naslovom »Prazniki dopolnitve«, katerih šteje šestero: Marijino

vnebovzetje, praznik sv. rožnega venca, Vsi svetniki, vernih duš dan, spomin posvečenja cerkev (z razlago obredov pri polaganju temeljnega kamna in pri konsekraciji) in slednjič zadnjo nedeljo cerkvenega leta z evanĝelijem o poslednji sodbi.

Pisatelj je namenil svojo knjigo dijaštvu in omikanim krogom sploh. Menimo pa, da bode ta na podlagi najboljših virov ne samo z obširnim znanjem, temveč tudi z ljubeznijo pisana knjiga prav dobro služila pridigarjem in katehetom, katerim jo najtopleje priporočamo.

Dostavljam nekaj opomb, s katerimi pa nikakor ne nameravam omejiti pravkar izrečene hvale. Razdelitev tvarine se mi ne zdi popolnoma srečna. Gotovo je ravno pri tem predmetu težko, če ne nemogoče, najti razdelitev, v katero bi se dalo spraviti vse brez ostanka. Najbolje bi bilo menda ostati pri delitvi, ki jo ima Missale: Cerkvno leto v ožjem pomenu za-se, godovi in prazniki Matere božje in svetnikov pa za-se. — V taki knjigi bi se ne smela nahajati samo razlaga collecta = Sammelgebet (Cfr. N. Gühr, Das heilige Meßopfer^{7, 8}. Freiburg i. Br. 1902, 372 f; B. Sauter, Das heilige Meßopfer³. Paderborn 1909, 119 f). — Pobožno romarico in pisateljico potopisa »Peregrinatio ad loca sancta« bodemo morali imenovati pač Eterijo, ne Silvijo (str. 223). — Kar pripoveduje M. o postanku verzov »Gloria laus et honor tibi sit Rex Christe Redemptor«, spada med legende. *Lukman.*

Die heilige Maria. Eine Apologie und historische Begründung des Marienkults von John Henry Kardinal Newman. Deutsch von H. Riesch. Mit einer Biographie Newmans und dessen Bildnis. Regensburg 1911. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. 8° (IV u. 104). K 1.92.

V septembru 1865 je objavil E. B. Pusey svoj Eirenicon — popoln naslov se glasi: Angleška cerkev, del ene, svete, katoliške Kristusove cerkve, in sredstvo za obnovljenje vidne edinosti —, v katerem hoče dokazati, da pripada anglikanska cerkev vesoljni Kristusovi cerkvi, s katero je združena vsaj duhovno, in da se da znanih 39 členov tolmačiti v katoliškem zmislu, in kjer opozarja na nekatere točke, ki zadržujejo zedinjenje med anglikanci in katoličani. Med temi je bilo tudi češčenje Matere božje v katoliški cerkvi.

Newman, na katerega je napravil spis njegovega starega prijatelja zelo mučen vtis, ni nameraval sprva odgovarjati, razmere so ga pa prisilile, da je objavil v začetku decembra istega leta list na Puseyjev naslov, v katerem razlaga in brani katoliški nauk o Mariji in katoliško češčenje božje Matere. Pričujoča knjižica nudi v prevodu corpus Newmanove razprave, izpuščena sta dva uvodna odstavka (uvod in pa opomba k nekaterim mestom Puseyjeve knjige), ki ne spadata k predmetu. Newmanova razprava zasluži še danes pohvalo, ki ji jo je dal rajni Odilo Rottmanner O. S. B., ko jo je imenoval najboljšo mariologično delo, ki ga sploh imamo, in bodi toplo priporočena. Newman je pisal tukaj kot katoličan o predmetu, ki mu je prej delal tudi težave.

Čitatelj bode izdajatelju hvaležen za življenjepis (str. 1—25) velikega konvertita. Kogar zanima duševno gibanje, ki se je pojavilo na Angleškem v prvi polovici 19. stoletja, in za katero ima Newman toliko zaslug, mu priporočamo Thureau-Dangin, La renaissance catholique en Angleterre au XIXe siècle. Paris. *Lukman.*

Das Gottesbedürfnis. Als Gottesbeweis den Gebildeten dargelegt von Otto Zimmermann S. J. Freiburg in Breisgau 1910, Herder. 8° (VIII u. 192). K 2.16; geb. K 3.—

Zimmermann se peča že dolgo vrsto let s krščansko filozofijo. Posebno so znane njegove filozofične monografije o najvišjih vprašanjih našega svetovnega naziranja. On piše jasno, solidno in izredno zanimivo. Njegov slog je kaj posebnega, klasičen bi rekel, poln raznih lepih primer in slik. Ni ga težko razumeti. Včasih se bere kakor kaka leposlovna knjiga. Tako lepe nemščine še nisem kmalu bral.

V zgoraj omenjeni monografiji razpravlja zelo natanko eudajmonistični dokaz o bivanju božjem. Kratko navedemo njegove misli: 1. Srce človekovo hrepeni po neskončni sreči. 2. Zemeljska sreča ne more tega hrepenenja utešiti. 3. Le Bog zadovolji srce človekovo. 4. Bog pa ni samo želja človekova, on tudi je. 5. Nравnost brez Boga je nemo-goča.

Če boš dal neverniku knjigo v roke, ne vem, če se bo spreobrnil, a veren človek bo gotovo po branju te knjige utrjen v veri.

E. Vračko.

Slikar Janez Wolf (1825—1884). Spisal Viktor Steska. Pomnoženi ponatisk iz »Dom in Sveta«. V Ljubljani, 1910. Natisnila »Katoliška tiskarna«; mala 8°, (121). S 17 slikami.

Natančno po virih in avtopsiji se nam tukaj predstavlja trudapolno življenje in delovanje slovenskega cerkvenega umetnika J. Wolfa. Pri tej priliki bodi izrečena želja, da bi g. kanonik, ki pri svojih mnogostranskih stanovskih poslih išče odmora v študiju lepih umetnosti in se že toliko let peča z biografskimi razmerami domačih mojstrov, da bi nam on napisal celoten pregled domače umetnosti, četudi samo cerkvene, četudi samo za novo dobo, ker tako delo bi bilo velike kulturne važnosti in podlaga za nadaljno raziskovanje.

Stegenšek.

Posvátná místa království českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. Sepsal Dr. Ant. Podlaha. Řadu první. Arcidiécese Pražská. Díl IV. Vikariáty: Kolinský a Rokycanský. V Praze 1910, 8°, str. 319; Díl V. Vikariát Libocký. V Praze 1911, 8°, str. 172.

Tretji zvezek tega zanimivega dela smo že ocenili (glej Voditelj 1909 str. 318). Ta dva sta po uredbi in opravi enaka. G. stolni kanonik dr. A. Podlaha dela res z veliko vnemo. Tekst je natančen, slike podajajo zunanjščino in znotranjščino, detailev večinoma ni. Knjiga je pisana bolj za ljudstvo. Cerkve v teh dekanatih so približno take kakor pri nas, nekatere še iz srednjega veka, večina iz baročne dobe, nekatere iz 19. stol. Pa tudi starejše so bile v 19. stol. večidel na novo opremljene. Starih oltarnih nastavkov ni veliko, a med njimi so nekateri krasni.

Stegenšek.

Lid český s hlediska prstonárodně náboženského. Napsal Karel Procházka. V Praze 1910, vel. 8°, str. 228, s 47 slikami. Cena 3 K.

Pisatelj razpravlja najprej o tem, kaj prosto ljudstvo misli o Bogu, Mariji, solncu, mescu, mavrici . . . , potem govori o ljudski umetnosti v be-

sedah (listine, pesni), igrah in v stvareh (sv. podobe, pohištvo, vezenine), nato nam predstavlja stare kmetske hiše od zunaj in znotraj, vkolikor se njih izraža versko mišljenje. Nadalje razpravlja o tem, kako je vera proinikla vse življenje in se kaže v raznih obredih tekom leta in pri raznih prilikah tekom človeškega življenja (krst, poroka, pogreb, božja pota). Vera glede hrane in z ozirom na razne posle (poljedelstvo, rokodelstvo) je predmet zadnjemu poglavju. Knjižica je prav zanimiva. Marsikaj je pri Čehih, česar ni med nami. Smrt nosijo n. pr. na tiho nedeljo, tepeškajo se na velikonočni pondeljek. Vir za večino teh navad je po pisatelju vpliv starih poganskih običajev. Menimo, da bi bilo treba še drug vir upoštevati: Ljudstvo samo pri svoji nizki intelektualni izobrazbi je visoke krščanske nauke po svoje pojmovalo in preobrazilo. Iz teh dveh virov je še le nastala tista posebna verska kultura, ki teče poleg čistega nauka, osnovanega na katoliški dogmatiki in moralki.

Stegenšek.

Der Weg zum innern Frieden. Unserer lieben Frau vom Frieden geweiht von dem Pater von Lehen S. J. Aus dem Französischen übersetzt von P. Jakob Brucker S. J. 24. u. 25. Auflage 12° (XXIV u. 452). Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung 1910. K 2.88; geb. K 3.84 und höher.

Knjiga obsega premišljevanja v štirih poglavjih in sicer govori prvo poglavje o božji previdnosti, ki je podlaga dušnega miru; drugo poglavje o raznih potih, po katerih dospemo do dušnega miru; tretje poglavje o sredstvih, da ohranimo dušni mir; četrto poglavje o raznih dušnih bojazljivostih in kaj imajo skrupulanti storiti, da si pridobe dušni mir.

Pisatelj te knjige se mora šteti med majhno število onih srečnih mož, katerim je Bog dal posebni dar, da dobro vodijo duše.

Knjiga je spisana za duhovnike in za izobražene laike ter se odlikuje posebno v dveh točkah, namreč, da jasno razpravlja teorijo in res nekako očitvidno predočuje prakso. Duhovniki jo bodo z velikim haskom rabili kot vsakdanje premišljevanje predvsem za se, potem pa celo posebno za spovednico.

Knjiga obsega 412 strani v premišljevanjih; kot dodatek še ima na 40 straneh navod, kako se naj premišljuje. Doživela je že 25 natisov, kar izpričuje njeno važnost.

J. Kavčič.

Thomae Hemerken a Kempis Opera omnia, voluminibus septem edidit additoque volumine de vita et scriptis eius disputavit Michael Iosephus Pohl. Volumen I. 12° (VIII et 592 cum decem tabellis). Friburgi Br. & Vindobonae. B. Herder 1910. K 7.20; lig. K 9.12 et K 9.60.

Jezikoslovec M. J. Pohl, bivši gimnazijski ravnatelj, je preskrbel kritično izdajo vseh spisov slavnega Tomaža Kempčana v sedmih zvezkih; do sedaj jih je izšlo pet. Osmi bode obsegal življenjepis. Pred nami leži prvi zvezek, ki vsebuje premišljevanja o ubožtvu, ponižnosti in potrpežljivosti, o skesanem srcu, pobožne pogovore, pismo samotarju in pogovor duše s seboj. Pridejane so kritične opombe in na 10 tablicah nekaj rokopisnih kopij. V premišljevanjih veje tisti blagi duh, ki ga že poznamo iz »Hoje za Kristusom«.

J. Kavčič.

Bibliothek für Prediger. Von P. Augustin Scherer. 5. Band: Die Feste des Herrn. 5. Auflage. 8° (X u. 856). Freiburg i. Br. & Wien. 1910. Herdersche Verlagshandlung. K 12, geb. K 15.

Pri Herderju v Freiburgu je lani nanovo izšla 855 strani debela zbirka pridig za praznike Gospodove, med njimi tudi za Ime Jezusovo, Veliki teden, Velikonočni in Binkoštni pondeljek in Srce Jezusovo. Govorov je za vsak praznik 11 do 28, ki pa niso izdelani, ampak le skicirani, osnovani. Pri vsakem prazniku je za uvod liturgična razlaga (zgodovina, obredi, posebne navade) dotičnega dneva, kakor tudi temeljita homiletična razlaga evangelija. Za pridigami pa so navedene še snovi (teme), uporabne za govore. Abecedni register olajšuje iskanje in izbiranje. Ta »biblioteka« res zasluži to ime, saj najdeš v njej očrtane propovedi vseh med Nemci količkaj znanih pridigarjev od cerkvenih očetov do danes. Samo za božičnimi govori na pr. je imenovanih nad 50 avtorjev. — Sodobni pridigi očitajo dekadenco, ki je posledica neduhovitega reproduciranja izdelanih, tiskanih govorov. Proti temu so zbirke kakor Schererjeva jako primerne. V njej je samo okostje, z mesom in kožo jih naj po lastnem premišljevanju in trudu obda govornik sam, da bodo odgovarjale časovnim in krajevnim potrebam.

J. L.

In der hohen Schule des Kreuzes Christi. Fastenpredigten, gehalten ... von Dr. theol. u. phil. Joh. Ude, k. k. Universitätsprofessor. Graz u. Wien 1911. Verlagsbuchhandlung »Styria«. 8° (IV u. 118) K 1.80.

Šest postnih pridig, ki jih je imel dr. Ude l. 1910 v cerkvi presv. Srca Jezusovega v Gradcu. Enotna misel v njih je: Kristusov križ je visoka šola za vzgojo značaja. Pridige, po obliki govori, so polne globokih, jedrnatih misli in skozinsko porabne. Posebno jih priporočamo mladim pridigarjem v proučevanje; koristila jim bode pri tem osnova, ki je natisnjena na začetku vsake pridige.

Lukman.

Dreifacher Jahrgang ganz kurzer Homilien auf alle gebotenen sowie die sonstigen wichtigsten Festtage des Kirchenjahres von Gottfried Wolfgarten, Pfarrer. 2. Auflage. 8° (VIII u. 217) Freiburg i. Br. & Wien 1909. Herdersche Verlagshandlung. K 2.16; geb. K 3.12.

Naslov knjižice ne odgovarja popolnoma vsebini: pred seboj nimamo homilij, temveč kratke in jedrate cerkvene govore, v katerih obravnava W. cerkveni slovesnosti ali prazniku primerno vse važnejše točke, ki zadevajo krščansko življenje.

Bausteine zu Standesunterweisungen für Verhehelichte und Unverhehelichte. Von Josef Schuen. Zweite Auflage, verbessert und vermehrt von P. Philibert Seeböck O. F. M. 8° (VIII u. 626). Regensburg 1909. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. K 8.10.

Dušnim pastirjem, ki iščejo tvarine za stanovske pridige in nauke priporočamo navedeno knjigo, ki vsebuje obširne načrte za take govore. Vseh skupaj je 100, 40 za zakonske, 60 pa za mladeniče in dekleta. Osnove so jasne. Posebno omenjamo, da je sveto pismo uporabljeno izdatno ter srečno in da citati niso samo nakazani, temveč je navedeno besedilo.

Zeremonienbüchlein für Priester und Kandidaten des Priestertums nach den neuen Rubriken und Dekreten zusammengestellt von Joh. Bapt. Müller, Priester der Gesellschaft Jesu. Dritte, verbesserte Auflage. Mit einem Abriß der Rubriken des Breviers. 12° (XII und 248 S. mit 2 Tabellen). Freiburg und Wien 1910, Herdersche Verlags-handlung. K 2.40; geb. in Leinwand K 3.12.

Tako je naslov knjigi, ki je pred kratkim na novo izšla v Herderjevi založbi v Friburgu. Da je knjiga v resnici jako porabna in praktična, se razvidi že iz tega, da je v teku 6 let doživela že 3. in sicer popravljen in pomnožen izdajo. V njej pisatelj sicer na kratko, pa vendar jako spretno in pregledno razpravlja vso snov, ki se tiče duhovnikove službe. Dušnemu pastirju kaže, kako naj spodbudno in pravilno opravlja daritev sv. maše, deli sv. zakramente ter izvršuje vse razne obrede v cerkvenem letu.

Tej izdaji je M. še dodal nov dostavek o duhovnih dnevnicah ali brevirju. Pri vsem, kar je sestavil v tej knjigi, se je vedno oziral na najnovejše odloke in določbe sv. stolice, tedaj na najbolj zanesljivi vir. Zato je to delo dobrodošlo novincem ali pripravnikom za duhovniški stan, pa tudi duhovnikom samim, zlasti starejšim, ki so v teku let že to in ono o rubrikah in raznih predpisih, tikajočih se brevirja in drugih stanovskih dolžnosti, izgubili iz spomina. Zaradi nizke cene se knjiga še tembolj priporoča. *R. Janežič.*

Zbirka cerkvenih pesmi za mešani zbor z enim samospevom. Uglasbil oziroma harmonizoval Janko Leban, ljudski učitelj. Cena 1 K. Katol. Bukvarna v Ljubljani.

Pravi mixtum compositum! Pod naslov »cerkvene pesmi« se je dalo spraviti 2 mašni (Pred Bogom), 5 Marijinih, 2 evharistični, 1 božična in 1 o sv. Jerneju. — Skladbe so deloma narodnega izvora, med temi doslej meni neznan, a prav zanimiva božična, ena od nekega Reimana in ena (sv. R. Telo) lepa kompozicija rajnega brata izdajateljevega, Avgusta Lebana. In besedilo je deloma staro, izvečine pa od izdajatelja (pri 6 številkah). — Čeprav sem videl spredaj cerkveno potrjenje, sem vendar ravno zavoljo tekstov vzel zvezek z nezaupnostjo v roko, a priznati moram, da se jim ne da Bog ve kaj prigovarjati. Najmanjšo vrednost ima — tudi kot kompozicija — pač ona v čast sv. Jerneju, in pri 1. Marijini je mestoma ritem malo šepav; sploh so po vsebini Marijine vse presplošnega značaja, tako da jih res ni mogoče označiti drugače kot s številkami. A dostojne so vse i po besedilu i po melodiji in harmoniji; nosijo pečat vernega srca ter se bodo nekatere, kakor n. pr. Obhajilna še prav priljubile. Moteči tisk. pomoti: str. 9 manjka oddelatelj pred zadnjo altovo noto v 2. sistemu; istotako str. 16 pred 1. basovo noto v 3. taktu 2. sistema. *S. S.*

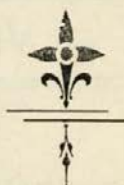
Stvarno kazalo

k XIV. letniku „Voditelja“.

- Abstinenca, rešilno sredstvo 58
Alkoholizem, ovira pastirovanja 246
Amotio administrativa seu oeconomica 66
- Barbara pri Vurbergu 32
Beichttage, odpravljeni 36
Biblična komisija, odloki 262
Biblična kritika, moderna 281
Bizjak Jožef, duhovnik 28
Blažič Miklavž, duhovnik 145
Bogoslužje, motenje po avstr. kaz. zak. 299
- Bolgarija: zgodovina unije 68 — vzroki neuspehov 70 — kat. misijoni 71 — carigrjski eksarh, grško-bolgarski cerkveni prepir, verski indiferentizem po šolah 175 — cerkveni zbor, ideja vse-slovanskega cerkvenega shoda 176
- Bratovščina presv. R. T. na slov. Štajerskem: zgodovina, uprava, delovanje, odpravitev 97 nsl
- Brevir, kdaj bolezen opraviči 249
Bricarelli-Verdesi 265
- Celje, Marijin steber 336
Celovec, Marijin steber 335
Ciril in Metod, sv., patrona unije 208 — zgled katoliškega in apostolskega duha 279
- Curia Romana, nove formule pri bulah 65
Cvetko Franc, duhovnik 151
- Čeh Franc, duhovnik 155
Čeh Janez, duhovnik 155
Čepe Franc Sal., duhovnik 223
- Dainko Peter, duhovnik 231
Domajnko Jožef, duhovnik 233
Dreisibner Franc, duhovnik 235
- Enuma-eliš plošče 283
- Ferenc Anton, duhovnik 235
Fradl Jakob, duhovnik 236
Francosko: Sillon 64, 169 — slovstvo o verskem in cerkvenem položaju 76
Fras Franc, duhovnik 237
Fras Valentin, duhovnik 237
- Geneza, odlok bibl. kom. o zgodovinskem značaju pogl. 1—3 262
Glaser Marko, pridiga o vojski l. 1859 228
Glavnik Andrej, duhovnik 304
Godina Janez, duhovnik 305
Goličnik Marko, duhovnik 316
Grešnik, povračljivih odveza 158

- Gril Ožbalt, duhovnik 323
 Grška cerkev: turška vlada napram cerkveno-narodnem zboru in šolam 174
 Gutmann Andrej, duhovnik 323
- Herga Janez, duhovnik 325
 Heržič Jan. Nep., duhovnik 327
 Holz Jakob, duhovnik 328
 Horvat Jakob, duhovnik 327
- Indicis Congregatio, novi odloki 262
 Intencije, kdaj se morajo opraviti 55
- Kardinali, razmerje do italijanske države 267
 Katehetski tečaj v Djakovem 75 — v Zagrebu 359
 Katehizem, nabava 251
 Kes, popoln pri spovedi 61 253
 Konference šolske in katehet 161
 Kongregacije: Marijine gl. M. družbe — rimske edino kompetentne za avtentično razlago tridentskih odlokov de reform. 261
 Konjice, Marijin steber 336
 Koral, ritmične izdaje niso aprobirane 262
 Kozmogonija biblična in babilonska 281
 Križev pot doma opravljen 57
 Krst: kraj 157 — vprašanja, v katerem jeziku 357
 Krstne matice, poselska knjiga nezanesljiv dokument 155
- Lavretanske litanije, dodatek za frančiškanske cerkve 65
 Lembah, cerkv. življenje 1833—1836 151
 Leopoldverein 34 36
 Ljubljana, Marijin steber 335
 Ljutomer, Marijin steber 335
- Maks Saksonski o uniji 91
 Marenberg, Marijin steber 336
 Maribor, Marijin steber 331
 Marijine družbe: slovstvo 90
 Marijini stebri 328
 Maša: črna tiha na dan pogreba 156 — v tuji cerkvi 55 — vino brez alkohola ni veljavna tvarina 250
 Matriculae = opravilnik 1
- Mladeniči, skrb za odhajajoče na tuje 245
 Modernizem in papežev primat 193 — prisega profesorjev bogosl. na državnih vseučiliščih 259 — prisega redovnikov, ordinandov, beneficiatov 261
 Molitev v šoli 251
- Nazorila katehetskna 162 339
 Notre charge apostolique, okrožnica Pija X o Sillonu 64 171
 Novaštifta, oltarni relikvijarji 54
- Obhajilo pogosto, pogoji 356
 Obredov verskih državno varstvo 296
 Odpustki: nadbratovščini detinstva Jezusovega za zdihljaj: Presladko dete Jezus, u. s. n. 260 — postajnih križcev 57 — kdaj se v zadobljenje lahko obišče cerkev 261
 Odveza vesoljna: v odsotnosti pooblaščenega jo sme podeliti vsak za spovedovanje aprobiran duhovnik 260
 Opravilnik tolminski 1
- Palmieri Aur.: Theologia dogmatica orthodoxa 111
 Papežev primat 193
 Peter, poglavar Cerkve Mt 16, 18 nsl 193
 Planina, oltarni relikvijarji 53
 Poselska knjižica nezanesljiv dokument za matice 155
 Poslednje olje, molitve pri podelitvi sub conditione 156
 Povračljivi grešniki, odveza 158
 Pravoslavno bogoslovje: uvod v 111 — definicija 114 — pomen, definicija, razdelitev dogem 115 — dogmatični napredek 116 — potrebnost, metoda, razdelitev 118 — bogoslovne šole 119 — literatura 120 — pravosl. bog. in sholastika 122 — simbolično bogoslovje in dokumenti 123 — polemično bog. in pomožne znanosti 125 — razlaga Mt 16, 18 nsl 195
 Pridržaji, kdaj nehajo 57
 Protestantska razlaga Mt 16, 18 nsl 194
 Psalmi, čas in avktor 264
 Ptuj, Marijin steber 330
- Recidivi, odveza 158
 Relikvij pristnost 56

- Relikvijari oltarni (Planina, Novaštifta) 53
 Reservati, kdaj nehajo 57
 Rešnjega Telesa bratovščina na slov. Štajerskem 97 — nadbratovščina v Lambachu 258
 Rogatec, Marijin steber 335
 Rota Romana, poslovnik 65
 Rusija: katoliška cerkev 74 268 — rim. katoličani vzhodnega obreda v Rimu 74
 Ruče: cerkveno življenje 1833—1842 145 305 — kapelica na pokopališču 316
- Sacrorum antistitum (Motu proprio) 64
 Sevnica, Marijin steber 335
 Sežiganje mrličev 357
 Sillon 64 169
 Sinoda lavantinska 358
 Spovedne molitve 59 252
 Spovedna molčečnost priznana pri ital. sodiščih 267
 Spovednica, nova mreža 250
 Strokovna organizacija, izjava Pija X 259
 Svete Gore na Štajerskem 129 nsl 210 nsl
 Svetinj pristnost 56
 Svetinje mesto škapulirja 260
- Škapulir, nadomestne svetinje 260
- Šola: molitev 251 — verske vaje obvezne 251 — dvojen verouk obiskovati ni dovoljeno 160
- Tolmin, opravilnik 1
 Tomaž pri Vel. nedelji 147
- Unija, princa Maksa Saksonskega zmote 91
- Velehradski sbod III: poziv 279 — poročilo 361
 Vera, državno varstvo vere in njenih obredov 298
 Verske vaje, kaj storiti, ako zabranijo starši otroku vdeležbo 354
 Verouk, dvojen obiskovati ni dovoljeno 160
 Vzhodno cerkveno vprašanje in Leo XIII 111 — pismo Pija X apost. delegatom o uniji 256
- Wiercinski, njegovo delo za kat. cerkev v Rusiji 269
- Zadružništvo in duhovnik (odlok) 67
 Zakon: kompetenca rimskih kongregacij 261 — sprava med nesložnimi zakonskimi 357 — uradno naznanilo župniku rojstnega kraja nupturientov 262.

Naročnino

so poslali v času od 1. februarja do 24. marca 1911 č. gg.:

Agrež Mart. (11), Andryšek Fr. (10), Arko Mih. (11), Ašič Maks. (11), Benetek Ant. (10+11), Berk Ant. (09+10), Bezenšek Juri (11), Bizer Andr. (11), Bratanič Rajm. (11), Bukovšek Ant. (11), Cajnko Val. (10+11), Cilenšek Al. (11), Cizej Fr. (11), Dr. Cukala Fr. (10-12), Černigoj H. (11), Černko Jos. (11), Dr. Demšar Jos. (11), Doberšek Fr. (11), Doberšek Iv. (10+11), Dr. Dolenc Jos. (11), Dvoršak Bl. (11), Dr. Ehrlič L. (11), Erker Jos., Ljubljana (11), Dr. Feuš Fr. (09-11), Gaberc Sim. (11), Gajšek Iv. (11), Golob Mih. (11), Dr. Gregorec L. (11), Gunčer Jos. (11), P. Habjan Benv. (11), Heber Fr. (11), Hiersche (11+12), Hirti Fr. (11), Hrastel Gr. (10+11), Hüttner Drag. (11), Jager Aug. (11), Dr. Jančič Iv. (11), Dr. Janežič Iv. (10), Janežič Rud. (11), Dr. Jeglič Ant. (10), Jerič Ant. (11), Jerman J. (11), Ježek Mat. (10), Jurkovič Mart. (11), Kapler Iv. (11), Karba Mat. (10+11), Kardinar Jos. (11), Kenda Iv. (11), Kimovec Fr. (07, 08, 09, 11), Dr. Knavs Fr. (10+11), Knific Jos. (10+11), Kodermac Štef. (10+11), Kodre Iv. (11), Kodrič Jos. (11), Kokelj Al. (11), Kolarič Fr. (10), Kolbezen Leop. (10), Korošak Jak. (11), Kosi J. (11), Košir Iv. (11), Kovač Jan. (11), Kragelj Mih. (09+10), Kragelj Val. (11), Dr. Krek Bog. (11), Kroppek Stj. (11), Kumer Karol (11), Lah Iv. (11), Lah Mart. (11), Lajnič Ant. (11), Leber Fr. (11), Legat Evg. (11), Dr. Lesar Jos. (11), Dr. Ličan Jos. (10-12), Lončarič Jos. (11), Lovrec Andr. (10+11), Mandič Jos. (11), Marčič Val. (10), Dr. Matek M. (11), Dr. Medved A. (10+11), Meršolj Jan. (11), Mešiček Jos. (11), Milanič Jos. (10), Misij. hiša v Studencih (11), Dr. Mlakar Iv. (11), Mojžišek Ant. (11), Možina Iv. (11), Murovec Iv. (10+11), Muršec Ant. (11), Musi Al. (11), Nadrah Ign. (11), Eks. Dr. Nagl Fr. (10+11), Noč Janko (10), Ogradi Fr. (11), Okorn Mat. (11), Omahen Ign. (11), Osenjak Mart. (11), Panič Jos. (10), Pavlovčič Jak. (09+10), Pernat Ant. (10+11), Pintarič Fr. (10), Pirec Val. (11), Plešič Ant. (10+11), Poplatnik Jos. (11), Porenta G. (11), Porenta Jak. (10), Potokar Jos. (10), Premerl St. (11), Presečnik Gr. (11), Pučnik Ant. (11), Rant H. (10+11), Rath P. (11), Ražun Mat. (11), Rihar Fr. (11), Rihar L. (11), Saje Mih. (11), Seigerschmied Jos. (11), Sigl Jos. (10+11), Singer Štef. (11), Sinko Jos. (11), Snój Andr. (11), Spindler Fr. (11), Šabalja Pav. (11), Šalomon Fr. (11), Šarec Al. (10), Šašelj Iv. (11), Šket Mih. (11), Škofič M. (10+11), Škorjanc M. (11), Škulj Karol (10), Šparovec Fr. (11), Šribar Jos. (11), Štular Mart. (11), Schreiner Fr. (10+11), Terstenjak E. (09-11), Terškan St. (10+11), Teul Ant. (11), Tomanič Jan. (10), Tomažič Marko (09-12), Tomažič Mart. (10), Tombah Jos. (12), Traven Fr. (10), Trinkaus Ant. (11), Ulčnik Mart. (11), Valentinčič Ign. (11), Vidmaier Fr. (11), Vilman G. (11), Vodopivec Jos. (11), Volčič Mir. (11), Vrhovnik Iv. (11), Vršič Vj. (11), Vurkelc Jern. (10+11), Weiss Mat. (11), Wolf Jan. (11), Zalokar Iv. (11), Zbašnik Fr. (11), Zernko G. (11), Zidanšek Jos. (11), Dr. Zore Jan. (11), Žavbi Iv. (10+11), Žolgar V. (11). — Samostani: Frančiškani v Mariboru (10+11), frančiškani v Novem mestu (10), kapucini Sv. Križ-Cesta (11), trapisti Rajhenburg (10).

V oceno priposlane knjige.

Alphons Maria von Liguori, Der Priester in der Einsamkeit. 4. Aufl. Rbg, Va. — Bastien, P., Kirchenrechtliches Handbuch für die religiösen Genossenschaften mit einfachen Gelübden. Übersetzt von K. Elfner. Fbg, H. — Beissel, St., Betrachtungspunkte für alle Tage des Kirchenjahres. IX. Bändchen: Die Verehrung unserer Lieben Frau. 3. Aufl. Fbg, H. — Bobelka, F. X., Kommunionunterricht für Schule und Christenlehre. G., M. — Breitenreicher, M., Die Stationen des Kreuzwegs. 4. Aufl. Rbg, Va. — Cabral, A., Die Austreibung der Jesuiten aus Portugal. Köln, Bachem. — Cathrein, V., Philosophia moralis. Ed. VII. Fbg, H. — Dekret... über die Entfernung der Pfarrer von Amt und Pfründe auf dem Verwaltungswege. Fbg, H. — Haring, J. B., Einführung in das Studium der Theologie. G., M. — Heimbucher, M., Die Bibliothek des Priesters. 6. Aufl. Rbg, Va. — Horáček, F., Religiöse Vorträge für die reifere katholische Jugend. Erster Zyklus. 2. Aufl. G., M. — Jašek, Ad., Was ist die cyrillo-methodeische Idee? Velehrad, Melichárek. — Johannes Chrysostomus, Homilien über das Evangelium des heil. Matthäus. Hsg. v. Max, Herzog zu Sachsen. 2. Band. Rbg, Va. — Kavčič, J., Simbolika v starem zakonu. Maribor. Založil pisatelj. — Lehmen, A., Lehrbuch der Philosophie. 2. Band. 3. Aufl. Fbg, H. — Minařík, Kl., Čtrnácte ctichodných Mučeničků Pražských z řádu sv. Fr. X. Praha, Děd. sv. Jana Nep. — Motuproprio... zur Abwehr der Modernistengefahr. Fbg, H. — Napotnik, M., Send- und Lehrschreiben. Marburg, Selbstverlag. — Newman, J. H., Die heilige Maria. Rbg, Va. — Pecháček, G., Zpovědnice. 2. vydání. Praha, D. sv. Prokopa. — Podlaha, A., Posvátna místa království českého. I, 5: Vikariát Libocký. Praha, Děd. sv. Jana Nep. — Pölzl, F. X., Die Mitarbeiter des Weltapostels Paulus. Rbg, Va. — Ritig, Sv., Povjest i pravo Slovenštine u crkvenom bogoslužju sa osobitom obzirom na Hrvatsko. I. sv.: Od 863—1248. Zagreb, Albrecht. — Schäfer, J., Die Evangelien und die Evangelienkritik. 2. Aufl. Fbg, H. — Sedláček, J., Kniha soudců. Praha, D. sv. Prokopa. — J. P. Silberta Krest'ansko-katolická domácí kniha na každý den v roce. Praha, Děd. sv. Jana Nep. — Stadler, J., Psihologija. Sarajevo, Nakl. kaptola Vrhbosanskoga. — Synek, F., Pravdou k životu. Děd. sv. Jana Nep. — Ude, J., In der hohen Schule des Kreuzes Christi, Graz, Styria. — Obnovljeni Vrtec. Mladinska knjiga s slikami. I. Uredil A. Kržič. Ljubljana, Društvo pripraviški dom. — Wagner, F., Das natürliche Sittengesetz nach der Lehre des hl. Thomas von Aquin. Fbg, H. — Wieser, S., Via sacra. Kanzelreden. Rbg, Va.

Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

V oceno priposlane knjige.

Aich, F. X., Gelegenheitsreden. V. Bd. Rbg, Va. — Barle, J., Povjest turopljskih župa. Zagreb, A. Scholz. — Cathrein, V., Moralphilosophie. 5. Aufl. 2 Bde. Fbg, H. — Denzinger-Bannwart, Enchiridion symbolorum. Ed. 11, Fbg, H. — Grafenauer, J., Zgodovina novejšega slovenskega slovstva II. Lj., Kb. — Hansen, R., Fünf Predigten zur Vorbereitung auf die Gnadenzeit der hl. Mission. 2. Aufl. Rbg, Va. — Heffler, F., Slike iz omladinske duhovne pastve. Zagreb, Katehetska knjižnica. — Kahr, A., Griechentum und Christentum. Graz, Styria. — Kaulen-Hoberg, Einleitung in die Heilige Schrift des Alten und Neuen Bundes. I. Teil. 5. Aufl. — Liber Intentionum. Ed. 14. G., M. — Reck, F. X., Das Missale als Betrachtungsbuch. II. Bd. 2. Aufl. Fbg, H. — Reinstadler, S., Elementa philosophiae scholasticae. 2 vol. Ed. 5. & 6. Fbg, H. — Rieder, K., Frohe Botschaft in der Dorfkirche. Fbg, H. — Romeis, P. K., Was ist uns Christen die Bibel? Fbg, H. — Scherer, A., Bibliothek für Prediger. VI. Bd: Die Feste Mariä. Fbg, H. — Seitz, A., Cyprian und der römische Primat. Rbg, Va. — Weiß, A. M., Lebens- und Gewissensfragen der Gegenwart. 2 Bde, Fbg, H. — Westermayer, A., Bauernpredigten. 4. Aufl. Rbg, Va. — Zapletal, V., Der Schöpfungsbericht der Genesis (1, 1—2, 3). 2. Aufl. Rbg, Va.

Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

Moserjeva knjigarna v Gradcu je izdala pravkar ličen »Liber intentionum« (14. izdaja). Cena vezanemu izvodu je 1 K.

Naročnino

so poslali v času od 25. aprila do 28. junija 1911 čč. gg.:

Adlasnik Fr. (10+11), Barle Iv. Ljubljana (10+11), Baznik Iv. (11), Bogovič Iv. (11), Bosina Iv. (11), Cinglak Jak. (11), Čok Ant. (09—11), Flis Jan. (10+11), Franjevac v Zagrebu (10+11), Grobelšek Iv. (10+11), Gross Karol (10+11), Homotarič Al. (10+11), Hurt Fr. (11), Jemelka Fr. (10+11), Juvančič L. (10+11), Kalan Jan. (11), Kerin Mart. (10), Knjižn. duh. sem. v Gorici (10+11), Kolenc Leop. (10+11), Koželj Fr. (11), Krošelj Fr. (11), Orešec Fr. (10+11), Pajtler Iv. (10+11), Pečnik Fr. (11), Petelinšek M. (10+11), Pukl Jak. (11), Ratej Frid. (10+11), Rozman Rob. (10+11), Skuhersky Leop. (10+11), Stefan P. (11), Stubelj Leop. (11), Sašelj Milko (10+11), Šlander M. (10+11), Toman Jan. (11), Dr. Turner Pav. (11), Vaupotič Len. (11), Zabukovec Tom. (11), Franč. samostan Nazarje (10).

V oceno priposlane knjige.

Knjige Družbe sv. Mohorja: Cankar, I., Troje povesti. — Jurčič, J., Deseti brat. — Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1912. — Krek, J. E., Zgodbe sv. pisma 17. snopič. — Meško, Ksav., Mladim srcem. I. zvezek. — Podgorc, Val., Molitvenik za šolsko mladino. — Trunk, J., Na Jutrovem. Potopisne črtice iz Svete dežele.

Birkle, G., Christliche Berufsarbeit. Rbg, Va. — Boedder, B., Theologia naturalis sive philosophia de Deo. Ed. 3. Fbg, H. — Cathrein, V., Glauben und Wissen. 3. u. 5. Aufl. Fbg, H. — Čebušnik, Val., Sveto pismo staroga i novoga zavjeta. Sv. I. Zagreb, Zbor duh. mladeži. — Fischer, J., Predigten über das Opfer, speziell über das hl. Meßopfer. Rbg, Va. — Geiger, K. A., Taschenkalender und kirchlich-statistisches Jahrbuch f. d. katholischen Klerus. 1912. Rbg, Va. — Kos, Fr., Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Tretja knjiga. Ljubljana, Leonova družba. — Lauer, Herm., Die Moraltheologie Alberts des Großen. Fbg, H. — Lintelo, J., Mladini! Pogosto in vsakdanje sv. obhajilo. Lj., Kb. — Lintelo, J., Staršem in vzgojiteljem! 2. izd. Lj., Kb. — Mey, Gust., Vollständige Katechesen für die untere Klasse der katholischen Volksschule. 13. Aufl. Fbg, H. — Pečjak, G., Katoliška dogmatika in etika. Lj., Kb. — Reck, F. X., Das Missale als Betrachtungsbuch. III. Band. 2. Aufl. Fbg, H. — Scaramelli, J. B., Geistlicher Führer auf dem christlichen Tugendwege. 2 Bde, 5. Aufl. Rbg, Va. — Schäfer, J., Die Parabeln des Herrn in Homilien erklärt. 2. Aufl. Fbg, H. — Swoboda, H., Erster Homiletischer Kurs in Wien 1911. Wien, H. Kirsch. — Vosen-Kaulen, Rudimenta linguae Hebraicae. Ed. 9. Fbg, H.

Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

V založbi Katoliške bukvarne v Ljubljani je izšla: **Katoliška dogmatika in etika**. Spisal Dr. Gregorij Pečjak. Vel. 8° (223 in 240). Cena v platno vezani knjigi K 5.30. Prodaja se tudi v prodajalni tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

Naročnino

so poslali v času do 2. oktobra 1911 čč. gg.:

Abram Filip (10+11), Alt Jan. (11), Atelšek (10+11), Blažko Alf. (10+11), Buda V. (10+11), Dostal Jos. (11), Erker Jos. v Šmartnem (10+11), Gartner Fr. (11), Geratič Iv. (10+11), Gnidovec Jos. (11), Dr. Gruden Jos. (10+11), Hauptmann Iv. (11), Janžek Edv. (10+11), Jodl Jan. (11), Jurčič Jos. (11+12), Klavžar Iv. (10+11), Kociper Ant. (11), Kolarič Jos. ml. (11), Korošec Fr. (11), Kos Mih. (11+12), Kosel Fr. (11), Koželj Jos. (09-10), Kralj Jos. (12), Dr. Kruljc Fr. (10+11), Kunšič Janez (10+11), Lavrenčič Fr. (09+11), Lipnjak V. (11), Logar Jos. (10+11), P. Lojk Cel. (11), Markošek Iv. (10+11), Meško Fr. Ks. (11), Meško Jos. (11+12), Mezek Anton (10+11), Pavletič G. (11), Pivec St. (11), Dr. Podlaha Ant. (11), Podlipnik Jos. (11), Potovšek Jos. (11), Razbornik Jan. (10+11), Rebol Fr. (11), Rejec Iv. (09-11), Družba Jezus. v Ljubljani (11), Ribič L. (11), Rop Fr. (10+11), Rožman Jan. (11), Rudolf Al. (10), Sagaj Al. (11), Sagaj M. (11), Sakelšek St. (10+11), P. Savec Bon. (10), P. Svet Alf. (11+12), Šimončič Gj. (10+11), Škerjanec Mart. (10+11), Šketa Iv. (10+11), Štefan P. (12), Štrekelj Edv. (10+11), Tojnko Rok. (09-11), Tomelj Ant. (10+11), Uranšek Fr. (10+11), Višnar Fr. (11), Vreže Jan. (10+11), Vrhnovec Fr. (10+11), Zadravec Iv. (11), Zajc Iv. (11), Zarli Ant. (11), Zbor duh. ml. Zagreb (10+11), Zega Val. (11), Zupan Sim. (11), Frančiškani v Pazinu (12).

Opomba. Današnji številki smo priložili položnice ter uljudno prosimo, da vsi čč. gg. naročniki pravočasno obnovijo naročnino.

Mnogi gg. so nam naročnino dolžni celo po več let; mi pa lista nismo vstavili, ker se zanašamo, da bodo kot duhovniki prej ali slej vendar izpolnili svojo dolžnost. Zato ponavljamo tukaj opetovano prošnjo, da se vendar enkrat spomnijo teh svojih dolžnosti in nam pošljejo zaostalo naročnino.

Upravništvo.

